X 893
T 142

...ין ים ואין אומות העולם עו' קרוין אדם -

עליהם אתם קרוין אדם וגבי טומאת אהל כתיב אדם כי ימות באהל

ם מפני... הגמרא דנראה דאומות העולם בכלל האדם עיין עליו ואין צריך

תוספות גוים אינם מטמאין באהל תימה להו ליה לרבי מאיר לגויים מעותא מאבל הבא

ואמרים מראשון אשה דאיקרי אדם אברהם או אפלו לרבנן דאמרי קברי גוים מטמאין באהל

זה לא מטמא באהל אפלו קברי ישראל לא הואם שמתו משעה שנאמרה אותה עשה אדם כי

ימות באהל רבי יהודה משמע באותם העתידים למות עדיין ומאפשטין כמי בשור קרא לרבנן

קבל שלפני הדבור לרבוע מכלל דבאהל לא מטמא" יד תניא אין בתולה לא כו

וכה"א והנערה טובת מראה מאד בתולה" פירוש כתבתי הגירסא האמת ללמוד מה

בת כמה שנים היתה רבקה כשנשאת כאשר כתבו התוספות דמכאן משמע דהיתה כבדה' ובס'

עולם כתוב דהיתה בת ג' שנים ובספרי מוכח דהיתה בת י"ד שנים וכתבו לבסוף דהם חולקים

חלוקים זה על זה" ט"ו אמר רב נחמן אמר שמואל אע"פ שיש לו לאדם כמה

בנים אסור לעמוד בלא אשה שנא' לא טוב היות האדם תניא ג' דברים עשה משה

והסכימה דעתו לדעת הקב"ה פירש מן האשה וכולי (בשבת פרק רבי עקיבא) איתמר

היו לו בנים ומתו רב הונא אמר קיים פריה ורביה רבי יוחנן אמר לא קיים

רב הונא אמר קיים משום דרב אסי דאמר רב אסי אין בן דוד בא עד שיכלו כל

הנשמות שבגוף שנ' כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי: כדה כב (עג כח)

יוחנן אמר לא קיים פריה ורביה לשבת יצרה בעינא והא ליכא: פירוש משום

אסי כלומר טעמא דפריה ורביה משום דרב אסי והאי כיון דכטלו על ידו הנשמות שבאוצר אז

שעמו גוף הרי קיים פריה ורביה." י"ז תניא רבי יהושע אומר נשא אדם אשה בילדותו

ישא אשה בזקנותו היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו שנ' בבקר זרע

זרעך ולערב אל תנח ידיך כי אינך יודע איזה יכשר הזה או זה אם שניהם כאחד

טובים רבי עקיבא אומר למד תורה בילדותו ילמוד תורה בזקנותו היו לו תלמידים

בילדותו יהיו לו תלמידים בזקנותו שנ' בבקר זרע את זרעך אמרו שנים עשר

אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מ...

...תו מפני שלא נהגו כבוד זה לזה והיה העולם שמם עד שבא רבי עקיבא

בדרום ושנאה לרבי מאיר ורבי יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע והם

הם באותה שעה. תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת אמר רב חמא בר

איתימא רבי חייא בר אבין כלם מתו מיתה רעה מאי היא אמר רב נחמן

פירוש לערב לעת זקנתו' איזה יכשר איזה זרע יהיה הגון ויתקיים ומתקיים

תנחום א"ר חנילאי כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה בלא

ברכה בלא שמחה דכתי' ושמחת אתה וביתך בלא ברכה דכתי' להני...

...ך בלא טובה דכתי' לא טוב היות האדם לבדו במערבא אמרי

...מה בלא תורה דכתי' ...ם אין עזרתי בי בלא חומה דכתי' נק...

...ר עולא א... ...לא שלום דכתי' וידעת כי שלום

...יותר מגופו והמ...

חזתה ... ה תשנע וי...

...ין עוזרתו כי אשה דכת' עזר כנגדו מידי תושיה נדחה ממני ...
...דו משתכחת' וידעת כי שלום אהליך כזמן שיש לך אהל ואין חהלו אלא אשתו
...כנס כ' והקריבכ' יותר מגופו דגלותא דאיתתא קשיא מדגברא · והנושא את בת אחותו גוע
...בו על אחותו יותר מן אחיו ומתוך כך נמצא מחבב את אשתו · אז תקרא לעולמיה בתי
...יות ערוס נכש ותן היונדוחק עני ומבשרך לא תתעלם. והיינו אוהב את שכיניו שהם קרובי
...יב את קרוביו ונושא בת אחותו ·· תוספות · סמוך לפרקן אבגין כמי קאי בדאמרינן בהגוזל
...עב דקטן לא תקינו ליה רבנן כשותין בדאמרינן לקמן פרק אלמנה מבל דמקום להכי תקינו ליה —
...ין דלא תהור בעילתו בעילת זנות · והנושא את בת אחותו ברשב"ם דהה בת אחיו אבל אחותו
...ע לבי שמשדלתו בזמבים ועכיון שנושא בתה ור"ת אומר דדוקא נקט בת אחותו לפי שהוא בת
...לו בדאמרינן רוב בנים דומים לאחי האם של התוספות בבחן · ולקמן פרק נושאין על האנוסה
...נבן בשם רבינו דדוקא נקט בת אחותו אבל בת אחיו אינו עושה כ"כ מצוה דמבטל מצות
...מין על ··· מלוה סלע לעני מקשה ר"ת דבפ"ק דחגיגה אמרינן ומצאוהו רבות ורעות זהו —
... דמלציא מעות לעני בשעת דחקו וחומר ר"ת דהתם מיירי שסוף ממנו המושל מים עקוק
... למכור ביתו או שדהו על כך וזה ממציא לו מעות ואם לא היה מוצא לו אבור היה מוקן ...
...דיום כמות רבות שצריך למכור באל והפסיד הכל ומספיק עלה דהיינו דאמרי אינשי זונא לעולא
...לא שבותי כלומר ליקנות תבואה אין מספיקין לו מעות לתלייתא שביוחא בשוחקין אותו
... למכור כמון תליה שבין וכ... עם בעסק אחר ·· גמ' אמר רבי אלעזר
...כל שאין לו אשה אינו אדם של' זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם
· אלעזר כל שאין לו קרקע אינו אדם שנ' השמים שמים ליי והארץ נתן לבני
ר' אלעזר מ"ד אעשה לו עזר כנגדו זכה עוזרתו לא זכה כנגדו · ואיבא
...מרי לא רמי כתיב כנגדו וקרינן כנגדו זכה כנגדו לא זכה מנגדתו
שכחיה רבי יוסי לאליהו א"ל כתיב אעשה לו עזר במה אשה עוזרתו לאדם
...א"ל ליה אדם מביא חטין חטין כוסס פשתן פשתן לובש לא נמצאת מאירה
...יו ומעמידתו על רגליו ·· וא"ר אלעזר מ"ד זאת הפעם עצם מעצמי ובשר
...רי מלמד שבא אדם על כל בהמה וחיה ולא נתקררה דעתו עד שבא עד
...ה' אלעזר מ"ד ונברכו בך כל משפחות האדמה אמר ליה הקב"ה לאברהם
...ות טובות יש לי להרויח בך רות המואביה ונעמה העמונית כל מש...
...אפלו משפחות הדרות באדמה אין מתברכות אלא בשביל ישראל כל ...
...אפלו ספינות הבאות מגליא לאספמיא אינן מתברכות אלא בשביל ישר...
...ירוש כנגדו חלוקה עליו וסותרת דבריו · כתיב כנגדו מלא כתיב · יש לשון גבורה ומלקות ...
...שם צתמיה · זאת הפעם מבלל דעמים אחרים שמש ולא נתקררה דעתו · שתי ברכות ...
...ין · רות המואביה ונעמה העמונית יצאו מהן מלכים ונביאים · נעמה אמו של רח...
...כה חזקיה ואסא ויהושפט צדיקים גמורים וישעיה הנביא דאמר מר אמוץ ואמ...
...אפלו ספינות הבאות מגליא לאספמיא מכל דמה שבא לדעת אפלו הכי ...
...עט בארץ ... ירב ... א"ר אלעזר עתידין כל בעלי אומנות
...ל הקרקע של' וירדו מאניותיהם כל תופשי משוט מלחים כל ...
...ע ... יבירו א"ר אלעזר אין לך אומנות ... הקרקע של ...
...ויה ... כד...

שמים לא נתנו לקבורה · ונכבר עבורים של מהבא וספר שלמה את כל האנשים ומנחם מהם
אף ועשר מהם ע' לא נמצא כלל · והחושב עד מתקתו לחטוב עצים באנכויהו של' לא כבל
ניבהו ולאו בכלל גרים לא עבדים ועבדים פסולים נינהו ובגבעונים חוטבי עצים נינהו דלהכי אין צריך
ועש' משה גזר עליהם להיות דרא על חוטבים שהיו בימיו · ויתנם יהושע לא מה עבדים נינהו · ויהוש ע
זכות הגרים גזר דכות לא היתה חוטב עצים · בזמן שבית המקדש קיים דכת' למזבח יגו'
תוספות · ונתנו לה אלעזר אומר במדרש אל העזר שהצדיקה עליה את הדין ואמר הבע תרים
ילו · ונכבר מדת עבורים דון לשון מזה כדאמרינן בבבא בתרא וקנו ליה רק מנא ··

יש מותרות פרק תשיעי לט'

[מע]שר תרומה לכהן ומעשר ראשון ללוי דברי רבי עקיבא רבי אלעזר בן עזריה
[או]מר לכהן לכהן ולא ללוי אימא אף לכהן מאי טעמא דרבי עקיבא דכת'
[וא]ל הלוים תדבר ואמרת אליהם בלוים קרא משתעי קא ואידך כדרבי יהושע
[בן] לוי דאמר ריב"ל בכ"ד מקומות נקראו כהנים לוים וזה אחד מהם · ודרבי
[עק]יבא · ההיא גנתא דהוה שקיל רבי אלעזר בן עזריה מעשר ראשון מינה
[או]ל רבי עקיבא אהדרא לפתחא לבי קברי אמר עקיבא בתרמילו ואנא חיי
[א]תמר מפני מה קנסו לוים במעשר פליגי בה רבי יוחנן ורבי' חד אמר
[ל]א עלו בימי עזרא וחד אמר כדי שיסמכו כהנים עליו בימי טומאתן ··
[למ]אן דלא סליקו בימי עזרא דכת' ואקבצם אל הנהר הבא אל אהוא ~
[ונח]נה שם ימים שלשה ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי
[ש]ם · ת"ר שמונה בתחלה לא היו מעמידין שוטרים אלא מן הלוים שנ'
[וש]וטרים הלוים לפניכם עכשיו אין מעמידין אלא מישראל שנ' ושוטרים
[ב]ראשיכם ··

פירוש · לכהן ולא ללוי בתמיה הא והוי קרא לוים
[א]מר רבי אלעזר בן עזריה כהן הוה כדאמרינן בברכות שהיה עשירי לעזרא · עקיבא בתרמילו
[ו]ם דרבי עקיבא היה כלבא שבוע' תרמילו' חמות שלעזר' ורועה היה כה פתו ותולה בצוארו'
[ו]י מה קנסו לוים במעשר לאו לעיל קאי דטעמא דהבא לאו משום קנס אלא משום דכהנים
לוים איקרו בדאמר לא דאמרינן בבמה דוכתי בגולה בתר דקנסינהו עזרא · ושוטרים הרבים
[ש]היו פה יהיו שהיו רבים מלוים ·· תוספות · ומבני לוי לא מצאתי שם
[ו]אתנא בקדושין בר' יוחסין עלו מבבל נקרא חטיב לוים קרא כמו כתיב ויקרבו ראשי האבות
[ל]יהודה ובנימין והלוים אלמא עלו פרשו בר' יוחסין ואותם לוים שעלו עמו היו קצוצי בהוכות
[ו]אמר להם נבוכדנצר שירו לנו משיר ציון עמדו וקצצו בהוכותיהם ואמרו איך נשיר את שיר
[ה׳] לפי שלא מצא שם ראויים לשיר עמד וקנסם ואפילו למאן דאמר עיקר שירה בפה מ"מ הקנס
[ו]אחוכה כמו מצינה בבלי ··

האשה רבה פרק עשירי מ'

[ה]אלין תשמעון מכאן אומר לך עבור על אחד מכל המצות יכבו
[ש]תליהו בהר הכרמל לבי שעה שמעלין שהכי התם דכת' אלין תשמ
[או]מר מיניה מינגד מלתא שאני · ת"ש אר' אלעזר בן יעקב שמעתי שב
[ו]עונשין שלא מן הדין ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה
[ו]פרק נגמר הדין) מעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יוונים
[והבי]אוהו לב"ד וסקלוהו לא שהיה ראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך מגדר

מלאכו

יבמות פרק שמיני

ושואבי מים למזבח כדכתי' ביהושע ולא ... מכבר חוטבי עצים
בגבעונים שהיו חוטבי עצים ושואבי מים למזבח ... ושאול
ומנעו ... לבית אלהים קתבע הקב"ה בעבור שאול שלא נספד כהלכה והדר קתבע בעון ... ושאול
אשר המית ... משפטו במקום ... שם ... צדקותו ... ורחו ... ויוקא
דהא כתיב לתלת שנין הוה שהדי סוף שנותיו של דוד היו ... לפי שאין ... לספור אחר יב חדשים
אחר שנתקבלו תלמודין על המת כדאמרינן במועד קטן אין לך לתבוע לשאול ולביתו לא כספונה
והב כו ... ואין לכן להמית כי אם בגרעון והוקעום תלייה באומה ... ישראל הרחמנים
וקני גבעונים ולא ... לחונך בהם מיד גזר עליהם דוד לכך נאמר והגבעונים
לא מבני ישראל המה

לז ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר
ילדה לשאול את ארמוני ואת מפיבשת ואת חמשת בני מיכל בת שאול
אשר ילדה לעדריאל בן ברזלי המחולתי מאי שנא הני אמר רב הונא העבירום
לפני ארון כל שארון קולטו למיתה כל שאין ארון קולטו לחיים מתיב רב הונא
בר קטינא ויחמול המלך על מפיבשת בן יהונתן בן שאול שלא העבירו וכי
משוא פנים יש בדבר אלא שהעבירו וקלטו ארון ובקש עליו רחמים והצילו
ואכתי משוא פנים יש בדבר אלא שבקש רחמים שלא יקלטנו הארון

פירוש ויחמול המלך והלא אי בארון תליא מלתא כיון דלא קלטו ארון מאי חמלתו של
דוד ומשני שלא העבירו משוא פנים יש בדבר ... היה לו ... דוד ... גבעונים היה לו
להעביר את כולם ואכתי משוא פנים יש בדבר הואיל וקלטו ארון לא היה לו להמית אחר תחתיו

תוספות ארמוני ומפיבשת אותו מפיבשת היה בן שאול ואומר ר"ת דהוא היה רבו של דוד
דאמרינן בפ"ק דברכות שהיה מבייש פני דוד בהלכה ונקטינן התם ולאו מפיבשת שמו ... איש בשת
... בספרים לא איש בשת ולא מצינו בשום מקום איש בשת שנקרא מפיבשת
... ולא כמו שכת' בספרים ... בית דוד ... מעשה הגבעונים דליכא למימר דמפיבשת ...
ואיש בשת נהרג ... ולא איש בשת ...
בנו של יהונתן היה ... של דוד ... לא מצינו בשום מקום שנקרא לא איש בשת ... ויש לומר ...
... לא חלק לו כבוד לבקש עליו רחמים שלא יקלטנו הארון ...
לא נענה

לח והכתיב לא יומתו אבות על בנים אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי
יוחנן מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא ותקח רצפה
בת איה את השק ותטהו לה אל הצור מתחלת קציר עד נתך מים עליהם מן
השמים ולא נתנה עוף השמים לנוח עליהם יומם וחית השדה לילה והכתיב
לא תלין נבלתו על העץ אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק מוטב שתעקר אות
אחת מן התורה ויתקדש שם שמים בפרהסיא שהיו עוברים ושבים אומרים מה טיבן
של אלו הללו בני מלכים הם ומה עשו פשטו ידיהם בגרים גרורים אמרו אין לך
אומה שראויה להדבק בה ככזו ומה בני מלכים כך בני הדיוטות על אחת כמה וכמה ומה גרים
גרורים כך ישראל על אחת כמה וכמה מיד נתוספו על ישראל מאה וחמשים אלף שנאמר ויהי לשלמה שבעים
אלף נושא סבל ושמונים אלף חוצב בהר ודלמא ישראל הוו לא סלקא דעתך
מבני ישראל לא נתן שלמה עבד ודלמא ... ויספר
את הגרים וימצאם מאה וחמשים אלף ... דוד גזר עליהם ...
... משה גזר עליהם ... ודוד גזר ...
... יהושע גזר עליהן ... ויתנם יהושע ביום ההוא חוטבי עצים ...
... בזמן שבית המקדש קיים דוד גזר בזמן שאין בית המקדש קיים

פירוש ואל יתחלל שם שמים שיהיו האומות אומרות ...
... בגרים ... ולא עשו ... עד נתך מים עליהם ...
[illegible]

הלכתא שאני ·· פירוש ת״ש אליו תשמעון בא להוכיח בגמ׳ מי שאמר אין ב״ד מתנין
לעקור דבר מן התורה ומכאן ראיה שיכולין ב״ד לעקור דבר מן התורה דכתיב אליו תשמעון בנביא
אמת כתיב כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב בבמה בשעת איסור הבמות והובא כרת דשחוטי
חוץ וכרת דהעלאה מיגדר מילתא לעשות גדר ותקנה שהשיבן ע״י כן מעגל ·· דובב עליהם והא
משום שבות וסקלוהו במחלל שבת גמור · צריכה לכך שהיתה שעת גזרה והיו פורצין בעבודה
תוקנות ולגמור מינה ואת שאחריהם דעל פי הדבור מתנבא לעבור והכי גמר
מינה לעבור משום תקנתא דרבנן שלא על פי הדבור ונראה דכיון דעל פי הדבור שרי משום
צורך השעה הוא הדין שלא על פי הדבור שהרי אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה כדנפקא לן
במגלה מקראי ואת״ה ואמר בפרק א׳ דין המחנקין היכא דמחזק שאני דאי לא תימא הכי מבלהם
היכי שמע לה יצחק בהר המוריה אליהו בהר הכרמל היכי סמכי עליה ועבדו שחוטי חוץ אלא
היכי דמוחזק שאני ובליה נמי מן משום דמוחזק הא משמע דאפילו בלא נביא שרי נמי לב״ד
לעבור משום מיגדר מילתא ואר״י משום דאתחזק בנבואות היו סומכין עליו בבמה שהיה [illegible]
בירידת אש ושוחטין על הבטחתו קדשים בחוץ שבזבחו ותפלתו ירד אש מן השמים והיה
מיגדר מילתא שיתקדש שמו של הקב״ה ברבים ונ״ב יחזרו ישראל למוטב ·· [illegible] תניא
לא תסגיר עבד אל אדוניו רבי אומר בלוקח עבד ע״מ לשחררו הכתוב מדבר אמר רב
נחמן בר יצחק דכתב ליה לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו: פירוש [illegible]
לשחרר ומעתה שלא להשתעבד בו ·· תניא ואשה גרושה מאישה אפילו לא נתגרשה
אלא מאישה פסולה לכהונה והיינו ריח הגט שפוסל בכהונה ·· פירוש לא נתגרשה ג׳
לא מאישה כגון שכתב לה גט ואמר לה הרי את מגורשת ממני והרי את מותרת לכל אדם שלא [illegible]
זו לגמרי לא מאישה בגרדה · פסולה לכהונה אם מת והותרה לינשא ·· מ״ב [illegible] רבי אלעזר
אמר לשמעתא בי מדרשא ולא אמרה משמיה דרבי יוחנן שמע רבי יוחנן איקפד
עול לגביה רבי אמי ורבי אסי אמרו ליה לאו כך היה המעשה בבית הכנסת של
טבריא בנגר שיש בראשו גלוסטרא ונחלקו בו רבי אלעזר ורבי יוסי עד שקרעו ספר
תורה בחמתן · קרעו ס״ד אלא אימא שנקרע ס״ת בחמתן והיה שם רבי יוסי בן קיסמא
אמר תמהני אם לא יהיה בית הכנסת זו [illegible] וכן הוה הדר איקפד טפי אמר חבריא
נמי על לגביה רבי יעקב בר אידי אמר כאשר צוה יי׳ את משה כן צוה משה את י׳
יהושע וכן עשה יהושע לא הסיר דבר מכל אשר צוה יי׳ את משה וכי כל דבר שאמר
יהושע היה אומר להם כן אמר לי משה אלא יהושע יושב ודורש סתם והכל יודעין שתורתו
של משה היא אף רבי אלעזר תלמידך יושב ודורש סתם והכל יודעין כי שלך היא אמר להם
מפני מה אין אתם יודעים לפייס כבן אחינו חבירנו ורבי יוחנן מ״ט קפיד כולי האי דאמר
יהודה אמר רב מאי דכתיב אגורה באהלך עולמים וכי אפשי לו לאדם לדור בשני עולמים אלא אמר
דוד לפני הקב״ה רבש״ע יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה כדי שיהיו
שפתותי דובבות בקבר דא״ר יוחנן משום רשב״י כל ת״ח שאומרים דבר
שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר ·· ב׳ גם בפרק חלק ובפ׳ כל [illegible]
א״ר יצחק בן זעירא ואיתימא שמעון נזירא מאי קראה וחכך כיין הטוב הולך
לדודי למישרים דובב שפתי ישנים כבומר של ענבים מה כומר של ענבים כיון
שמניח אדם אצבעו עליו מיד דובב אף ת״ח כיון שאומרים דבר שמועה מפיהם
בעולם הזה שפתותיהם דובבות בקבר ·· פירוש נגר שיש בראשו גלוסטרא שראשו עבה
דהוי לשחורה פטורים ולשאר תשמיש ונחלקו בו לענין טומאת [illegible] לא תושר המנעול ורבי יוסי מטמא
[illegible] עליו ומותר לטלטלו · חבורתא כמו אתם תלמידי ע׳ אותם קבלו שאתם מביאים
ראיה מזה ורבי יוסי שהיו חברים · וכן עשה יהושע השיב עליו המקרא שבלמה שעשה מפי משה

שעה

157812

יבמות פרק י"א

עשה וא"ת מה שאמר סתם שהרי א"א בכל דבר ודבר. שאמר יהושע בן חמר משה וא"כ אסהיד קרא
ומשה יהושע הוה׳ שיאמר דבר שמועה עמו בע"ג שהין שבתי כעות בקבר בן חכי חי׳ דוכבו ותשעות
לשון דבר שמרה ומבנבץ יבומר כלי שמנוחין בן עכבים עד שמתחתיין וימן נוח לבחת כמו
מכמר בוערה דהקיר נכוחו ידובב היין דוחר ונע נוצה למעלה דובב כדוחה בלע"ז׳׳ תוספות
הגוכה בהלך עולמים שבשבשתן בישובה שלמעלה שבתותין בעוה בקבר כאן ומדברות
בתא שבענה אחת בשט עולמים בתוספת שקלים בירושלמי פ"ב ואמר זה ויש שסחדוע׳׳

נושאין על האנוסה פרק י"א מ"ב

ויהי דבר יי׳ אל יונה בן אמיתי שנית לאמר שנית דבר עמו שכינה שלישית
לא דבר עמו והכתיב הוא השיב גבול ישראל מלבא חמת עד ים הערבה כדבר
יי׳ אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמיתי הנביא אמר רבינא על עסקי נינוה קאמר
רב נחמן בר יצחק אמר הכי כדבר יי׳ אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמיתי מה
שכשם שהפך נינוה מרעה לטובה כך בימי ירבעם בן יואש נהפך להם לישראל מרעה
לטובה כן בימי ירבעם בן יואש נהפך להם לישראל מרעה לטובה׳׳ פירוש הוא

תוספות השיב ירבעם בן יואש. על עסקי נינוה קאמר דלא דבר כמו על עסקי נינוה לא הב׳ פעמים׳
עסקי נינוה תימה דאמרו חז"ל דבתב שנית ולא שלישית דלא חשבתן שדבר עמו שלישית
שמא כיון דנביא שחזרו לקולם ונתנבא עליהם בתוס׳ הא קושיא ביוני ובולן להבור שבס אז נתנבא
עליהם ומת והחשבתן דנבוה עמו שלישית בעסקי נינוה דבר ואמר לו השיב והא לך ואם כן לא
אחום על נינוה ולא דהני לאו עסקי נינוה מהן ואי לרב נחמן בר יצחק ואמר שובלא דבר עמו
קשיו נמי שזה היה אותו יום והשיב הכל כנבואה אחת דנחמן בר יצחק אמר הכי הוא אמר ד׳ שחולקן על
ואומר שהביא שני בני נביאים ואמר יי׳ אליהו יען וגו׳ בני ירבעם וכן על ידי יונה בן אמתי אל
אשר חכו חשוב אחדרים שהוא מנין גדול כגון נינוה וכיוצא בו׳׳

מצות חליצה פרק י"ב מ"ד

ב׳ ג׳ והכתיב וחלצה נעלו מעל רגלו מעליו ולא מעל מעליו יחלצו מזוזה של גיהנם אלא הא דכתיב חושה
ג׳ ולאחר ימי סבוב לראין ויחלצם בשכר יראין ויחלצם מדינה של גיהנם אלא הא
כתיב ועצמותיך יחליץ ואמר אלעזר זו מעולה שבברכות ואמר רבא קשיא קרא
אין משמע הכי ומשמע הכי׳׳ פירוש בעלה גמרא בא להקשות ולהוסיף בן בני וחלצה
נעלו חזינו חליצה משמע את לשון נדוג כמו החלצו מאתכם ולזה והכתיב וחלץ עם בעניים כלומר ישרבו
ואין בו כח ותנן המהדק של עולם הוא לשון חליצה ומעט דהכא כמו שלוט הוא והק בעבר עמו
שבבלין בהון וחלצנו ויבלנן מזוכה של גיהנם ׳ויחלצם קא דרשיה הוא שחלוצן כח׳׳ מה אר
ר׳ יוחנן ז׳ בעולות בעל אותו רשע באותו יום שנ׳ בין רגליה כרע נפל שכב בין רגליה
כרע נפל באשר כרע שם נפל שדוד׳׳ ב׳ גם מגיד ב"ר והוריות פרק בתרא והא קא
מתהני מעבירה אר׳ יוחנן משום רשב"י כל טובתן של רשעים רעה היא אצל
צדיקים שנ׳ השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע בשלמא רע לחיי אלא טוב
אמאי לא אלא ש"מ טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים׳ בשלמא התם דלמא
מדכר ליה שמע זרא אלא הכא מאי רעה איכא זוהמא שהטיל בה דאמר רב
יוחנן בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא ישראל שעמדו על הר סיני
פסקה זוהמתן אין שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן ׳׳גם בשבת וגם פ"ק דבב׳

פירוש בין רגליה כין והכותיה שבת עליה סיסרא ונתבונה יעל כדי ליבעו יבה עשבב ׳ כתיב
בקנא רעה היא שעונאים הרשעים וקנה כבר נזון בהנאתן הלכך לאו הנאה היא׳ שמא ידע לאמה
נבנה את זוהמי׳׳ תוספות והא קא מתהני מעבירה ליבא למימר דפריך אמאי לא מספר
עצמה שהרי קרקע עולם היא כדאמרינן גבי אסתר ועוד כיון דלא היה הכונה תורבה היא שזלתו בדברים
לרביאו עליה כדי להתיש כחו להציל ישרא׳ אם כן פריך אמאי משבחה הכתוב עכ׳ דכתיב תבורך מנשים
והמדרך

יבמות פרק י"א

ואמרינן בגזר והודיות גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה כי מאחהונה לכו שהון כהנות
מן הביאה וגו' לא היתה נהנות משום דטובתן של רשעים והיא מילתא קא מייתי בן בב"ב נמדים
ובהעיות " מת' לוי כפק לקר יתא בעו מיכיה גורמות מהו שתחלץ " מחש זה
המאמר כתוב בב' בירושלמי יותר באורך והעתקתיו באן במושבת שם וגם כמו שכת' כאן בגמרא
שלנו " מת' בני סימונא אתו לגבי רבי אמרי ליה בעיי תתן לון חד ברנש דידע
ודהין וחזן וספר ומתניין ועבדון כל צרכנן ויהבלון לוי בן סוסי עשו לו בימה גדולה
והושיבוהו עליה אתון ושאלון ליה הגדמת במה היא חולצת ולא אכיבון ריקקה דם
מהו ולא חכיבנן אמרון דלמא ליה הוה מאחרי אולפין מיאמל ליה אקריתא שאלון בהקריתה
אתו ואמר ליה מהו הדין דכתיב אבל אגיד לך את הרשום בכתב אמת אם אמת למה ר"נ
רשום ואם רשום למה אמת ולא אכיבון כן כתוב בירושלמי " בגמרא שלנו נוסחא
אחרת הרשום בכתב אמת מכלל דאיכא כתב שאינו אמת לא הוה בידיה ע"כ ירושלמי
אתון לגבי רבי אמרי ליה הדין פיוסיא דפייסיה אמר לון חייבון ברנש דכוותי יהבית לכון
שלח אייתיהו ושאיל ליה אמר ליה הגדמת במה הוא חולצת א"ל בשניה ריקקה דם מהו
א"ל אם יש בה צחצוחין של רוק כשר " ובגמרא שלנו לא הוה בידיה אתא שאיל בי
מדרשא א"ל מי כתיב וחלצה ביד ומי כתיב וירקה רוק ע"כ ומהו הדי דכת' אבל אגיד
לך את הרשום בכתב אמת א"ל עד שלא נחתם גזר דין רשום משנחתם גזר דין אמת
א"ל ולרעה לא אחתיבית א"ל עשו לי בימה גדולה והושיבוני עליה ונטה רוחי עלי וקרא
עליה אם נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה ' מי גרם לך להתנבל בדברי תורה ע"י א"ל
שנשאת בהם התעמר ע"כ בירושלמי " ובגמרא שלנו אבל אגיד לך את הרשום
בכתב אמת לא קשיא כאן בגזר דין שיש עמו שבועה כאן בגזר דין שאין עמו
שבועה שאינו מתקרע כדרב שמואל בר אמי דא"ר שמואל בר אמי א"ר יוחנן מנין לגזר
דין שיש עמו שבועה שאינו מתקרע שנ' לכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי ענין א'
עלי בזבח ובמנחה עד עולם אמר רבא בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר
הוא בדברי תורה ' אמר אביי בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בגמילות
חסדים ' רבה ואביי מדבית עלי קאתו רבא דעסק בתורה חיה ארבעין שנין אביי
דעסק בתורה ובגמילות חסדים חיה שתין שנין " וגם בד"ה נ"ה) ת"ר משפחה
אחת היתה בירושלים שהיו מתים כבן י"ח שנה באו והודיעו את רבן יוחנן בן זכאי
אמר להם שמא ממשפחת עלי אתם שנ' וכל מרבית ביתך ימותו אנשים לכו
ועסקו בתורה ותחיו הלכו ועסקו בתורה וחיו והיו קורים אותם משפחת יוחנן על שמו
א"ר שמואל בר אוניא א"ר מנין לגזר דין של צבור שאין נחתם אינו נחתם והכתיב כי
אם תכבסי בנתר ותרבי לך בורית נכתם עונך לפני ' אמנין שאפילו נחתם מתקרע
שנ' כה' אלהינו בכל קראנו אליו והכת' דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב לא
קשיא הא ביחיד הא בצבור ויחיד אימת א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה אלו עשרה ימים
שבין ראש השנה ליום הכפורים " גם בפ' החולץ " מיוחע מהו שתחלוץ בשניה יבמה
שרקקה דם מהו מי הואי חליצה מעליותא ' אבל אגיד לך את הרשום מקנא הוה בדניאל שהמלאך א"ל
והגיד לך את כל הנגזר בשמים ורשום בכתב והוא אמת מכלל דאיכא בשמים כתב ואינו אמת בגמרא"
מי כתיב וירקה בפניו רוק דליהוי משמע ולא יהא שם את רוק וירקה סתמא כתיב ואפילו רוק ודבר אחר
והכא כמו הא בלא צחצוחים רוק ודבר אחר ' בכתב אמת שהקב"ה מאמתו ומקיימו אינו חוזר ומבטלו
אמר רבה גרסנן ולא גמר ואתא רבא בהמצאו משמע שאין מצוי בכל עת " תוספות מי כתיב
וחלצה

חלצה בו' והא קאמר בירושלמי שחולצת בימין למצוה בעלמא אבל עיכובא ליכא· רבא ואביי מדבית
עלי קאתו· רבה גרסי' דרבא לא הוה כהן כדאמרינן בפרק הזרוע דאמר ליה לשמעיה זכי לי מתנתא אבל
רבה היה כהן כדאמרינן בפרק עד כמה רבה בתולי' ברבה ואמרינן במסכת מועד קטן אמר רבא חיי בני
ומזוני לאו בזכותא תליא מזלתא וכולי עד רבה חיה ארבעים שנה ורב חסדא תשעין שנין בראשי נמי
רבא לבר חיה ארבעים שנה· והקשה הר"ר אלחנן דבגמילות חסדים נמי עסיק דאמרינן בחלק אמר רבה
ייתי ולא אחמיניה אמרו ליה אביי מאי טעמא אמר מן הבי' ונולד מדתורה חיבא גמילות חסדים
חיבא ואל"י דלא עסיק כלכך בגמ"ח שבגל מגורת בית עלי אבל חיי שיגדל מחבלו של משיח שבשם
זכיות ע' ומצות לי' ואת' ומאי האי דקאמר במסכת מועד קטן דלאו בזכותא תליא מזלתא אלא במזלא
מדרבה לא חיה אלא מ' שנה ודלמא הוי טעמא לפי שהיה מבני עלי ויש לומר דס"ל לרבא דבתורה
בלבד הוא מתכפר כמו לרבה ועוד שגם רבא עסק בגמ"ח כדאמרינן בחלק·· מ"ח רבי חייא
ור"ש בר רבי הוו יתבי פתח חד מינייהו אמר המתפלל צריך שיתן עיניו למטה שנא' והיו
עיני ולבי שם כל הימים· וחד אמר המתפלל צריך שיתן עיניו למעלה שנא' נשא
לבבנו אל כפים אל אל בשמים· אדהכי אתא רבי ישמעאל ברבי יוסי לגבייהו אמר
להו במאי עסקיתו אמרו ליה בתפלה אמר להו כך אמר אבא המתפלל צריך שיתן עיניו
למטה אינהו דהוו קלילי עול יתבי בדוכתייהו רבי ישמעאל ברבי יוסי אגב יוקריה הוה מפסע
ואזיל אמר ליה אבדן מי הוא זה שמפסע על ראשי עם קדש א"ל אני ישמעאל ברבי יוסי
שבאתי ללמוד תורה מפי רבי א"ל וכי אתה הגון ללמוד תורה מפי רבי א"ל וכי משה רבינו
היה הגון ללמוד תורה מפי הגבורה א"ל וכי משה אתה א"ל וכי רבך אלהים הוא· אמר רב יוסף שקלה
רבי למטרפסיה דקא"ל רבך ולא רבי· אדהכי אתא יבמה לקמיה דרבי מחלוץ א"ל רבי
לאבדן פוק בדקה לבתר דנפקא א"ל רבי ישמעאל ברבי יוסי כך אמר אבא איש כתיב
בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה א"ל רבי לאבדן תוב אצטריכתך לא צריכה כבר
הורה זקן· קא מפסע אבדן ואתי א"ל רבי ישמעאל בר יוסי מי שצריך לו עם קדש יפסע
על ראשי עם קדש מי שאין לו מה לעם קדש היאך יפסע על ראשי עם קדש· א"ל רבי
לאבדן קום בדוכתך· תנא באותה שעה נצטרע אבדן וטבעו שני בניו ונתאלמנו שתי
כלותיו·· א"ר נחמן בר יצחק בריך רחמנא דכסייה לאבדן בהאי עלמא··

פירוש עיניו למטה כלפי א"י משום דשכינה התם קיימא דכת' והיו עיני ולבי שם ותחת
כב' למה באת למדרש והיינו כל חד למיתב אדוכתיה· רבי ישמעאל ברבי יוסי בעל בשר היה כדאמר
ב' שובר את הפועלים· מפסע ואזיל הולך לפני אבדן תלמידו של רבי היה ובירושלמי אבא יודן
ואבדן לישנא קלילא כך בתוס' כת' שקלה רבי למטרפסיה לגמולו על שמע ולא מיחה· פוק בדקה
אם הביאה שתי שערות· לא צריכה למבדקה· כבר הורה זקן רבי יוסי· נצטרע אבדן עונשו של לשון הרע
נגעים··

בית שמאי פרק יג מ"ט

תני בר קפרא לעולם ידבק אדם בג' דברים ויתרחק מג' דברים ידבק בג' דברים
בחליצה ובהבאת שלום ובהפרת נדרים· בחליצה כאבא שאול דתניא אבא שאול
אומר הכונס את יבמתו לשם נוי לשם אישות לשם דבר אחר כאלו פוגע בערוה
וקרוב בעיני להיות הולד ממזר· בהבאת שלום דכת' בקש שלום ורדפהו וא"ר
אבהו אתיא רדיפה רדיפה כתיב הכא בקש שלום ורדפהו וכתיב התם רודף צדקה
וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד· בהפרת נדרים כרבי נתן דתניא רבי נתן אומר
הנודר כאלו בנה במה והמקיימו כאלו הקריב עליה קרבן· יעי' בפ' השולח גבי קונם ומהנדר
מן ההקדש·· ויתרחק מג' דברים מן המרדונים ומן הפקדונות ומן הערבנות·· מן
המרדונים דלמא גרמה ומיחרט בה· מן הפקדון בברמתא דביתא כי בי ביתיה רמי··
מן הערבנות בערבי שלציון דא"ר יצחק מאי דכתיב רע ירוע כי ערב זר רעה אחר רעה

למקבלי

למקבלי גרים ולערבו של ציון ולתוקע עצמו לדבר הלכה. מקבלי גרים בזמן
הזה דאמר חלבו קשים גרים לישראל כספחת בעור. יעויין בפ׳ החולץ וכדה פ״ק דקדושין כ״ב
ערבו של ציון דעבדי שלוף דוץ תוקע עצמו לדבר הלכה דתניא רבי יוסי אומר כל האומר
אין לו תורה אין לו תורה פשיטא אלא כל האומר אין לו אלא תורה האי נמי פשיטא אלא
אפילו תורה אין לו מ״ט אמר קרא ולמדתם ועשיתם כל שישנו בעשיה
ישנו בלמידה כל שאינו בעשיה אינו בלמידה אי בעיא לעולם כדאמרינן ומעיקרא כל
האומר אין לו תורה אין לו אלא תורה ודקאמרת הא נמי פשיטא לא צריכא דקא מגמר
לאחריני ואזלו ועבדו מהו דתימא אית ליה אגרא לדידיה קמ״ל ואבעא תוקע עצמו
לדבר הלכה בדיינא דאתי דינא לקמיה וגמר הלכה ומדמי מלתא למלתא ואית ליה רבה
ולא אזיל משאיל דאמר שמואל בר נחמני א״ר יונתן לעולם יראה דיין עצמו כאלו חרב מונחת
לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו שנאמר הנה מטתו של שלמה ששים גבורים
סביב לה מגבורי ישראל מפחד בלילות מפחד של גיהנם שדומה ללילה״

פירוש מן עתה שלא יהא ערב דאבא שאול בפרק החולץ המכנס את יבמתו לשם נוי וא״ר אבהו [illegible]
קידושין חמאה דרובה כדרובה תשלום שכר גדול להבחנת שלום שאוכל פירותיהן בעה״ז והקרן קיימת לו לעה״ב״
בגמילות חסדים שכתיב בהן ומוצא חיים צדקה ושלום צדקה בעה״ז וכבוד בעה״ב. כאן בונה במה בשעת
איסור הבמות דחוטא הוא דכת׳ וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא. כאן הקריב קרבן שעבר
עליו שתי שבתות [illegible] חכם ותנן בו שלא יהא רגיל בכך ואחוד ותבעו שלמון עם מקום
מנוחין הלוה ונתמכין הערב לא של עין קודאים שם הערבון ע״ש נוטריקון שלוף דוץ שנקט עצמו
מן הלוה ותוקע עצמו על הערב דוץ לשון תקוע כדאמרינן דבר שלפה רע ירוע רעה אחר רעה
ט ערבה המערב בגוים גרים כמו שאמרו נלתוקע עצמו וסוכיה דיקרא וסומה
פומעים בוטח עולה מכדע לא יתקע עצמו לדבר הלכה שאומר הדיני טובה ואינו מקום והקבל שבר
תלמוד. קשים גרים שאין בקיאין בדקדוקי מצות ולמדין ישראל ממעשיהן כספחת בשעה דיקרא בקט
ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב. אין לו תורה אינו עוסק בתורה. אין לו תורה אין מקבל שכר
ת״ת״ אלא שכר ת״ת. אין לו אלא תורה אינו עוסק בשום מצוה בעולם אלא תורה אינו מקבל עליהם שכר
אלא שכר ת״ת״ ואין מקיים אפילו תורה אפילו שכר לימוד אין לו. אי בעית אימא כדמעיקרא אין
אין לו אלא תורה וה״ק דקתני כמו פשוטא. לא צריכא אית ליה אגרא דעשייה. וגמר הלכתא
ילדע הלכה שאין. מה דין הבא לפניו כל כך ומדמי מלתא למלתא ולא משאיל לרביה והיינו
תוקע שסומך ונשען על הלכה שהוא יודע. גבורים דיינים של שלמה שהשלום שלו. מטתו
בית המקדש ששם לשכת הגזית״ תוספות מתרחק מן המיאונים פלוגתא כרוש פרקין
בשם גאון דאין לקדש ותמה עד שיבואו דאיך שהיה כובדת פי להתרחק מן המיאונין והא
דתקינו ליה רבנן טשוחין כדאמרינן לקמן צ״ל לדברי הגאון דהיינו דוקא הוכא שיש לחוש שלא
יבא בה מנהג הפקר ונראה מהכא אין לו דאיה אלא שלא ולמודה למאן״ אתאה דרובה דיבה אבל
מרבות לעולם חי החוט הקבץ חיים לא מני דיין דלמה קאו אבולה נרעתה כבר לשוכן מגע סור
מרע ונעשה טוב והיינו כל התורה כולה״ חוכמו דכתיב הכא צדקה חיים וכבוד ולא הוה נגקא לן
מהאי קרא בפ״ק דקדושין דאדם אוכל מפירותיהן בעה״ז והקרן קיימת לו לעה״ב״ המודר כאן
בנה במה וכו׳ דנפקא לן חדלה חדלה כתיב הכא וכי תחדל לנדור וכתיב התם חדלו לכם מן
האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא ואמרינן בפ״ק דתמורה אל תקרי במה אלא במה
וכו׳ דחדלה ודיש בפרק חרבע נדרים אמר שמואל המודר אע״פ שקיימו נקרא רשע א״ל אבהו
מה כתיב הכא וכי תחדל לנדור וכתיב התם שם רשעים חדלו רוגז [illegible] דתימא אית ליה
אגרא תימא דאמרינן כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו [illegible] שלא
[illegible] הרב בגיהנם ותלמידיו בגן עדן ועוד קשה כדלי הרי אחד דלא גמר לכו [illegible]
לדין

ומתגבות רעה ושמא התם שם רשעים חללו רובו יאהו דתומה הוה ליה אגרא תימא ואמרינן כל המזכה את הרבים כו' שהוא כעין מתחלה קודם שמלאו אחרים אתם לא שייך האי טעמא אבל הכא שהוא טוב מתחלה אך ודאי אין חטא בו על ידו ואחר בתחלתו הוה ל"ע כדאמר בחגיגה שבלימון לא כסף זמר יוני מבומיה וגם ספרו מינין היו נושרים מחיקו יש"ים גבורים פסיבלה כו' בקונטרס בסנהדרין דאלעשכות הגזית קאי קשה דה"ל טוגוין כוין כדדשבן בסנהדרין ניאגור דאחרין שדנו לכבל בסנהדרין ואג"ע דבפוהה כתוב אגור חרבך על ירך גבור'

תוספות רעה אחר רעה הבאה למקבלי גרים אר"י דהיינו היכי שמשיאין אותן להתגייר או שמקבלין אותן מיד אבל אם הן מתאמצין להתגייר יש לנו לקבלם שהרי רות וזונו שנענשו שנענשו יצחק אברהם ויעקב שלא קבלו לתמנע שבאתה להתגייר והלכה והיתה פילגש לאליפז בן עשו ונפק מינה עמלק דצערינהו כדאמרינן בהגוזל בתרא וגם יהושע קבל רחב הזונה ושמא נרות המואביה ובדוש כך במה מדליקין שבייר הלל אותו שאמר גייירני ע"מ שתשימני כ"ג ואותו דע"מ שתלמדני כל התורה כולה ואע"פ שלא היו מתאמצין להתגייר יודע היה הלל בהן שסופם להיות גרים גמורים כמו שעשה לבסוף״

האשה בתרא פרק יד נ׳

ההוא גברא דטבע באגמא דסמקי אנסבה רב שילא לדביתהו א"ל רב לשמואל תא נשמתיה א"ל נשלח ליה ברישא שלחו ליה מים שאין להם סוף אשתו אסורה או מותרת שלח להו אשתו אסורה ואגמא דסמקי מים שיש להם סוף או שאין להם סוף שלח להו מים שאין להם סוף הוא ומר מאי טעמא עבד הכי מיטעא טעינא סבר כיון דקוו וקיימי כמים שיש להם סוף דמי ולא היא כיון דאיכא גלי אימור גלי אשפלוה קרי שמואל עליה דרב לא יאונה לצדיק כל און קרי רב עליה ושמחה משלי יב
ותשועה ברוב יועץ״ יא

פירוש אגמא דסמקי אגם של אותו מקום ועומד במקומו ואינו מים חיים במים שיש להם סוף דמו שאותן יכולין לשוט על גדיהם למרחוק הלכך אם אותא דסליק הוו חזו ליה גלי אשפלוה למקום רחוק ומשם יצא לא יאונה לצדיק כל און שלא באתה תקלה בן לידו של רב לגרות את רב שילא ותשועה ברוב יועץ תשועת רבן הנכשל מפני שנטלתי עצה משמואל״

כ"ה תניא א"ר ג' פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שנשברה בים והייתי מצטער על ת"ח שבה ומנו רבי עקיבא וכשעליתי ליבשה בא וישב ודן לפני בהלכה אמרתי לו בני מי העלך אמר לי דף של ספינה נזדמן לי וכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי מכאן אמרו חכמים אם יבואו רשעים על אדם ינענע לו ראשו אמרתי באותה שעה כמה גדולים דברי חכמים שאומרים מים שיש להם סוף מותרת מים שאין להם סוף אסורה תניא א"ר עקיבא פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שמטרפת בים והייתי מצטער על ת"ח שבה ומנו רבי מאיר וכשעליתי למדינת קפוטקיא בא וישב ודן לפני בהלכה אמרתי לו בני מי העלך אמר לי גל טרדני לחברו וחברו לחברו עד שהקיאוני ליבשה אמרתי באותה שעה כמה גדולים דברי חכמים שאמרו מים שיש להם סוף אשתו מותרת מים שאין להם סוף אשתו אסורה״ פירוש נענעתי לו ראשי ועבר ע"ג והלך לו ונענע ראשו ידחה מפני השעה ולא יתגרה בהן״ כ"ב

ת"ר מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור הגדול ובאו והודיעו לר' חנינא בן דוסא שעה ראשונה אמר להם שלום שנייה אמר להם שלום שלישית אמר להם עלתה אמר לה בתי מי העלך א"ל זכר של רחלים נזדמן לי וזקן מנהיגו אמרו לו וכי נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך אמרתי דבר שהצדיק מתעסק בו יכשל בו זרעו א"ר אחא אעפ"כ מת בנו בצמא שנ' וסביביו נשערה מאד מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה ר' חנינא אומר מהכא אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו״ כנס כ"ג שוד שנגח את הבריה״

פירוש

פירוש חוכר שוחק לבעלי רגלים ומים מתכנסים בהם והם שותין הם ובהמתן. שלש שעדין יכולה לחיות וכן בשנייה אבל שלישית שאינה יכולה אמר לחן עלתה לה. אודוע היה לו שלא תמות עם פרלקין ובר שהיה מתעסק בן אותו צדיק אביו לא יכשל בזרעו. גבר של חלים זה אילן של יצחק. יזקן אחד מנהיגו זה אברהם. כביא אתה לידע שלא תמות. מתעסק בן כעורה עשיתו. אע"ג מתכוון על רבי נחוניה בעצמו שכך דרכו של מקום לדקדק עם החסידים. וסביביו נשערה לשון חוט השערה. עם סביבין עם צדיקים ההולכים אחריו. תוספות אע"פ מת בנו בצמא מ"מ לא הוי שנתעסק בן הצדיק שלא עשה הבור.

סליק מסכת יבמות

מסכת כתובות פרק ראשון א

דרש בר קפרא גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ דאלו במעשה שמים וארץ כתיב אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים ואלו במעשה ידיהם של צדיקים כתיב מכון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידיך. השיב בבלי אחד ורבי חייא שמו ובמ"ת גרס ימין ידו כתיב והכתיב ידו. אמר רב נחמן בר יצחק ידו אצבעותיו כדכתיב כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך. מתיבי השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע ה"ק מעשה ידיהם של צדיקים מי מגיד הרקיע ומאי ניהו מטר.

ישעיה מח | תה' צה | שם ח | שם יט

פירוש אף ידי הוא יד. מקדש מעשה ידי צדיקים הוא. ה"ק האי ומעשה ידיו במעשה הצדיקים כתיב שקורין מעשה שלהם מעשה ידיו של הקב"ה. וה"ק ומעשה ידיו דהוי מעשה הצדיקים מגיד הרקיע שהרקיע מגיד עליהם לבריות שהם צדיקים שמתפללים על הגשמים ומטר יורד. תוספות ואלו בשמים וארץ כתיב ידי יסדה ארץ דמשמע חדא אע"ג דמסיים קרא וימיני טפחה שמים ואמרינן בשלהי הקומץ דזה זה היינו שמאל אע"ג תרתי כתיב מ"מ בחד מעשה ליכא אלא חד אבל במעשה צדיקים בחד מעשה כיון שבו כתב תרתי ידים.

ב דרש בר קפרא מ"ד ויתד תהיה לך על אזנך אל תקרי אזנך אלא אזנך שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעו באזניו והיינו דאמר רבי אלעזר מפני מה אצבעותיו של אדם דומות ליתדות מ"ט אילימא משום דמחלקן כל חדא וחדא לחודיה עבידא דאמר מר זו זרת זו קמיצה זו אמה זו אצבע זו גודל. אלא מ"ט משופות כיתדות שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעותיו באזניו תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה אוזן כולה קשה והאליה רכה שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יכוף אליה לתוכה. ת"ר אל ישמיע אדם לאזניו דברים בטלים מפני שהם נכוות תחלה לאיברים.

פירוש יניח אצבע שהוא שפוי כיתד. מ"ט כלומר מאי דומות כיתדות. אילימא דמחלקן שמחולקות זו מזו ואין מחוברות יחד. חדא חדא לחודיה עבידא כל אחת יש בה צורך ואף בגדי גבוה. זו זרת מן הקטנה מונין זרת שלקטן. זו קמיצה זו אצבע שאצל הקטנה מתחילין לקמוץ הוא שלשה אצבעות על פס יד מידה והאמה ואצבע וקמיץ. זו אמה האמצעית הגדולה מודדין אמות במים והאות כלים. זו אצבע שמזין ומזים על התאות רבות בה באצבעו. זה גודל לבהן יד דאהרן והמצורע. משופות. אליה בשר שבסוף האזן. נכוות. תחלה לאיברים רכות ודקות ליכוות מעולם והכי נמי אמרינן במסכת ע"ה האי ע"ה דאחריך וטא שרי למיכל חמלו מדיש חוניה ואע"פ שממהר ליכשל.

ג אמר רב נחמן אמר לי הונא בהנתן תנא מניין לברכת חתנים בעשרה שנ' ויקח בעז עשרה אנשים מזקני העיר ור' אבהו אמר מהכא במקהלות ברכו אלהים וגו' ורב נחמן בהאי קרא דרבי אבהו מאי דריש ביה מיבעי ליה למתניא היה רבי מאיר אומר מניין שאפילו עוברים שבמעי אמן אמרו שירה על הים שנ' במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל.

פירוש במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל על ברכת מקור צריך קהל והיינו עשרה דמיהו קהל את העדה ואין קהל פחות מעשרה ועדה עשרה דילפינן מעדת מרגלים עד מתי לעדה הרעה ויצאו יהושע וכלב.

פירוש. שני יוקח בוטן עשרה אנשים ובמסכת כלה דייקינן קרא וויברכו את רבקה חובא
למאמר דהתם ברכת אירוסין והכא ברכת נשואין ויש ללמוד משם שיש לברך ברכת אירוסין לאשה
המתקדשת ע"י שליח שהרי לאשר שליחותיה ונראה דאם מכתא בשלוחה היא דעשרה לא משתמע
מהתם ולא אמרי בעשרה דקרא בברכת אירוסין. ד' רבי חייא בר אבא מקרי בניה דר"ל
ואמרי ליה מתני בניה דר"ל הוה שכיב ליה ינוקא יומא קמא לא אזל לגביה למחר
דבריה ליהודה בר נחמני מתורגמניה אמר ליה קום אימא מילתא כל קביל ינוקא
פתח ואמר וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו דור שאבות מנאצין לה' הקב"ה כועס על
בניהם ועל בנותיהם ומתים כשהם קטנים ואיכא דאמרי בחור הוה והכי קאמר ליה על כן
על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה
דובר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה מאי ועוד ידו נטויה אמר רב
חנן בר רב הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה אלא כל המנבל פיו ומוציא דבר נבלה
מפיו אפילו נחתם לו גזר דין של שבעים שנה לטובה נהפך עליו לרעה אתא לנחומי
בעודי קא מצער ליה הכי קאמר ליה חשיב את לאתנוחי אזדא אמר ליה קום אימא
מילתא כנגד שבחו של הקב"ה פתח ואמר האל הגדול ברוב גדלו אדיר וחזק ברוב נוראות
מחיה מתים א"ל קום אימא מילתא כנגד אבלים פתח ואמר אחינו המיוגעין ה
המדוכאין באבל הזה תנו לבבכם לחקור את זאת היא שעומדת לעד נתיב הוא משעת
ימי בראשית רבים שתו וישתו כמשתה הראשונים כן משתה האחרונים אחינו בעל
נחמות ינחם אתכם ברוך מנחם אבלים אמר אביי רבים שתו לימא רבים ישתו
לא לימא משתה ראשונים לימא משתה אחרונים לא לימא דאמר ריש לקיש וכן
תנא משמיה דרבי יוסי לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן אמר רב יוסף מאי קרא כמעט כסדום היינו
לעמורה דמינו מאי אהדר ליה שמעו דבר ה' קציני סדום הדר אמר ליה קום אימא
מילתא כנגד מנחמי אבלים פתח ואמר אחינו גומלי חסדים בני גומלי חסדים
המחזיקים בבריתו של אברהם אבינו שנ' כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת
ביתו וגו' אחינו בעל הגמול ישלם לכם גמולכם ברוך משלם הגמול
א"ל קום אימא מילתא כנגד כל ישראל פתח ואמר רבון העולמים פדה והציל מלט
הושע עמך ישראל מן הדבר ומן החרב ומן הביזה ומן השדפון ומן הירקון ומכל מיני
פורעניות המתרגשות ובאות בעולם טרם נקרא ואתה תענה בא"י עוצר המגפה.

פירוש א"ל לתורגמניה כל קביל ינוקא כנגד המאורע דברים מיוחסים על מיתת הולד. וירא
ה' מכעס אבות: וינאץ מכעס שהכעיסוהו וגרמו לו לפקוד על בניהם ובנותיהם ואיכא דאמרי לאותו
הוא המת לא בחור היה והך קרא אמר על בחורין של שבעים שנה ועוד דרש כמו ועוד עלמון שלאדם
נטויה נהפכת מטוב לרע. אתא לנחומי בעודי מצער ליה נאניה מוכיח על כך שבשביל עונו מת
בנו. חשיב את לאתנוחי א"ל יקח אתה למעלה לתפוס ואת בתוך כשון הדור דק"ל בזמן שהצדיקים בדור
צדיקים נתפסין על הדור שנ' ומקושי תפלו. האל הגדול ברוב גדלו בברכת כתח בה בא"י אלהינו מלך
העולם האל הגדול. אחינו המיוגעים בברכה הסמוכה לחתימה היא. … … …
תנו לבבכם לחקור זאת שזאת עומדת לעד שהכל מתים ולא … משתה …
… משתה כראשונים הוא. בבריתו של אברהם שבשביל חסדים … …
אבילה שתה לויה.

ה' א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל היוצא למלחמת
בית דוד גט כריתות כותב לאשתו דכתיב ואת אחיך תפקד לשלום ואת
ערובתם תקח מאי ואת ערובתם תקח תני רב יוסף דברים המעורבים בינו
לבינה …
פירוש גט כריתות כותב לאשתו …

יהא

והא נמי מיום כתובתו׳ דכת׳ במלחמת שאול ואת אחיך ׳ודוד למד מישי אביו להנהיג שאף היוצאין למלחמותיהם עושין כן ׳דברים המעורבין ביבו לביכה זו קדושין ׳יתקח תנוול מביאיהם עלידו הבט׳׳

האשה שנתארמלה פרק ראשון ו׳

תנ״ר כיצד מרקדין לפני הכלה ב״ש אומרים כלה כמות שהיא וב״ה אומ׳ כלה נאה וחסודה אמרו להם ב״ש לב״ה הרי שהיתה חגרת או סומא אומרים להם כלה נאה וחסודה והתורה אמרה מדבר שקר תרחק אמרו להם ב״ה לב״ש לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו מכאן אמרו חכמים לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות כי אתא רב דימי אמר הכי משרו קמיה כלתא במערבא לא כחל ולא שרק ולא פירכוס ויעלת חן׳׳ פירוש כיצד מרקדי׳

מה אומרין לפניה ׳כמות שהיא לפי יפיה וחשיבותה מקלסין אותה ׳חסודה חוט של חסד משוך עליה מכאן מעלבי׳ ב״ה שאמרו ושבחנה ׳תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות לעשות לאיש ואיש כרצונו׳ מעדן מעורדים ׳לא כחל חומה צריכה כחל׳ ולא שרק צבע המאדים את הפנים׳ פירכוס קליעת שער׳ פ״ל לא כחלה ולא שרקה ולא פירכסה׳ והכי הוא יעלת חן׳ תוספות כלה כמות שהיא ואם יש בה מום ישתקו׳ ולא ישבחוה׳ אי כמו ישבחוה׳ בדבר נאה שיש בה כגון בעיניה או בידיה אם הם יפות וב״ה ישבחוה לגמרי דמשמע מה שיש בה לשבח מכלל שחק לגנאי׳ ובשבטא א״עב דישמחון בעופין אין להם לחכמים לתקן להזקיק לומר שקר שהתורה אמרה מדבר שקר תרחק׳ ובתב׳ הריטב״א ז״ל טעם לחדי ב״ה דכל שהוא משום דרכי שלום אין בו משום מדבר שקר תרחק׳׳ פירש״י

כי סמכו רבנן לרבי זירא שרו ליה הכי לא כחל ולא שרק ולא פירכוס ויעלת חן׳׳ גם בסנהדרין פ״ק כי סמכוהו לרבי אמי ולרבי אסי שרו להו הכי כל מן דין וכל מן דין סמוכו לנא לא תסמוכו לנא לא מן סרמיסין ולא מן סרמיטין ואמרי לה לא מן חמיסין ולא מן טרמיסין רבי אבהו כי הוה אתי ממתיבתא לבי קיסר נפקן אמהתא דבי קיסר לאפיה ומשרן ליה רבה דעמיה ומדברנא דאומתיה בוצינא דנהורא בריך מיתייך לשלם׳׳

פירוש כל מן דין כל מאלו הוא סומכים לנו לקרותן ולקבוצתן דיינין׳ סרמיסים מסרסים הלבות כהבן עשרויהן׳ סרמיטין לשון סרמוטין׳ חמיסין אומרין חמישות הטעם׳ טורמיסין׳ לא תהבוש ויש מגרשים כוההוא דאמרן בב״ר שלו טולמוסין ומקרב להמחנא דמטרוניתא הבעים ריקנים׳ ממתיבתא. מבית המדרש׳ רבה דעמיה גדול בעמו׳ מדברנא מנהיג׳ בריך מיה לשלם בואך לשלום׳ וכתב הריטב״א ז״ל שלזה ולא נהור דלא אשכחן ברכה על נוהה על ביאה לפני פני בעגן ברוך המבואך לשלום׳ וברכה היא כשו׳ שהביאו לשלום׳ ע״ש ״בוצינא דנהורא על שהיה קלסתר פניו מבהיק כדאמרינן בבבא בתרא׳ שופריה דרבי אבהו מעין שופריה דרבי יוחנן דכסקי וזהיה מוביה בדמעתו התם׳׳

ח׳ אמרו עליו על רבי יהודה בר אלעאי שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה ואומר כלה נאה וחסודה ׳רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת א״ר זירא קא מכסיף לן סבא כי נח נפשיה איפסיק עמודא דנורא בין דידיה לכולי עלמא וגמירי דלא מפסיק עמודא דנורא אלא או לחד בדרא או לתרי בדרא׳ א״ר זירא אהנייא ליה שוטיתיה לסבא ואמרי ליה שוטותיה לסבא ואמרי לה שטותיה לסבא׳ רב אחא מרכיב לה אכתפיה ומרקד׳ אמרי ליה רבנן אנן מהו למעבד הכי אמר להו אי דמיין עלייכו ככשורא לחיי ואי לא לא׳ ר׳ שמואל בר נחמני א״ר יונתן מותר להסתכל בפני כלה כל ז׳ כדי לחבבה על בעלה ולית הלכתא כוותיה׳׳

בפרק אחד ומקבל אחד

אחד · מרכיבין לה סבא שמזלזל בכבוד ת"ח ונוהג קלות ראש בעצמו · שוטיתיה לסבא שוטא שלהדס שהיה
מרקד בו · שוטתיה שוטה ומנהגו · שטותיה שהיה מתנהג בשוטה · מרכיב ליה אכתפיה את הכלה ·
ברשות בקונה בעלמא שאי אתם מהדרין עליה · לחבבה בשוטה הכלה מתחבבין בה נכנס ומה
בלבי · תוספות · שוטיתיה לסבא כלח לשון שטה והדס אוב דלאו נוי ממש אין אחר מכל מקום
שניהם מין אחד · ואת זה לא תשבול בין גבה ועלו לומר שעמוד דכוונה היה בעין שובטא דהדס כדאמרינן
בכל נאחת סוכות דגולה ואת עבודה כעין שוטא דהדס ואפסקה בין זוית לחבריו · ואחרי · אמות
הין סבא דקאי שיבתא דנולא קומתה משום דעבוד קימוני דכלוא ·· ט ת"ר מעבירין את
המת מלפני הכלה וזה וזה מלפני מלך ישראל · אמרו עליו על אגריפס המלך
שעבר מלפני הכלה ושבחוהו · מכלל דשכיח עבר · והא אמר רב אשי
אפילו למ"ד נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול מלך שמחל על כבודו אין כבודו
מחול · דאמר מר שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך ·· סנהדרין פ"ב
יוכבוד אחריתי · בפרשת דרכים הואי · ת"ר מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת
כלה ·· מגלה פ"ג ופרק בני העיר · אמרו עליו על רבי יהודה בר אלעאי שהיה מבטל
ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה · בד"א כשאין עמו כל צרכו אבל יש עמו כל
צרכו אין מבטלין · וכמה כל צרכו אמר רב אשי אל בר אוני משמיה דרב
תריסר אלפי גברא ושתא אלפי שופרי ואמרי לה תריסר אלפי גברא ומינייהו
שיתא אלפי שופרי · עולא אמר כגון דחייצי גברי מאבולא ועד סכרא · רב
ששת ואי תימא רבי יוחנן אמר כנטילתה כנתינתה מה נתינתה בששים
רבוא אף נטילתה בששים רבוא · והני מילי למאן דקרי ותני · אבל למאן
דמתני לית ליה שיעורא ·· פירוש · מעבירין · בסמטא · את המת מבית אבות לבית הקברות
ונושאין את · ונכנסין בו ובין אבלים · להרבה · ואין דואין להמתין מעבירין את המת לפני ...
אחרת · אפילו למאן דאמר פליגא בפרק דקדושין · שמסתמס ... שהאחרון ...
עליהם · שופרות הכבוח בלוויה · שתהא אימתו עליהם ...
... שופרות הדכה · בפרשת דרכים · על ... שעבר ...
יותר הדרך · שופרי מכריזין עליו שיבואו לכבודו · דחייצי גברי מאבולא לסיכרא ...
עד היא עד הוא · כנטילתה של תורה ממנו · כנתינתה · כסיני · כנטילתה אין ...
... למאן דקרי מקרא · ותני משנה ... לתלמודים · אבל למאן דמתני
... לית ליה שיעורא · ומפולא שמעינן דלמאן דלא קרי ולא תני אין מבטלים אם יש בו
... כדי קבורה ... בשתלמות דרב אחא ... תוספות · אבל מאן דמתני
לית ליה שיעורא בשאלתות דרב אחא כתיב ... שמעינן למאן דלא קרי ולא תני אין
מבטלין אם יש לו מתעסקין כדי צורכו ונראה ... מבטלין לכל בני העיר
... למאן דלא קרי ולא תני ... ·· תוספות
מבטלין ת"ת להוצאת המת והכנסת הכלה ... ר' עקיבא ...
פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי מת מצוה ... עד שהבאתיו
לבית הקברות וקברתיו וכשבאתי והרצתי הדברים לפני ר"א ור' יהושע אמרו לי על כל פסיעה
ופסיעה ... כאילו שפכת דם נקי ... מת מצוה
קנה ... בדברי חכמים ... שמעתה ...
... שעמו ... ת"ח ... דגדול ...
יותר מלמודו · להוצאת המת לא ... שהמצוה ... מבטלין ... להוצאת המת
... מת מצוה ... ת"ת להוצאת המת

8

נקט מת מצוה הגב מילי אחריתא כלן מקבלחין מת בעיר כלבנו העיר אסורים בעשיות. פי'. מלאכה. ומוקי לה בדליכא חבורתא הבל אי איכא חבורתא מותבין השאר פי' חבורות שנחלקו בני העיר לחבורות שתעסוק כל אחת במת שלה בפני עצמה היינו אלא בשעת הוצאה כולם צריכין לבא"

אלו נערות פרק ג'' ׳

אמר אביי נאמר אסון בידי אדם ונאמר אסון בידי שמים מה אסון האמור בידי אדם פטור מן התשלומין אף אסון האמור בידי שמים פטור מן התשלומין" מתקיף לה רב אחא בר אהבה ומאי דביקא מזהר להו יעקב לבניה על צינים פחים דבידי שמים נינהו דלמא על אריא וגנבי דבידי אדם נינהו. אטו יעקב אחא אזהר אחא לא אזהר יעקב על כל מילי אזהר וצנים פחים בידי שמים נינהו והא תניא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים שנ' צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם" גם בברכות פ"ב וזובחי אחריתי" ותנן אריא וגנבי בידי אדם נינהו. והא אמר רב יוסף וכן תני רבי חייא מיום שחרב בית המקדש אע"פ שבטלו סנהדרין ארבע מיתות לא בטלו" גם בסוטה פ"ק וסנהדרין פ"ד מיתות. לא בטלו הא בטלו להו אלא דין ד' מיתות לא בטלו. מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו ומי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו. ומי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או לסטין באין עליו ומי שנתחייב חנק או טובע בנהר או מת בסרונכי. אלא אימא אריא וגנבי בידי שמים צנים פחים בידי אדם"

פירוש אסון בידי אדם ולא יהיה אסון ומשתנו במיתות בד' למימר דהוכא וליכא מיתת ב"ד מעלם ומי ולדות. אסון בידי שמים וקראהו אסון. צנים פחים קור וחום. בידי אדם שמים אם פחים פורענות על האדם בזדרת מלך היא. חוץ מצנים פחים שבעצמו באו בפשיעה. לא פירש כאן הרב צנים פחים ונכבא בתורה פ"ק מי שמת כתוב אמר רבי חנינא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים ופרש"י צנים פחים נראה דקאי צנים פחים בדרך עקש הצנה והקדח פחו ומוקש בדרך עקש כי בידו הדבר תלוי לא שמר מן הצנה. ויש מפרשים צנים פחים קור וחום עכ"ל. פחים פח. בחי אדם נינהו שלא מבזאת הלך. דין ד' מיתות טובע דוגרות נופל מן הגג ודומה לנסקל שדוחפין אותו מבית הסקילה לארץ והבוה שתי קומות היה כאחד מלן בגמר הדין. חיה דורסתו אדיה מפילו לארץ והורגו בדריסה. נחש מכישו והאדם שורפו בכבודך המומתין על ידיהם ואין היא מיתת סוף. סרונכי אסכרה והוא בון מכנס. תוספות. הכל בידי שמים והא דאמרינן לעולם אל יעמיד אדם במקום סכנה דמה יכול לשמור עצמו מן הערבות וכוד כסוי ואסור לעבור תחתיו מן הנשוע ויכול לשמור עצמו דהא והוו שבורו להמות עצמו אבל כשמביאין עליו מן השמים באונס אינו יכול לשמור הכל צנים פחים לעולם אל יבוהו עליו באונס אסרוה לתזהר. וא"ת והא דדרשינן והסיר ה' ממך כל חולי זה צנה אמת בידי שמים הוא ויש לומר דהיינו שאם הקב"ה עולמו או יתן לו מלבושים ולא יצטרך להזהר. וא"ת והא פחים בידי שמים הוא כדאמרינן בפ"ק דע"ז טו"א אנטונינוס לרבי צלי עלי א"ל דחמימא ישתרק מצינתא א"ל דא צלותא יתור חד כסו וצינתא אזלא א"ל תשתיב משרבא א"ל הא בעי צלותא דכתיב אין נסתר מחמתו ויש לומר דקיא כתיב בעומדו ודרכים או במלחמה בדרך המלכים דבדרך אין יכול להזהר מן החום אבל אם רוצה לישב בבית יכול להזהר שישב מן. של אבנים או בכסא ומתקף. ויש מפרשים דצנים פחים חדא מילתא היא כלומר צנים שהם פחים לאדם לשון פח ומוקש ואינו דבפ"ק דע"ז מוכח להא אבשקידה עליהו חויה מוכחתי. והא דאמרינן הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים אין עבים לכאן ודהתם קאי על הוולד במעי אמו שנגזר אם והא עני או עשיר גבור או חלש טיפש או חכם אבל צדיק ורשע לא והכא מיירי במאורעות הבאות על האדם. דין ארבע מיתות לא בטלו. וא"ת והא כאשר את המעולים בהם והוא דזהריה אע"פ שהיה חייב סקילה שבטלה ה"א ונגד... ויש לומר כשעבר עבירה תחלה ואח"כ הוא דהוו בעולה וחזר והוא בחנק. תבלקעה דיש...

עוד...

עונדי ע"ז שמתים על מטותם ויש לומר דעל ידי תשובה הקב"ה מחל לפשעיהם מוחל לקמרו
או זכות תולה לו ואשו נפרע מהם בחיים ונכא' דיני מחובות דפריך והוה כר נחש הגולני
עדהמר וכו' ע"ז ירבי' הריטב"א ז"ל תמן מצנים פחים ועקב דכתיב ואין נקשר ולחמתו וכתיב
נחו לבני קרח מי יעבור למי שהולך לשרת ולשמש ולקרח אבל שומר נפשו ירחק מהם שלא נהגו על
מן העמים שלא יוכל להשתחוות ואעפ"כ דאמר במדרש והסוף יש ממך כל חלי זה הצנה היא שמסירותו
מן העמים שיוכל לשמור עצמו ולהתרחק ממקום הצנה ומהקרח הכוח' דין ד' מיתות לא בטלו
פירוש במותם שנמשלין דינם בעולם הזה כי ברוחו יש ברה ונחום שמתים בשלוה ובהשקט שנדונים
בעולם הבא שהבדו' תוספות מעם שהוא בה' ואת חמאו לא נקט מ' שנה קודם שחרב בה'
ד"ה שנה קודם חרבן גלתה סנהדרין שלו זם דיני נפשות ויש לומר דלפעמים מכאן שעה היו חוזרין
סנהדרין ללשכת הגזית ולהכי לא פסיקא ליה למתני מ' שנה קודם חרבן ואת' הב' מאי פריך בפרק
היו בודקין ג"ט מעשה ומקדשי יוחנן בן זכאי בעוקצי תאנים ופריך מי הוה בסנהדרין והא תניא
כל שנותיו של רבן יוחנן בן זכאי מאה ועשרים שנה מ' עסק בפרקמטיא ומ' למד ומ' לימד ותניא
מ' שנה קודם חרבן גלתה סנהדרין והשתא מאי קשיא לה כיון דלפעמים היו חוזרין ודנין ויש לומר
דרבן יוחנן בן זכאי זמנין בעוקצי תאנים המעשה דרמיה וחזו היה ומשום דיני נפשות דדניחה
להון חוזרין לעולם דמעיקרא לא גלו אלא משום רציחה וחזו דנפישי רוצחים דאמרינן בפ"ק דע"ז
ומ' דלהכי לקט משחרב בה' משום דקודם לכן הוצ' שבע מגזרי מלכות מכבדים על מקוו דלא חמרו
בה כדאמרינן בפרק יש נערכין והין מחין דהא בומי שמעון בן שטח היו בקרויה והיה דין ד'
מיתות כדאמרינן בפרק אחד דיני ממונות הל"ע בן שטח תלה בנשים אם לא דאתי א' שבץ אחד
קבלן לאורכה לא לג חשש עד שנעשה נחש נכוין והאי בדנחש הוא והא תני רבי חייא הכ"פ שבטלו
סנהדרין ועוד אמר מרשעים יצא רשע והתם בזמן שבה קרים אחרי מיקאחר ונמצא גם מרה
וגה גולה

נערה פרק רביעי י"א

כי הוו אתו לקמיה דרב יהודה אמר להו ינהוג ילדה ואב ונתנה שדיא כי הוו אתו
לקמיה דרב חסדא אמר להו כפוליה אסיתא בציבורא וליקום ולימא עורבא
בעי בני ויהודאי גברא לא בעי בני ועורבא בעי בני והכתיב לבני עורב אשר ת"ל קה"ו
יקראו לא קשיא הא בחיוורי הא באוכמי טרש כי הוו אתו אנשים שאינם רוצים
לזון בניהם קטנים ינהוג תנין מעון תנין מתרגמינן יאהודין והוא אכזרי על בניו ינהוג ילדה התנין
הוליד תולדותיו והטיל על בני העיר כבנותו והריטב"א כתב בשם התוספות ינהוג היא הוא אכזרי
כמותו שהוא אוכל את בניו לולי שהקב"ה נותן לו רחמנות על בנו והופך בנין מלהוציאם כדי שלא יחשוב
לאכלם וחולץ שד ומניק החד בם תנים חלצו שד הניקו גוריהן והיינו דקאמר הכא ינהוג ילדה הנה זה
האיש הוא ינהוג היולדת והוכה מונקת כמה שאין כן בכוב היאהודים שהם מרחמים בקונם על בניהם
ע"ל בפוליה חסותא כבו מכתשת על פיה ויעמוד זה על גבי שוליה בגובה שישמע קולו ויכריז על
עצמן שהוא רע מן העורבים עורבא בעי בני והוא גברא לא בעי בני ואית דמפרשו ש"ץ ועמוד ע"א
ויאמר כן על אחותו האיש והתב הריטב"א ז"ל חסותא סותרא לרעה שהיו מזונותיו כבורין ותלויים
וחיינו דלא סליק על גב ספסל ע"כ לבני עורב אשר יקראו אמאי לא זיין להו אוכמו בשביל משחור
והתם והתב הוהבין אותם אבל מפקידם לבנים ושונאים אותם והתוספות כתבו בהם שני מינו
עורב הא' שחור והא' לבן כדאיתא בפרק אין עררות גבי סימני עופות דהורבה שורב העמקי והבמשי
עמקו כדאיתא המה עמוקה מין הצל סרוש לבן י"ב אשרי שומרי משפט עושה
שם ק"י צדקה בכל עת. וכי אפשר לעשות צדקה בכל עת דרשו רבותינו שביבנה ואמרי
שם ק"ב לה רבי אליעזר זה הזן בניו ובנותיו כשהן קטנים רבי שמואל בר נחמני אמר זה המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו ומשיאן הון ועושר בביתו וצדקתו
עומדת לעד רב הונא ורב חסדא חד אמר זה הלומד תורה ומלמדה וחד אמר זה
שם קכ"ח הכותב תורה נביאים וכתובים ומשאילן לאחרים וראה בנים לבניך שלום
על ישראל א"ר יהושע בן לוי כיון שבנים לבניך שלום על ישראל דלא אתו לידי חליצה
ויבום רבי שמואל בר נחמני אמר כיון שבנים לבניך שלום על דייני ישראל דלא
אתו לאינצויי ... בירוש זה הזן בניו ובנותיו קטנים שתמיד יום ולילה הם עליו
והיא

דהיא צדקה שאין עליו חיוב בהם יהא זן ועושר בביתו שאין הממון כלה והטב׳ צדקתו עומדת עליו זה הלומד תורה ומלמדה מתקיימת בו הדי הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד · על שם דרך למודה לתלמידים · בה הכתוב ובולי הספרים קיימים לו שאינם בלים וצדקתו עומדת לעד לאינצווי מי קדוב וקודם בנחלה · הדוטפא ג״ל ולא אתו לאינצווי כר״שי ופולי ותקינו עליו בתוספות דהא אם ישבת היא יורשת ולופא קטשה דקרובים לבן כ״י כי בשיש בנים לבנין מניח הירושה לבנים בשוה אבל כשהאחד אין לו בן והאחד יש לו בן הוא מרבה למי שיש לו בנים ובאיים ~~~ לידי קטטה · ורבי יחיאל פורש שלום לדווני ועדיף דלא אתו לאינצווי בהדי צדוקים שהיו אומרים שהבת יורשת עם בת הבן מק׳ בדאיתא בפרק יש נוחלין ובשיש בן לבן הכל מודים שלא תירש הבת עם בן הבן ״

אף על פי פרק חמישי יג׳

א״ר יצחק בר חנינא אמר רב הונא הכל משהין בפני השמש חוץ מבשר ויין · א״ר חסדא בשר שמן ויין ישן · אמר רבא בשר שמן כל השנה כולה ויין ישן ש״מ ישן בתקופת תמוז · אבוה בר איהי ומנימין בר איהי חד שקיל מכל מינא ומינא וחד שקיל מחד מינא · מר משתעי אליהו בהדיה · ומר לא משתעי אליהו בהדי הנהו תרי חסידי אמרי לה רב מרי ורב פנחס בני רב חסדא אמרי לה רב מרי ורב פנחס בני רב חסדא מר קדים שקיל ומר מאחר שקיל דקדים שקיל אליהו משתעי בהדיה דמאחר שקיל לא משתעי אליהו בהדיה · אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו קא יתבי אפתחא דבי אגור מלכא חליף ואזיל אטורנגא דמלכא חזייא רב אשי למר זוטרא דחוור אפיה שקל באצבעתיה אנח ליה בפומיה א״ל אפסדתא לסעודתא דמלכא אמרי ליה אמאי תעביד הכי אמר להו מאן דעביד האי פסול למיכל ~~~ דמלכא אמרי ליה אמאי אמר להו דבר אחר חזאי ביה בדקו ולא אשכחו שקל אצבעתיה אנח עליה אמר להו הכא מי בדקיתו בדקו אשכחו אמרו ליה רבנן מ״ט סמכת אניסא אמר להו חזאי רוח צרעת דקא פרחה עילויה · ההוא רומאה דאמר לה להיא איתתא מינסבת לי אמרה ליה לא אזל אייתי רימוני פלי ואכל קמה כל מיא דצערי לה בלעתיה ולא יהב לה עד דזג לה לסוף אמר לה אי מתסינא לך מינסבת לי אמרה ליה אין אזל ואייתי רימוני פלי ואכל קמה אמר לה כל מיא דצערי לך תוף שדי תוף שדי עד דנפק מינה כי הותא דירקא ואתסיאה ״

פירוש חוסמו מאכיל את השמש מכל מין ומין וחד שקיל ליה ממין אחד בתחלת סעודה לשובע ומשאר מינין משהן עד שיגמור סעודתו · קדים שקיל קודם שיתן לבנין · מאחר שקיל מכל מין ומין לאחר שנתן לבנין ולבני החורחין · דקדים שקיל משתעי אליהו בהדיה לפי כשנותן לפניהם והוא רואה ~~~ ומתאוה ומצטער ונפעמים שיש חולאים הרבה · אוגור שם מלך פרס · אטורגא דמלכא מוטיב המנות לפני השרים שלשון בן שלטקנשי · דחיור אפיה כמו זועפים שמתאוה למאכל · אמר ליה ~~~ אטורגא לרב אשי · אפסדתא לסעודתא לא יאכל המלך מעתה · אמרו לו שומרי המלך אמאי תעביד הכי · אמר להו רב אשי דעביד הכי פסול ומיכל למלכא העושה מאכל כזה אין ראוי שיאכל המלך ממנו · אמר להו דבר חזאי ביה בשר שלחזיר · מנגע ובלשון לעז שורשמין · שקל אצבעתיה דבר א׳ ... קל׳ אצבעתיה דקביל׳א · אנח עליה · על אחד מהחתיכות המתחיבה להבדאן הכא מי בדקיתו כלום בדקתם את החתיכה זו · בדקו והשכחו כם נגעה לו · דחזאה עילויה דמר זוטרא · כלי הנבקע הרבה יש לו דמיון במסכת נדה · פלאי פלאי · מיא דצערי רוק שבפיך בגי׳

הכה מחממת קיוהת וכו׳ הנתבל במנין ואינו אוכל ממנו עד רוב נכחו פניו וכנקה ונעשו כזכוכית שכן דרכי הנגוחים יתנף שזאי בקיקי והטליפי׳׳

יד אמר רב אנחה
שוברת חצי גופו של אדם שנ׳ ואתה בן אדם האנח בשברון מתנים ובמרירות
תאנח ורבי יוחנן אמר אף כל גופו של אדם שנ׳ והיה כי יאמרו אליך על מה
אתה נאנח ואמרת על שמועה כי באה ונמס כל לב ורפו כל ידים וכהתה
כל רוח וכל ברכים תלכנה מים ורבי יוחנן נמי הא כתיב בשברון מתנים
ההיא דכי מתחלא ממתנים מתחלא ורב נמי הכתיב ונמס כל לב ורפו כל
ידים וכהתה כל רוח שאני שמועה דבית המקדש דתקיפא טובא ההוא ישראל
וגוי דהוו קאזלי באורחא בהדי הדדי לא אימצי גוי לסגויי בהדי ישראל אדכריה
חרבן בית המקדש נגיד ואתנח וא״ה לא אמצי גוי לסגויי בהדיה אמר ליה לא
אמריתו אנחה שוברת חצי גופו של אדם א״ל ה״מ מילתא חדתא אבל הא דשינן
בה דאמרי אינשי דמלשא תכלי לא בהתא׳׳

פירוש מתנים באמצע הגוף׳ דשינן בה הורגלנו בה כמו כיון ודש דש׳ דמלשא תכלי לא בהתא אשה הלמודה לשכל בניה לקברם אינה תמיהה ומפחדת במות אחד מהם שכבר למודה היא׳ תקיפות שאני שמועות בה׳ ויות הא היאי קרא דואתה בן אדם האנח גבי בה׳ כתיב דכתיב בתריה והיה כי יאמרו ואמרת על שמועה כי באה ונמס כל לב ונ״ל דההוא חורבא קודם לחורבן כתיב וכה״א נביא לישראל שהיה נאנח על שמועות בה׳ שעתיד ליחרב וא״ל ונמס כל לב מתוך האנחה שתהיה אחר חורבן ער שמועות בה׳׳

טו שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אוכלי לחם
העצבים כן יתן לידידו שנה א״ר יצחק אלו נשותיהן של ת״ח שמנדדות שינה
מעיניהם בעולם הזה ובאות לחיי העולם הבא׳׳

פירוש שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת למלאכת הרעות אוכלי לחם בעצב כן יתן הקב״ה לידידו שנה למו שכאמר לכבודו להצותו׳ שינה מנדדות שינה ממתוכות את בעליהן שהם בבית רבן ועושין פרקן׳ וכתבו בתוספות דבתלמידים הלומדים בעירם קאי דאי בעיר אחרת אמאי מנדדות שינה הא אין דרך ליכנס בעיר בלי לה׳׳

יו יהודה בריה דרבי חייא חתניה דרבי ינאי
הוה אזיל ויתיב בבי רב וכל בי שמשא הוה אתי לביתיה וכי הוה אתי הוה קא
אזלא קמיה עמודא דנורא יומא חד משכתיה שמעתא כיון דלא חזי ההוא סימנא
אמר להו רבי ינאי כפו מטתו שאלמלי יהודה קיים לא ביטל עונתו הואי כשגגה
היוצאה מלפני השליט ונח נפשיה׳׳ פירוש כפו מטתו כדת המתאבל דחייבים בכפיית
המטה׳׳

יז רבי איעסק לה לבריה בי רבי חייא כי מטא למכתב כתובה
נח נפשה דרביתא אמר רבי ח״ו פסולה איכא יתיבו ועיינו רבי אתא משפטיה
בן אביטל ורבי חייא אתי משמעי אחי דוד אזל איעסק ליה לבריה בי רבי
יוסי בן זמרא פסקו ליה תרתי סרי שנין למיזל בבי רב אחלפוה קמיה אמרו
להו ניהוו שית שנין אחלפוה קמיה אמר להו איכניס והדר איזיל הוה קא
מכסיף מאבוה א״ל בני דעת קונך יש בך מעיקרא כתיב תביאמו ותטעמו
ולבסוף כתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם אזל יתיב תרתי סרי שני
בבי רב עד דאתי איעקרא דביתהו א״ר היכי נעביד נגרשה יאמרו ענייה זו
לשוא שמרה ניהנסיב איתתא אחריתי יאמרו זו אשתו וזו זונתו בעי
עליה רחמי ואיתסיאה׳׳

פירוש איעסק לבריה להשיא בתו של רבי חייא יהודה פסולא שלא היו מהוגנים לזווג אחד׳ שפטיה בן אביטל בן דוד היה אביטל של אשת דוד׳ ורבי

חייא אתיא משמעה וזהו הפסוק שד׳ הוה מבית דוד ולא היתה בת הבאה משמעה הוגנת לבבן
שלא היתה בת תלמוס׳ מסקן ליה תרתי סרי שנין קודם שיכנוס׳ אחלפיה קמיה השבחן הנעדה
לפני החתן׳ ועת קונך עם בן שאמר להרחיק זמן חופתו והדר וקירבה מרוב חופת כלתו׳ ומעיקרא
כתיב תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת יי׳ שיבואו לארץ והדר יבנו לי מקדש
ולבסוף אמר ועשו לי מקדש במדבר׳ ואיעקרה נעשת עקרה בן דרך העומדת עשר שנים בלא בעל׳׳

יח רבי חנינא בן חכינאי הוה קאזיל לבי רב בשולהי הלוליה דר״שבי
א״ל איעכב לי עד דאתי בהדך לא איעכב ליה אזל יתיב תרי סרי שני בבי רב
עד דאתא אשתני שבילי דמתא לא ידע למיזל לביתיה אזל יתיב אגודא
דנהרא שמעה להההיא רביתא דהוו קרו לה בת חכינאי אמר ש״מ האי רביתא
דידן אזל בתרה הוה יתיבה דביתהו קא נהלא קימחא דל עינה חזיתיה סר לבה
פרח רוחה אמר לפניו רבש״ע עניה זו זה שכרה בעא רחמי עלה וחיה׳׳

פירוש בשולהי הלוליה דר״ש סוף ימי חופתו׳ איעכב לי המתן לי עד שיכלו ימי חופתו ואלך
עמך לבי רב׳ אישתני שבילי דמתא שנבנו בעוד בנינים חדשים ונסתמו בה מבואות׳ לההיא
רביתא נערה׳ סר לבה דאגה לבה כלומר דומה ללבה כתאום שנה בעלה׳׳ יט רבי חמא
בר ביסא אזיל יתיב תריסר שני בבי מדרשא כי אתא אמר לא אעביד כדעביד
בן חכינאי עייל יתיב במדרשא שלח לביתה אתא רבי אושעיא בריה יתיב
קמיה הוה קא משאיל ליה שמעתא חזא דקא מתחדדי שמעתתיה אי הואי
הכא הוה לי זרע כי האי על לביתיה על בריה קם קמיה הוא סבר למשאל
שמעתתא קא בעי אמרה ליה דביתהו כי איכא דקאים מקמי ינוקא קרו עליה
רמי בר חמא והחוט המשולש לא במהרה ינתק זה רבי אושעיא בנו של רבי
חמא בר ביסא׳׳ פירוש לא אעביד כדעבד מר בר חכינאי שנכנס לביתו בפתאום׳ יתיב
קמיה ולא היה האב מכירו חזיה לבריה דמחדדן שמעתתיה׳ אי הואי הכא אי הייתי כאן שהנחתי
בני קטן והלכתי הייתי מלמדו תורה והיה חכם כזה׳ תוספות החוט המשולש בני שלשתן
ואז זה חמא כדאמרינן בעלמא שמ״ר אושעיא דבר ואתו ושאו לדרבי ביבא לבן קרי עלייהו החוט
המשולש לא במהרה ינתק כלומר לא ינתק מזרעו של עולם כדאמרינן בעלמא פתן שארם לומר
הוא ובנו ובן בנו מכאן ואילך תורה חוזרת על אכסניא שלה ודרש לשוני זאת בריתי אותם׳׳

כ רבי עקיבא רעיא דבן כלבא שבוע הוה חזיתיה ברתיה דהוה צניע
ומעלי אמרה ליה אי מקדשנא לך תזלת לבי רב׳ אמר לה אין איקדשא ליה
בצנעא ושדרתה שמע אבוה אפקה מביתיה אדרה הנאה מנכסיה אזל
ויתיב שנים עשר שנים בבי רב כי אתא אתי בהדיה בתריה תריסר אלפי
תלמידים שמעיה להההוא סבא דקאמר ליה עד כמה קא מדברת ארמלות חיות
אמרה ליה אי לדידי צייתי יתיב תריסר שנין אחרינא אמר ברשות קא
עבידנא הדר אזל איתיב תרתי סרי שנין אחרינא בבי רב כי אתא אייתי
בהדיה כ״ד אלפי תלמידי שמעה דביתהו הוה קא נפקא לאפיה אמר לה
שיבבתה שאולי מאני לבוש ואיכסאי אמרה להו יודע צדיק נפש בהמתו
כי מטאי לגביה נפלה על אפה קא מנשקה ליה לכרעיה הוו קא מדחפו לה
שמעיה אמר להו שבקוה שלי ושלכם שלה הוא שמע אבוה דאתא גברא רבא
למתא

לסוף אמר איזיל לגביה אפשר דמפר נדרי אתא לגביה א"ל אדעתא דגברא
רבה מי נדרת א"ל אפילו פרק א' ואפילו הלכה א' א"ל אנא הוא נפל על אפיה
ונשקיה על כרעיה ויהב ליה פלגי ממוניה ·· גם כל הנותן מן המבושל
ברתיה דרבי עקיבא עבדא ליה לבן עזאי הכי והיינו דאמרי אינשי רחילא בתר
רחילא אזלא כעובדי אמה כן עובדי ברתא רב יוסף בריה דרבא שדריה אבוה
לבי רב לקמיה דרב יוסף פסקו ליה שית שני כי הוה תלת שני מטא מעלי
יומא דכפורי אמר איזיל ואיחזינהו לאינשי ביתי שמע אבוה שקל מנא
ונפק לאפיה א"ל זונתך נזכרת איכא דאמרי א"ל יונתך נזכרת איטרוד
לא מר איפסיק ולא מר איפסיק ·· בירוש' כלבא שבוע שם אחד מעשירי ירושלים
שכל הבא לביתו רעב ככלב היה יוצא שבע · קח מרבדת את מתנה בת' שמבקשה השבונת'
עלי ועליכם שלה היא תורה שלמדתי אני ושלמדתם אתם על זה הוא · שקל מנא כלי זיין כלו בא
להלחם ואיטרוד מאותה מריבה · לא מר איפסיק ולא מר איפסיק לא אכלו סעודת י"ה שמפסיק בה
אבילה להתענות סעודה אחרונה של ערב ט' באב וי"ה קרי סעודה המפסקת שמפסיק בה מלא
תענית ·· תוספות דהוה צנוע ומעלי והא דאמרינן באלו עוברין אמר רבי עקיבא כשהייתי
עם הארץ הייתי אומר מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור משמע דלא הוה מעלי איכא למימר דהתם
לאו משום שהיה שונא ת"ח אלא משום שהיה סבור שמתגאים על עמי הארץ מפני תורתם והיו ת"ח
שונאים אותם וגם משום שלא היו מניחין אותם ליגע בהם כדאמרינן בגדי עם הארץ מדרס לפרושים
אבל ת"ח שונא מדות הוה בב' והרי שבא ע"ל כתב ורבותי דאותחטר בפסחים היה קודם לכן אבל
אחר חזר למוטב שהיה צנוע ומעולי וקבע עצמו להיות כראויתא הגא ·· אדעתא דגברא רבה
מי נדרת ואת והלא אסור לפתוח בנולד דאמרינן בנדרים אין פותחין בנולד [illegible] כיון
דהלך לבית רב דדרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול אי כתי בנק ותלה כדין כדבר שפירש
בשעה שנדר על דעת אם לא יעשה סופו דבעינן זה לא היה כולו כדתנן · ברתיה דרבי עקיבא
עבדא ליה לבן עזאי ואת והא בפ"ק דסוטה פריך האמרה בן עזאי דלא נסיב ולההוא דנשא ואיתי
נסיב ומירש אתי שפיר ויאמר הכא לבן עזאי · הת"ל לא נשאה אלא באירוסין

מציאת האשה פרק ששי כ"א

ת"ר מעשה בריב"ז שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים והיו תלמידיו
מהלכים אחריו ראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן
של ערביים כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה ועמדה לפניו אמרה לו רבי פרנסני
אמר לה בתי מי את אמרה לו בת נקדימון בן גוריון אני אמר לה בתי ממון של בית
אביך היכן הלך אמרה לו רבי לא כדין מתלין מתלא בירושלים מלח ממון חסר
ואמרי לה חסד ושל בית חמיך היכן הוא אמרה לו בא זה ואבד את זה אמרה לו
רבי זכור אתה שחתמת על כתובתי אמר להם לתלמידיו אני כשחתמתי על
כתובתה של זו והייתי קורא בה אלף אלפים דינרי זהב מבית אביה חוץ משל
חמיה בכה ריב"ז ואמר אשריכם ישראל בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל
אומה ולשון שולטת בהם ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מוסרן ביד אומה
אחרת שפלה ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה · ונקדימון
בר גוריון לא עשה צדקה והתניא אמרו עליו על נקדימון בר גוריון כשהיה יוצא
מביתו לבית המדרש כלי מילת היו מציעין תחתיו ובאים עניים ומקפלים
אותן מאחריו איבע"א לכבודו הוא דעבד ואיבע"א כדבעי ליה למעבד לא
עבד כדאמרי אינשי לפום גמלא שיחנא תניא א"ר אלעזר בר צדוק אראה

בכתובה אם לא ראיתיה שהיתה מלקטת שעורים מבין טלפי סוסים
בעכו קראתי עליה מקרא זה אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי
הצאן ורעי את גדיותיך אל תיקרי גדיותיך אלא גויותיך׳׳

פירוש ולא כדין עבדין ממתניה ולאכן היו מותבין משל בירושלם׳ מלח ממון חסר
הרוצה במלוח ממונו מלומר לגרום בן שותקיים יחסרנו לצדקה תמיד וחסרנו זה
קיימין׳ ואמרו לה חקך ועשה ממונך חסד ושל בית אבא לא עשו צדקה כראוי וכלה ממונם׳
בא זה ואבד זה לכי שנתערב בו׳ חוץ משל קמיה׳ תוקעת שהוסיף לה החתן׳ ערבים
קדי אומה שפלה שעובדי אהלים הם במדבר׳ מציען תחתיו אחת רגליו להלך עליהם׳
לפום גמלא שחנא לפי כח הגמל יטעינוהו משא׳ אם לא תדעי לך אם לא תתנו לב בנקת
ועבד לשמור את התורה סופך לצאת בעקבי הצאן ולרעות את גדיותיך׳׳ כ״ב ת״ר

די מחסרו אתה מצווה עליו לפרנסו ואי אתה מצווה עליו לעשרו׳ אשר
יחסר לו אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו אמרו עליו על הלל
הזקן שלקח לעני בן טובים אחד סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו פעם
אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו ורץ לפניו שלש מילין ת״ר מעשה באנשי
גליל העליון שלקחו לעני בן טובים אחד מצפורי ליטרא בשר בכל יום
ליטרא בשר מאי רבותיה אמר רב הונא ליטרא בשר משל עופות ואי
בעית אימא בליטרא בשר ממש רב אשי אמר התם בכפר קטן הוה
בכל יומא הוה מפסדי חיותא אמטולתיה׳ ההוא דאתא לקמיה דרבי נחמיה
אמר ליה במה אתה סועד א״ל בבשר שמן ויין ישן רצונך שתגלגל עמי
בעדשים גלגל עמו בעדשים ומת אמר אוי לזה שהרגו נחמיה אדרבה אוי
לו לנחמיה שהרגו לזה מיבעי ליה אלא איהו הוא דלא איבעי ליה לפנוקי
נפשיה כולי האי ההוא דאתא לקמיה דרבא א״ל במה אתה סועד א״ל
בתרנגולת פטומה ויין ישן א״ל ולא חיישת לדוחקא דצבורא א״ל מי אכי׳
מדידהו קא אכילנא מדרחמנא קא אכילנא דתניא עיני כל אליך ישברו ואתה
נותן להם את אכלם בעתו בעתם לא נאמר אלא בעתו מלמד שכל אחד
ואחד נותן הקב״ה פרנסתו בעתו אדהכי אתאי אחתיה דרבא דלא חזי ליה
תליסר שני ואתיא ליה תרנגולת פטומה ויין ישן אמר מאי דקמאי
א״ל נעניתי לך קום אכול׳׳ פירוש מעלעולות שרשיהן יתרים והוא היה
מעונג בליטרא בשר בוקר והוא צריך בשר בדמי ליטרא מעות׳ בכפר קטן היה ואין
הטבח מוכר׳ אמטולתיה בשבילו והיינו רבותא ולעולם במשקל ליטרא בשר קאמר׳׳
הוא׳ אתא עני המבקש פרנסה׳ במה אתה סועד מה אתה רגיל לאכול בסעודתך
בע׳׳ לפי מה שהוא פרנסת וזוהן לפרנסתו׳ אמר רבא מאי דקמאי מה דבר זה
שאמרת לי ... שלא ראיתי ... שבאת בו לפני תרנגולת ויין ישן בזה נעניתי
לך דבקתי אתך מזאי׳׳ כ״ג ת״ר אין לו ואינו רוצה להתפרנס נותנים
לו לשום הלואה וחוזרים ונותנים לו לשום מתנה דברי ר״מ וחכמים נותנים

לו לשום הלואה לשום מתנה הא לא שקיל אמר רבא נותנין לו לשום מתנה · יש לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו לשום מתנה וחוזרין ונפרעין ממנו חוזרין ונפרעין הימנו · תו לא שקיל א"ר פפא לאחר מיתה · רבי שמעון אומר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו ואין לו רוצה להתפרנס אומרין לו הבא משכון וטול כדי שתזוח דעתו עליו ·· פירוש משלו

משלו ואינו רוצה להתפרנס משל צדקה · יש לו ואינו רוצה להתפרנס משלו לא חטל צדקה ולוחק עצמו ברעב · שתזוח דעתו עליו יגבה לבו לומר דעתם לחזור ולגבות ממני הואיל ותבעוני משכון אין זו אלא הלואה וטול בלא מעות שיאמר אין לי משכון והם יאמרו טול בלא משכון ··

כ"ד מר עוקבא הוה עניא בשבבותיה דהוה רגיל כל יומא דשדי ליה ארבע זוזי בצינורא דדשא יום אחד אמר איזיל אחזי מאן קא עביד לי ההוא טיבותא · ההוא יומא דקא מצלי ליה לדשא נפוק בתריהו רהיט וקם בהדי אתונא דהוה גרופא נורא הוה קא מיקליין כרעיה דמר עוקבא אמרה ליה דביתהו שקול כרעך אותיב אכרעאי חלש דעתיה אמרה ליה אנא שכיחנא בגווה דביתא ומקרבא הנייתי ומאי כולי האי דאמר מר זוטרא בר טוביה אמר רבי ואמרי לה אמר רב הונא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא ואמרי לה א"ר יוחנן משום רשב"י נוח לו לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנא לן מתמר דכתיב היא מוצאת ·· פירוש

נינוקא דדשא חור שבמפתן וציר הדלת סובב בו · ההוא יומא אותו היום שנתן העני לבו לדעת מי נותן לו · כיון דחזא העני · אתא שבחורה בין בותא ועניים מוצאים אותו לני ... אותו גדולה ומוקדה הבאתי מנומכת שאני מחלקת להם ובשר ומלח אבל אתה נותן מעות לעניים והם שוחים וקונים ... ומאי כולי האי למה להם לברוח וליכנס לתנור יהיו מוצאות והיא שלחה אותו שבאות לשרף לא גלתה הדבר אם לא נגלה הוא ואם לא יגלה נשרפת · והדיוקבא ז"ל כתב היא מוצאת פר"ח ז"ל שהוא חסר אלף והוא מלשון ויצא אש ... ולא תרגמו בכל הספרים לא לשון ... הוא ... ז"ל ואנשי ... בפני חבירו ברבים מה שלין בן בזוי שלמד עוקבא מכל ... למזון כומבלבנת פנים ... ··

כ"ה מר עוקבא הוה עניא בשיבבותיה דהוה רגיל לשדורי ליה ארבע מאות זוזי כל מעלי יומא דכפורי יומא חד שדרינהו ניהליה ביד בריה אתא אמר ליה לא צריך א"ל מאי חזית חזא דקא מזלפי ליה יין ישן אמר מפנק כולי האי עייפינהו ושדרינהו ניהליה בי תאי ניהא נפשיה אמר אתוני לי חושבנאי דעוקה אשכח דהוה כתיב ביה שבעה אלפי דינרי סיאנקי אמר זו ודאי קלילי וארחא רחיקתא קם בזבזיה לפלגי ממוניה היכי עביד הכי והאמר רבי אלעאי באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש הני מילי מחיים שמא ירד מנכסיו · אבל לאחר מיתה לית לן בה ·· פירוש עייפינהו כפלים · סיאנקי קלולי ... קלה ... לדרך רחוקה שאני יתא בה ··

כ"ו רבי אבא הוה צייר זוזי בסודריה ושדי ליה לאחוריה ומצני נפשיה לבי ענייא ולצלי עינא מרמאי · רבי חנינא הוה ההוא עניא דהוה רגיל לשדורי ליה ד' זוזי כל מעלי שבתא יומא חד שדרינהו ניהליה בהא דביתהו אתאי אמרה ליה לא צריך לאחי חזית שמעי דהוה קאמרו ליה במה אתה סועד בטלי כסף או בכלי זהב אמר היינו דא"ר אלעזר בואו ונחזיק טובה לרמאין שאלמלא הן היינו חוטאין בכל יום שנ' וקרא עליך אל יי' והיה בך חטא · והגידו ליה רבי חייא בר רב מדיפתי רבי יהושע בן

קרחה אמר כל המעלים עיניו מן הצדקה כאלו עובד ע"ז כתיב הכא השמר לך
פן יהיה דבר עם לבבך בליעל' וכת' התם יצאו אנשים בני בליעל מה להלן ע"ז
אף כאן ע"ז" פירוש ומעלים עיניו ומראה עיניו כלפי אחורין לראות שלא יבא העני ויתבייש ~
שעושה עצמו עני והעניים באים ומתפרנסים אותה' כעלי כסף או בעלי זהב במתנות של פשתן לבנות
או בעלמא צבעונות' היינו חוששים שהוא מעלימין עיניו מן העניים אבל עכשיו הרמאין גורמין לנו"
תוספות בעלי כספא בעלי זהב והא ולא עיניהו ושדריהו כמו מר עוקבא דלעיל משום
דבהנך דברים לא שייך רמאות וזאי עשיר הוה' טלי זהב מפה צבועה בתולעת שני אחמה כאגב
דומין דההוא דהשוכר האורגין" פ"ו ת"ר המסמא את עינו והמצבה את בטנו
והמקפח את שוקו אינו נפטר מן העולם עד שיבא לידי כך" פירוש המסמא את
עינו מראה עצמו כאן עינו סמויה' מקפח שוקו כאן שוקו כבועת כדי ליטול צדקה" כ"ה שלח
ליה רב ענן לרב הונא הונא חברין שלם כי אתיא הא איתתא לקמך תבעיא עישור
נכסיהוה יתיב רב ששת קמיה א"ל זיל אימא ליה ובשמתא והא מאן דלא אמר
ליה ענן מקרקעי ומטלטלי' ומאן יתיב בי מדרשא ברישא א"ל רב
ששת לקמיה דרב ענן א"ל מדרבה ורב הונא דכייה דידה ושמותי שמית מאי
דלא א"ל והו לאו דשליח לא הוה קא חזינא ליה למר ענן מקרקעי או
מטלטלי ומאן יתיב בי מדרשא ברישא אזל רב ענן לקמיה דמר עוקבא א"ל
חזי מר היכא שלח לי רב הונא ענן ענן ועוד מדרשא דשלח לי מאי מהו א"ל אילו
לי איש גופא דעובדא היכי הוה אמר ליה הכי והכי הוה מעשה א"ל ובבתי דלא
ידע מאי ניהו מדרשא שלח לה לרב הונא הונא חברין' מאי מדרשא אבל דבת
בה חמר ינו אל תבא בית מרזח' א"ר אבהו מנין לאבל שמיסב בראש שנאמר ירמיה
דרכם ואשב ראש ואשכון כמלך בגדוד כאשר אבלים ינחם' ינחם אחרים משמע איוב
א"ר נחמן בר רב יצחק ינחם כתיב' מר זוטרא אמר מהכא וסר מרזח סרוחים' ישעיה
מר וזח נעשה שר לסרוחים" ה"ה ענן כתבא" פירוש הוה יתיב רב ששת קמיה
כשבא השליח לפנין ואמרו רב הונא על דקדוקה הונא חברין' א"ל רב הונא לרב ששת' זיל אמור ליה בלשון
גנאי כאשר אומר לך' ובשמתא תהוי אם לא תאמר בלשון זה' עשקהאין אתה אומר להגבותה"
מקרקעי או מטלטלי' ועוד שאלה אחרת העיבוי מאן יתיב בי מדרשא ברישא מי יושב בבית
האבל במטה אחת לראש השלחן ושני לו במטה אחרת למטה הימנו' אמר ליה מר רב יהודה ורב הונא
רבן ולכיסו אמר לו כן שלא יבעוש עליו שלשונו שלא כדבר והראהו כמים שעל ברזן נעשה שליח
לכך' נובא דעובדא תחלתה דברים ויהלשון שלחה לו' ינחם כתיב אין לך לומר בתח בגיס אות אחד אחר
אוה סמוכים לו' או על כמי הבקווה שתחתיה הוא בזה במקום אות כאן כתוב ינחתם' וכיון שלא כתב
כאן אף' על כרחך על כמי מסורת הכתב אתתקוה ינחם והן המכוחם עצמו כלומר כאבל המתנחם
מר נצח מי שנעש מכה ותחן זחה ונעתקת מעליו' תוספות ינחם כתיב והא"ה דקרי ינחם מ"מ
דרשי מלא כתיב מנחם עליה למטעי' כתב ינחם דאיכא למיקרי ינחם וא"נ דלא קרי הכי איכא למידרש
שהמתנחם מושב בראש ברחמן ורצון הקבה יחוק' והדרשה ד"ל מדלא כתיב כאשר ינחם אבלים וכתב
באבלים ינחם למשמע ואבלים אושב דאש" ובמאתא ליהוי מאן דלא איתא ליה
תוספות אע"ג שא"ל והא צריך הכרה פרוזרמן כאו הן הבולין כווי על תנאי צריך הכרה מנלן מיהודה דכתיב
אם לא הביאותיו אליך ומה שקים התנאי הוי עצמותיו מגולגלין בארון א"ל דהכי מילי כדבר שהמנוה
תוספת בשעת הנדוי אם יתקיים התנאי כיהתם והוחית תגבי דבורי שמיס לא הוה יכול לגרוק
והוי כאן איגתתי כלל אבל הכא בודוק לקיום הנוי אין צריך הכרה ר"ת"

המדיר פרק ששי כט

אז הוויי בעיון כמוצאת שלום א"ר יוחנן ככלה שנמצאת שלימה בבית חמיה שיר השירים
ורדופה לילך ולהגיד שבחה בבית אביה' והיה ביום ההוא נאם יי תקראי אישי הושע

ולא תקראו לו עוד בעלי א״ר יוחנן ככלה בבית חמיה ולא ככלה בבית אביה ״
בפ׳ ... פחים פרק החמה ״ פירוש אימה לשון אימות ונשואין ככלה בבית חמיה שמכבדתו ונכלמת ונסלכה מבעלה
ואינה בושה הימנו ״ ל׳ תניא היה רבי מאיר אומר טוב ללכת אל בית אבל
מלכת אל בית משתה באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו מאי והחי יתן אל
לבו דברים של מיתה דיספד יספדוניה דיקבר יקברוניה דידל ידלוניה דטען יטעוניה ״
מועד קטן פ׳ בפרק ואלו נדרים ״ פירוש דיספד יתן אל לבו שאף הוא יספדוהו ואל ידע לו אם יהיה בן חיל
הרים קולו בבכי ובמספד׳ דלווי לווה את המטה מבית האבל לקבר ״ לח ולציון יאמר
איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון ״ א״ר מיאשא בר בריה דרבי יהושע בן לוי אחד
המולד בה ואחד המצפה לראותה אמר אביי וחד מינייהו עדיף מתרי מינן אמר
רבא וחד מינן כי סליק להתם עדיף מתרי מינייהו דהא רבי ירמיה דכי הוה הכא לא
הוה ידע מאי קאמרי רבנן כי סליק להתם קרי לן בבלאי טפשאי ״ פירוש ולציון
יאמר איש לעתיד לבא כשיתקיים מקרא שכת׳ והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה׳ כל
המקום שנדחו שם ישראל יאמרו הגוים זה מבני ציון זה ילד בה כמאמר לציון כמו ויצא [illegible]
לאותו על [illegible] אחד הנולד בה איש ואיש יתירה [illegible] אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה
וקרא חכמה וביאורו [illegible] והוא יכוננה עליון הכי אחד יכוננה עליון למעלה על כל העולם ואחד
מוכיחין מבני ארץ ישראל עדיף מקרים והדיוטים ״ לב מכריז רבי יוחנן הזהרו
מזבובים שלבעלי ראתן רבי זירא לא הוה יתיב בזיקיה לא עייל באהליה רבי אמי
ורבי אסי לא הוו אכלי מביעי דההיא מבואה רבי יהושע בן לוי מיכרך בהו ועסיק
בתורה אמר אילת אהבים ויעלת חן אם חן מעלה על לומדיה אגוני לא מגנא משלי ה׳
כי הוה שכיב א״ל למלאך המות זיל עביד ליה רעותיה אזל אתחזי ליה א״ל אחוי לי
דוכתאי א״ל לחיי הב לי סכינך דלמא מבעתת לי באורחא יהבה ניהליה כי מטא
להתם דלייה קא מחוי ליה שוור נפל לההוא גיסא נקטיה בקרנא דגלימיה א״ל
בשבועתא דלא אתינא אמר הקב״ה אי איתשיל אשבועתיה ניהדר אי לא לא
ניהדר א״ל הב לי סכינאי לא הוה יהיב ליה נפקא בת קלא ואמרה ליה הב
ניהליה דמתבעא לברייתא מכריז אליהו קמיה פנו מקום לבר ליואי פנו מקום
לבר ליואי אזל אשכחיה לרשב״י דהוה יתיב על תלת עשר תכטקי פיזא א״ל את
הוא בר ליואי א״ל הין א״ל נראתה הקשת ביומיך א״ל הין א״כ אי אתה בר ליואי
ולא היא דלא הואי מידי אלא סבר לא אחזיק טיבותא לנפשאי רבי חנינא בר
פפא שושביניה הוה כי הוה קא ניחא נפשיה אמרו ליה למלאך המות זיל עביד
ליה רעותיה אזל לגביה ואתחזי ליה א״ל שבק תלתין יומין עד דאהדר תלמודאי
דאמרי אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו שבקיה לבתר תלתין יומין אזל אתחזי
ליה א״ל אחוי לי דוכתאי א״ל לחיי א״ל הב לי סכינך דלמא מבעתת לי באורחא
א״ל כחברך בעית למעבד לי א״ל אייתי ספר תורה וחזי מי איכא מידי דכתיב ביה
דלא קיימתיה א״ל מי איכרכת בבעלי ראתן ואי עסקת בתורה ואפילו הכי כי נח
נפשיה אפסיק ליה עמודא דנורא בין דידיה לעלמא וגמירי לא מפסיק עמודא
דנורא אלא לחד בדרא או לתרין בדרא קריב לגביה רבי אלכסנדרי אמר עשה בשביל
כבוד חכמים לא איזדקק עשה בשביל כבוד אביך לא איזדקק עשה בשביל כבודך
איסתלק אמר אביי לאפוקי ממאן דלא קיים אפילו אות אחת א״ל רב אדא

בר מתנא לאפוקי מאי דלא הות ליה תעקה לאתויה ולא הוא מיהוה הנה והגהא
שעתא הוא דשדיה זיקא א״ר חנינא מפני מה אין בעלי ראתן דבבל מפני שאוכלין
תרדין ושותין שכר שלהומי א״ר יוחנן מפני מה אין מצורעים בבבל מפני שאוכלין
תרדין ושותין שכר ורוחצין במי פרת״ פירוש בעלי ראתן שרץ יש לו במוחו הזהכן
אבנבו בעלי ראתן והנוכים העוכבים עליו קשות להביא אותו חולי על איש אחד כגזירה במקום שכתוב
רוח אחד עליהם מהלך בגן כוהן אצלם בשעה שעוסק בתורה ומגינין עליו ומובטח הוא שתגין
התורה עליו ולא יזיק כי הוה טוב כשהגיע זמנו להפטר אמרו לו הבתחו הוליכני לגן עדן והאחכימקומו
שונו קטן אתעול אשבמעתא אם שבע כשבועה כעולם ונפל עליה להתורה אם כן התכבר ליודי
אין התה דהוו לכבוד בה שאני שומע שהקשת אינו לא אתכרות שלא יחרב העולם ואם יש צדיק גמור
בדור אין צריך אותו לא הוחי אותו לא נראה הקשת בימיו שוטבימיה אוהבו ודגול אצלו מלאך המות
הו מי איגלבת בבעלי ראתן ועסקת בתורה כד הוה עניו אותו שהיה מסכן בנפשו לכבד את התורה
בשביל כבוד עצמך שיקתו אליך ומכוון ותעסקו בך ואמר אביי לאפוקי דלאקיים ערוך זה
בא לאתויה מעלין מיש לאקיים את כל התורה כמו שקיים הוא ושל הדס שמטילין כשותיקין בהומי
הירושבא נל רבי ושל מוכבך להו ונעסק באורייתא טרוש מובין בהו ואפלו היכא דלא עסיק בה וכדאמרינן
בסוטה גדו בו במצוה ותורה אור לאורייתא אפלו בעדנא דלא עסיק בה מגנא ומצלא לעוסקין בה לטרח״

אלמנה ניזונת פרק ז׳ ל״ג

א״ר יוחנן כל המונע תלמידו מלשמשו כאלו מונע ממנו חסד שנ׳ למס מרעהו איוב ו
חסד רב נחמן בר יצחק אמר אף פורק ממנו יראת שמים שנ׳ ויראת שדי יעזוב:
פירוש למס מרעהו חסד המורים עצמן מרעהו ממוס מרעו חסד ואת דמוכחן לה מדכתיב לעיל
מינייה ותושיה נדחה ממני נס״ל למס מרעהו חסד״

הנושא פרק י״ב ל״ד

ת״ר בשעת פטירתו של רבינו אמר לבני אני צריך נכנסו בניו
אצלו אמר להם הזהרו בכבוד אמכם נר יהא דלוק במקומו שלחן יהא ערוך
במקומו מטה תהא מוצעת במקומה יוסף חפני שמעון אפרתי הם שמשוני
בחיי והם ישמשוני במותי הזהרו בכבוד אמכם דאורייתא הוא דכת׳ כבד את
אביך ואת אמך אשת אב הואי אשת אב נמי דאורייתא הוא דתניא כבד את
אביך ואת אמך את אביך זו אשת אביך ואת אמך זה בעל אמך ואו׳ יתירה
לרבות את אחיך הגדול ה״מ מחיים אבל לאחר מיתה לא״ נר יהא דלוק במקומו
שלחן יהא ערוך במקומו מטה תהא מוצעת במקומה מ״ט כל בי שמשי הוה
אתי לביתיה ההוא בי שמשא אתאי שיבבתא קא קריא אבבא אמרה אמתא
שתיקו דרבי יתיב כיון דשמע תו לא אתא שלא להוציא לעז על צדיקים
הראשונים יוסף חפני שמעון אפרתי הם שמשוני בחיי והם ישמשוני במותי
סבור מינה הדין עלמא הוא דקאמר כיון דחזו דקדים ערסייהו לערסיה אמרי
ש״מ להאי עלמא הוא דקאמר והאי דאמר הכי דלא לימרו מילתא הואי להו
ועד השתא נמי זכותא דרבי הוא דאהניא להו אמר להן לחכמי ישר׳ אני צריך
נכנסו [illegible] אצלו חכמי ישר׳ אמר להן אל תספדוני בעיירות והושיבו ישיבה
לאחר שלשים יום שמעון בני חכם גמליאל בני נשיא חנינא בר חמא ישב
בראש אל תספדוני בעיירות סבור מינה משום טרחא הוא דקאמר כיון
דחזו דהספידו בכרכים ואתו כולי עלמא אמרו שמע מינה משום יקרא
הוא

הוא דקאמר הושיבו ישיבה לאחר שלשים יום דלא עדיפנא ממשה רבינו דכת׳
ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום תלתין יומין ספדי ביממא
וליליא מכאן ואילך ספדי ביממא וגרסי בליליא או ספדי בליליא וגרסי ביממא
עד דספדי תריסר ירחי שתא ההוא יומא דאשכבתיה דרבי נפק בת קול ואמרה
ליה כל דהוה באשכבתיה דרבי מזומן הוא לחיי העולם הבא ההוא כובס כל
יומא הוה אתי קמיה ההוא יומא לא אתא כיון דשמע הכי סליק לאיגרא
ונפל לארעא ומית יצתה בת קול ואמרה אף ההוא כובס מזומן לחיי ה׳
העולם הבא ·· פירוש נר יהא דלוק במקומו אבל השלחן סמוך כחיים דכל ערב שבת היה
בא לביתו משנפטר כדלקמן · יוסף חכני דהון חוטא · חתא בוך בלאתו הרוין · מו יתירה דוחת אמן׳
הני מילי דחייב בכבוד אשת אביו כחיי אביו · בי שמשי ערב שבת ומאה בעוני לבי שבין השמשות
שלו עבור כמי הכל והכל חרדים חלין לגמור מלאכתן עד שלא תחשך קדו ליה בי שמשי ושלא להוציא
נעל נוהד לא מחקם הון שלא היה להם רשות לבא לביתם כמותי סבור מינה בהדין שלמא שהיה
מצוה שיתעסקו בקבורתו ·· יקיים ערסייהו לערסיה הם נקברו תחלה · והאי דקאמר הכי שנקק להודיע
שיזותו וישרתוהו דלא לימרו אינשי עליהו בשותו מילתא דאיסורא הוה בהו שלא זכו להתעסק
בו ואיגליה מילתא דהאי דלא שכיבו בשנה דהבי דכותיה דרבי אגנא עליהו · שעוות גדולות עד
הכפרים וכרכין גדולים מהם · והושיבו ישיבה לעסוק בתורה · לאחר שלשים יום שלפטירתו מזד ולא
תהיו עסוקים בהספד · שמעון בני חכם הוא לקמן פריך מאי קאמר · חנינא בר חמא ישב בראש הישיבה ··
סבור מינה משום טורח דלבי כבודים דמטילו לעיירות ומתו לחסבדיה כיון דחזו דקא אספדוה
דבדדים וקא אתי בולי עלמא מעיירות והכבדים אמרו משום יקרא הוא דקאמר · יומא דאשכבתיה
יום פטירתו · תוספות · מזומן לחיי העולם הבא והלא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא ופירש
הר״ת כלהוכה דאמר מזומן לחיי העולם הינו בלא דין ובלא יסורין ·· לה׳ שמעון בני חכם
מאי קאמר הכי קאמר אע״פ ששמעון בני חכם גמליאל בני נשיא אמר לוי
צריכא למימר א״ל ר׳ צריכא לך ולמטלעתך מאי קשיא ליה הא קרא קאמר
ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור ההוא ממלא מקום אבותיו היה ר׳
גמליאל אינו ממלא מקום אבותיו ורבי מ״ט עבד הכי נהי דאינו ממלא מקום
אבותיו בחכמה ביראת חטא ממלא מקום אבותיו הוה · חנינא בר חמא ישב
בראש לא קבל · רבי חנינא שהיה רבי אפס גדול ממנו שתי שנים ומחצה
ויתיב רבי אפס ברישא ויתיב רבי חנינא אבראי · ואתא לוי ויתיב גביה נח נפשיה
דרבי אפס ויתיב רבי חנינא ברישא ולא הוה ללוי איניש למיתב בגויה ואתא
לבבל והיינו דאמרו ליה לרב גברא רבא אקלע לנהרדעא ומטלע ודריש כלילא
אמר ש״מ נח נפשיה דרבי אפס ויתיב רבי חנינא ברישא ולא הוה ליה
ללוי איניש למיתב גביה ואתא ואימא רבי חנינא נח נפשיה ורבי אפס
כדיתיב יתיב ולא הוה ליה ללוי איניש למיתב גביה ואתא א״בע לוי לרבי
אפס מיכף הוה כייף ליה · ואב״ע כיון דאמר רבי חנינא בר חמא ישב
בראש לא סגי דלא מליך דכתיב בהו בצדיקים ותגזר אומר ויקם לך נ״ב
והא הוה רבי חייא נח נפשיה והא״ר חייא אני ראיתי קברו שלרבי והורדתי
עליו דמעות אימא והא״ר חייא אותו היום שמת רבי בטלה קדושה אימא
והתניא כשחלה רבי נכנס רבי חייא אצלו ומצאו שהיה בוכה א״ל רבי
מפני מה אתה בוכה והתניא מת מתוך שחוק סימן יפה לו מתוך הבכי
סימן רע לו פניו למעלה סימן יפה לו פניו למטה סימן רע לו פני׳ בלפי

העם סימן יפה לו · כלפי הכותל סימן רע לו · פניו ירוקין סימן רע לו · פניו צהובין
אדומים סימן יפה לו · מת בערב שבת סימן יפה לו · במוצאי שבת סימן רע לו
מת מערב יה"כ סימן רע לו במוצאי יה"כ סימן יפה לו מת מחולי מעים סימן יפה
לו מפני שרובן של צדיקים מיתתן בחולי מעים א"ל אנא אחתה ומצות קא
בכותא אבעא חיכון ואבעא רבי חייא עסוק במצות הוה · ורבי סבר לא תגבריה

פירוש   צריכה למימר דרבנן נמי [illegible] דגבורתה דהוי נטריה עד דאשתלמטן נפש רבי
כי אמרינן בעלמא לוי אחריקידה ואישתמיט ליה לר"ש בר' דאמר צריכה למימר [illegible] הא
קיה כתוב · ההוא ממלא מקום אבותיו הוה כלומר אין באחיו חשוב ממנו אבל כאן הרי אחיו חכם
ממנו · ויתיב רבי חנינא אבראי חוץ לכה שלא היה בכסף לרבי אנס וקמתא לבבל · בלולא שדי
לצאת בה בשבת מ"ט מאן דבעי למיפק בכלולא אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפה ומחויא
בפרק במה אשה יוצאה · מיכף הוה ביוף לה קודם שיגלה ממקומו אבל לרבי חנינא לא [illegible]
והא הוה רבי חייא ולמכייה דרבי [illegible] קבל על רבי חייא של רבי הורה עליו הוראות · בנער
סימן יפה שוכבים למנוחה מיד · במוצאי יה' כמחלו עונותיו [illegible] לא תגבריה לא תגבריה
מרצונות · תוספות · אותו היום שמת רבי בטלה קדושה שהיו קורין אותו רבינו הקדוש והא דתניא
בשלהי סוטה משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא ויש לומר קדושה בכלל · והרבי חיים כהן הוה אומר
אלמלא הייתי כשנפטר ר"ת הייתי מטמא לו דהאי בטלה קדושה דקאמר הכא היינו קדושת כהונה
וכן מוכח מדקאמר אותו היום [illegible] אותו העם [illegible] ובהדיא אמרינן בירושלמי במסכת
ברכות [illegible] רבי אמר אין כהונה היום [illegible] לרבי [illegible] דהתם
מוחה בטומאות בית הפרס דרבנן אבל טומאה דאורייתא לא · והרשב"א ז"ל כתב בפי' הראשון
ז"ל שהכל מתעסקין לכבודו [illegible] ז"ל וכן הרמב"ם ז"ל ובירושלמי אמר כן ומן רבי יהודה
נשיאה אמרין רבי ינאי אין כהונה היום [illegible] שמיטמא כהן לרבן [illegible] לו תלמידין
ואכלו בשר ונתנו יין א"ל רבי מונא [illegible] אם [illegible] אכלתם
בשר [illegible] יין ואם אין [illegible]

לן   והיינו דבי הוו מנצו רבי
חנינא ורבי חייא א"ל רבי חנינא לרבי חייא בהדי דידי מנצת דאם ח"ו נשתכח
תורה מישראל מהדרנא לה מפלפולי אמר רבי חייא אנא עבדי דלא משתכחה
תורה מישראל דאייתינא כיתנא ושדינא ומגדלנא נשבי וציידנא טביא ומאכילנא
בשרא ליתמי ואריכנא מגילתא ממשכי דטבי וסליקנא למתא דלית בה מקרי
דרדקי וכתבנא חמשה חומשי לחמשה ינוקי ומתנינא שתא סדרי לשתא ינוקי
לכל חד וחד אמרי לה אתני סדרך לחברך ·· גם במציעא פ' השוכר את הפועלים ··
והיינו דאמר רבי כמה גדולים מעשי חייא א"ל ר"ש בר' אפילו ממך א"ל אין א"ל ר'
ישמעאל ברבי יוסי אפילו מאבא א"ל ח"ו לא תהא כזאת בישראל אמר להם לבני
קטן אני צריך נכנס רבי שמעון אצלו מסר לו סדרי חכמה א"ל לבני גדול אני
צריך נכנס רבן גמליאל אצלו ומסר לו סדרי נשיאות א"ל בני נהוג נשיאותך ברמים
זרוק מרה בתלמידים · איני והכתיב ואת יראי ה' יכבד ואמר מר זה יהושפט
מלך יהודה כשהיה רואה ת"ח היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו וקורא לו רבי
רבי מרי מרי לק' הא בצנעא הא בפרהסיא רבי מוטל בצפורי ומקום מוכן לו
בבית שערים והתניא צדק צדק תרדוף הלך אחר רבי לבית שערים לא כיון דחלש
אייתוהו לצפורי דמדליא ובסים אוויר ··   פירוש   שדינא זרענא · ומגדלנא נשבי

[illegible] מכמורות ודומה לו אין צדין נשבין [illegible] וציידנא טביי צבאים · ואריכנא מגלתא ומתקן
[illegible] אריכנא לשון תקון כדאמרינן במסכת סוכה ארוך או לא ארוך כלומר מתוקן או אינו
מתוקן ובסים אוויר נמי כתיב ונדות [illegible] לא ארוך לנא [illegible] · לא תהא כדבר הזה בישראל
כלומר שלא תאמר כדבר הזה [illegible] נהוג נשיאותך ברמים ול"ל פירש הגאון טעם הדבר [illegible]

כגון אחר שררה לא כאדם שמרקחו גדול בעינין ואינו מוכר בדמים יקרים פא אבל אם תהנה
מגבה דמים אעפ"כ לא תגלגל בנכסיהם פא בחתום ברוש ורש לא תגלגל נשיאותך בפני התלמידים
לא נהוג בהם בזרוע עבל גל' צדוק מה אימה שהוא אומתן עליהם · בצנעא מכבן כל אחד
ואחד · בפרהסיא מטיל עליהם אימה להודיע נשיאותו · רבי מוטל בחלין כצפורי ומקום קבורתו מוכן
לו בבית שערים · ומצליח אמרין במסכת מגלה. למה נקרא שמה צפורי שיושבת בראש ההר כצפור··

ל"ז ההוא יומא דנח נפשיה דרבי גזרו רבנן תעניתא ובעו רחמי ואמרי כל
מאן דאמר נח נפשיה דרבי ידקר בחרב סליקא אמתיה דרבי לאיגרא אמרה עליונים
מבקשים את רבי ותחתונים מבקשים את רבי יהי רצון שיכופו תחתונים את העליונים
כיון דחזאי כמה זמני דעייל לבית הכסא וחלץ תפלין ומנח להו וקא מצטער
אמרה יהי רצון שיכופו עליונים את התחתונים ולא הוו שתקי רבנן מלמבעי רחמי
שקלה כוזא שדייה מאיגרא לארעא אישתיקו ונח נפשיה קרעיה ללבושיה ואהדריה
לקרעיה לאחוריה פתח ואמר אראלים ומצוקים אחזו ארון הקדש אמרו ליה נח
נפשיה אמר להון אתון קאמריתו ואנא לא קאמינא בשעת פטירתו של רבי זקף
עשר אצבעותיו כלפי מעלה אמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר
אצבעותי בתורה ולא נהניתי אפלו באצבע קטנה יהי רצון מלפניך שיהא שלום
במנוחתי יצתה בת קול ואמרה יבוא שלום ינוחו על משכבותם על משכבך
מיבעי ליה מסייע לרבי חייא בר גמדא דא"ר חייא בר גמדא אמר רבי יוסי בן שאול
בשעה שהצדיק נפטר מן העולם אומרים מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע צדיק
בא אומר יבואו צדיקים ויצאו לקראתו יבא שלום ינוחו על משכבותם א"ר אלעזר
בשעה שהצדיק נפטר מן העולם ג' כתות של מלאכי השרת יוצאות לקראתו
אחת אומרת לו יבא שלום ואחת אומרת הולך נכחו ואחת אומרת לו יבא שלום
ינוחו על משכבותם בשעה שהרשע נאבד מן העולם ג' כתות של מלאכי חבלה
יוצאות לקראתו אחת אומרת אין שלום אמר ה' לרשעים ואחת אומרת לו למעצבה
תשכב ואחת אומרת לו רד והשכבה את ערלים·· פירוש דעל כמה זמנין לבית הכסא
ר"ל כי מעיים המהליה · וחלץ תפלין ומנח להוא קא מצטער לחלוץ ולהניח · פתח ואמר הספד · אראלים
ומצוקים מלאכים ומיקים מצוקי ארץ · ולא נהניתי בעולם הזה. אפלו למי מעט שיגעתי באצבע קטנה שלי ·
ויבאו צדיקים ויצאו לקראתו ותבא בשלום ואח"כ ינוחו צדיקים על משכבותם · הולך נכחו בדרך ישרה··
תוספות ומנח תפלין והעב שחולי מעים בעוסים מן התפלין לפי שאין יכולין לזהר היטב אבל רבי
יהושע כהיג עצמו יותר מדאי והיה יודע לשמור · לא נהניתי אפלו באצבע קטנה ואמרינן במדרש על
שאינו מתגלגל שיכנס תחלה לתוך הגוף ויתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו · הרי הוא שנוהג דרבי
במסכת קדושין פרק עשרה יוחסין כתוב מאחר שהוא כדמות כבואה שגמר רבינו הקדוש בעשרת
מעותינו ועינויים··

שני דייני גזירות פרק י"ג ל"ח

א"ר יהודה א"ר אסי גוזרי גזרות שבירושלים היו נוטלין שכרן צ"ט מנה מתרומת
הלשכה · קרנא הוה שקיל איסתירא מזכאי ואיסתירא מחייב ודאין להו דינא והיכי
עביד הכי והא כתיב ושחד לא תקח ואסיקנא דהוה שכר בטלה דמוכח כי הא
דרב הונא כי הוה אתי דינא לקמיה אמר להון הבו לי גברא די בפריקאי ואידון לכו
דינא · א"ר אבהו בא וראה כמה סמויות עיניהם של מקבלי שחד אדם חש בעיניו
נותן ממון לרופא ספק מתרפא ספק אינו מתרפא והם נוטלין שוה פרוטה [illegible]
עיניהם שנ' כי השוחד יעור עיני פקחים ·· ת"ר כי השחד יעור עיני חכמים [illegible]
קן לטפשים [illegible] טפשים ורשעים בני דוכה גופ... [illegible]

הכתוב

חכמים אפלו חכם גדול ולוקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלא סמיות הלב ··
ונסלף דברי צדיקים אפלו צדיק גמור ולוקח שחד אינו נפטר מן העולם בלא
טירוף הדעת׳ כי אתא רב דימי אמר דרש רב נחמן בר כהן מ״ד מלך במשפט
יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה׳ אם דומה דיין למלך שאינו צריך לכלום
יעמיד ארץ ואם דומה לכהן שמחזר על הגרנות יהרסנה׳ גם בסנהדרין כ״ק
אמר רבה בר רב שילא הא האי דיינא דשאיל שאילתא פסול למידן הנה
ולא אמרן אלא דליה ליה לאושולי אבל אית ליה לאושולי לית לן בה׳ אמר
רבא מ״ט דשוחדא כיון דמקבל שוחד מיניה איקרבה דעתיה לגביה והוי
כגופיה ואין אדם רואה חובה לעצמו מאי שוחד שהוא חד׳ א״ר פפא לא לידון
איניש למאן דרחים ליה ולא למאן דסני ליה דרחים ליה לא חזי ליה חובה ודסני
ליה לא חזי ליה זכותא׳ אמר אביי האי צורבא מרבנן דמרחמין ליה בני מאתא
לאו משום דמעלי טפי אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא··

פירוש מתני׳ שכן ומתפרנסין הואיל ובמשנה היו עוסקין במלאכתן׳ ואסתרא סלע׳
הכי גרסי׳ גברא דלית ליה מטיקה שורתי׳ כדריקאי במקומו׳ חריקאי מתרגמינן שהוא לשון כנס ממון
קדבים חזוקות דאמיתות חולין כעומד שאינו מסתלק ונבנס מקומו׳ אינו נפטר מן העולם והכי קן
שיפמא ...ומ בשיהיה ... בתוכו ... לדון׳ שאינו צריך כלום שהוא עשיר ואין צריך להחניף
דשאיל ... לשאול ... ...ת כלום׳ מ״ט דשוחדא להא אסור לקבלו לזכות את
המתנת אין אדם ... ... אין ... מתקרבת לצד החובה להיב את עצמו ואבלו מתכון לדין
אמת׳ שהוא חד הנותן והמקבל נעשים לב אחד׳ ובתוספות היו נוטלין שכר הא ולא כדרך
הבא והרבו עבדי והכא נשחד לא תיקח ... ... אמר ר״ת משום דלא אסור אלא מבעלי
דינין אבל לחכא ... ... היו נוטלין לא הבא ... ... היו ...
בדין ולא היו עוסקין בשום מלאכה ולא היה להם במה להתפרנס והנה נוטל על הצער ופרנסה
אבל ... ... ולא היה לו לישאל ... ...
... ... שנשבר
הלרוו ... ... אפלו צדיק גמור בוטל שוחד והיינו קן ... ...
שכבר ... שוחד בפעם ראשונה ... ... לא נטלו וקן
... בפעם שניה שנוטל שוחד שכבר נעשה ... מפעם ראשונה שנטלו׳ ... ...
פירש דאחי קן ... ... חכמים וצדיקים משמע של״קן ...
ולכך ... ... בני ... ... ולא ... ... במשפט שאינו צריך לכלו׳
הכא משמע דצריכות ממון קאמר משום שוחד ... ...
... ... דרב נחמן בר כהן ... שאינו
בקי וצריך לשאול הוראות ... ... נחמן בר כהן מ״ד מלך במשפט יעמיד
ארץ ... ... שאינו ... ... שאינו צריך
... ולא לדברי תורה׳ תוספות לא למאן דסני ליה ולא למאן דרחים ליה לאו באוהב ושונא
... ... רבי יהודה ... ...
... ... ושונא שלא דבר עמו
שלשה ימים אבל הכא באוהב ... ...
... ... על עצמן ... ... אבל ... לא ... ... ··

מ״ט ת״ר ושוחד לא תקח אין צריך לומר שוחד ממון אלא אפלו שוחד דברים
... ... עבר במברא אתא ההוא גברא יהב ליה ... א״ל מאי עבדתיך
א״ל ... ... א״ל ... ...
... ... א״ל מאי עבודתיך ... ...

שה״ד וקם קמיה אתא ההוא גברא כסיה א״ל מאי עבידתין׳ רבי ישמעאל
ברבי יוסי הוה רגיל אריסיה דהוה מייתי ליה כל מעלי שבתא כנתא דפירי
יומא חד אייתי ליה בה׳ בשבתא א״ל מאי שנא האידנא א״ל דינא אית לי
ואמינא אגב אורחאי אייתי ליה למר לא קביל מיניה א״ל פסולנא לך לדינא
אותיב זוגא דרבנן וקא דייני ליה כהדי דקא אזיל ואתי אמר אי בעי טעין
הכי ואי בעי טעין הכי אמר תפח נפשם של מקבלי שוחד ומה אני שלא
נטלתי ואם נטלתי שלי נטלתי כך מקבלי שוחד עאכ״ו רבי ישמעאל
בן אלישע אייתי ליה ההוא גברא ראשית הגז א״ל מהיכא את א״ל מדוך פלן׳
ומהתם להכא לא הוה כהן למיתבא ליה א״ל דינא אית לי וכולי כדלעיל
בסמוך ר״ל אותיב זוגא דרבנן עד תפח נפשם של מקבלי שוחד״ וכולי״

פירוש כמבואה כשר יהב ליה ולא לסמכו׳ כנתא דפירי סל מלאות מגדים של״ ישמעאל׳
זוגא זוג׳ בהדי דאזיל ואתיא בכל אשר הולך ובא היה לבו לדבונו על אותו אדם ובוחן לו פתחי
זכיות ואומר בלבו הלואי ויטעון כך וכך ויזכה בדין׳ ראשית הגז בכל שנה שגוזז אותן חייב
לכהן אחד משעים׳ מ״א רב ענן אייתי ליה ההוא גברא כנתא דגולדני דבי
נהרא א״ל מאי עבידתין א״ל דינא אית לי ולא קביל מניה א״ל פסולנא לך
לדינא א״ל דיניה דמר לא בעינא קבולי לקביל מר ולא למנען מר מאקרובי
בכוריה דתניא ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם בכורים
עשרים לחם שעורים וכרמל בצקלנו וכי אלישע אוכל בכורים הוה אלא מלכים ב׳ ד׳
לומר לך כל המביא דורון לת״ח כאלו מקריב בכורים א״ל קבולי לא בעינא
ואיקבל השתא ואמטית לי טעמא מקבלינן שדריה לקמיה דרב נחמן
שלח ליה כדוני מר להאי גברא דאנא ענן פסולנא ליה לדינא אמר מדשלח
לי הכי ש״מ קריביה הוא הוה קאים דינא דיתמי קמיה אמר האי עשה והאי
עשה עשה דכבוד תורה עדיף סלקינהו לדינא דיתמי ואחתיה לדיניה כיון
דחזא בעל דיניה יקרא דקא עביד ליה אסתתם טענתיה״ פירוש גולדני

דבי נהרי דגים קטנים׳ וכי אלישע אוכל בכורים הוה והלא לא כהן הוה שהרי מצינו בס״ה
שנתיחס אביו על שבט גד דכת׳ ויעני ושפט בבשן ומצינו במסכת פסחים באן דבריו
דשפט בההיא קרא אבוה של אלישע׳ ש״מ קריביה הוא להכי פסול ליה לדינא׳ האי עשה והאי עשה
מצות הדיינים עשה ושפטתם צדק׳ עשה דכבוד תורה דינא דהאי גברא דהא עשה דאיכא כבוד
תורה דכתיב בהדיא עדיף׳ תוספות וכי אלישע אוכל בכורים הוה אין צריך לדחוק בפי׳
הקונטרוס דהכי פי׳ וכי אלישע אוכל בכורים היה והלא בשונמית היה ואין בכורים נאכלין חוץ
לחומה כדמוכח בריש או הן הלוקח ובפ׳ בהמה המקשה והכי איתא בהדיא בחזא איהו זוטא
דת״ח כפר להם לישראל בכל מושבותיהם ש״כ תקריב מנחת בכורים ואומר ואיש בא מבעל
שלישה וכי אלישע אוכל בכורים היה הלא אין שם מקדש ולא מזבח ולא כהן גדול אלא אלישע ר־
ופלוגתייהו ועם בין למטיו מכאן ואמן וכולי״ מ״ב רב ענן הוה רגיל אליהו דאתי
גביה והוה מתני ליה סדר דאליהו כיון דעבד הכי איסתלק אותיב בתעניתא
ובעא רחמי ואתא כי אתא הוה מיבעית ליה בעותיה ועבד תיבותא ואכתיה
ויתיב קמיה עד דאסיק ליה סדריה והיינו דאמרי סדר דאליהו רבה וסדר אליהו
זוטא״ פירוש סדר אליהו רבא שלמדו חוץ לתיבה וסדר אליהו זוטא שלמד בתוך

התיב׳

התיבה׳ תוספות נהיגו דאמרו סדר אליהו רבה וסדר אליהו זוטא אמר ר׳ לפי שהפסיק
בלימודו לרב ענן חלקן לב׳ סדרים ובכנס ראשון למנו ממנו יותר מן הג׳ ידות קרא לראשון סדר
רבא ולבתרא קרי זוטא ״ מ״ג בשני דרב יוסף הוה ריתחא א״ל רבנן לרב
יוסף ליבעי מר רחמי אמר להו השתא ומה אלישע דכי הוו רבנן מיפטרי
מקמיה הוו מאתן ותרי אלפי ומאתן רבנן בעידן ריתחא לא הוה בעי רחמי אנא
איבעי רחמי ומנא לן דאלישע הכי הוה דכתיב ויאמר משרתו מה אתן זה לפני מאה מלכים ב ד׳
איש אלימא דכולהו לפני מאה איש מאי לפני מאה איש אלימא דכולהו לפני
מאה איש בשני בצורת טובא הוו אלא לאו דכל חד וחד קמי מאה איש כי הוו
מיפטרי רבנן מבי רב הוו פיישי אלפא ומאתים רבנן מבי רב הונא הוו פיישי
תמני מאה רבנן רב הונא הוה דריש בתליסר אמוראי כי הוו קיימי רבנן
ממתיבתא דרב הונא ונפצי גלימייהו הוה סליק אבקה וכסיליה ליומא ואמרי
במערבא קמו ליה ממתיבתא דרב הונא בבלאה כי מיפטרי רבנן מבי רבה
ורב יוסף הוו פיישי ארבע מאה רבנן וקרו לנפשייהו יתמי כי הוו מיפטרי
רבנן מבי אביי ואמרי לה מבי רב פפא ואמרי לה מבי רב אשי הוו פיישי
מאתן רבנן וקרו לנפשייהו יתמי דיתמי ״ פירוש הוה דוחק בשם טל
מקום וזה רצ״ל לעולם רבי מברכה בלמודו בעמוד מבית המדרש · הוו פיישי גביה אוכלי
שולחנו תריסר ומאתים דבת עשרים לחם ולחם בכורים ובי כ״א ובכרמל הרי כ״ב ונפל אחד
לפני מאה איש הרי תרין אלפין ומאתן בתליסר אמוראי המתרגמים מפיו ומשמיעים לרבים זה
מכאן שהרחוקים ומלפניהם ומלאחור ומתחלקים לתקנות הרבה שהיה העסק׳ וכסו ליה
ליקרא מאביל את החמה והיה נכר בארץ ישראל ״ מ״ד אמר שמואל שנוי וסת
תחלת חולי מעים כתוב בספר בן סירא כל ימי עני רעים והאיכא שבתות
וימים טובים כדשמואל דאמר שמואל שנוי וסת תחלת חולי מעים בן סירא
אומר אף לילות בשפל גגים גגו ובמרום הרים כרמו ממטר גגים לגגו
ועפר כרמו לכרמים ״ פירוש שנוי וסת תחלה לעוני׳ במרום הרים כרמו
שאין בו ממון לקנות במקום טוב ותקנה בראש ההר וכל זבלים שהוא מוציא לו נופל
וזבל הכרמים שבתחתון ״ מ״ה תנו רבנן לעולם ידור אדם בארץ ישראל
אפילו בעיר שרובה גוים ואל ידור בחוצה לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל
שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכל הדר בח״ל דומה כמי שאין לו
אלוה שנא׳ לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים וכי כל שאינו דר
בארץ אין לו אלוה אלא לומר לך כל הדר בח״ל כאילו עובד ע״א וכן בדוד הוא
כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה׳ לאמר לך עבוד אלהים אחרים וכי מי אמר שמואל א׳ כ״ו
ליה לדוד לך עבוד אלהים אחרים אלא לומר לך כל הדר בח״ל כאילו עובד ע״א ״
פירוש וכי מי אמר לו לדוד כן אלא מכיון שהיה צריך לברוח לצאת מא״י למלך מואב ואל אכיש ״
מ״ו רבי זירא הוה קא משתמיט מיניה דרב יהודה דבעא למיסק לארץ
ישראל דאמר רב יהודה כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה שנא׳ בבלה ירמיה כ״ז
יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם נאם ה׳ ״ גם בשבת פרק כירה ורבי
זירא ההוא בכלי שרת כתיב ורב יהודה כתיב קרא אחרינא השבעתי שיר הש׳
אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות השדה ורבי זירא ההוא שלא ב׳

יעלו

יעלו ישראל בחומה · ורב יהודה השבעתי אחרינא כתיב ורבי זירא
ההוא מיבעי ליה לכדרבי יוסי בר חנינא דאמר שלש שבועות הללו למה
אחת שלא יעלו ישראל בחומה ואחת שהשביע הקב"ה את ישראל שלא
ימרדו באומות העולם ואחת שהשביע הקב"ה את אומות העולם
שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדאי ורב יהודה אומר אם תעירו ואם
תעוררו כתיב ורבי זירא מיבעי ליה לכדרבי לוי דאמר שש שבועות
הללו למה תלתא הני דאמרן אינך שלא יגלו את הקץ ושלא ירחקו את
הקץ ושלא יגלו את הסוד לאומות העולם · בצבאות או באילות השדה
א"ר אלעזר אמר להם הקב"ה לישראל אם אתם מקיימים השבועה מוטב
ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות או כאילות השדה ״

פירוש ורבי זירא למוסף ורב יהודה מוקי כיון להכי הוה מישתמיט מיניה · בבלי
שבת כתיב קרא דלעיל מיניה כתיב הכי סה אמר י"י אלהי הצבאות ואלהים שלא יעלו בחומה
ואחד כור חזקה · אם תעירו ואם תעוררו ב' שבועות בכלה · שלא יגלו את הקץ כביאת
שבוניהם · שלא ירחקו את הקץ בעונם · נ"א שלא ידחקו גרסינן לשון דוחק שלא ירבו בתחנונים
על כך יותר מדאי ושלא יגלו את הסוד · ואמרי לה סוד העיבור ואמרי לה סוד טעמי התורה
מתיר את בשרכם לשון הפקר · תוספות · בכלה ימצאו ושמה יהיו תש"ב דהאי קרא
בגלות ראשון כתיב יש לומר דבגלות שני נמי קאמר קרא · שלא יגלו סוד העיבור כדאמרינן כי
היא חכמתכם ובינתכם זהו סוד העיבור פרש"י ז"ל שלא יגלו לאומות העולם ״

מתני' א"ר אלעזר כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון שנ' ובל יאמר שכן
חליתי העם היושב בה נשוא עון · א"ל רבא לרב אשי אנן בסובלי חלאים
מתנינן לה · אמר רב ענן כל הקבור בא"י כאילו קבור תחת המזבח כתיב הכא
מזבח אדמה תעשה לי וכתיב התם וכפר אדמתו עמו · עולא הוה רגיל דהוה
סליק לא"י נח נפשיה בח"ל אתו אמרו ליה לרבי אלעזר אמר אתה עולא על
אדמה טמאה תמות אמרו ליה ארונו בא אמר להם אינו דומה קולטתו מחיים
לקולטתו לאחר מיתה ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בי חוזאה אתא לקמיה
דרבי חנינא אמר ליה מהו למיחת וליבמה א"ל אחיו נשא נוכרית ומת ברוך ה'
המקום שהרגו · והוא ירד אחריו א"ר יהודה אמר שמואל כשם שאסור לצאת
מא"י לבבל כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות · רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו
אפילו מפומבדיתא לבי כובי · ההוא דנפק מפומבדיתא לבי כובי שמתיה רב
יוסף ההוא דנפק מפומבדיתא לאסתוניא שכיב אמר אביי איבעי האי צורבא
מרבנן הוה חיי רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו כשרין שבבבל א"י קולטתן כשרין
שבשאר ארצות בבל קולטתן · למאי אי ליחוסין והאמר מר כל הארצות
עיסה לא"י וא"י עיסה לבבל לא לענין קבורה ״ פירוש · ובל יאמר שכן השוכן

חליתי כלומר לא יתרעם לומר שכן בו כלכם חטאתי עון · אתה על אדמה טמאה תמות מקרא
הוא בנבואת עמוס · ארונו בא לקברו בא"י · כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות · שורית
המרביצית תורה תמיד · דנפק מפומבדיתא לבי כובי [illegible]
[illegible]

כל הארצות הדיוקן אצל בעל בעיסה המעורבת שאין טבר בה מה בתוכה כך כל המשפחות
פסק׳ לא לעניין קבורה של בבל מוליכים ארונותיהם ליקבר בא״י ושל שאר ארצות הרחוקים מא״י
וקרובים לבבל קוברים שיש שם זכות תורה״ מ״ח א״ר יהודה כל הדר בארץ יש״ל
כבבל כאלו דר בא״י שנ׳ הוי ציון המלטי יושבת בת בבל׳ אמר אביי נקיטינן זכריה ב
בבבל לא חזיא חבלי דמשיח תרגומא אהו צל דבנימין קחליה קינא דשיזבתא״
א״ר אלעזר מתים שבחו״ל אינם חיים שנ׳ ונתתי צבי בארץ חיים ארץ שצביוני יחז׳ כו
בה מתיה חיים׳ שאין צביוני בה אין מתיה חיים׳ מתיב רבי אבא בר ממל
יחיו מתיך נבלתי יקומון מאי לאו מתיך מתים שבא״י נבלתי יקומון מתים ישעיה כו
שבחו״ל ומאי ונתתי צבי בארץ החיים אנבוכד נצר הוא דכת׳ דאמר רחמנא
מייתינא עלייהו מלכא דקליל כי טביא א״ל רבי מקרא אחר אני דורש נותן
נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה ולא הכת׳ נבלתי יקומון ההיא בנפלים
הוא דכת׳ ורבי אבא בר ממל האי נותן נשמה לעם עליה מאי עביד ליה
מיבעי ליכדרבי אבהו דא״ר אבהו אפלו שפחה שבא״י מובטח לה שהיא בת
העולם הבא כת׳ הכא לעם עליה נכת׳ התם שבו לכם פה עם החמור עם
הדומה לחמור״ ורוח להולכים בה א״ר ירמיה בר אבא א״ר יוחנן כל המהלך
ד׳ אמות בא״י מובטח לו שהוא בן העולם הבא׳ ולר״א צדיקים שבחו״ל אינם
חיים א״ר אילא על ידי גלגול מתקיף לה אבא סלא רבא גלגול צדיקים צער
הוא אתמר אביי מחילות נעשות להם בקרקע״ פירוש ויקרו ליה לימות המשיח
לעם עליה שבא״י בהוה בנפלים כתוב ולעולם בא״י אינם חיים בתחיה׳ ע״י גלגול מתגלגלים
בעצמות עד א״י והיינו שם׳ מחילות נעשה להם בקרקע ועומדים על רגליהם והולכים במחילות
עד א״י ושם מתעצמין ויוצאין״ מ״ט ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם
דרש קרנא דברים בגו יודע היה יעקב אבינו שצדיק גמור היה ואם מתים
שבחו״ל חיים למה הטריח את בניו שלא קיבל עליו צער מחילות פוגא בזכר
אתה אומר ׳ והשבע יוסף את בני ישר׳׳ א״ר חנינא דברים בגו יודע היה יוסף
בעצמו שצדיק גמור היה ואם מתים שבחו״ל חיים למה הטריח את אחיו
ארבע מאות פרסה שלא קיבל עליו צער מחילות׳ שלח ליה אחוה לרבה
יודע יעקב שצדיק גמור היה אולפא מוסיף בה דברים מעשה באחר שהיה
מצטער על אשה אחת ובקש לירד כיון ששמע שאת גלגלו עליו כעמגן
עד יום מותו אעפ״י שאתם גדול אתה אונו דומה לומד מעצמו ללומד
מרבו ואת״ אין לך רב ישלך רב ומנו רבי יוחנן ואם אין אתה עולה הזהר בג׳
דברים אל תרבה בישיבה שישיבה קשה לתחתוניות׳ ואל תרבה בעמידה
שעמידה קשה ללב ואל תרבה בהולכה שהליכה קשה לעינים אלא שליש
בעמידה שליש בישיבה שליש בהלוך כל ישיבה שאין עמה סמיכה עמידה
נוחה הימנה׳ עמידה ס״ד והאמרת עמידה קשה ללב אלא ישיבה שאין בה
סמיכה עמידה שיש בה סמיכה נוחה הימנה״ פירוש דברים בגו יש כאן
דברים מסותרים בדבר זה וצריך לתת לב ׳ שצדיק גמור היה ולא היה צריך לרדת לא״י ׳
׳׳׳ין ליה אחוה לרבה רבה בר נחמני בפומבדיתא היה והון לו אחים בא״י ושלחו אגרת זו

כדי שיעלה א"י עלם' אולכא מוסיף בה דברים עוד שלא לוכן מעשה באחד שהיה מצטער
על אשה אחת שנתן בה עיניו והיא בחל' ואומ' שחכם אתה וכהלן לעלות כאן ללמוד מפי
הרב שאין וזהו הלומד מעצמו ואח"ת אין לך רב כאן שיכול ללמדך שאין כאן סמיכה כמו
בחוצה לא בקתרזאות ישסמוכה. בספקלין ונסמאות אין סמיכה׃ ג' א"ר אלעזר

עמי הארצות אינם חיים שנ' מתים בל יחיו רפאים בל יקומו תניא מתים ישעיה כו
בל יחיו יכול לכל ת"ל רפאים בל יקומו במרפה עצמו מדברי תורה הכת'
מדבר א"ל רבי יוחנן לא ניחא למרייהו דאמינא להו הכי ההוא במרפה עצמו
לעבודה זרה הוא דכת' א"ל מקרא אחר אני דורש דכתיב כי טל שם
אורות טלך כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו וכל שאין משתמש
באור תורה אין אור תורה מחייהו כיון דחזיה דקא מצטער א"ל רבי
מצאתי להן רפואה מן התורה ואתם הדבקים ביי' אלהיכם חיים כולכם
היום וכי אפשר לדבוק בשכינה והכת' כי יי' אלהיך אש אוכלה הוא אלא כל
המשיא בתו לת"ח כאלו מדבק בשכינה כיוצא בדבר אתה אומר לאהבה את יי'
אלהיך ולדבקה בו וכי אפשר לאדם לידבק בשכינה אלא כל המשיא בתו לת"ח
והעושה פרקמטיא לת"ח והמהנה ת"ח מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו
מדבק בשכינה. א"ר חייא ברבי יוסף עתידין צדיקים שמבצבצין ועולין
בירושלם שנ' ויציצו מעיר כעשב הארץ ואין עיר אלא ירושלם שנ' וגנותי תה' עב
על העיר הזאת. וא"ר חייא בר יוסף עתידים צדיקים שיעמדו במלבושיהם מל' ב' יט
ק"ו מחטה מה חטה שנקברה ערומה יוצאה בכמה מלבושים צדיקים שנקברו
בלבושיהן עאכו"כ׃ פירוש רפאים בל יקומו המרפה עצמו מדברי תורה וארץ רפאים
תפיל ולארץ רפאים תפיל' מצאתי להם תקנה והנו לת"ח מנכסיהם והעושה בפרקמטיא המתעסק
בממון ת"ח כדי להביא לידם שכר והם פנויים לעסוק בתורה ע"י א' וכתוב חיים כולכם על
ידי דבוק של ת"ח יזכו לחיות׃ ג"ה א"ר חייא ברבי יוסף עתידה א"י שתוציא
גלוסקאות וכלי מילת שנ' יהי פסת בר בארץ גם בשבת ע"ק ת"ר יהי פסת
בר בארץ בראש הרים אמרו עתידה חטה שתתמר כדקל ועולה בראש הרים
ושמא תאמר יש צער לקצרה ת"ל ירעש כלבנון פריו הקב"ה מביא רוח מבית
גנזיו ומשירה את סלתה והאדם יוצא לשדה ומביא מלא פסת ידו ומזונה. בר כסת
ובוכסת אנשי ביתו. עם חלב כליות חטה אמרו עתידה חטה שתהא כשתי
כליות של שור הגדול ואל תתמה שהרי שועל קינן בלפת ושקלוהו ומצאו בו
ששים ליטרין בליטרא של צפורי תניא אמר רבי יוסי מעשה בשיחין באחד
שהניח לו אביו שלשה בדי חרדל ונפשח אחד מהם ונמצאו בו תשעה קבין
חרדל ועציו סככו בו סוכת יוצרין א"ר שמעון בן תחליפא קלח של כרוב הניח לנו
אבא והיינו עולים ויורדים בו בסולם. ודם ענב תשתה חמר אמרו לא
כעולם הזה העולם הבא העוה"ז יש בו צער לבצור ולדרוך העה"ב מביא
ענבה אחת בקרון או בספינה ומניחה בזוית ביתו ומספק ממנו כפטס
גדול ועציה מסיקין תחת התבשיל ואין לך כל ענבה וענבה שאין בה ל'
גרבי יין שנ' ודם ענב תשתה חמר אל תקרי חמר אלא חומר. אתמר רב

דימי

דימי תמר מ"ד חוסדי לבתן עיזה אמר אין לך כל בתן ובתן שבא"י שאין צריך
עיר אחד לבצור ולשוויקה בכי אחתונו אין לך כל אילן סרק שבא"י שאינו מוציא
משוי שתי אתונות ושמא תאמר אין בו יין ת"ל כבס ביין לבושו ושמא תאמר
אינו אדום ת"ל ודם ענבים סותה ושמא תאמר אינו מגוה ת"ל סותה ושמא תאמר
אין בו טעם ת"ל חכלילי עינים מיין כל חייך שטועמו אומר לי לי ושמא תאמר
לנערים יפה ולזקנים אינו יפה ת"ל ולבן שנים מחלב אל תקרי לבן שנים אלא
לבן שנים משטיה דקרא כמאי כתיב כי אתא רב דימי אמר אמרה כנסת
ישראל לפני הקב"ה רבש"ע רמוז בעיניך ושכום מחמרא וחחוי לי שניך דבסום
מחלבא מסייעא ליה לרבי יוחנן דא"ר יוחנן טוב המלבין שנים לחבירו יותר
ממשקהו חלב שנא' ולבן שנים מחלב אל תקרי לבן שנים אלא ליבון שנים"

פירוש גלוסקאות נופי מולת דרוש כסת כר לשון כסת היד שהיא רחבה ואתה רחבה
לא משבחת אמסת חמנה' וכלי מולות דרוש נסת לשון בתוכם הנסים' שתתמר לשון תומר רחל"
קנן בלכת כרכב בן שור שעשה לידתו בתבן ומעבר שקנן את המותג פ' לידתו' נפעח בגדל אחד
כמהם בין הקלח והשם עולים בקולם ללקט עלים הפלוגים יום שבבתשתה חמר מתוך העכבה תשתה'
ולא תצטרך לדרוש' תומר פור והוא ל' סחין' נרש עוון אין לך כל אילן סרק עלה יעשה נרדי אין
בו יין אין בו לחלוה בכרי' סותה לשון הסתה שהיין מסית את השכור' רמוז לי בעינין ותתרבם
לשון שחוק ומחק חורלי בעיניים שלך וטוב לי מיין כשתראני בנים זהובות ושחקות יחחוי לי
שניך אף זו לשון שחוק שהשוחק שנו נבלים"

נ"ב רבי חייא בר אדא מקרי דרדקי דר"ל הוה איפגר תלתא יומי ולא אתא א"ל אמאי איפגרת א"ל דלית אחת הניח
לי אבא ובצרתי ממנה יום ראשון שלש מאות אשכולות אשכול לגרב' יום
שני בצרתי ש' אשכולות שני אשכול לגרב' יום ג' בצרתי ממנה שלש מאות
אשכולות ג' אשכול לגרב' והפקרתי יותר מחציה א"ל אי לאו דאופגרת הוה
עבידת טפי' רמי בר יחזקאל איקלע לבני ברק חזנהו להנהו עיזי דקאכלן תותי
תאיני וקא טריף דובשא מתאיני וחלבא טייף משנייהו ומערב בהדי הדדי
אמר היינו זבת חלב ודבש א"ר יעקב בן דוסתאי מלוד לאונו שלשה מילין
פעם אחת הודיתי בנשף והלכתי עד קרסולי בדובשא של תאנים אמר ר"ל
לדידי חזי לי זבת חלב ודבש של צפורי והוו שיתסר מילי אשיתסר מילין"
אמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי זבת חלב ודבש של כל א"י והויא כמבי
כובשי עד אקרא דתולבקני עשרין ותרתי פרסי אורכא ופותיא שיתא פרסי"

וגם במגלה בק' רבי חלבו רבי עוירא ורבי יוסי בר חנינא אקלעו להההיא אתרא
אייתי קמייהו אפרסקא דהוה כחלפס כפר היינו וחלפס כפר היינו כמה הוי חמש סאין
אכלו שליש והפקירו שליש ונתנו לפני בהמתן [illegible] שליש לשנה איקלע רבי
אלעזר להתם ואייתו לקמיה כקטן בידיה ואמר ארץ פרי למלחה מרעת יושבי בה"
רבי יהושע בן לוי איקלע לגבלא חזנהו להנהו קטופי דהוו קיימי בי עגלי אמר עגלים
בין הגפנים אמרו ליה קטופי נינהו אמר ארץ ארץ הכניסי פירותיך למי אתה מוציאה
פירותיך לערביים הללו שעמדו עלינו בחטאתינו לשנה איקלע רבי חייא להתם חזנהו
דהוו קיימי כעיזי אמר עיזים בין הגפנים אמרו ליה זיל לא תעביד לן בהדך"

פירוש איפגר לשון ביטול' דליה כרם המודל ע"ג כלונסאות' יהוה עבידא טפי עידי

יאות

ראית שבכל ימים היין מתמעט מן האשכולות שהן עושין הבשול· קודם בנשף קודם עמוד השחר··
והיה כמבי מכסי עד אקרא דתולבנקי כשמציף כל המקומות ·שתער לבן· כקטן בודיה מצאן קטנות
כאחזות צידן אחת· קטני אשכולות כראתרגמנן לא תבצור לא תקטיף ·לשנה לסוף שנה··

כג ת"ר מעלותיה של א"י בית סאה עושה ה' רבוא כורין ביישובתה של צוען בית סאה עושה ע' כורין דתניא אמר רבי מאיר אני ראיתי בבקעת בית שאן בית סאה עושה ע' כורין ואין לך מעולות בכל ארצות יותר מארץ מצרים שנ' כגן יי' כארץ מצרים ואין לך מעולה בכל ארץ מצרים יותר מצוען דהוה מרבי מלכי דכתיב כי היו בצוען שריו ואין לך טרשים בכל א"י יותר מחברון דהוו קברי בה שכבי ואפ"ה חברון מעולה על אחד משבעה בצוען דכתיב וחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים מאי נבנתה אילימא נבנתה ממש אפשר אדם בונה בית לבנו קטן קודם שיבנה לבנו גדול שנ' ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען·· אלא שמבונה על אחת משבעה בצוען· גם בה"ל ואין נאמרים והני מילי בטרשים אבל בשלא בטרשים חמש מאה והנ"מ שלא בברכותיה אבל בברכותיה כתיב ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים··

פירוש בברכותיה כשהשנה מבורכת· ביישובתה· שלצוען ונקט כרמפרש אזול ומצוין אותה
בחמ' לא"י כרמפרש ואזיל ·אני ראיתי בבקעת בית שאן שהיא משאר ארצות· בית סאה עושה ע'
כורין וכיון דבשאר ארצות וע' כורין כ"ש בארץ מצרים ·שאין לך מעולה בכל הארצות כמצרים
שהרי כמשלה לגן יי' ·ואין במצרים מדינה מעולה כצוען· ששכנו בה מלכי מצרים שלא היו בצוען
שרין של מלך ישרא' הכתוב מדבר לבנאי שמרדו בהקב"ה וסמכו על מלכי מצרים ותמיד היו שרים
ושלוחים מצויין בצוען שלוחים אל מלך מצרים מביאים תשורה ·מבונה בנויה בכל טוב תבונה לשון
כדי כדכתיב ואבנה גם אנכי עמכה לבנו הקטן לכנען ·לבנו הגדול למצרים· ועל אחת ז' קדי ז' פעמים
ע' כורים הרי ת"צ ובמקום שאינו טרשים בחברון יש להוסיף עד ת"ק ובגדרנו הכתוב מאה שערים
על אחת עבשור שנים נתברך למאה ·מאה פעמים ת"ק הרי חמשה רבוא··

כד תניא א"ר יוסי סאה ביהודה היה עושה חמש סאים סאה קמח סאה סולת סאה סובין סאה מורסן וסאה קיבורין אמר ליה ההוא מינא לרבי חנינא יאי משבחתו בה בארעכון בית סאה אחת הניח לי אבא ממנה משח ממנה חמר ממנה עיבור ממנה קטניות ממנה רועות מקנותי א"ל ההוא בר אמוראה לבר יהודאי האי תלתא דקיימא אגודא דירדנא כמה בזיזותו מינה אמר ליה שיתין כורין א"ל אנכי לא מעיילית בה אחדיבתא הוה קא בעי הוה גלגלין מינה א"ל אנא כמי מאה גופה קאמינא לך א"ר חסדא מ"ד ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי למה א"י נמשלה לצבי לומר לך מה צבי זה אין עורו מחזיק בשרו אף א"י אינה מחזקת פירותיה· ד"א מה צבי זה קל מכל החיות אף א"י קלה מכל הארצות לבשל את פירותיה אי מה צבי זה קל ואין בשרו שמן אף א"י קלה לבשל ואין פירותיה שמנים ת"ל זבת חלב ודבש שמנים מחלב ומתוקים מדבש··

פירוש סאה קמח הוא אבק דק היוצא מן הנפה והחטים טחונים ברקים של
כרוסין ואינן טחונין דקים והנפה מוציאה הקמח וקולטת הסולת ומחזור מה שבנפה לרחים
סובין שהמכתשת מוציאה כשלותתין חטין לקולת כתשין אותן במכתשת מורסן הן קובץ היוצאין
באחלונה ·קיבורה· קמח שאינו יפה שעושים ממנו פת קיבר· יאי משבחתו בה בארעכון יפה אתם
משבחין אותה· בית סאה הניח לי אבא וכו'· א"ל ההוא בר אמורא אחד מבני האמורי אמר ליהודי
תכלתו באותו לארץ ·האי תלתא דקיימא אגודא דירדנא דקל פלוני העומד על שפת הירדן· כמה
גזיזותו מינה כמה תמרים אתם גוזרים הימנו לקוטת תמרים קרויה גזירה בלשון משנה וגמרא
בלשון ארמי· אין עורו מחזיק את עצמו שהעור כווץ ונגמר לאחר הפשטו· אינה מחזקת פירותיה ·בשעה

גמ' אמר רב יהודה א"ר מעשה באדם אחד שנכנס לבית חמיו יין חדש ושמן
חדש וכלי פשתן חדש בעצרת מאי קמ"ל חשיבות דא"י קמ"ל · פירוש כלי פשתן
כלים של פשתן חדש חשיבותה דא"י שממהרת לגדל [illegible] בעצרת · כי רבי אלעזר כי הוה
סליק לא"י אמר פלטי לי מהדא כי סמכוהו אמר פלטו לי מיתרתי כי הותבא
בסוד העיבור אמר פלטו לי מתלתא שנ' והיתה ידי על הנביאים החוזים שוא בסוד
עמי לא יהיו זה סוד עיבור ובכתב בני ישראל לא יכתבו זה סמיכה ואל אדמת בני
ישראל לא יבואו כמשמעו רבי זירא כי הוה סליק לא"י לא אשכח מברא למיעבר
נקט במצרא וקא עבר א"ל ההוא מינא עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודניכו
אכתי בפזיזותייכו קיימיתו א"ל דוכתא דמשה ואהרן לא זכו לה ואנא מי יימר
דזכינא לה · רבי אבא מנשק כיפי דעכו רבי חנינא מתקן מתקלה רבי אמי
ורב אסי קיימו משמשא לטולא ומטולא לשמשא רבי חייא בר גמדא מיגנדר
בעפרא שנ' כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו · א"ר זירא רבה בר ירמיה
דור שבן דוד בא קטיגוריא בת"ח כי אמריתה קמיה דשמואל אמר בוחן אחר
בוחן שנ' ועוד בה עשיריה ושבה והיתה לבער · תני רב יוסף בוזזי ובוזזי דבוזזי
כמ' בסנהדרין פרק חלק · א"ר חייא בר אשי א"ר עתידים כל אילני סרק שבא"י שיטענו
פירות שנ' כי עץ נשא פריו תאנה וגפן נתנו חילם · פירוש פלטו לי מהדא נצלתי מאחת
מהן מן הקללות האמורות במקרא · [illegible] יש מקום שאין גשר ומעבירין עץ על רוחב הנהר
משפה לשפה ואותו כתב לדלג עליו כי אם אוחז בידו בחבל [illegible] למעלה [illegible] שלא יאחז בשתי
ידיו [illegible] אחר [illegible] עבר הנהר · עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודניכו
מתחלתכם [illegible] שהקדמתם נעשה לנשמע ועודכם בבהלתכם [illegible] למהר לעשות דבר
בלא עיון · [illegible] לא [illegible] מתקן מתקלה משוה מכשולי העיר מחמת [illegible]
החוץ שהיתה [illegible] שלא יצא [illegible] על הדרכים · קיימי משמשא לטולא כשהשמש הגיע
למקום שהן יושבין [illegible] עומדין משם לישב בצל ובזמן הצנה עומדין מן הצל
ויושבין בחמה כדי שלא ילכו להתרעם על ישיבת א"י · כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו ·
קטיגוריא הרבה משטינים [illegible] עליהם [illegible] אחר [illegible] על [illegible] ועוד
בה [illegible] חלקים [illegible] והיתה לבער · בוזזי
ובוזזי דבוזזי [illegible] אחר שוללים · כי עץ נשא פריו [illegible] ותאנה וגפן נתנו חילם הרי עץ פרי אכו'
מה ת"ל כי עץ נשא פריו אף אילני סרק ישאו פרין · [illegible] רבי חנינא הוה מתקל מתקלי
פירוש שהיה שוקל [illegible] אמר עדיין לא נכנסתי לא"י [illegible] כבדות [illegible]
נכנסתי לא"י [illegible] רבי חנינא הגדול מבבל [illegible] אם [illegible]
לא"י [illegible] אמר עדין לא נכנסתי לא"י כיון שמצאן כבדות אמר אין אל
אבני [illegible] עליהן את הפסוק הזה כי רצו עבדיך את אבניה · דור שבן דוד בא [illegible]
[illegible] לה מאי הכא · [illegible] כל אילני סרק בא"י שיטענו פרי [illegible]
[illegible] בהני מילי ·

סליק מסכת כתובות

מסכת נדרים פרק ראשון א

א"ל [illegible] השומע הזכרת השם מפי חברו צריך לנדותו ואם לא נדהו הוא
עצמו יהא בנדוי שכל מקום שהזכרת השם מצויה שם עניות מצויה ועניות
כמיתה שנ' כי מתו כל האנשים · ותניא רשב"ג אומר כל מקום שנתנו חכמים
עיניהם בו או מיתה או עוני · [illegible] פ"ק דסוטה [illegible] · אל אבא [illegible]

קמנינא קמיה דרב הונא שמעה לההיא אתתא דאפקה הזכרת השם מפומה
לבטלה שמתה ושרא לה לאלתר באנפיה. שמע מינה תלת ש"מ השומע הזכרת
השם מפי חבירו צריך לנדותו. וש"מ נדוי בפניו אין מתיר לו לא בזמן וש"מ אין בין
נדוי להפרה ולא כלום. א"ר גידל א"ר מנין שנשבעים לקיים את המצוה שנ'
נשבעתי ואקיימה והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא אלא קמ"ל דשרי ליה לזרוזי קי"ט
נפשיה. וא"ר גידל א"ר האומר אשנה פרק זה או מסכתא זו נדר גדול נדר לאלהי ישר'.
וא"ר גידל א"ר האומר לחבירו נשכים ונשנה פרק זה עליו להשכים שנ' ויאמר אלי
בן אדם קום צא אל הבקעה ואצא אל הבקעה והנה שם כבוד יי' עומד. יחז' ג

פירוש. השומע הזכרת השם מפי המודה מנקינן אזהרה למזכיר ש"ש לבטלה מדכת' את יי'
אלהיך תירא. ואם לא נידהו הוא עצמו יהא בנדוי שלא שוהא בנדוי מ"מ גם ראוי להתנדות דקאמר
שהרי אובן חמור השומע ושותק. מאחר שעבר עצמן שבכל מקום שעומא קא יהיב לחי דקאמר
ואם לא נידהו הוא עצמו יהא מנודה שהרי עכשיו חמור דשם עניות מצויה דכת' שהרי עכשיו
חמור דשם עניות מצויה דכת' בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך ומזכרת השם
למצוה מביאה ברכה ועושר והפכה לשוא גורמת עניות או כמו מדכתיב בתר שבועת שוא וכלהו
ואת עליון. ובתמורה מוכח הזכרת השם לבטלה לשבועת שקר שנ' כי מתן כל האנשים ולא מתו
המנהג כדאמרינן לקמן בפרק ארבע נדרים דהוא הוי דבכל מקום שנ' נגוס ובנבוס אים לא חנן והמיס
ואיגהו הכן במחלקתו שלקרח לא מתו שהעניי אמר כי מתו ואע"ג דאמרינן התם הרבעה
חשובים כמת עני וסומא ומצורע ומי שאין לו בנים הכי והוי מעניות דקאמר דאין לומר
שנכחמין והא כתיב במחלקתו שלקרח העוני האנשים ההם תנקר עליכה למיתר כמו שהן
מצורעים דהא כתיב במקום המחנה ולרכא למומר שנתן נאן במתן תורה והא אמרינן שהרון
למוכרן במעשה העגל ולרבא למימר דהגשים שלא היה להם בנים דאע"ג סומי אלא מכני זה
שב מצורעיה וכי מתני שלא הא להם בנים לא הוו נשמעים למלכות לאשלוכן עם מנעה
לא ודאי מכגו שודון מנב פוחס ולא הון דבריהם נשמעים. הן מוסתה הן עוני גמאו שנן
להדדי והעלו במוספתא מאי אזהרה שומע הזכרת השם מפי חבירו צריך לנדותו הא אמרינן
ושלחו יפל שאין עושה כשורה צריך לנדותו וטעמא דיהיב הכא שבכל מקום הוא למאי
המזכר שם לא נדהו השומע הוא עצמו יהא בנדוי דבהזכרת השם בלחוד הוא דמחמרינן
כי שהוא בעצמן והא בנדוי מכני שעושה חמור וכו בתרבנא והלא מושבע ועומד מהר סיני
ושנבעה דצריך אדם לשנות בתורה. לא והלא מושבע ועומד מהר סיני דכתיב לא ימוש
התורה הזה. עליו להשכים מסתברא דקאמר כיון שאמר נשכים הרי קבל עליו שהוא הוא
מעורר ומזכר בשם שהוא מעורר עכשיו ותגתני קמ"ל חדא דבקבלה בעלמא לדבר מצוה מהניא
ואיה דנדיקה וקמ"ל כמו דעליו להשכים כדעבד קב"ה. ב

א"ר חנינא א"ר ומטו בה
משמיה דרבי יהודה ברבי אלעאי מ"ד וזרחה לכם יראי שמי אלו בני אדם שהם
יראין להזכיר את שמו לבטלה שמש צדקה ומרפא בכנפיה. אמר אביי ש"מ
הכין חורגא דשמשא מסי ופליגא דר"ש בן לקיש דאמר ר"ש בן לקיש אין גיהנם לעתיד
לבא אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתקה צדיקים מתרפאין בה ורשעים נדונין
בה צדיקים מתרפאין דכת' וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא ב מל' ג
בכנפיה ולא עוד אלא שמתעדנין בה שנ' ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק. שם
ורשעים נדונין בה שנ' כי הנה היום בא בוער כתנור והיו כל זדים וכל
עושי רשעה קש ולהט אותם היום הבא אמר יי' צבאות אשר לא יעזב
להם שורש וענף. פירוש הכין חורגא דשמשא מסי חמה הנראה בחמה כשהיא
בנבקת ודרך חלון קרוי חרגא ולא לזהרה דשמשא. ופליגא דר"ל דאמר דבחמה דבזמן הזה
תמיד דאיהו מוקי לה דבחמה דלעתיד מתרפאין בה באותו שמש דלעתיד לבא

אותם הווס הבא שמע של חותו יוס׳ אין גיהנם לעתיד לבא לאו לאחר מיתה קאמר׳ דודאי
איכא גיהנם לרשעים אלא לאחר מיתה לעתיד לבא לאחר תחיית המתים קאמר שאותן
רשעים שיהיו לחרפות ולדראון עולם כדכת׳ בדניאל לא יהיו נדונין בגיהנם אלא כהאי דיכא
שהקב״ה יוציא חמה מנרתקה כדי שיהיו אלו מצטערין ושיתרפאו בה צדיקים והכי נמי מוכח
בבריתא כלך דע״א ולאחר תחיית המתים קאמר״

ג׳ תניא אמר שמעון הצדיק
מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחת פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום
וראיתיו יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים אמרתי לו בני מה
ראית להשחית שער הנאה אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי והלכתי למלאות
מים מן המעין ונסתכלתי בבבואה שלי ופחז עלי יצרי ובקש לטרדני מן העולם
אמרתי לו רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך במי שהוא עתיד להיות
רמה ותולעה העבודה שאגלחך לשמים מיד עמדתי ונשקתיו על ראשו א״ל
בני כמותך ירבו נוזרי נזירות בישר׳ עליך הכתוב אומר איש כי יפליא לנדור
נדר נזיר להזיר לי״י מתקיף ליה רבי מני מאי שנא אשם נזיר טמא דלא
אכל משום דאתי על חטא כל אשמות נמי לא ליכול דעל חטא באין א״ל
רבי יונה היינו טעמא כשהן תוהין נודרין וכשהן מטמאין ורבין עליהן ימי
נזירות מתחרטין בהן ונמצאו מביאין חולין לעזרה״ פירוש אשם נזיר
טמא שמתחיל למנות ונטמא במת שסותר מניינו ומביא קרבן ומונה בתחלה׳ בא לפני אדם
אחד שבא להקריב קרבן נזירותו ולגלח שערו׳ ופחז יצרי עלי מוגר מלשון פחז כמים׳ ובקש
לטרדני מן העולם לילך אחרי מראה עיני׳ אמרתי לו כן אמר בעצמו׳ נזיר להזיר לי״י שנזירותו
לשמים׳ משום דאתי על חטא טמא ובגמ׳ הנה לאדם חשוב לאכול דבר שקרב על חטא׳ כל
אשמות נמי וכ״ש חטאות אלא משום דאיירי באשם נקט אשמות׳ תוהין מתחרטין כמו ונחת
עליהם ימי נזירות שמתחלה לא נתכוונו אלא לשלשים יום׳ מביאין חולין לעזרה לאו דוקא שכל
זמן שלא התירן חכם בנזירותן קיימות וקרבנותיהם חובה עליהם אלא כעין חולין קאמר שמאחר
שאין כוונתן רצויה אף קרבנותיהן אינן רצויין׳ אבל בההוא נזיר שבא מן הדרום ליכא למיחש
להכי שכיון שהיתה כוונתו כל כך רצויה בתחלה אכן שהרי עלה במעט״

אלו מותרין פרק שני

תניא לעולם אל תהי רגיל בנדרים שסופך למעול בשבועות ואל תהי רגיל
אצל עם הארץ שסופו להאכילך טבלים ואל תהי רגיל אצל כהן עם הארץ
שסופו להאכילך תרומה טמאה׳ אל תרבה שיחה עם האשה שסופך באת
לידי ניאוף׳ רבי אחא בר יאשיה אומר כל הצופה בנשים סוף בא לידי עבירה
כל המסתכל בעקבה של אשה הויין ליה בנים שאינן מהוגנין אמר רב
יוסף ובאשתו נדה״ א״ר שמעון בן לקיש עקבה דקתני מקום התורף שהוא
מכוון כנגד העקב׳ תניא ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו מלמד
שהבושה מביאה לידי יראת חטא מכאן אמרו סימן יפה לאדם שהוא ביישן
אחרים אומרים כל המתבייש לא במהרה הוא חוטא וכל שאין לו בושת פנים
בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני ובכאן בגמרא מאמרים הרבה מגידין
על ענין צניעות האדם בשעת תשמיש והנם כתובים בספרי הפוסקים ע״ש״

פירוש [illegible] למעול בשבועות [illegible]

[illegible]

נדרים פרק ג׳

להם כולן תרומה שמותה לבעליה אבל כהן שלא יהא רגיל אצל כהן עם הארץ · ובאשתו נדר אבלן
אשתו נדה שיש לו בה שעת הדחק · מלבד שהבושה מביאה לידי יראת חטא דעל פניכם תשמע
בושת פנים וכתיב בתריה לבלתי תחטאו לא עמדו אבותינו על הר סיני שהרי כתן טעם
למעמד הר סיני לבעבור תהיה יראתו על פניכם וכתב את אשר ישנו פה היום ואת אשר
איננו פה · שאין לו בושת פנים אינו מגרעם ··

ארבעה נדרים פרק ג׳ ה׳

כל הבוטה ראוי לדקרו בחרב
יש בוטה כמדקרות חרב ולשון חכמים מרפא · כל הבוטה ראוי לדקרו בחרב
אלא שלשון חכמים מרפא · תניא רבי נתן אומר הנודר כאלו בנה במה והמקיימו
כאלו הקריב עליו קרבן ·· רש״י כל הבוטה כל הנודר כאלו מבטא בשפתים · ולשון חכמים
מרפא שמתירין לו · הנודר כאלו בנה במה · ובזמן האיסור הבמות ··
אמר שמואל כל הנודר אע״פ שמקיימו נקרא רשע · א״ר אבא מאי קרא
וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא וילפינן חדלה חדלה כתיב הכא תחדל וכתיב
התם שם רשעים חדלו רוגז ·· פירוש הנודר כאלו בנה במה בשעת איסור הבמות
ונראה בעיני דלכך דמו ליה לבונה במה משום דמקריב אדעתיה דנודר ומצוה קא עביד דחשיבה
אקריבה במקום דאיסורא והכי נמי חסר מנפשיה וקא מוסיף דעביד ואורתא לבונה במה דהוי לעבירה
הגהות ומקריבו קרבנות בפניה לא אצטריך דלא אוליף עלה לבונה במה ולהקריב בחוץ הכא כולי
כהו דקאמר חסר עליה דברים · החשוב כי מוסיף איסור כמה דאמר שמלאכה כלפי בענין שאמרו
בירושלמי בפרק פותחין לא דייך במה שאסרה תורה את שאתה אוסר עליך דברים אחרים ונעיך
ביה נמי הא נישנה משום דנודר מתחייב קרבן וכיון שאין קרבן כצנו כמציאה כבונה במה
ומקריב בחוץ · והמקיימו כלומר שאוכן בשאלה · כאלו הקריב בבמה ומחייב משום שחוטי
חוץ · יליף חדלה חדלה דהכא הק וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא הא אם לא תחדל יהיה בך
חטא ·· ז׳ א״ר שמואל בר נחמני א״ר יוחנן כל אדם הכועס כל מיני
גיהנם שולטין בו שנ׳ והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך והשחרות
הבל · ואין רעה אלא גיהנם שנ׳ גם רשע ליום רעה ולא עוד
אלא שתחתוניות שולטות בו · שנ׳ ונתן ה׳ לך שם לב רגז וכליון עינים ודאבון נפש ·
איזהו דבר שמכלה את העינים ומדאבת נפש הוי אומר אלו תחתוניות · עולא כי סליק
לארעא דישראל אתלוו ביה תרין בני חוזאי קם חד שחטיה לחבריה א״ל לעולא
יאות עבדי א״ל אין ופרע ליה בית השחיטה כי אתא לקמיה דרבי יוחנן א״ל
דלמא אחזקיה ידי עוברי עבירה א״ל דרבי יוחנן נפשך הצלת קא תמה
רבי יוחנן ונתן ה׳ לך שם לב רגז בבבל כתוב א״ל עולא ההיא שעתא לא הוה עבר
לן ירדנא ·· פירוש כל אדם הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו לפי שהכעס מביאו לכלל
בעוקר כו ורחמנן בפרק רבי אליעזר דאמר המשבר כלים בחמתו יהא בעיניך כעובד ע״ז ·כל מיני גיהנם
שולטין בו קשה לגוף כלומר נזק בכל חוליו וגעירות ודומיהם · א״ב תפון כעסן בא לידי עבודה ומשעבט
עליו בוראם · לבר גזו הוי כועס כשבול לב רגז יהיה כליון עינים שמכלה העינים שהוא מאריך בחלין
ומצפה תמיד להתרפא ברפואה כשעלה לא · אתלוו עמו ללוויה · בני חוזאי ואורח היו · א״ל אין · וכתוורא
לומר שלא עשה רע · שמא יהרגנו · כי אתא עולא לקמיה דרבי יוחנן אמר דלמא אחזקת ידי עוברי עבירה
שאמרת לו יפה · ופרע ליה בית השחיטה שחותכו שחיטה · נפשך הצלת שאלולא כך היה
הורגך · קא תמה רבי יוחנן · ונתן לך שם לב רגז בבבל כתיב · והיאך גבר כעסן של זה בארץ ישראל
להרוג את חבירו · ואמר ליה דהוה מאי · ההיא שעתא לא הוה עבר לן ירדנא ולא הגענו בתחום הארץ · ועבר
הירדן לא נתקדש להבאת עומר ולמקצת קדושות ·· ח׳ אמר רבה בר רב הונא
כל אדם הכועס אפלו שכינה אינה חשובה כנגדו שנ׳ רשע כגובה אפו בל ידרוש
אין אלהים כל מזמותיו · רב ירמיה מדפתי אמר אף משכח תלמודו ומוסיף
טפשות שנ׳ כי כעס בחיק כסילים ינוח וכתיב וכסיל יפרוש אולת · רב נחמן

משלי יב׳ אמ״ר

אמר בידוע שעונותיו מרובין מזכיותיו שנ' ואיש אף יגרה מדון ובעל חמה רב פשע ·· מש' כט

פירוש כגונה אפו בתגבורת כעסו · אין אוהב כל מזומתיו שעכשיו איכה תשובה כנגדן שנ' כי כעס בחיק כסילים ינוח ומה אמה לפושעיו · וכסיל וכסיל ופתי אולת אמרה מוסיף טפשות ··

ט אמ' רב אדא בר חנינא אלמלא לא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע מפני שערכה של א"י הוא שנ' כי ברב חכמה רב כעס ויוסיף דעת יוסיף מכאוב ·· קהלת א

פירוש לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע שעיקר של שאר נביאים לא היה אלא להוכיח ישראל על עבירותיהם ואלמלא לא חטאו לא הוצרכו לתוכחת מפני שערכה של א"י הוא בספר יהושע מפורשת עיירות שבא"י · ענין חלק של כל שבט ושבט · והנחלות אשר נחלו ולפ"כ אפילו לא חטאו היו צריכין ספר יהושע שנ' כי ברב חכמה רב כעס ברוב דברי חכמות הנביאים יש סימן לרוב כעס שהכעיסו ישראל להקב"ה ··

י משנה רבי אלעזר בן עזריה אומר מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הרשעים שנ' כי כל הגוים ערלים וכל בית ישר' ערלי לב רבי ישמעאל אומר גדולה היא מילה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות רבי יוסי הגלילי אומר גדולה היא המילה שהיא דוחה את השבת החמורה רבי יהושע בן קרחה אומר גדולה היא מילה שלא נתלה למשה הצדיק עליה מלא שעה רבי נחמיה אומר גדולה היא מילה שהיא דוחה את הנגעים רבי אומר גדולה היא מילה שכל המצות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שמל שנ' התהלך לפני והיה תמים ד"א גדולה היא מילה שאלמלא היא לא ברא הקב"ה את עולמו שנ' אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי ירמיה לג
רבי אומר גדולה היא מילה ששקולה כנגד כל המצות שבתורה שנ' הנה דם הברית אשר כרת יי' עמכם על כל הדברים האלה ··

פירוש שלש עשרה בריתות נאמרו בפרשת מילה · שהיא דוחה את השבת החמורה דכת' וביום השמיני ימול ביום ואפילו בשבת · שלא נתלה לו אפילו שעה אחת שנתרשל בקש המלאך להרגו · דוחה את הנגעים דכת' ימול בשר ערלתו ואפילו יש שם בהרת בקצה · קוץ · לא נקרא שלם עד שמל דכתיב על המילה א"ל הקב"ה התהלך לפני והיה תמים · שנ' הנה דם הברית והע"ב דקאי דם לאו דם מילה הוא א"ק בן מכל מקום כיון שבתורה כולה כתיב ברית ובמילה נמי כתיב ברית שקולה כנגד כל המצות ··

יא תניא רבי יהושע בן קרחה אומר מילה שכל זכיות שעשה משה רבינו לא עמדו לו בשעה שנתרשל מן המילה שנ' ויהי בדרך במלון ויפגשהו יי' ויבקש המיתו תנ"ר רבי יוסי חס ושלום שמשה נתרשל מן המילה אלא כך אמר משה אמול ואצא סכנה היא דכתיב ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים · אמול ואשהה שלשה ימים הקב"ה א"ל לך שוב מצרימה אלא מפני מה נענש מפני שנתעסק במלון תחלה שנ' ויהי בדרך במלון דרש רשב"ג אומר לא למשה רבינו בקש אותו שטן להרוג אלא לאותו תינוק שנ' כי חתן דמים אתה לי צא וראה מי קרוי חתן הוי אומר משה או אותו התינוק הוי אומר זה התינוק · דרש רבי יהודה בר ביזנא בשעה שנתרשל משה רבינו מן המילה באו אף וחמה ובלעוהו ולא שייר ממנו אלא רגליו מיד ותקח צפורה צר ותגע לרגליו · וירף ממנו באותה שעה בקשה להרגן שנ' הרף מאף ועזוב חמה תה' לז
ויש אומרים לחמה הרג שנ' חמה אין לי · והכתיב כי יגורתי מפני האף והחמה תרי חמה הוו וחד אף ואי בעית אימא גונדא דחמה ··

פירוש אמול ואצא סכנה יש הלך בדרך תוך ג' ימים דכל ג' ימים מחיב ליה דכתיב ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים ולאו דוקא דביום השלישי מחיב ליה טפי מקמא קמא לאלתר ... שמעון ולוי עד יום השלישי כדי שיהו חלושים ביותר שנאמר שלשה ימים והכין מוכח פרק ר"א דמילה · שנתעסק במלון תחלה שנ' ויהי בדרך במלון משמע מיד שבא מן הדרך נתעסק במלון והיה לו למול תחלה וכי תימא ימול ביום שהיה לו עדיין לצאת · בדרך יש לומר דאותו מלון סמוך למצרים היה ובמדרש ··

[illegible] אותו במצות ראשונה·
ליכא סכנתא·יהו אומר זה התינוק שנעשה חתן ע' ברית שמחתנין אותו במצות ראשונה·
להבן לאותן בני מלחמה· ולא שוהו ממנו אחר גלוי מקום המילה דכתיב לא עשה רגלו שנהיף
מאף ונענש בחמה כלומר הקב"ה אומר לו שנענש אלא רוצה היה להתגם· על חמה אינלו אמאי נהוג·
גונא דחמה חיל שלחמה· אבל אינהו נקטיה כהוג·· יב תניא רבי אומר גדולה
מילה שאין לך שעין גמור בעולם כאברהם אבינו ולא נקרא תמים אלא על
המילה שנ' התהלך לפני והיה תמים ואתנה בריתי ביני ובינך· ד"א גדולה
מילה ששקולה כנגד כל המצות שנ' כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית
ואת ישראל ד"א גדולה מילה שאלמלא מילה לא נתקיימו שמים וארץ שנ' אם
לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי· א"ר יהודה א"ר כשעה ירמיה לג
שאמר לו הקב"ה לאברהם אבינו התהלך לפני והיה תמים אחזה רעדה
אמר שמא יש בי דבר מגונה· כיון שאמ' ואתנה בריתי ביני
ובינך מיד נתקררה דעתו ויוצא אותו החוצה אמר לפניו רבש"ע הסתכלתי
במזל שלי ואין לי בן אחד· אמר לו הקב"ה אברהם צא מאצטגנינות
שלך אין מזל לישראל·· פירוש· כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית בלומר
כל המצות· ונלמד דה"ה והכא מוקולה היא המילה והוא מוקי
ברית מילה· [illegible] כנגד כל הדברים דהיינו כל המצות· שלא אמר לו והיה תמים עד עכשיו· צא מאצטגנינות
היא קרא בתורה· שמא נמצא בו דבר מגונה [illegible] והיינו דכתיב ויוצא אותו החוצה·· יג א"ר יצחק כל
שלך מאצטגנינות חכמת המזלות שלך·
המתמים את עצמו הקב"ה מתמם עמו שנ' עם חסיד תתחסד ורבי הושעיא
אומר כל המתמים את עצמו שעה עומדת לו שנ' התהלך לפני והיה תמים וכתיב [illegible]
והיית לאב המון גוים·· פירוש· שעה עומדת לו שעולה לקראתו·· יד א"ר לוי כל
המנחש לו נחש שנ' כי לא נחש ביעקב והאי בלאו אלף כתיב אלא משום מדה
כנגד מדה· תני אהבה בריה דרבי זירא כל אדם שאינו מנחש מכניסין אותו
למחיצה שאפילו מלאכי השרת אינם יכולין ליכנס לה שנ' כעת יאמר ליעקב
ולישראל מה פעל אל·· פירוש· כל המנחש לו נחש שהקסמים והנחשים רודפים אחריו
שנוק בכל דבר [illegible] דקטין קבוין ליה שנ' כי לא נחש· בלמד אלף ומשמע
ראין רודפין אחריו· מדה כנגד מדה מאן דקטין קפדי בהדיה דבמדה שאדם מודד בה מודדין לו ולא כתיב
שקורא כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל שמלאכי השרת שואלין לישראל מה פעל אל [illegible]
ואינם יכולין ליכנס [illegible]
שאותם מכניסים אותם למחיצה שאין מלאכי השרת [illegible] לידע העתידות אלא בוטח בהקב"ה
והיינו כמו מדה כנגד מדה שמתוך שאינו הולך לקראת נחשים [illegible]·· טו א"ר אבהו א"ר
משום הכי מגלה לו הקב"ה רזי עולם שאינן גלויים למלאכי השרת·
אלעזר מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו מאתים ועשר שנים מפני
שעשה אנגריא בת"ח שנ' וירק את חניכיו ילידי ביתו שמנה עשר ושלש מאות
וירדף עד דן· רבי שמואל בר נחמני אמר מפני שהפריז על מדותיו של הקב"ה
שנ' במה אדע כי אירשנה· רבי יוחנן אמר מפני שהפריש את בני אדם מלבא
תחת כנפי השכינה שנ' תן לי הנפש והרכוש קח לך· וירק את חניכיו רב
ושמואל חד אמר שהריקן בתורה וחד אמר שהוריקן בזהב·· שמנה עשר ושלש
מאות· א"ר אמי בר אבא אליעזר כנגד כולן· ואיכא דאמרי זה הוא אליעזר
אליעזר בחושבנא הכי הוו· ואמר רמי בר אבא בן ג' שנים הכיר אברהם
את בוראו שנ' עקב אשר שמע אברהם בקולי· שנותיו שלח. והם חוץ
מג' עקב בחושבנא מאה ושבעים ותרתין· ואמר [illegible] בר [illegible] השטן

בחושבנא

נדרים פרק ג

כחושבנא תלת מאה ושתין וארבעה הוו · ואמר רמי בר אבא אברם וכת'
אברהם מתחלה המליכו הקב"ה לאברהם על מאתים וארבעים ושלשה
איברים ולבסוף על מאתים וארבעים ושמנה ואלו הן שתי עינים ושתי
אזנים וראש הגויה ·· פירוש מתגימטריה בעבע אברהם אע"פ שעבירת השכשמועות
על אומנו במה אדע מ"מ עבירה זו הענישתו להיות בגלגלמה אדע · שעשה אנגריא בת"ח שהוליכן
למלחמה כדכתיב וירק את חניכיו ילידי ביתו דהיינו בני אדם שחנכן לתורה · שהביאן על מחתין ~
שהרבה והגדול להדר על מדותיו של הקב"ה שאמר במה אדע · המרים ויתר והפקיר · שנ' תן לי הנפש
ואברהם אבינו נתן לו ולא עכבן לעצמו היה מכעסן תחת כנפי השכינה · שהריקן בתורה זכרן בתורה ··
ובשבילה נצחה המלחמה · לא הריקן מן התורה מלשון ברוק שעשה בהן אנגריא · הריקן בזהב כדכתיב
ברקיק חרוץ דהיינו זהב · כלומר שנתן לכם זהב הרבה כדי שילכו · שנ' עקב אשר שמע כמנין עקב שמע
ואברהם היה קעה כמנא שבין ב' הבריאות בורחן · השטן כחושבנא תלת מאה ושתין וארבעה הוו ויומות
החמה שקה ה"כ איכא חד יומא דלית ליה רשותא למשטן דהיינו יום הכפורים · ה' מליכו העלויון שתי
עינים ושתי אזנים שבתחלה המליכו הקב"ה על איברין שהם ברשותו ליזהר מעבירה אבל עיניו ואזניו
של אדם אינן ברשותו שהרי על כרחו רואה בעינין ובאזנין ישמע ולבסוף כשנמול המליכו הקב"ה אפלו
על אלו שלא יסתכל ולא ישמע כי אם דבר מצוה · וראש הגויה שנימול ·· ין א"ר אמי בר אבא

מ"ד עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וסבב אותה ובנה עליה
מצודים גדולים · עיר קטנה זה הגוף ואנשים בה מעט אלו האיברים ובא קהלת ט
אליה מלך גדול וסבב אותה זה יצר רע ובנה עליה מצודים גדולים אלו עונות
ומצא בה איש מסכן וחכם זה יצר הטוב · ומלט הוא את העיר בחכמתו זו תשובה
ומעשים טובים ואדם לא זכר את האיש המסכן ההוא דבשעת יצר הרע לית
דמדכר ליה ליצר טוב והחכמה תעוז לחכמה זו תשובה ומעשים טובים מעשרה
שליטים אשר היו בעיר אלו ב' ידים וב' רגלים ב' עינים וב' אזנים וראש הגויה
וכה ·· פירוש מעשרה שליטים שולטין באדם שרוב מעשה האדם תלוין על ידיהם ·· ינ א"ר

זכריה משום רבי ישמעאל בקש הקב"ה להוציא כהונה משם שנ' [illegible] ומלכי צדק
מלך שלם והוא כהן לאל עליון כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום
הוציאה מאברהם שנ' ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון וברוך אל עליון · א"ל
אברהם וכי מקדימין ברכת עבד לברכת רבו מיד נתנה הוציאה לאברהם שנ' לדוד תה'
מזמור נאם יי' לאדוני וכת' בתריה נשבע יי' ולא ינחם אתה כהן לעולם על דברתי
מלכי צדק על דבורו של מלכי צדק והיינו דכתיב והוא כהן לאל עליון הוא כהן ואין
זרעו כהן ·· פירוש ומלכי צדק הוא שם בן נח · לכ"כ הוציאם הכהונה מאברהם ואעפ"י שם
שאברהם מזרעו של שם לא נכה בכהונה מחמת שם אלא מחמת עצמו · והיינו דאמרן והוא כהן ואין
זרעו כהן כלומר שלא מחמת שם זכה זרעו לכהונה מחמתו משום שכי נוטלה מכל שאר זרעו של שם
ונתנה לאברהם · נאם יי' לאדוני דוד הוא אמר זנאם יי' היה לאדני דהיינו אברהם שב לימיני שהבטיחו
במלחמת ד' מלכים שישב ליומך יש כלומר שיהא כעזרו נשום אויביו הדום לרגליו וכת' כהוא מחמר
אתה כהן לעולם · ואברהם נקרא אדון כדאמרה בברכות למען אדוני למען אברהם שנקרא אדון על דיבורו
של מלכי צדק ניטלה ממנו הכהונה ··

אין בין המודר פרק ד' י"ח

ת"ר מאי דכתיב ויקראו בספר תורת האלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא נחמיה ח
בספר תורת האלהים זה מקרא · מפורש זה תרגום · ושום שכל אלו הפסוקים ··

נדרים פרק ג׳

ויבינו במקרא אלו פסוקי טעמים · ואמרי לה אלו המסורות·· גמ׳ במגלה מ״ך
א״ר יצחק מקרא סופרים ועיטור סופרים וקריין ולא כתבין וכתבין ולא קריין
הלכה למשה מסיני · מקרא סופרים ארץ ארץ שמים מצרים · עיטור
סופרים אחר תעברו אחר תלכו אחר תאסף קדמו שרים אחר נוגנים צדקתך
כהררי אל משפטיך תהום רבה · קריין ולא כתיבן פרת דבלכתו איש דכאשר
ישא באיש דנגבתה לה דפליטה את דהגד הגד לי דהגורן אלי דהשעורים הלין
קריין ולא כתיבן · כתיבן ולא קריין נא דיסלח ואת דהמצוה ידרך דהדורך חמש
דפאת נגב אם דכי גואל הלין כתיבן ולא קריין · א״ר אחא בר אדא במערבא
פסקי ליה להאי קרא לתלת פסוקי ויאמר יי׳ אל משה הנה אנכי בא אליך
בעב הענן·· פירוש מפורש זה תרגום דמפרש ליה לקרא · וטעם שכל א׳ הפסוקים בנקודות
המפסיקות בין פסוק לפסוק וקרו להו שום שכל שעל ידיהם אדם מבין המקרא בהתנועת הטעמים
כדאמרינן בג״ך דחגיגה בבקא מינה לפסוקי טעמא· המסורות מה שנמסר במסורה · א״ר יצחק מ׳ קרא
סופרים הקריאה שמקרין לנו הראשונים שנקראו סופרים· ועיטור סופרים תיבות יתרות שכתבו
לנוי הלשון ונקרא עיטור למשהו מעטרות את הלשון· קריין ולא כתבן תיבות הנקראות ואינן
נכתבות· כתבן ולא קריין שנכתבות ואינן נקראות· הלכה למשה מסיני כך קבל משה מסיני
ומסר לישראל · מקרא סופרים ארץ ארץ שכשיש בו אתנחתא נקרא בקמץ· שמים מצרים אעפ״י
שאין בהן ה״א נקראים כאלו היתה בהם· עיטור סופרים אחר תעברו אחר תלכו אחר תאסף קדמו
שרים אחר נוגנים כל הני אחר מיותרין הם ואינן אלא לתפארת הלשון דהוה ליה למכתב קדמו לבכם
ותעבורו תחנו שבעת ימים ותאסף קדמו שרים ונוגנים אלא שנכתבו לתפארת הלשון · צדקתך כהררי
הוה ליה למכתב צדקתך הררי אל משפטיך תהום רבה כמו שההרים הרמים כלומר האלהים
צריכין לצדקתך אלא שכתוב כהררי אל לתפארת הלשון· ובדברי מודו דאותו דעטור סופרים היינו מה
שעם הפסק טעם שמפסיק באחר כי הוא מפשוטו אחר תלכו ואחר כן תעבורו אחר תאסף קדמו
שרים ואחר נוגנים צדקתך כהררי אל נפסק בטעם מהלכת אל כמו כמולת אל בכובה היתה בלו היתה
בתחלת הפסוק והיינו אל צדקתך נגלית כהרים שהם בלווים נמצא ההפסק היה במשמע אחר
תלכו אחר שתעבורו אחר שתאסף קדמו שרים אחר הנוגנים שהנוגנים קדמו להם · צדקתך
כהרים שבאל וקרו ליה עטור סופרים משום דמטעם ליה למלתא בטעם · בקריאה קריין ולא כתיבן
פרת דבלכתו בשמואל הוא להשיב ידו בנהר פרת· פרת קרי ולא כתיב· איש דכאשר ישא בשמואל כמו
הוא באחיתופל כאשר ישאל איש בדבר האלהים איש קרי ולא כתיב · באים דנגבתה בירמיהו הנה
ימים באים נאם יי׳ ונבנתה העיר באים קרי ולא כתיב· לה דפליטה בסוף יחזקאל בנבואות בבבל
אל יהי לה פליטה את·· לה קרי ולא כתיב· את דהגד הוגד בדות ויען בעז ויאמר לה הגד הוגד לי את
אשר עשית את חמותך האי את קרי ולא כתיב והוו בספרים שלנו קרי וכתיב והמוסרה לא מזכר לה
בהגן דקריין ולא כתיבן· אלי דהגורן בדות כמי היא ותאמר אליה כל אשר תאמרי אלי אעשה·
והפסוק שאחריו ותרד הגרן ותעש ככל אשר צותה חמותה וקרו ליה אלי דהגורן הע״ג דבהקוא קרא
ליכא הגורן כיון דסמיך ליה בפסוק דלאחריו · אלי דהשעורים בדות כמו כמו הוא ותאמר שש השעורים
האלה נתן לי כי אמר אלי קרי ולא כתיב · כתיבן ולא קריין נא דיסלח במלכים כהשתחויתי בית
רמון יסלח נא יי׳ לעבדך כתיב נא ולא מיקרי· את דהמצוות בסוד ואתחנן כמו מצאתי כתוב ולא
נמצא בספרים שלנו· ידרך הדורך בסוף ירמיה ידרך הדורך את קשתו · ידרך שני כתיב ולא קרי··
חמש דפאת נגב בסוף יחזקאל והבה מדותיה חמש חמש מאות וארבעה אלפים חמש ב׳ כתיב ולא
קרי· אם דכי גואל בדות ועתה כי אמנם כי אם גואל אנכי האי אם כתיב ולא קרי· ומקרא חשיב כל
הני ועבי עליהן אחרינין מיהו לא חשיב את דהמצוה לא את דבנפש דכתיב בירמיה בצדקיהו
חי יי׳ אשר עשה לנו את הנפש הזאת·· יו״ט א״ר חמא בר חנינא לא העשיר
משה אלא מפסולתן של לוחות שנ׳ פסל לך פסולתן יהא שלך א״ר יוסי בר
חנינא בתחלה לא נתנה תורה אלא למשה ולזרעו שנ׳ כתוב לך פסל לך מה

פסולתן

פסולתן שלך יהא אף משה נהג בה טובת עין ונתנה
לישראל שנאמר טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל מתיב משלי כב
רב חסדא ואותי צוה יי' בעת ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים אותי
צוה ואני לכם ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני יי' אלהי
אותי צוה ואני לכם ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה ׳למען
תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל אלא לפלפולא בעלמא ״ פירוש פסל לך

שלך יהא ושל פסולתן הוו ׳טובעין הוא יבורך דהא משה דכתיב ביה כי טוב הוא ׳כי נתן מלחמו לדל
אין לחם אלא תורה דכתיב לכו לחמו בלחמי ואין דל אלא ישראל שנ' וידל ישראל עד מאד׳ מתיב רב חסדא
ואותי צוה יי' בעת ההיא ללמד אתכם ... שם צוהו ללמד את ישראל ... ואני לכם וקרא
... ואותי צוה יי' ואני כתבתי את לבי ללמד אתכם חקים ומשפטים ׳למען תהיה לי השירה
הזאת לעד ... לבדה קאמר ... אלא פלפולא בעלמא נתנו למשה והוא נהג בו
טובת עין לישראל ״

ב א"ר יוחנן אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גבור
חכם ועשיר ועניו ׳ גי' בשבת פ' המצניע ״ וכלם ממשה גבור דכת' ויפרוש את
האהל על המשכן וא"ר משה רבינו פרשו דכת' ואתפש בשני עשר אמות
ארך הקרש אימא דאריך וקטין אלא מן הדין קרא דכת' ואתפוש בשני הלוחות . .
ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם ותניא הלוחות ארכן ששה ורחבן
ששה ועביין שלשה ׳ עשיר דכתיב פסל לך פסולתן שלך יהא ׳ חכם רב ושמואל
דאמרי תרוייהו חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכלם נתנו למשה חוץ מאחד
דכת' ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו ׳ ענו דכת' והאיש משה
ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה ״ פירוש אין הקב"ה משרה שכינתו

בקביעות ... חלונות ארך הקרש אלא משה גבוה עשר אמות היה והיינו שהיה גדול כל כך מסתמא
גבור היה ׳ אריך וקטין ארוך בקומה וקטן בכח ׳ חוץ מאחד ודעת השם ותבין על אמתתו כדכתיב
ותחסרהו מעט מאלהים ״

ב"ב וא"ר יוחנן בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה
עד שנתנה לו במתנה שנ' ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לוחות
העדות כתובים באצבע אלהים ׳ א"ר שמעון בן לקיש רמז לביקור חולים מן
התורה מנין דכתיב אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל האדם יפקד
עליהם לא יי' שלחני ״ מאי משמע אמר רבא אם כמות כל האדם שהם
חולין ומוטלין על מטותם ובני אדם מבקרין אותם מה הבריות אומרות
לא יי' שלחני ׳ דרש רבא מ"ד ואם בריאה יברא יי' אם בריאה גיהנם תהיה
הא לאו יברא יי' ״ איני והתניא שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם
אלו הן ׳ תורה ותשובה גן עדן וגיהנם וכסא הכבוד ובית המקדש ושמו של
משיח ׳ תורה דכתיב יי' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז ׳ תשובה דכת'
בטרם הרים ילדו תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם ׳ גן עדן דכת' תה' צ
ויטע יי' אלהים גן בעדן מקדם ׳ גיהנם דכת' כי ערוך מאתמול תפתה ׳ כסא ישעיה ל
הכבוד דכת' נכון כסאך מאז ׳ בית המקדש דכת' כסא כבוד מרום ירמיה יז תה' צג
מראשון מקום מקדשנו ׳ שמו של משיח דכתיב יהי שמו לעולם לפני תה' עב
שמש ינון שמו ׳ אלא הכי קאמר אי איברי לה פומא הא מוטב ואי לא

יברא

נדרים פרק ד׳

יברא יי והא כתיב אין כל חדש תחת השמש הכי קאמר אי הכא לאקריב
פומא להכא ליקרב״ גם בפסחים פרק מקום שנהגו״ פירוש ובני אדם

מבקשים אותם והוכן הכתוב ופקודת כל האדם יפקד עליהם׳ לאיני שלחני לזה לפי שהיו עדת
קרח מלעיגים עליו ואומרים שהיה משה מגדלהם מדעתו בלא צווי של מקום׳ ומכאן שאין
כהנים נבראו עדיין׳ אוני מי מספקא ליה למשה ׳שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם כגמר
שעלו במחשבה להבראות קודם שנברא העולם שא״א לעולם בלא הם ובלאחרון שמחשבתן של
ושכל קדמה לכל ועל כרחך לא נברא העולם בלא גיהנם לצורך הרשעים׳ אולא מקרב פומא להכא
ליקרב וקריבא נשלמא לומר בכלל אין כל חדש׳ כתב הרשב״א בפירושו ז״ל כבר נודע שתחלת
המחשבה היא המעשה וכולנו מאמינין וכן כל בעלי הדתות שהעולם מחודש חדוש רצוני לא
מחויב גם מושכל ראשון שהוא יש יתברך לא ברא דבר לתוהו והוא אומרו לא תוהו בראה לשבת יצרה״
ועיקר הכוונה בבריאת עולם המין האנושי כי הוא באמת החלק הנבחר שבתחתונים משכיל הוא
כי הוא מושל בכל הנבראים השפלים ברצון בוראו ויתברך ובוא בחוק העולם השכל מכיר עובד לפניו ויתברך
מלאך גותני כמלאכי עליון מלאכים כבודים ועל כן נברא בתחתונים משכיל הוא לבדו והוא אחרון ונעשה
אדם בצלמנו כדמותנו ואמר כל שתה תחת רגליו ואחר שנברא על התכונה הזאת אא לו בלתי לרעות מן
העבודה ובמה תרצה עבד אל אדוניו ועל כן צריך לתורה על כל פנים להורות עליה כעשה ולא תעשה
ואע״פ לא נברא העולם שקדמה לה מחשבה בזמן ההוא ונתקרא קב״ה התורה שנצטוה עליה ומפני שהאדם
אינו מוכרח על מעשיו א״כ שקדמה מחשבת בריאתו ומחשבת התורה על כל פנים הזמן שתקוו
מחשבה התשובה שאם יחטא שיתן לו זמן לשוב שאם לא כן לא היה העולם קיים דור אחד שאין אדם
צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ואחר לענוש צריך לו לענשים שתולה בהם לפי מעשיו והם גן
עדן וגיהנם וכסא הכבוד הוא השמים שהעולם התחתון נתגלה בהם ונאמר ברצון הבורא ויתבונן בספת
סבור במעט מקצת החכמים אם הוכרו קדימה במחשבה קמלבו שהוא קודם לבריאת העולם
השכל לפני כו״ה והוא דעת אנשי המחקר והשמים נקראו כסא כבוד באמרו השמים כסאי
ותפלות זה לגמרן שהוא העבור מכל הגופים ותכליתם המחזרן ודעת המלות כי אחר שהמלאך
החרץ ועוד אתיך כמים זים מכסים ולא אחר שמעשיו עצמו אדם לא שרו של משיח כאור
מחשבת כוונתו וזהו כוונת כל המאמר עכ״ל״ כג **דרש רבא ואמרי לה**

אר׳ יצחק מאי שמש ירח עמד זבולה שמש ירח בזבול מאי בעו והא ברקיע בקיון ב
קבועים מלמד שעלו שמש וירח מרקיע לזבול אמרו לפניו רבש״ע אם אתה
עושה דין לבן עמרם אנו מאירין ואם לאו אין אנו מאירין באותה שעה ירה בהן
חצים וחניתות אמר להם בכל יום משתחווים לכם ואתם מאירים בכבודי
לא מחיתם בכבוד בשר ודם מחיתם ובכל יום אם יורה בהם חצים וחניתות
מאירים שנ׳ לאור חציך יהלכו לנוגה ברק חניתך״ פירוש והא

ברקיע קבועים כדכת׳ ויתן אותם אלהים ברקיע השמים׳ שזבול למעלה מן הרקיע הוא
כדאיתא בפרק אין דורשין׳ אם אתה עושה דין לבן עמרם ממחלוקתו של קרח ומשמע להו
דהאי קרא במחלוקתו של קרח מדרש משום דכתיב מועדים ובקרועת ים סוף משתעי
בספר חבקוק וכתיב ביה מחצת ראש מבית רשע ומשמע להו דהיינו קרח וכתיב בתריה
שמש ירח עמד זבולה״ והרשב״א כתב וז״ל דבר מפורסם שהכוכבים בעלי חיים הם ה
השכלים הדין האנושי מפני שהוא בעל שכל ולא התבונן השכל להבדיל בין מתוק המר
כי גם כן מפעולת הטבע שכל שאר בעלי חיים משתתפים עמו בזה רק יתבונן להבדיל בין
האמת והשקר ולהכיר בוראו ויתבק ולעבוד לפניו ולא תתכן העבודה הנבחרת בלתי אם יבא
אחר מכתב אדם יצוה עליו מה שרצהו ומה שלא רצהו ולולי זה לא נברא העולם השכל כאשר
גלו לנו ז״ל תמיד במאמרם תנאים עשה הקב״ה עם מעשה בראשית אם ישראל מקבלין את
התורה מוטב ואם לאו אני אהפך אתכם לתוהו ובהו׳ ואמר שהתורה נבראת קודם שנברא
העולם כמו הן כמו שהודעתי במאמר על מעלה ולזה אחר שמחשבתן של ישראל קדמה לכל
חבר בדור בתחלת התורה שהמאורות ברקיע השמים להאיר על הארץ כשאמר ויתן
אותם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ ולמשול ביום ובלילה כנראה שתכלית סובב
העולם השכל בתורה וקיום העולם במאורות ברצון בוראם ויתברך וכל מי שגורם סיבה
קתירת התורה במסיבת סתירת העולם בכללו וזהו כל מי שמבטל ... כדברי הנביא

27

נדרים פרק ד׳

המשתלח בדברי העברה שורחות התורה ואם אין תנה א״א לקעם העולם ועם זה ישתלך כונת המאורות ובאלו אינם נדרים להיותם בקיע להאיר על הארץ רק דחויים להסתלק למעלות מעם בדורשלא תגיע משלחם לעולם השכל כלל והן כונת האומר שאמר שעלו השרש והירח לזבול עד שינתן הדין למשה השליח הנאמן בכל בית השם ותבין שמה קראתיו שיבוא בשליחותו גם ויש לך לדעת כי בהרבה מקומות באגדות בספרי ענינים קבועים בלבבות בו השגחתו ותעלה על כרטי מעשה בני האדם כדי לגעש דעת המתכלפים שמסלקים ההשגחות מן הנבראים גם רמזים לנו ז״ל במשלים המורים שכל פעולותיו יתברך ברצון מכוון היוצר נההמות וכא שאוהו והטוב וגם אמרם כל מעשה בראשית לדעתם נבראו והדרך אמרה לבנה לפני הקב״ה ובולי אמר להגעיל הכוונה הם מעשיה אחר כאן שעלו לזבול קודם ואמרו אם אתה עושה דין מוטב כתיב תורה ויש עולם ואם לאו אין תורה ואין עולם וא״ל הקב״ה מפני שוטים אלו שקלקלו א״א לבטל העולם שגם לשמש ולירח עובדים ואין העולם מתבטל לא עולם כמנהגו נהג כי כן יסד המלך יתברך ואם חוטאים והמלאכות שעוקרי בהם כבלים ושוטים שקלקלו עתידים ליתן הדין וכעטן שאמרו בבדק רבו ושמע שחלה המחק את רבו ושמע אם אין אויך בעגו מפני מה אינו מבטלה א״ל אם לדבר אחד היו עובדים הייתי אומר כן אך הם עובדים לחמה ולבנה הכ׳ יאבד עולמו מפני השוטים לא עולם כמנהגו נוהג ושוטים שקלקלו עתידים ליתן את הדין עכ״ל״

ג״ר תניא ביקור חולים אין לו שיעור מאי אין לו שיעור סבר מר יוסף למימר אין שיעור למתן שכרן א״ל אביי וכל המצות מי יש שיעור למתן שכרן והא תנן הוי זהיר במצוה קלה כבמצוה חמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות לא אמר אביי אפלו גדול אצל קטן רבא אמר אפלו מאה פעמים ביום. תניא נמי הכי בקור חולים אין לו שיעור אפלו גדול אצל קטן ואפלו מאה פעמים ביום. א״ר אחא בר חנינא כל המבקר את החולה נוטל אחד מששים מצערו א״ל אביי לרבא אם כן ליעיילו שתין בבדי ולוקמיה א״ל כעשורייתא דרבי ובבני בילו דתניא רבי אומר הבת הנזונת מנכסי אחים נוטלת עשור נכסים אמרו לרבי לדבריך מי שיש לו עשר בנות ובן אחד אין לו לבן במקום בנות כלום אמר להם כך אני אומר ראשונה נוטלת עשור נכסים שנייה במה ששיירה שלישית במה ששיירה וחוזרות וחולקות בשוה. רבי חלבו חלש נפק אכריז רב כהנא רבי חלבו באיש לא אתא איניש דקא אתו אמר להו לא כך היה מעשה בתלמיד אחד מתלמידי רבי עקיבא שחלה ולא נכנסו חכמים לבקרו ונכנס רבי עקיבא לבקרו ובשביל שכבדו ורבצו לפניו חיה אמר ליה רבי החייתני יצא רבי עקיבא ודרש כל שאינו מבקר את החולה כאלו שופך דמים. כי אתא רב דימי אמר ר׳ יוחנן כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה כל שאינו מבקר את החולה גורם לו שימות. ס״ד אלא כל שאין מבקר החולה אין מבקש עליו לא שיחיה ולא שימות. רבא יומא קדמאה דחלש אמר להו לא תגלו לאיניש דלא ליתרע מזליה מכאן ואילך אמרו להו פוקו אכריזו בשוקא דרבא חלש דסאני לי ליחדי וכתיב בנפול אויבך אל תשמח ובהכשלו אל יגל לבך פן יראה יי׳ ורע בעיניו והשיב מעליו אפו ודרחים לי ליבעי עלי רחמי״ (משלי כ״ד)

פירוש אפלו גדול אצל קטן שלא יאמר לא אבקר לא גדול כמוני. אין לו שיעור דמצוה בקטן כמו בגדול. ליעיילו שתין ולוקמוה וכנגן ששים בני אדם כאחד לבקרו ויטול כל אחד ואחד מששים מצערו ומיד מתרפא. בעשורייתא דרבי שכל אחת נוטלת עשור נכסים שנותרו אחר שנטלה חברתה של פניה עשור שלה וכן נמי כל אחד מן המבקרים נוטל אחד מששים מן החולי שנשאר אחר שבקרו אותו שלפניו. וכן גם לו יטול המבקר במגלו של חולה. וחוזרות כולן וחולקות כי אין נהנה אחד... נוטל. אותו כדין שזהו חלקן של ראשונות יותר מן האחרונות בשוה

נדרים פרק ד'

חולה אין מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות ובאה בעוני דק"ק שגורם שצריך לבקש רחמים על החולה
שימות כגון שמצטערין החולה על חליו הרבה והוא לנטויה כדאמרינן בפרק הנושא דכיון דחזא אמתיה דרבי
דעל כמה זמנין לבית הכסא ומנח תפילין וקא מצטער אמרה יהי רצון שיכופו עליונים את התחתונים כלומר
שימות רבי נמה קאמר דהמבקר חולה מועילו בתפלתו הכלו לחיות ובקש לחיות מוטב שהיה תפלה יותר
מועלה ומי שאינו מבקר אע"ג שאינו מועילו לחיות לא אמר ביבא דאורא ליה בנאה במיתה אבל אותה
הנאה שרמכתו אינו מהנהו"

כה' א"ר יהודה אמר שמואל כל המבקר את החולה
ניצול מדינה של גיהנם שנ' אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו יי' ואין תה' מא
דל אלא חולה שנ' מדלה יבצעני אויבי מהדין קרא מדוע אתה ככה דל בן המלך שמואל ב' יג
ואין רעה אלא גיהנם שנ' כל פעל יי' למענהו וגם רשע ליום רעה ואם ביקר
מה שכרו בזאת ניצל מדינה של גיהנם לא מה שכרו בעולם הזה יי' ישמרהו תה' מא
ויחייהו ואושר בארץ ואל תתנהו בנפש אויביו ישמרהו מיצר הרע ויחייהו מן
היסורין ויאושר בארץ שיהו הכל מכבדין אותו ואל תתנהו בנפש אויבו שיזדמנו
לו רעים כנעמן שריפאוהו מצרעתו ואל יזדמנו לו רעים כרחבעם שחלקו
מלכותו" תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר אם אמרו לך זקנים סתור וילדים
בנה סתור ואל תבנה מפני שסתירת זקנים בנין ובנין ילדים סתירה וסימן
לדבר רחבעם בן שלמה א"ר שישא בריה דרב אידי לא ליסעוד איניש קצירא
לא בתלת שעי קמייתא דיומא ולא בתלת שעי בתרייתא דיומא כי היכי דלא
ליסח דעתיה מן רחמי אתלת שעי קמייתא מרווח דעתיה בתרייתא תקיף
חולשיה א"ר אבין א"ר מנין שהקב"ה זן את החולה שנ' יי' יסעדנו על ערש דוי מ
כל משכבו הפכת בחליו וא"ר אבין א"ר מנין שהשכינה שרויה למעלה
ממטתו של חולה שנ' יי' יסעדנו על ערש דוי תניא נמי הכי הנכנס לבקר את
החולה לא ישב על גבי מטה ולא על גבי כסא ולא על גבי ספסל אלא מתעטף
ויושב בקרקע מפני שהשכינה שרויה למעלה ממטתו של חולה שנ' יי' יסעדנו
על ערש דוי" גם סגבת בה" פירוש לא ליסעוד איניש לא יבקר ובקורת כרי
האדם כתלגמכן נסועדה קצירא חולה תלת שעי קמייתא רווחא ושקיה ובסבור המבקר שנתרפא ואין
צריך לבקש עליו בתרייתא תקיף חולשיה ובסבור שהוא כאפס תקוה ומתואש מן הרחמים יסעדנו כמו
ולחם לבב אנוש יסעד לא ישב ע"ג מטה ולא ע"ג ספסל איכא מאן דאמר דדוקא בשהחולה שוכב ע"ג קרקע
שנראה מבקר גבוה ממקום שכובה"

כן' אמר רבין מאי דכתיב ואתה בן אדם
עשה לך כלי גולה זה נר וקערה ושטיח' בסוקר כל אמר רבין בר אבא
בלא נר ובלא שלחן רב חסדא אמר בלא אשם רבשעת אמר בלא שמן
רב נחמן אמר בלא דעה' תנא בלא מלח ובלא דבר' אמר אידי בקוטנ'
אין עני אלא בדעת לא בדעת במערבא אמרי דהא ביה כולא ביה ולא דא
בי מאי ביה דלא קני מה חסר דזה חסר מה קני" פירוש ושטיח עור לאכול עליו"
ובלא דבר שמן דהא ביה כולא ביה מי שיש בו דעת כאילו יש בו הכל שאינו בחסר כלום דלא קני דעה
מה יועיל ליה כל מה שיקנה"

כג' א"ר אלכסנדרי א"ר חייא בר אבא אין החולה
עומד מחליו עד שמוחלין לו כל עונותיו שנ' הסולח לכל עונכי הרופא לכל תה' קג
תחלואיכי רב המנונא אמר חזר לימי עלומיו שנ' רוטפש בשרו מנוער ישוב איוב לג
לימי עלומיו כל משכבו הפכת בחליו א"ר יוסף לומר שמשכחו תלמודו" תה' מא
פירוש חזר לימי עלומיו אחר שחלה ונתרפא [illegible] להיות יותר בריא ממה שהיה
קודם חליו שהרופאים נוטריקון רטוב [illegible] נ"א חזר לימי [illegible] כתינוק שלא טעם טעם חטא
נוראה דמשכחו תלמודו ומי עלומין קרויש מעלין [illegible]

כא' רב יוסף חלש

נדרים פרק ד'

אוקר ליה תלמודיה אהדריה אביי קמיה היינו דבבל דופתא דאמרין אר"
יוסף לא שמיע ליה הא מלתא וא"ל אביי את אמרת לן ומהא מתניתא
אמרת לן כי הוה במיר כבי הוה במיר תלת עשרה אכלין הלכה אגמריה
לרבי חייא ז' מנהון סוף חלש · ר' אהדריה רבי חייא קמיה תנה ג' אכי ר'
ואגמריה ושתא אזון להו הוה ההוא קצרא א"ל רבי אתה עשית אותי ואת חייא
אובא דאמרי רבי אמר ליה אתה עשית את חייא וחייא עשה אותי ··

פירוש אוקר ליה תלמודיה הכביד עלין תלמודו ושכחו · תלת עשר אכלין ביב אכין
קצרא כובס · אתה עשית אותי ואת חייא דגמריה להו דכל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו
הכתוב כאילו עשאו שנ' ואת הנפש אשר עשו בחרן ··

כ"ט א"ר אלכסנדרי א"ר חייא בר
אבא גדול נס שנעשה לחולה יותר מנס שנעשה לחנניה מישאל ועזריה של
חנניה מישאל ועזריה אש של הדיוט והכל יכולין לכבותה אבל של חולה אש של שמים
הוא ומי יכול לכבותה וא"ר אלכסנדרי א"ר חייא בר אבא ואמרי לה א"ר יהושע בן לוי
כיון שהגיע קצו של אדם הכל מושלין בו שנ' והיה כל מוצאי יהרגני רבא אמר
מהכא למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך אמרו ליה לרבה בר שילא שכיב תל ק
ההוא גברא גונאה רכיב גורדונא זוטרא מטא תותי גשרא אופתעא שדייה ברמים
מת שכיב קרא אנפשיה למשפטיך עמדו היום · שמואל חזיה לההוא עקרבא דיתיב
אקורקתא נעבדא נהרא טרקיה לגברא ומית קרי עליה למשפטיך עמדו היום ··

פירוש הכל מושלין בו לא מיתו אלא זבוב אלא יהרגו · למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך
כיון שהמשפטיך עמדו בישיבה שלמעלה שהגיע קצו לגמרי הכל עבדיך לקיים את דבר המשפט · שכיב
ההוא גברא · גונאה · אדם שהיה גבוה כלומר שהיה ארוך · רכיב גורדונא זוטרא רוכב פרדה קטנה · מיפורא
גשר · אופתעא פתאום כח שלשבעון נכדאמרין בעלמא קטנה היא דבקעיא תפותא רום שעות
לאותה פרדה והשליכתו בנהר · אקורקתא צפרדע · ונעקלבא אינו יכול לעבור בנהר ונשאו צפרדע עליו ··
להעבירו בנהר ולנשוך את האיש ··

ל' אמר שמואל אין מבקרין לא למי שחלצתו חמה
לאנוקי הא דתניא רבי יוסי בן פרטא אומר אין מבקרין לא חולי מעים ולא חולי
העין ולא מחושי הראש · בשלמא חולי מעים משום כסופא אלא חולי העין ומחושי
הראש מ"ט משום רב יהודה דא"ר יהודה דבורא קשי לעינא ומעלי לאושתא · א"ר
לתלתין יומין כי תקיפא דבורא דמותותהיא מעלי כחולא לדיקלא · א"ר
רבא בר יונתן עבסן יפה לחולה לרפואתו מאי ערסן א"ר יוחנן הולא דשערי עתיקתא
רב יוסף אמר סמוקי דשערי עתיקתא דריש נביא · אמר אביי ומעין כושלא כבשה
דתורא · א"ר יוחנן בכור דם אין מקיזין אותו ואין מזכירין שמו מ"ט א"ר לעזר מפני
שהוא כמעין הנובע וא"ר לעזר לרמה נקרא שמו בורדא שהוא כמעין הנובע ··

פירוש שחלצתו שלבשתו חמה כאדם המודד שעל כלי דין שעלין נקרא חלצו · לאנוקי
הא דתניא דבורא ליב לשמואל כי הך כדויפא דאין מבקרין להנך דקא מני ושמואל נמי לאנוקי הני
משום כסופא דאמנין שצריך לנקבין ומכסיף · דבורא דבקא שליח שעל ידיה מתים · כחולא לדיקלא הוזן
דשערי שעורים קלופים · דריש נביא במחלת הדיקרת הנבה · בורדם תיבה אחת בב' תיבות בור דם
והוא חולי שמקלה דם מלמטה · אין מזכירין אותו משום דאמרינן צרין לנקבון ומצערו ליה · ואין
מזכירין שמו לומר פלוני חולה חולי בורדס דלאו לשון נקיה הוא · וא"נ שלא יתבייש החולה א"נ שקורין
אותה בכל מכנה להזכירו ··

הנודר מן המבושל פרק חמישי

אמר

לא׳ אמר ליה רב לחייא בריה וכן אמר ליה רב הונא לרבה בריה כל
מידעם לא תיגלוט קמיה דכליה מן קדא ודייסא שהן דימין לנחילה של
אבר ואכלו שבור מלכא בלוט רבי יהודה ורבי יוסי חד אכיל דייסא באצבעתיה
וחד אכיל בהוצא א״ל דאכיל באצבעתיה לדאכיל בהוצא עד מתי אתה מאכילני
רוקך א״ל דאכיל בהוצא לך אכול באצבעתיה עד מתי אתה מאכילני צואתך׃

פירוש כל מידעם לא תגלוט כל מאכל שאכלת אם אתה יושב לפני רבך ושלכן דוק
בתוך פיך תבלעט ולא תגלוט אותן לפני רבך חוץ מקירה ודייסא שדומה הבולע רוקן אחר שאכלם
לנחילה של אבר שאינו מתעכל א״כ שכן קשין לגופו שלאוס כבתולה שלאבר ואכלו נמי שבור
מלכא פלוט ול׳ תתבייש בהוצא׳ בקליפת עץ מאכילני רוקך שאין דרך ליקח הקוצא לאחר שכתב
להוך פיו כשמחזירה בין עשדה׳ מאכילני צאתך צואה שתחת הצפרנים׃

לב׳ רבי
יהודה הוה יתיב קמיה דרבי טרפון אמר ליה רבי טרפון היום פניך צהובין א״ל
אמש׳ יצאו עבדיך לשדה והביאו לנו תרדין ואכלנום בלא מלח ואם אכלום
במלח כל שכן שהיו פנינו צהובין׳ אמרה ליה ההיא מטרוניתא לרבי יהודה
מורה ודוי א״ל הימנותא בידה דההיא אתתא איטעימנה לאחוך ושתא ואנדלתא
ואדבעה כסי דפסחא וחורגני צרעאי מן הפסח ועד עצרת לא חכמות אדם
תאיר פניו׳ אמר ליה ההוא מינא לרבי יהודה פניך דומין או כמלוי רבית
או כמגדלי חזירים א״ל ביהודאי תרויהו אסירין לא עשרים וארבעה בית
הכסא אית לי מבתא ועד בי מדרשא וכל שעה ושעה לכל אחד ואחד אני
נכנס כביהודה כד אזיל לבי מדרשא שקיל גולפא כל כתפיה אמר גדולה
מלאכה שמכבדת את בעלה רבי שמעון שקיל צנא על כתפיה אמר גדולה
מלאכה שמכבדת את בעלה דביתהו דרבי יהודה נפקת נקיטת עמרא עבדה
גלימא דחוטבי כד נפקא לשוקא מיכסיה ליה וכד נפק רבי יהודה לצלויי
הוה מכסי ומצלי וכד מכסי ליה הוה מבריך ברוך שעטני מעיל גזרינא חזא
גזר רבי שמעון בן גמליאל תעניתא רבי יהודה לא אתא לבי תעניתא אמרו
ליה לא אית ליה כסויא שדר ליה גלימא ולא קביל דלי טפחא א״ל לשלוחא
חזי האי איכא מיהו לא ניחא לי דלית הני בהאי עלמא׃

פירוש מורה ודוי
בעל הוראה ומשתכר שרתוך שזאתה כגון צהובים כל שעה היתה סבורה שנשתכר׳ הימנותא
בידה דההיא שעתא איתתא אמונתי בידך שאני שותה כל ר׳ שנה יין לא קדושא ואבדלתא חוגר אני
צדעי בוחתן משום מתוך דאשו מתגי ד׳ כוסות ששתיתי שאני חושש מהן מפסח ועד עצרת׃
כמגדלי חזירים שמתוך שמרויחין הרבה פניהם צהובים׳ גולפא קנקן׳ והיה מביאן לבית המדרש
כדי שיב עלין׳ שמכבדת את בעלה שלא היה יושב על קרקע׳ דחוטבי גלימא חשובה׳ שעטני
מעיל שהיה חשוב בעינין כמעיל׳ דלי טפחא מחצלת חזו מאי איכא ראה כמה עושר ושבן
נמצעה בפיס היה שנתמלא כל אותו מקום זהובים׃

לג׳ רבי עקיבא איקדשת ליה
ברתיה דבר כלבא שבוע שמע בר כלבא שבוע אדרה הנאה מכל נכסיה
אזלא ואתנסיבת ליה בכתובה הוו גני בתיבנא הוה קא מנקיט לה תיבנא מן מזייה
אמר ליה אי הואי לי רמינא ליך ירושלם דדהבא אתא אליהו אידמי להון כאינשא
וקא קרי אבבא אמר להן הבו לי פורתא דתיבנא דאולידת איתתאי ולית לי מידעם
לאגנויה א״ל רבי עקיבא לאתתיה תחזי האי גברא דאפילו תיבנא לא אית ליה
אמרה ליה זיל הוי בבי רב אזל הוה תרתי סרי שנין קמי ר״א ורבי יהושע למשלם

תרתי סרי קם ואתא לביתיה שמע מאחורי ביתיה דקא אמר לה חד רשע
לדביתהו שפיר שביק לך אבוך חדא דלא דמי ליך ועוד שבקך ארמלות
חיות כולהון שנין אמרה ליה אי מבאי דילי צייתי ליהוי תרתי סרי שנין א
אחריניא אמר הואיל ויהבה לי רשות אהדר לאחורי הדר אזל הוה תרתי סרי
שנין אחרנתא אתא בעשרין וארבעה אלפין זוגין תלמידין נפק כל עלמא לאפיה
ואף היא קדמה למיפק לאפיה א״ל ההוא רשיעא ואת להיכא אזלת אמרה ליה
יודע צדיק דין דלים ・אתת לאשתטחא ליה לא קא מרחו רבנן אמר להם הניחו לה
שלי ושלכם שלה היא שמע אבוהא אתא ואיתשיל על נדריה ואישתרי מן נכסיה״

פירוש הוה עביד תבנא מן מקויה היה מלקט תבן משעורה ・כמונא ליך
ירושלים דדהבא תכשיט של זהב שירושלים מצוייר בה ורבי עבד לה כדאיתא בפרק במה אשה・
אתא אליהו אדמי להון כאנשא כדי לנחם אותם ולהראות להם שיש עניים יותר מהם דלא הוה
לן שאנו ומה לך ממשכבה חשובה כמותך ואת להיכא שלא היו לה בגדים נאים・ יודע צדיק דין
דלים・ יודע צדיק דין דלים עלי בוא זה ויראה שנצטערתי בשבילו אות דאמרו דאוהי הוה ידעי
דרבי עקיבא הוא ואמרה ליה דלא תתגני בעיני נאות דאמרו דלא הוה ידעה לא הכי קא אמרה
דצדיק לא תבגי לאיניש שלי ושלכם שלה דגם תורתי ותורתכם בשבילה היא שנתנה לי עצה
למיזל לבי רב״ לד״ מן שית מילי איעתר רבי עקיבא מן כר כלבא שבוע
ומן אילה ספינתא דכל ספינתא עבדין לה חד מן ענא זימנא חדא אנשייה
על כיף ימא אתא הוא אשכחיה ומן גוזא דזימנא חדא יהיב ארבעה זוזי
לספנאי אמר להון אייתו לי מדעם ולא אשכחו לא גוזא על כיף ימא אייתוהי
ליה אמרו ליה שבוק מדנא עליה אישתכח דהוה מלי דינרי דזימנא חדא טבעה
ספינתא וכולי עסקא הוה ליהוית בההוא גוזא ואשתכח ההוא זימנא ומן מטרוניתא
ומן אשתו של טורנוס רופוס ומן קטיעא בר שלום״ פירוש איעתר רבי עקיבא
מן כר כלבא שבוע דקביל ליה בנכסיה・ אשכחיה על כיף ימא שאשכחו לאותו איל על שפת הים
ומגוזא רבי עקיבא・ ארבעה זוזי לספנאי לערחנים לקנות אותו לי מדעם הביאו לו עוזים רכי׳
מדנא עליה ימתין אזונכן עלין עד טבנא ולך יתר・ אילא דספינתא בכל ספינה היו עושין
דמות איל מעץ ונחש ולפעמים שהיה בספינה קלה בפליכתה כאיל ונבין מחלאים אותו דינרי
זהב・ חד מן ענא עושין איל כיצא או עז אחד מן כנען・ ומן גוזא תיבה עשויה לקצניע בתבה
מרגלין הקטנה כדאמרינן בו גוזא דאחרמנא לשון אוצר・ ומן מטרוניתא כעס אחת בנדרכן רבי
עקיבא ותלמידיו מעות והלכו אצל מטרוניתא אמרה לו לרבי עקיבא הריני מלוה אותך ותהא
אתה לוה והקב״ה והים ערבים במדבר קבע לה זמן לפרעון כשהגיע הזמן חלה רבי עקיבא הלכה
אותה מטרוניתא על שפת הים אמרה רבש״ע גלוי וידוע לפניך שרבי עקיבא חולה ונאה היא
בית לבדוע חוני ראה שאתה ערב במדבר מיד נשתטית בתו של קיסר ונטלה ארגז מלא
תכשיטין טובות ודינרי זהב נזרקה לשון הים והים הביאתו במקום שהיתה אותה מטרוניתא
יושבת על שפת הים מיד נטלה אותו ארגז והלכה לה・ לימים נתרפא רבי עקיבא ובא לו
אצל היא מטרוניתא ומעותיו כיון לפרעון חובו・ אמרה לו תרתי אצל הערב והוא פרע
כל החוב והא לך מה שנתן לי יתר ומאותו ממון שהחזירה לו נתעשר רבי עקיבא・ ומן
אשתו של טורנוס רופוס שהיה רבי עקיבא מוכיחו בקראי כתבי קודש ומקנטרו בדברים בעל
אחת באה לביתו פר נוטף אמרה לו אשתו מפני מה פניך זועפים אמר לה מפני רבי עקיבא
שמקנטר אותי בכל יום בדברים אמרה לו אלהיהם שלהם שונא זמה הוא תן לי רשות ואכשול
אותו בדבר עבודה לפי שיופיה יפת תואר נתן לה רשות ונתקשטה והלכה לה אצל רבי עקיבא
וגילתה שוקה כשראה רבי עקיבא אותה רק ושחק ובכה אמרה לו מה אילין הני תלת מילין
אמר לה שתים אפרש שלישית לא אפרש・ רקקתי על שבאתי מטפה סרוחה בכיתי על היופי

נדרים פרק ה'

אורא דכלי ארעא והוא שחק שצפה ברוח הקדש שעתידה להתגייר ולהנשא לו ולאחרצה
להודיעה · אמרה לו כלום יש תשובה אמרלה אין הלכה ונתגיירה ונשאת לו לרבי עקיבא והכניס
לו ממון הרבה · ומן קטיעא בר שלום בפ"ק דע"ז שכתב כל ממונו לרבי עקיבא ותלמידיו׃

ל"ה רב גמדא יהב ארבע זוזי לספנא לאתויי ליה מידעם לא אשכח
אייתי ליה בהון קופא אישתמיט עייל לחורא חפרו בתריה אשכחוה דרביע על
מרגליתא אייתינהו ליה כולהון׃ פירוש קופא קוף · אישתמיט ברח ונכנס תוך חור
אחד · אייתינהו ליה כלהון מערה מלאה ולאחר הדין׃ ל"ו אמרה ליה בת קיסר
לרבי יהושע בן חנניא חכמה מפוארה בכלי מכוער ת"ג א"ל לא למדת
מבית אביך במה מחתין יין אמרה ליה במאי דמחתא א"ל כ"ע במאני דפחרא
אתון אחיתו במאני דכספא ודהבא אזלת ורמת חמרא במאני דכספא ודהבא
וסרי · א"ל אף אורייתא כן אמרה ליה והאיכא שפירי דגמירי אמרלה אי הוו סני
הוו גמירי טפי׃ פירוש בכלי מכוער שהיה שחור · וסרי נתקלקל היין · אי הוו סני שלא הוו נאים׃

ל"ז ההיא דאתת לקמיה דרב יהודה לדינא ואחייבת דינא אמרה ליה
שמואל רבך הכי דן א"ל ידעתליה אמרה ליה אין גוצא ורבא כרסיה אוכמא ורבה
שיניה א"ל לבזוייה קא אתי · תהוי ההיא איתתא בשמתא פקעה ומיתה · רביעי
ליה הלולא לרבי שמעון בריה ולא אזמניה לבר קפרא כתב על בית גננא כ"ד
אלפין רבואן דינרין נפקי על בית גננא דין ולא אזמניה לבר קפרא אמר להון אם
לעוברי רצונו כך לעושי רצונו עאכו"ו אזמניה אמר לעושי רצונו בעולם הזה
כך לעולם הבא עאכו"ו יומא דמחיך ביה ר' אתיא פורענותא בעלמא א"ל לבר
קפרא לא תבדחן ויהיבנא לך ארבעים גריוי חיטה א"ל ליחזי מר דכל גריוא
דבעינא שקילנא שקל דיקולא רבא טשייה בזפתא וסחטה על רישיה ואזל
וא"ל ליכול לי מר מ' גריוי חיטי דדשינן בר אחין ר' א"ל לא אזהרתן דלא תבדחן
א"ל חיטי דדשינן קא נסיבנא · א"ל בר קפרא לבבתיה דר' למחר שתינא חמרא
בריקווא דאבוך ובקורקני דאמך׃ פירוש נפקי על בית גננא דין ליה צוות הנשואין׃
ולא אזמניה לבר קפרא לפי שהיה איש בזיון ומתירא שמא יעשה שום דבר שישחוק · דכל גריוא
דבעינא באיזה מדה שארצה אקח · דיקולא רבא סל גדול · טשייה בזפתא טח אותו בזפת כדי
שלא יצאו החטין מתוך נקבי הסל · וסחטיה על רישיה הכנו על ראשו · ליכול לי מר · חיטי
דדשינא שבלוייתן כלומר שאתה חייב לו לבדיחותא קאמר · בריקווא דאבוך שירקד אביך לפני
כשאשתה · ובקורקני דאמך שתהא אמך מקרקרת ומצהלת׃ ל"ח בן לעשה חתנה
דרבי הוה ועשיר גדול היה ואזמניה לבי הלולא דר"ש ב"ר א"ל בר קפרא לרבי מאי
תועבה כל דאמר ליה רבי דהכי הוא תועבה אקשיה בר קפרא א"ל ר' פרש את
א"ל תיתי דביתהו תרמי לי כסא · אתיא רמיא ליה א"ל לרבי קום רקוד לי ואומר
לך דהכי אמר רחמנא תועבת תועה את הא · אשתי כסא אחריתא א"ל מאי תבל
א"ל בעינא קמייתא א"ל עביד לי דאימא לך עביד א"ל תבל הוא תבלין יש
בה מי שעשה הדא ביאת מכלהון ביאות ומאי זמה א"ל עביד א"ל זו מה
היא לא יכול בר לעשה למסבל ונפק הוא ואנתתיה מתמן׃
פירוש מאי תעבה דכתיב בכי משכב זכור · תרמי לי נטלא תמזוג לי הכוס · כטלא כלי
קטן · תועה אתה בה שמניח משכבי אשה והולך אצל זכר · מאי תבל דכתיב בבי אשה הנרבעת לבהמה ·
תבלין יש בה בתמיה · מי שבא הדא ביאה מכולהו ביאות כלומר היאך מנחת בן תורה לילך אצל בהמה
ונרבעת · זו מה היא לשון סרק שאין יודע ממי מתעברת · ולא יכול בן לעשה למסבל אותו דבור של ערוות
לפי שהיה עשיר גדול ולא היה יכול לראות דבר של נבלות ויצאו׃

הנודר

הנודר מן הירק פרק ששי לט

מאי דכתיב וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל תורה נתנה לו במתנה שנאמר וממדבר מתנה וכיון שנתנה לו במתנה נחלו אל שנאמר וממתנה נחליאל וכיון שנחלו אל עולה לגדולה שנאמר ומנחליאל במות ואם הגביה את עצמו הקב"ה משפילו שנאמר ומבמות הגיא ולא עוד אלא ששוקעין אותו בקרקע שנאמר ונשקפה על פני הישימון ואם חוזר בו הקב"ה מגביהו שנאמר כל גיא ינשא" פירוש שהוא מופקר לכל ללמד תורתו לכל' כל גיא ינשא ולא כתב גבי קרא דמנחליאל במות דהא אהן כתוב בקרא והאי בנביאים אבל הכי כיון דכת' דקב"ה משפילו בקרא מייתי דידיה שהמשפיל עצמו סופו לעלות מדכתיב כל גיא ינשא"

קונם יין פרק שמיני מ

רבי טרפון אשכחיה ההוא גברא בזמן שהוקבלו רוב המקצועות דקא אכיל אחתיה בשקא ושקליה ואמטייה למשדייה בנהרא אמר אוי לו לטרפון שזה הורגו שמע ההוא גברא שבקיה וערק אמר רבי אבהו משום רבי חנניה בן גמליאל כל ימיו של אותו צדיק היה מצטער על דבר זה אמר אוי לי שנשתמשתי בכתרה של תורה דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל המשתמש בכתרה של תורה נעקר מן העולם ק"ו ומה בלשצר שנשתמש בכלי קודש שנעשו חול שנאמר ובאו בה
יחזק' ז פריצים וחללוה כיון שפרצוה נעשו חול נעקר מן העולם דכת' ביה בליליא
דני' ה קטיל בלשצר המשתמש בכתרה של תורה שהוא קיים לעולם ועד עאכו"כ ורבי טרפון כיון דכי אכיל הוקבלו רוב המקצועות הוה אמאי צעריה ההוא גברא ההוא גברא הוה גניב ליה ענבי כולה שתא וכיון דאשכחיה לרבי טרפון סבר היינו דגנבן אי הכי אמאי צער נפשיה משום דרבי טרפון עשיר גדול הוה והוה ליה לפייסו בדמים"

פירוש המקצועות הסכינים שהם מיוחדים לחתוך התאנים כשעושין מהם עגולים נקראין מקצועות והכי אשכחן דקרי קרא לסכינין מקצועות דכת' ויעשהו במקצועות ואלו העגולין עצמן נקראין בן על שמן' שמע ההוא גברא הכיר שרבי טרפון היה' שנשתמשתי בכתרה של תורה שהניחו כשהודיעו שהוא רבי טרפון עד שהניחו לא לכבוד תורתו' אי בכי רבי טרפון אמאי צער נפשיה אי אמרת משלחת דלא הוה קפיד ההוא גברא לא אההיא שעה מה הוה מצטער הי' לא להודיען דבזמן שהוקבלו רוב המקצועות הפקר בינהו ואי נמי לא צוות ליה ולימשכו ליה ההוא פורתא לא אי אמרת דכולה שתא הוו גנבן ליה ענבי מאי הוה ליה למעבד לרבי טרפון נמי הוה ליה לשלומי דמי עונא דלא מוחיית בהו' ~ ומפקינן דאין הכי כמו כיון דעשיר גדול הוה מיהו דוקא כי האי גוונא הוא דאסור משום דההוא גברא עדיין היה חושש ולכבוד תורתו הוא שהניחו אבל ודאי לשמור עצמו בכבוד התורה כמה שאין חייב בן שדי כדאמרינן לקמן שבו ליה לצורבא מרבנן למימר לא יהיבנא כרגא ושדיליה נמי למימר עבדא ליה תגרי בריש' שכינא בדברים הללו נבחה תורה לתת כעס שנבחה לכהנים ולוים תרומות ומעשרות"

כעב תניא לאהבה את ה' אלהיך ולשמוע בקולו ולדבקה בו שלא יאמר אדם אקרא שיקראוני חכם אשנה שיקראוני רבי אשנה שאהיה זקן ואשב בישיבה אלא למוד מאהבה וסוף הכבוד לבא שנאמר קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך ואומר קשרם על לבך תמיד ענדם על גרגרותיך ואומר דרכיה דרכי נעם ואומר עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר' ר"א בן צדוק אומר עשה דברים לפועלן ודבר בהם לשמם אל תעשם עטרה להתגדל בהם ואל תעשם קרדום להיותו עובד בו' ק"ו ומה בלשצר שלא נשתמש אלא בכלי קדש שנעשו חול נעקר מן העולם המשתמש בכתרה

של

של תורה שא״כ אמר רבא שרי ליה לאיניש לאשתמושי בנפשיה באתרא דלא ידעין
ליה דכתיב ועבדך הירא את יי מנעורין לא קשיא דרבי טרפון משום תשיר אי חיה
גדול היה ות״ל למוסיה בדמים רבא רמי כתיב ועבדך ירא את יי מנעורין וכת׳
והלך זר ולאמך הא באתרא דידעין ליה הא באתרא דלא ידעין ליה ואמר רבא תהלים כב
שרי ליה לצורבא מרבנן למימר צורבא מרבנן אנא שרו ליה תגרי ברישא דכת׳
ובני דוד כהנים היו וכי כהנים הן לא מה כהן נוטל חלק בראש אף ת״ח נוטל שמואל ב ח
חלק בראש וכהן מנלן דכת׳ וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב ותניא דבי
רבי ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה
יפה ראשון ״ פרק הניזקין ומועד קטן פ׳ בתרא והוריות פ׳ בתרא ואמר רבא שרי ליה
לצורבא מרבנן למימר לא יהיבנא מכרגא דכת׳ מנדה בלו והלך ואמר עזרא ז
רב יהודה מנדה זו מנת המלך בלו זה כסף גולגלת והלך זה ארנונא ״
בבא בתרא פ״ק ״ ואמר רבא שרי ליה לצורבא מרבנן למימר עבדא דנורא
אנא לא יהיבנא מכרגא מ״ט לאברוחי אריא מיניה קאמר רב אשי הוה ליה
ההוא אבא דבניה לבי נורא א״ל רבינא לרב אשי הא איכא ולכני עוד לא תתן
מכשול א״ל רוב עצים להסקה נותנו ״ פירוש קשרם על אצבעותיו כלומר לא תבין

להשתמש לא בה שהוא שגורין בפיו והוסיף עליה ואמר עגדים על גרגרותיך ואמר כך הביא ראיה
שסוף הכתוב לבא שב׳ דרכיה דרכי נעם ואומר ותומכיה מאושר לנוטלין בשם הקב״ה שפעלן וצוה
עליהן ודבר בהן לש״ש שתהא כלכונתן לשמים להיות שודר בו להשתכר ממנו בה לאכול ולהתעסס
עטרה להתגדל בהם שתגמוד כדי להתעטר ולהתגדל שנ׳ וע׳ון ירא את יי ראמשר דאיהו לא הוה
ידע ליה לא קשיא דרבי טרפון אם שרי לאיניש לאשתמושי בנפשיה שהוא חכם במקום שאין מכירין
אותו ממאי עושה בנפשיה בשביל שהודיע להם שהוא חכם שרו לי תגרי ברישא התגרו תגר שלו
כלומר ברכת המזון פסקו לו דינו תחלה ובני דוד כהנים היו שהיו חכמים והיו דינם בפה נום
לברך ראשון ברכת המזון שהוא קודם לכל אדם וליטול מנה יפה ראשון אם בא לחלוק דבר עם
שכל עושה ישר׳ מרגנו בני חלקים שוים וכהן בוחר איזה מהן שירצה והלך זו ארנונא סעודת
המלך כשהולך ממקום למקום ארנונא בלשון יון סעודה [illegible] לו למלך בבהמות
ואדבונא לשון שותפות מדכתיב כי ארנון גבול מואב בין מואב ובין האמרי עבדא דבי נורא
אבא עבד לאוש תהוא נותר לעובדי האש שעבדו פטורים מכרגא שלא הוו בחוקה בע״ז ומוכחא
מילתא דלא אמר הכי לאשתמוטי מכרגא וכי קאמר צורבא מרבנן דבותא קאמר לאכלן דצורבא מרבנן
שרי ליה למימר הכי לא״ה הן סבורין לע״ז והוא לבו לשמים דכת׳ כי יי׳ אלהיך אש אוכלה הוא אבא יעד
בבניה לביבואה מסכן לעובדי האש שמציתין האור בבית ע״ז שלהן רוב עצים להסקה נותנו ואינו
במובק לעבוד ע״ז והא איכא למיחש בהתירא וכל היכא דאיכא למיחש תלינן ״

רבי אליעזר פרק ט מ״ט

א״ר יוחנן משום רבי שב״י כל מקום שאתה מוצא נצים ונצבים אינם אלא דתן
ואבירם לא מאי מתו כל האנשים אמר ריש לקיש שירדו מנכסיהם ת״ר
ד׳ חשובים כמתים עני ומצורע וסומא ומי שאין לו בנים עני דכתיב כי
מתו כל האנשים מצורע דכתיב אל נא תהי כמת סומא דכת׳ במחשכים איכה ג
הושיבני כמתי עולם מי שאין לו בנים דכת׳ הבה לי בנים ואם אין מתה
אנכי ״ פירוש כל מקום שנ׳ נצים ונצבים אינם אלא דתן ואבירם שכן מצינו בהסאשר הבן
וכתיב יצאו נצבים הלכך שני אנשים עברים נצים היו דתן ואבירם וכן ויוכגשו את משה ואת אהרן
נצבים

נביאים כלומר הנביאים כגון כמשה ואהרן והם היו זהן ואביהם זמה לאמתו כמתשכוס הושובני
כמתי עולם כשאדם נתון במחשך ואינו רואה חשוב כמת· ארבעה חשובים כמתים כבר פרשתי
בנ"ק מ"ג דיכדון מנבכסיהם טפי מהו מהנך ארבע·· מעד תניא המודר הנאה
מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו מנא הני מילי א"ר נחמן ואי תימא רבי יוחנן
דכתיב ויאמר יי' אל משה במדין א"ל במדין נדרת לך והתר בדרך במדין דכת'
ויואל משה לשבת את האיש ואין אלה אלא שבועה דכת' ויבא אתו באלה
וכת' וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים מאי מרידותיה
אשכחיה צדקיהו לנבוכדנצר דקא אכיל ארנבתא חיה· אמר ליה נבוכדנצר
לצדקיהו אשתבע לי דלא מגלית עלי ותזיל לי מלתא אשתבע ליה לסוף הוה
קא מצטער צדקיהו בגופיה אתשיל אשבועתיה וגלי ליה שמע נבוכדנצר
דקא מבזין ליה דברבנוהי שלח ואתי סנהדרי וצדקיהו אמר להו חזיתון מאי
עבד צדקיהו לאו הכי הוה דאשתבעת בשמא דשמיא דלא מגלית· א"ל
אתשילית אשבועתאי אמר להו מתשלין על שבועתא אמרי ליה הין· אמר
להו בפניו או שלא בפניו אמרי ליה בפניו אמר להון מאי עבדיתון מ"ט לא
אמריתון ליה לצדקיהו מיד ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון א"ר יצחק מלמד
שמטו כרים מתחתיהם·· פירוש אין מתירין לו אלא בפניו· הפוסקים האריכו בזה
לענין דינא אם פירוש בפניו ר"ל מדעתו של מדיר· אבל שלא בפניו מרש או דוקא בפניו ואפלו בעל
כרחו והעולה לדעת רוב הפוסקים הוא שבשהנדר היה להנאתו שלחברו צריך שיהיה בפניו ומדעתו·
ובשאינו להנאתו של חברו צריך שיהיה בפניו ואפלו בעל כרחו·· מה ההוא בר נש
דסליק לארעא דישראל נסיב איתתא אמר לה בשולי תרין טלופחין בשולת ליה
תרין רתח עלה למחר אמר לה בשילי לי גריוא בשולת גריוא· א"ל אייתי לי
תרין בוצינין אזלת ואייתית ליה תרין שרגין· א"ל תבר יתהון על בבא· הוה יתיב
בבא בן בוטא על בבא וקא דאין דינא תברת יתהון על רישיה· א"ל מה
הדין דעבדת· אמרה ליה כך צוני בעלי· א"ל את עשית רצון בעליך המקום
יוציא ממך שני בנים כבבא בן בוטא·· פירוש תרין טלופחין כלומר דבר
מועט שכן דרך לשון בני אדם לומר על דבר מועט אחד או שנים והיא הבינה שנים ובשילה היא
כפשוטו· גריוא כלומר הרבה· בוציני תרגום של אבטיחים· שרגי נרות דמתרגמינן בוצינא·
תבריהו אבבא מתוך שהיה כועס על מעשיה א"ל על אסקופה [illegible] על ראש הפתח· והיא [illegible]
[illegible] שהעמידה בפתח בבא בן בוטא שהיה גדול הדור·· שיוליד בנים כבבא כנגד תרין שרגי·
ואיתי האי עובדא לאשמעינן חסידותא דבבא בן בוטא··

אלו נדרים פרק עשירי מו

אמר שמואל ערבוביתא דרישא מתיא לידי עוירא ערבוביתא דמאני
מתיא לידי שעמומיתא ערבוביתא דגופא מתיא לידי שיחני וכיבי· שלחו
מהם הזהרו בערבוביתא הזהרו בחבורה הזהרו בבני עניים שמהם
תצא תורה שנ' יזל מים מדליו מדליים שמהם תצא תורה ומפני [illegible]

מה

נדרים פרק עשירי

מה הן מצויין ת"ח יוצאין מבניהם ת"ח א"ר יוסף שלא יאמרו תורה ירושה היא
להן רב שישא בריה דרב אידי אמר כדי שלא יתגדרו על הצבור מר זוטרא
אמר מפני שהן מתגברין על הצבור רב אשי אמר משום דקרו לאינשי חמרי
רבינא אמר שאין מברכין בתורה תחלה דא"ר יהודה א"ר מ"ד מי האיש החכם
ויבן את זאת דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולמלאכי השרת ולא פירשוהו
עד שפירשו הקב"ה בעצמו שנ' ויאמר יי' על עזבם את תורתי היינו לא שמעו
בקולי היינו לא הלכו בה א"ר יהודה א"ר שלא ברכו בתורה תחלה״ פירוש

עדיפותא דרושא כשאין מפקק רחון תמיד ומתוך כך הוכא עדיפותא בוושיה· מרתא לורי עוירא
מביאן לורי סמוי עורים שגו ה[illegible] הסאי מכבה מאור שגן ידמאנו דבשא לורי שעמולותא כשיש
בבגדין ערכובותא על זוהמא שאינו מכבסין תמיד ולהשן כשהן מתהמים מביאן לורי שעמוס ותמהון
לב׳ ערכובותא דגונא כשגונו מגוהם שאינו רוחץ תמיד מביאן לידי שיחנא· וכובי אבעבועות·
המאיבות ולהלן וש רסואה אבל שעמוס קשה מהם שמא כביסה שמא מרחיצה יהזהם בערכובותא
כלומר בזהון בתכבוסת והרחיצה הזהין מחבורה ללמוד תורה בחבורה שהתלמידים מחדדין זה את זה
ואת הרבי האהין בבני עניים להשתדל ללמוד תורה שהם תורה יוצאת שאין להם עסק אחר ועוד
שדעתן שפלה עליהם· יוצאת מבניהם ת"ח שעל הרוב אינם בני תורה ירושה היא להם שלא ליחון תורה
מאחר שהן אומרים שירושה היא להם כדי שלא יתגדרו על הצבור שאם לא היתה תורה נפסקת מהם ויגיסו
דעתן· דקרו לאינשי חמרי שאין כוה בין להם כבוד ומבזין אותן מפני תורה שבהם· שאין מברכין בתורה
תחלה· תחלת עסקם בכל יום דהיינו לעסוק בדברי תורה והערב נא וחשד בחר דבר זה שנשאל לחכמים
ולא פירשוהו מדכתיב ויאמר יי' על עזבם את תורתי מכלל דליכא דיוחב לאחורי טעמא אלא קב"ה בלחוד״
ומצאתי כתוב של הרב רבי יונה ז"ל דקרא הכי דייק דעל שלא ברכו בתורה תחלה אבדה הארץ דאם
אותא דעל עזבם את תורתי כמשמעה שעזבו את התורה ולא היו עוסקין בה בשנעל לחכמים
ולנביאים למה לא פירשוהו והלא דבר גלוי היה וקל לפרש אלא ודאי עוסקין היו בתורה תמיד ולפי׳ היו הכמים
ונביאים תמהים על מה אבדה הארץ עד שפירשו הקב"ה בעצמו שהוא יודע מעמקי הלב שלא היו מברכין
בתורה תחלה כלומר שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כל כך שיהא ראוי לברך עליה שלא היו עוסקין
בה לשמה ומתוך כך היו מזלזלים בברכתה והיינו לא הלכו בה כלומר בכוונתה ולשמה עד כאן דברי הרב
החסיד ז"ל וגם נאים ונראין דברי שאמרן״

סליק מסכת נדרים

מסכת נזיר פרק ראשון א

הניא אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזירות ובו' " בנדרים פ"ק" תניא
סוטה ג׳ רבי אומר אבשלום נזיר עולם היה שנ' ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל
ד"ו אביו כי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור לאמר אשלמה את נדרי ומגלח אחד לשנים
ז"ב ד׳ עשר חדש שנ' ויהי למקץ הימים לימים אשר יגלח ' וילי' ימים ימים מבתי ערי
חומה מה התם י"ב חדש אף כאן י"ב חדש" פירוש ואשלמה את נדרי האמן קרבנות
נזירות מה להלן י"ב חדש דבת ערי חומה לו שנה תמימה ״

מי שאמר פרק ג׳ ב

תניא רבי אלעזר הקפר ברבי אומר מה ת"ל וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וכי
באיזה נפש חטא זה אלא מפני שציער נפשו מן היין נקרא חוטא וק"ו ומה זה שלא
ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר עאכ"ו והא האי קרא
בנזיר טמא כתיב אבל נזיר טהור קא אמרינן קא סבר רבי אלעזר הקפר נזיר
טהור נמי חוטא הוא והיינו טעמא דכתיב קרא בנזיר טמא הואיל ושנה בחטא״

פירוש

29

פירוש ואין אכלו בנזיר טהור קא מהדר מדמפרש רבי לעיל הקרבנות דחטאת כשבול
שיעור עצמו מן היין והיינו נזיר טהור׳ הואיל ושכה בחטאת שכבר הזיר עצמו מן היין ועשכו ׳נבטן
שונא בחטא שניהלו לזהזר מן הטומאה ונטמא״

הריני נזיר ושמע פרק ג׳

אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן מ״ד כי ישרים דרכי ה׳ וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם׳ משל לשני בני אדם שצלו את פסחיהם אחד אכלו לשם מצוה ואחד הושע יד
אכלו לשם אכילה גסה וזה שאכלו לשם מצוה צדיקים ילכו בם וזה שאכלו לשם
אכילה גסה ופושעים יכשלו בם׳ אמרליה ר״ל האי רשע קרולית כהו ולא קא
עביד מצוה מן המובחר פסח מיהא הא קא עביד אלא משל לשני בני אדם זה
אשתו ואחותו עמו בבית וזה אשתו ואחותו עמו בבית לאחד נזדמנה לו אשתו
ולאחד נזדמנה לו אחותו זה שנזדמנה לו אשתו צדיקים ילכו בם וזה
שנזדמנה לו אחותו ופושעים יכשלו בם מי דמי אנן חדא דרך קאמרינן הכא שתי
דרכים אלא משל ללוט ושתי בנותיו הן שנתכוונו לשם מצוה ישרים דרכי ה׳
וצדיקים ילכו בם הוא שנתכוון לשם עבירה ופושעים יכשלו בם׳ ודלמא הוא נמי
לשם מצוה איכוין לא״ק דא״ר יוחנן כל הפסוק כולו ע״ש עבירה שנאמר וישא לוט
ותשא אשת אדוניו את עיניה את עיניו ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא
ישרה בעיני וירא אותה שכם בן חמור ׳את כל ככר בעד אשה זונה עד ככר שופטים יד
לחם ׳כי כלה משקה אלכה אחרי מאהבי נותני לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני משלי ו
ושקויי ׳והא מונס הוא תנא משום רבי יוסי בן חוני למה נקוד על וי״ו שבקומה הושע ב
של בכירה לומר שבשכבה לא ידע הא בקומה ידע׳ ומאי הוה ליה למעבד מאי
דהוה הוה בנקא מונא דלפטה אחרינא לא אתבעי ליה למשתי חמרא״

פירוש נהי דלא עביד פסח מן המובחר מצוה מיהא קא עביד ותימה והא משמע בפרק
הגוזל קמא דאכילה גסה לא שמה אכילה וה״כ איקודא עבד שלא יצא ידי חובתו וי״ל דה״ה נהי דלא
יצא ידי חובה אכילת פסח רשע קרי ליה מה היה יכול לעשות אם הוא כבר שבע הוה לו לימנע
מלאכול ואין ראוי לקרותו רשע אם אכלו ׳ור״ת תירץ דיהדי גווני אכילה גסה הוו התם מיירי שהוא
כבר שבע שהוא קץ במאכל ומה שהוא אוכל אינו כהנה ממנו כלל ובההיא אמרינן האוכל אכילה
גסה ביה״כ פטור והכא מיירי שהוא שבע הרבה אבל אינו קץ במאכל׳ הדא דרך קא אמרינן שהצריך
הולך ואינו נכשל והרשע נכשל׳ והכא שני דרכים הם זה בא על אשתו וזה בא על אחותו ׳הוא שהתלון
לשם עבירה כדאמרינן ביבמות גוי אסור בבתו אכלו למאן דאמר מותר מוד המבול ולא נגדו
עליהם בגדר ערוה ונידון מגדר עריות שהרי אם לא כירסן לא היו צריכין להשקותו יין ללוט״

ד׳ דרש רבא מ״ד אח נפשע מקרית עוז זה לוט שפירש מאברהם ׳ומדינים משלי יח
כבריח ארמון שהטיל מדינים בין ישראל לבין עמון ומואב שנ׳ לא יבא עמוני ומואבי
בקהל יי׳ ודרש רבא ואיתימא רבי יצחק מ״ד לתאוה יבקש נפרד זה לוט ׳בכל תושיה שם י
יתגלע שנתגלה קלונו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות דתנן עמוני ומואבי אסורין
ואיסורן איסור עולם׳ אמר עולא תמר זנתה זמרי זנה תמר זנתה ׳יצאו ממנה מלכים
ונביאים זמרי זנה נפלו כמה רבבות מישראל״ פירוש אח נפשע זה לוט שפירש
מאברהם שנ׳ כי אנשים אחים אנחנו ׳מקרית עוז זה אברהם דכתיב כיה הכיתן את זוור מוזנה

ועל

ועל ידי המזוזה שנודע מאבותיהם נדם לו להיות שכן לאנשי סדום ועי' כך בא לידו מעשה בנותיו
ונולדו עמון ומואב האסורין לבא בקהל בבריות שנועלין בו הארמון שלא יכנס בו אדם· לתאוה
יבקש נפרד הבא אחר תאות לבו כדאמרינן לעיל כל המקיים ועם עבירה נאמרין· בכל תושיה יתגלע
בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה דתנן עמוני ומואבי אסורין עמוני ולא עמונית· יתמר נכתה
ויצאו ממנה מלכים ונביאים מלכים דוד פרצת ואלה תולדות פרץ ובנביאים דאמרינן אמוץ
ואמציה אחיהון ולשם כוונה להבנות מודעו של יעקב כוכבת כידאתה כי גדל שלה··

אמר רב נחמן בר יצחק גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה איני והא
א"ר יהודה לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה
בא לשמה·· פרק מקום שנהגו ודוכתי טובא·· אלא אימא כמצוה שלא לשמה דכת'
תבורך מנשים יעל אשת חבר הקיני מנשים באהל תבורך מאן אינון נשים באהל
שרה רבקה רחל ולאה א"ר יוחנן שבע בעילות בעלאותו רשע באותה שעה שנ'
וכולי יבמות פרק מצות חליצה גופא א"ר יהודה א"ר לעולם יעסוק אדם בתורה
ובמצות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה שבשכר מ"ב קרבנות
שהקריב בלק הרשע זכה ויצתה ממנו רות דאמר רבי יוסי ברבי חנינא רות בת
בנו של עגלון בן בנו של בלק מלך מואב· א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מנין שאין
הקב"ה מקפח אפי' שכר שיחה נאה מהכא דאלו בכירה דקראתו מואב
א"ל רחמנא למשה אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה הוא דלא
הא צעורי צעורינהו ואלו צעירה דקראתו בן עמי א"ל אל תצורם ואל תתגר בם כלל
אפי' צעורי לא· אמר רבי חייא בר אבין א"ר יהושע בן קרחה לעולם יקדים אדם
לדבר מצוה שבשכר לילה אחת שקדמה בכירה לצעירה זכתה וקדמתה ארבעה
דורות למלכות··

פירוש איני מדקאמרת גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה
מכלל דמצוה שלא לשמה גרועה ומדקאמר שמתוך שלא לשמה בא לשמה אלמא מעליא שמתוך
כך בא לעשות מצוה לשמה ומשני אימא עבירה לשמה כמצוה שלא לשמה דתרוייהו מעליו· מנשים
באהל מעיקרא כשום באהל תבורך גם היא ומאי ניהו נשים באהל שרה רבקה רחל ולאה דכת' אוה
שרה אשתך הנה באהל רבקה ויביאה יצחק האהלה רחל ולאה דכת' ויצא מאהל לאה ויבא באהל
רחל· מ"ב קרבנות שלשה פעמים שבעה פרים מזבחות כר ואיל במזבח· יצאה ממנה דוד שריוה
להקב"ה בשירות ותושבחות· דקריוה מואב משמע מאבי· בן עמי בלשון נקיה
הוא דלא רצתה להודיע דמאביה נתעברה· אמר אל תצורם ול' תתגרבם ומולא כתוב בהן מלחמה
שכמו מיניה דאפי' צעורא לא ליעבד להן ולא עוד דאפי' גבירה דקדחתיה זהב המעגב פרסמה
דכת' ותשכב עמו· ארבעה דורות לישראל עובד ישי דוד שלמה ולא צעירה עד רחבעם בן שלמה שבא
מנעמה העמונית·

תוספות בת בנו של עגלון לאו דוקא בת בנו וכן בהנזקין דאמר בתו
של עגלון לאו דוקא אלא הכי דומה היתה אחר עגלון דאמר פרק החולץ מפני מה גרים מעונים בזמן
הזה מפני שעכו עצמן לבא תחת כנפי שכינה··

בית שמאי פרק ה'

ה' מתניתין בתנאי נולד היכי דמי אמר להון לו אתא איניש אמר לכון דיחרוב בית
המקדש מי הוה נדרתון א"ר יוסף או הנאי התם הוה אמינא להון האכתיב היכל
ה' היכל ה' היכל ה' המה זה מקדש ראשון זה מקדש שני נהי דידעי דחרוב ירמיה ז'
מי ידעי לאימת אמר אביי נלא ידעי לאימת והכתיב שבועים שבעים נחתך על עמך ט
ועל עיר קדשך והכתי מי ידעי בהי יומא·· פירוש מתניתין בתנאי נולד נאכלו להנהו

דנדרי

דנדרו עד שלא חרב בה"מ הוכי דמו כגון דאמרי להו אלמלי אתמול כהיא שעתא דנדריתון ואמר לכון דחרב' אי הוית חתם כשאתאן חכמים לנחם המודי אחרבן בה"מ הוו נוזרי הוה אמונא דלאו נודר הוא לפי שעדיין היו שעתיד ליחרב דכתיב היכל ה' היכל ה' היכל ה' המה מקרא הוא בירמיה אל תבטחו אל דברי השקר לאמר היכל ה' ואל תבא עליכו רעה' ומודע לה רב יוסף הכי שהיה ירמיה מוכיח את הרשעים שהיו מתיאשים מן הפורענות ואומרין חרב היכל זה ובנה לנו היכל בית שני ואם יקרב בית שני עוד יבנה עלינו ליחות המשיח אמא ידעינן הוא שיחרב ומשני נהי דידעו שיחרב לא ידעי אימת הלכך הוי נולד שלא היו מתנעים בשבילה הנודר כיך דלא ידעי אימת יקרב חסיו וכי לא ידעי אימת יחרב והכתיב בספר דניאל שבועים שבעים נחתך על עמך ועל עיר קדשך בי' שמטות שבעים דהיינו חרבן מאות ותשעים שנה נגזרה שיהא בין חרבן בית ראשון לחרבן בית שני דהיינו שבעים של גלות בבל וארבע מאות ועשרים שעמד בית שני והכא מהכתי לא ידעו באיזה יום בתחלת שנה או בסופה"

כהן גדול פרק שביעי :

ת"ר לאחר פטירתו של רבי מאיר א"ל רבי יהודה לתלמידיו אל יכנסו תלמידי רבי מאיר לכאן מפני שקנתרנין הם ולא ללמוד תורה באים אלא לקנתרני בהלכות הן באין דחק סומכוס ונכנס ובולי בעם רבי יהודה אמר להו לאבך אמרתי לכם אל יכנסו ובולי א"ר יוסי יאמר שכב יהודה בעם יוסי שחק תורה מה תהא עליה"

אין להם נזירות פרק ט' ז' משנה

נזיר היה שמואל דברי רבי נהוראי שנ' ומורה לא יעלה על ראשו נאמר בשמואל ומורה שמ"א א
ונאמר בשמשון ומורה מה מורה האמורה בשמשון נזיר אף מורה האמורה
בשמואל נזיר א"ל רבי יוסי והלא אין מורה אלא של בשר ודם ומתרגמנן ומורות שופטים י"ג
אנש לא תהי עלוהי א"ל רבי נהוראי והלא כבר נאמר ויאמר שמואל איך אלך
ושמע שאול והרגני שכבר היתה עליו מורה בשר ודם" פירוש מה מורה האמורה בשמשון נזיר דכת' כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן · אין מורה אלא של ב"ו שלא תהא מורא ואימת ב"ו עליו"

ח א"ל רב לחייא בריה חטוף ובריך וכן א"ל רב הונא לרבה בריה חטוף ובריך למימרא דמברך עדיף והתניא רבי יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך א"ל רבי נהוראי השמים כן הוא שהרי גולירין מתגרים במלחמה וגבורים נוצחים לא תנאי היא דתניא אחד המברך ואחד העונה אמן במשמע אלא שממהרים למברך תחלה א"ר אלעזר א"ר חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנ' וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך" פירוש חטוף כוס של ברכה וכן כל הברכות אל יקדמך אחר · גולירין חלשים וכן גמר הברכה היא עניית אמן"

סליקא מסכת נזיר

מסכת גטין פרק ראשון א

א"ר יוסף מאן לימא לן דרבי אביתר בר סמכא הוא דהא שלח ליה רבי אביתר לרבי יהודה בר נחום השולין מטס לבחורים קיימו בעמון ויתנו את הילד בזונה והילדה מכרו ביין וישתו וכתב ליה כלא שרטוט וא"ר יצחק שהם כותבין שלשה אין כותבין במתניתא תנא שלשה כותבין ארבעה אין כותבין א"ל אביי אטו כל מלה ומלה דרבי יצחק לאו גברא רבה הוא בשלשה מילתא דתליא בסברא לחייה גמ' היא וגמרא לא שמיע ליה ה' ועוד הא רבי אביתר הוא דאסכים

גטין פרק ראשון

מריה עלויה דכהנ' ותזנה עלין פילגשו רבי אביתר אמר זבוב מצא לה
רבי יונתן אמר נימא מצא לה ואשכחיה רבי אביתר לאליהו א"ל מאי קעביד
קב"ה א"ל עסיק בפלגש בגבעה ומאי קאמר אביתר בני כך הוא אומר יונתן
בני כך הוא אומר א"ל ח"ו ומי איכא ספיקא קמי שמיא א"ל או ואו דברי אלהים
חיים הן זבוב מצא ולא הקפיד נימא מצא והקפיד א"ר יהודה זבוב בקערה
ונימא באותו מקום זבוב מאיסותא נימא סכנתא איכא דאמרי אידי ואידי
בקערה זבוב אונסא נימא פשיעותא ·· פירוש דמרכש הוא הוי לסמוך עלין · מעם
לכאן ומבבלבלהו' וותנו הילד ובולי שהיו משתהין באו ומניחין בשותיהן עגונות ומבטלין מפריה
ורביה שנקל בעיניהם · ילדים נולדות · ובתוספות כתב לניטין משתהין כאי' ומבטן ובנותיהן
משתעבדים בעני לשורות והיינו בזונות בשביל מזונות ושור מפרש' כו' אמרינן בירושלמי
עובדה הוה בחד שמכר בתו ללמוד תורה והלך ולמד · ע"כ שתים שתי הוכות כותבים מן בהקיא בלא
שרשע וה"ב רבי אביתר לאו בר סמכא הוא כיון דשבר שלא כודדי רבי יצחק דהא הוייתי ליה
בפרהה' בשלרא מולתא דהליא בסברא אולא הוה סבר לה מוועתיה · לחיי בלומר שמר מצי
למימר דלאו בגברא רבה הוא · ומחזה לה שמיע ליה בא ברמה דרבי יצחק · דאסקים מידיע על
ידיה לגלות לו סוד לכמן דברים הספוקים על החכמים ותזנה עליו פילגשו בפילגש בגבעה
כתב ותזנה עליו פילגשו סרחה עליו · זבוב מצא לה בקערה נימא מצא לה לקריה מפרש"
ואשכחיה בירשבן · נימא מצא לה והקפיד כדמפרש טעמא ואזיל · נימא באותו מקום ורבנן היה
להעביר את השער ולא ליסכן בעולה לעשות כדות שכבה ומשום סכנתא הוא הקפיד עליה וכזה
מפני איותו ·· תוספות ·· זבוב מצא נימא מצא ותזנה עליו ודרש לשון מזון ויותן תרגם
ותזנה עלין פילגשו לשון מזון וה"ת וא"ל דלא הוה זנות ממש תירץ ר"ת ז"ל מודרא להחזירה כד
מוכחי קרא שאפלו בלבבים לא היו רוצים להחזירה לאחר [illegible] זנות כותבת בא אלבלמני
אבין וכתיב ונפשמה ברחות · ג'ד יום מותן לשנות היות · נימא מצא לה וה"ת והא אמרינן בסנהדרין
בפרק כ"ג שאין להם לבנות ישר' שער לא בבית השחי ולא בבית הערוה וי"ל דבת יפה תואר היתה
מפוני התם גבי תמר ··

ב א"ר חסדא לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה
בתוך ביתו שהרי פילגש בגבעה הטיל עליה אימה יתירה והפילה כמה רבבות
מישר' א"ר יהודה א"ר כל המטיל אימה יתירה בתוך ביתו סוף הוא בא לידי שלשה
עבירות גלוי עריות ושפיכות דמים חלול שבת' אמר רבה בר בר חנה הא דאמרי
רבנן ג' דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה עשרתן ערבתן
הדליקו את הנר צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלו מיניה אמר רב אשי
אנא לא שמיע לי הא דרבה בר בר חנה וקיימתה מסברא א"ר אבהו לעולם אל
יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו והאכילוהו דבר גדול ומנו רבי חנינא בן ר'
גמליאל האכילוהו ס"ד השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם
צדיקים עצמן לא כ"ש אלא בקשו להאכילו דבר גדול ומאי ניהו אבר מן החי ··

פירוש ג"ע שבתרגיע בזמן טבילתה' מפני צינה והיא יראה לומר לו שלא טבלתי
ומשמשתו נדה · ש"ד כי הבא מן שמים עבורתה מפניו ונופלת באחת הבורות או בנהר · חלול
שבתות בעדיים שמדלקת הנר ומבשלת משחשכה מפני אימתו והוא אינו יודע · עשרתן
נירות ערבתם לחצר' ערבתן עירובי חצרות · בהמתן של צדיקים בהפל שוחטין · אבר מן החי
שאבי"מהן אבר מן השחוטה והכבי אימתו חתכו עבוין אבר מן החי התחיה שלא יבין'

תוספות · שלש עבירות בסדר עולם אמרינן דאותו יום דפלגש בגבעה שבת הוה ורמ"ה
כתב ב' עבירות ג"ע וש"ד וחלול השם וב' הוו דפלגש בגבעה ולהם לא חשיב אבר מן החי ··
השתא בהמתן של צדיקים ונו' א"ר"ת דלא כיון לא גבי חמור דאפילו דגמאי הוא לנזוק שאוכל
מצר אסור ולכבי להכרין גבי רבי ישמעאל שקרא ונטה בפ"ק דשבת וגבי יהודה בן טבאי
שהרב .

31

בהרג עד זומם ובההוא דפרק שני דכתובות דהעדן עבד לפקונה על כין לב׳ ליה ר״ה אע״ג
שהרג עד זומם ובההוא דפרק שני דכתובות דהעדן ... מקום כגון שהחכם
עם שם תבילות אסור תרומה לאשתו ולבנו שהם תסודין בתרומה ... ונטעים
בגמן אין גטל באפילת איסור אין ספרא להקשות ורב יהודה בר אבא דאוסתלי
קודם הפולה אע״ג דאמרינן התם דאיתנו באספתא ובר״ה בסים תבשיל דבבל או מצוות דבר
ומערבא אין דבר תבונה כלפך אכילה על התר בשעת אסור״

ג שלח ליה מר עוקבא לרבי אלעזר בני אדם העומדין עלי ונתונין בידי להסגירן למלכות מהו״ שרטט וכתב לה אמרתי אשמרה דרכי מחטא בלשוני אשמרה לפי מחסום תל׳ לט
עוד רשע לנגדי אע״פ שהרשע לנגדי אשמרה לפי מחסום שלח ליה קא מצערו לי טובא ולא מצינא דאיקום בהו שלח ליה דום לי״י והתחולל לו תה׳ לז
דום לי״י והוא יפילם חללים חללים השכם והערב עליהן לבית המדרש והם כלין מאליהן הדבר יצא מפי רבי אלעזר ונתנוהו לגניבא בקולר״

פירוש העומדים עלי לחרף ולגדף׳ ונויו לאחרים בה בווי להלשין עליהם׳
למלכות... ומקנטרני׳ גניבא היה חולה עליו קולר שלשלת על צואר שנותנין בה המוכתבין
למלכות להריגה׳ תוספות והוא יפילם חללים בפרק בתרא דזבחים דרשינן כענין
אחר בגי ... א״ע״כ וגכילך חללים אתה דום׳ השכם והערב עליהם דריש דום כמו
דמוחי חזה אע״ג דאמרינן בבבא קמא המוסר דין על חבירו הוא כשעת תחלה הא אמרינן
ההוא דאית ליה רינה באינש אי כמו השכם עליהם לבית המדרש קאמר לעסוק בתורה״

ד שלחו ליה למר עוקבא זמרא מנא לן דאסור שרטט [illegible] וכתב להו הושע ט
אל תשמח ישראל אל גיל בעמים ולשלח להו מהאי בשיר לא ישתו יין ימר ישעיה כד
שכר לשותיו אי מההיא הוה אמינא הני מילי זמרא דמנא אבל דפומא שרי
קא״ל אמר ליה רב הונא רב נתן לרב אשי מר קונה ודימונה ועדעדה אמר יהושע טו
ליה אתנותא דאי קחשיב א״ל אתון לא ידעתא דמוותא דאי קחשיב א״ר
גביהה מארגיזא אמר בה טעמא כל שיש לו קנאה על חבירו ודומם שוכן
עדיעד עושה לו דין א״ל אא מעתה צקלג ומדמנה וסנסנה הכי נמי א״ר שמ ה
אין רב גביהה מבי ארגיזא הסא הוה אמר בה טעמא רב אחא מבי חוזאה
אמר בה הכי כל מי שיש לו צעקת לבוכיה על חבירו ודומם שוכן בסנה
עושה לו דין א״ל דיש גלותא לרב הונא סלילא מ״ל דאסיר א״ל מדרבנן דתנן
בפולמוס של אספסיאנוס גזרו על עטרות חתנים ועל האירוס אדהכי קם
רב הונא לאפנויי א״ל רב חסדא וקרא כתיב כה אמר הסר המצנפת והרם יחזקאל כא
העטרה זאת לא זאת השפלה הגבה והגבוה השפל׳ וכי מה ענין מצנפת
אצל עטרה לא לומר לך בזמן שהמצנפת בראש כהן גדול עטרה בראש
כל אדם נסתלקה מצנפת מראש כהן גדול נסתלקה עטרה מראש כל אדם
אדהכי אתא רב הונא אשכחינהו דהוו יתבי א״ל האלהים דדרבנן לא חיסרא
שמך וחיסדאן מילך רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דהוה גדיל כלילא
לברתיה א״ל לא סבר מר הסר המצנפת והרם העטרה א״ל דמיא דכ״ג
כגברי׳ מאי זאת לא זאת דרש רב עוירא זימנין אמר משמיה דרב אמי
וזימנין אמר לה משמיה דרב אסי בשעה שאמר הקב״ה לישראל הסר המצנפת
והרם העטרה אמרו מלאכי השרת לפני הקב״ה רבש״ע זאת להם לישראל
שהקדימו

שהקדימו לפניך בסיני נעשה לנשמע אמר להן לא זאת לישר' שהשפ'
את הגבוה והגביהו את השפל והעמידו צלם בהיכל׃ פירוש זמנה לשוד
בבית המשתאות · יאמר שכר והא מר · זמנא אסור · מאהגיזה עם מקום · יקנאה כעס מחמת
צער שנעשה קנאה היא לשון שאדם מתעבד עליכן או עליב אחרים כמו קנא קנאתי וכמו
בקנאו את קנאתי · צעקת לביזא שנגזל ממנו ויוצא לחוץ · ולשעיר מזונותיו · בלולה היא עוסק עצום
לחתנים · שעשל זהב וכסף צבועות ומצוירות בגברות ואלה שקונין טול ויש של זכר ושל הדס · בגולמי
חול שהעלה אספסיינוס קיסר שבא טעטוס עליהם · ועל האירוס מפרש בפרק במה אשה טבלא
דהר פומא והוא זוג המקשקשת · רב חסדא תלמידו של רב הונא היה ולא היה משיב לפניו והקש' רב
הונא אל' רב חסדא לריש גלותא קרא כתיב · מה ענין והלא מצנפת מכבוד כהונה הוא · האלהים מורדין
ומורדין מילך חסורין ואמים דכרך׃ תוספות בזמן שמצנפת בראש כ"ג עטרה של כהן הדיוט
קנוה מגבעות כהנת ועשית להם מגבעות ומפרש שיבא מעוס נלבבן הדיוט לא היה ציץ והיתה
גדולה קווה מגבעות אבל של כהן גדול היתה קטנה ונקראה מצנפת מיהו אומר ר"י ואשכחן בלשון
תלמוד זקן ברו מצנפת לשל הדיוט בפרק אמר להם הממונה ואמר נוטל מצנפתו של אחד מהן ואלו
היו שוות נקטה כא בראש כ"ג לפי שאין אסור לא להתנוס מכרע נעין כ"ג שהוא ראש ועד בשר׳׃

ה׳ דרש רב עוירא זמנין א"ל משמיה דרב אמי וזמנין א"ל משמיה
דרב אסי מ"ד כה אמר יי' אם שלמים וכן רבים וכן נגוזו ועבר אם רואה אדם
שמזונותיו מצומצמין יעשה מהם צדקה וכל שכן כשהם מרובין מאי וכן
נגוזו ועבר תנא דבי רבי ישמעאל כל הגוזז מנכסיו ועושה מהם צדקה ניצל
מדינה של גיהנם משל לשתי רחילות שהיו עוברות במים אחת גזוזה
ואחת שאינה גזוזה · גזוזה עברה שאינה גזוזה לא עברה · ועניתיך אמר
מר זוטרא אפילו עני המתפרנס מן הצדקה יעשה צדקה · לא אענך עוד תני
רב יוסף שוב אין מראין לו סימני עניות׃ פירוש שלמים מעורדמים וה"ק
קרא אם שלמים מזונותיך ואע"פ אם רבים · וכן נגוזו ועבר הדיהם משולים לעוברים בנהר ע"י גזיזה
שהגזיזה עוברת עד גוזז מהם לצדקה ניצבו · ועניתיך לא אענך עוד סוגיה דההוא קלא הוא׃

המביא פרק שני

רבה בר בר חנה חלש על לגביה רב יהודה ורבה לשיולי ביה בעו מניה
שנים שהביאו גט ובולי · אודבי אתא ההוא חברא שקלה לשרגא מקמייהו
אמר רחמנא או בטולך או בטולא דב"ע עשו לחימה דרומאי מעלן מפרסאי
והתניא רבי חייא מ"ד אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה יודע הקב"ה
בישראל שאין יכולין לקבל גזירות רומיים עמד והגלה אותן לבבל לא הא
מקמיה דאתו חברי לבבל הא לבתר דאתו חברי לבבל׃ פירוש חברי פרסאי
שקלה לשרגא שיש לפרסיים יום חדש שאין מדליקין אור באותו יום לא בבית ע"ז שלהן · אמר רבה בר
בר חנה רחמנא או בטולך או מתבאני בצלך · או הגליני בצלבני עשו שהם מכבדים אותנו · הבין ע
מצות · והגלה אותן לבבל בחרבן הבית · הא מקמי דאתו חברן לבבל בימי כשדים כבוכדנצר ואויל
מרודך ובלשצר לבתר דאתו חברי משכבש כורש את המלכות ומלך בבבל׃ תוספות דאתו חברי
לבבל פי' בקונטרס חברי היינו פרסיים ומקמי דאתו חברי לבבל היינו בימי כשדים כבוכדנצר ואויל
מרודך ובלשצר ובתר דאתו חברי היינו כשכבש כורש את המלכות ומלך בבבל וקשה לר"ת דע"כ חברים
לאו היינו פרסיים דאמרינן בפ' ויוחסין האי כפסיץ דומים לחיולות של בית ור האי חברים דומין
למלאכי

נפולו ... חבלה ועוד דבפרק הבא על יבמתו משמע דנוסו רב יוחנן אתו חבריו לבבל דאמרו ליה לרבי יוחנן
ישנאן לבבל הגישו את הפרסיים שהיו בבבל ואחלקנו שני מדותיו ואת למאי דפל בקצרה דמוסני
כתש באו פרסיים לבבל ונהגו בתרא ... ואמר ליה רב לרב כהנא עד האידנא הוה מלכותא
דיותאי דלא קבלי משפיות דמים משמע דבומי רב אתו חבריו לבבל ואמר ר"י דהתם ה"ג עד האידנא הוה
מלכותא דיוונאי שמושלים של בבל היו יונים ועכשיו המושלים הם פרסיים אבל לענין פרסיים היו שם מימות
כורש

כל הגט פרק שלישי

יונה ד ויהי כזרוח השמש וימן אלהים רוח קדים חרישית מאי חרישית א"ר יהודה בשעה
שמנשבת עושה תלמים תלמים בים א"ל רבה אי הכי היינו דכת' ויך השמש על ראש שם
יונה ויתעלף אלא אמר רבא בשעה שמנשבת משתקת כל הרוחות מפניה והיינו
חבקוק ג דכתב אשר בגדיך חמים בהשקט ארץ מדרום אמר רב תחליפא בר רב חסדא
א"ר חסדא אימתי בגדיך חמים בשעה שהשקט ארץ מדרום שבשעה שמנשבת
משתקת כל הרוחות מפניה רב הונא ורב חסדא הוו יתבי חלף ואזל גניבא עלייהו
בפרק הנזקין אמר חד לחבריה ניקום מקמיה דבר אוריין הוא א"ל איידי מקמי
פלגאה ניקום אדהכי אתא איהו לגבייהו אמר להו במאי עסקיתו אמרו ליה
ברוחות אמר להו הכי אמר רב חנן בר רבא א"ר ארבע רוחות מנשבות בכל
יום ורוח צפונית מנשבת עם כלן שאלמלא כן אין העולם מתקיים אפלו שעה
אחת ורוח דרומית קשה מכלן ואלמלא בן נץ מעמידה מחרב כל העולם כולו
מפניה שנ' המבינתך יאבר נץ יפרוש כנפיו לתימן רבא ורב נחמן הוו יתבי שם ל"ט
הוה חליף ואזיל רב נחמן בר יעקב דיתיב בגוהרקא דדהבא ופריס עליה
סרבלא דכרתי רבא אזל לגביה רב נחמן בר יצחק לא אזל לגביה אמר דלמא
מאנשי דבי ריש גלותא נינהו רבא צריך להו אנא לא צריכנא להו כי חזיא
דרב נחמן בר יעקב הוה אזיל לגביה גלי לדרעיה אמר שריא נשיב אמר רבא
הכי א"ר אשה מפלת בו ושתול אמר אפלו מרגליות שבים מרקבת בו רבי יוחנן
אמר אפלו שכבת זרע שבמעי אשה מסרחת בו אמר רב נחמן ושלשתן
הושע י"ג מקרא אחד דרשו כי הוא בין אחים יפריא יבא קדים רוח יי' ממדבר עולה
ויבוש מקורו (ויבוש מקורו) זה מקור של אשה ויחרב מעינו זו שכבת זרע
שבמעי אשה הוא ישסה אוצר כל כלי חמדה זו מרגליות שבים אמר עולא
פולמא הוא דדייק קראי מאי כי הוא בין אחים יפריא אמר רבא אפלו שונרא
בקורונא דמרא דכיה רב יוסף אמר אפלו סיבתא בזגנא דכיה רב אחא בר
יעקב אמר אפלו קניא בבוכנא דכיה פירוש בשעה שמנשבת עושה תלמים בים
כתלמים של מענית המחרישה דהיינו חרישית לשון חרישה לפי שחזקה היא והיינו דכתיב בתמיה ויך
השמש הכתוב בא להשיך שנתחמם העולם ואתה אומר שמדבר הכתוב בפס גסות שעוניתה ולכך
שנה בלשונו משתקת כל הרוחות מפניה כשהיא מנשבת בשעת החום היא חמה מאד מבטלת
[illegible] כל הרוחות ולכך שנה הכתוב לקרותה חרישית כשמשקיט הארץ כשמנשבת רוח דרומית שוקטת
ומי הוא המשקיט רוח מדרום ומשתקה בשעה שמנשבת רוח מדרום משתקת של הרוחות כל
וזה בעל מריבה שהיתה לו מריבה עם רב עוקבא שהיה אב ב"ד כדאמרינן בפ"ק בני אדם העומדים
[illegible] ונוטלין פיסין למלכות והוא היה גנבא כדמפרש התם רוח צפונית כוחה הוא לאחמה ולא
[illegible] ואת שאר הרוחות בן נץ מלאך העשוי כנץ מעמידה בכנפיו יאבר לשון אברתו
[illegible] ענבלא עשויה כשורה ומהדקין בה שריס סרבל דכרתי צבע תכלת דומיה

לבריש

אברהי׳ אנא לא צריכנא להו דרב נחמן חתנא דנשיאה הוה בה״עור והרוטב׳ בלייה רב נחמן בר
עקב לדעיה והיתה רוח מזרחית מנשבת והוחם לו׳ שדיא נשיב השדה מנשבת׳ שבכת גלע
עד שלשה ימים׳ מקורה שלאשה עובר שבמעיה׳ עדי קורחה הוה הוה מבני פורא הוה דוויקי הרא׳
עושתא ביתידי קופוצא חור שבראש המרא שהוא כ״ש סור ועליונים שדוחק בין שינו צורי החור קיו ליה
בין אחיים שמדובקין׳ סובתא בדפנה יתר שבדופן׳ ושא שמתובש מחמת החום ורבה׳ קניא בכונתא
קנה הארוג בכפינא׳ ויפיא כמו כניא׳׳ תוספות אי הכי היינו דכתיב ויהן השמש כהאי קיא
דאמר שלא בא לקפר בבח גבורת סערתה שהיה עושה תלמים נים לא להעיר שהשתיקה כל הרוחות
ונתחמם העולם ובהא אמרת הוא שהוא רוח חזק מאד כדכת ברוח קדים שזה כל הלילה רוח
קדים תשבר אניות תרשיש ולפעמים שולחה הקב״ה לעולם עזה וקשה׳ שדיא נשיב אחח מזרחות
קאמר כדמוכח סוגיא׳ ולא שנאה שדיא לא לפי שהיתה קשה קראה כרוח דרומית שמה שדיא
בדאמרינן בעמך בערך אסתנא וצ״ל לד׳ רוחות׳ שלהם שמות כה מזרחות עונתא׳ רוח מערבית
אודיה׳ רוח צפונית אסתנא׳ רוח דרומית שדיא׳׳

השולח פרק רביעי ח

א״ר יהודה א״ל מעשה באדם אחד בשני בצורת שהפקיד דינר זהב אצל
אלמנה והניחתו בכד של קמח ואפאתו בפת ונתנתו לעני לימים בא בעל
הדינר וא״ל הבי לי דינרי אמרה לו יהנה סם המות באחד מבניה של אותה
אשה אם נהנתי מדינרך כלום אמרו לא היו ימים מועטים עד שמת אחד
מבניה וכששמעו חכמים בדבר אמרו מה מי שנשבע באמת כך הנשבע
על שקר עאכ״ו מ״ט איענשיה דאישתרש לה מקום דינר ומאי מי שנשבע
באמת כמי שנשבע באמת׳׳ פירוש והנה יועיל להמיתו׳ דאשתרש לה מקום דינר
נשתכרה בנהניה בעניני הדינר שאם לא היה הדינר היתה נותנת עוד עיסה בככר׳ ומאי כמי
שנשבע באמת כאלו אמת הוא׳ כמו שנשבע באמת דהא שוגגת היא׳׳ תוספות לא היו
ימים מועטים ומה״ת מ״ט איענשה הא אמרינן בפ״ב דשבועות האדם בשבועה פרט לאנוס׳ ועוד
נדרים שבועות שגגות מותרות ואפלו עונש ליכא דלא תימא דדוקא למפטר מקרבן לא פטור
במזיד נ״ל דהכא בפיקדון היה לה להזהר ויתר לשמרן הוטב והיה לה לאסוקי אדעתא שתבוא לידי
שבועה׳׳ ט אמר שמואל עלובה כלה שזנתה בתוך חופתה׳ נפלי׳׳ בשבת פרק נקינא
ת״ר הנעלבין ואינן עולבין שומעים חרפתם ואין משיבין עושין מאהבה
ושמחין ביסורין עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו׳׳
פירוש הנעלבין נרדפין אותן שנעלבים מיד אחרים׳ ואין עולבין את אחרים׳ עושין מדות
מאהבת המקום ולא ליטול שכר ולא מיראת פורענות׳׳ י אמר רבה בהני תלת
מילי נחתי בעלי בתים מנכסיהם ע״מ מפקי עבדייהו לחירותא ודסקורי
נכסייהו בשבתא ודקבעי סעודתייהו בשבתא בעדן בי מדרשא דא״ר חייא בר
אבא א״ר יוחנן שתי משפחות היו בירושלם אחת קבעה סעודתה בשבת פירוש דמפקין עבדייהו לחירות ועבר
ואחת קבעה סעודתה בע״ש ושתיהן נעקרו׳
בעשה של עולם בהם תעבודו׳ דסקורי נכסייהו שדותיהם מסתכלים בשבת לידע מה הם
צריכים׳ בעדן בי מדרשא שהחכם דורש דרשא לכבוד בשבת והן קובעין בסעודה והיה להם להקדים
או לאחר׳ בערב שבת בלילי שבת ואין כאן כבוד שבת דהא יומא לן כבוד יום קודם לכבוד לילה
ואות המוגדל בעלב שבת מלש וכן בכל יום
והם היו מתכוונין בשביל בטול בית המדרש ... לשבת כשהוא שבע בלא תאוה׳׳
מרוב עושר הפל בהא מהא איכא איכא ...
יא דרש רבה בר רב הונא כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת
אינה מקודשת כך חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה

א"ר חסדא מודרמי התם שייר בקנינו הכא לא שייר בקנינו הדר אוקי
רבה בר רב הונא אמורא עליה ודרש והמכשלה הזאת תחת ידיך אין אדם
עומד על דברי תורה אלא א"כ נכשל בהן אע"פ שאמרו הקדש חצי אשה
וכולי והודה כדברי רב חסדא׃ פירוש אוקי אמורא עליה העמיד מתורגמן להכריז
ולדרוש ׳ והמכשלה הזאת כלו פר התחיל בדרשא מקרא כתוב והמכשלה הזאת תחת ידיך באנשי
ירושלם שפסקה תורה מהם והיו שואלין לחביריהם שמלה לכה קצין תהיה לנו והמכשלה הזאת תחת ידיך
כלומר דברים שחכמים שמכשלה שלך הן שאתה בקי בהן תמוד לנו ותהיה קצין ׳ והמכשלה הזאת
דברי תורה שאין אדם עומד על אמיתתן עד שיכשל בהן להורות טעות ויכלימוהו והוא שתן לב ומבין
תחת ידיך הן אף אני נכשלתי בהוראתי וחזרתי בי׃ יב בנתיה דרב נחמן בחשן
קהלת ז קידרא בידייהו קשיא ליה לרב עיליש כתיב אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה
לא מצאתי הא איכא בנתיה דרב נחמן גרמא ליה מילתא ואישתביין ואשתבאי
איהו נמי בהדייהו יומא חד הוה יתיב גביה ההוא גברא דהוה ידע בלישנא דציפורי
אתא עורבא וקא קרי ליה א"ל מאי קאמר א"ל עיליש ברח עיליש ברח אמר
עורבא שקרא הוא ולא סמיכנא עליה אדהכי אתא יונה וקא קריא א"ל
מאי קאמר א"ל עיליש ברח עיליש ברח אמרה כנסת ישראל כיונה מתילא
ש"מ מתרחיש לי ניסא אמר איזיל אחזי בנתיה דרב נחמן אי קיימן ב
בהמנותייהן אהדרינהו אמר נשי כל מילי דאית להו סדרן להדדיה בבית הכסא
שמעינהן דקאמרן עדי גוברין ונהרדעי גוברין נימא להו לשבויי ולירחקינהו
מהכא דלא ליתו אינשין ולשמעי וליפרקינן קם ערק אתא איהו וההוא
גברא לדוויה איתרחיש ליה ניסא עבר בספנא וההוא גברא אשכחיה וקטליה
כי הדרן ואתן הוו קא בחשן קידרא בכשפים׃ פירוש בחשן קידרא בידייהו
מגיסות הקדרה בידיהן כשהיא רותחת והרואה סבור שצדקניות הם׳ אחד מאלף מצאתי שהיה
צדיק׳ א"ל רב עיליש לההוא גברא מאי קאמר האי עורבא׳ כיונה מתילא ביונה נמשלה דכתיב
יונתי תמתי׳ סדרן להדדי נועדות יחד בבית הכסא׳ עדי גוברין או השבאין בעליהן הם׳ ונהרדעי
גוברין ישראלים אנשינו שבנהרדעא בעליהן היו כלומר פעם שהשהיו בעלים כך או בעליהן היו
כלומר פעם שהם היו בעליהן כאן בטליש אין אנו צריכות עוד להם׳ עדיאן במון עוד אחרת
זאת אומרת׳ ליתחקינהי מהכא שורחיקנו מכאן׳ איהו וההוא גברא רב עיליש ואותו האיש
המבין בלשון העופות׳ עבר מבדא מעבר המים ולא יכלו להשיבו עוד׃ יג ריש לקיש
זבין נפשיה ללודאי שקל בהדיה חיתא וגלגלתא אמר גמירי דיומא בתרה
כל דבעי מינייהו עבדי לה כי היכי דליחול אדמיה יומא בתרה אמרו ליה
מאי ניחא לך אמר להו בעינא מקמטינכו ואותבינכו וכל חד מינייכו
מחי חיותא וכלבא קמטינהו ואותבינהו וכל חד מינייהו כד מחייה
חדא חיותא נפק נשמתיה חרקינהו לשיניה א"ל אחוריקא מחייכת בי אכתי
משלו בבי פלגא דחיותא קטלינהו כולהו נפק ואתא קאכיל ושתי אמרה
ליה ברתא לא בעית מידי למוגא עליה אמר לה כתי כריסי בדי כי נח
תל' נפשיה שבק קפיא דמוריקא קיא אנפשיה ועזבו לאחרים חילם׃
פירוש ללודאי אומה שאוכלין בני אדם׳ חיותא וגלגלתא שק קטור וכך יש שאבן
או של עופרת בתוכו׳ יומא בתרה כשהורגין אותו׳ דליחול אדמיה׳ מחול על דמו׳ מקמטינכו
ואותבינכו לקשור ידים ולהושיבכם׳ חיותא וכלבא כלומר מכה אחד מכה׳ יתיב קאכיל ושתי כל
מיון

ימין בלמה שהוה משתכר לא היה מתמזס להצניע ליום מחר ולמזגה עליה בר און כסת
לישב עליו כרוסי ברו בטני ושומן שבמעיהוא לו כר וכסת מוריקא דרבנן׳ תוספות כל זבין
נפשיה ללודאי קודם שחזר למוטב דמסתמא לא היה מגלגל בעצמו כו׳ ברוסי כדי דכס היה
לשכב על בטנם כדאמרינן בנבחים ריש לקיש דמי אמעוהי ומקרי״

הנזקין פרק חמישי יו״ד

ההוא אפטרופוס דהוה בשיבבותיה דרבי מאיר דהוה קא מזבן ארעתא ודבין
עבדי ולא שבקיה ר״מ אתון ליה בחלמא אני להרוס ואתה לבנות ואפלו
הכי לא אשגח א׳ דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין הנהו בותרי דאיגרי
בהושטן כל בי שמשי הוו קא מינצי בהדי הדדי איקלע ר״מ להתם עכבינהו
תלתא בי שמשי עד דעבד להו שלמא שמעיה דקאמר ווי דאפקיה ר״מ להוא
גברא מביתיה״ פירוש דכל בי שמשי של ע״ש שמעיה לשטן דקאמר ווי דאפקיה מביתיה״

ט״ו משנה״ לא היה סקריקון ביהודה בהרוגי המלחמה״ פירוש סקריקון
בוי רוצח שנותן לו ישראל קרקע בפדיון נפשו ואומר לו שא קרקע זה ולא תמיתני וכוונת המשנה
בכלל בי טיטוס המצר לישראל גזר פולמוס שלו שלשה גזרות כבגר וישראל היושבים בארץ יהודה
בקירותא קמיה כל דלא קטיל ליקטלוהו׳ מתניתא כל דקטיל לייתי ארבעה זוזי׳ בתרייתא כל דקטיל
ליקטלוהו הלכך קמייתא ומציעתא פיון דקטליה אבא אונסיה גמר ומקני והלא היה סקריקון לא
היה טענת סקריקון שאם בא איש יהודה ולקח מן הרוצח שדה וכתולו יהודי אחר בשטלשלא יהרגנו
מיקחו קיים ואין בעלה שדה יכול להוציא כמו בטענת אונס ולומר שגזולה היתה ביד הרוצח
דאבא אונסיה גמר ומקני דכיון שאל שא קרקע זה והניחני אקנייה ניהליה בלבשלם ומתוקנות
פירשו מה טעמא שניכן ביהודה שבא למעט ארץ הגליל שלא היתה לשבט יהודה עכ״ל ש
בראשונה גזרו גזירה על יהודה לפי שמסורת בידם מאבותם שיהודה הרג עשו דכתיב ידך בערף
אויביך ׳ותניא בפרי בספרי ודין כבלו בשעה שהרג את עשו ובסוף פ״ק דסוטה אמרינן חושים
בן דן שקל חולבא ומחייה אדישיה דעשו ונפלו אכרעיה דיעקב שמה לא מרת
בהודה הבאה עד שעמד עליו יהודה והרגו עכ״ל״ ין א״ר יוחנן מ״ד אשרי אדם
מפחד תמיד אקמצא ובר קמצא חריב ירושלם אתורנגולת ותרנגולא חרוב
טור מלכא אשקא דריספק חריב ביתר אקמצא ובר קמצא חריב ירושלם
ההוא גברא דרחמיה קמצא ובעל דבביה בר קמצא עבד סעודתא אמר ליה
לשמעיה זיל אייתי ליקמצא אזל אייתי ליה בר קמצא אתא אשכחיה דהוה
ותיב א״ל מכדי ההוא גברא בעל דבבא דההוא גברא הוא מאי בעית הכא
קום פוק א״ל הואיל ואתאי שבקן ויהיבנא לך דמי מא דאכולנא ושתינא
א״ל לא יהיבנא לך דמי פלגא דסעודתין א״ל לא׳ יהיבנא לך דמי כולה
סעודתין א״ל לא נקטיה בידיה ואוקמיה ואפקיה אמר הואיל והוו יתבי רבנן
ולא מחו ביה שמע מינה קא ניחא להו אזל איכול קורצא בי מלכא״
פירוש מפחד תמיד לראות הנולד שלא תארע תקלה בספרים העשו זאת אשקא דריספק
של מרכבת נשיא שקורין ריטוגא בלשון אשכנז והוא כעין עגלה כדאמרינן באותו ואת בנו כי
מעילה לו פורנתא בריספק׳ קמצא ובר קמצא פן שם שני יהודים דרחמיה קמצא אוהבו היה שמו
קמצא׳ א״ל לא שבקינא לך׳ א״ל איתו ויהיבנא לך דמי כלבא סעודתך׳ איכול קרצא מלשינות״
תוספות אשרי אדם מפחד תמיד בפרק תפלת השחר אמרינן חזייה להההוא גברא דהוה חנחו
על חטאה את דכתיב כחדו בציון חטאים ופליך מקרא דהכא ומוקי לה בדברי תורה שנוהג שלא
ושכח תלמודו וחוזר על משנתו תמיד והכא נמי מייתי ליה אהני עובדא שבטחו עליו״ב

34

טופחים והלוחיים לביישו בר קמצא ולעמוד על כתיקסר והיה להם לפחד ולדאוג מן הפורענות
ולא דמו לאדם המתפחד בחנם׳׳ יד אזל א״ל קיסר מרדו בך יהודאי א״ל מי יימר
א״ל שדר להו קורבנא חזית אי מקרבין ליה אזל שדר בידיה עגלא תלתא בהדי
דקאתי שדא ביה מומא בניב שפתים ואמרי לה בדוקין שבעין דוכתא
דלדידן הוה מומא ולדידהו לאו מומא הוא סבור רבנן לקרוביה משום שלום
מלכות א״ל רבי זכריה בן אבקולס יאמרו בעלי מומים קריבין לגבי המזבח
סבור למקטליה דלא ליזיל ולימא אמר להו רבי זכריה יאמרו מטיל מום
בקדשים יהרג א״ר יוחנן ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את
ביתנו ושרפה את היכלינו והגלתנו מארצנו׳ שדר עלויהו נירון קיסר כי
קאתי שדא גירא למזרח אתא נפל בירושלים למערב אתא נפל בירושלים
לארבע רוחות העולם אתא נפל בירושלים א״ל לינוקא פסוק ליה פסוקך א״ל
ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל אמר קב״ה בעי לאחרובי ביתיה
ובעי לכפורי ידיה בההוא גברא ערק ואזל ואיגייר ונפק מיניה רבי מאיר׳׳

פירוש קורבנא קרבן להקריב על גבי המזבח דקיימא לן איש איש לרבות את הגוים
שנודרים נדרים ונדבות כישראל בניב שפתים שפה העליונה׳ לדידהו לא הוי מומא להקריב לבמות
בבמה דידהו לא מחוסר אבר׳ דוקין שילחמון והנוטה פדוק׳ ואמרו המטיל מום בקדשים ועבר על
לא יהיה בו נהרג׳ ענוותנותו סבלנותו שסבל את זה ולא הרגו׳ שדא גירא למזרח לקסום קסם
כשביה סמוך לירושלים ההוא ינוקא היה מגמגם בלישנה לב״ ביד עמי ישראל על ידי עמי ישראל׳׳
לכפורי ידיה לקנח ידין׳׳ תוספות׳ עגלא תלתא כמו נשלישיה עלבונו וכמו עגלה משולשת
וא״ל משולש פירוש מה טובות ויומ׳ עליה לכתן ולא יתבן הא דאמרינן בפרק ד׳ מיתות דהוו מנרו ליה
עגלא תלתא ולא כמו שמפרש שנגל עליה והא בסוף מקרשי גיטין דמוכח תמר עבדלהו עגלא
תלתא בזמא דשבעה פירוש יום ג׳ ללידתו׳׳ וח עלייהו לאספסיינוס קיסר אתא
צר עלה תלת שני הוו בה הנהו תלתא עתירי נקדימון בן גוריון ובן כלבא שבוע
ובן ציצית הכסת נקדימון בן גוריון שנקדה לו חמה בעבורו בן כלבא שבוע שכל
הנכנס לביתו כשהוא רעב ככלב יוצא כשהוא שבע׳ בן ציצית הכסת שהיה ציציתו
נגררת על הכסתות איכא דאמרי שהיתה כסתו מוטלת בין גדולי רומי חד אמר להו
אנא זיינא להו בחטי ושערי וחד אמר להו בחמרא ומשחא וחד אמר להו בציבי
ואמר רבי חסדא משבחי רבנן דציבי דחטי בשיתין אכלבי דציבי הוה להו למיזן עשרים וחד
שתא הוו בהו הנהו בריוני אמרו להו רבנן ניפוק ונעביד שלמא בהדייהו לא
שבקינהו אמרו להו רבנן לא מסתייעא מילתא קמו קלנהו להנהו אמברי
דחטי ושערי והוה כפנא׳׳ פירוש נקדה נקבה לשון מקדים בהרים׳ נקדה לו חמה
זרחה בשבילו במסכת תעניות׳ ציציתו ציצית שלטליתו׳ נגררת עגברים ובסתות שלא היה מהלך
אלא על מולת׳ ואיכא דאמרי בן ציצית שמו ולמה נקרא שמו הכסת שהיתה כסתו כסא שלו מוטלת
בין גדולי רומי כשהיה הולך בגדולי להקביל פני קיסר׳ הוה להו להנך תלתא עתירי חטי ושערי וחמרא
וציבי למיזן כל בני העיר עשרים וחד שתא בריוני אנשים ריקים ופוחזים למלחמה׳ אמרו להו רבנן
להנך בריוני לא מסתייעא מילתא לנצח׳ קמו בריוני קלינהו להנך אמברי לאוצרות התבואה ועצים
כדי שילחמו׳׳ וכו׳ מרתא בת ביתוס עתירתא דירושלים הויא שדרתיה לשליחה
אמרה ליה זיל אייתי לי סמידא ליכא אחוורתא איכא. אמרה ליה זיל אייתי לי אדאזיל
איזדבן אתא ואמר לה חוורתא ליכא גושקרא ליכא קימחא דשערי איכא אמרה
ליה זיל אייתי לי אדאזיל אזדבן הוה שליפא מסאנא אמרה אפוק ואחזי יא ~

משכחנא

גטין פרק ה׳

מ״ש בחנא מודי למיכל איתיב לה פרתא בכרעא ומתה קרי עלה ריבן הרכה בך והענוגה איכא דאמרי גרוגרות אכלה דרבי צדוק ואיתנינסא ומתה דרבי צדוק איתיב ארבעין שנין בתעניתא דלא ליחרוב ירושלם כי הוה אכיל מידי הוה מתחזי מאבראי וכי הוה בריא מייתו ליה גרוגרות מייץ מייהו ושדי להו כי הוה קא נייחא נפשיה אפיקתיה לכל דהבא וכספא שדיתיה בשוקא אמרה האי למאי מיבעי לי היינו דכתיב כספם בחוצות ישליכו׳

פירוש סמידא סולת חיורא פת נקייה׳ גושקיא בת קיבר׳ פרתא פרש על גללי בהמה׳ ומתה מחמת איסתניסותא׳ גרוגרות מחוסם שאכלה לרבי צדוק שמצץ את מימיה ומצתה היא ואכלה לרעבה ותדוח החולי של רבי צדוק שנכנס בגרוגרות ומתה באסטניסות׳ הוה מתחזי בגונו מאבראי מחמת שהיה כחוש׳ כי הוה בריא כשגמר תעניתו ורצה להברות עצמו הוו מייתו ליה גרוגרות מחמת שלא היה יכול לבלוע דבר עבה והיה מוצץ את מימיהם ומשליך הגרוגרות׳

כ

אבא סיקרא ריש בריוני דירושלם בר אחתיה דריבן הוה שלח ליה תא בצנעא לגבאי אתא אמר ליה עד אימת עבדיתו הכי וקטליתו ליה לעלמא בכפנא אמר ליה מאי איעביד דאי אמינא להו מידי קטלו לי א״ל חזי לי תקנתא לדידי דאיפוק אפשר דהוה הצלה פורתא אמר ליה נקוט נפשך בקצירי וליתו כ״ע ולישיילו בך ואייתי מידי סריא ואגני גבך ולימרו דנח נפשיה וליעיילו בך תלמידך ולא ליעול בך איניש אחרינא דלא לרגשון בך דקליל הוא דאינהו ידעי דחייא קליל ממיתא עבד הכי נכנס בו רבי אליעזר מצד אחד ורבי יהושע מצד אחר כי מטו לפתחא בעו למדקריה אמר להו יאמרו רבן דקרו בעו למדחפיה אמר להו יאמרו רבן דחפו פתחו ליה בבא נפק כי מטא להתם אמר שלמא עלך מלכא שלמא עלך מלכא אמר ליה מיחייבת תרי קטלא חדא דלאו מלכא אנא וקא קרית לי מלכא ותו אי מלכא אנא עד האידנא אמאי לא אתית לגבאי א״ל דקאמרת לאו מלכא אנא איברא מלכא את דאי לאו מלכא את לא מימסרא ירושלם בידך דכתיב והלבנון באדיר יפול ואין אדיר אלא מלך דכתיב והיה אדירו ממנו ואין לבנון אלא בה״מ שנא׳ ההר הטוב הזה והלבנון ודקאמרת אי מלכא אנא אמאי לא קאתית לגבאי עד האידנא בריוני דאית בן לא שבקינא א״ל אי חבית של דבש ודרקון כרוך עליה לא היו שוברין החבית בשביל דרקון אישתיק קרי עליה רב יוסף ואי תימא רבי עקיבא משיב חכמים אחור ודעתם יסכל אי בעי ליה למימר ליה שקלינן צבתא ושקלינן ליה לדרקון וקטלינן ליה וחביתא שבקינן ליה אדהכי אתא פריסתקא עליה מרומי א״ל קום דמית ליה קיסר ואמרי הנהו חשובי דרומי לאותיבך ברישא הוה סיים חד מסאנא בעא למסיימא לאחרינא לא עייל בעא למשלפיה לאידך לא נפק א״ל לא תצטער שמועה טובה אתיא לך דכתיב ושמועה טובה תדשן עצם אלא מאי תקנתיה ליתי איניש דלא מייתבא דעתך מיניה ונחליף קמך דכתיב ורוח נכאה תיבש גרם עבד הכי עייל א״ל ומאחר דחכמיתו כולי האי אמאי לא אתיתו לגבאי א״ל ולא אמרי לך א״ל אנא נמי אמרי לך א״ל מיזל אזילנא ואיניש אחרינא משדרנא אלא בעי מינאי מידי דאתן לך א״ל תן לי יבנה וחכמיה ושושילתא דרבן גמליאל ואסוותא דמסיין ליה לרבי צדוק קרי עליה רב יוסף ואי תימא רבי עקיבא משיב חכמים אחור ודעתם יסכל איבעי ליה למימר ליה לשבקינהו הדא זמנא והוא סבר דלמא כולי האי לא עביד והצלה

35 אבא סיקרא בר שמן שלח ליה ריב״ז תא לגבאי בצנעא אל׳ ריב״ז עד אימת
נמי לא חזו״ פירוש אבא סיקרא [illegible] תקנתא לדידי שיפיקוני לצאת מן העיר כקוט כנעך בקזוי החבן
עבידתו הכי דלא שבקינן לחשלומי חיילי שאתה חולה ליעיילו בך כמו שאתה גוסס ואיתי מידי סריא דבר מסריח בגון
עגמך כחולים הוא כי קול שאתה גוסס עמך שיאמרו מת והוא נתכוין כבר יליעיילו בך תלמידך וכסו תתגלגל ממקך
כלה אנבי גבך השכב במטתך שיאמרו קול מרות בען הנך בריוני למדרגיה בחוים שמה מעדים היו
לגאת ולא יניחו חחיים לשאת וחגן יעון דחזאה קליל ירובן זקן למרחשה אולי ישתוק דלאו קללה איא נתעללה ביאיונא
לה אבא סיקרא וחמוך והחמים עליו שאמר רבן יוחנן מישל לבנן דא כה
מלכא את מלך מתה שתעד להיות והיה אדירו ממנו ונעשל מקדם יצא אלמא אדיר ניה מושל כן גולהם
שאלבין עונותהם ציונה כמה עליה דבוק ולבנון באחד אין שוכין את החבית כמו שלבנו הזקן בן גולהם
להעמית חומת העיר ולגזרה סחט בה להשליך אותו בנויני מפותה והביתה שבקינן לה כן היינו תעכים אולי
נובלהם ולא יניחם ותהוה העיר קרוחה ונפלים עמך בריסקא עליה לא כמין שנתרשלו איברין
משוחת השמועה ונוח כמאה חיכש גרם וכאשר תבוא כזך מחמת השנה תיבש העצם שלך
שלא תחריבנה ולא תהוה חבירה ומלטיתא דרבג מעונות הנשיא שלא תהרגם ושלא תכלה שלשלת
בית דוד וחסותא כותחים תן לי מחבשין שירפאו את רבי צדוק שלא היה יכול לבלוע חוכל לפי שהתקיים צון
שבין בתעניותיו והוא ספר רבן יוחנן כולי האי ולמשבק לירושלים לא שבק לי ומשתבח דהשתא הצלה כורתה
לא עבד הלכך בעינא מהיה הא דתהוי הצלה כורתה תוספות אילאן הולכא את לא אירושלם
כיוך משב דאכתי לא איחזדא כיון עד שבא טיטוס מבלחיים כיון דכבר גזר עליה בטטוס והוה כמעד
הוה כאו כבר נמסכה״ כה אסוותא דאסיין ליה לרבי צדוק מאי היא ולא קרא
אשקיוה מיא דפארי למחר מיא דסמיקא לבאחר מיא דקמחא עד דאוה מעיה גורתה
נוחתא״ פירש מיא דפארי מים שנישורו בהן סובין מיא דסינוקא סובין גסין וקמח מעורב בהן
כב אזל שדריה לטיטוס הרשע ואמר אי אלהימו צור חסיין בו זה טיטוס
הרשע שחרף וגדף כלפי מעלה מה עשה תפש זונה בידו ונכנס לבית קדש הקדשים
והציע ספר תורה ועבר עליה עבירה ונטל סייף וגדר את הפרוכת ונעשה נס והיה
דם מבצבץ ויוצא וכסבור הרג את עצמו שנ׳ שאגו צורריך בקרב מועדך שמו
אותותם אותות. אבא חנן אומר מי כמוך חסין יה מי כמוך חסין וקשה שאתה שומע
ניאוצו וגדופו של אותו רשע ושותק דבי רבי ישמעאל תנא מי כמוך באלים מי
כמוך באלמים. מה עשה נטל את הפרוכת ועשאן כמין גרגותני והביא כל כלים
שבמקדש והניחן בהם והושיבן בספינה לילך ולהשתבח בעירו שנ׳ ובכן ראיתי
רשעים קבורים ובאו וממקום קדוש יהלכו וישתכחו בעיר אשר כן עשו אל תקרי
קבורים אלא קבוצים אל תקרי וישתכחו אלא וישתבחו איכא דאמרי קבורים ממש
דאפילו דמטמרן איגלאין ליה. עמד עליו נחשול שבים לטבעו אמר כמדומה
אני שאלהיהם של אלו אין גבורתו אלא במים בא פרעה טבעו במים בא סיסרא טבעו
במים אף הוא עומד עלי לטבעני במים אם גבור הוא יעלה ליבשה ויעשה עמי
מלחמה יצתה בת קול ואמרה רשע בן רשע בן בנו של עשו הרשע בריה קלה יש לי
בעולמי ויתוש שמה אמאי קרי ליה בריה קלה דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה
עלה ליבשה ותעש עמה מלחמה עלה ליבשה בא יתוש ונכנס בחוטמו ונקר
במוחו ז׳ שנים יומא חד הוה קא חליף אבבא דבי נפחא שמע קל ארזפתא
אישתיק אמר איכא תקנתא בכל יומא מייתו נפחא ומחו קמיה לגוי יהיב ליה
ארבעה זוזי לישראל אמ׳ מסתיין דקא חזית בסנאך עד תלתין יומין עביד הכי
מכאן ואילך כיון דדש דש. תניא א״ר פנחס בן ערובא אני הייתי בין גדולי רומי
וכשמת פצעו את מוחו ומצאו כצפור דרור משקל שני סלעים במתניתא תנא
כגוזל בן שנה משקל ב׳ ליטרין אמר אביי נקיטינן פיו של נחשת וצפרניו של ברזל
כי הוה קא מיית אמר להון לקליוה לההוא גברא ובדרו לקטמיה אשבע ימי דלא
לשכחיה

למכחיה שלהא דיהודאי ולוקמיה בדינא׳׳ פירוש שהגו צורין בקרב
מועדיך בבית שאתה מתוועד בו׳ שמו אותותם אותות׳ המגן שסימניהן סימן דם
זה עלמי הוא אם לא שהרגנו את עצמונו בעוני כלמי מעלה׳ חסין מתחנק׳ כמין מבואי
הגדול שמכין בו יין תנת לבה׳׳ ויעתבהו בעיר אחר בן עשו הגבוה הזאת שאתם כו אין׳׳
מגולי דמטמין מטלין תמונה של ישראל׳ כחשול רוח סערה׳ מסרה נקל קיטון ברכם מעלנא
כה להכנים מאכל׳ מכה כמינא דעך בית הכני׳ אתרתא קורנס׳ אושתיק אותו יתוש
מלנקד מפני קול הקורנס׳ כיון דדשדש משהרגיל היתוש ולמד בקול הקורנס הכיר בה ולא
הניח ביקונו׳ ציפור דרור׳׳ תוספות ונעשה נס והיה דם להודיע דקשה לפני המקום חרבן
בית המקדש׳ תקנות וניקר מוחו שבעה שנים לא נעשה טרכס בבן דדרך אוטמין בבנה לא
ניקב הקדוש ועוד דיש חלוק בין טרנוס ואדם לבהמה בדרשת בבק דעודוכין׳׳

כג אונקלוס בר קלוניקוס בר אחתיה דטיטוס הוה בעי לאיגיורי
אזל אסקיה לטיטוס בנגידא א"ל מאן חשיב בההוא עלמא א"ל ישראל מהו
לאידבוקי בהו א"ל מילייהו נפישין ולא מצית לקיימינהו זיל אגרי בהו בההוא
עלמא והוית רישא דכתיב היו צריה לראש אויביה שלו כל המיצר לישראל
נעשה ראש׳ א"ל דיניה דההוא גברא במאי א"ל במאי דפסיק אנפשיה כל יומא
מכנשי ליה לקטמיה ודייני ליה וקלו ליה ומבדרו אשב ימי׳ אזל אסקיה
לבלעם בנגידא א"ל מאן חשיב בההוא עלמא א"ל ישראל מהו לאידבוקי בהו
א"ל לא תדרוש שלומם וטובתם כל הימים א"ל דיניה דההוא גברא במאי א"ל
בשכבת זרע רותחת תניא א"ר אלעזר בוא וראה כמה גדולה כחה של בושה
שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא והחריב את ביתו ושרף את היכלו׳׳

פירוש בנגידא הוב׳ במאי דפסק אנפשיה מיקלי ומגרי קטמא׳ בשכבת זרע רותחת
כנגד מדה שבגאותו התחיל בעם לזנות אל בנות מואב דאמר מר בעירונין ניליף לה מבלעם
בגדה׳ וגיעות בשר המלהיב הרבה מיתן בוגעות בשר וקרא דברי סופרים יתר מדברי תורה נביאי
עם בעת העולם בלשם שהעבירה בגלית עלין והרשע׳׳

כד אתרנגולא ותרנגולתא
חריב טור מלכא דהוי כי הוו מפקי חתנא וכלתא מפקי קמייהו תרנגולא
ותרנגולתא כלומר פרו ורבו כתרנגולין יומא חד הוה קא חליף גונדא דרומאי
שמטו מינייהו נפלו עלייהו מחונהו אתו אמרו לה לקיסר מרדו בך
יהודאי אתא עלייהו הוה בהו ההוא בר דרומא דהוה קפיץ מילא וקטיל
בהו שקליה קיסר לתגיה ואותביה אארעא אמר רבוניה דעלמא כוליה אי
ניחא לך לא תמסריה להאי גברא בידיה ולמלכותיה בידיה דחד גברא
אכשליה פומיה לבר דרומא ואמר הלא אתה אלהים זנחתנו ולא תצא
אלהים בצבאותנו דוד נמי אמר הכי עייל אתמוהי קא מתמה על לבורת
הכסא אהא דקונא שפטיה לכרכשיה ונח נפשיה אמר הואיל ואתרחיש
ליה ניסא הא זימנא אשבקינהו ושבקינהו ואזל אכלו ושתו ואדליקו
שרגי עד דאיתחזי בוליונא דגושפנקא ברחוק מיל אמר מיחדא קא חדו בי
יהודאי הדר אתא עלייהו א"ר אסי תלת מאה אלפי שליפי ספסירא עיילו
לטור מלכא וקטלו בה תלתא יומא ותלתא לילוותא ובהך גיסא הילולי
וחנגי ולא הוו ידעי הני בהני׳׳ פירוש טור מלכא מדינה ששמה הר המלך׳׳

גבול

נכול בני המדינה היהודים עלייהו ודוממי מחונכהו נוכדא גדול הוה בהן ביהודים··
אדקוד לשמוח· עד דאתחזי לבני החיל· פליוגא דגושעקא מי שקיהה לו עורה בטבעתו היה
חוכר ד' חביכה רחוק מיל מן השיר למיאה הצרות·· כה **בלע יי' ולא חמל את**
כל נאות יעקב כי אתא רבין א"ר יוחנן אלו ששים רבוא עיירות שהיו לו לינאי
המלך בהר המלך דאמר רב יהודה א"ר אסי ששים רבוא עיירות היו לו לינאי
המלך בהר המלך וכל אחת ואחת היו בה כיוצאי מצרים חלוקן כפר ביש כפר
שחלים כפר דכריא כפר ביש דלא יהבו פיתא לאושפיזא· כפר שחלים שהיתה
פרנסתן מן שחליים· כפר דכריא אמר רבי יוחנן שהיו נשותיהן יולדות זכרים
ויולדות נקבות באחרונה ונפסקות אמר עולא לדידי חזי לי ההוא אתרא ואפילו
שתין רבוותא קני לא מחזיק א"ל ההוא מינא לרבי חנינא שקרי משקריתו
א"ל ארץ צבי כתיב בה מה צבייה אין עורו מחזיק את בשרו אף ארץ ישראל
בזמן שיושבין עליה רווחא ובזמן שאין יושבין עליה מצמקא·· פירוש שחליים
מין מאכל הוא במסכת ע"ז· ההוא אתרא הר המלך· משקריתו ואמריתו ששים רבוא עיירות היו
בהר המלך והוא אינו מחזיק אלו ששים רבוא· קנים· צמוקה כמו גמור משאני· אין עורו מחזיק את
בשרו משהופשט הוא כווץ ואין יכול להחזיר ולכסותו בה·· כן **רב מניומי בר חלקיה**
ורב חלקיה בר טוביה ורב הונא בר חייא הוו יתבי גבי הדדי אמרי אי איכא דשמיע
ליה מלתא מכפר סכניא של מצרים לימא פתח חד מינייהו ואמר מעשה בארוס
וארוסתו שנשבו לבין הגוים והשיאום זה לזה אמרה לו בבקשה ממך לא תגע בי
שאין לי כתובה ממך ולא נגע בה עד יום מותו וכשמת אמרה להן ספדו לזה
שכבש יצרו יותר מיוסף דאלו ביוסף לא הוה אלא חדא שעתא והאי כל יומא
ויומא ויוסף לאו בחדא מטה והאי בחדא מטה ויוסף לאו אשתו והא אשתו
פתח אידך ואמר מעשה ונמכרו ארבעים סאים תורמוסין בדינר בחסר השער מורא אחת
ובדקו ומצאו אב ובנו שבאו על נערה מאורסה ביום הכפורים והביאום לבית דין
וסקלום וחזר השער לקדמותו פתח אידך ואמר מעשה באדם אחד שבקש לגרש את אשתו
ונכנס והיתה כתובתה מרובה מה עשה הלך וזמן את שושביניו והאכילן והשקן
שיכרן והשכיבן על מטה אחת והביא לובן ביצה והטיל ביניהן והעמיד להן עדים
ובא לב"ד היה שם זקן אחד מתלמידי שמאי הזקן ובבא בן בוטא שמו אמר להם
כך מקובלני משמאי הזקן לובן ביצה סולד מן האור ושכבת זרע דוהה מן האור
בדקו ומצאו כדבריו והביאוהו לב"ד והלקוהו והגבו כתובתה ממונו א"ל אביי לרב יוסף
ומאחר דהוו צדיקים כולי האי מ"ט איענוש א"ל משום דלא אתאבלו על ירושלים
דכתיב שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים
עליה·· פירוש דמשמע עליה דהם מעשיהם הם צדיקים הם רשעים· בארוס וארוסתו מאותו העיר··
שכבשו יצרן ולא יצרו ולא חטאו ולא נתגבר עליו· ונחסר השער נתייקרו התבואה· לובן ביצה שהוא
סולד כשמכניסין אותו באש· סולד דעליו מתייבש ומסולד· שכבת זרע דוהה מן האור
חומה לשון להוציא קול שבא על אשתו
נכנס ונבלע בבגד ואינו מגליד·· כן **תנוקא דרוסנק חריב ביתר דהוו נהוגי**
כי הוה מתיליד ינוקא שתלי ארזא וינוקתא שתלי תורניתא וכי הוו מינסבי קייצי
להו ועבדי להו גננא יומא חדא הוה קא חלפא ברתיה דקיסר איתבר שקא דרוספק
קצו ארזא ועיילו לה אתו נפול עלייהו מחונהו אתו אמרו ליה לקיסר מרדו בך יהודאי
אתא עלייהו· בלע בחמת כל קרן ישראל א"ר זירא א"ר אבא א"ר יוחנן אלו שמונים

קרני מלחמה שנכנסו לכרך ביתר בשעה שלכדוה והרגו בה אנשים ונשים וטף עד שהלך דמן ומטלים הגדול שמא תאמר קרובה היתה רחוקה היתה מיל תניא ר״א הגדול אומר שני נחלים יש בבקעת ידים אחד מושך אילך ואחד מושך אילך ושיערו חכמים שני חלקים מים ואחד דם במתניתא תנא שבע שנים בצרו אומות העולם את כרמיהן מדמן של ישראל בלא זבל׳׳ פירוש תרגומא כיון בנגא חוכה קרני מלחמה ראשי גייסות תוקעי קרן ומתחזקים ז׳ הם בני צבאים· ושמא תאמר קרובה היתה לים· בקעת ידים שם מקום· ואחד דם מהרוגי ביתר׳׳

כח · א״ר חייא בר אבין א״ר יהושע בן קרחה סח לי זקן אחד מאנשי ירושלם בבקעה זו הרג נבוזראדן רב טבחים מאתים ואחד עשרה רבוא ובירושלם הרג תשעים וארבעה רבוא על אבן אחת עד שהלך דמן ונגע בדמו של זכריה לקיים מה שנ׳ דמים בדמים נגעו אשכחיה לדמיה דזכריה דהוה קא מרתח וסליק אמר להו מאי האי אמרו ליה דם זבחים דאשתפיך אייתי דמי ולא אידמי אמר להו אי אמריתו לי מוטב ואי לאו מסריקנא לבשרייכו במסרקי דפרזלא אמרו ליה מאי נימא לך נביא הוה בן דהוה קא מוכח לן במילי דשמיא קמינן עלויה וקטלינן ליה והא כמה שנים דלא קא נייח דמיה אמר להו אנא מפייסנא ליה אייתי סנהדרי גדולה וסנהדרי קטנה קטל עילויה ולא נח בחורים ובתולות קטל עילויה ולא נח א״ל זכריה טובים שבהם אבדתי ניחא לך דאבדינהו לכולהו מחסר ליה הכי נח בההיא שעתא הרהר תשובה בדעתיה אמר ומה הם על נפש אחת כך ההוא גברא דקטל כל הני נשמתא שאכו עוק אגל שדר פורטיתא לביתיה ואגייר תאנא נעמן גר תושב היה נבוזראדן גר צדק היה מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק מבני בניו של סיסרא למדו תינוקות בירושלם מבני בניו של סנחריב למדו תורה ברבים ומאן אינון שמעיה ואבטליון היינו דכתיב ונתתי את דמה על צחיח סלע לבלתי הכסות׳׳ יחז׳

פירוש של זכריה בן יהוידע הכהן שהרגוהו שרי יהודה במצות יואש מפני שהוכיחן לו ליואש ושאמרו לו אלוה והרגוהו בעזרה· שדר פורטיתא שכבר היה תוהא על כפיו· גר תושב היה שלא קבל עליו שמרת מצות אלא שבע של בני נח ועשה עוד עבירה היינו דכתיב אומגו דזכריה· על צחיח סלע על חלקה אבן חלקה שלא יבלע בארץ כן היה דמו שלא כסה על העפר ולא נבלע· צחיח שעושות מתוגו׳׳

כט · הקול קול יעקב והידים ידי עשו הקול זה אדריינוס קיסר שהרג באלכסנדריא של מצרים ששים רבוא על ששים רבוא כפלים כיוצאי מצרים קולו יעקב זה אספסיינוס קיסר שהרג בכרך ביתר ת׳ רבוא ואמרי לה ארבעת אלפים רבוא והידים ידי עשו זו מלכות אדום שהחריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגלתנו מארצנו ד״א הקול קול יעקב אין לך תפלה שמועלת שאין בה מזרעו של יעקב והידים ידי עשו אין לך מלחמה שנוצחת שאין בה מזרעו של עשו היינו דא״ר אלעזר בשוט לשון תחבא בהרהורי לשון תחבא׳׳ פירוש הקול קול צווח ובכי שעלה מיעקב דהא יצחק בנבואה מכלתנו על ביתר והיינו דא״ר אלעזר הא דאמרן לעיל שעל ידי לשון הרע חרבה בית ונהרגו נפשות רבות· בהרהורי לשון במריבות לשון כמו אל תאחר שוט לשון שבט מכה· תוספות· זה אדריינוס קיסר שהרג באלכסנדריא והא דאמרינן בהחליל דאלכסנדרוס מוקדון הרג והחריבה שמא בעמים כתיב בה׳׳

ל · א״ר יהודה א״ר מ״י על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון מלמד שהראה הקב״ה לדוד חרבן בית

ראשון וחרבן בית שני חרבן ביתר חשוך על נהרות בבל שם ישבנו גם
בכינו בית שני רבת זכור יי לבני אדום את יום ירושלם האומרים ערו ערו עד
היסוד בה א"ר יהודה אמר שמואל ואי תימא רב אמי ואמרי לה במתניתא
תנא מעשה בארבע מאות ילדים וילדות שנשבו לקלון הרגישו בעצמן למה הם
מתבקשים אמרו אם אנו טובעים בים אנו באין לחיי העולם הבא דרש להם הגדול
שבהם אמר יי מבשן אשיב אשיב ממצולות ים מבשן אשיב מבין שני אריות אשיב
ממצולות ים אלו שטובעין בים כיון ששמעו ילדות כן קפצו כלם ונפלו לים הללו
שירבן לכך כן הוא שאין דרכינו לכך עאכ"ו אף הם קפצו לתוך הים ועליהם הכת'
אומר כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה ורב יהודה אמר זו אשה ושבעה
בניה אתיוה לקמא לקמיה דקיסר אמרו ליה פלח לע"ז אמר להו כתוב בתורה אנכי
יי אלהיך אפקוה ועיילוה וקטלוה אתיוה לאידך לקמיה דקיסר א"ל פלח לע"ז אמר
להו כתוב בתורה לא יהיה לך אלהים אחרים על פני אפקוה וקטלוה אתיוה לאידך
אמרו ליה פלח לע"ז אמר להו כתוב בתורה לא תשתחוה לאל אחר אפקוה וקטלוה
אתיוה לאידך אמרו ליה פלח לע"ז אמר להו כתוב בתורה זובח לאלהים יחרם
אפקוה וקטלוה אתיוה לאידך אמרו ליה פלח לע"ז אמר להו כתוב בתורה שמע
ישראל יי אלהינו יי אחד אפקוה וקטלוה ואתיוה לאידך אמרו ליה פלח לע"ז
אמר להו כתוב בתורה וידעת היום והשבות אל לבבך כי יי הוא האלהים בשמים
ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד אפקוה וקטלוה ואתיוה לאידך אמרו ליה פלח
לע"ז אמר להו כתוב בתורה את יי האמרת היום ויי האמירך היום כבר נשבענו
להקב"ה שאין אנו מעבירין אותו באל אחר ואף הוא נשבע לנו שאין מעביר
אותנו באומה אחרת א"ל קיסר אשדי לך גושפנקא וגחין ושקליה כי היכי
דלימרו קביל עליה הרמנא דמלכא א"ל חבל עליך קיסר חבל עליך קיסר על
כבוד עצמך כך על כבוד הקב"ה עאכ"ו אפקוה למקטליה אמרה להו אימיה הבו
ניהלי ואנשקיה בזרחא אמרה לו בני לכו ואמרו לאברהם אביכם אתה עקדת
מזבח אחד ואני עקדתי שבעה מזבחות אף היא עלתה לגג ונפלה ומתה יצתה
בת קול ואמרה אם הבנים שמחה כו'. יהושע בן לוי אמר זו מילה שנתנה
במרומי רבי שמעון בן לקיש אמר זו ת"ח שמראין הלכות שחיטה בעצמן דאמר
רבא כל מילי ליחוי איניש בנפשיה בר משחיטה ודבר אחר רב נחמן בר
יצחק אמר זו ת"ח שממיתין עצמן עליה כדר"ש בן לקיש דאר"ש בן לקיש אין
דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנ' זאת התורה אדם כי
ימות באהל ::

פירוש · לקלון ילדים למשכב זכור וילדות לזנות לבעלים · ...
נוטריקון · ... שאין קלונו ... בקלון ... הורגנו כל היום · ...
... טבוע ... מעשה ...
... ·על מילה הורגנו כל היום ... בר משחיטה ... ::

[illegible] מנחות [illegible] שמסובין לקנוך עליו· תוספות קפצו כולן ונפלו לתוך הים והם דאמרינן [illegible] וישתלחו כי שנתגדו ולא יתבול בעצמן [illegible] היו מאיסורין בנתמכן [illegible] כברו לחנניה מישאל ועזריה [illegible] לי [illegible] היו [illegible] ולא היו הורגים אותן [illegible] לקריה [illegible] ראוי ראייתו ומשביען [illegible] [illegible] יהיה לך··

לא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ארבעים סאה קצוצי תפלין נמצאו בראשי הרוגי ביתר רבי ינאי ברבי ישמעאל אומר ג' קופות של ארבעים סאה במתניתא תנא מ' קופות של ג' סאין ולא פליגי הא דמוחא הא דזרועא א"ר אסי ד' קבין מוח נמצאו על אבן אחת עולא אמר ט' קבין א"ר כהנא ואי תימא שילא בר מרי מאי דכתיב בת בבל השדודה אשרי שישלם לך אשרי שיאחז ונפץ את עולליך אל הסלע בת ציון היקרים המסולאים בפז מאי מסולאים בפז [illegible] ליפוזא נחור בעלמא חדא בחמרי וחדא בדולי [illegible] שהיו [illegible] משקה הנן חשובו [illegible] נקטי בלוונא [illegible] ומשמשי [illegible] ישראל ואסרו בכרעי דפוריהן ומשמשו אמר ליה חד לחבריה הא אובא כתיבא א"ל גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת אמר כמה מרחיקנא מהכתא פלן א"ל [illegible] ופלגא א"ל אי מטאי לביה לא איצטריכילך א"ר יהודה אמר שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל מ"ד עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי ארבע מאות בתי כנסיות היו בכרך ביתר ובכל אחד ואחד היו בה ד' מאות מלמדי תינוקות ובכל אחד ואחד היו לפניו ד' תינוקות של בית רבן וכשהיה אויב נכנס לשם היו דוקרין אותן בחוטריהן וכשגבר אויב ולכדום כרכום בספריהם והציתום באש··

פירוש קצוצי תפלין ותוס' תפלין [illegible] [illegible] במסכת [illegible] ארבעים סאה [illegible] בכל קופה היו ג' [illegible] סאה [illegible] [illegible] כל [illegible] בית אחד [illegible] [illegible] ביתר [illegible] [illegible] המסולאים [illegible] [illegible] כנגדן [illegible] [illegible] ללמוד [illegible] [illegible]·· לב ת"ר

מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לכרך גדול שברומי אמרו לו תינוק אחד יש בבית האסורין יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים הלך ועמד על פתח בית האסורין אמר מי נתן למשסה יעקב וישראל לבוזזים ענה אותו תינוק ואמר הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו אמר מובטח אני בו שמורה הוראה בישראל העבודה שאיני זז מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקין עליו אמרו לא זז משם עד שפדאו בממון הרבה ולא היו ימים מועטים עד שהורה הוראה בישראל ומנו רבי ישמעאל בן אלישע א"ר יהודה א"ר מעשה בבנו ובבתו של רבי ישמעאל בן אלישע שנשבו לב' אדונים לימים נזדווגו שניהם במקום אחד זה אומר יש לי עבד שאין כיופיו בכל העולם וזה אומר יש לי שפחה שאין בכל העולם כולו כיופיה אמרו בא ונשיאם זה לזה ונחלק בוולדות הכניסום לחדר זה ישב בקרן זוית זה וזו ישבה בקרן זוית זה זה אומר אני כהן בן כהנים גדולים אשא שפחה וזאת אומרת אני כהנת בת כהנים גדולים אנשא לעבד ובכו כל הלילה כיון שעלה

עמד השחר הכירו זה את זה ונפלו זה על זה וגעו בבכיה עד שיצאה נשמתן ועליהם קונן ירמיה על אלה אני בוכיה עיני עיני יורדה מים: תוספות כלמתן

שפודקין עליו כי איכא סכנת נפשות פודין שבויין יותר על כדי דמיהן כדאיתא בפרק השולח גבי מוכר עצמו ואת בניו לגוים פ"ש הכא דאיכא קטלא ... דמוכלב בחלתה היה:

לב א"ר שמעון בן לקיש מעשה באשה אחת וצפנת בת פניאל שמה צפנת שהכל צופין ביופיה בת פניאל בתו של כ"ג ששמש לפני ולפנים שנתעלל בה שבאו כל הלילה לאחר הלבישה שבעה חלוקים והושיבה למכרה בא אדם אחד שהיה מכוער ביותר אמר ליה השיאני את יופיה א"ל ריקה אם אתה רוצה ליקח קח שאין כיופיה בכל העולם כולו א"ל אעפ"כ הפשיטה שעה חלוקים נ' קרעתו ונתפלשה באפר אמרה לפניו רבש"ע אם עלינו לא חסת על קדושת שמך הגבור למה לא תחוס ועליה קונן ירמיה בת עמי חגרי שק והתפלשי באפר אבל יחיד עשי לך מספד תמרורים כי פתאום יבא השודד עלינו עלינו לא נאמר לא עלינו כביכול עלי ועליך בא שודד: פירוש על כבוד שמך הגבור והיכן נמצא עלי ועליך שמי מתחלל בכך:

לד א"ר יהודה א"ר ועשקו גבר וביתו ואיש ונחלתו מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשת רבו נשוליא דנגרי הוה פעם אחת הוצרך רבו ללות א"ל שגר אשתך אצלי ואלונה שגר אשתו אצלו שהה עמה שלשה ימים קודם ובא אצלו אמר לו אשתי ששגרתי לך היכן היא א"ל אני פטרתיה לאתר ושמעתי שהתינוקות נתעללו בה בדרך א"ל מה אעשה א"ל אם אתה שומע לעצתי גרשה א"ל כתובתה מרובה א"ל אני אלוך ותן לה כתובתה עמדה וגרשה הלך הוא ונשאה כיון שהגיע זמנו ולא היה לו לפרעו א"ל בא ועשה עמי בחובך והיו הם יושבין ואוכלין ושותין והוא היה עומד ומשקה עליהם והיו דמעות נושרות מעיניו ונופלות בכוסיהן ועל אותה שעה נחתם גזר דין ואמרי לה על שתי פתילות בנר אחד: פירוש שוליא דנגרי הוה לא היה רבו לתורה אלא רבו לאומנות שלנגריא שוליא הנגרין. נצרך ללוות הרב. קודם השחים. שתי פתילות בנר אחד תשמיש:

לה אמר רבה בריה דרבא ואי תימא רבי הלל בריה דרבי וולס מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד ולא והא הוה יהושע הוה אלעזר ודא הוה לעזר הוה פנחס והא הוה פנחס הוו זקנים והא הוה שאול הוה שמואל: והא נח נפשיה כולהו שני קאמרינן והא הוה דוד הוה עירא היאירי והא נח נפשיה כולהו שני קאמרינן והא הוה שלמה הוה שמעי בן גרא והא קטליה כולהו שני קאמרינן והא הוה חזקיה הוה שבנא והא איקטיל כולהו שני קאמרינן והא הוה עזרא הוה נחמיה בן חכליה א"ר אחא בריה דרבא אף אני אומר מימות רבי ועד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד ולא והא הוה הונא בר נתן שאני הונא בר נתן דמיכף הוה כייף ליה לרב אשי:

פירוש במקום אחד שתהא תורתו וגדולתו שלעושר במקום אחד שאין בישראל גדול כתורה ובעושר כמותו והא הוה אלעזר יחיד לאחר שנפטר יהושע והא הוה פנחס לאחר אלעזר בתורה וגדולה שהוה כ"ג אחר דאבין. הגן זקנים שקבלו מיהושע ומאריכו ימים אחרין כדכתיב אשר האריכו ימים אחרי יהושע שאול גדול בתורה הוה לא שלא למד לאחרים כדאמרינן בעירובין שאול לא גלי מסכתא דאמי כתיב בכל אשר יפנה ירשיע והא מן נבואה דשמואל קודם שאול כולהו שני משעמד בגדולה תרא תורה וגדולה במקום אחד וזה בתחלת גדולתו לא יחיד היה בתורה עירא היאירי גדול בתורה היה כדאמרינן במועד קטן דהוה מתני להו לרבנן ע"ג כרים וכסתות חזקיה תלך ויהא גדול בתורה הוה כדאמרינן בחלק שבנא גדול בתורה היה כדאמרינן בסנהדרין שבנא הוה דריש בתליסר ריבוותא והא אקטול סנחריב הרגו כדאיתו ... במסכת ... והא הא הונא בר נתן תורה וגדולה הותה לו כדאמרינן במועד קטן דהא חזקת רגלי ... בר נתן ואמרינן נמי דזבחים דאקיים לה ... הוו מלכיות חומחין עד נברוקא:

פרק ה

סנהדרין כ"א דינו ממונות שהוא פי' כתוב מאמר זה בעם אחרת. וגם מוסיף בתוספות ב' דרחם ז"ל והא
נהה הוה חזקיה אות ספרים דלג ליה דחזקיה לא היה מעשל על כל ישראל שכבר גלו עשרת השבטים ושוב
ישבנא רשע היה ולא חמנייה הוא והוא דכי כיון הוה דוקא מ שרי הוה ההוא פל שקא דוו אלתי ומיודעי
כיון דרשע הוה איתו רק המינין וקרא קשה דלא משני הוה המבונות שהיה מבאיש פני דוד בהלכה כולהו
שני קאתודין דמעהון תחלה נחלתן לחפסק כולהו עני והשתא לא קל ספרים דברח והא הוה לעוד הוה טבח
דרבי כדיך והא הוה לעוד שהותחלה גדולהן אחר על יהושע ותירוצא דלא משני מיהושע הוה עתני בקנקנ
שהתחיר הלכות שעשתכהן מישראל ״ לו ויאמר לאשר על המלתחה מחו מלתחה מלכים ב׳
א"ר אבא בר יעקב דבר הנמלל ונמתק ״ פירוש ויאמר לאשר על המלתחה כיהוה כתיב
דבר הנמלל ונרותה כבדי כשתן הס שחותן כרותח ע"י מולה שמולל באצבעותיו כשהוא טוחה ״
לז משנה אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום כהן קורא ראשון ואחריו
לוי ואחריו ישראל מפני דרכי שלום ״ גמרא מנה"מ א"ר מתנא דאמר קרא ויכתוב
משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי והשתא הנן לא ידעי דכהנים בני
לוי נינהו לא כהן בראשה והדר לוי ועוד האריכו בראיות מפסוקים ״ פירוש כהן קורא
ראשון כי היכי דלא ליתו לאינצויי תקינו לה, ורבנן האי סדרא דכיון דתקנתא דרבנן הוא הולא תרינן
לשניה ולרמאר אנא קרינא ברישא· ותנה שיקראו בה כהנים והדר בני לוי ״
בבית ישן מפני דרכי שלום מ"ט איבעיא משום כבוד והא הוא שכורה דהוה לח נבקה מערבין
מעיקרא בי רב יהודה ולבסוף בי רבה ולבסוף בי רב יוסף ולבסוף בי אביי ולבסוף
בי רבא לא משום חשדא ״ פירוש מערבין בבית ישן בטחר שרגילין ליתן עירוב החצר
בבית אחד אין משנין את מקומם ליתנו בבית אחר מפני דרכי שלום איבעיא משום כבוד של בעל הבית
והא שכורה של תקינות ע"ש המעיקרא הוה בי רב יהודה שהיה ראש ישיבה בפומבדיתא ולבסוף כשנפטר
הולך יבא בעגלה בביתו ובתר רבה מלך רב יוסף והדר מלך אביי והדר מלך רבא ורב שרירא גאון נדע בכתב
תשובתו שעושה עובד של רבה שהיו כותנין לתוכו כזבה השלוחה לבני רושיבה כמו יב שנפגמה היו כחקוט׳
משום חשדא הוא ורגל העודות בתוך אותו הבית יש באתלשנות את מקומן הנכנסין לאותו הבית
לא יראו שם את העירוב וחשדו את בני החצר שמטלטלין בלא עירוב ״ תוספות שומרא לראו שכור
בקופות שמעתין כע"ש קשה דבסוף פ' במה מדליקין משמע דחזן הכנסת היה מניחן בראש בגג ושני דרב
יהודה היה בפומבדיתא ורבא במחוזא לא נראה כלשון אחר שגר שומרא שבו כותנין נדבה לתלמידים
משום חשדא כדי שלא יאמרו מפני החשד שיאשדין אותם לגנוב בתשלום חב אין מניחין אותו עם אבל
בשעתה ליבא חשדא אודעין שמניחין אבל דיש מחיבתא לחלק לתלמידים ״
מפרנסין עניי גוים עם עניי ישראל ומבקרין חולי גוים עם חולי ישראל לט ת"ר
וקוברין מיתי גוים עם מיתי ישראל מפני דרכי שלום ״ פירוש עם מתי ישראל לא
בקברי ישראל לא מתעסקין בהם אם מצאום הרוגים עם ישראל ״ מ א"ר יוחנן משום רבי
בנאה התורה מגלה מגלה ניתנה שנ' אז אמרתי הנה באתי במגלת ספר כתוב עלי
ישמעאל אומר תורה חתומה ניתנה שנ' לקוח את ספר התורה הזאת ואידך כמו הכתוב
לקוח ההוא לבתר דאדבק ואידך כמו הכתיב במגלת ספר כתוב עלי ההוא דכל התורה
מלה אקרי מגלה דכתיב ויאמר אלי מה אתה רואה ואומר אני רואה מגלה עפה א"ר נכני
לכדרבי לוי דא"ר לוי שמנה פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן אלו הן פרשת כהנים
ופרשת לוים ופרשת טמאים ופרשת שלוח טמאים ופרשת אחרי מות ופרשת שתויי
יין ופרשת נרות ופרשת פרה אדומה א"ר לעזר תורה רובה בכתב ומיעוטה על פה
שנ' אכתב לו רובי תורתי כמו זר נחשבו ורבי יוחנן אמר רובה על פה ומיעוטה בכתב
שנ' כי על פי הדברים האלה ואידך כמו הכתוב אכתב לו רובי תורתי והלא מלין זר נחשבו
ואידך כמו כתיב כי על פי הדברים האלה ההוא ביעות דתקוני למינטריהו דרש רבי יהודה

39

בר נחמני מתורגמניה דרשב"ל כתיב כתב לך את הדברים האלה
וכתיב כי על פי הדברים האלה הא כיצד דברים שבכתב אי אתה רשאי
לאומרם על פה דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרם בכתב דבי
ר' ישמעאל תנא אלה אלה אתה כותב ואי אתה כותב הלכות א"ר יוחנן
לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה שנ' כי על
פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל :: פירוש . רש' אמרתי כן
אמר דוד הנ' אמרתי כשטר ער עאול עלי ורואה לכסלבי מלבא בקהל והוא בבית המדרש עמוקי
ולא עמוקות כדאמרינן ביבמות הנה באתי עכשו נאתי לכלל כתוב עלי מתן שתנה תורה הוזכרתי
בה ונתעסקתי בנותך המצוות בנבות דוד שעתיד לצאת מרות המואביה ונעמה העמונית א' הועל
על רחבעם סתוב הכה הנמצאות נכתיב התם מצאתי דוד עבדי אמת מגלה מקומות משום ונתחלה בכתבה
מגלת בראשית והדר מגלת נח והדר מגלת אברהם והיינו דקאמר מגלת אברהם כתוב עלי יתורעה
בגובה מסוימת ונלמדה אי כדי לכודבי לוי מקוא מגלה מגן הפרשיות ושהוזכרו לגם ביום כתחו
ונאמנו ונפסק ביום ונכתבה בלוחות מגלה לבוד לפי שהם נדלות ורחוקות זו מזו הלכך קורא לאה
כמו מגלה משום דבשחר והעליה הוכן לכתוב מצאושת עד פרשת בהמה לכך ודלג פרשת בהמה
הכתובה דכתב מפרשת כהנים עד פרשת שלוח טמאים וכן כולם פרשת כהנים אמר אל הכהנים
של הלכות כהנים כתובות בה לא יטמא לא יקח אשה בו לא יגע והכי שבו ביום הוזקקו לעבודה הועדה
קדושתן להודיען פרשת לוים קח את הלוים דבהעלותך שבה הלכות לוים וא' ואל הלוים תדבר ותאמר כי
כי זה עשה אבל הקמת המשכן מעשר ראשון לא כהב עד סוף חמשים וארבע שנה ושנה בו שה
מעשר מיקריה כדעה לרשם הדרכה לבוא ביום שנזקקו לשרי פרשת טמאים ויהי אנשים אשר היו
טמאים לנפש אדם משום הלכות הפסח והמשכן הוקם באחד בניסן והוזהרו להם פרשת שלוח
טמאים וישלחו מן המחנה שבו ביום הוקבעות ג' מחנות מחנה שכינה מחנה לויה ומחנה ישראל
והוזקקו להשתלח וכתנו שם הוזקקו טמאים לשא הוחל וצריכין שלוח ולא יוכלו ליכנס למשכן
היאך יעשו בפסחים ולרבי לוי יכולין היו לטהר עד שם ולא נזקקו לפסח לא אבל לא וטהרו פרשת
שלוח טמאים וישלחו מן המחנה שבאותו היום הוקבעו המחנות ונתגלגלו הערכות פרשת סוף
מוספות והתרו דבין ומועדים ליכנס לשם ופרשת אחרי מות ה"ע שהיא שלה אלא ביום באמגבה
כדכתיב אחרי מות ומפני שהוא אחר בשביל מיתה שלא להכנס מה אותה הוזהרה לאהרן
ולאביא בשלשת אל הקדש ופרשת שתויי יין לפי שמתו הבנים ואולך כאשר דהה בבואה אהל מועד
אלא רחמוא בפרשת נרות בהעלותך לכי שבו ביום התחילו להדליק :: ופרשת פרה אדומה לכי
שביום המחנות נשרפה הפרה להזות כשהיו בפסח הן וקודם לכן לא יכלו לעשותה דמצוין והנה אד'
נכח פני אהל מועד מועד והכי אמרינן במסכת מגלה ירושלמיות באחד בניסן הוקם המשכן ושני לו
נשרפה הפרה רוב כתב רוב התורה תלויה במדרש הכתוב לדרוש בכלל ופרט ובקרה שזה ושאר תורות
שהתורה נדרשת בהן ונתנוסה עלמה שאין רש במוה לה בתורה אלא נמצא באמירה על פה כי על פי על
שבעל פה כרתי ברית אלמא חידי הוא רובא אתמהה התמהה וכי מכי תורתיה לו לכתוב להם והלא
באותה שעה שכתבתי להם פסוקי נחשבו כתיב כתוב לך את הדברים באלה אלא נכתבה וכתיב על פי
הדברים האלה אלא לא נכתבה דברים שאמרתי לך בכתב אי אתה רשאי לאומרם לישראל על פה
ודברים שבעל פה אי אתה רשאי לכתבן מכאן אתה למד שהגדה לא נתן ליכתב אלא רמזי שהתורה
משתכחת ובתוספות האריכו לחלוק על פרש"י שלו הפרשיות ונודעו דפרשת טמאים היינו ונדרו דכת'
ביה טומאת שרץ ונבלה ::

רב הונא ורב חסדא הוו יתבי חליף ואזיל גניבא א"ל
חד לחבריה ליקום מקמיה דבר אוריין הוא א"ל ומקמי פלגא ליקום כדי כל הני
אדיתבי אתא איהו לגבייהו אמר להו שלמא עלייכו מלכי שלמא עלייכו מלכי
אמרו ליה מנא לך דרבנן איקרו מלכי אמר להו דכתיב בי מלכים ימלוכו
אמרו ליה ומנא לך דכפלינן שלמא למלכי אמר להו דא"ר הונא א"ר מניין
שכופלין שלום למלך שנ' ורוח לבשה את עמשי ראש השלישים לך דוד ועמך
בן ישי שלום שלום לך אמרו ליה שטעים מר מידי אמר להו עד לא אמר רב יהודה

אמר

גטין פרק ששי

אמר רב חסורה לן לאדם שיטעום כלום עד שיתן מאכל לבהמתו שנ׳ ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת׳׳ פרק כיצד מברכין׳ פירוש בר חורין בן חורין ׳כלומר חולק על החכמים שהיה מצער למר עוקבא שהיה אב ב״ד כדאמרינן בפרק קמא׳׳

התקבל פרק ששי מ״ב

תניא איסי בן יהודה היה מונה שבחן׳ רבי מאיר חכם וסופר ׳רבי יהודה חכם לכשירצה׳ רבי טרפון גל של אגוזים ׳רבי ישמעאל חנות מיוזכת׳ רבי עקיבא אוצר בלום׳ רבי יוחנן בן נורי קופת הרוכלים׳ רבי אלעזר בן עזריה קופה של בשמים׳׳ משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי רבי יוסי נמוקו עמו רבי שמעון טוחן הרבה ומוציא קמעה תנא משכח קמעה ומה שמוציא אינו מוציא אלא סובין׳ ובן אמר רבי שמעון לתלמידיו בני שנו מדותי שמדותי תרומות מתרומות מדותיו של רבי עקיבא׳׳

פירוש חכם וסופר כדאמרינן במסכת סוטה אמרתי לו לבלר אני חכם לכשירצה כשהיה רוצה להיות מתון ומתיישב בדברין היה חכם׳ים כל שלחנות מגדל באבות ורבי נתן גל של אגוזים אדם נוטל אחת מהן והן מתגלגלות ונופלות זו על זו כך בן רבי טרפון כשהתלמיד בא ואומר דבר היה שונה לו מקרא מדרש משנה הלכה והגדה הכל מאחד׳ חנות מיוזכת ׳נראה מוכן בה תמיד שאין החנוני צריך ללוקחין המתנין והביא להם כי נצרך אדם ללמוד מהן מוצאין לו ותלמודו סדור בפיו׳ אוצר בלום כך שנויה משנתו דרבי נתן לומר היה רבי עקיבא דומה לעני שנטל קופתו ויצא לשדה מצא שעורים קוצר ומצא חטים קוצר ונכן עדשים ובא לביתו בירר כולן וכן לעצמו כן רבי עקיבא כשלמד מרבותיו שמע דבר מקרא מרבותיו ואחד הלכה ואחרין מדרש ואחרין הגדה כתן לבו לאחר ועשאן טבעות טבעות בפני עצמו ולא אמר אלמוד מקרא לעצמו מדרש לעצמו אבל כשנעשה חכם גדול עשה כל התורה טבעות טבעות סדר משנה מדרש ספרא וספרי לבדן ושנאן לעצמן לתלמידיו והלכות לעצמן והגדות לעצמן ונראה בעיני אוצר בלום סגור מסגורות לבדן מחיצות ומפסיקות כמו שעושין תיבות גדולות ליתן חטין מכאן שעורים מכאן עדשים מכאן כמו כן בלום והבלין מבולמות בכבודות׳ קופת הרוכלים מכל הבשמים מה רוכל זה שבא לעיר שואלין ממנו המפסמון ממנו אומר הין פלייטון ממנו אומר הין קנמון ממנו אומר הין׳ כן נצרך אדם שאל דבר במקרא משיבו וכן בגמרא וכן במדרש וכן בהגדה וכן שבח גב דומה לכל ר״ע שנתן לבו ללמוד הכל מבולבל ואחר סדרן׳ קופה של בשמים דומה לקופת הרוכלים אלא שהרוכל מתוך שאורכותו לכן מרכה מוכים יותר ונוסר לבלאחד ואחד אסור להוות מגורון לשאלן קב ונקי לא הרבה גמגה כשאר חבורין אלא מה שאמר בבות המדרש נקי הוא שהלכה כמותו בעולם טוחן הרבה שנה הרבה ׳מוציא קמעה מפרש ליה׳ תנא משכח קמעה מתלמודו ׳ומה שמוציא אינו מוציא אלא סובין מה ששכח מתלמודו לא שכח אלא הדרוש שלא נראן שהלכה כמותו׳ שנו מדותי למדו ממני׳ שמדותי תרומות מתרומות מדותיו של ר״ע בחרתים ותרמתים מתוך עיקרי משניות של רבי עקיבא והיינו ברוה אחר ברירה׳׳ תוספות חכם לכשירצה יוה׳ מרמ״ל ולמאי רמ׳ חריף ומקשה ורבי יהודה מתון ומסיק הלכה אמרינן בסוף הוריות׳ חנות מיוזכת לישנא מזון ואית דגרסי מזוינת לשון זיין׳ בלום בתוספתא גרסינן בלוס כמו״ס כמו כן בלוס בכבודות ואית דגרסי בסמך פנמון בכ״ר משל למלך שהיו אוצרותיו בלוסים וחתומים ומעורדים׳׳

מי שאחזו פרק שביעי מ״ג

רב עמרם חסידא כי הוה מצערי ליה בי ריש גלותא הוו מגנו ליה אתלגא למחר אמרו ליה מאי ניחא ליה למר דניתי ליה אמר הכי כל דאמינא להו מיהפך הכי אמר להון בישרא סומקא אגומרי וחמרא מרקא אייתי ליה איהו בישרא שמנה אגומרי וחמרא חייא שמעה ילתא ואסחיתיה

ליה

ליה לבי מסותא ומוקמא ליה במיא דבית מסותא עד דמהדרי מיא
דבי מסותא והוו דמא נקטי ביעתיה כשיתי דבי יוסף איעקר ברחיים רב
ששת מיתעסק בכשורי אמר גדולה מלאכה שמחממת את בעליה אמר ליה
ריש גלותא לרב ששת מ"ט לא סעיד מר גבן א"ל דלא מעלן עבדי דחשידי אאבר
מן החי א"ל מי יימר א"ל השתא מחוינא לך א"ל לשמעיה זיל וגניב אייתי ליה
חדא כרעא מחיותא אייתי ליה אמר להו אהדמו לי הדמי דחיותא אייתו תלת
כרעי אותיבו קמיה א"ל הא בעלת ג' רגלים הואי פסק אייתו חדא מעלמא
אותיבו קמיה אמר ליה לשמעיה אותיבו נמי להו דידך אותבה אמר להו האי
בת חמש רגלים הואי אמר ליה אי הכי ליעבד קמיה דמר וליכול א"ל לכי
קריבו הכא קמייהו אייתי קמיה בישרא אותיבו קמיה דיסתנא אגרא אמתאן
בעשיה ושקליה כרכה בסודריה לבתר דאכיל אמרו ליה איגניב לך כסא
דכספא בהדי דקא מעיינו אתו אשכחוה דכרכיה בסודריה אמרו ליה חזי מר
דלא מיכל קא בעי לא לצערן אמר להו אנא מיכל אכלי וטעמו ביה טעמא
דחוורתא אמרו ליה חוורא לא עביד לן האידנא אמר להו בדקו בדוכתיה דחמ"ר
חסרא ומכרסא כחוורה וחיורא באוכמתא לקותאה בדוק אשכחוה כי קא כנטן
כבו ליה בירא ושדו ליה צויתא עילויה ואמרו ליה ליתי מר לינח כהד ליה רב חסדא
מאחורי א"ל לינוקא פסוק לי פסוקך אמר ליה נטה על ימינך או על שמאלך א"ל
לשמשיה מאי קא חזית א"ל צויתא דשדיא א"ל הדר מינה לבתר דנפק א"ל
רב חסדא מנא ידע מר אמר ליה חדא דנגו לי חד ועוד דפסיק לי ינוקא פסוקא
ועוד דחשודי עבדי דלא מעלן ·· פירוש הוו מצערי ליה העבדים מפני שהיה חסיד
ונרדש ומחמיר עליהם באיסורין· אתלגא ודרך לאחזוי ליחלי מחרת· דינה כדמפורש שם בגמרא ורפואת
בשינה שמוכה אבמדיה· וחמרא חייא סודנא בלא מזוגת מים כדמפורש שם בגמרא סומקא בחוש חרקת
מזוג במים הרבה· לתא הוה רב נחמן והוה בת הנשיא ואשת אב ב"ד וחשובה כדאמרינן בהעשר והרשב"ז דרב
נחמן חתניה דבי נשיאה הוה· לסותא מרחץ· מהדרין מחמת זיעה אודמה היוצא מהחון ע"י ביעיא שתמרק
ומאי חויא· פשוטי בחוט עגולות דב יוסף מעוסק בתלגא מיהוא כדושחרים ונזיע· כשורי לשאת
קורות ונעשרות· אהדמו לי אהדמו דחיותא סדרו לפני נתחי הבהמה לכתחלה אהדמו הוי חותו בלומר נדר
הנתחים· אמר ליה ריש גלותא· אי הכי משום דחשודי הוא· ליעבדו קמי דמר כלומר קמי שמעיה דמר
סדרו הכא אכל בביתה· תבא עלחן· דיסתנא דהנקא חמימא· שן עם קטן שעל כף הידך שאדם בולען
ונחנק משום דרב ששת סגי נהור הוה ולא הזהרו ויאכל ויחנק· נשטה משטה והרגיש באותו יעם
שקל כל החתיכה כרכה בסודריה· ובתוספות פירשו משום דאשכח ביה טעמא דחוורא היא דעבד
הכי והגמרא לא פירשו עד לבסוף ע"כ ·· איגנוב לך כסא דכספא שהיו מראין אותו כורך בסודריה ורוצין
לבדוק מהו אמרו ליה לריש גלותא· דחוורא בשר בעלת שחין· מיכל אכלי וטעמו טעמתי· חיורא
לא עבידלך האידנא לא שחטנו היום בהמה בעלת שחין· בדוכתא במקום היו צורקין במקום דיסתנא
זו בכף הידך ונמצאנו בעור שהיה לבן· דאמר רב חסדא חורא באוכמתא לקותא שלא לבן בעור שחור
לקותא היא שם בבשר והסר העור לבן· כבו ליה בירא חפרו גומץ שוטל בו· ושדו צויתא השליכו מחצלת
על פי הבאר כדי שלא יבין מושבו· ניתי מר לינח נשכב במשכבו· כחד ליה רב חסדא עשה לו סימן כמין
נחרת סוסיא"ל רב ששת לינוקא פסוק לי פסוקך נטה לך פסוק הוא בעשהל ·· הדרתיה חזר מעליה
לימין או לשמאל ·· חז עשות לי שרים ושרות ותענוגות בני האדם שדה
ושדות· שרים ושרות אלו מיני זמר· ותענוגות בני האדם אלו בריכות ומרחצאות··
שדה ושדות הכא תרגימו שידה ושידתין·· במערבא אמרי שידתא· א"ר יוחנן

עתיבו

שמוני שדות הע בשוחין ושודה שמה איני יודע מה היא · אמר מר
הכא תרגימו שידה ושידתין שידה ושידתין למאי איבעי ליה דכתיב והבית
בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה אמר להו לרבנן היכי איעביד א״ל איכא
שמירא דאייתי משה לאבני אפוד אמר להו היכי משתכח אמרו ליה אייתי
שידה ושידתין כבשינהו אהדדי אמרי אנן אפשר ידעי ומגלו לך אייתי שדה
ושידתין כבשינהו אהדדי אמרו אנן לא ידעינן דלמא אשמדאי מלכא דשידי
ידע אמר להו היכא איתיה אמרו ליה איתיה בטורא פלן כריא ליה בירא ומליא
ליה מיא ומכסיה בטינרא וחתמיה בגושפנקיה וכל יומא סליק לרקיעא וגמר
מתיבתא דרקיעא ונחית לארעא וגמר מתיבתא דארעא ואתי סייר ליה
לגושפנקיה ומגלי ליה ושתי ומכסי ליה וחתים ליה ואזיל״

פירוש בריכות
לרחוץ בהם במרחץ · הכא תרגימו בבבל · שידה ושידתין שד זכר ושידה נקבה · שידתא שידה עגלה
למרכבת נשים ושרים · בשוחין באותו המקום · מה הוא מה היא דעתא · והא טובא · הא שידה עגלה דאש
פלן ואמן איני יודע מאי היא היכי איעביד גליפי בזולי · שמירא בריה מששת ימי בראשית ואין כל
דבר קשה יכול לעמוד בפניו · לאבני אפוד דתניא במסכת סוטה אבנים הללו אין כותבין עליהן בדיו
שנ׳ פתוחי חותם ואין מסרטין עליהם באיזמל שנ׳ במלואותם אלא היו חקוקות כלום אלא כותב עליהם
בדיו ומראה להם שמיר מבחוץ והם נבקעות מאליהן כנעורין לתאנה בשנה מכבש של בגדים · היכא
משתכח אותיה ותשמישו שיוכל לכבשן · בטורא פלן בהר פלוני · כריא ליה בירא כרה לו בור ·
טינרא אבן · וחתמיה בגושפנקא בחותמו · סייר לגושפנקיה בודק שלא נגעו בו אדם לגלות כוון״
תוספות איכא שמיר דאייתי משה לאבני אפוד הכא משמע דלאבני אפוד בעי שמיר
ובפ״ק דקדושין בפ׳ עובדא דדמא בן נתינה בקשו ממנו אבנים לאפוד וזה היה בבית שני מדקאמר
לשנה נולדה לו פרה אדומה ובבית ראשון לא עשו פרה כדאמר שניה עשה עזרא וה״ה היה שמשך
בבית שני ואין להקשות בנ״ך דקושה תנן משמתו נביאים הרא שונים בטלו אורים ותומים ושחתו
לה בטל שמיר דהוינן בה שני מדקת בהפסח ואחר במקום בקטבה כתשון על מילי אחריכי
עוד מילא ערביתהו בהדי אורים ותומים והלא לאתוי משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים
ותומים ושמיר דמשמעתו נביאים הראשונים היינו משחרב בה״ס ראשון בטלו אורים ותומים ויש דין
לומר שמשמרוהו היתה שלמה עד חורבן בית שני · ז״ל אליהו שיוכה כי לא דרנו לשאול באורים ותומים
כשיוכלים לשאול על ידי דבר אחר״

מה שדריה ליה לבניהו בן יהוידע יהיב
ליה שושילתא דחקיק עלה שם ועזקתא דחקיק עלה שם וגבבי דעמרא וזיקי
דחמרא אזל כרא בירא מתתאי ושפכינהו למיא וסתמינהו בגבבי דעמרא והדר
בירא ושפכינהו לחמרא וטמינהו סליק יתיב באילנא כי אתא סיירה לגושפנקיה
גליה אשכחיה חמרא אמר כתיב לץ היין הומה שכר כל שוגה בו לא יחכם
וכתיב זנות ויין ותירוש יקח לב לא אשתי כי צחי לא סגיא ליה אישתי רוא
וגנא נחות אתא שדא ביה שושילתא סתמה כי איתער הוה קא מיפרזל
א״ל שמא דמרך עלך כי נקיטו ליה ואתא סטא דיקלא חף ביה שדייה מטא
לביתא שדייה מטא גבי כובא דההיא ארמלתא נפקא אתיא הנגא ליה כפה
לק ואתיה מיניה איתבר ביה גרמא אמר היינו דכתיב ולשון רכה תשבר גרם ·
חזא סמיא דהוה קא טעי באורחא אסקיה לאורחיה חזא רויא דהוה קא טעי
באורחיה אסקיה לאורחא חזא הלולא דהוו קא מהדרי לה בכה שמעיה
לההוא גברא דהוה קאמר ליה לאושכפא עבוד לי מסאני לשב שני אחיך
חזא ההוא קסמא דהוה קסים אחיך כי מטא להתם לא עיילוה לגביה
דשלמה עד תלתא יומי · יומא קמא אמר להו אמאי לא קא בעי לי מלכא

41

לגביה א"ל אנסיה משתיה שקל לביתיה אותיב אתבריתא אתו אמרו ליה
לשלמה אמר להו הכי אמר לכו הדור אשקיוה למחר אמר להו ואמאי לא
קא בעי לי מלכא לגביה אמרו ליה אנסיה מיכלא שקל לבינתא מחביתא אותבה
אארבעא אתו אמרו ליה לשלמה אמר להו הכי אמר לכו בגודן מניה מיכליה
לסוף תלתא יומי עייל לקמיה שקל קניא ומשח ארבעה גרמידי ושדה קמיה
אמר ליה מיכדי כי מיית ההוא גברא לית ליה בהדין עלמא אלא ארבעה גרמידי
השתא כבשתיה לכ"ע ולא שבעת עד דכבשתן נמי לדידי א"ל לאו קא בעינא
מינך מידי בעינא דאיבנייה לבית המקדש וקא מיבעי ליה שמירא א"ל לדידי
לא מסר לי לשרא דימא מסרה ליה ולא יהיב ליה אלא לתרנגולא ברא דמהימן
ליה אשבועתיה ומאי עביד ביה ממטי ליה לטורי דלית בהו ישוב ומנח להו
אשינא דטורא ופקע טורא ומנקיט מייתי ביזרני דאילנא ושדו התם והוי ישוב
והיינו דמתרגמינן נגר טורא בדקו קינא דתרנגולא ברא דאית ליה בני וחפיוה
לקיניה זוגיתא חיורתי כי אתא בעי למיעל ולא מצי אזל אייתי שמירא ואותביה
עלויה רמא ביה קלא שדייה שקליה אזל חנק נפשיה אשבועתיה"

פירוש וגבי דשמירא גבות מאד ונדיקו דחמרא נוותיין יבורא מתחתיו במוכר ההר
למטה מבוא על אשמדאי ושפנהו לרמיה כגון השונביין להחריב הניק מיבור העלין מתוך התחתון
סב שנקב בשטה שפין שתיה בורות ומתוך שהתחתון רדק עיתו גבוה מקוקעות התחתון כלוקן הרמים
להוכו מאוליה וקתמרינהו לנקבים שבין ההלכה כדי שבשוטל אין בעלין לא תוב ממנו נתחתון ועשם
החדונה מעולאי לבורן שלאשמדאי נטמונין חולא אותן שתי בורות עבר כדושלא וכין אשמדאי עלבן
סתמן לבדמתרגמין סתמים פלשתים טמונין פלשתאי כי אתא אשמדאי וסוורה לנושפרי נר
שנים לא ספו ליה לא יכול להתאפק רוא ונבוא נשתכר ונרדם בחות חתמה בטהן בן יהוידע עד
חתמיה סבר השלשלת סביב צוארו שלא יכל לראשו לצאת הוה קא מדדל משתבע ומתעש
הימין ימדך הקב"ה הסטה בתחכך בו בוגא צריך קטן כמוכבא דעונו דאמלתא אמ"נ
היתה ודהפו אומנא ליה לימסר מעלא שלא יחוח בו פנה לקיומתיה לצד אחר חסת גומ
בסבע מן חבית ולשון רבה תשפד כרס על ידי לשון רבה שהגניה מענהרך בשברה עצמי יח
הנלהן להטותו אל הדרך דויא שבור אסקיה אל הדרך חזא תרוותא דהוו מקרין להרדא ק
כלה שהיו מרבין בשמחה מאד אנסיה משתיא אתה הרבה בגודן מיכלא מניה משבינן
מלהאכילו כי אם מעט קניא קנה דמהימן ליה אשבועתיה האמונו בשבועתו כשנשבע לו לב
דן דלית בהן ישוב של בתים ואולכות להתפרנס בה ופקע טורא מתבקע מעט בארץ חריב
שמשליך שם זרע האולנות ונגדלים אילנות שם ומתפרנסים מהם בדקו קינא בלוק בז"ן הוא
בקיאין הבן יש קן של זוגיות דהוה תרנגולא ברא זוגיתא זכוכית כדי שיראה את בנין הבך ומ
להכנס אצלם ויהא צריך לערור לבקע הזכוכית רמא ביה שלוחו של שלמה קלא חנק נפשיה בש
תוקפות ובחתב גבות ניין ופירוש משפט שזה הכתוב לא נתכתב עוין הוו ידעין כמו אדר עבן
מלאכת יגי רמייה בברק לא יחבור בני יאחב" רון אמר ליה בניהו מ"ט כי חזיתיה
לההוא סמיא דהוה קא טעי באורחא אסקתיה לאורחיה אמר ליה מכרזי עלי
ברקיעא דצדיק גמור הוא ומאן דעביד ליה נייח נפשיה זכי לעלמא דאתי ומ"ט כי
חזיתיה לההוא רויא דקא טעי באורחא אסיקתיה א"ל מכרזי עליה ברקיעא
דרשע גמור הוא ועבדי ליה ניח נפשיה כי היכי דליקבליה לעלמא מ"ט כי חזיתיה
לההוא חדואה בכית אמר ליה בעי מיקטל גברא בגו תלתין יומין ובעיא מיתבם
ליבם קטן תליסר שנין מ"ט כי שמעתיה לההוא גברא דאמר לאושכפא עביד לי

מסאני

מסאני לשבעשנין אחיכת א"ל ההוא ז' יומי לית ליה מסאני לשבעשנין
בעי מ"ט כי חזיתיה לההוא קסמא דהוה קסים אחוכבם א"ל דהוה יתיב אבי
גזא דמלכא ליקסום מאי דאיכא תותיה. תרהוה כביה עד דבציה לבה"
יומא חד הוה קאי לחודיה א"ל שקול שושילתא מינאי כתיב בתענוגות האדם
אלו השדים מאי רבותייכו מינן א"ל שקול שושילתא מינאי והב לי עזקתך
ואחוי לך רבותאי שקליה לשושילתא מיניה ויהב ליה עזקתיה בלעיה אחביה
לחד גפיה ברקיעא ולחד גפיה בארעא פתקיה ארבע מאה פרסי על ההיא
שעתא אמר שלמה מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש" כי זה
חלקי מכל עמלי מאי כי זה רב ושמואל חד אמר מקלו וחד אמר גונדו הוה
מחזר על הפתחים כל היכא דמטא אמר אני קהלת הייתי מלך על ישראל
בירושלם כי מטא גבי סנהדרין אמרו רבנן מכדי שוטה בחדא מילתא לא
סריך מאי האי אמרו ליה לבניהו קא בעי לך מלכא לגביה אמר להו לא שלחו
לה למלכוותא קאתי מלכא לגבייכו שלחו ליה אין קאתי שלחו ליה בידקן
בכרעים שלחו ליה במוקיה קאתי וקא הגיע להו בנידותייהו וקא תבעה לה בנדה
ובת שבע אימיה אתיוה לשלמה ויהבו ליה עזקתא דחקוק עליה שם ושושילתא
דחקיק עליה שם כי עייל חזייה ברח ואפילו הכי הוה ליה ביעתותא מיניה והיינו
דכתיב הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל כלם
אחוזי חרב מלומדי מלחמה איש חרבו על ירכו מפחד בלילות רב ושמואל

ובכל יום ויום לשנה גולה לו
לשנה גולה לו" אמר מלך והדיוט וחד אמר מלך והדיוט ומלך"
בבית שני ונתלו
מרוצ אסיקתיה
בה בתלת ג' שנה ז' יומין לית ליה איכו בטוח לחיות ג' ערים שמא למחרת
עשור מלכא זל זהב וכספרנון תקיה גביה איתרון אלם שלמה לאשמדאי יהיה גבא תחתין היה
ותומים ונשירא מאן תרה בתרע ישמעא הוה קאי להודיה שלמה אמלאשמדאי תרה בלשון יהדי איהוד כדאמר
לומר שהיו גומות ואמרים לאשלחתו ולפידע כותבות כשליחתן מאי רבותייכו שנשתבח הקב"ה בכל
משובלים לו שהיה שם חקוק עליה פתקיה דתהוו גונין לבושן וציארי טבעות ורב האי והותי
ליה שנש זה שלאדם לשתות מים לא סריך אמו נדבק לומר דבר אחד שלשטות בלי מטות שגב גומר
דחמדה ד' ואינו אומר דבר שטות אחלתי ברזן בכד עיה שרגלין שלשו ווזמות לשל תרנגולים
בורח ו' קחרו איכו כחלישבב יחף זא כאכפלאות מלך והדיוט היה שלמה לאחר שוב למלכותו
בליה אי' אריכו בגמרא בעמר רבוחות ולא רציתי להאריך"

וכתיב ג"כ אדם ומלוין פחד דרך ועון" כמד דכתלבי מחלחר שלשה דברים מכחישין
ובנא כחיה כחי קצר ימו" עון דכת כשל בעוני כחי. ג' דברים מתישין
אל שוהה ויתרון החיים ואלו הן אכל מעומד ושתה מעומד ושמש מטתו מעומד" חמשה קרובים
לביתן מטתו ועמד ושתה ועמד הקיז דם ועמד ישן ועמד
ו' ונכנס לבית המרחץ ושתה ונשתכר וישן על גבי קרקע ועמש מטתו חד יוחנן
ההוא שעשאן כסדרן אמר אביי כסדרן מת שלא כסדרן חלש אוני והא מעשות
כי שבדא ליה לעבדא תלת מינייהו כמיה ההוא כחום היה חמשה רובן קשה ומיעוטן
יפה ואלו הן דרך ודרך ארץ עושר ומלאכה יין שינה חמין והקזת דם ה' מחמצין
את הדעת ואלו הן המלח והרעב והנתק בבות ושינה על גבי הקרקע וגר גרוגרות וכשות
שלא בזמנה והקזת דם למטה כפלים. תנא כשם ששוחט למטה כפלים כך יפה

למעלה

למעלה בכלים · ת"ר · נכא למטה למטה מן הכיצים למעלה למעלה מן הכיצים
וכשות שלא בזמנה חנא כנס שקשה שלא בזמנה בן יפה בזמנה א"ר פפא
זמנה תמוז שלא בזמנה טבת ועמי ניסן ויומי תשרי לא מעליא ולא קשיא·

ניווש כמו ואגה שנוהג על דבר העמיד כגון כידור מזוזות ואפחו אויב וקודין
היינו · אחרחר מוקף ואגה · חבל ועמור מיד קודם שעה מעט יהנושה אותן כולן באחת · מורת
שכ אשה · ומשוטן תה משום לאחרים מעט ראהם תה לגופו לדמותה וכנום שהוא לו קצת מעלה
והא לן כבגים אבלדום קשה כשוט לו הרכה ירך להלן כורכים · ורכן פרק תשמיש · עושה מיעוטו
וכ"ה והוכן קשה שמכטלו מתלמודתורה ומגנה לבכו · חמון לחוץ ולנשאות · פתק נרשת · ומגרנית
נ"ה כודה כתוב ברע בז · שלא בברכה לקריה מפני · והקזת דם למטה היא ממעטת בכלים
בכולן למטה מן הכיצים כמו ברגלין ובשוקין למעלה בכתפים ובאחור ובקלבוסת · תוספות
ירך ועון ראגות הענק א"כ עוגם הענ · הקוכין לחויה אבל תעוור · משמע אפלו עושה אחר מכן
בלבד מולח קאמר שלא ידעין כסדין ·

המגרש פרק תשיעי מ"ח

א"ר יוחנן לא חרבה ארץ ישראל עד שנכנסו בה שבעה בתי דינין של ע"ז ואלו הן ירבעם
בן נבט ובעשא בן אחיה ואחאב בן עמרי ויהוא בן נמשי ופקח בן רמליה ומנחם
בן גדי והושע בן אלה של אמלכא וגלות השבעה כפקה כנשה בת עמשה בעוו
ירמם בושק ותגרה · א"ר אמי מתשקאה בותוליד בנים ובני בנים א"ל רב פפא
ורב אסי לרב כתיב ביה בהושע בן אלה ויעש הרע בעיני ה' רק לא כמלכי
ישראל וכתיב עליו עלה שלמנאסר מלך אשור אמר להו מתן פרדסיאות שהושיב ירבעם
על הדרכים פרונשלא יעלו ישראל לרגל בא הושע ובטלן ואעפ"כ לא עלו
ישראל לרגל חמור הקב"ה ומתן שנים שלא עלו ישראל לרגל ילכו בשבי · א"ר
חסדא אמר מר עוקבא ואמרו לה א"ר חסדא דרש מרי בר מר וישקוד ה' על
הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו משום דצדיק ה' אלהינו וישקוד ה' את
הרעה ויביאה עלינו אלא צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שהגלה גלות צדקיה
ועדיין גלות יכניה קיימים דכתיב ביה בגלות ובניה החרש והמסגר אלף
חרש שפותח וכולן כאחד כהבל כחרשין · מסגר כיון שסוגרין שוב אינן
פותחין וכמה אלף עולא אמר שהקדים שתי שנים לונשנתם א"ר רב
אחא בר יעקב שמע מינה מהרה דמרי עלמא תמני מאה ומשין
ותרתי הוה ·

· כיבוש · ז' בתי דינין ז' מנשה · שלמלכים המלכי ישראל והבן ומ"ו
ומלכי יהודה לא קחשיב שהיו בהיכם שלא והא כבו"ד קשו המלך ובנו ובן בנו וכל המלכים
שקמו לורש אחוון קרא אחר כו שלום בן יבש ודכיא לא קחשיב לפי שלא מלכו שנה שלמה וכן
זמרי אבל עמרי הכרעה אחאב ע"ז עשו תורנו של אחאב בקרא ומפני שאחאב הרשע לעשות
יותר נקטו בהלקאל של שלו בימי הושע בן אלה בלו עשרה השבטים והיה בית שעשה קהלה
חורבה · וגלות השבעה שולו השבעה משוגעות לנו · עליו עלה אתי שלא הרשע כשאר המלכים
בא ובטלם כיון בתוח · פרדסיאות שומרים · מתן שנים שלא עלו הגוזל ואין מקום כורכם
והם לא עלו ילכו וגלו בשבי · וישקוד ה' אחד כמו כי שקוד אני עלוכו התדקדקו לחזי אנא ·
גלות צדקיהו חורבות והגשם שנגלו שם גלות יכניה הוא והרבה קודמה לגלות צדקיהו י"א שנה
וזו היא צדקה שנגבר והחריב כיתו להגלות · וגלו של צדקיה לבבל כשעוד שחכמי גלות יכניה
קיימים שלמדו תורה לאו הגולים אחריהם לפי שרוב חכמי התורה גלו עם יכניה דכתיבא
החרש והמסגר אלף · כיון שסוגרין הלכה שהם סגורין בה שאין יודעין להשיב לשואליהם
שוב אין לה פותחין אחרים · עולא אמר הוגו צדקה שמהר לבא הרעה בסוף שמונה מאות
והמשים

והמינים דאינון שתי שטים קורס ונושנתם דקום ב"ה כהיגטריאות תת"נ ואסטהו עד ונושנתם
דהא כתיב כי אבד תאבדון מהר · תאבדון של"מ מהדה דהוו עלמא כמנין ונשנתם דהא כתיב
כי אבד תאבדון מהר ·· ובתוספות של"מ מהדה דהוו עלמא והת"ה נהי דמשנכנסו לארץ עד שיצאו
יש לנ מכל מקום רוב לא עברו ע"ז ושרוהק שה הד' אלנן ולרנא תאבדון מהר אחר ונושנתם
קאמר מוהר כי דבתחלה רוב הין עובדי ע"ז מקלו עד רובה היו עמהם ··

מ"ט תניא
היה רבי עקיבא אומר כל מקום שאתה מוצא אגודיאות של עו"א אע"פ שדיניהם
כדיני ישראל אי אתה רשאי להזקק להם שנ' ואלה המשפטים אשר תשים
לפניהם · לפניהם ולא לפני עו"א ד"א לפניהם ולא לפני הדיוטות ··

פירוש
אגודיאות חבורות כמו אוגד בקיץ · לפניהם קאי אע"פ דקים שעלו שמולהד קודם מתן תורה
כורתת נ"א משה אמר עלה ואע"פ שנכתב בפרשה דבנא אחר מתן תורה קודם מתן תורה נאמר
ובנה המזבח והעלו העולה השלמים ובאותו יום כבנו לבהמות · ובתוספות כתוב בשם ר"ה
דאלהים טובא דכת' בפרשה קאי ואלהים נקרא לן מומחה ··

ב תניא היה רבי
מאיר כשם שהדעות במאכל כך הדעות בנשים · יש לך אדם שזבוב נופל לתוך
כוסו זורקו ואינו שותהו זו היא מדת פפוס בן יהודה שהיה נועל בפני אשתו
ויוצא ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו זורקו ושותהו זו היא מדת כל אדם
שמדברת עם אחיה וקרוביה ומניחה ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך תמחוי
מוצצו ואוכלו וזו היא מדת אדם רע רואה את אשתו יוצאת וראשה פרוע
לא במקום שבני אדם רוחצין ורוחצת עם בני אדם עם בני אדם ס"ד
ערות דבר ועלתה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר הכת' קראו אחר לומר שאין זה
בן זוגו של ראשון זה הוציא רשעה מביתו וזה הכניס רשעה לתוך ביתו זכה
ושלחה של' ושנאה האיש האחרון ואם לאו קוברתו של' או כי ימות האיש
כדאי הוא במיתה שזה הוציא רשעה מביתו וזה הכניס רשעה
לתוך ביתו כיוצא בו שלח רבי יהודה אומר אם שנאתה שלח רבי יוחנן אמר
שנאוי המגרש אשתו ראשונה אלו מזבח המעלה ולא כלום הא בזווג
ראשון הא בזווג שני דאמר רא"ה כל המגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח
מוריד עליו דמעות של' וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח יי
בכי ואנקה מאין עוד פנות אל המנחה ולקחת רצון מידכם ואמרתם על מה
על כי יי העיד בינך ובין אשת נעוריך אשר אתה בגדתה בה והיא חברתך
ואשת בריתך ··

פירוש שהדעות במאכל דעות בני אדם חלוקות באסטניסות
על המאכל והשתה יש שהוא אסטניס וקץ במאכל מחמת מיאוס מעט ויש שאינו אסטניס
כ"כ ויש שאינו אסטניס כלל כך דעות בני אדם חלוקות בבריות יש מקפיד על פריצות מעט
ויש שאינו מקפיד כל כך ויש שאינו מקפיד כלל · פפוס בן יהודה בעלה של מרים מגדלא
נשיא וכשיוצא מביתו נשק נועל דלת בפניה שלא תדבר עם כל אדם ומדה שאינה הוגנת
היא זו שמתוך כך איבה נכנסת ביניהם ומקנא תחתיו · ומרובה מ"משאי ודיא אבל אחיה
וקרובים בדרך אחוות שנכרסת שבשען נבאה מצריכן · עם בני אדם ס"ד א"כ רגליס לדבר
שזונה היא ואסורה לו · במקום שבני אדם רוחצין והיא נבבסת בעיניהם אחר יחיאתם בגבס
לונשים בקרוים · כי שנא שלח בפוק הוא בבבואות מלאכי דם שנואה שלח כרבי עקיבא ··

אם

43

סוטה פרק א׳

[illegible] שנו זה הוא לפני המקום שלא כבית שמאי ואית [illegible] שנו המשלח [illegible] שני המשלח לפני המקום [illegible] לבה כהי דלא [illegible] שלא להוציא [illegible] זווג ראשון אשת נעורים ובה משתעי קרא [illegible] אשת נעוריך [illegible] [illegible] תוספות [illegible] [illegible] ועוד [illegible] לדבר שאינה הוא [illegible] לו [illegible] [illegible] מצוה [illegible] חובה לגרש [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לגרשה אבל [illegible] [illegible] התורה [illegible] [illegible] [illegible] ועשה [illegible] תוספות הכתוב קינוי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ערוה [illegible] ערוה ״

סליק מסכת גטין

מסכת סוטה פרק ראשון א׳

א״ר שמואל בר יצחק כי פתח ריש לקיש בסוטה אמר הכי אין מזווגין לו לאדם
אשה אלא לפי מעשיו שנ׳ כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים אמר רבה
ת״ל קכ״ה בר בר חנה א״ר יוחנן וקשה לזווגן כקריעת ים סוף שנ׳ אלהים מושיב יחידים
שם ס״ח ביתה מוציא אסירים בכושרות אל תקרי מוציא אלא כמוציא איני והאמר רב
יהודה אמר רב ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני
לפלוני בית פלוני לפלוני שדה פלוני לפלוני לא קשיא הא בזווג ראשון הא
בזווג שני ״

פירוש כי פתח כשהיה בא לדרוש בפרשת סוטה אין מזווגין אשה לא לפי מעשיו [illegible] [illegible] לפחות [illegible] לא ינוח שבט לא יזווגו [illegible] הרשע בגורל הצדיק [illegible] [illegible] הקב״ה [illegible] [illegible] [illegible] כקריעת ים סוף [illegible] בה מעשה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אסירים [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זווג יחידים [illegible] [illegible] הוי זווג [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] במסכת [illegible] [illegible] [illegible] לפני הקב״ה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זווג [illegible] [illegible] [illegible] שאינו בת זוגו ״

ב תנא היה
רבי מאיר אומר אדם עובר עבירה בסתר הקב״ה מכריז עליו בגלוי שנ׳
ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו ואין עברה אלא לשון הכרזה שנ׳ ויצו
משה ויעבירו קול במחנה אמר ר״ל אין אדם עובר עבירה אא״כ נכנסה בו
רוח שטות שנ׳ איש איש כי תשטה אשתו כתיב ״

פירוש אדם עובר עבירה [illegible] [illegible] [illegible] עובר בסתר והקב״ה מכריז בגלוי שנותן בלב בעלה לקנאות לה [illegible] בגלוי ואין עברה [illegible] [illegible] [illegible] הקב״ה [illegible] להעביר קול ״

ג א״ר חסדא זנותא בביתא כקריא לשומשמי וא״ר חסדא תוקפא
בביתא כקריא לשומשמי ואיכא דאמרי באתתא אבל בגברא לית לן בה ״

פירוש [illegible] תולעת של שומשמין [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] תוקפא [illegible] [illegible] תוקפא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] או [illegible] לפי

שהיא

סוטה פרק א׳

שהיא מתעסקת בזנותיה ואין עושה מלאכה ולא משמרת ביתה ומפקרת את של בעלה
למנאפים ד׳ וא״ר חסדא בתחלה קודם שחטאו ישראל היתה שכינה
שרויה עם כל אחד ואחד שנ׳ כי ה׳ אלהיך מתהלך בקרב מחניך וכיון שחטאו
היתה שכינה מסתלקת מהם שנ׳ ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך
פירוש קודם שחטאו ישראל בעריות שכל אחד ואחד בביתו נסתלקה שכינה
מהם מלבא לביתם ויכול לבאות בעבירות שבניהם ה׳ וא״ר שמואל בר
נחמני א״ר יונתן כל העושה מצוה אחת בעולם הזה מקדמתו ומוליכתו לפניו
לעולם הבא שנ׳ והלך לפניך צדקך כבוד ה׳ יאספך וכל העובר עבירה אחת ישעיה נח
בעולם הזה מלפפתו ומוליכתו ליום הדין שנ׳ ילפתו ארחות דרכם יעלו איוב ו׳
בתוהו ויאבדו ר״א אומר קשורה בו ככלב שנ׳ ולא שמע אליה לשכב אצלה
להיות עמה לשכב אצלה בעולם הזה להיות עמה לעולם הבא
פירוש מקדמתו לפני מותו מלכדתו כגון מלפפתו ברבים ו׳ דרש רב עוירא
זימנין אמרה משמיה דרבי אמי וזימנין אמר משמיה דרבי אסי כל האוכל
לחם בלא נטילת ידים כאלו בא על אשה זונה שנ׳ כי בעד אשה זונה עד משלי ו׳
ככר לחם ואשת איש נפש יקרה תצוד אמר רבא האי בעד אשה זונה
עד ככר לחם בעד ככר לחם על אשה זונה מיבעי ליה אלא אמר רבא כל
הבא על אשה זונה לסוף מבקש ככר לחם ואינו מוצא א״ר זריקא א״ר
אלעזר כל המזלזל בנטילת ידים נעקר מן העולם א״ר חייא בר אשי
אמר רב מים ראשונים צריך שיגביה ידיו למעלה מים אחרונים צריך
שישפיל ידיו למטה תנא הנוטל ידיו צריך שיגביה ידיו למעלה שלא
יצאו מים חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו את הידים א״ר אבהו כל האוכל פת
בלא ניגוב ידים כאלו אוכל לחם טמא שנ׳ ככה יאכלו בני ישראל את לחמם
טמא בגוים אשר אדיחם שם ולאו ואשת איש נפש יקרה תצוד א״ר חייא
בר אבא א״ר יוחנן כל אדם שיש בו גסות הרוח לסוף נכשל באשת איש
שנ׳ ואשת איש נפש יקרה תצוד א״ל האי נפש יקרה נפש גבוהה מיבעי ליה
ועוד הוא תצוד מיבעי ליה אלא רבא כל הבא על אשת איש אפילו למד
תורה דכתיב בה יקרה היא מפנינים יקרה היא מכ״ג שנכנס לפני ולפנים
אפילו הכי היא צדתו לדינה של גיהנם פירוש כי בעד אשה זונה הטועה
דרוש לה מסופיה לרישיה בשביל ככר לחם בא אדם לעונש שלזונה בסופיה לרבא גרסינן בעד
ככר לחם עד אשה זונה מיבעי ליה דמשמע בשביל ככר לחם רבה הנענש וכו׳ כדי עונש אשה
זאה וה״ה כמו איהו כתיב עד אשה זונה בעד ככר לחם לא קשיא ליה לרבא מאי דוחאי
מסופיה לרישיה כמו מדרש קרא לא עד ובעד קא קשיא ליה ובבי ככר לחם הוה ליה למכתב
בעד ובבו אשה זונה הוה ליה למכתב עד המזלזל שאוכל תמיד בלא נטילת ידים נעקר העובר
על דברי חכמים חייב מיתה דכתיב ופורץ גדר ישכנו נחש כל האוכל בלא ניגוב ידים דבר מאוס
היה ונחשב כטומאה שנ׳ ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא בגוים מפני שזה לוחץ
לעשותו כמיאוס ולאכותו בפיותי הכיף [illegible] האדם סורחת בגללי עשות האדם תשגנה
לטומאתם וכתוב בתריה ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא בגוים אלא דבר מאוס קרי טומאה
מאי ואשת איש סופיה דקרא דלעיל כי בעד אשה זונה עד ככר לחם הוא לסוף נכשל באשת
איש וה״ק בעד אשה זונה עד ככר לחם ואשת איש זונה נפש יקרה הגבוה היא תצודנו קודם אחריה
ש׳ אותה ומקושה היא תצוד מיבעי ליה כיון דמסופי לרישיה קא דרשת ליה הכי איבעי ליה למכתב
ואשת איש נפש יקרה היא תצוד אותה אבל השתא משמע דאשה צדה את הנפש יקרה מכאן בדול ויאולי
חידה א״ח קודם לכ״ב עם הארץ בפתות ראשון ולכרך ראשון ומהאי קרא דרשינן ליה בהודיות תוקפות

כעין

סוטה פרק א׳

בעקר מן העולם תרמא לר׳ לפרש״י רבי׳ דעוכר. על דברי חכמים חייב מיתה מאי אריא בתולת
ידים אלא כל דברי חכמים נמי ועוד קשיא דאמר רבא דעבשו עבירות כאומר עלשה דברים מפיאין
את האדם לידי עבירות המזלזל בנטילת ידים ובפרק עושין פסין מעשה בר׳ עקיבא שהיה חבוש בבית
האסורים על מה מעשה שאמרו חייבו עליה מיתה ונראה דזלזול שמזלזל בה תמיד שעשו עקירה על
בגין דקשה מחותה על נחש ונעקר מן העולם דא בעי״ן ובסנהדרין כל המשתף ש״ש ודבר אחר נעקר מן
העולם לאו בחדא מחותא גורבן דעבירות לא מיתה מיתה אם משובה מר׳ היא תמורתו לזונה
של גיהנם ואחר כמו בפ״ב דחגיגה כל הבא על אשת איש ומסדר על בעלה נעקר מן העולם ומקרא
מנבשי הזהב דאמר הבא על אשת איש מיתתו בחנק ואין לו חלק לעולם הבא א״ל דהתם מיירי
בשעשה תשובה והכי משמע בפ״ב דיבמות ר׳ יבא דלא הוליד ומלך דבר תשובה הוא ותשובה עם
ופורין דעקא וה׳ בנר קחלה אמר ר׳ כל הבו נעקר הוא בבדא אחרליה קיבל עליך יסורין וחנק מיו
בו יסורים דבל המזהרין מיתודין והאי דאמרינן בנעדר מן העולם ש״י מן העולם עם אחותו עלך דכך הוא
חמור משת איש האוסרה על בעלה כמו על אחותו בגויה והוליד מחנה מתוך יבמה אי נמי היכי
דלא באו עליו יום ולכם בנעדר מן העולם״

ל אמר ר׳ יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי
כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד עבודת כוכבים כתיב הכא תועבת ה׳ כל גבה לב וכתיב משלי טז
התם ולא תביא תועבה אל ביתך ורבי יוחנן דידיה אמר כאילו כופר בעיקר שנ׳ ורם
לבבך ושכחת את ה׳ אלהיך רבי חמא ברבי חנינא אמר כאילו בא על העריות כולם
כתיב הכא תועבת ה׳ כל גבה לב וכתיב התם כי את כל התועבות האל עשו
אנשי הארץ עולא אמר כאילו בנה במה שנ׳ חדלו לכם מן האדם אשר נשמה ישעיה ב
באפו כי במה נחשב הוא אל תקרי במה אלא במה׳ מאי יד ליד לא ינקה משלי
ת״ר כל הבא על אשת איש אפלו הקנה להקב״ה שמים וארץ כאברהם
אבינו דכתיב [illegible] הרימותי ידי אל ה׳ אל עליון קונה שמים וארץ לא ינקה
מדינה של גיהנם׳ קשיא להו לרבנן שולא האי יד ליד מאי תיובעי ליה לא אמרו
רבנן שולא אפלו קבל תורה כמשה דכתיב ביה מימינו אש דת למו לא
ינקה מדינה של גיהנם קשיא ליה לרבי יוחנן האי יד ליד מאי מיבעי ליה לא אמר
יוחנן אפלו עושה צדקה בסתר דכתיב מתן בסתר יכפה אף ושחד בחיק חמה משלי
לא ינקה מדינה של גיהנם״ פירוש ורם לבבך ושכחת מעלה אני עליך כאן-
בכל התועבות האל גבי עריות כתיב׳ במה על׳ אשר נשמה באפו שמחזיק את עצמו
כבעל נשמה וכיון באמת שחשובה נכנן בעיני׳ האי יד ליד לא ינקה סוביה דקרא דאייתי ליה׳ האי׳
תועבת ה׳ כל גבה לב יד ליד לא ינקה הכי מיסכן כל שיש בו גסות הרוח אפלו הקנהו וכו׳ כל
הבא על אשת איש דלא איירי אלא בגסות הרוח׳ הקנהו להקב״ה השליטו בשבחו על הכל
כאברהם שקראו קונה שמים וארץ והקנהו יד ליד׳ אפלו דומה לאברהם שאמר הרימותי ידי׳ קשיא
להו לרבי שולא אהך דרשא דרב׳ יהבו דרשן האי יד ליד לא ינקה ודמיכוני ליה אפלו הוא כמשה
דכיון שקבל תורה מיד הקב״ה נותן׳ יד ליד מיבעי ליה דהא כתיב במקבל תורה מקמא ליה ולא
כתיב ליה למכתב ודרשו לא ינקה יד שקבל מיד אף הוא לא ינקה אפלו עושה צדקה בסתר שנותן
ריודו ליד העני והכי משמע יד הנותנת ליד אף הוא לא ינקה דכתיב ביה מתן בסתר יכפה אף
לאו דעוון האו קיא נקיה [illegible] לא דכותא היא שאינו שבוכה אף וחמה אינן מכפר על גסות
הרוח״ ה׳ אהההל [illegible] הרוח מנין אמר רבא אמר זעירי מהכא שמעו והאזינו ירמיה ג
אל תגבהו רב נחמן [illegible] אמר מהכא ורם לבבך ושכחת וכתיב השמר
לך פן תשכח וכד רבי [illegible] לעהי דאר אלעאי כל מקום שנ׳ השמר פן
ואל אינו לא תעשה׳ ורב עוירא דמנין אמרה לה משמיה דרבי אמי
ואמרין לה משמיה דרבי אסי כל אדם שיש בו גסות הרוח לסוף מתמעט
שנ׳ רומו מעט ובנו ינעו כעולם ת״ל ואיננו ואם חוזר בו נאסף מן העולם איוב כד

בגמגן

סוטה פרק א

בזמנין שנא' והומכו בכל אשר יתגנון כאברהם יצחק ויעקב דכתיב
בהו בכל מכל כל ומם לאו ונראש שבלת ימולו מאי ונראש שבלת איוב כ"ד
ימלן רב הונא ורב חסדא חד אמר כפאפא דשבולתא וחד אמר
כשבלתא עצמה בשלמא למ"ד כפאפא דשבלתא היינו דכתב וכראש
שבלת ימולו אלא למ"ד כשבלתא עצמה מאי וכראש שבלת ימלו א"ר
חסי וכן תנא רבי ישמעאל משל לאדם שנכנס לתוך שדהו גבוהה
הוא מלקט ואת דכא ושפל רוח רב הונא ורב חסדא חד אמר אתי דכא וחד
אמר אני את דכא ומסתברא כמאן דאמר אני את דכא שהרי הקב"ה הניח ישעיה נ"ז
שכינתו על הר סיני ולא גבה הר סיני למעלה · א"ר יוסף לעולם ילמוד אדם
מדעת קונו שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר
סיני ·· פירוש הלכה שלא יהא מלות שנ' ורם לבבך ושכחת [illegible] כתלמידי
שכחה שעוכה מתבונן השכחה הוא מזהר השמר לך כן תשכח ומתמעט מחשיבותו ··
ומן מעט טוב שדמין מתמעטין שנו בעולם מתקיים · והומכו ואם תאר ונעשה מן עני
ומולין את עצמן בכל כלו שנאמר בהם כלי והפליג מן העולם ומותן מות ועדים אברהם
כתב בהן ויי' ברך את אברהם בכל · יצחק כתיב בו ואו כל מכל · יעקב כתיב בו כי חנני אלהים
ויש לי כל · כפאפא דשבלתא גבהן של שבולת שקורין זקן השבולת והוא נשבר ונופל מאליו ··
גבוהה גבוהה הוא מלקט והיינו וכראש שבלת ומלן כשבולת שגבוהה האשה למעלה מחברותה ··
את דכא אני משכין את הדכא עד שיום אצלי והוא משכן את דכא · הני אמיכא אני מרכין
את שכינתי ·· ולמוד אדם מדעת קונו לאהוב את המדות כלהים וגבעות כמון תבור וכרמל
שבאו שם כדכתיב למה תרצדון הרים גבננים ·· ט · וא"ר אלעזר כל אדם שיש בו
גסות הרוח ראוי לגדעו כאשרה כתיב הכא ורמי הקומה גדועים וכתיב התם
ואשיריהם תגדעון · וא"ר אלעזר כל אדם שיש בו גסות הרוח אין עפרו ננער
שנא' הקיצו ורננו שוכני עפר שוכני עפר לא נאמר אלא שכבו עפר מי
שנעשה שוכן לעפר בחייו וא"ר אלעזר כל אדם שיש בו גסות הרוח
שכינה מיללת עליו שנא' כי רם יי' ושפל יראה וגבוה ממרחק ידע דריש
רב עוירא ואי תימא ר' אלעזר בא וראה שלא כמדת הקב"ה [redacted] בשר ודם
מדת בו גבוה רואה את הגבוה ואין גבוה רואה את השפל · אבל מדת הקב"ה
אינו כן הוא גבוה ורואה את השפל שנ' כי רם יי' ושפל יראה ··

פירוש כאשרה בגדע ושדש אחרין כאשרה שצוה לגדע אותה כדכתיב ואשריהם
תגדעון · כנער מקיץ בתחיות המתים · שוכני עפר לא נאמר דמשמע על כל המתים שוכב
לעפר והשפיל עצמו עד לעפר · מיללת מקוננת · וגבוה ממרחק ידע דמשמע דקרא כי רם יי' ושפל
יראה וגבוה ממרחק ידע והגבוה ממרחק מקום שתבא עליו המרעות והיום רחים ·· ויודע
שכינה מתאוננת ומצטערת עליו כמו ויודע לאחוזין ·· ויודע בהם מצטערת ידע כמו ורא
למעלה לשון שבר רואה את הגבוה להרבו ולהשתדל עמו וחשוב בעיניו כמו כבכבוד כמאמר
בראשיתו ראותו מבותרים נחתו עיני לקרבם ולהכבם · תוספות כל אדם שיש בו גסות
הרוח אין עפרו ננער תימה אמאי לא חשיב האי במשנה חלק והא אמר ר' בתרא דכתובות
מתים שבח"ל אינן חיין ותו גרסינן התם עמי בארץ חיים ואם אם ובכו תלמוד חכמים ··
ומלוה ברבית מעוכו ואגוה שאינן חיים לעולם הבא · ודי · י א"ר חסדא
אמר מר עוקבא כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין
לדור

45

לדוד בעולם שנ' מלשני בסתר רעהו אותו אצמית. גבה עינים ורחב
לבב אותו לא אוכל אל תקרי אתו לא אתו. ואיכא דמתני ליה אמספרי
לשון הרע שנ' מלשני בסתר רעהו. א"ר אלכסנדרי כל אדם שיש בו גסות
הרוח אפלו רוח קמעא עוכרתו שנ' והרשעים כים נגרש כי השקט לא
יוכל ומה ים שיש בו כמה רביעיות רוח קמעא עוכרתו אדם שאין בו אלא
רביעית דם עאכ"ו. א"ר חייא בר אשי א"ר ת"ח צריך שיהא בו אחד משמונה
בשמינית. א"ר הונא בריה דרב יהושע ומעטרא ליה כסאסא לשבלתא. אמר
רבא בשמתא מאן דאית ביה ובשמתא מאן דלית ליה. א"ר נחמן בר יצחק
לא מינה ולא מקצתה מי זוטרא מלי ביה תועבת ייי כל גבה לב. פירוש ואיכא
דמתני לה אמספרי לשון הרע משום דכתיבא דקרא מלשני בסתר. רוח קמעא עוכרתו כדעכות
קלה טורפתו ומאבדתו. והרשעים כים הרוח דקרא דלעיל אשתעי בשפלים וגבוהים להחזות
רוח שפלים כי לא לעולם אריב על אותן השפלים בשון בצון קצפתי ואכהו ודרכיו ראיתי וארפאהו
ונחם נוב שפתים אבל הרשעים כאותם שפלים ונדמים כים נגרש כים המעלין וגורש רפש וטיט
לשפתן בגוב. כמה רביעיות לוג של מים אנו דואין בו שרוח קמעא עוכרתו מכרת אותו ומורין.
אדם שאין בו אלא רביעית אחת שבחרביעית דם הוא המתקיים בה שיעור שועדו חכמים הלכה למשה
מסיני שבחרביעית דם משמא באהל מפני שהוא כנפש וקרובה בה על נפש מת לא יבא. אחד
משמונה בשמינית משקל קטן הוא והיינו עולה כלומר צריך שיהא בו מעט גאות עלה ובין
קלי ראש משתבללין בו ויהא הדין מתקבלין עליהן על כרחן. ומעטרא ליה כסאסא לשבולת כקות
לעטרה והגבתלו לת"ח ומעטרתו כסאסא המעטרת לשבולת. בשמתא דאית ביה בגסות הרוח
אם נורפא ובשמתא ולית ביה טורתא לפי שאין בני עירן ואנשים ממנו ואין טובה להוכוס. לא מינה
ולא מן צחה לא יחנוץ אדם לא נבולה ולא במקצתה דמי זוטר מ"ר ביה קרא תועבת ייי כל גבה לב.
תוספות. אדם שאין בו אלא רביעית דם כדה הוא דם הנלול שמגולגן משתית הלב אין בו
אם משקל כה שלשים שהוא רביעית הלוג.
יא. אמר חזקיה אין תפלתו של אדם
נשמעת אא"כ משים עצמו כבשר שנ' והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו
יבא כל בשר להשתחות לפני אמר ייי. א"ר זירא בשר כתיב ביה ונרפא אדם לא
כתיב ביה ונרפא. א"ר יוחנן אדם אמר רם ורמה. נשר בושה קלוסה רעה ואיכא
דאמרי נוטה שאול רמה דכתיב בשון. א"ר אשי כל אדם [illegible] שיש בו גסות
הרוח לסוף נפחת שנ' ולשאת ולספחת ואין שאת אלא גבהות שנ' על ההרים
הרמים ועל הגבעות הנשאות ואין ספחת אלא [illegible] שנ' ואמר ספחני נא
אל אחת הכהונות לאכל פת לחם. א"ר יהושע בן לוי בוא וראה כמה גדולים
נמוכי הרוח שבזמן שבית המקדש קיים אדם מקריב עולה שכר עולה בידו
מקריב מנחה שכר מנחה בידו אבל מי שדעתו שפלה מעלה עליו הכת' כאלו
הקריב כל הקרבנות שנ' זבחי אלהים רוח נשברה ולא עוד אלא שאין תפלתו
נמאסת שנ' לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה. פירוש כבשר שהוא רך ולא
כאבן שהוא קשה. להשתחות להתכנס אותם שהם כבשר יבואו ויתכנסו בהם בעמדם
לפני אבל גסי הרוח לא יבואו. בשר כתיב ביה ונרפא או בשר כי יהיה בו בעורו שחין ונרפא.
אדם כי יהיה בעור בשרו נגע צרעת כותפה באדם לא כתיב ונרפא באחר מוכיחו לפי דרכן
עוכרתו. אדם לאה בקרא שהוא רך ועניו כבשר קרוב להתרפאות מיסורין הבאים לרוממו ודוח קמעא
היא לחלוקות מכה היוצאת דין המורדה שבכבר ומתגברת באדם הכל לכך לא יתגאה אדם
העתיד ולמי המאכל שאוכל ועל זה באין חלאים ונגעים ומכאובים יש שקורא כדברו חכמים

רדה

סוטה פרק א

מחשיבותן מתמעט ונבחת בותן · שאול מקום שאול
מרה שחורה ויש שקורין מרה אדומה שאינן פבותת באלוזי שמעשה אתמעטו ולכסחה עליו · ולשתת נכנסים · נטשה כחות
עקר בחנטים לא נקנה ונפל · אחטבילה דבר שאינו חשוב לעצמו ומטבל לאחרים · ספחבי
כן אספכי גם כגוזרת בותעלי משתעירקה אטמיו כבגים גדולים אחרים שיוציאו את כבני
גדער המגדולים · ונטרבן לבקש ההם לאספס ולקטם · אלו אחד הבגרות באור במשחות
עבר עולה בידו ולא עבר קרבן אחד · בבהיבל הבחים במשנע ·· יב ות״ר והושע בן לוי
כל העם אחרחותן בעולן זוכה ורואה בישועתן של הקב״ה · ש׳ נושם דרך אראנו
בישע אלהים אל יקרי נשם לא נשם ·· מודה לשם אורחותיו ומחשב בכשרות
כנגד שכה שלותיה :· יג ת״ר מודים לפניה דבריה מה ומעשים שאירעו
בכתובים הראשונים כגון מעשה חכמים יתודו ולא כמוח מאמצתם יהודה הורה ולא
בוש מה היה בסופו זכה וירש חיי העוה״ב ולה שבר ראובן הודה ולא בוש מה היה
בסופו זכה וירש חיי העוה״ב ומה שכרן מה שבק ברקן אמרין לא מה שבק בעה״ג
להם לבדם נתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם בשלמא יהודה אשכחן דאודי דכת׳
ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני לא ראובן מנא לן דאודה דא״ר שמואל בן נחמני
א״ר יונתן מה׳ יחי ראובן ואל ימות וזאת ליהודה כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר
היו עצמותיו של יהודה מתגלגלין בארון עד שעמד משה ובקש עליו רחמים
אמר לפניו רבש״ע מי גרם לראובן שיודה יהודה וזאת ליהודה מיד שמע יי׳ קול
יהודה על איבריה לשפה · ולא הוו קא מעיילין ליה למתיבתא דרקיעא ואל עמו
תביאנו לא הוה קא ידע למשקל למטרה בשמעתא ידיו רב לו לא הוה קא מסקא
ליה שמעתא אליבא דהלכתא ועזר מצריו תהיה בשלמא יהודה אודי כי היכי
דלא תשקף תמר אלא ראובן למה ליה דאודי והאמר רב ששת חציף עלי מאן
דפריש חטאיה כיחיבו דלא לחשדי אחוה בתריה ·· מודים אומר לכו שבהם
במשנתן והומר משנה דברים שאינה כוזן לשומען ופירש רש״י חונה ראויה שאומר לכרם
לקבלו קושה דברי עדאות דוקים הראשונים כדי שתודה על קלקלה · כמ״ר בכתובים
הראשונים כ׳ וכדים הכתובים בתורה שמעשה בימים הראשונים כגון הגודה אשר הכ...
יבואו ויודו על חטאותם · ולא כחוד שונם מאבותם ולכן ראובן במעשה פלגה כל ... יהודה
במעשה תמר צדקה ממני · להם לבדם נתנה הארץ · יהודה זכה למלכות במחוסן ... וברכת
ראובן בטל חלק מלה מעבר הירדן · ולא עבר זר בתוכם · ירדן רבותינו אירועו לא עבר
גר בתוכם בשבת מיתה לפרים · יחי ראובן ואל ימות וזאת ליהודה ואין בברכה כל השבטים
מתחלת וזאת חוץ מזה · עצמות יהודה מגולגלין בארון עצמות כל השבטים העלו ממצרים
והוא שיוסף אמר להם והעליתם את עצמותי מזה אתכם עם עצמות יכם והיו עצמות כל
השבטים עליו קוממות ויהודה אומרין מפוקין ומתגלגלין בארון מפני שמה את עצמו במדבר
של בנימין שנ׳ וחטאתי לך כל הימים מבין לעולם הבא ומובא כפיחלין במבות נקי חכם ...
על תנאי הוה בה · מי גרם לראובן שיודה במעשה ידעו אבין יהודה שהודה במעשה תמר כן
הוה מסורת בודם · ומה דרשו תגמולא כשאמר יהודה צדקה ממני עמד ראובן ואמר אני
בלבלתי יצועי אבי ונכנסו והודה ראובן על דין קוממות ויל וזאת ליהודה שהוא כותב לכל
לשבח למקום שנתקן משום כמו לשון מודתנה · ידיו רב לו והאלו נמשו לריב ריבו והאו דכתב
ידיו לשון מלחמה הוה מלחמה עלתורה · אליבא דהלכתא לא היה זוכה לומר דבר הלכה
מאן דמפרש חטאיה לרבים כיוה שאינו בוש ונכלם ברבר · דלא לחשדו אחוה שלא יהו
שאר אחיו כחשודים מאבותן · התוספות · מי גרם לראובן שיודה את״ב ואמרינן במדרש
וישב ראובן אל הבור מלמד שעב משקו ומערבתו של שבלבל יצועי אבין ונה היב קודם
מעשה דתמר מכ״ל לא הגיה ברבים עד אחר שהודה יהודה עכ״ל בפרק הקובל ·· תוספתא · לא
עבר זר בתוכם כדי בעם רבי שמעו׳ היינו במלוקת יחבק׳ בראובן ויהודה שבטים ··

משנה

סוטה פרק א

יך משנה. במדה שאדם מודד בה מודדין לו היא קשטה את עצמה
לעבירה המקום ניוולה היא גלתה את עצמה לעבירה המקום גלה עליה"
הירך התחילה בעבירה תחלה ואח"כ הבטן לפיכך תלקה הירך תחלה ואח"כ הבטן
ושאר הגוף לא פלט" גמרא א"ר יוסף אע"ג דמדה בטיל במדה לא בטיל דאמר
ר' יוסף וכן תני רבי חייא מיום שחרב בית המקדש אע"ג שבטלה סנהדרי גדולה
ארבע מיתות לא בטלו והא בטלו לא דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב
סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו מי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה
או נחש מכישו מי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או לסטין באין עליו מי
שנתחייב חנק או טובע בנהר או מת בסרונכי" תניא היה ר"מ אומר מנין שבמדה
שאדם מודד בה מודדין לו שנ' בסאסאה בשלחה תריבנה אין לי אלא סאה מנין ישעיה כז
לרבות תרקב וחצי תרקב קב וחצי קב רובע וחצי רובע תומן ועוכלא ת"ל כי כל
סאון סואן ברעש ומנין שכל פרוטה ופרוטה מצטרפין לחשבון גדול ת"ל אחת
לאחת למצא חשבון וכן מצינו בסוטה שבמדה שמדדה בה מדדו לה היא
עמדה על פתח ביתה ליראות לו לפיכך כהן מעמידה בשער נקנור ומראה קלונה
לכל היא פרשה לו סודרין נאים על ראשה לפיכך כהן נוטל כפתה מעל ראשה ומניחו
תחת רגליה היא קשטה לו פניה לפיכך פניה מוריקות היא כחלה לו עיניה לפיכך
עיניה בולטות היא קלעה לו את שערה לפיכך כהן סותר את שערה היא הראתה
לו באצבעותיה לפיכך צפרניה נושרות היא חגרה לו בצלצול לפיכך כהן מביא
חבל מצרי וקושר לה למעלה מדדיה היא פשטה לו ירכה לפיכך ירכה נופלת היא
קבלתו על כריסה לפיכך בטנה צבה היא האכילתו [redacted] מעדני עולם לפיכך קרבנה
מאכל בהמה היא השקתו יין משובח בכוסות משובחין לפיכך כהן משקה אותה
מים המרים במקידה של חרס היא עשתה בסתר יושב מרום שם בה פנים
שנ' ועין נואף שמרה נשף לאמר לא תשורני עין וסתר פנים ישים ד"א היא איוב כד
עשתה בסתר המקום פרסמה בגלוי שנ' תכסה שנאה במשאון תגלה רעתו משלי כו
בקהל"

פירוש ירך התחילה בעבירה כגון בתשמיש הירך כדרבה תחלה בקידוש בשר לפיכך
תלקה הירך תחלה לפי שלאותה דבת בתת ירכה ניוולת · אע"ג דמדה עצמה בטיל שפסקו
ד' מיתות בד"י · במדה לא בטיל שמודדין להם לעוברים עבירה במדה שמתחייבין בה ומתים כדוגמת
אותה מיתה · דאמר רב יוסף גמרא קאמר ואמר רב יוסף כמי ... וכן תני דין ארבע מיתות
בית דין שמים שהיא ודמתני' נופל מן הגג דומיא דסקילה דתנן בית הסקילה היה גבוה שתי קומות
אחד מן העדים ... ודוחפו וכו' · חיה דורסתו אדי דורס בצוארו ומפילו לארץ וגם זה דומה לסקילה
... והמלך שורפן · נמסר למלכות ומיתת המלכות מתיזין את ראשו בסייף והוא כמו
סייף הוא דאמרינן בסנהדרין · סרונכי ... ונוח תולי בגרונו · בסאסאה בשעה אחת הסאה
עצמה כשאתה משלחה לאחרון תריבנה · ואין לי אלא סאה כלומר עבירה גדולה · תרקב חצי סאה
תרקב דהיינו שלשה קבין · תומן ועוכלא משקלות קטנות הן ושיעורן מפרש בגמרא בבא בתרא
בהמוכר את הספינה · ומנין שכל פרוטה אע"פ שלא נפרע המקום כעס ראשונה ושניה לא ניתבן
לו עליהן אלא מצטרפין ... לראות לו לפרשה לבגדו · כמה צעיף · פניה מוריקות הכי תנן
לקמן אינה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות ועיניה בולטות · הראתה לו באצבעותיה דהגה
לו לבא אצלה · מאכל בהמה שעורים · במקידה של חרס פחות ומבוזה שבכוסות · שם בה פנים
נפרע ממנה · ונשמתי את פני ונתתי את פני כולן לשון כונה אני מכל עסקי ועוסק
בכם · תכסה שנאה במשאון המכסה דבר השנאוי למקום · במשאון במחשך"

טו וכי מאחר דנ"ל מאחת לאחת למצא חשבון כו' כל סאון סואן
ברעש למה לו לבמדה ומאחר דנ"ל מכי כל סאון סואן ברעש בסאסאה

סוטה פרק א

בשלמא תרגמה למתני' לכדרבי חנינא בר פפא דא"ר חנינא בר פפא אין הקב"ה
נפרע מן האומה עד שעת שילוחה שנ' בסאסאה בשלחה תריבנה · איני והא אמר
רבה ג' כוסות האמורים במצרים למה אחד ששתתה בימי משה ואחד ששתתה
בימי נכה ואחד שעתידה לשתות עם חברותיה. וכי תימא הנך אזלו והני
אחריני נינהו והתניא א"ר יהודה מנימין גר המצרי היה לי חבר מתלמידי רבי
עקיבא אמר מנימין גר המצרי אני מצרי ראשון ונשאתי מצרית ראשונה אשיא
לבני מצרית שניה כדי שיהא בן בני ראוי לבא בקהל אלא אי איתמר הכי איתמר א"ר
חנינא בר פפא אין הקב"ה נפרע מן המלך עד שעת שלוחו שנ' בסאסאה בשלחה
תריבנה · והאומר מתני לה להא דרבי חנינא בר פפא אהא דא"ר חנינא בר פפא
מ"ד כי אני יי' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם אני יי' לא שניתי לא הכיתי — מלאכי ג
אומה ושניתי בה ואתם בני יעקב לא כליתם דכתיב חצי אכלה בם חצי כלין והם
אינן כלים · א"ר המנונא אין הקב"ה נפרע מן האדם עד שתתמלא סאתו שנאמר
במלאת ספקו יצר לו ·· ערכין פרק יש בערכין ·· פירוש — איוב כ

כי כלסאון סואן סבא
למחדו שאף עבירות קטנות נפרעין ממנו למה לי מאחת לאחת נקמא לכמה למדנו שכמדה
שאדם מודד מודדין לו הפרעון מעין החטא · שילוחה אבודה מן העולם · שלשה כוסות בחלומו של שר
המשקין · בימי פרעה נכה לבא נבוכדנצר מלך בבל להכות את ארץ מצרים עם חברותיה לימות
המשיח אלמא לא נטרדה בפעם ראשונה · וכי תימא הנך אזלו והאשתא כלו כולם ואלו מאומות
אחרות הן שנתישבו בארץ מצרים · מצרי ראשון הוא ועצמו נתגייר · אשיא לבני מצרית שניה
בת גיורת וגר מצרי שתהא שניה לגרות כדי שיהא בן בני שלישי ויהא לישא בת ישראל דכתיב
בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל יי' שאם הייתי משיא לבני מצרית ראשונה היה
בנו שני מצד האם ואמרינן ביבמות ובקדושין להם הלך אחר פסולן אלמא עדיין מצריים הם ולא
שאר אומות מותרין בקהל מיד · ומעומן לית ליה הא דאמרינן בברכות שעמונים והמואבים
והמצריים מותרין שכבר עלה סנחריב ובלבל את כל האומות והכי נמי קתני בתריה דהך מלתא
בתוספתא דקדושין · א"ל רבי עקיבא מנימין טעית שכבר עלה סנחריב אהא מן המקרא הזה
תשובתם תכונת כלתם · במלאת ספקו בלרנון יצר לו תבואתו עדה ·· יו' דרש רבי
חנינא בר פפא מ"ד רננו צדיקים ביי' לישרים נאוה תהלה אל תקרי נאוה תהלה — תהלים לג
לא נוה תהלה · זה דוד ומשה שלא שלטו שונאיהם במעשה ידיהם דוד דכתיב
טבעו בארץ שעריה משה דאמר מר משנבנה מקדש ראשון נגנז אהל מועד — איכה ב
קרשיו קרסיו בריחיו ועמודיו ואדניו היכא א"ר חסדא אמר אבימי תחת
מחלות של היכל ·· פירוש לא נוה תהלה על עקימתה בתים שבנו והגלוהו שלא שלטו
שונאיהם להוות נהבין מהם · זה דוד דכת' טבעו בארץ שעריה לעיל מניה כתיב חשב יי' להשחית חומת
בת ציון ועלה כתיב טבעו בארץ שעריה ומצודת ציון היא עיר דוד וביתו כדכתיב בספר שמואל וכשבאו
גוים בימי צדקיהו טבעו דלתות השערים שהיו של נחשת או של ברזל וזהב כדי שלא ישלטו אויבים
ושונאים ואבנים לא מצאו אותם ·· יג' ת"ר סוטה נתנה עיניה במי שאינו שלה
מה שבקשה לא נתן לה ומה שבידה נטלו ממנה שכל הנותן עיניו במה שאינו שלו
מה שמבקש אין נותנין לו ומה שבידו נוטלין הימנו · וכן מצינו בנחש הקדמוני
שנתן עיניו במי שאינו שלו מה שבקש לא ניתן לו ומה שבידו נטלו ממנו אמר
הקב"ה אני אמרתי יהא מלך על כל בהמה וחיה עכשיו ארור הוא מכל הבהמה
ומכל חית השדה אני אמרתי ילך בקומה זקופה עכשיו על גחונו ילך אני אמרתי
יהא מאכלו מאכל אדם עכשיו ועפר יאכל הוא אמר אהרוג אדם ואשא את
חוה לכ"כ ואיבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה וכן
מצינו בקין ובלעם וקרח ודואג ואחיתופל וגיחזי ואבשלום ואדוניה ועזיה.

סוטה פרק א

והמן שנתנו עיניהם במה שאינו שלהם. מה שבקשו לא ניתן להם ומה שהיה בידם נטלו מהם״ פירוש מה שבקשה לא ניתן לה שאסורה לבועל ומה שבידה נטלו ממנה אם שותה מתה ואם הודתה אסורה לבעלה והפסידה כתובתה. נחש הקדמוני נתן עיניו בחוה ובאשמה והיינו דכת׳ הנחש השיאני לשון תשמיש ומתוך כך נטלו היונק קומה זקופה ולא מלך שלכך עשאו ערום מכל. אני הארותי ילך בקומה זקופה מקללתו אחת מכל מקללתו. קין נתן עיניו בתאומה יתירה שנולדה עם הבל שתי תאומות נולדו עמו והיינו דכת׳ את אחיו את הבל שני אחים שני רצונין. קרח על הכהונה ובלעו. בלעם במתנון על בלק כדי לקבל את שכרו והרג במדין שהלך ליטול שכר כ״ד אלף שנפלו מישראל על יזן. דואג חבור הדוגים וגדול שבתלמידים היה ונתקנא בדוד שיהו כבוד לבחור ואמר תואר מקחה כניס בהלכה כדכת׳ הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי ואמרינן בהגדה בפרק חלק כל הפסוק הזה אמרו דואג בלשון הרע. ואחיתופל נתן עיניו במלוכה כדאמרינן בחלק ראה אש שיוצאה מאמתו וכסבור שעתיד למלוך ומה שבידו נטלו מהן ולא חצו ימיהם. גיחזי במחזונו של נעמן ונצטרע. אבשלום במלכות והרג׳. ואדוניה באבישג והרג׳. ועוזיהו בכהונה והצרעת זרקה במצחו״

ית משנה שמשון הלך אחר עיניו לפיכך נקרו פלשתים את עיניו שנ׳ ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו אבשלום נתגאה בשערו לפ״כ נתלה בשערו ולפי שבא על עשר פלגשי אביו לפ״כ נתנו בו עשר לונביות שנ׳ ויסבו עשרה נערים נושאי כלי יואב ויכו את אבשלום ולפי שגנב שלש לבבות לב אביו ולב ב״ד ולב כל ישראל לפ״כ נתקעו בו שלשה שבטים שנ׳ ויקח יואב שלשה שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום עודנו חי בלב האלה״ ת״ר שמשון בעיניו מרד שנ׳ ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני לפ״כ נקרו פלשתים את עיניו שנ׳ ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו איני והא כתיב ואביו ואמו לא ידעו כי מה׳ היא כי תואנה הוא מבקש מפלשתים כי אזל מיהא בתר ישרו עיניו אזל׳. תניא רבי אומר שמשון תחלת קלקולו בעזה לכ״ך נלקה בעזה תחלה תחלת קלקולו בעזה דכתיב וילך שמשון עזתה וירא שם אשה זונה לפ״כ לקה בעזה דכתיב ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו ויורידו אותו עזתה והכת׳ וילך שמשון תמנתה וירא שם אשה בתמנתה תחלת קלקולו מיהא בעזה הוה״

פירוש שמשון הלך אחר עיניו כדמפרש לקמן. על עשר פלגשי אביו כדכת׳ בספר שמואל ויעזוב עשר נשים פלגשים לשמור הבית׳ לונביות מאתים איש קרואים והולכים לתומם ואמרינן בסוטה ושלשלת קרואים אחד שעל ידי מגונתו דוד הלכו עמו אל כתובים שהלכו עמו אותן שהם חכמים שאבוד וכתב לו והיה מאה ותמו של דוד לשנים והולכים אחרים וכן לשנים אחרים עד שכונס מאתים ובגלל ראשי סנהדראות ולב ב״ד. לב אנשי ישרא׳ כדכת׳ והיה בקרב חוש לה שתחות לו וכתב וי׳ שמו שנתבאונץ דכתיב ויגנב אבשלום את לב אנשי ישרא׳. בעיניו מרד על ידי עיניו מרד בקב״ה כי מיני היה שחשק באותה אשה כדי להתגאות בפלשתים והכתיב וירד שמשון תמנתה וירא שם תחלת חטא מבנות פלשתים ותשב בעיני שמשון ומעשה שלה תחת הדם לבן בתבעזה. קלקולו מיהא בעזה הוא דהוא דתמנת לאו קלקול הוא כוליהו שלקחה לו לאשה ולא באעלה בזנות״

ויהי אחרי כן ויאהב אשה בנחל שורק ושמה דלילה תנא רבי אומר אלמלא לא נקרא שמה דלילה ראויה היתה שתקרא דלילה דלדלה כחו דלדלה לבו דלדלה מעשיו. דלדלה כחו דכתיב ויסר כחו מעליו דלדלה לבו דכתיב ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו דלדלה

סוטה פרק א

מעשין דאסתכלה שכונה הימנה דכתיב והוא לא ידע כי יי' סר מעליו ותרא
דלילה כי הגיד לה את כל לבו מנא ידעה א"ר חנן א"ר ניכרין דברי אמת חבי'
אמר ידעה בההוא צדיק דלא מפיק ש"ש לבטלה כיון דאמר לה כי נזיר אלהים
הכי אמרה השתא ודאי קושטא קאמר ויהי כי הציקה לו בדבריה כל הימים
ותאלצהו ותקצר נפשו למות מאי ותאלצהו א"ר יצחק דבי רבי אמי בשעת גמר
ביאה נשמטה מתחתיו. ועתה השמרי נא ואל תשתי יין ושכר ואל תאכלי כל
טמא מאי כל טמא והא עד השתא דברים טמאים קאכלה א"ר יצחק דבי רבי
אמי דברים האסורים לנזיר ויבקע אלהים את המכתש אשר בלחי ויצאו ממנו
מים ויעת א"ר יצחק דבי רבי אמי הוא נתאוה לדבר טמא לפיכך נתלה חיותו
בדבר טמא ׃׃ פירוש שדלדלה עקרה כמו אבבי הוי שמדלדלי. מנא ידעה והלא
הוא קורא לבן ומצחתן שקין. ניכרים דברי אמת ומתקבלין והיו שבין ונכרי
כמה דברים בגבים אמרלה קודם לכן ולא היה שותה יין ובינה שהדברים האמתיים שאל
חלות ונכרים על מעניהם דאתה שעכן גדול ולא היה שותה יין. ותאלצהו לשון דחק ומצוקה. בשעת גמר ביאה האשה אדם
שבידה זה היה כחו גדול אחרות הן. ויעתו החסרין לנזיר משרת ענבים כגון כגון שתה ענבים כתים ויש בהם טעם יין
מרובה. דברים האסורים לנזיר. מכתש מקום קבוע הלח. ויעת. לדבר טמא לאשה
נכרית שלא נתקנה ויבא אשר יעשה הקבין היין. לדבר טמא לחן החמור שלא נטמאה ולא היה את בנמא׃׃ כ ותחל רוח יי'
לפעמו במחנה דן א"ר אחא בר חנינא אותו היום חלה נבואתו של יעקב אבינו
דכתיב יהי דן נחש עלי דרך לפעמו א"ר יצחק דבי רבי אמי מלמד שהיתה רוח
הקדש מקשקשת לפניו כזוג דכתי' הכא לפעמו וכת' התם פעמון זהב ורמון בין
צרעה ובין אשתאול א"ר אסי צרעה ואשתאול שני הרים גדולים היו ועקרן
שמשון וטחנן זו בזו והוא יחל להושיע את ישרא' מיד פלשתים א"ר חמא ברבי
חנינא הוחלה שבועתו של אבימלך שנ' אם תשקור לי ולניני ולנכדי ויגדל הנער
ויברכהו יי' במה ברכו א"ר יהודה א"ר שברכו באמתו אמתו כבני אדם וזרעו כנחל
שוטף׃׃ פירוש לפעמו במחנה דן לשון כבואה שנאמרה על יעקב. מקשקשת לפניו ללותו כאשר
הלך והוחלה שבועתו של אבימלך והוחלה לשון לא יחל דברו לפי שהם עברו על השבועה תחלה.
במה ברכו כל ברכה שבמקרא הוא לשון רבוי דבר המתרבה ומצוי בו שופע ומה ברכה נמצא בו
לא נתברך עושר בשמשון. שברכו באמתו להיות זרעו כנחל שוטף במה שנתאוה נתכוון׃׃
כא ויקרא שמשון אל יי' ויאמר יי' אלהים זכרני נא וחזקני נא אך הפעם
הזה ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים א"ר יהודה א"ר אמר שמשון לפני
הקב"ה רבש"ע זכור לי עשרים ושתים שנה ששפטתי את ישרא' ולא אמרתי לאחד
מהם העבר לי מקל ממקום למקום׃׃ פירוש נקם אחת משתי עיני כלומר אמר
רבש"ע תן לי שכר עיני אחת בעוה"ז ושכר עיני אחרת תהא שמורה לי ומתוקנת לעוה"ב׃׃
כב וילך שמשון וילכד שלש מאות שועלים מאי שנא שועלים א"ר אייבו
בר נגרי א"ר חייא בר אבא אמר שמשון יבא שועל שחוזר לאחוריו ויפרע מפלשתים
שחזרו משבועתן. תניא א"ר שמעון החסיד בין כתפיו של שמשון ששים אמה היה
שנ' וישכב שמשון עד חצי הלילה ויקם בחצי הלילה ויאחז בדלתות שער העיר
ובשתי המזוזות ויסעם עם הבריח וישם על כתפיו ותנא אין דלתות עזה
פחותות מששים אמה. ויהי טוחן בבית האסורים א"ר יוחנן אין טחינה אלא לשון
עבירה וכה"א תטחן לאחר אשתו ועליה תכרעון אחרים מלמד שכל אחד ואחד
הביאו לו אשתו לבית האסורים כדי שתתעבר ממנו אמר רב פפא היינו דאמרי
אינשי קמי דשתי חמרא חמרא קמי רשיקא גרווא חבלא. וא"ר יוחנן כל המונה

אשתו

48

השתא מוכה עלין שנ׳ אם נכתה לבי על אשה ועל פתח רעי ארבתי תניא אידך ר׳ שמעון ועליה יכנעון אחדים והיינו דאמרי אינשי איהו בי קרי ואתתיה בי בוצרו״

מגלה כ״ק״ פירוש שחוזר לאחוריו כאצין אותו אינו מרחיק לברוח אלא חוזר עקלקלות: שער העיר בשערי שה מסתתי קיח · על כתיפיו כשיעור כתיפיו · קמי דשתי חמרא חמרא לפניכל אדם מכיאין מה הבגד בן לבני שותה יין מתיאים יין · קמי דפיקא גדיוא דוכלי לפני שובו אורה וחוזר בבנות ערבי לאחטל ירק מביאין לו סלמלה ירק · דוכלא מין ירק הוא · קרי ובוציני מין אחד לא שאו גדולים ואו קטנים בלומר במה שהוא עוסק היה עסוקה״ כב ואמר ר׳ יוחנן שמשון דן את עמו כאביהם שבשמים שנ׳ דן ידין עמו כאחד · ואמר ר׳ יוחנן שמשון על שמו של הקב״ה נקרא שנ׳ כי שמש ומגן ה׳ אלהים לא מעתה לא ימחק לא מעין שמו של הקב״ה מה הקב״ה מגן על כל העולם כולו אף שמשון הגין בדורו על ישראל · ואמר ר׳ יוחנן בלעם חגר ברגלו אחת הוה שנ׳ וילך שפי שמשון חגר בשתי רגליו שנ׳ שפיפון עלי אורח״ פירוש כאחד כוחיו של עולם שבע צוק · שמש לשון חומה כמו ושמתי כדכד שמשותיך · על שמו של הקב״ה שטנהו בשמו של הקב״ה ממש · מעין שמו שאין שמש שם ממש לא מבין ומציל · שפי שנישן כמו ושף מדוכתיה · שפיפון שכיוצא בכלה ·

כד ת״ר חמשה נבראו מעין דוגמה שלמעלה וכולן לקו בהן שמשון בכחו שאול בצוארו אבשלום בשערו צדקיהו בעיניו אסא ברגליו״ שמשון בכחו דכת׳ ויסר כחו מעליו · שאול בצוארו דכת׳ ויקח שאול את החרב ויפל עליה · אבשלום בשערו דכת׳ ויחזק ראשו באלה · צדקיהו בעיניו דכתיב ואת עיני צדקיהו עור · אסא ברגליו דכת׳ ויהי לעת זקנתו חלה את רגליו ואמר רב יהודה אמר רב שאחזו פודגרא · סנהדרין כ״ק נגמר הדין א״ל מר זוטרא בריה דרב נחמן לרב נחמן היכי דמי פודגרא אמר ליה כמחט בבשר חי מנא ידע איכא דאמרי מיחש הוה חייש ביה ואיכא דאמרי מרביה שמע ליה ואיכא דאמרי סוד ה׳ ליראיו ובריתו להודיעם · ה״ע רבא מפטר רה כבנש המלך אסא מפני ששה אנגריא בתלמידי חכמים שנ׳ והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי מאי אין נקי אמר רב יהודה אמר רב אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה״ פירוש מעין דוגמה נשתנו מן האחרונים לתפארת: ויסר כחו לא כתב דהיינו בצואר · שאול בצוארו ויגבה מכל העם משכמו ומעלה ויפל עליה במקום שהגביה [illegible] · צדקיה בעיניו לא ידענא מנא לן ונשתנה בשבח [illegible] · אסא ברגליו לא כן שמעתי דכל יהודה הכשירא [illegible] · המלך עבודת המלך [illegible] · אפילו חתן שכתוב בן נקי יהיה לביתו״

כה וירד שמשון תמנתה וכתיב הנה חמיך עולה תמנתה א״ר אלעזר שמשון שנתגנה בה כתיב ביה ירידה יהודה שנתעלה בה כתיב ביה עלייה · רבי שמואל בר נחמני אמר תרתי תמנת הוו חדא בשיפולי חדא בעלייה · רב פפא אמר חדא תמנת הואי דאתי מהאי גיסא ירידה דאתי מהאי גיסא עלייה כגון וורדינא ובי בארי ושוקא דנרש׳ ותשב בפתח עינים אמר ר׳ אלכסנדרי מלמד שהלכה וישבה לה בפתחו של אברהם אבינו מקום שכל עינים מצפות לראותו · רבי יוחנן אמר מקום ששמו עינים נקרא ונאמר בתפוח והעינים · רבי שמואל בר נחמני אמר שנתנה עינים לדבריה כשתבעה אמר לה שמא גויה את אמרה ליה גיורת אני שמא אשת איש את אמרה ליה פנויה אני שמא קיבל בך אביך קידושין יתומה אני שמא טמאה את טהורה אני״

פירוש כתיב וירד שמשון תמנתה [illegible] תמנת ביהודה וכתיב עולה תמנתה [illegible] ושמשון ויהודה [illegible] · שנתגנה בה שנשא שם אשה מבנות פלשתים [illegible] · יהודה [illegible] שמשם [illegible] · דאתי מהאי גיסא שהיתה [illegible] [illegible] ההר היה [illegible] ההר יורד [illegible] ההר עולה כגון וורדינא [illegible]

סוטה פרק א

הי׳ ומשבנת כי אפולי ה׳ הרוס׳ מצכון להאותה. שהוא אחד רבולין להקב״ה של שם ולולין אהיה חציב עליהן׳
ג׳ נתנה דוגמא עיניה לדברים דוגמא ונתחוה התר היתה ורבי עובד ע״ז שאיני ראויה לו׳ פנויה אני ואני
טבלאות׳ ותוגה אני והוויתי קטנה והשיאוני אחי ואחי ואין נשואין לשר ואין נשואין נאסר עליו השם
כלתו ואין זכות לאם ולאחין להשיא הקטנה׳ לא האב זוכה בה כרכת אחת בתי נתתי לאיש הזה לאשה
ולהן סברא לאוכתו של שם היתה שמשנה של יעקב כליס שנותיו של שם ויעקב כבר היה יותר כנען
רק שנה׳ יהודה חני מנוה׳׳

כן ויטע אשל בבאר שבע אמר ריש לקיש
מלמד שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים רבי יהודה ורבי נחמיה חד אמר פרדס
וחד אמר פונדק בשלמא למ״ד פרדס היינו דכתיב ויטע אשל בבאר שבע ואמר
ריש לקיש שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים אלא למ״ד פונדק מאי ויטע כדכת׳
ויטע אהלי אפדנו בין [illegible]ימים להר צבי קדש ויקרא שם בשם י״י אל עולם אמר דניאל יא
ר״ל אל תקרי ויקרא אלא ויקריא מלמד שהקריא אברהם שמו של הקב״ה בפה כל
עובר ושב כיצד לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו אמר להם וכי משלי אכלתם
משל אל עולם אכלתם הודו וברכו למי שאמר והיה העולם׳׳ פירוש ונטע בו
מיני פירות עוברים ושבים׳ פונדק לצין שם אורחים לשון אשל נוטריקון הוא אכילה שתיה לויה
שהיה מאכילן ומשקן ומלוה אותם׳ ויטע אהלי אפדנו בפסוק הוא נאמר על אחד המלכים׳ אלא ויקריא
לכל הבריות לקרות בשם י״י אלהי ישראל אל עולם׳ כיצד לאחר שאכלו ושתו משלו ועומדין לברכו
לאברהם ואמר להם וכי משלי אכלתם׳׳ כן ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה
פניה משום דכסתה פניה ויחשבה לזונה א״ר אלעזר שכסתה פניה בבית חמיה דאמר
שמואל בר נחמני א״ר יוחנן כל כלה שצנועה בבית חמיה זוכה ויוצאין ממנה מלכים
ונביאים מנלן מתמר נביאים דכתי׳ חזון ישעיהו בן אמוץ מלכים מדוד וא״ר לוי ישעיה א
דבר זה מסורת בידינו מאבותינו אמוץ ואמציה אחי הוו׳ היא מוצאת והיא שלחה
אל חמיה היא מוצאת היא מיתוצאת מיבעי ליה א״ר אלעזר לאחר שנמצאו סימניה
בא סמאל ורחקן בא גבריאל וקרבן והיינו דכתיב למנצח על יונת אלם רחוקים לדוד תהלים נו
מכתם א״ר יוחנן לאחר שנתרחקו סימנים נעשית כיונה אלמת׳ לדוד מכתם שיצא
ממנה דוד שמך ותם לכל׳ ד״א מכתם שהיה מכתו תמה שנולד כשהוא מהול׳׳ ד״א
מכתם כשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו ללמוד תורה כך בגדלותו
הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו ללמוד תורה׳׳ והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש
אשר אלה לו אנכי הרה ותימר ליה מימר אמר מר [illegible] אמר רב
ואמרי לה אמר רב חנא בר ביזנא א״ר שמעון חסידא ואמרי לה א״ר יוחנן משום
רבי שמעון בן יוחאי נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך [illegible] כבשן האש ואל ילבין
פני חבירו ברבים מנ״ל מתמר הכר נא א״ל חמא בר חנינא בהכר בשר לאבין
בהכר בשרוהו בהכר בשר הכר נא הכתנת בנך היא אם לא בהכר בשרוהו
הכר נא למי החותמת והפתילים הכר נא אין נא אלא לשון בקשה אמרה לו בבקשה
ממך הכר נא בוראך ואל תעלים עיניך ממני׳׳ ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני
היינו דאמר רב חנין בר ביזנא א״ר שמעון חסידא יוסף שקידש ש״ש בסתר זכה
והוסיפו לו אות אחת משמו של הקב״ה דכתיב עדות ביהוסף שמו יהודה שקידש
ש״ש בפרהסיא זכה ונקרא כולו על שמו של הקב״ה כיון שהודה ואמר צדקה
ממני יצתה בת קול ואמרה אתה הצלת תמר ושני בניה מן האור חייך שאני
מציל בזכותך ג׳ מבניך מן האור מאן נינהו חנניה מישאל ועזריה צדקה ממני
מנא ידע יצתה בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים׳ ולא יסף עוד לדעתה׳

אמר

סוטה פרק א

אמר שמואל סבא חמוה דרב שמואל בר אמי כיון שידעה שוב לא פסק ממנה
כתיב הכא ולא יוסף עוד לדעתה וכתיב התם קול גדול ולא יסף·· פירוש כי

בכתה בכיה בבית חמיה ולהראה אותה כלהימים שגדלה בביתו לפ"כ לא הכיר בה· לא שכסתה
פניה בבית חמיה והאי דקאמר אע"ג שהיה בלבו שזונה תמר טועה היא בכן לבה אחרת היא שהרי תמר
צנועה היא· אמוץ אבין שלישעיה ואמציה מלך יהודה אחיהון ואמציה מזרע דוד היה ואמוץ אחיו ונביא
היה גדול נביאים בפרק מוכה יהיא מוצאת הוי משמע לשון הוצאה בעל כרחה היא מוצאת משמע לשון
מציאה· סימניה· חותמות ופתילים ומטה שבאקמל שהוא שלחתם· וחכן בדורשתשך ולאחיו דוד
מכונה· המכה המאדים בבית מלח· יונת אלם רחוקים על עסקי הרחקה שנעשו סימניה רחוקים··
לדוד מכתם לאותה שהיה ראויה ועומדת לצאת ממנה דוד שהוא מך ענוו ותם תמים בדרכיו מכתם
תמה מקום מכה שבוא ראוי למכה היה תם ונשלם שלא הוצרך לחסרו· ד"א כתם שבקשאותו קודם שמלך
כן בבזונלמן לאחרשמלך ולשון מכתם שהיתה מכתו שלימה והמוכה מתחלתה ועד סופה לא נחגרה
שנתבגותו ולא נשתנית· היא שלחה לאיש אשר אלה לו· ולא שלחה לו לומר ממך אני הרה והרי סימנין
שלך· ותומר לה תימר לשליח אמור לו שממנו אני הרה ואו סימנין· ואל ילבן וגו כוח היה לה לישרף
ולא תלבין פני לפ"כ שלחה לו כי אם יודה ויגלה הוא עצמו· את הדבר· בהכר כשר אתה בין הדבר שמעש
בו ובהכר בשרוך· ממנה יוצא שממנו היא מעוברת שמא אחי אחרים באו עליה· ויאמר בת קול אמרה··
בבושים ודדים עלומים שנגדו מלפני שיצאו מהן מלכים ואח"כ לצאת לא מיהודה כדכתיב גור
אריה יהודה בבושים זעירי סתרי גזרהמלך כמו בהני סכשו דקב"ה למהלך בגדולת כבי חזקיהו··
כיון שידעה בה שהיא צדקת ולבש שמים נתכוונה·· גמ' בפקא אבשלום נתגאה

בשערו ·ת"ר אבשלום בשערו מרד שנ' וכאבשלום לא היה איש יפה בכל ישראל שמו"ב י"ד
להלל מאוד מכף רגלו ועד קדקדו לא היה בו מום ·ובגלחו את ראשו והיה מקץ ימים שם
לימים אשר יגלח כי כבד עליו וגלחו ושקל את שער ראשו מאתים שקלים באבן
המלך· תנא תבן שאנשי טבריא ואנשי צפורי שוקלים בה לפ"כ נתלה בשערו שנ'
ויקרא אבשלום לפני עבדי דוד ואבשלום רוכב על הפרד ויבא הפרד תחת שובך שם י"ח
האלה הגדול ויחזק ראשו באלה שקל ספסירה בעא למפסקיה·· תנא דבי רבי
ישמעאל באותה שעה ראה גיהנם שנבקעה מתחתיו · וירגז המלך ויעל על עלית שם
השער ויבך וכה אמר בלכתו בני אבשלום בני בני אבשלום מי יתן מותי אני
תחתיך אבשלום בני בני והמלך לאט את פניו ויזעק המלך קול גדול בני ~ שם
אבשלום אבשלום בני בני· בהני תמניא זמני בני להוה שבעה דאסקיה משבעה
מדורי גיהנם איך איכא דאמרי דקריב רישה לגבי גופיה ואיכא דאמרי דאיתיה
לעלמא דאתי · ואבשלום לקח ויצב לו בחייו את מצבת אשר בעמק המלך כי אמר שם
אין לי בן בעבור הזכיר שמי ויקרא למצבת על שמו ויקרא לה יד אבשלום עד
היום הזה מאי לקח שלקח מקח רע לעצמו · את מצבת אשר בעמק המלך א"ר
חנינא בר פפא בעצה עמוקה שלמלכו של עולם· שנ' הנני מקום עליך רעה שם
מביתך סיפא בדבר אתה אומר ושלחתן מעמק חברון א"ר חנינא בר פפא בעצה
עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון שנ' ודתנדע כי בר יהיה זרעך בארץ לא
להם · כי אמר אין לי בן ולא הוו ליה בני והכתיב ויולדו לאבשלום שלשה בנים שם י"ד
ובת אחת ושמה תמר א"ר יצחק בר אבדימי שלא היה לו בן הגון למלכות · רב
חסדא אמר גמודי כל השורף תבואתו שלחבירו ואינו מניח בן לירשו ואיהו קלייה
ליואב דכתיב ויאמר אבשלום אל עבדיו ראו חלקת השדה אשר ליואב אל ידי שם
ולא שם שעורים לכו והציתוה באש ·· פירוש מקץ ימים לימים משנה לשנה

סוטה פרק א

שנוי עולם הוה ומגלה א"ל ר"ב חרשים· דקריב רושי לבבי גוזי שהיה ראשון מושלך רחוק מגופו וקרבן··
של קח מקח רע לעצמו וה"ק ואבשלום לקח הצדה הזאת בחיו· ויצב לו את מצב אשר בעמק המלך
עצה עמוק של הקב"ה שהוא מלך עולם שנגזר על דוד בן במעשה בת שבע הנערוקים הציב אבשלום
אותה עצה וקוראה מצבת בנו של הקב"ה דכתיב נעולם ידי ואתן נצב בשמים ויקרא למצבת על שמו··
גדם לאותה דבר שתקרא על שמו· ויקראלה יד אבשלום כדהוה נקוד· ושלוהן העמק חבנון בעסף
מעתעי כשעלחו ויעקבא אצל אחיו והיא תחלת סיבתו ודורות ושרא למנדריס של אותו עוך הקבור
בחברון זה אברהם· תוספות דקרב רישא לבו ופה תימא ר"ל דאמר בסלק אבשלום אין
לו חלק לעולם הבא א"כ כסבורא ליה דקרב רישיה לגבי גופיה ולא סבירה ליה לעלמא דאתי דהא
חזקיה מג' מדורי והוכם וה"כ מאי לא חשיב ליה בהדי אחז ואחריה דאמר חיו ולא נוונין וו"ל
דלא חשיב בא מלכים· תוספות אתיא לעלמא דאתי איקשיא האמרו בחלק מבוי אבא אבא
לא מבוי ביא ברכות· אין מחי מבל אין אברהם מציל את ישמעאל ולא יצחק את עשו אבל הבן מציל
את האב כגון יאשיהו שלא מנו את אמון· ונ"ל משום דאבשלום נטל את [illegible] בעולם הבא
שנדרג במותו משונה הגעיל לו תפלת אביו ומיה דאהגיקיס דאמר התם שהיה [illegible] על גולגלתו
זאת ועוד אמרת ובמדע מתנו לאחר מותה לא מנו אותו ועוד אבשלום לא עבד ע"ז א"כ מני למימר
הא דאמר אבא לא מזכו ברא היינו משום כבוד האב אין מושנין מלמנותו עם רשעים בלא עולה
אבל תפלה מועלת ודוד התפלל על אבשלום·· ל משנה וכן לענין הטובה מרים
המתינה למשה שעה אחת שנ' ותתצב אחתו מרחוק לפיכך נתעכבו לה כל ישראל
שבעה ימים במדבר שנ' ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא
נסע עד האסף מרים· יוסף זכה לקבור את אביו אין באחיו גדול מיוסף שנ' ויעל
יוסף לקבור את אביו מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה· משה זכה
בעצמות יוסף אין גדול ממנו בישראל שנ' ויקח משה את עצמות יוסף עמו מי
לנו גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא שכינה שנ' ויקבר אתו בגי ולא על משה בלבד
אמרו אלא על כל הצדיקים שנ' והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך·· פירוש אין באחיו יוע
גדול ממנו שהיה מלך הרי במדה שמדד שנקבר אביו בגדולים כבה כמדה מדדו לו שנקבר הוא בגדולים
דמי לנו לענין כבוד קבורה ליקבר בגדולים כמו מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה שהוא גדול מישראל
ואין בישראל גדול ממנו הרי במדה שמדד לקבורת יוסף ע"י גדול בה מדדו לו שאין לנו גדול בכבוד
קבורה כמשה לא נתעסק בו אלא הקב"ה לא מי דמי התם שעתא חדא הכא שבעה
יומי אמר אביי אימא ולענין הטובה אינו כן א"ל רבא הכי קאמר וכן לענין הטובה
דבאותה מדה ולעולם מדת טובה מרובה ממדת פורענות ·ותתצב אחותו מרחוק
לדעה מה יעשה לו ·· א"ר יצחק פסוק זה כולו ע"ש שכינה נאמר ותתצב דכתיב
ויבא ה' ויתיצב ויקרא כפעם בפעם·· אחותו דכתיב אמור לחכמה אחותי את· מרחוק שמו א ג
מרחוק ה' נראה לי· לדעה כי אל דעות ה'· מה ה' אלהיך שואל מעמך· יעשה
ועשה ה' לאחרית בות נאמן· לו ויקרא לו ה' שלום·· פירוש אוכן כן יותר ממה ויינון
שהוא מודד מודדין לו· דבאותה מדה נוגמא כאותו ענין משקן יותר ממה שעשה משתלם לו
דמדה טובה מרובה בתשלומים ממדת פורענות· אמור לחכמה שהיא אצל הקב"ה ומנוי של
כי ה' יתן חכמה·· תוספות לעולם מדות טובות מרובה ממדת פורענות א"ת הא מצינו מדת
פורענות גדולה ממדת טובה· דכתיב איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה בבני מדות
פורענות ובבי מדה טובה כתיב ורדפו מכם חמשה מאה וי"ל דעדיין נבי מדת פורענות מעורי
דמיכה ולא הוכה אבל הכא דכתיב ורדפו מכם חמשה פושה ודקרא ונפלו אויביכם לפניכם לחרב
מספר הושך·· לב ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף
רב ושמואל חד אמר חדש ממש וחד אמר שנתחדשו גזרותיו· מ"ד חדש ממש
דכת' חדש ומ"ד שנתחדשו גזרותיו דלא כתיב וימת וימלך ומאי אשר לא ידע את
יוסף דהוה דמי כמאן דלא ידע ליה·· ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום

מרובו

ר' תנחומא התחיל בעצה תחלה שנ' ויאמר אל עמו לכך לקה הוא תחלה
שנ' ובכה ובעמך ובכל עבדיך יעלו הצפרדעים · הבה נתחכמה לו · להם מיבעי
ליה א"ר חמא בר חנינא בואו ונתחכמה למושיען של ישראל · במה נדונם · נדונם
באש כת' כי באש יי' נשפט · בחרב ובחרבו את כל בשר · נדונם במים ישעיה סו
שכבר נשבע שאינו מביא מבול לעולם שנ' כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי סו כ"ד
מעבור מי נח עוד על הארץ והם אינן יודעין שעל כל העולם אינו מביא אבל
על אומה אחת מביא אי נמי הוא אינו מביא אבל הם באים ונופלין לתוך המים
וכה"א ומצרים נסים לקראתו וינער יי' את מצרים בתוך הים והיינו דאמר
רבי אלעזר מ"ד כי בדבר אשר זדו עליהם בקדירה שבישלו בה נתבשלו · א"ר חייא בר
אבא א"ר סימאי שלשה היו באותה עצה בלעם ואיוב ויתרו · בלעם שיעץ נהרג
איוב ששתק נידון ביסורין · יתרו שברח זכו בניו וישבו בלשכת הגזית שנ'
ומשפחות סופרים יושבי יעבץ תרעתים שמעתים סוכתים המה הקינים ד"ה א' ב
הבאים מחמת אבי בית רכב · וכתיב ובני קיני חתן משה · ונלחם בנו ועלה שופטים א'
מן הארץ ועלינו מיבעי ליה א"ר אבא בר כהנא כאדם שמקלל עצמו ותולה
קללתו באחרים · וישימו עליו שרי מסים עליהם מיבעי ליה · תנא משום רבי
אלעזר ברבי שמעון מלמד שהביאו מלבן ותלו לו לפרעה בצוארו וכל
אחד מישראל שאמר להן איסטניס אני אומרים לו כלום איסטניס אתה יותר
מפרעה · שר מסים דבר שמשים לבנים · למען ענותו בסבלותם · למען ענה
פרעה את ישראל · ויבן ערי מסכנות לפרעה · רב ושמואל · חד אמר שמסכנות את
בעליהן וחד אמר שממסכנות את בעליהן דאמר מר כל העוסק בבנין מתמסכן ·
את פיתום ואת רעמסס רב ושמואל חד אמר פיתום שמה ולמה נקרא שמה
רעמסס שראשון ראשון מתרועע · וחד אמר רעמסס שמה ולמה נקרא שמה
פיתום שראשון ראשון פי תהום בולעו · וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ
כן רבו וכן פרצו מיבעי ליה א"ר שמעון בן לקיש רוח הקדש מבשרתן כן ירבה וכן
יפרוץ · ויקוצו מפני בני ישראל מלמד שהיו דומין בעיניהם כקוצים · ויעבידו מצרים את בני
ישראל בפרך ר' אלעזר אמר בפה רך ר' שמואל בר נחמני אמר בפריכה ·
וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה אמר רבא
בתחלה בחומר ובלבנים ולבסוף ובכל עבודה בשדה · את כל עבודתם אשר עבדו
בהם בפרך א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים
ומלאכת נשים לאנשים ולמאן דאמר התם בפה רך הכא נמי בפרכה

פירוש · [illegible] ונתחכם למושיען
[illegible]
[illegible] כי באש יי' נשפט [illegible]
[illegible] כמים [illegible]
[illegible]
[illegible] ויקרא יעבץ לאלהי ישראל אם ברך תברכני בתורה והרבית את גבולי
בתלמידים ויבא אלהים את אשר שאל · [illegible]

סוטה לא׳ תהגתם ג״ש שבין יושבים בשערי ירושלים. שמעתים שמעתי מגות אביהם דרבי
יונדב בן רכב משתעי קרא והכי קאמר מתני בנין של יתרו בזמנו ואזיל המה הקינים סופרים
על שם שיושבים בסכות דכתיב ונשב באהלים וקרולהן משפחות סופרים דהיינו סנהדרין ובן
תרעתים שמעי שוכתים לשון שערי ועלמן מן הארץ מיבעי ליה לרשונו מן הארץ מאי ועלה מן הארץ הלוא
[illegible] הגוזל והרמס מפגינים ולבן כפין ורמה ששונין הלבנה שממלחין
אותו טיט ומחליקין אותו והיה הלבנה ובהו למענה ושליה קאי קרא ומוכיח סליק ואחר אל עמן
הבה נתחכמה לו מן ירבה וזוינו על שרי מסים למען ענותו בסבלותם אסטניס מפנקן ואיני
יכול לעשות מלאכה שרי מסים דבר שמשים רחי על צורה שמרגילן ומשיאן לעבודה אותן
המלכים שתלגן זה [illegible] להשבר למען ענותו לדעה בשביל סבלותם שלתעבא
שמגן שבס למבל ובשוכות את בעליהן שעלידי אותם הצרים והותה העבודה נשתבכן
חברים לשבוע בם שמגוסבות ממולדות מרכה ובשבלו את מצרים ובשביל עבודה זו היה
ואוירעלן ולהוי ליה לא בגריס והתמ מר כל העוסק בבנין מתמסכן ואתן וגרים ליה מקרים
להן דבוטרוף נהי אל כנין שלכל אדם חכמה כעוגים שנוטל הבנין ומתות ממסכנות
שמביא את האדם לידי עניות דאמר מר כל העוסק בבנין מתמסכן ראשון ראשון
מתגרוס בשהוכונין קנה הוי מתגרס ונכל וחוזרין ובונין ומתגלגל פיתום שבעי נבלע בארץ
רוח הקדש מבשרן ליעשה ואומר למצרים אין מועיל אתכם כי ירבה שמור ובן יפרוץ ויקוצו
היו דומה להם כקוצים ונגוב מלאות קוצים בעיניהם את ישראל כמין ורבין בפרך משבים
ברכים ובעבר עד שהרגילום בעבודה פה רך בשברון הפח ומתנים וחזקה הכי גרסינן
בעבודה קשה אר׳ שמעון בר נחמני אם עכשיו שהיו מתלין שהן קשה שלא היו רגילין בכך
ומיון דאמר במה בפך בפה רך האו בפך בתורה ודאי בודכם הוא דהא כתיב ומררו

דרש רבי עקיבא בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו
אבותינו ממצרים בשעה שהולכות לשאוב מים מזמין להם הקב״ה דגים
קטנים בכדיהם ושואבות מחצה מים ומחצה דגים ובאות ושופתות שתי
קדרות אחת של חמין ואחת של דגים ומוליכות אותן אצל בעליהן לשדה
ומרחיצות אותם וסכות אותם ומאכילות אותם ומשקות אותם ונזקקות להם
בין שפתים שנ׳ אם תשכבון בין שפתים בשכר שתשכבון בין שפתים זכו ישר׳ תהלים סח
לבזת מצרים שנ׳ כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ וכיון שם
שמתעברות באות לבתיהן וכיון שמגיע זמן מולדתן הולכות ויולדות בשדה
תחת התפוח שנ׳ תחת התפוח עוררתיך שמה חבלתך אמך שמה חבלה ילדתך שיר השי׳ ח
והקב״ה שולח מלאך מן השמים ומנקר אותם ומשפר אותן כחיה זו שמשפרת
את הולד שנ׳ ומולדותיך ביום הולדת אותך לא כרת שרך ובמים לא רחצת יחז׳ טז
למשעי והמלח לא המלחת והחתל לא חתלת ונותן להם שני עגולין אחד של
דבש ואחד של שמן שנ׳ ויניקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור וכיון שמכירין
בהם המצרים באין עליהן להורגן ונעשה להן נס ונבלעין בקרקע ומביאין
שוורים וחורשין על גבם שנ׳ על גבי חרשו חורשים ולאחר שהולכין מבצבצין תהל׳ קכט
ויוצאין כעשב השדה שנ׳ רבבה כצמח השדה נתתיך ולאחר שמתגדלין באין יחז׳ טז
עדרים עדרים לבתיהם שנ׳ ותרבי ותגדלי ותבואי בעדי עדיים אל תקרי בעדי
עדיים אלא בעדרי עדרים וכשנגלה הקב״ה עליהם הם הכירוהו תחלה שנ׳ זה

51

אלו נאנוהו · פירוש ונותנות כשמושכות את המים על גבי הבורה קרו
ליה שטותב · אחת של חמין לרחוץ רגלי בעליהן בשדה · בין שפתים בין מצרי השדות
מקומות צנועים מצא בגבול השדה גבוה מכאן והאחרון גבוה מכאן והאוץ באמצע · יורה
ועל של יורה תמחו · עוררתיך לצאת מתוך אמך חבלתך לשון חבלי יולדה · מנקר
תבקה · מושבר כמו שעושין לתינוקות למשב את אבריהן ולתקנן שתתקן מעט הלידה ·
לא כרת שרך לא היו לך מולדות לחתוך טבור הולד · לחשוי להחלים הבשר כמו חלקת
והחרץ שעושות · עיגולין כשון כבד שבולי · נעשה להם נס · רבבה כצמח השדה בנדמוס מן
הארץ כצמח השדה · והבואי לבית אביך · הן הבורוהן שהאן שבסנתין כבר · לא חלי שרחותי
כבר ··

לו׳ ויאמר מלך מצרים למולדות העבריות רב ושמואל
חד אמר אשה ובתה וחד אמר כלה וחמותה מאן דאמר אשה ובתה יוכבד
ומרים ומאן דאמר כלה וחמותה יוכבד ואלישבע · תניא כמאן דאמר אשה ובתה
דתניא שפרה זו יוכבד ולמה נקרא שמה שפרה שמשפרת את הולד · ד״א שפרה
שפרו ורבו ישראל בימיה · פועה זו מרים ולמה נקרא שמה פועה שהיתה פועה לולד ··
ד״א שהיתה פועה ברוח הקדש ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל ··
ויאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים מאי אבנים א״ר חנן סימן
גדול מסר להן א״ל כרעה ואחר בית היוצר והנה הוא עושה מלאכה על האבנים
מה יוצר זה ירך מכאן וירך מכאן וסדן באמצע אף אשה ירך מכאן וירך מכאן
וולד באמצע ואיכא דאמרי בשעה שמשרעת לילד ירכותיה מצטננות
כאבנים אם בן הוא והמיתן אותו ואם בת היא וחיה א״ר חנינא סימן גדול מסר
להן בן פניו למטה בת פניה למעלה · ותיראן המילדות את האלהים ולא עשו כאשר
דבר אליהן מבעי ליה א״ר יוסי ברבי חנינא מלמד שתבען לדבר עבירה
ולא נתבעו · ותחיין את הילדים תנא לא דיין שלא המיתו אלא שהיו מספקות
להן מים ומזון · ותאמרנה המילדות אל פרעה כי לא כנשים המצריות העבריות
כי חיות הנה מאי חיות אילימא חיות ממש אטו חיה לא צריכה חיה אחריתי
לאולודה אלא אמרו לו אומה זו כחיה נמשלה יהודה גור אריה יהודה · דן יהי דן
נחש עלי דרך · נפתלי אילה שלוחה · יששכר חמור גרם · יוסף בכור שורו הדר
לו · בנימין זאב יטרף · דכת׳ ביה כת׳ ביה דלא כת׳ ביה כת׳ בה ואמרת מה
אמך לביאה בין אריות רבצה בתוך כפירים רבתה גוריה ·· יחזקאל יט
פירוש אלישבע
בת עמינדב אשתו של אהרן · שהיתה פועה צועקת כמו כעוותא הוא ד״א כיולדה אפעה · הכי
גרסינן וראיתם על האבנים אמר רבי חנין סימן מסר להם בשעת שכורעת לילד ירכותיה
מצטננות כאבנים · ד״א על האבנים כדכתיב וארד בית היוצר וגו׳ יורד זה ירך מכאן · סימן
גדול שלא הטילם האם ותחביאנו ותאחר כפלהיה לכם סימן על לידה ואין תטלוהן
ותהרגוהו · ד״א לבני קרי למשבר האשה אבנים כדאת׳ גבי יוצר כלי חרס אבנים ואשה
כמו ליוצר דמויא · סדן עץ עב שעליו רוכב ומגלגל הבצים שקורים מטונש לעשות
כרעסה כלי לכי גדלו וקטנו · סימן גדול מסר להן וראיתן על האבנים אם בן הוא אתן
יכולת לראות תוך · אם בן הוא בלא טוסה גבהה · בן פניו למטה לארץ כדרך תשמישן בתחנה
למעלה כדרך תשמישה והכי מפרש בגמרא במסכת נדה · ליה משמע על עסק ביאה
נשון ויבא אליה · ותחיין הוה ליה למכתב ולא המיתו את הילדים ותחיינה משמע שהיו
מספקות להחיות · שהיו מזמנות אותם בבתיהם ומגדלות אותם · אילימא חיות ממש

לולד
שתשמשתה
אותו בדרך
שתשמשין לה
בעריס עלן
נתוהו ולשון
פועה דרש

מילדות

סוטה פרק א

מולדות בחיה נמשלה ונות השדה אינן נריבות למילדות: דכתיב ויהי מו שכת בן שנקרא
בעס בהמה והיה הרי כתיב בו ושאין כתיב בן הריכתוב בו ושאין כתוב בו הרי כתוב
בכל פנסייתן יחו מה אמן לביא אחך כנסת ישרל כולה נקראת לביא · תוספות
שהיתה טוען לולד פירש רבינו חננאל לוהטת להושה ויוצא הולד כמו שעושין גן עבטין
באזני האשה · לח ויהי כי יראו המילדות את האלהים ויעש להם בתים
רב ולוי חד אמר בתי מלכות וחד אמר בתי כהונה ולויה מ״ד בתי כהונה ולויה
אהרן ומשה ומ״ד בתי מלכות דוד נמי ממרים קא אתי דכתי׳ ותמת עזובה
ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור וכתי׳ ודוד בן איש אפרתי וכלב בן
חצרון הוליד את עזובה אשה ואת יריעות ואלה בניה ישר ושובב וארדון בן
חצרון בן יפנה הוא בן שכנה מעצת מרגלים ואכתי בן קנז הוא דכתי׳ וילכדה
עתניאל בן קנז אחי כלב הקטן ממנו אמר רבא חורגיה דקנז היה דיקא נמי
דכתי׳ הקנזי שמ״ע · עזובה זו מרים ולמה נקרא שמה עזובה שהכל עזבוה
הוליד והלא מינסב הוה נסיב ליה א״ר יוחנן כל הנושא אשה לש״ש מעלה עליו
הכתו׳ כאלו ילדה · יריעות שהיו פניה דומות ליריעות ואלה בניה אל תקרי
בניה אלא בוניה ישר שיישר את עצמו · ושובב ששיבב את יצרו · וארדון שרדה
את יצרו ואיבא דאמרי על שהיו פניה דומים לוורד · ולאשחור אבי תקוע
היו שתי נשים הלאה ונערה אשחור זה כלב ולמה נקרא שמו אשחור
שהושחרו פניו בתעניות· אבי שנעשה לו כאב · תקוע שתקע את לבו לאביו
שבשמים היו שתי נשים נעשה מרים · כשתי נשים חלאה ונערה לא
חלאה ולא נערה הוי אלא בתחלה חלאה ולבסוף נערה ובני חלאה זרח וצחר
ואתנן צרת שעשית צרה לחבירותה צוחר שהיו פניה דומות בצהרים אתנן
שכל הרואה אותה מוליך אתנן לאשתו ·· פירוש אהרן ומשה שיצאו מיוכבד ·
ותמת עזובה אשת כלב והיא מרים ולקמן מפרש למה נקרא שמה עזובה ואיו ותמת
זהו שנצטרעה · ויקח לו כלב את אפרת לאחר שנתרפאה חזר ולקחה לו ודוא אפרת קרי
מרים וכתב ודוד בן איש אפרתי · וכלב בן חצרון בסוק הוא בד״ה בן שכנה מעצת מרגלים
תירוצא הוא דקא מתרץ ולשולם בן חצרון הוא ולמה נקרא שמו בן יפונה שפ׳ מעצין · הוב
ואכתי בן קנז הוא חורגיה דקנז בן אשתו של קנז היה כלב וכשמצא שפניאל בן קנז אחיו מאחיו
דיקא נמי דכתי׳ קנזי אחד לא מ מעשינו בכלב לא קריה בן קנז כדכת׳ בעתניאל אלא הקנזי
ואחשו ביתו ומגדולין של קנז · שהכל עזבוה מתחלה חולניתהיתה כדקרי לה לה׳ רבא יריעות
ולקמן קרי לה חלאה ועזבה שעוזבו כל בחורי ישרל מלשאת אותה והא מינסיב נסיב לה דכתבעי
ותמת עזובה ויקח לו כלב לאת אפרת הואי · לשם שמים כגון זו שהיתה חולה ונשאה לש״ש שבאין
באחיה אהרן ומשה נראה אותם צדיקים ורוב בנים דומים לאחי האם כבבא בתרא ברש פרק נחלין · ירושה
בלא תואר אמוימות מחמת חליה היתה ירקרקת · בונים לו עמות בעלה שבנאה ועשאה תבונה
כשאר נשים לשם שלא אין ובניה ישר ושובב וארדון שיישר את עצמו מלהשתוות עם המרגלים ששבב
את עצמו מעצתם לשון הכתו׳ שובבה יצאות ונערות אשו״ה והכוס נמי ליה מדו בקרא אחריו
של עמרד בעצת מרגלים · שכודה את יצרו שהיה מסיתו להשוות עמהם · שרא שחרו פניו שקיבל
עליו תעניות הרבה שינצל מעצת מרגלים · שנעשה לה כאב להתעסק בה ברפואות ורגונות
הדריכין לחולה · שתקע את לבו לאביו שבשמים שלא להיות בעצ׳ מרגלים · חלאה חולה ולבסוף
נערה שנתרפות מחליה וחזרה לתואר פניה כנערה · ובני חלאה ובנוי חלאה שנבנות ונתרפאת

משבחין

סוטה פרק א׳

השותחין הין להיות צרת וצחר ואתכן׳ צרה לחברותיה מתקנאות ין בוכיה׳ מולך אתנן לאשתו שהיה מותרה למשכב נשים׳׳

לו׳ ויצו פרעה לכל עמו לאמר א״ר יוסי בר חנינא אף על עמו גזר ואמר רבי יוסי ברבי חנינא שלש גזרות גזר בתחלה אם בן הוא והמתן אתו ולבסוף היאורה תשליכוהו ולבסוף אף על עמו גזר׳׳

פירוש אף על עמו גזר דרש רבי תנחומא יום שנולד משה אמרו אצטגנינין לפרעה היום נולד מושיען של ישראל ואין אנו יודעים אם יהודי אם מצרי עמד וקבץ כל עמו ובקש מהם ביתן לו בנים הנולדים היום וגזר אף על עמו׳ בתחלה והמתן אותו לא הושיב שומרים לא סמך על המילדות׳ תשליכוהו הושיב שומרים וקסרדין לחזר ולבסוף אף על עמו כדפרישית וכיון שעבר היום ועדיין באצטגנינות שלא לקה העמידו הגזרה עד היום שהושלך ליאור׳׳

לז׳ וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי להיכן הלך א״ר יהודה בר זבינא שהלך בעצת בתו תנא עמרם גדול הדור היה כיון שגזר פרעה כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו אמר לשוא אנו עמלים עמד וגרש את אשתו עמדו כולם וגרשו את נשותיהם׳ אמרה לו בתו אבא קשה גזרתך יתר משל פרעה הרשע שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקבות פרעה לא גזר אלא בעולם הזה ואתה בעולם הזה ולעולם הבא פרעה הרשע הוא ספק גזרתו מתקיימת ספק אין מתקיימת אתה צדיק ודאי גזרתך קיימת של׳ ותגזר אומר ויקם לך עמד והחזיר את אשתו עמדו כולם והחזירו נשותיהם׳׳ ויקח ויחזיר מיבעי ליה א״ר יהודה בר זבינא שעשה לה מעשה ליקוחין הושיבה באפריון ואהרן ומרים מרקדין לפניה ומלאכי השרת אומרין אם הבנים שמחה׳ את בת לוי אפשר בת מאה ושלשים שנה היתה דא״ר חמא בר חנינא זו יוכבד שהורתה בכנען ולידתה בין החומות של׳ אשר ילדה אותה ללוי במצרים לידתה במצרים ואין הורתה במצרים וקרי לה בת א״ר יהודה בר זבינא שנולדו בה סימני נערות׳׳ אינו כד

פירוש גדול הדור והיו הכל נשמעין לדבריו׳ על הזכרים ועל הנקבות שלא ונולדו לא [illegible] זכר ולא נקבה׳ לא בעולם הזה שהנולדים מתים והנידין וחיין ונהנ׳׳ אתה גזרת בעולם הזה ולעולם הבא שכיון שאין נולד אינו בא לעולם הבא׳ בת מאה ול׳ כדמפרש לעיל ותיוב שנולד בחורתן למצרים וישראל נשתעבדו שם מאתים ועשר ומשנולד משה לא נשתעבדו אלא שמונים כדכת׳ ומשה בן שמונים שנה בדברו אל פרעה ואותה שנה יצאו במצא שעבדו מרידתן עד שנולד משה ק״ל וכשהחזיר עמרם את יוכבד בת היתה מעוברת ממשה כדאמרינן לקמן בשמעתין׳ דא״ר חמא בש נוחלין׳ זו יוכבד בכנען של׳ ירדו מצרים אתה מוצא שבעים חסר אחד ובכללן אתה אומר המקום מצרימה שבעים זו יוכבד שהשלימה החשבון בכניסתן לעיר׳ סימני נערות חזרה לימי עלומיה כאותו כנעים ונפשטו הקמטין׳׳

לח׳ ותהר האשה ותלד בן והא הוה מיעברא ביה תלתא ירחי מעיקרא׳ א״ר יהודה בר זבינא מקיש לידתה להורתה מה הורתה שלא בצער אף לידתה שלא בצער מכאן לנשים צדקניות שלא היו בכלל גזירתה של חוה׳׳

פירוש והא היה מעשה מעוברה ביה וכולי מקמי דליגרשה כן לקמן׳ מקיש לידתה להורתה לאכתב הריון זה לא נדרוש כך׳ בכללה של חוה בפסק דין שלה ובעצב תלדי וכללה בעצבון והריון׳׳

לט׳ ותרא אותו כי טוב הוא תניא רבי מאיר אומר טוב שמו רבי יהודה אומר טוביה שמו רבי נחמיה אומר הגון לנביאות אחרים אומרים נולד כשהוא מהול וחכמים אומרים בשעה שנולד משה נתמלא כל הבית כולו אורה כתיב הכא ותרא אותו כי טוב הוא וכתיב התם

וירא

וירא אלהים את האור כי טוב · ותצפנהו שלשה ירחים דלא מנו לה מצריים
אלא משעה דאהדרה והוה מיעוברא ביה תלתא ירחי מעיקרא ולא יכלה עוד
הצפינו · ואמאי תצפניה ותיזל לאו כל היכא דשמעי מצראי דאתיליד ינוקא
מייתו ינוקי ומעיין התם כי היכי דלישמע לקלייהו ונטוי בהדייהו דכת׳ אחזו
לנו שועלים שועלים קטנים מחבלים כרמים ·· פירוש הגון לנביאה· ראתה ברוח
הקדש שעתיד לכהונה · ותצפנהו שלשה ירחים שלשה חדשים יכלה להצפינו שלא הכירו המצריים
לבדוק אחריה לאחר סוף תשעה משהחזירה והיא הות מיעוברא ביה תלתא ירחי מעיקרא ומהכא
נבקא לן · ואמאי תצפניה ותיזל מאחר שעבר במהתריסר הוה כדכת׳ ותצפנהו מה יש לה לזאת ··
ומעיין התם ומעוקים שם ודרך תינוק לצעוק לקול תינוק חבירו · אחזו לנו שועלים בת קול אומר
לרוי היום אחזו לנו שועלים הקטנים שהיו מחבלים הכרמים בהיותם סמדר בעוד הפרי קטן ··

מי ותקח לו תבת גמא מאי שנא גמא א״ר אלעזר מכאן לצדיקים
שממונם חביב עליהם יותר מגופם וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהם
בגזל · רבי שמואל בר נחמני אמר דבר רך שעומד בפני רך ובפני קשה · ותחמרה
בחמר ובזפת תנא חמר מבפנים וזפת מבחוץ שלא יריח אותו צדיק ריח רע ·
ותשם בה את הילד ותשם בסוף על שפת היאר רבי אלעזר אומר ים סוף רבי
שמואל בר נחמני אמר אגם ברבות קנה וסוף קמלו ·· פירוש שחביב עליהם
ממונם שממון מועט ואעפ״כ שהיה משתמר גומא יותר מכל כלים קשים וחזקים · דבר רך בגמא
הוא משתמר ופה אין הכל לפי שהדבר הקשה כשהמים מוליכין אותו בחזקה והוא נתקל כאבן והוא
נשוף ונשבר אבל דבר רך נתקל ונגרר לאחוריו · ריח רע של זפת · אגם של עצי ערבה וקנים דקים
והוא קנה וסוף קמלו דקלאי קנה קטל · סוף ערבה דקה · חמר מבחוץ · זפת מבפנים פירש רבי
בשם ר״ש בר קלונימוס בא זה בתוך התיבה והחמר היה מכסה את הזפת · אבל מבחוץ לא זופתה
שלא יבינו כי הגומא דומה לקנה היאור ולא יבחינו התיבה בתוך קנה היאור ··

מא ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור א״ר יוחנן משום רבי שמעון
בן יוחאי מלמד שירדה לרחוץ מגלולי בית אביה וכה״א אם רחץ יי׳ את צואת
בנות ציון · ונערותיה הולכות על יד היאור א״ר יוחנן אין הליכה זו אלא לשון מיתה
וכה״א הנה אנכי הולך למות ותרא את התיבה בתוך הסוף כיון דחזו דקבעו לאצולי
למשה אמרו לה גבירתנו מנהגו של עולם מלך בשר ודם גוזר גזרה אם אין כל העולם
מקיימין אותה בנין ובני ביתו מקיימין אותה את עוברת על גזרת אביך בא
גבריאל וחבטן בקרקע ותשלח את אמתה ותקחיה רבי יהודה ורבי נחמיה חד אמר
ידה וחד אמר שפחתה מ״ד ידה דכת׳ אמתה מ״ד שפחתה מדלא כתב ידה · ולמאן
דאמר שפחתה הא אמרת בא גבריאל וחבטן בקרקע דשייר לה חדא דלא אורח
ארעא דבת מלכא למיקם לחודה ולמאן דאמר ידה לכתוב ידה הא קמ״ל ~
דאשתרבב אשתרבובי דאמר מר וכן אתה מוצא באמתה של בת פרעה וכן אתה
מוצא בשיני רשעים שנ׳ שיני רשעים שברת ואמר ר״ל אל תקרי שברת אלא
שרבבת ·· פירוש לרחוץ לטבול שם לשם גרות וכה״א שהשב ומתניק. משום קלון
רחוץ לשון מיתה. בן מעפע טעמא ואזול שכין מונחות בתוך הצלתו שלחותו צדיק · דאמר מר
כבי שרביט הזהב דאחשורש במסכת מגלה · בשני רשעים דעוג מלך הבשן כבלבות נתחלת
מה הדוחה שרבבת לשנא דאשתרבוב ·· מב ותפתח ותראהו את הילד ותראה
מיבעי ליה א״ר יוסי ברבי חנינא מלמד שראתה שכינה עמו · והנה נער בוכה

קרי

סוטה פרק א

קרי ליה ילד וקרי ליה נער תנא הנער ילד וקולו כנער דברי רבי יהודה א"ל רבי
נחמיה אם כן עשית למשה רבינו בעל מום אלא מלמד שעשתה לו אמו חופת
נעורים בתיבה אמרה שמא לא אזכה לחופתו ותחמול עליו ותאמר מילדי
העברים זה מנא ידעה א"ר יוסי ברבי חנינא מלמד שראתה אותו מהול זה
אמר רבי יוחנן מלמד שנתנבאה שלא מדעתה זה נופל ואין אחר נופל והיינו
דא"ר אלעזר מ"ד וכי יאמרו אליכם דרשו אל האובות ואל הידעונים המצפצפים
והמהגים צופים ואינם יודעים מה צופים ואינם יודעים מה הוגים ראו
שמושיעם של ישראל במים הוא לוקה עמדו וגזרו כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו
כיון דשדיוה למשה במיא אמרו תו לא קא חזינן כי ההוא סימנא בטלו לגזרתייהו
והם אינם יודעים שעל מי מריבה הוא לוקה והיינו דא"ר חמא ברבי חנינא מ"ד
המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל המה שראו אצטגניני פרעה וטעו והיינו
דקאמר משה שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו אמר להם משה
לישראל בשבילי נצלתם כולכם׃ פירוש שראתה אותו מהול שהיתה מתאוה לשון
עם כמו לא שלח יעקב את אחיו׳ נער גדול כמשמעו׳ בעל מום והוא לא נכפל בקול
לעבודת השם׳ ואין אחר נופל ליאור שאותו היום בטלו גזרותיו׳ וכי יאמרו אליכם האובות
דרשו כמו אל האובות והם מצפצפים והמהגים כמו קרי להן הם לנבאי שאינם אלא מצפצפים
בעוורים והוגים כיונים מנביחין קול בגרונם ואינם יודעים מה אומרים
כן דרך של אצטגנינים חוזין רואים את סימן אבל לא פירושו של דבר ואז אצטגניני פרעה
שמושיען של ישראל וכולי והיה תלתא לאו לא באמר לא דקאה להו את צדיקים קאי לא במדה
קאמר לה ויקחו את האדמה לנילוס ואין אחר נופל כך לא אמר דאין יודעין מה הוגין הואיל
כאן מעשים ולאוחדשי מה כתוב׳ כיון דשדיוה למשה במים כלומר שהיה ביחד אין לן לקות גדול
רוגז וכו׳ על הסימנין על לקיות רגלי בשבילי כאן ומכאן זו אתן לרגלי כי בשבילי ניצולתם ׃
שבשבילו ניצלו נגאלתם׃ תוספות׃ בשבילי נצלתם כולכם תימה אמרבה בשבילו נגאלה
הגאולה שראו אצטגניני עשה לו גואל היה הראשון המושלך ליאור יונבירה ראשונה אם הוא
והיתן אותו לא נלקה בשבילו לא מישום ונלחם בו ודרך האשה להלחם׃ מגב אר
חנינא בר פפא אותו היום עשרים ואחד בניסן היה אמרו מלאכי השרת לפני
הקב״ה רבש״ע מי שעתיד לומר שירה על הים ביום זה ילקה רבי אחא
ברבי חנינא אמר אותו היום ששה בסיון היה אמרו מלאכי השרת לפני הקב״ה
רבונו של עולם מי שעתיד לקבל התורה בהר סיני ביום זה ילקה ביום זה בשלמא
למ״ד ששה בסיון משכחת לה דתניא ז׳ באדר נולד משה וז׳ באדר
מת משה מז׳ באדר ועד ששה בסיון תלתא ירחי הוו דאמר בכ״א בניסן היכי
משכחת לה אותה שנה מעוברת היתה רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי
שלם׃ פירוש זירה על הים בכ״א בניסן נאמרה כדתניא בסדר עולם מעשים לסוכות
ומסוכות לאיתם ומאיתם לפי החירות הרי ג׳ ע״ד וביום רביעי ויגד למלך מצרים כי ברח העם חמישי וששי
רדפו מצרים אחריהם ליל שביעי ירדו להם שנ׳ ויאר את הלילה באשמורת אמרו שירה ויום שביעי היה
יום טוב האחרון של פסח היה׳ דאמר מר בשבעה באדר מת משה כבפ״ק דקדושין ילפינן ליה מקרא
ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום וכתיב משה עבדי מת ועתה קום עבור את
הירדן וכתיב בעוד שלשת ימים אתם עוברים את הירדן וכתיב והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש
הראשון צא מהם ל״ג למפרע תמצא שבז׳ באדר נולד שנ׳ ויאמר אליהם בן מאה וכ׳ שנה אנכי היום
לא אוכל עוד לצאת ולבוא מה ת״ל היום היום מלאו ימי ושנותי׳ תלתא ירחי הוו והם שלשה חדשים

שהצפינתו

וירא אלהים את האור כי טוב · ותצפנהו שלשה ירחים דלא מנו לה מצריים
אלא משעה דאהדרה והוה מעוברת ביה תלתא ירחי מעיקרא ולא יכלה עוד
הצפינו ואמאי תצפניה ותיזל אלא כל היכא דשמעי מצראי דמתיליד ינוקא
מייתו ינוקי ומייתו התם כי היכי דלישמע לקלייהו ונייבו בהדייהו דכת' אחזו
לנו שועלים שועלים קטנים מחבלים כרמים ·· פירוש הגה לנבואת דאתה ברוח
הקדש שעתיד לנבואה · ותצפנהו שלשה ירחים שלשה חדשים יכלה להצפינו שלא הלכו המצריים
לבדוק אחריה אלא בסוף תשעה משהחזירה והיא הות מעוברת ביה תלתא ירחי מעיקרא ומהכא
נפקא לן · ואמאי תצפניה ותיזל מאחר שנתן במתקריסהו כדכת' ותצפנהו מה יש לה לחוש ··
ומייתו התם ומעוקים שם ודרך תינוק לצעוק לקול תינוק חבירו · אחזו לנו שועלים בתקל אומר
לרוי היום אחזו לנו שועלים הקטנים שהיו מחבלים הכרמים בהיותם ממדר בעוד הפרי קטן ··

מל ותקח לו תבת גמא מאי שנא גמא א"ר אלעזר מכאן לצדיקים
שממונם חביב עליהם יותר מגופם וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהם
בגזל · רבי שמואל בר נחמני אמר דבר רך שעומד בפני רך ובפני קשה · ותחמרה
בחמר ובזפת תנא חמר מבפנים וזפת מבחוץ שלא יריח אותו צדיק ריח רע ·
ותשם בה את הילד ותשם בסוף על שפת היאר רבי אלעזר אומר ים סוף רבי
שמואל בר נחמני אמר אגם פרבת קנה וסוף קמלן ·· פירוש שחביב עליהם
ממונם שממון מועט ואע"פ שהיה משתמר גוף יותר בשל כלים קשים וחזקים · דבר רך בגה
הוא משתמר ופה רך הכל לפי שהדבר הקטה כשהמים מוליכין אותו בחזקה והוא נתקל כאבן והוא
נשוף ונשבר אבל דבר רך נתקל ונמשך לאחוריו · ריח רע של זפת · אגם של עצי ערבה וקנים דקים
והוא קנה וסוף קמלו דקלאי קנה קטל · סוף ערבה דקה · חמר מבחוץ וזפת מבפנים פירש רבי
בשם ר"ש בר קלונימוס זה וזה בתוך התיבה והחמר היה מכסה את הזפת · אבל מבחוץ לא זופתה
שלא ירגישו כי הגומא דומה לקנה היאור ולא יבחינו התיבה בתוך קנה היאור ··

מא ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור א"ר יוחנן משום רבי שמעון
בן יוחאי מלמד שירדה לרחוץ מגלולי בית אביה וכה"א אם רחץ יי' את צואת
בנות ציון · ונערותיה הולכות על יד היאור א"ר יוחנן אין הליכה זו אלא לשון מיתה
וכה"א הנה אנכי הולך למות ותרא את התיבה בתוך הסוף כיון דחזו דקבעו לאצולי
למשה אמרו לה גבירתנו מנהגו של עולם מלך בו"ד גוזר גזרה אם אין כל העולם
מקיימין אותה בנין ובני ביתו מקיימין אותה ואת עוברת על גזרת אביך בא
גבריאל וחבטן בקרקע ותשלח את אמתה ותקחיה רבי יהודה ורבי נחמיה חד אמר
ידה וחד אמר שפחתה מ"ד ידה דכת' אמתה מ"ד שפחתה מדלא כתב ידה · ולמאן
דאמר שפחתה הא אמרת בא גבריאל וחבטן בקרקע דשייר לה חדא דלאו אורח
ארעא דבת מלכה למיקם לחודה ולמאן דאמר ידה לכתוב ידה הא קמ"ל ~
דאשתרבב אשתרבובי דאמר מר וכן אתה מוצא באמתה של בת פרעה וכן אתה
מוצא בשיני רשעים שנ' שיני רשעים שברת ואמר ר"ל אל תקרי שברת אלא
שרבבת ·· פירוש לרחוץ לטבול שם לשם גרות וכה"א שהשב ונתנקה מעונו קרוי
רחוץ לשון טהרה כדמפרש טעמא ואזיל שהיו מוחות בידם הצלתו שלאותו צדיק · דאמר מר
כבי שרביט הזהב דאמרינן במסכת מגלה · בשני רשעים דעוג מלך הבשן כבלכות נתחלת
כדק הדואה שרבבת לשנא ואשתרבוב ·· מב ותפתח ותראהו את הילד ותראה
מיבעי ליה א"ר יוסי ברבי חנינא מלמד שראתה שכינה עמו · והנה נער בוכה

קרי ליה ילד וקרי ליה נער תנא הנח ילד נקולן כנער דברי רבי יהודה א"ל רבי
נחמיה אם כן עשית למעשה דרכינו בעלמא לא מלתא שעשתה לו אמו חופת
נערים בתיבה אמרה שמא לא אזכה לחופתו ותחמל עליו ותאמר מילדי
העברים זה מנא ידעה א"ר יוסי ברבי חנינא מלמד שראתה אותו מהול זה
א"ר רבי יוחנן מלמד שנתנבאה שלא מדעתה זה נוטל ואין אחד נוטל והיינו
דא"ר אלעזר מ"ד וכי יאמרו אליכם דרשו אל האובות ואל הידעונים המצפצפים
והמהגים צופים ואינם יודעים מה צופים ואינם יודעים מה מהגים ראו
שמושיעם של ישראל במים הוא לוקה עמדו וגזרו כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו
כיון דשדיוה למשה במיא אמרו תו לא קא חזינן כי ההוא סימנא בטלו לגזרתייהו
הם אינם יודעים שעל מי מריבה הוא לוקה והיינו דא"ר חמא ברבי חנינא מ"ד
דכתיב המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל המה שראו אצטגניני פרעה וטעו והיינו
דקאמר משה שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו אמר להם משה
לישראל בשבילי נצלתם כולכם ׃ מדרש

עם כמו לא שלח יעקב את אחיו ׃ נער גדול במשמע ׃ בעלמא וקאמר ונפסל בקול
שראתה עמו שכינה והחזיקה לשון
לעבודת השוק ׃ ואין אחד נוטל ליאור שאותו היום בטלו גזרותיו ׃ וכי יאמרו אליכם האובות
דרשו כמו אל האובות הרי בעצתם והדאגים נבואה קרי להן הכי לגנאי שאינם את מצפצפים
כעורים והמהגים פיוטים מנביאין קול במעם ומוציאין קול בגרונם ואינם יודעים מה אומרים
כן דרך של אצטגנינים חוזין רואים את סימן אבל לא פירושו של דבר ׃ ראו אצטגניני פרעה
שמושיען של ישראל ובגלוי והלכתא לאו דא בחסר לב דקאה להו את מצרים קאי לא נראה
קאמר לה וקאו אהא ואמרינן לעיל ואין אחד נוטל בן לך לאמר דמין ולענין מה הוציון הולך
מהן מעשים ולהודיע מה כמו כיון דשדיוה למשה במים כלומר שהיה ביאור אין לך לקות גדול
מיה ובעל הסוגיות על לקיה רגלי משבילי כהן וכדין זו אתן לרגלי בשבילי נצלתם
שבטלו הגזרה גזרותיהם ׃ תוספות
בשבילו נצלתם כולכם תירוא אדרבה בשבילו נגזרה
הגזרה שראו אצטגניני מעה של גואל היה בא מעין המושלך ליאור ונגזרה ראשונה אבל הוא
ויראתם אותו לא היתה בשבילו לא משום ונלחם בנו ודרך האנשים להלחם ׃ מיב
הגזרה בך בפת אותו היום עשרים ואחד בניסן היה אמרו מלאכי השרת לפני
הקב"ה רבש"ע מי שעתיד לומר לפניך שירה על הים ביום זה ילקה רבי אחא
ברבי חנינא אומר אותו היום עשה בסיון היה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה
רבונו של עולם מי שעתיד לקבל התורה בהר סיני ביום זה ילקה ביום זה בשלמא
למ"ד בעשרה בסיון משכחת לה דתניא ג' חדשים בו באחד כולי משה בו' באדר
ומת משה בז' באדר ועד עשה בסיון תלתא ירחי הוו אלא למ"ד בכ"א בניסן היכי
משכחת לה הותה שנה מעוברת הואיל וגבו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי
שלם ׃ מדרש שירה על הים בכ"א בניסן כאמרה כדתניא בסדר עולם המעמסת לסוכות
ספוגות לאותם ומאותם לניה חורות הדי ג' עדכנותי ויגד למלך מצרים כי ברח העם חמישי ונפשי
דכן מצרים אחריהם לול שביעי ירדו להם שנ' ויאר את הלילה בשחרית אמרו שירה ויום שביעי היה
יום טוב האחרון של פסח היה ׃ דאמר מר שבעה באדר מת משה כמ"ק דקדושין ילפינן ליה מקרא
וכן בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום וכתיב משה עבדי מת ועתה קום עבור את
הירדן וכתיב עוד שלשת ימים אתם עוברים את הירדן וכתיב והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש
הראשון צא מהם ל"ג למפרע תמצא שבז' באדר נולד שנ' ויאמר אליהם בן מאה וכ' שנה אנכי היום
לאחוזל עוד לצאת ולבא מה ת"ל היום היום מלאו ימי ושנותי ׃ תלתא ירחי הוו והם שלשה חדשים

שהצפינתו דומו של ראשון לא חסר אלא שבעת ימים ורובו של שלישי דהיינו ניסן ואמצעי שלם אדר השני שלם׃

גמ׳ ותאמר אחותו אל בת פרעה האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות ומינקת לך את הילד מאי שנא מעבריות מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצריות כולן ולא ינק אמר הקב״ה פה שעתיד לדבר עמי יינק דבר טמא והיינו דכתיב את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים למי יורה דעה ולמי יבין שמועה לגמולי מחלב ולעתיקי משדים׃ ותאמר לה בת פרעה לכי ותלך העלמה א״ר אלעזר שהלכה בזריזות כעלמה לכי שמואל בר נחמני אמר שהעלימה את דבריה׃ ותאמר לה בת פרעה היליכי את הילד הזה א״ר חמא בר חנינא נתנבאה ואינה יודעת מה נתנבאה הילי שי הי שלכי׃ ואני אתן את שכרך א״ר חמא בר חנינא לא דיין לצדיקים שמחזירין להם אבדתן אלא שנותנין להם שכר עליה שנ׳ ואני אתן את שכרך׃

מגידו׳ מאי שנא מן העבריות דקאמר לה מכלל שהמצריות לא מאחלה׳ דבר טמא שאוכלות דברים שקצים והתינוק שונים בחלבה כלומר שהחולבת שהאמרה בזומה בני לשוה עמך אתמי יורה דעה למי לאחר הקב״ה תורה למי שמכלל הגדיע עצמו מן החלב טמא ונעתק משדים טמאים ... שהלכה בזריזות כעלמה שכל כחה עליה במנחה ... ועליה שהעלימה את דבריה שלא אמרה שהיא אחותו ושהיא מביאה את אמו׃ היליכי הילי שלכי׃

מתני׳ ותתצב מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה אחות אהרן ולא אחות משה א״ר עמרם אמר רב שהיתה מתנבאה כשהיא אחות אהרן ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל וכיון שנולד משה נתמלא כל הבית אורה עמד אביה ונשקה על ראשה אמר לה בתי נתקיימה נבואתך וכיון שהשליכוהו ליאור עמד אביה וטפחה על ראשה אמר לה בתי היכן נבואתך והיינו דכתיב ותתצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו לידע מה יהא בסוף נבואתה׃

פירוש שהיתה מתנבאה כשהיתה אחות אהרן עד שלא נולד משה והיינו הנביאה אחות אהרן׃

מתני׳ בפסקא יוסף זכה לקבור את אביו מאי שנא משום דכתי׳ ויעל יוסף לקבור את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה זקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו ומאי שנא לבסוף דכתי׳ וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו והדר וכל העולים אתו לקבור את אביו א״ר יוחנן בתחלה עד שלא ראו בכבודן של מלכים לא נהגו בהם כבוד ולבסוף שראו בכבודן נהגו בהם כבוד דכת׳ ויבאו עד גרן האטד וכי גרן יש לו לאטד אלא מלמד שהקיפוהו כתרים לארונו של יעקב כגורן זה שמקיפין לו חצר שבאו בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה תנא כולם למלחמה באו כיון שראו כתרו של יוסף שתלוי בארונו של יעקב נטלו כולם כתריהם ותלאום בארונו של יעקב תנא שלשים ושנים כתרים כתלו בארונו של יעקב׃

פירוש מאי שנא ברישא דאקדמינהו למצרים מקמי אחוי יוסף ומאי שנא לבסוף דכתב הוא ואחיו והדר וכל העולים אתו וכו׳ דכך לא סוף חשוב של קרית לו כתרים ל״ב נשיאים וישמעאל וכ״ב אלופים עשו ואחד מהם תימן נקט כמפה שני פעמים ואחד קרח כמנה שני פעמים שני קרח הם אחד מבני אליפז ואחד מבני אהליבמה מכל מקום לה׳ הם וכתרו של יוסף הרי ל״ב׃

מתני׳ ויספדו שם מספד גדול וכבד

מהר דגא אכלו סוסים ואכלו חמורים כיון שהגיעו למערת המכפלה אתא עשו
קא מעכב א"ל ממרא קרית ארבע היא חברון א"ר יצחק קרית ארבע ארבעה זוגות
הין אדם וחוה אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב ולאה איהו קברה ללאה בדידיה האי
דפיש מידיה אמרו ליה זבינתה מזבן אמר ליה נהי דזבין בכירותא פשיטותא
מי זבין אמרו ליה אין דכתיב בקברי אשר כריתי לי בארץ כנען וא"ר יוחנן משום ר"ש
בן יהוצדק אין כירה אלא לשון מכירה שכן בכרכי הים קורין למכירה כירה אמר
להו הבו לי איגרתא אמרו ליה איגרתא בארעא דמצרים היא ומאן ניזיל ניזיל
נפתלי דקליל כאילתא דכת' נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר אל תקרי אמרי
שפר אלא אמרי ספר חושים בן דן תמן הוה ויקירן ליה אודניה אמר להו מאי היא אמרי
ליה קא מעכב האי עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים והי אבי אבא מוטל בבזיון שקל
קולפא מחייה ארישיה נתרון עיניה נפלן אכרעיה דיעקב פתחינהו יעקב לעיניה וחייך
והיינו דכת' ישמח צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע באותה שעה נתקיימה
נבואתה של רבקה דכתיב למה אשכל גם שניכם יום אחד ואע"ג דמיתתן לא ביום אחד
לא הואי קבורתם מיהא ביום אחד הואי · ואי לא אתעסק ביה יוסף אחיהם מי לא הוו
עסקי ביה והכת' וישאו אותו בניו ארצה כנען אמרו הניחו לו שכבודו במלכים יותר
מבהדיוטות · גירוש נקא מעכבת שלא תקברנו שם · ה"מ קרית ארבע שמה שאינה מחזקת
לא ארבעה זוגות הא דאמר נפי יצחק לאו חלתיה דעשו הוא אא במאי קאמר לה למימר עטרא דעבונא
דודאי כך הוא כדברי עשו שאינה מחזקת אא שמונה בנים · ואיהו יעקב קברה ללאה בדידיה בחלקו ומניינו
כירתי את לאה · זבינתה · מי זבנו חלקו כשמכרת הבכורה נהי דזבינתיה לבכורתי שלא
אמכר לך נו כדרכו נמי ושיתה מזבני חלק כחלק פשוט לא מכרתי · אמרו ליה אין פשיטותו
כמו זבינתה חלקך במכירה גן לבאח שכך חזל חביון בשעת מיתתו אשר כריתי · יהיה פירה לא לשון
מכירה כמו ואכרה לי בחמשה עשר כסף · הבו לי איגרתא היהו לי שטר המכירה · ויקירן אודניה כבדו
אזניו ששומע · מאי היא למה אינכם קוברין אותו · שקל קולפא נטל במוקולי ט"ט בלע"ז מאביראי
בעירו · ואי לא אתעסק בה יוסף אחיה מי לא הוו מתעסקי ביה כלומר היאך הוה הניחוהו אחיו ליוסף
לעסוק בו לבדו והיה העם של קבורת אביהם נהי שמן מעליהם העול שלא חטולו ואם לא נתעסק בו הוא הם
היו מתעסקין בו והכתוב וישאו אותו בניו אותם היו מתעסקין במשאו ובקבורתו ם פסוק כתיב
אחרי קברו את אביו תלה הדבר בו שהוא עיקר הדבר · אמרו אחיו ניחן להם הניחו לו להתעסק בו בכבוד כלבו
כבודו שלאביו במלכים שיוסף מלך הוא ·· מתני' פסקא מי לנו גדול מיוסף שלא
נתעסק בו אלא משה · ת"ר בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו שכל ישראל
נתעסקין בבזה והוא נתעסק במצות שנ' חכם לב יקח מצות ואויל שפתים ילבט · משלי
ומנין היה יודע משה רבינו היכן יוסף קבור אמרו סרח בת אשר נשתיירה מאותו
הדור הלך משה אצלה אמר לה כלום את יודעת היכן יוסף קבור אמרה לו ארון
של מתכת עשו לו מצרים וקבעוהו בנילוס היאור כדי שיתברכו בו מימיו הלך
משה ועמד על שפת נילוס אמר יוסף יוסף הגיעה עת שנשבע הקב"ה לגאול את
ישראל והגיעה השבועה שהשבעת את ישראל אם אתה מראה את עצמך מוטב
ואם לאו הרי אנו מנוקין משבועתך מיד צף ארונו של יוסף ואל תתמה היאך ברזל
צף שהרי כתוב ויהי האחד מפיל הקורה ואת הברזל נפל אל המים ויצעק ויאמר · מלכים ב'
אהה אדוני והוא שאול וישלח אל המים ויצף הברזל והלא דברים ק"ו ומה אלישע
תלמידו של אליהו תלמידו של משה צף הברזל מפני משה רבינו
עאכ"ו

סוטה פרק א

ע"כן · רבי נתן אומר בקברנט של מלכים היה קבור הלך משה ועמד על קברנט
של מלכים אמר יוסף הגיעה שעה שנשבע הקב"ה לגאול את ישראל והגיעה שבועה
שהשבעת את ישראל אם אתה מגלה את עצמך מוטב ואם לאו הרי אנו מנוקין
משבועתך באותה שעה נזדעזע ארונו של יוסף נטלו משה והביאו אצלו וכל אותן
שנים שהיו ישראל במדבר היו ארונו של יוסף וארון של שכינה מהלכין זה עם זה
והיו עוברים ושבים אומרים מה טיבן של שתי ארונות הללו אמרו אחד של מת
ואחד של שכינה וכי דרכו של מת להלך עם שכינה אמרו קיים זה מה שכתוב
בזה ואי לא מיעסיק ביה משה לא הוו מיעסקי ביה ישראל והכתיב ואת עצמות ויהושע כ"ד
יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם והא הני לא איעסקו ביה ישראל
בניו להוו מיעסקי ביה והכתיב ויהיו לבני יוסף לנחלה אמרו הטוחן לו בכודו שם
במרובין יותר ממועטין אמרו הניחו לו כבודו בגדולים יותר מבקטנים קברו
בשכם מאי שנא בשכם אמרו בשכם גנבוהו לשכם נחזיר אבידה · קשין קראי
אהדדי כתיב ויקח משה את עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים א"ר חמא שם
ברבי חנינא כל העושה דבר ולא גמרו ובא אחר וגמרו מעלה עליו הכתוב
על שגמרו וכן עשאן · ר"א אומר אף מורידין אותו מגדולתו דכתי' ויהי בעת
ההיא וירד יהודה מאת אחיו א"ר שמואל בר נחמני אמר אף קובר אשתו ובניו
שנ' ותמת בת שוע אשת יהודה וכתיב וימת ער ואונן ··

פירוש מעסקן

בבזה ונצלו את מצרים כמו עשאוה כמצולה שאין בה דגים · פתוך לבי שאין אלא מצרים שעשה מיני בשמים
לא בולה עשויה חדרים וחדרים מצולם על ספף המוזגה כמה פרסאות וכולם עולה ומשקה
ומתברך וממלא אותן ואוכרים ומהם משקין את השדות והיינו דכתיב והיה אשר לא יעלה מכל
משפחות האדמה ולא עליהם יהיה הגשם ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא באה ולא עליהם
ואין כתוב כאן גשם לא ולא עליהם יהיה אותם שהם שותין ממנו לרוות תהום ולא עליהם תהיה
נילוס · ויהי האחר תפיל הקונה בתלמודי ירושלמי כתיב במלכים והיה שאול השאילוהו לי ותלמוד
של משה ולא של אחר נוטין את תוהו של משה לאחר ליהושע בקברנט של מלכים בקברנט
של מלכים ולשון יוני הוא · קיים זה מה שכתוב בזה · אגדה או מפרש במכילתא ויהי
בשלח כתיב בזה אלי ואנוהו וכתיב בזה התחת אלהים אנכי בתי בבגה לא יהיה לך וכתיב בזה אחר
אלהים אבי וארוממנהו לא תשא אלא כזה זכור את יום השבת וטבוח טבח והכן ואין זה אלא לשבת
וכזה והכינו את אשר יביאו וכן כל הדברות ולא תשנא את אחיך לא תקום ולא תטור וחי אחיך
עמך ואם לא איעסק ביה משה כל ומוד הטוחן ישראל לרמוז להתעסק בו והוא לבד ומי לא אחשו
לשבועה אם לא נתעסק משה בו לא היו הם מתעסקים והכתיב ובני אלהא לאחר שנפטר
משה בערבות מואב לא נתעסקו בהם ישראל והעבירום את הירדן ותו לא היו מתעסקין
בו ישראל לאחר שנפטר משה מו לא היו מתעסקין ביה בניו והיאך הניחו בניו את שאר העם
להתעסק בו והכתיב בשכם ויהיו לבני יוסף לנחלה אלא בנחלתם קברוהו דחביב היה עליהם
אמרו בניו בעצמם הניחו לו שיתעסקו בו ישראל בגדול כבודו בגדולים יותר ממועטים וישראל
אמרו לעצמם בעוד משה קיים הניחו לו להתעסק בו משה לבדו כבודו בגדולים יותר מבקטנים ··
משכם גנבוהו ושלחוהו מעמק חברון ובא [illegible] עם מון בנעים הניחו לו להתעסק בו משה
לבדו כבודו בגדולים יותר מבקטנים · ונתן אין לו מקום וקא דכתיב ויאמר האיש נסעו מן אמר
לו אחד אומר את אחי אנכי מבקש נסעו עצמן מן האחוה הזאת ואין מתקיין עצמם באחים
לך כי שמעתי אומרים נלכה דתינה לבקש לו נכלי דתות ודין הוא לך להמיתו אם יבא מצלנו ··
העלו בני ישראל והכתיב ויקח משה ולא שאר ישראל · אין מורידין אותו מגדולתו מיהושעה
למתחיל ואינו גומר לא אבל נמנם כמשה שמת בעבר הירדן דכתיב וירד יהודה מאת אחיו
שהוא התחיל בהצלת יוסף ולא גמר כשאמר מה בצע ונגמר ·· תוספות סנה פרק

אשר

55

אשר נגלתה והוא מאותן העיר תו׳ מנחלת מכיר ויאיר בן מנשה נולדו בימי יעקב והן מבאי
המכן למה לא שאלו משה וגם תין נרבבי בנין של יוסף וכל שבור הגאולה במסקר לפרח בדאותה
בבנין בבי אליעזר וכיון שבא משה הלכו זקני ישראל אצלו לפי שהבר נפעלנתו׳ בני אפרים שיצאו
שלשים שנה לפני הקץ ונפלו שדה בה ואמרה להם מה לשון אמר לכם המושיע הזה אמרו לה
פקוד פקדתי אמרה להם אם הוא לכך הלך כם משה אצלה׳ מתני׳ א״ר יהודה א״ר
מפני מה נקרא עסק עצמות בחיין מפני שלא מיחה בכבוד אביו דקא אמרו
ליה עבדך אבינו ולא מחי ולא אמר להן ולא מידי׳ א״ר יהודה א״ר ואיתימא רבי
יוסף ברבי חנינא מפני מה מת יוסף קודם אחיו מפני שהנהיג עצמו ברבנות׳
ויוסף הורד מצרימה א״ר אלעזר אל תקרי הורד אלא הוריד שהוריד אצטגניני
פרעה מגדולתן׳ ויקנהו פוטיפר סריס פרעה אמר רב שקנאו לעצמו בא
גבריאל וסירסו בא גבריאל ופרעו מעיקרא כתיב פוטיפר ולבסוף כתיב פוטיפרע׳
פירוש נקרא יוסף עצמות בחיין של׳ והעליתם את עצמותי מזה ועוזנו חי׳׳
שהוריד אצטגניני פרעה מגדולתן כשפתר את החלום וגם לא ידעו לפתרו׳ לעצמו למשכב זכור
מתוך׳ ופין׳ מנש חירון גרום והגה׳ תנא לא גבריאל וסרסן לא׳׳ ב׳ פיסקא מי
לנו גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא הקב״ה של׳ ויקבר אותו בגיא מול בית
פעור ע״פ ויאמר ה׳ אלי רב לך א״ר לוי ברב בישר ברב בשורה ברב בישר
דכתי׳ רב לכם בני לוי ברב בשורה רב לך׳ ד״א רב לך רבי שלך ומנו יהושע
ד״א רב לך שלא יאמרו הרב כמה קשה והתלמיד כמה סרבן וכולי למה
תניא רבי ישמעאל בנו של רבי יוסי אומר ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה
אנכי היום שאין ת״ל היום מה ת״ל היום היום מלאו ימי ושנותי ללמדך
שהקב״ה משלים שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחודש לחודש של׳ את
מספר ימיך אמלא לא אוכל עוד לצאת ולבוא מאי לצאת ולבוא אילימא
לצאת ולבוא ממש והכתיב ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא כהתה
עינו ולא נס לחה וכתיב ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו׳ והתניא
שתים עשרה מעלות היו שם ופסען משה בפסיעה אחת א״ר שמואל בר
נחמני א״ר יונתן לצאת ולבוא בדברי תורה מלמד שנסתתמו ממנו
מעיינות חכמה׳ וילך משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד תנא אותה שבת
של ווחגי היתה נוטלה רשות מזה ונותנה לזה׳ פירוש ברב בישר את בני
מחלוקתו רב לכם בני לוי הקב״ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה ונענש באותה מדה׳
ד״א רב לך הגיעה מלכותו של יהושע ואין מלכות נוגעת בחבירתה אפילו כמלא נימה׳ ד״א
רב לך די לך אל תרבה עוד בקשה שלא יאמרו הרב כמה קשה שאינו מתפייס ושומע לו והתלמיד
כמה סרבן מגעיר ולשון תכמוס הוא כן מסרבין לשאת את בת אחותו בנדרים ובשבועות
במסרב בו חבירו שיאכל עמו׳ וכולי למה מה שנגע רב בשמעון זה המנוס שהקב״ה בתקנות
הרבה ולא נעתה׳ היום מלאו ימי ושנותי ביום זה נולדתי׳ לא כהה לא ברח לחלוחית כחו׳ דיוזגי שני זוגות
חכמים היו בה תחלת קיום למשה וסוכו ליהושע׳׳ כח תניא רבי יהודה אומר אלמלא
מקרא כתוב אי אפשר לאומרו היכן משה מת בחלקו של ראובן דכתי׳ ויעל משה
מערבות מואב אל הר נבו ונבו [illegible] של ראובן הוה דכתיב ובני ראובן
בנו את חשבון ואת אלעלא ואת קריתים ואת נבו ואת בעל מעון מוסבות שם

מתם

סוטה פרק א׳

מתם שלשה נביאים משה אהרן ומרים והוכן משה קבור בחלקו של גד
דכת׳ וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון מחלקו של ראובן עד חלקו
של גד כמה הואי ארבעה מילין ואותן ארבעה מילין מי הוליכן מלמד שהיה
משה מוטל בכנפי שכינה ומלאכי השרת אומרים צדקת יי עשה
ומשפטיו עם ישראל והקב״ה אמר מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב
לי עם פועלי און ושמואל אמר מי כהחכם ומי יודע פשר דבר ור׳ יוחנן
אמר והחכמה מאין תמצא ואיזה מקום בינה ורב נחמן בר יצחק אמר
וימת שם משה עבד יי ספליון אמר וימת שם משה ספרא רבא דישראל״
פירוש· בכנפי השכינה בכתף מגור לכתף· מי יקום לי עם מרעים להוכיחם כשמי
כשהיה חי יודע לעשות פשרה בינו ובין בני ישראל שם חכם״ זבב תניא ר׳
אליעזר הגדול אומר שנים עשר מיל על שנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל
היה בת קול משמיע ואומר וימת משה ספרא רבא דישראל ויא׳ לא מת משה
כתיב הכא וימת שם משה וכתיב התם ויהי שם עם יי ארבעים יום וארבעים
לילה מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש ויקבור אותו בגי
בארץ מואב מול בית פעור א״ר ברכיה סימן בתוך סימן ואף על פי כן לא ידע
איש את קבורתו וכבר שלחה מלכות הרשעה אצל גסטרא של בית פעור הראונו
היכן משה קבור עמדו למעלה נדמה להם למטה למטה נדמה להם למעלה
נחלקו לשתי כתות אותן העומדים למעלה נדמה להם למטה אותן העומדים
למטה נדמה להם למעלה לקיים מה שנ׳ ולא ידע איש את קבורתו פדהוים
אזה א״ר חמא בר׳ חנינא אף משה רבינו אינו יודע היכן קבור כת׳ הכא
ולא ידע איש את קבורתו וכתיב התם וזאת הברכה אשר ברך משה איש
האלהים וא״ר חמא בר חנינא מפני מה נקבר משה רבינו מול בית פעור
כדי לכפר על מעשה פעור״ פירוש ויאמרו נוטריקון אותיות סימן בתוך סימן
כלומר סימנים הרבה בארץ מואב בגיא מול בית פעור אינכ׳ מלכות הרשעה גסטרא
שלשון שאמר קומוס דוכוס שלטון אבל בברבות ביתנו ...
נב וא״ר חמא בר׳ חנינא מפני מה נסתתם קברו של משה מעיני
בשר ודם מפני שגלוי וידוע לפני הקב״ה שעתיד בית המקדש ליחרב ולהגלות
את ישראל מארצם שמא יבואו לקברתו של משה באותה שעה ויעמדו בבכיה
ויתחננו למשה ויאמרו לו משה רבינו עמוד בתפלה בעדנו ועומד משה
ומבטל את הגזרה מפני שהצדיקים במיתתן יותר מבחייהם שבשעה
מוצא בשעה שהיו ישראל במדבר וקרחו במעשיהם ונתן עבל וקצף הקב״ה
על ישראל ואמר למשה הלך מהנו ואשמידם כמה צדיקים באותו הדור ובמה
חסידים משה ואהרן ויהושע אלדד ומידד ושבעים זקנים ושאר חכמים ותלמידים
ולא עשה בשבילם ולא בטל הגזרה אלא בשביל משה׳ וא״ר חמא בר חנינא מ״ד
אחרי יי אלהיכם תלכו וכו׳ אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה והלא כבר נאמר
כי יי אלהיך אש אוכלה הוא אלא הלך אחר מדותיו של הקב״ה מה הוא
מלביש ערומים דכת׳ ויעש יי אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם
ואף אתה הלבש ערומים׳ הקב״ה ביקר חולים דכת׳ וירא אליו יי באלוני
ממרא אף אתה בקר חולים הקב״ה קבר מתים דכת׳ ויקבר אותו בגי
אף אתה קבור מתים׳ הקב״ה נחם אבלים דכת׳ ויהי אחרי מות אברהם

ויברך

סוטה פרק ב'

ויברך אלהים את יצחק אף אתה נחם אבלים · ויעש יי' אלהים לאדם ולאשתו
כתנות עור וילבישם רב ושמואל חד אמר דבר הבא מן העור וחד אמר דבר
שהעור נהנה ממנו · דרש רבי שמלאי תורה תחלתה גמילות חסדים וסופה גמ"ח
תחלתה גמ"ח דכתיב ויעש יי' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם וסופה גמ"ח
דכתיב ויקבור אותו בגיא ·· פירוש ויברך אלהים את יצחק בנו נחמו על אביו וברכו ברכת
אבלים · ודבר הבא מן העור של צמר הן · שהעור נהנה ממנו שלבשתן שאדם לובש סמוך לעורו ·
התחלתה גמ"ח הלביש ערומים ·

נד דרש רבי שמלאי מפני מה נתאוה משה
רבינו ליכנס לא"י וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך אלא
כך אמר משה רבינו הרבה מצות נצטוו ישראל שאינן מתקיימות אלא בארץ אכנס
אני לארץ כדי שיתקיימו על ידי · א"ל הקב"ה כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר
מעלה אני עליך כאלו עשיתם שנא' לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק ישעיה נג
שלל תחת אשר הערה למות נפשו ואת פושעים נמנה והוא חטא רבים נשא
ולפושעים יפגיע · לכן אחלק לו ברבים שאני מחלק לו שכר שלם שמא תאמר
כאחרונים ולא כראשונים ת"ל ואת עצומים יחלק שלל כאברהם יצחק ויעקב
שהן עצומים בתורה ובמצות · תחת אשר הערה למות נפשו שמסר עצמו למיתה
שנא' ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת · ואת פושעים
נמנה שנמנה עם מתי מדבר · והוא חטא רבים נשא שכיפר על מעשה העגל ··
ולפושעים יפגיע שביקש רחמים על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה ואין פגיעה אלא
תפלה שנא' ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע ירמיה ז'
בי ·· פירוש ולפושעים יפגיע בשביל פושעים יפגיע · הערה הריק ··

היה מביא פרק ב'

נה דרש רבי עקיבא איש ואשה שזכו שכינה ביניהם לא זכו אש אוכלתן אמר
רבא ודאשה עדיפא מדאיש מ"ט האי מצטרף והאי לא מצטרף · אמר רבא מפני מה
אמרה תורה הבא עפר לסוטה שאם זכתה הויא לה בנים כאברהם אבינו דכתיב
ביה ואנכי עפר ואפר לא זכתה תחזור לעפרה ·· פירוש זכו ללכת בדרך ישרה שלא היה
הזהוקין ולא היא נואפת · שכינה ביניהם שהרי חלק את שמו ושכנו ביניהם יו"ד באיש וה"א באשה ·
לא זכו אש אוכלתן שהקב"ה מסלק את שמו מביניהם ונמצאו אש אש · ודאשה עדיפא מדאיש אש
של אשה קשה ומהרהרת לאכול ולעכל משל איש · מ"ט האי מצטרף אש של אשה נוח לדלוק שאין אות
של שם מפסיקתן לא' מחובר הה"א ונקראת אש אבל של איש יש אותיות של אש מצורות ואחר שה"א ויו"ד
שלשכינה מפסיקין ··

נו דרש רבא בשכר שאמר אברהם ואנכי עפר ואפר
זכו בניו לשתי מצות לאפר פרה ולעפר סוטה והא איכא נמי עפר כסוי הדם התם
הכשר מצוה איכא הנאה ליכא · דרש רבא בשכר שאמר אברהם אם מחוט ועד שרוך
נעל זכו בניו לשתי מצות לחוט של תכלת ולרצועה של תפלין בשלמא רצועה
של תפלין דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם יי' נקרא עליך ותניא רבי
אליעזר הגדול אומר אלו תפלין שבראש אלא חוט של תכלת מאי היא דתניא היה רבי

ר"מ אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונים מפני שתכלת דומה
לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד שנ' ויראו את אלהי ישראל ותחת
רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר וכתיב כמראה אבן ספיר יחז' א
דמות כסא׃ פירוש הגיה ליפה ואין זה קבול שכר תכלת כאן ישהנאה במעשה לתת לוס ונגא
ירבו מרגדות בושבע אם זוכה הוא ואם נקתה ונודעה זרע ומעבלת לנו מעל בסה ונחבר גדה
לטהר ולבבות אתו ישרא' מהמעשה העגל מעבר אם מחוט ועד שרוך נעל שהבדיח עצמו מן העגל׃
חוט של תכלת ככבוד רחוט׳ ורצועה של תפלין כנגד שרוך והיינו רצועה׃ בשלמא רצועה של תפלין
קבול שכר הוא דאיכא וחובה הנאה כדכתיב אלא חוט של תכלת דציצית מה הנאה׳ מה נשתנה
תכלת שהוקיקן הכתוב לצצית שהתכלת דומה לים כא לאחרון שהמקיים מצות ציצית כאלו הקביל
פני שכינה והכי תניא לה בספרי ואצטריכו כולהו משום דלא אשכחן קרא׳ לא ברקיע שדומה לכסא
הכבוד הולכך תכלת דמי לרקיע כולי אלא דומה לדומה כגון תכלת דגוו לתחזה הרקיע׳ ורקיע
דומה לכסא הכבוד קשיא קא דרשינן דכתיב ברקיע כמעשה לבנת הספיר וכתיב בכסא הכבוד כמראה
אבן ספיר דמות כסא׃

היה נוטל פרק ג — נ״ז משנה

אינה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות ועיניה בולטות והיא מתמלאה גידים
והם אומרים הוציאוה הוציאוה שלא תטמא את העזרה אם יש לה זכות תולה לה
יש לה זכות תולה שנה אחת ויש זכות תולה שתי שנים ויש זכות תולה שלש שנים
מכאן אומר בן עזאי חייב אדם ללמד את בתו תורה שאם תשתה תדע שהזכות תולה
לה רבי אליעזר אומר המלמד את בתו תורה כאלו מלמדה תפלות רבי יהושע אומר רוצה
אשה בקב ותפלות מתשעה קבין ופרישות. הוא היה אומר חסיד שוטה ורשע ערום ואשה פרושה
ומכות פרושין הרי אלו מכלי עולם׃ פירוש מתמלאת גידין הגידין שבלחייה נופחין
ונראות כמלאות גידין וגם בשדה נעשה שוט' שיטה של בנוחו והכי תניא בספרי לאין שרפיתין מוחלין
בה׳ מלמדה תפלות מפרש בגמרא רוצה אשה בקב ותפלות בכסנן ובגמרא מפרש מאי קאמר ׳מכות
פרושין מפרש בגמרא שמכה עצמו בכתלים להראות שהוא צנוע וצנועי׳ תוספות רוצה אשה בקב
תפלות כ"ח רוצה אשה שהיא בעלה חמר והאחמצוי תגלה בכל שבת לתת לה עונתה ולא תהיה לה לאקב
חטים ולא יהא נגרל שהלך בדרך רחוקה ואינו נותן לה עונה לך אחת לשלשים יום ואע"פ שתהיה לה לשנו
ט' קבין הכיוון עליה בכל שבת ק"ב אחר ט' קבין ופרישות ל' יום׃ תוספות בן עזאי אומר חייב
אדם דבן עזאי ולא כבא בן עזריה דדריש הקהל את העם האנשים והנשים והטף אנשים באו ללמוד נשים
לשמוע וכדאמר רב׳ ובתוה לשמוע הנשים כדי שיודעו לקיים מצות ולא משום שידעו שזכות תולה
מטרונה שאלה את ר"א מפני מה חטא אהרן במעשה העגל והן מיתן בה שלש מיתות אמר לה אין חכמה
חכמה לא בפלך אמר לו הורקנוס בנו בשביל שלא להשיבה דבר אחד מן התורה אבד ממנו ג' מאות כור
מעשר בכל שנה א"ל ישרפו ולא ימסרו דברי תורה לנשים׃ גמ' מני מתניתין דתניא כמה
זכות תולה שלשה חדשים כדי הכרת עובר שנ' ונקתה ונזרעה זרע דברי אבא יוסי בן
חנן אלעזר בן יצחק איש כפר דרום אומר תשעה חדשים כתיב הכא ונקתה ונזרעה זרע וכת'
התם זרע יעבדנו יסופר לה' לדור זרע הראוי לספר רבי ישמעאל אומר י"ב חדש ואע"ג תהל' כ"ב
שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנ' להן מלכא מלכי ישפר עלך וחטאך בצדקה פרוק ועויתך דניא' ד
במיחן ענין הן תהוי ארכא לשלותך וכתיב כולא מטא על נבוכדנצר מלכא ולקצת
ירחין תרי עשר לעולם רבי ישמעאל היא ואשכחן קרא דתאני ומתלין דכתיב כה אמר
ה' על שלשה פשעי אדום ועל ארבעה לא אשיבנו ומאי אע"ג שאין ראיה לדבר זכר עמוס א
לדבר דאיכא למפרך דלמא שני ע"א דלא מנכיר דינא עלייה׃ פירוש מני מתניתין
דקתני ישזכות תולה שלש שנים כדי הכרת עובר דרגיש ונקתה ע"ז זכות כן ונזרעה זרע בשיעור שהעובר
ניכר במעוברת הנאה לספר הראוי להחיות ולבא לספור שבחו של מקום ואע"ג שאין ראיה לדבר ראיה במתה

לדבר

לדבר שזכות תולה עד י"ב חדש נבוכדנצר לקיומה מכפש תמהו איבה דאיה ילהן מלכא מלכי ושפר
עלך דנא אמר לנבוכדנצר כשכתב לו החלום שיהא נטרד מן האנשים לחיות עם בהמה וחיות להן
מלכא אמנם המלך מלכי ושפר עלך עצתי תיטב עלך להאמין לעצתי והעני בצדקה פרוק חטאך
על ידי צדקה פדה ועוויתך במחן ענין ועוויך בחוננת עניים בכך תהוי ארכה לשלותך בכך תהיה אורך
זמן לשלותך שלא יבוא עליך הפורענות וכן עשה היה חקן בפלטין עניי ישראל שהביא בגולה היו מרים
לחזורות ומפרנסן ואף דניאל כשהסיאו עצה בו לכך נתכוון שראה את ישראל הולכין בגולה ומחזירין על
הפתחים וכתיב כולא מטא כל הכור ענות בא אל נבוכדנצר לקץ ירחין תרי עשר למה תלה לו זכות
י"ב חדש לעולם מתניתין דקתני שלש שנים דבי ישמעאל היא דאשכחן קרא דאמר ותני שונה בה
אכתבנו מן פלומר מקרא כתוב שהקב"ה מאריך זמן אחד זמן עד שלשה נעמים הולכין הוו להן שלש
שנים ולא מיתקן דינא עלייהו מן האומות אין מאהדין מן השמים לפקוד עונותיהם עליהם
בעולם הזה חבל הושיא ממוהרין לורכעעולם הזה ומדקדקין אחריהם. נט פסקא ויש

זכות תולה שלש שנים זכות דמאי אילימא זכות דתורה הא איהי מצוה ונשה היא
ואלא זכות דמצוה ומי מגנא כולי האי והתניא את זו דרש רבי מנחם ברבי יוסי כי נר
מצוה ותורה אור תלה הכתוב את המצוה בנר ואת התורה באור לומר לך מה נר אינו
מאיר אלא לפי שעה אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה ומה אור מאיר לעולם אף
תורה מגינה לעולם שנ' בהתהלכך תנחה אותך בעולם הזה בשכבך תשמור עליך
במיתה והקיצות היא תשיחך לעולם הבא. משל לאדם שהיה מהלך בדרך באישון לילה
ואפלה ומתירא מן הקוצים ומן הברקנים ומן הפחתים ומחיה רעה ומלסטים ואינו יודע
באיזו דרך מהלך כיון שעלה עמוד השחר ניצל מחיה רעה ומלסטים ועדיין אינו יודע
באיזו דרך מהלך כיון שהגיע לפרשת דרכים ניצל מכולם. ד"א עבירה מכבה את
המצוה ואין עבירה מכבה תורה שנ' מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. אמ' ר'
יוסף מצוה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא
אצולי לא מצלא תורה בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה מגנא
ומצלא מתקיף לה רבא אלא מעתה דואג ואחיתופל מי לא עסקי בתורה אמאי
לא הגינה עלייהו אלא אמר רבא תורה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא בעידנא
דלא עסיק בה אגוני מגנא אצולי לא מצלא מצוה בין בעידנא דעסיק בה בין
בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצולי לא מצלא רבינא אמר לעולם זכות
תורה ודקאמרת איהי מצוה ונשה היא נהי דפקודי לא מפקדי באגרא דמקרי בנייהו
ומתנן בנייהו ונטרן לגברייהו עד דאתו מבי רבנן מי לא מפלגי בהדייהו.

כותנו. זכות דמאי אילימא זכות תורה מגינה כו' זכות תורה שהיתה עוסקת בה הרי
הא לא מפקדה דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם וכיון דאינה מצווה אין שכרה
גדול כמצווה ועושה היא תשיחך תליץ בעדך את זכותך בפתחים מצות נזדמנה לו אבוקה
של אור כך זכה לקיים מצות ניצל מן הקוצים של פורענותו ועדיין מתירא מחיה רעה ומלסטים שורבן
הולכין בלילה כן ובגנו בו כדכת' תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער הגיע עמוד השחר
ואף כאן זכה לתורה ניצל מן החטא ומן היסורין ועדיין אינו יודע שמא יקרבו יצרו לבטל
ויחטא עליו יצר הרע ופורעניות הגיע לפרשת דרכים נעשה הכור את דרכו ואף כאן הגיע ליום
מיתה ולא נגע מן התורה עד יום מותו ניצול מכלם והני מהדש לה לקמיה עבירה מכבה
שכר מצוה ואין עבירה מכבה שכר מי שעוסק בתורה קודם לכאן אמת מצוה לא מגני כולי האי
לכבות את האהבה זו תורה כדכתיב הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה סוריין א"ר יוסף
לעולם מגינה מן היסורין הכבה ומאי אינה מגינה דקאמר תנא קמא מן החטא שלא יבשלנו
יצר הרע קאמר מצוה בעידנא עסיק בה והיינו לפי שעה דקאמר מגינה מן היסורין ומצלא

מיצר הרע שהחטיאו ועשאו כשוטים במורים כלומר חמאי לא תצולהו מן העבירה · מצוה
בין בעדנא מגנו מגנא מן הפורענות · אצולי לא מצלא מיצר הרע · ת מאי לא כי מתניתין ודקתני
נמי בברייתא · עבירה מכבה מצוה לאו מלהגן מן היסורין קאמר אלא מליטול שכר לעתיד · לעולם
זכות דתורה ולא עסקת בתורה אלא שטורחת בבניה ובבעלה שעוסקין · ודמקריין מתניין
שטורחת על בניהן להביא על הספר לקרות מקרא ולשנות משנה · וכתון לבניהן ומחיכות
את בעליהן שיוצאין לעיר אחרת ללמוד תורה · תוספות יש זכות תולה שנה אחת ודושלחי
יש זכות תולה שנה אחת מנבוכדנצר לקצת ירחין תרי עשר יש זכות תולה שתי שנים מאמנון
ויהי לשנתים ימים יש זכות תולה שלש שנים מאחאב וישבו שלש שנים אין מלחמה כו' יונק
כל אותן שלש שנים היה עוסק במצות וכל אותן שתי שנים היה עוסק בתורה · תוספות
מצוה בין בעדנא דעסיק בה בין בעדנא דלא עסיק בה מגנו מגנא אצולי לא מצלא ותימא
מאי הוה דקתני בברייתא תלה את המצוה בנר מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה ממה איכא
מגינה אלא לפי שעה או מיצר הרע עונה מגינה כלל או מן הפורענות מצוה נמי מגנא
מעולם ואו מיצר הרע דמצלא ולא מצלא אלא לפי שעה ··

ס הגיע לפרשת
דרכים מאי פרשת דרכים א"ר חסדא זה ת"ח ויום המיתה רב נחמן בר יצחק
אמר זה ת"ח ויראת חטא · מר זוטרא אמר זה ת"ח דסליקא לה שמעתא אליבא
דהלכתא · ד"א עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה · א"ר יוסף
דרשוה רבי מנחם בר יוסף להאי קרא בסוט ואלמלא דדרשוהו דואג ואחיתופל
הכילה כרודף בתר דוד דכתיב לאמר אלהים עזבו רדפו ותפשוהו כי אין מציל תהלים עא
מאי דרוש ולא דרשה בן עגלת דבר ושב מאחריך ולא הוו ידעי דעבירה מכבה
מצוה ואין עבירה מכבה תורה מאי בוז יבוזו לו אמר עולא לא כשמעון אחי
עזריה ולא כרבי יוחנן דבי נשיאה אלא כהלל ושבנא דכי אתא רב דימי אמר
הלל ושבנא אחי הוו הלל עסק בתורה שבנא עבד עיסקא לסוף אמר ליה תא
נערוב ונפלוג יצתה בת קול ואמרה אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז שיר השירים ח
יבוזו לו ··

פירוש מאי פרשת דרכים מה הוא מדמה לקבוע לפרשת דרכים
דהא אבוקה היינו מצוה עמוד השחר היינו תורה אלא פרשת דרכים מאי היא · ויום המיתה
ת"ח ביום מיתתו שלא היה לו לפרוק מעליו עול תורה · ויראת חטא זכה ליראת חטא אחר
שזכה לתורה כיון שהכלים שהתורה מלמדתו דברי תורה אבל חסר ומה הא צריך לנהש
ויראת חטא מנעו מלדון אחר יצרו · דסליקא ליה שמעתא אליבא דהלכתא דהכי קאמר
עלה עמוד השחר כי נצלח החיה זכה לתורה ניצל מיצר הרע ומן החטא ועדין אינו יודע
באיזה דרך מהלך אם זכה שיסייעוהו מן השמים להתקבל דבריו בין חבירו להורות כהלכה
ובמשפט הגיע לפרשת דרכים זכה לכך ניצל מכלם · לאמר אלהים עזבו רדפו ותפשוהו
כי אין מציל אין לו זכות שיצילנו שהעבירה כבתה זכיותיו לא ראה בן עגלה ואם ירצה
ושב מאחריך · שמעון אחי עזריה תנא הוא במשנה קמייתא דזבחים · לאחר תורה
עם אחיו שהיה עוסק בפרקמטיא ומספקין לו שיחלוק הוא בזכות תלמוד שמעון ולכך
הוא נקרא על שם עזריה אחיו · ורבי יוחנן לתלמיד על דהנשיא שהיה מפרנסו · הלל עסק
בתורה מתוך עוני כדמפרש במסכת יומא · זה ת"ח דסליקא ליה שמעתא אליבא דהלכתא
תימא והיאך ניצול מכלם והלא לא ניצל מיצר הרע בעדנא דלא עסיק בתורה ונ"ל דהם ת"ח
תורתו אומנותו ועוסק בה והוה כל שעה ואינו הולך ד' אמות בלא תורה ויודע
שעבירה מכבה מצוה תורה והא אמר לעיל בין לרבי יוסף בין לרבא מצוה מגנו מגנא
מן הפורענות אפילו בעדנא דלא עסיק בה ועבירה מכבה מצוה לא מלהגן מן היסורים
קאמר אלא מליטול שכר לעתיד לבא כמו שפירש רש"י ··

ס"ת פיסקא רא
אומר המלמד את בתו תורה למדה תפלות למדה ס"ד אלא כאלו למדה תפלות
א"ר אבהו מאי טעמיה דר"א דכתיב אני חכמה שכנתי ערמה כיון שנכנסה משלי ח
בו חכמה באדם נכנסה בו ערמומית ורבנן האי אני חכמה שכנתי ערמה

מאי

סוטה פרק ג

מאי דרשי ביה מיבעי ליה לכדרבי יוסי ברבי חנינא דא"ר יוסי בר' חנינא אין דברי
תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו עליהם ערום של' אני חכמה שכנתי ערמה
א"ר יוחנן אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשים עצמו כמי שאינו שנ'
והחכמה מאין תמצא׃ פסקא רבי יהושע אומר רוצה אשה בקב תפלות
מט' קבין פרישות׃ מאי קאמר הכי קאמר רוצה אשה בקב ותפלות מט' קבין
ופרישות׃ פסקא ה"א חסיד שוטה היכי דמי חסיד שוטה כגון דטבעא
איתתא בנהרא ואמר לא מסיקנא לה משום דקא מסתכלנא בערוה ורשע ערום
היכי דמי רשע ערום א"ר חנינא זה המטעים דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין
חבירו רבי אבהו אמר זה הנותן פרוטה לעני להשלימו למאתים זוז דתנן מי שיש
לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני היו לו מאתים זוז חסר אחד
אפילו אלף נותנין לו בבת אחת ה"ז יטול רב אסי א"ר יוחנן זה המשיא עצה למכור
בנכסים מועטים דאמר רב אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים
מועטים מה שמכרו מכרו אביי אמר זה המשיא עצה למכור בנכסים כרבן
שמעון בן גמליאל דתניא נכסים לך ואחריך לפלוני וירד הראשון ומכר ואכל
השני מוציא מיד הלקוחות דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר אין לשני אלא
מה ששייר ראשון בלבד׃ פירוש למאה תפלות ס"ו וכו' התורה תפלה קרית ליה׃
כא שמתנכה היא מביאה ערמומות ועושה עבדיה בצנעה׃ חכמה תורה׃ שמשים עצמו ערום
עליה שפירשה מכל עסקין ונעשה עליה עני וחסר כל צ"א שמשים עצמו ערום עליה נוסין
שמעידים לקיים תורתו לקבוץ עליו ולמחול מכל אדם׃ מאין תמצא מן העשוי כאין תמצא׃ ר"ה
אשה בקב ותפלות חכמה היא ליון ומזונות מועטים ויהא תפלותה מצוי לה לתשמיש׃ מעשרה
קבין ופרישות לפרוש מן התפלות לפ"כ אין טוב שתלמוד תורה׃ מטעים דבריו לדיין בשמשתקבעו
בלב הדיין מערים פיות לדבר זה קשין לסלקן ורבו ערמתו ורשע הוא שעובר על לא תשא שמע
שוא׃ להשלים לו מאתים זוז ומעתה לא יטול לקט ויש לו קרובים עניים שיטלו׃ בנכסים
מועטים דתנן מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובים הבנים יורשין והבנות
יזונו הנכסים מועטים הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים׃ שקדמו ומכרו קודם שבאו
הבנות לב"ד והעמידו ב"ד הנכסים בחזקת הבנות׃ סב א"ר יוסף בר חמא א"ר
ששת זה המודיע אחרים באורחותיו׃ רבי זריקא אומר א"ר הונא זה המקל לעצמו
ומחמיר לאחרים עולא בר רב אחא אמר זה שקרא ושנה ולא שמש לת"ח ר"א אומר
ה"ז עם הארץ רבי שמואל בר נחמני אמר ה"ז בור רבי ינאי אמר ה"ז כותי רב
אחא בר יעקב אמר ה"ז אמגוש׃ א"ר נחמן בר יצחק מסתברא כוותיה דרב אחא
בר יעקב דאמרי אינשי רטין מגושא ולא ידע מה רטין תני תנא ולא ידע מה
תני׃ פירוש המודיע לאחרים באורחותיו דאין עושין כרצונו ולבו בזדוני ולא נתכוון
זה אלא להראות את עצמו כשר בפני הבריות ואין תוכו כברו אלא שלא יחזיקוהו לצנוע בתעטפתו׃
שקרא מקרא ושנה משנה ולא שמש ת"ח ללמוד גמרא בטעמי המשנה מה הם דטעמיהון
שאין תורתן על בוריה ואין לגמור הוראה שעל ידי הטעמים יש חלוק באסור והתר ובדיני ממונות
לזכות ולחייב ובטהרות לטמא ולטהר כדאמרינן בכמה דוכתי מ"ט אמר מר הכי ומר הכי
ואמרינן מאי בינייהו ואמרינן כך וכך ועם הארץ הוא שהשומע קולו שונה משניותיו כסבור שבקי
בטעמיהן

סוטה פרק ג

כפעמיהן ונכנסין בכבוד כתלמיד חכם · איתמר גרסינן ה״ג עם הארץ חשוד על הטהרות ועל המעשרות · בור גרוע מעם הארץ · כותי אסור לאכול פתו ולשתות יינו דכיון שלא שמש חכמים אינו מקפיד על דברי חכמים לשמרם ולא שנה לא להראות עצמו כתלמיד · אמגוש מגוש החוזן דאתי עינים וגונב דעת הבריות ואף זה כן · דעין מגושא לוחש המפטף · לוחש ולוחש ואינו מבין מה הם ומה פירושן אף כן מעשיהם שהמשניות בא על אותם לותשים · תני תנא ואף תנא שלא שמש כהמוה שונה משנתו ואינו יודע מה היא ״ סג ת״ר איזהו עם הארץ כל שאינו קורא ק״ש שחרית וערבית בברכות דברי רבי אליעזר ורבי יהושע אומר כל שאינו מניח תפלין · בן עזאי אומר כל שאין לו ציצית בבגדו · רבי יונתן בר יוסף אומר כל מי שיש לו בנים ואינו מגדלן לתלמוד תורה אחרים אומרים אפלו קרא ושנה ולא שמש ת״ח הרי זה עם הארץ קרא ולא שנה ה״ז בור לא קרא ולא שנה עליו הכתוב אומר וזרעתי את בית יהודה ואת בית ישראל זרע אדם וזרע בהמה · ירא את יי׳ בני ומלך ועם שונים אל תתערב אמר רבי יצחק אלו ששונין הלכות פשיטא מהו דתימא מאי שונים בחטא וכדרב הונא דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו ס״ד אלא אימא נעשית לו כהתר קמ״ל · תנא התנאים מבלי עולם · מבלי עולם ס״ד אמר רבא שמורין הלכה מתוך משנתן תניא נמי הכי אמר רבי יהושע וכי מבלי עולם הם והלא מיישבי עולם הם שנ׳ הליכות עולם לו אלא שמורין הלכה מתוך משנתן ״ פירוש איזהו עם הארץ שנחשד על הטהרות ועל המעשרות והמורה מגעו טמא כל שאינו קורא ק״ש דהא ודאי לא ידע מידי אבל ידע לקרות וקורא לאו עם הארץ הוא · ששונים הלכות שלא שמשו ת״ח ולא הקפידו על טעמו ומשה הלכות משניות · פשיטא דהסיפור לא במאי גרשוה אי לאו בה כי הותרה לו דומה כטעות כהתר · מבלי עולם ס״ד ומה הם גורמים לאחרים · שמורים הלכה מתוך משנתן קאמר שמכלין עולם בהוראת טעות דכיון דאין יודעין טעם ר׳ משנה פעמים שמדמים לה דבר שאינו דומה ועוד יש משמות הרבה דמתרצין הא מני פלוני היא · והתורה ג״א עלות הלכתא כוותיה ועוד שאינן יודעין במחלוקת התנאין הלכה כדברי מי הולכך מורין הוראות טעות הליכות עולם לו השונה הלכות העולם שלו לזכות ״

סד מסקא אשה פרושה ת״ר בתולה צליינית ואלמנה שובבית וקטן שלא כלו לו חדשיו הרי אלו מבלי עולם איני והאמר רבי יוחנן למדנו יראת חטא מבתולה וקבול שכר מאלמנה · יראת חטא מבתולה דרבי יוחנן שמעה לההיא בתולה דנפלה על אפה ואמרה רבש״ע בראת גן עדן בראת גיהנם בראת רשעים בראת צדיקים יהי רצון מלפניך שלא יכשלו בי בני אדם קבול שכר מאלמנה דההיא ארמלתא דהואי בי כנישתא בשיבבותא וכל יומא הוה אתיא ומצלא בי מדרשא דרבי יוחנן אמר לה בתי לא בית הכנסת יש בשיבבותיך אמרה ליה רבי ולא שכר פסיעות יש לי כי קאמרינן כגון יוחני בת רטיבי ״ פירוש צליינית בעלת תפלה שמנה · שובבית בעלה שבלות הולכת ומבקרת שכנים תמיד הרי אן מבלי עולם שאינם לא נוהגות ומכשפות ומגלות עצמן בצקניות שלא יבלון אחריהן · קטן שלא כלו לו חדשין לקתיה מפרש וקבול שכר מאלמנה שהיתה טורחת עצמה יותר מן הצורך כדי לקבל שכר כדמפרש לעיל ואזיל · למדנו שיטריח אדם עצמו במצות כדי לקבל שכר יותר · בראת צדיקים לבחור בן עדן בראת רשעים ליורש גיהנם שלא יכשלו בי בני אדם להכשיל חלקם על מבן עדן ולירש גיהנם · כי קאמר מבלי עולם כגון יוחני בת רטיבי אלמנה מכשפה היתה · וכשמגיע עת לידת אשה היתה עוצרת רחמיה בכשפים ולאחר שמצטערת הרבה היתה הולכת לך ואומרת אחרים אולי תשמע תפלתי והולכת וקותרת בכשפים והולד יוצא · פעם אחת היו לה שכיר יום בביתה והיתה לבה בבית האשה היולדת ושמע השכיר קול הכשפים מקשקשים בכלי כמו שהולד מקשקש במעי האם ובא ונתן אצבעותיו בכלי והכשפים יצאו והולד נולד וידעו כי בעלת כשפים היא ״ סה מאי קטן שלא כלו

לו

לן חדשין הבא תרגימו זה ת"ח המבעט ברבותו רבי אבא אמר זה תלמיד
שלא הגיע להוראה ומורה דאמר רבי אבא א"ר מ"ד כי רבים חללים הפילה משלי
ועצומים כל הרוגיה · כי רבים חללים הפילה זה ת"ח שלא הגיע להוראה ומורה
ועצומים כל הרוגיה · זה ת"ח שהגיע להוראה ואינו מורה ׳׳ ועד כמה עד ארבעים
שנה איני והא רבא אורי בשוין ׳׳ פירוש והמבעט ברבותיו נקרא יתן שלא כלו
בן חדשין ע"י שאין מתקנים כדאמרינן בפ"ק דחגיגה · כי רבים חללים הפילה במשנה זרה קא משתעי
ותלמיד שאינו נוהג בשורה קריה הכי נמי · זה תלמיד שלא הגיע הפילה לשון נפל שלא כלו חדשיו ·
ועצומים לשון עוצם עינים שעצמות נשברים פיהם ואינם מורים לצריכין הוראה · ועד כמה הוי ראוי
להוראה והא רבה אורי וכל שנותיו לא היו לא ארבעים כדאמרינן בר"ה רבה ואביי מדבית עלי קאתו ׳׳
בשוין אם שוה לגדול העיר בחכמה מותר להורות אף שאין בעיר זקן ממנו ׳׳ סו ת"ר
ז' פרושין הם · פרוש שכמי · פרוש נקפי · פרוש קיזאי · פרוש מדוכה · פרוש מה חובתי ·
ואעשנה פרוש מאהבה · פרוש מיראה · פרוש שכמי זה העושה מעשה שכם · פרוש
נקפי זה המנקף את רגליו · פרוש קיזאי א"ר נחמן בר יצחק זה המקיז דם בכותלים ·
פרוש מדוכה אמר רבא בר שילא דמשפע כמדוכה · פרוש מה חובתי ואעשנה
הא מעליותא היא לא דאמר מה חובתי תו ואעשנה · פרוש מאהבה פרוש מיראה
א"ל אביי ורבא לתנא לא תתני פרוש מאהבה פרוש מיראה · דא"ר יהודה א"ר
לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אע"פ שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא
לשמה א"ר נחמן בר יצחק דמטמרא מטמרא דמגליא מגליא דמטמרא דבי דינא
רבה ליתפרע מהני דחופי גונדי אמר לה ינאי מלכא לדביתהו לא תתיראי לא מן
הפרושים ולא ממי שאינן פרושין אלא מן הצבועים שדומין לפרושים שמעשיהן
כמעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס ׳׳ פירוש פרוש שכמי פרוש נקפי קיזאי
פרוש מדוכה כולהו מפרש להו · מעשה שכם שמל שלא לש"ש את נה מעשין להנאתן שיכבדוהו
בני אדם ולא לש"ש · המנקף את רגליו מהלך בשפלות עקב בצד גודל ואינו מרים רגליו מן הארץ
ומתוך כך מנקף את אצבעותיו באבנים · מקיז דם בכותלים עושה עצמו כעוצם עיניו שלא
יסתכל בנשים ומתוך כך מכה ראשו בכותל והדם יוצא · דמשפע הולך כפוף · כמדוכה בנגדא
שהוא עשוי כמקבת ונראה כפוף · פרוש מה חובתו ואעשנה לומר מה עלי לעשות ואעשה ׳׳
הא מעליותא היא אם אינו בקי באיסורא ובדקדוקי ובא ללמוד מ"ה חובתי תו ואעשנה מה עלי
לעשות עוד ולא עשותי ומראה עצמו כאן קיים את הכל · פרוש מאהבה מאהבת שכר מצות
ולא מאהבת מצות בוראו · ומיראה של עונשין לא מה על האדם לעשות מאהבת יוצרו כאשר
צוהו יוי אלהיו יסוק השכר לבא · דמטמרא מטמרא הנסתרות ליוי אלהינו נסתרות מבני אדם
והגלויות גלויות ומ"מ לב"ד הגדול כולן בגלוות והוא יפרע מן המתכסין בטליתות ולהראות עצמן
כפרושין הון שונאים אותו לפי שהרג מן החכמים הרבה וכדי לה היות צדוקי כדאמרינן בקדושין ׳׳
וכשמלכה היתה אשתו וראה מהם שלא יעבירו המלוכה מבניה והיתה אומרת לו לבקש מלבניה
עליה ואמר לה אל תתיראי מן הפרושים שצדוקים הם ולא ימלוך רעה ולאחר כך שלא חטאו להם
לאחרי שאינן פרושין שהם אוהבי · לא מן הצבועין כלומר שאין כוראותן כתולדותן לא צבועין
מבחוץ ואין תוכן כברן שמעשיהם כמעשה זמרי שקץ רשעים · ומבקשים שכר ואומרים לבריות
לכבדם כפנחס · ואיכא דקא מפרשי לה לשון צביעותא ׳׳

ארוסה פרק ד' סו

תניא ונקתה ונזרעה זרע שאם היתה עקרה נפקדה דברי רבי עקיבא א"ל רבי
ישמעאל א"כ יסתתרו כל העקרות ויפקדו וזו הואיל ונפרדה א' כמת ת"ל ונזרעה
זרע שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח ואם היתה יולדת נקבות יולדת זכרים
קצרים יולדת ארוכים שחורים יולדת לבנים ׳׳ פירוש וזו הואיל ולא אשה צנועה עקרה מטעם
דלא נסתרה הפסידה ׳׳

בן

כשם פרק חמישי ס״ח משנה

בו ביום דרש רבי עקיבא אז ישיר משה ובני ישראל ויאמרו לאמר שאין ת״ל
לאמר מה ת״ל לאמר מלמד שהיו ישראל עונים שירה אחריו של משה וכבריית
מכ״ש יותר ׳ ת״ר אותו דרש רבי עקיבא בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם
לאמר שירה וכיצד אמרו שירה כגדול המקרא את ההלל והם עונים אחריו
ראשי פרקים משה אומר אשירה ליי׳ וישראל אומרים אשירה ליי׳ משה אומר
כי גאה גאה וישראל אומרים אשירה ליי׳ רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי
אומר כקטן המקרא את ההלל והם עונין אחריו מה שהוא אומר משה אמר
אשירה ליי׳ והם אומרים אשירה ליי׳ משה אומר כי גאה גאה והם אומרים כי
גאה גאה רבי נחמיה אומר כסופר הפורס על שמע בבית הכנסת שהוא פותח
תחלה והם עונים אחריו ׳׳ במאי קא מיפלגי רבי עקיבא סבר לאמר אמילתא
קמייתא ורבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי סבר לאמר אכל מלתא ומילתא
ורבי נחמיה סבר ויאמרו דאמרו כולהו בהדי הדדי לאמר דפתח משה ברישא
ת״ר דרש רבי יוסי הגלילי בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר שירה
וכיצד אמרו שירה עולל מוטל על ברכי אמו ותינוק יונק משדי אמו כיון שראה
את השכינה עולל הגביה צוארו ותינוק שמט דד מפיו ואמרו שנאמר
זה אלי ואנוהו שנ׳ מפי עוללים ויונקים יסדת עוז תניא היה ר״מ אומר מנין
שאפילו עוברים שבמעי אמן אמרו שירה שנ׳ במקהלות ברכו אלהים יי׳ ממקור
ישראל ׳׳

בו ביום דרש במסכת ברכות אמרינן דכל היכא דתני בו ביום היום
שהושיבו את ר״א בן עזריה לנשיאות׳ שנתרבו תלמידים שנתנו רשות ליכנס לכל שהיה רבן גמליאל
אומר כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש ׳ וניבחה תנה בו ביום ולא היה הלכה תלויה
בבית המדרש שלא פירשה ׳ שאין ת״ל לאמר שאינו דומה לשאר לאמר שבתורה שהשכינה מדברת
הדבור למשה לאמור ולאמרו לישראל אבל כאן אין לומר כן ׳ כגדול המקרא את ההלל מקהלו לתנו
להוציאן ידי חובתן והן עונין אחריו ראשי פרקים הללויה שהוא ראש הפרשה על כל דבר ודבר שהוא
אומר עונין אחריו הללויה כדתנן לה במסכת סוכה ׳ כסופר מלמד תינוקות והוא תמיד בצבור
ופורס על שמע לעשרה הנועדים נכנס לבית הכנסת לאחר שהתחילו הצבור בברכות שלפני ק״ש וכן
מתחיל לו אחרים וקורין כלם יחד כך שרתה רוח הקדש על כלם ואמרו את השירה בכתבה׳ לאמר
אמלתא קמייתא קאי שעונין תמיד אשירה ליי׳ ׳׳ ורבי נחמיה סבר ויאמרו משה ובני ישראל
קאי משמע דאמרי כלהו בהדי הדדי׳ לאמר דפתח משה ברישא ה״ה ואמרו כלם אחר שנדרשו
לומר דהיינו אחד שפתח רבים׳ עולל גדול מיונק כדכת׳ מעולל ועד יונק ודרך המקרא לומר כך
יגלה הכל מן החשוב עד הגרוע כמו משור ועד שה׳ במקהלות כשנקהלו עליהם ׳ ממקור
תקיאותם שבמקור ׳׳

סט משנה בו ביום דרש רבי יהושע בן הורקנוס
איוב יג לא עבד איוב את המקום אלא מאהבה שנ׳ הן יקטלני לא איחל ועדיין הדבר
שם כז שקול לו אני מוחל או איני מיחל ת״ל עד אגוע לא אסיר תומתי ממני לימד
שמאהבה עשה א״ר יהושע מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי שהיה דורש
[illegible] כל ימיו לא עבד איוב את המקום אלא מיראה שנ׳ איש תם וישר וירא אלהים
וסר מרע׳ והלא יהושע בן הורקנוס תלמיד תלמידך לימד שמאהבה עשה׳׳

60

גמרא ונחזי האולא היכי כתיב אי בזלמא אי בלמ"ד כתיב לא הוא ואי
בלמ"ד וא"ו כתיב לו הוא · וכל היכא דכתיב בלמ"ד אל"ף לאו הוא לא מעתה בכל
צרתם לא צר דכתיב בלמ"ד אל"ף הכי נמי דלאו הוא ומי תימא הכי נמי והכתיב ישעיה ס"ג
ומלאך פניו הושיעם · וינשאם כל ימי עולם לא משמע הכי ומשמע הכי ··

פירוש מאהבה שאהב את המקום · שקול משקלן שוה מכריע לכאן ולכאן · לו חיי שם
מוחל או אוכי מוחל והן תן יקטלני הלא הוא הודבני לא איחל לו עוד דיש לא שהוא כדרש כמו לו
בלמ"ד ואן כדמפרש בגמרא · מוכחה מדאמרת פורענות שלא תבא עליו · ירא אלהים ולא אוהב אלהים ·
תלמיד תלמוד תלמידו של רבי עקיבא · ולותי היו לא ותמאי תמר עדין הדבר שקול יה"ב דלא הוא
ואחר קרא אינו חושש לצרתם לא צר בה לשון הגמלבם ג"ל כני חמשה · לו ואנם שהוא כתוב באל"ף
הדיהוא מורה עליהן ואולך שהוא כתוב כוא"ו הדיהוא מורה על הלאו לפעמים וכבר זכר טעם
המדבר באותיות הלא ולפי מה שאמר לו אוחל לא היה כתיבתו באל"ף או בוא"ו ממה שיקרא הספק בין
הלאו ולהן ··

ע ר"מ אומר נאמר ירא אלהים באיוב ונאמר ירא אלהים באברהם מה
ירא אלהים האמור באברהם מאהבה אף ירא אלהים האמור באיוב מאהבה ואברהם איוב א
גופיה מנא לן דכת' זרע אברהם אוהבי מאי חזית דאין עושה מאהבה ואברהם
היכא הוא דתניא ר"ש בן אלעזר אומר גדול העושה מאהבה לעושה מיראה ישעיה מ"א
שזה תלוי לאלף דור וזה תלוי לאלפים דור הכא כתיב ועושה חסד לאלפים לאוהבי
והתם כתיב ולשומרי מצותו לאלף דור התם נמי כתיב לאוהבין ולשומרי מצותיו
לאלף דור האי לדסמיך ליה והאי לדסמיך ליה · הנהו תרי תלמידי דהוו קיימי קמיה
דרבא חד א"ל אקרין בחלמאי מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וחד א"ל אקרין בחלמאי תל' ל"א
משרתו כל חוסי בך לעולם ירננו אמר להו תרוייכו צדיקי גמורי אתון מר מאהבה שם ה׳
ומר מיראה ··

פירוש באברהם כי ירא אלהים אתה תלוי לו זכותו לדורותיו להגין עליהם
עד אלפים דור · לאלפים לאוהבין סמוך לאוהבין לאלפים ואחד קרא סמוך לאלף אל שומרי מצותיו דהאי
מוראה ואין לוחמים למכוע מאהבה מיראה וכדום מאהבה דהוא מאהבת השכר ומוראת פורענות
הקבלות והענשין ונגד מאהבת המקום ומוראתו שמוראו ובלו ואימתו מוטלת עליו · ושמחתו כל
חוסי בך עוניהו ולא ניעלצו בך אוהבי שמך ··

אלו נאמרים פרק שביעי ע"א

תנוא רשב"י אומר אדם אומר שבחו בקול נמוך וגנותו בקול רם שבחו בקורא
ביכורים מקרא ביכורים ומודה מעשר · וגנותו בקול רם מקרא בכורים וגנותו בקול רם והא"ר יוחנן
משום רשב"י מפני מה תקנו תפלה בלחש מפני שלא לבייש את עוברי עבירה
שהרי לא חלק הכתוב מקום בין חטאת לעולה לא תימא גנותו לא אומא צערן
כדכתיב וטמא טמא יקרא צריך להודיע צערו לרבים ורבים מבקשים עליו רחמים ··

פירוש שבח ולא עברתי ממצותיך ולא שכחתי היינו שבח עצמו בקול נמוך מדלא כתיב ענייה ·
ותנוא כגון חכמי אוכל מהני והיינו גנות שמתודים שאכילן לכן האמרי היה רשע · דבכימה תקנו שיהא
אדם אומר תפלתו בלחש כי אשכחן בחנה וקולה לא ישמע · שלא לבייש עוברי עבירה המתודים
בתפלתם על עוברי שבידם צערו צרות שבאות עליו דהיינו צרות שעבר על ישראל צרת
מצרים · שוממ טמא יקרא כלומר קרו מטלין כי טמא הוא · שהרי לא חלק הכתוב מקום בין חטאת
לעולה לא כן כגו לשחיטת חטאת מקום בפני עצמו שלא יבין שהוא חטאת שבעבירה

ע"ב ונתפלה בכל לשון והא"ר יהודה א"ר לעולם אל ישאל אדם צרכיו
בלשון ארמי דא"ר יוחנן כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין
לו לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי ל"ק הא ביחיד הא בצבור ··

ואין

סוטה פרק ז׳

ואין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי והתניא יוחנן כהן גדול שמע קול
מבית קדשי הקדשים שהוא אומר נצחו טליא דאזלו לאגחא קרבא באנטוכיא
ושוב מעשה בשמעון הצדיק ששמע קול מבית קדשי הקדשים שהוא אומר
בטילת עבידתא דאמר סנאה לאיתאה על היכלא ונהרג גסקלגס ובטלו גזרותיו
וכתבו אותה שעה וכוונה ובלשון ארמי אמרום איבעיא בת קול שאני דלשמועי
עבידא ואיבעיא גבריאל הוה דאמר מר בא גבריאל ולמדו שבעים לשון״

פירוש ותפלה דקתני מתניתין בכל לשון לא צריך קרא · דרחמי נינהו ובההוא דשאני יודעי
מלאכי השרת צבור לא צריכו להו [illegible] ומהסאין
יחיד צריך [illegible] מלאכי השרת [illegible] להלחם עם יוונים לבני יום כפורים
לשוני לבה מילי · [illegible] שהלכו [illegible] בני בית חשמונאי [illegible] לשון העבודה את חילו
[illegible] על רבים נצחו [illegible] בשהיה עובד עבודה ביום הכפורים · עבודתה חל לשון
ולחמון בוה · ושמע יוחנן בת קול [illegible] שאני בת קול [illegible] יודעת בשבעים לשון
עבודה גדולה · גסקלגס שם מלך [illegible] לכל הלשונות [illegible] דאמר מר לקמן בגמרא
מפני שעשויה להשמיע והגא משתבח
לאחזו ליוסף שבעים לשון״

ע״ב ת״ר כיצד עברו ישראל את הירדן בכל יום ארון
נוסע אחר שני דגלים ואותו היום נסע תחלה שנ׳ הנה ארון הברית אדון כל הארץ יהושע ג
עובר לפניכם בירדן בכל יום לוים נושאים ואותו היום הכהנים נשאוהו
שנ׳ והיה כנוח כפות רגלי הכהנים נושאי ארון ה׳ אדון כל הארץ · תניא
רבי יוסי אומר בשלשה מקומות נשאו הכהנים את הארון כשעברו את הירדן ובשעה שם
שסבבו את יריחו ובשעה שהחזירוהו למקומו [illegible] רגלי הכהנים במים
חזרו מים לאחוריהם דכתיב ובבא נושאי הארון עד הירדן [illegible] מיל כנגד מחנה ושל
המים היורדים מלמעלה קמו נד אחד [illegible] שלשים [illegible] קלים קוי שם ב
דברי ה׳ יהודה אלהיכם [illegible] שמעון לדרדן [illegible]
אומר מים [illegible] באיזמים ושוטפים אותם לא מלמד שהיו מים גברסין ועולין
למעלה כיפין [illegible] יותר [illegible] מאות מילין עד שראו אותם כל מלכי מזרח ומערב
שנ׳ ויהי כשמוע כל מלכי האמורי ואף רחב הזונה אמרה לשלוחי יהושע כי שמענו שם ב
את אשר הוביש ה׳ את מי ים סוף וכתיב ונשמע וימס לבבנו ולא קמה עוד רוח
מאי שנא התם דכתיב ולא היה בם עוד רוח ומאי שנא הכא דכתיב ולא קמה דאפילו
חקשוי לא איקשי · עדיין בירדן אמר להם יהושע דעו על מנת כן אתם עוברים
על מנת שתורישו את יושבי הארץ מפניכם שנ׳ והורשתם את כל יושבי הארץ
מפניכם וגו׳ ואם לא תורישו את יושבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו
מהם לשכים בעיניכם וגו׳ ואם לאו באין מים ושוטפין
לעשות להם תעשה לכם · אם אתם עושין כן מוטב ואם לאו
אתכם ואת אותיכם אותי · ואתכם עדין בירדן · אמר להם יהושע הרימו לכם
איש אבן אחת על שכמו למספר שבטי בני ישראל למען תהיה לאות בקרבכם שם ב״ב
כי ישאלון בניכם מחר לאמר מה האבנים האלה לכם סימן לבנים שעברו אבות
הירדן · עדין בירדן אמר להם יהושע שאו לכם משם מתוך הירדן ממצב רגלי
הכהנים הכין שתים עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם שם
במלון וגו׳ יכול בכל מלון ומלון ת״ל במלון אשר תלינו בו הלילה״ לפניכם משמע לפני

פירוש אחר שני דגלים כדכתיב בפרשת נשא בני מסעות דגלים · ובשעה שסבבו את יריחו
כבכם · בכל יום הלוים נושאים כדכתיב ונושאים את הארון והשלחן · כשהחזירו למקומו לבית קדשי
כדכתיב ויקרא יהושע בן נון אל הכהנים ויאמר להם שאו את ארון הברית [illegible] את הארון והביאו הארון למקומו
הקדשים בימי שלמה כדכתיב ויבאו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את הארון
שבשגגה

שבשגלה בימי עלי לארץ פלשתים מגון בית קדשי הקדשים שלמשכן שעשה משה מעם טפל שהמשכן בקנע בשילה ובשהחזירוהו פלשתים לא היה מקום קבוע שהרי חרב משכן שילה ונתנהג בבית אבינדב ומשם הביאו דוד לסוף עשרים שנה לבית עובד ומשם לעיר דוד עד שבנה שלמה את בית המקדש ובנה לו את הדביר לפנים מן ההיכל ואמה טרקסין חוצצת במקום הפרוכת והוחקו מקומן במזרח כדכתיב ויביאו הכהנים את ארון ברית יי׳ אל מקומו אל דביר הבית הכון שנטבלו בשעת מלחמות כבשעתן לתבו יהון המים לאחוריהם שלא היו יורדין מן ההרים ולמטה לא עם עומדים והמים הבאים מעיד כנגדן ועולין למעלה כדכתיב קמו נד אחד והכתים עומדים עד שעברו כלם · כמה כנגדן של מים אלפים יב מיל והם עבדו כמוליטם כנגד מחנה ישראל שהוה יב מיל עליב מיל והם עבדו במסעותו כוחב מחניהם עשר יעד כמות שהוא רוחב יב מיל כמצא שלא שהו בעברתם לא מהלך יב מיל של אורך מחניהם עד שעלו אחרונות לסוף המחנה ולבנבון בגבון הגמים היו אומר מים קלים לבנון מן הארם ואם שהמים לא גבהו לא יב מיל הגדו למקומן כשמצא שעוין לא הפסיקו לעבור ובאין המים · ושוטפין אותם · כיון בעין אולמות ואף רחב אמרה לשלוחי יהושע קודם שעבר את הירדן שעל קריעת סוף היו מכסין · עדין עומם בירדן ה״ל יהושע כדכתיב והכהנים נושאי הארון עומדים בתוך הירדן עד תום כל הדבר אשר צוה יי׳ אל יהושע דהכי כתיב במשה כי אתם עוברים את הירדן אל ארץ כנען והורשתם כלומר קודם שתעברו את הירדן התנה עמהם על מנת להוריש ושוטפין אתכם גרסינן בברייתא הדומה לכם כם האבנים שהקימו דאמרינן לקמן שלשה מיני אבנים הם היו מתחת מצב רגלי הכהנים לזכרון להיות לאבן לבנים שעלפנות אותה הירדן שאלו לכם מזור מתוך הירדן ממצב רגלי הכהנים הם שהקימו כיד · שכבר נתנו מובת עקבים וקבעום בגלגל · · עד · א״ר יהודה אבא חלפתא ור׳ אליעזר בן מתיא

וחנניא בן חכינאי עמדו על אותן אבנים וכל אחת ואחת שיערום משאוי ארבעים
סאה וגמירי דכל טונא דמדלי איניש אכתפיה תילתא דטונא הואי מכאן אתה
מחשב לאשכול של ענבים שנשאוהו במוט בשנים ותניא במוט בשנים במוט איני יודע
שהוא בשנים ומה ת״ל בשנים בשני מוטות א״ר יצחק תלמוד ישני מוטות בין
טורטני וטורטני דטורטני הא כיצד שמונה אתה אומר שמונה נשאו אשכול
שנים אחד נשא רמון ואחד נשא תאנה יהושע וכלב לא נשאו כלום מ״ט
איבעית אימא משום דחשיבי ואיבעית אימא שלא היו בעצה · פליגי בה רב אמי ורבי
יצחק נפחא חד אמר לדברי רבי יהודה כחנייה עברו לדברי רבי אליעזר כרבי
שמעון כוונה אחרת זה עברו וחד אמר בין לדברי רבי יהודה בין לדברי ר׳ אליעזר בר שמעון
בחנייתן עברו ומיהו מר סבר קל ומר סבר מים קלים · · פירוש דמדלי איניש

אכתפיה שאדם עצמו מגביהו על כתפו ונותן אחד מסייעו · תילתא דטונא הוא אוכו לאשכול שאותו נשא כשמונה אחד נושא שהיה כל אחד מהם קב קאין · ומכאן אתה מחשב כמה של שאשכול שמנה אנשים · [illegible] זה את זה כשמדידים אותו על כתפם מושמע מותר יתרון היו התחתונים לסמוכים את העליונים וכל אחד היו שני מוטות כיצד שני מוטות הולכין זה אצל זה ואחד נשא נשאו אותו ושמים מוטות אחרים ותחתיהם בני אדם נושאין אותם והם בלכתן תחת שתים העליונים מוט החמי לראש האחד ומוט אחר לראש השני הולכין באלכסון לא מקרא שמעי ליה אם עד שיטאלין דרמון תאנה סבר בשנים · ויהושע וכלב לא נשאו כלום מן הבנוים לאשכול ואם לא מרגיש הראשון המלמדו דלאו מוט אחד אמרה לאהיות יודעין לכך שמונה בני אדם למשאו לא שמעינן מיניה דשני מוטות הוו ואתא רבי יצחק לאשמועינהו שמשאות היו שם וכל אחד שני מוטות · שלאבין באותה עצה להביא אשכול מסוגה בהם שהמרגלים לרעה נתכוונו לומר כשם שפירותיה משונים כך יושביה משונים וגבורים וגבוהים · לדברי רבי יהודה שאמר לא גבהו המים אלא יב מילין כאורך מחניהם · ירדו המים עברו כאורך כל רוחב מחניהם עברו ואחר הלכו לא היה אורך העבה אלא יב מילין · ולדברי רבי אליעזר בר שמעון יותר מעלשמאות מיל · כוונה אחרת זה עברו ריש אחד איש כמצא שהיו לעבור הרבה מאד ראי בחניות עברו משום קולא דמים מאות לא היו כגבהן בלכן · מים קלים והרבה הסקלים מן האדם ומר סבר תרסקל לכנוס במו המים · ·

לדעתך נמי אדם בודד חלק רע על עצמו שה · שלח לך אנשים ויתרון שלח לך
אמר ר״ל בעינו ולא בעיני המקום היינו דכתיב וייטב בעיני הדבר
ויחפרו לנו את הארץ א״ר חייא בר אבא

סוטה פרק ז'

א"ר יוחנן מרגלים לא נתכוונו אלא לבושתה של א"י כתיב הכא ויחפרו לנו
את הארץ וכתיב התם וחפרה הלבנה ובושה החמה ׳ ואלה שמותם למטה ישעיה כ"ד
ראובן שמוע בן זכור א"ר יצחק דבר זה המסורת בידינו מאבותינו מרגלים
על שם מעשיהם נקראו ואנו לא עלה בידינו אלא אחד סתור בן מיכאל סתור
שסתר מעשיו של הקב"ה מיכאל שעשה עצמו מך ׳ א"ר יוחנן אף אנו נאמר
נחבי בן ופסי ׳ נחבי שהחביא דבריו של הקב"ה ופסי שפסע על מדותיו של
הקב"ה ׃ פירוש לדעתך [illegible] אותן אבל [illegible] הם אומרים לו שתלחם [illegible]
ותקרבון אלי כלכם ואני [illegible] על ידך [illegible] הקב"ה צוה כלום היה אומר לי לעשות
דבר שלא לבא לידי תקלה ׳ ולא עלה בידינו אין אנו יודעים לדרוש׳ לבושתה של א"י אותם שנשאו תחלה שלוח
המרגלים סתר דברי הכתוב ועשה שונאו [illegible] שעשה שונאו של הקב"ה מך חלש [illegible] לקיים אלו
בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם ׳ שהחביא דבריו לא אמת כמות עכן ׳ שפסע ודלג אמן כאשר
קן ׃ תנו ויעלו בנגב ויבא עד חברון ויבאו מיבעי ליה אמר רבא מלמד
שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות אמר להם אבות
העולם בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים יהושע כבר בקש משה עליו
רחמים שנ' ויקרא משה להושע בן נון יהושע אמר לו יה יושיעך מעצת מרגלים
והיינו דכת' ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו ׳ ושם אחימן ששי ותלמי
ילידי הענק ׳ אחימן מיומן שבאחיו ששי שמשים את הארץ כשחיתות ׳
תלמי שמשים את הארץ תלמים תלמים ד"א אחימן בנה ענת ששי בנה
אלוש ׳ תלמי בנה תלבוש ׳ ילידי הענק שמעניקין חמה בקומתן ׃
פירוש יהושע לא הוצרך לילך שכבר בקש משה עליו רחמים ׳ והיינו דכתיב ועבדי
[illegible] והיה חבלן כבתוב ויתנו לכלב את חברון שהי
כלב [illegible] גבור שבהם כמו [illegible] בשחיתות שמקום
דכלב הוא [illegible]
[illegible]
ונראה לשון [illegible]
העפר [illegible] את החרשה [illegible]
ומענק בעקב שבחמה ונראה בו ׃ תנו וחברון שבע שנים נבנתה לפני צען
מצרים מאי נבנתה אילימא נבנתה ממש אפשר אדם בונה בית לבנו קטן קודם שיבנה
בית לבנו גדול דכתיב ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען אלא שהיתה
מבורכת על אחד משבעה בצוען כמו שכתוב במסכת כתובות פרק
אחרון ׳ וחברון טרשים הואי והא כתיב ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר שמו' ב' ט"ו
אבשלום אל המלך אלכה נא ואשלמה את נדרי אשר נדרתי ליי בחברון
ואמ"ר חווא אמר רבה בר בר חנה שהלך להביא כבשים מחברון תניא
אילים ממואב כבשים מחברון מוכח חוורי דקלושא ארעה עבדא
רעיא ושמין קניינא ׃ פירוש לבנו קטן כנען קטן הבנים [illegible] והדרים
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ושמין [illegible] וישובו מתור הארץ וכתיב וילכו ויבואו
מאמין לחה ׃

עח

א"ר

א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מקיש הליכה לביאה מה ביאה בעצה
רעה אף הליכה בעצה רעה ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם
זבת חלב ודבש היא וזה פריה אפס כי עז העם וא"ר יוחנן משום ר"מ כל דבר לשון
הרע שאין אומרים דברי אמת בתחלתו אין מתקיים בסופו ·· פירוש וילכו ויבואו
לא בכסף לא נכתוב וילכו ויתרה הוה פין דכתיב וישובו לא הל לאיזה לא חפאן אמר. מקיש הליכתן
לתור הארץ לביאתן אף הליכתן בעצה רעה שהתחילה להוציא דבה כתבונו אין מתקיים שמתחילין
השומעין אותם בדבריהן לכ"כ אומרים דבר אמת תחלה כדי שיאמינו אף אחרים לכך פתחו בשבח
הארץ תחלה ·· עט ויהס כלב את העם אל משה א"ר שהסיתן בדברים דהוה ליה ליהושע
דקא משתעי אמרו ליה דין ריש קטיעא מלול אמר כלב אי משתעינא אמרו בי מלתא
והסתן לי משתקינהו ברישא הדר אמינא להו אמר להם וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם
ספרו בגנותיה קא משתעי אישתיקו ואמר להם והלא הוציאנו ממצרים וקרע לנו
את הים והוריד לנו את המן אם יאמר עשו סולמות ועלו לרקיע לא נשמע לו עלה
נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות
אל העם כי חזק הוא ממנו א"ר חנינא בר פפא דבר גדול דברו מרגלים באותה
שעה כי חזק הוא ממנו אל תקרי ממנו אלא ממנו כביכול אפלו בעל הבית אין יכול
להוציא כליו משם ·· פירוש ויהס שתקן את משה אל דברים שהתחיל לדבר במשה והיו סבורין
שבגנותו רוצה לדבר שהסיתם בדברים כדמפרש ואזיל דחזייה כלב ליהושע שרצה לדבר והשתיקוהו
בנזיפה ואמרו לו ראש הקטוע דבר אי שראשו קטוע שאין לו בנים ליטול חלק בארץ הוא דבר למיכו
וחסמו לו משתקין אותו · עלה נעלה וירשנו אף לשמים אם יאמר עליכו · ממנו מן הקב"ה אל תקרי
ממנו לא שאין הקב"ה בקדושה כיוחרכן ... על יחוד שחוזרים עליו לממונו של רבים שאומרים על
עצמם אינו יכול להוציא כליו אם הפקידם שם בעל הבית אוון העולם ·· פ ארץ אוכלת
יושביה היא דרש רבא אמר הקב"ה אני חשבתיה לטובה והם חשבוה לרעה אני
חשבתיה לטובה דכל היכא דמטו מייתה יפא דידהו כי היכי דליטרדו ולא לשיילו
אבתרייהו נאובא דאמרי איוב נח נפשיה ואיטרידו כולי עלמא בהספדיה והם חשבוה
לרעה ארץ אוכלת יושביה היא ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם לאו אמר
רב משרשיא מרגלים שקרין הוו בשלמא ונהי בעינינו כחגבים לחוי לאו כן היינו
בעיניהם מנא הוו ידעי ולאו היא כי הוי מברכן אבלי תותי ארזי הוו מברכן להו וכי חזינהו
סלוק באילני שמעון דקא אמרי קא חזינא אינשי דדמו לקמצי באילני ·· ותשא כל
העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אותה
הלילה ליל תשעה באב היה אמר הקב"ה הם בכו בכיה של חנם אני אקבע להם בכיה
לדורות ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים וכבוד ה' נראה באהל מועד א"ר חייא
בר אבא מלמד שנטלו אבנים וזרקום כלפי מעלה ·· וימותו האנשים מוציאי דבת
הארץ רעה במגפה לפני ה' אמר ר"ל מלמד שמתו מיתה משונה א"ר חנינא בר פפא
דרש רבי שילא איש כפר תמרתא מלמד שנשתרבב לשונם ונפל על טבורם והיו תולעים
יוצאים מלשונם ונכנסים בטבורם ומטבורם נכנסים בלשונם רב נחמן בר יצחק אמר
באסכרה מתו ·· פירוש אני חשבתיה לטובה שהבאתה להם שאוכלת יושביה שמתים
בה תדיר שמת איוב שנה תבין זכותו עליהם והיינו דקאמר כלב סר צלם מעליהם הבי נדסק ולא הוא
כי הון מברי אבילי תותי אילני הוו מברו ולא היו בגה שקרים דאוכהו שמאינהו למהוריים שהיו קודים
אותם חגבים דכי הוו מברי אמוריים את אבליהם משחוזרין מן הקבר דאמרכן לעיל בכל זוכתא דמטו
שבוב חשיבה מוניהן ומבדין לאבל סעודה תחת האדזים לנחמן כד חזינהו מרגלים והיו יראים נעמוד
לפניהם סלקו וזקום כלפי מעלה שרצו לרגום אותם כמו אבנים יש במגבה מדלא כתיב במגפה
משמע כמיתות ורחוה להם מדה כנגד מדה · באסכרא מתו שהיא באה על לשון הרע כדאמרינן
במה מדליקין ·· כא כיון שעלה ארון שבירדן מן הירדן חזרו מים למקומן
שנ' ויהי בעלות הכהנים נושאי ארון ברית ה' וגו' וילכו כתמול שלשום על כל גדותיו יהושע

במצא מתוך הירדן נתקו כפות רגלי הכהנים
אל החרבה וישובו מי הירדן למקומן ··

סוטה פרק ז׳

כמנ׳ הרון ונשאיו והכהנים מצד אחד וישר׳ מצד אחד נשא ארון נושאיו ועבר
שנ׳ ויהי כאשר תמו כל העם לעבור ויעבור ארון יי׳ והכהנים לפני העם ונ׳ לדבר
זה נענש עוזא שנ׳ ויבאו עד גרן כידון וישלח עוזא אל ארון האלהים ויאחז בו כי שמטו שמואל ב ו
הבקר אמר להם הקב״ה עוזא ארון נושא נושאיו הוא עצמו לא כל שכן׳׳ פירוש כיון

שעלה וכולי סוגיא דברייתא דלעיל היא לא אודי דתנא כה ומכאן אתה מחשב לאשכול בקטלה למדרשת
מרגלים הכא׳ שבוהמים למקומן שהכהנים עמדו במקומם עד שעברו כל העם וכשעברו ונתקו כפות
הכהנים אל החרבה נתעקבו לאחוריהם כסיעה אחת נמצאו ארון והכהנים מצד זה והעם מצד זה והוא קרא ויהי
כאשר תמו כל העם לעבור קדים ומשמע דהאי נתקו כפות רגלי הכהנים בעבר שני כתיב לא הוו הכי
לא אין מוקדם ומאוחר בתורה דאי כפשטיה כתיב האבנים להון מן הירדן דכתיב ביה ויעבור ארון יי׳ והכהנים
לפני העם והעם כבר עלו מן הירדן לא אין מוקדם ומאוחר והא עלו מן הירדן דקאמר להו הכי קאמר
להו סלקו רגליהם לאחוריהם ועודם בעבר המזרחי וכתיב בתריה נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה
וישובו מי הירדן למקומם נשא ארון את נושאיו והיינו קרא קמא דכתיב ויהי כאשר תמו כל העם לעבור
ויעבור ארון בתחילה׳׳

כב ויחר אף יי׳ בעוזא ויכהו שם האלהים על השל רבי
יוחנן ורבי לעזר חד אמר על עסקי שלו וחד אמר שעשה צרכיו לפניו וימת שם עם
ארון האלהים אר׳ יוחנן עוזא בא לעולם הבא שנ׳ עם ארון האלהים מה ארון לעולם קיים
אף עוזא בא לעולם הבא ויחר לדוד על אשר פרץ יי׳ פרץ בעוזא אר׳ לעזר שנשתנו
פניו כחררה לא מערה כל היכא דכתיב ויחר הכא נמי התם כתוב אף הכא לא כתיב
אף׳׳ פירוש על עסקי שלו שגגה נושבא לשון שעשה צרכיו שלשון כו של ...
ובזליתה דבר שמשול ממעלה למטה והאדון לעולם קיים שהדיננו כדאמרינן ביומא שבנו יאשיהו
חררה עוגה שאופין על גבי הגחלים׳׳

כג דרש רבא מפני מה נענש דוד מפני שקרא
לדברי תורה זמירות שנ׳ זמירות היו לי חקיך בבית מגורי אל הקב״ה דברי תורה שכתוב
בהן התעיף עיניך בו ואיננו אתה קורא אותן זמירות הריני מכשילך בדבר שאפילו
תינוקות של בית רבן יודעין אותו שנ׳ ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם
בכתף ישאו ואיהו אתיא בעגלתא׳׳ פירוש נענש דוד שמתת עליון עוזא׳ זמירות
היו לי חקיך בבית מגורי כשהייתי בורח מפני אויבי ויגור מפניהם הייתי משתעשע בחקיך והיו לי
זמירות לשעשועי׳ התעיף לשון ויכלת דמתרגמין ותעוף שאם תכפול עיניך לסתור עין בהסח
הדעת מהסתכל בהם מידו איננו׳ לא נתן משה עגלות לבני קהת לפי שיש עליהם לשאת בכתף
... מסעות לא על דבר קדושת הארון והשלחן׳

כד ויך באנשי בית שמש כי ראו
בארון יי׳ משום דראו ויך רבי אבהו ורבי לעזר חד אמר קוצרים ומשתחווים היו וחד
אמר חולי אמור מאן אמרין דהודיות ומאן מייקן דאופייסן ויך בעם שבעים איש
וחמשים אלף איש רבי אבהו ורבי לעזר חד אמר ע׳ איש הוו וכל אחד ואחד שקול
כנגד אלף איש וחד אמר חמשים אלף הוו וכל אחד ואחד שקול כשבעים סנהדרין׳׳

פירוש ויך לאו בהדי הכאה דדוד כתיב לא כשהביאוהו בעקות מפלשתים ...
בקטלה משום דראו ונסתכלו בו ויך בתמיה קוצרין ומשתחווים היו לא אמרין דהודיות ...
לא הצלת עומד מן העבירה ונתה מאן בייסף שבתכוסת לבוא מאליך׳׳

כה ויהי כי צעדו נושאי
ארון יי׳ ששה צעדים ויזבח שור ומריא וכתיב שבעה פרים ושבעה אילים אמר רב
חנא בר שמואל על כל פסיעה ופסיעה שור ומריא על כל שש פסיעות שבעה פרים
ושבעה אילים אל׳ רב חסדא א״כ מלאת את כל ארץ ישר׳ במות לא אר׳ חסדא
על שש פסיעות שור ומריא על כל ששה צעדים ועל שש פסיעות שבעה פרים
ושבעה אילים כתיב גרן כידון וכתיב נכון בתחלה כידון ולבסוף נכון נמלאת
אומר שלשה מיני אבנים הן אחד שהקים משה בעבר הירדן שנ׳ בעבר הירדן
בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר ולהלן הוא אומר וכתבת
על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב ואחד שהקים יהושע בתוך
הירדן שנ׳ ושתים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן ואחד שהקים יהושע בגלגל
שנ׳ ואת שתים עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל׳׳

פירוש

ניורש שבעה פרים בזה והכי דרשיה דקרא ויהי בעזור הא-להים את הלוים נושאי ארון יי' ויזבחו
שבעה פרים ושבעה אילים · מלך דוד אי' במות מזבחות דעל כל מקום מזבח· כתיב כיון בזה
ובא עד גורן כידון וישלח עזא ובשמואל כתיב גורן נכון · בתחלה נשא הארון שם נעשה להם כידון ההרג
והרג את עזא ולבסוף לאחר שנתחדה שישה חדשים בבית עובד אדום ועשה להם נכון שהכין את ביתו דכת'
ויברך יי' את עובד אדום ושמעתי בשם רבו מכחם בן רבי חלבן גורן נכון הוא גורן ארונה היבוסי וא"כ
הוא ה"ב בתחלה כידון ולבסוף נכון ע"ש שהמזבח שתחלתו בנוי וסופו חרב ומזון לשון שבר וחרבן הוא
כמו ואשר מזוני אשה ושכבה בלותיה ולזן שבר בכרם אחד והאמין דכתיב בעולתי השמנו שוים
ושניים לעובד אדום ומצאת אומר סיכה דכוותא דלעיל הוא לא משום דכבא בה ועל דרבה כענש
שלא הסתיקה כבלהני · שהעמיד משה בערבי הירדן בערבות מואב ותנא דתני ברייתא קאי בארץ
כנען וקאי עבר המזרחי עבר הירדן כי קאי בערבות מואב אי בשחר אין החסעות רצי ארץ
כנען עבר הירדן והוא עבר המערבים · בגלגל לאחר שבנו מהן המזבח בהר עיבל קפלום והביאום
לגלגל וקבעום שם"

כן ת"ר כיצד כתבו ישראל את התורה רבי יהודה אומר על
גבי אבנים כתבוה שנ' וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת. אחר
שסדוהו בסיד א"ל ר"ש לדבריך היאך למדו אומות העולם את התורה א"ל בינה יתירה
נתן הקב"ה באומות העולם ושגרו נוטרין שלהם וקילפו את הסיד והשיאוה באותה
שעה נתחתם גזר דין על אומות עו"א לבאר שחת שהיה להם ללמוד תורה ולא
למדו רבי שמעון אומר על גבי סיד כתבוה וכתבו להם למטה למען אשר לא
ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם הא למדת שאם חוזרין בתשובה מקבלין
אותה אמר רבא בר רב שילא מ"ט דרבי שמעון דכת' והיו עמים משרפות שיד ישעיה לג
על עסקי סיד ורבי יהודה אמ' לך כשיד מה סיד אין לו תקנה לא שריפה אף
אומות העולם אין להם תקנה לא שריפה · כמאן אזלא הא דתניא ושבית שביו
לרבות כנענים שבח"ל שאם חוזרים בתשובה מקבלין אותם כמאן כרבי שמעון"

סידוש כיצד כתבו על המזבח בהר עיבל' היאך למדו אומות העולם תורה הלא לא כ…
לכתבה בשבעים לשון לא לבא ולמחות כל התורה שלא יהא פתחון פה לאומות העולם לומר לא היה
לנו מהיכן … נוטרין שלהם סופרים שלהם והם קרין אותם נוטרין· והשיאוה והעתיקוה כלומר נטלוה
מעם על העתקה· וכתבו להם מלמטה בסוף הדף' למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות לעיל
מוניה כתיב כי החרם תחרימם ודרשה כתבו למטה להודיעו לאומות העכו"ם שבים חוץ מגבול"
א"י שלא נצטוו להחרימם אלא על אותן שבתוך הגבולים נצטוו להחרים כדי שלא ילמדו אותנו מעשה
קלקולם אבל אתם העומדין חוצה לה אם אתם חוזרים בתשובה נקבל אתכם והכי דייקינן בהדיא
בתוספתא אם אתם חוזרים בכם אנו מקבלין אתכם ושבתוכם אין מקבלין שמחמת … וראה
עושין· מאי טעמא דרבי שמעון דאמר על גבי סיד דכתיבה על עסקי סיד שבתורה כתבה
עליו והיתה מבולה לעיניהם ולא למדום · לא שריפה גיהנם שבכל מקום שאין מתגיירין אם קורין
עמים אין חלקם לא משרפות סיד הכי גרסינן ושבית שביו לרבות כנענים שבח"ל דקרא בחל
כתיב כי תצא למלחמה מן הארץ לח"ל והכי תניא בספרי כי תצא במלחמת הרשות הכתוב
מדבר כי תצא משמע כשמעלה על דעתך ושבית שביו לרבות כנענים שבתוכם לא הכתוב
להתיר כנענים שבח"ל ולקיים מהם דמתתורא לא יהיו בכלל שלא תחיה כל נשמה והאי
ושבית קרא יתירא הוא· כמאן כרבי שמעון דאמר שכתבו להם שיחזרו בתשובה ויקבלום אמא.
לאותן העומדים חוץ לגבולים בכלל לא תחיה כל נשמה אבל לרבי יהודה כלם בכלל לא
תחיה כל נשמה"

כן בוא וראה כמה נסים נעשו באותו היום עברו את הירדן ובאו
להר גריזים ולהר עיבל יותר מששים מיל ואין כל בריה יכולה לעמוד בפניהם וכל
העומד בפניהם מיד נתרז שנ' את אימתי אשלח לפניך והמותי את כל העם אשר
תבא בהם ונתתי את כל אויביך אליך עורף ואומר תפול עליהם אימתה ופחד
בגדל זרועך ידמו כאבן עד יעבור עמך יי' עד יעבור עם זו קנית זו ביאה ראשונה

עד יעבר עם זו קנית זו ביאה שניה אמור מעתה ראויין היו ישראל ליעשות
להם נס בביאה שניה כביאה ראשונה אלא שגרם החטא ואח"כ הביאו האבנים
ובנו את המזבח וסדוהו בסיד וכתבו עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון שנ'
באר היטב והעלו עולות ושלמים ואכלו ושמחו וברכו וקללו וקפלו את האבנים ובאו
ולנו בגלגל שנ' והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון יכול בכל מלון יהושע ד
ת"ל אשר תלינו בו הלילה וכתוב את שתים עשרה האבנים האלה אשר שם
לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל' תנא צרעה לא עברה עמהם ולא והכתיב
ושלחתי את הצרעה לפניך וגרשת אמר ר"ל על הירדן עמדה וזרקה בהם מרה
וסימאה את עיניהם מלמעלה וסירסתן מלמטה שנ' ואנכי השמדתי את האמרי עמוס
מפניהם אשר כגובה ארזים גבהו וחסון הוא כאלונים ואשמיד פריו ממעל ושרשיו ב
מתחת' רב פפא אמר שתי צרעות היו חדא דמשה וחדא דיהושע דמשה לא
עברה דיהושע עברה"   פירוש נתרגז נתקלקל בדעו' והמותי לשון מהומה ועקבו
הבוף ומה שכתובו' ביאה ראשונה בימי יהושע' ביאה שניה בימי עזרא' ליעשות להם נס
כ עלות בזרוע ולא היו משתעבדים למלכות' אלא שגרם עונם של ישראל בימי בית ראשון שנגזר
עליהם שלא יצאו אלא ברשות כדכתיב מי בכם מכל עמו' והעלו עולות ושלמים שכך כתוב
בו והקדשה אבנים שלמות תבנה והעלית עליו עולות' פריו ממעל עניינו' ושרשיו מתחת
סירוס"

מה משנה   ששה שבטים עלו לראש הר גריזים וששה שבטים
עלו לראש הר עיבל והכהנים והלוים והארון עומדים למטה באמצע הכהנים
מקיפין את הארון והלוים את הכהנים וישראל מכאן ומכאן שנ' וכל ישראל וזקניו ושוטרי'
ושופטיו עומדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים והלוים הפכו פניהם כלפי הר"ג
ופתחו בברכה ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה תועבת יי' ואלו ואלו עונין אמן
הפכו פניהם כלפי ה"ע ופתחו בקללה ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה והיו אלו
ואלו עונין אמן עד שגומרין ברכות וקללות ואח"כ הביאו את האבנים ובנו את
המזבח וסדוהו בסיד וכתבו עליהם את כל דברי התורה בשבעים לשון שנ' באר
היטב ונטלו את האבנים ולנו במקומן"   פירוש למטה באמצע בין שני ההרים מכאן
ומכאן על ההרים' הפכו הלוים פניהם כנגד הר גריזים ופתחו בברכה' ואלו ואלו ההר גריזים והר עיבל
והא דכתיב אלה יעמדו לברך לא שיהו השבטים מברכין ומקללין אלא הלוים העומדים בין שני ההרים
הופכין פניהם להר בברכה ולה"ע בקללה' הביאו את האבנים בדרך ובנו שם מזבח וכתבו עליהן
את כל דברי התורה הנזכרת באר היטב' וקלפו את האבנים סתרו את המזבח לאחר שהעלו העולות
והשלמים כדכת' והעלית עליו עולות' ולנו במקומן בבית מלונם בגלגל ושם הקימו את האבנים"

בש' גמרא   מאי והאבנים אמר רב כהנא כדרך שחולקין כאן כך
חולקין באבני אפוד' מתיבי שתי אבנים טובות היו לכהן גדול על כתפיו אחת
מכאן ואחת מכאן ושמות שנים עשר שבטים כתוב עליהם ששה על אבן
זו וששה על אבן זו שנ' ששה משמותם על האבן האחת ואת שמות הששה
הנותרים על האבן השנית כתולדותם שנית כתולדותם ולא ראשונה כתולדותם
מפני שיהודה מוקדם וחמשים אותיות היו עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש
על אבן זו רבי חנינא בן גמליאל אומר לא כדרך שחלוקין בחומש הפקודים חלוקין
באבני אפוד אלא כדרך שחלוקין בחומש שני בני לאה כסדר בני רחל אחד
מכאן ואחד מכאן ובני שפחות באמצע ולא מה אני מקיים כתולדותם בשמות
שקרא להם אביהם ולא בשמות שקרא להם משה ראובן ולא ראובני שמעון
ולא שמעוני דן ולא דני גד ולא גדי' תיובתא דרב כהנא תיובתא' ולא מאי

והאבנים

64

מתני׳

והחציו תנא חציו של עבל הר גריזים מרובה מחציו של מול הר שבשבל מטבי שלוי
למטה אדרבה מפני שלוי למטה בצרו להו הכי קאמר אע״פ שלוי למטה בני
יוסף עמהם של׳ וידברו בני יוסף אל יהושע לאמר מדוע נתת לי חבל אחד יהושע יז
ויאמר להם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה אמר להם לכו והחבאו עצמכם
ביערים שלא תשלוט בכם עין רעה אמרי לה זרעיה דיוסף לא שלטא ביה עינא
בישא דכת׳ בן פורת יוסף בן פורת עלי עין ואמר׳ אבהו אל תקרי עלי עין אלא
עולי עין רבי יוסי ברבי חנינא אמר מהכא וידגו לרב בקרב הארץ מה דגים
שבים מים מכסין עליהם ואין העין שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין העין
שולטת בהם ׳הני חמשין ותרתין אותיות חמשין נבי חדא הוו א״ר יצחק הוסיפו ליוסף אות
אחת של׳ עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים מתקיף לה רב נחמן בר תהלים פא
יצחק כתולדותם בעינן אלא כל התורה כולה בנימן כתיב והכא בנימין שלם של׳
ותבין קראלו בנימין׳׳ פירוש מאי והחציו בספר יהושע הכי כתיב בהאי קרא דמתניתין
וכל ישראל וזקניו תניא חלמול הר גריזים והחציו אלמול עיבל לאהכי לכתוב והחציו דמשמע
חציו המיוחד אלא חציו הנזכר במקום אחר בדכתיב שחולקים השבטים כאן נגד ערכות אלה
יעמדו לברך את העם על הר גריזים ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל כן חולקין באבני האפוד שאמור
בהם שש משמותם על האבן האחת ושש על האבן השנית כתובין עליהם והיינו דכת׳
והחציו אותו החציו החקוק באבני האפוד כתולדותם כסדר לידתן שש האחרונים בסוף הוין
כן ואשר ויששכר זבולן יוסף ובנימן והוסיף לידתן ושש הראשונים נכתבו בה יהודה ראובן שמעון
לוי דן כתובי בסדר לידתן חוץ מיהודה וכו׳ על אבן קדמייה כיון שהאחרונים כל הוא דהוו
לא בדרך שחלוקין בחומש הפקודים הוא כלומר לא כדרך שסדרין בחומש הפקודים הראשון ויעבר
שנים וכן בראשון אלה שמות האנשים אשר יעמדו אתכם בחומש שני בתחלת ואלה שמות ראובן
שמעון לוי ויהודה יששכר זבולן באחת וכן בשניה בנימין דן ונפתלי גד ואשר ויוסף אבריה
של כתולדותם הואיל ולא כדרך לידתן הם סדורין הרבתא זכבהנה דכולי עלמא חיין קסדר הב
והיא דאוסדר הב שמעון לוי ויהודה יששכר יוסף בנימין והר עיבל ראובן גד ואשר וזבולון ונפתלי
מרובה מחציו והיינו דקאמר נמצינו אלמול הר עיבל המועטין שבחציו מפני שלוי למטה דקני
כהונה ולויה הנושאים את הארון וכו׳ ותנא לכן הדגן עליה שהרי שבט לוי
מהן הוי שאחריכא לא שלוי למטה אמלוהכי חציו של הר גריזים מרובה מפני שיוסף
עמהם ומרבים היו וידברו בני יוסף סוכיה דקרא ואני עם רב עד אשר כה ברכני ה׳ עולי
עין עולין על העין ואין העין עולה עליהם ניזנו לרוב כן כרכן יעקב למנשה ואפרים ׳במר
חנא הוו ארבן הענית קאי כתולדותם בעינן בשמות אשר קרא להן אביהם׳ א״ר
הונא בר בוונא א״ר שמעון חסידא יוסף שקדש ש״ש בסתר זכה והוסיפו לו אות
אחת משמו של הקב״ה יהודה שקדש ש״ש בפרהסיא זכה ונקרא כולו על שמו של
הקב״ה מאי היא דכת׳ ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו א״ר יוחנן
שניהם לדבר עבירה נתכוונו ויבא הביתה לעשות מלאכתו רב ושמואל חד אמר
לעשות מלאכתו ממש נכנס וחד אמר לעשות צרכיו נכנס ואין איש מאנשי
הבית שם אפשר בית גדול כביתו של אותו רשע לא היה בו איש תנא דבי רבי
ישמעאל אותו היום יום אידם היה והלכו כולם לבית ע״א שלהם והיא אמרה חולה
אני אמרה אין לי יום שנזקק לה כהיום הזה ותתפשהו בבגדו לאמר
שכבה עמי ׳תניא מלמד שעלו למטה שניהם ערומים באותה שעה באתה
דיוקנו של אביו ונראית לו בחלון א״ל יוסף עתידין אחיך שיכתבו על אבני האפוד

ויהיה

משלי כט ואתה ביום רצון שהתחיל שמך מבוכיהם ותקרא רועה זונות שנ׳ ורועה זונות
יאבד הון מיד ותשב באיתן קשתו א״ר יוחנן משום רבי מאיר מלמד שנעץ צפרניו
בקרקע ויצאת שכבת זרעו מבין צפרני ידיו · מידי אביר יעקב מי גרם לו שיכתב
לו על גבי אפוד לא אביר יעקב משם רועה אבן ישר׳ משם זכה יוסף ונקרא רועה
ישר׳ שנ׳ רועה ישר׳ האזינה . נוהג כצאן יוסף תנא ראוי היה יוסף לצאת ממנו
יב׳ שבטים כדרך שיצאו מיעקב אביו שנ׳ אלה תולדות יעקב יוסף אלא שיצאה
שכבת זרעו מבין צפרניו ואעפ״כ יצאו מבנימין אחיו וכולן נקראו על שמו שנ׳
יוסף שנ׳ ובני בנימין בלע ובכר ואשבל . גרא ונעמן אחי וראש מופים וחפים וארד ״
בלע שנבלע בין האומות · בכר שהיה בכור לאמו · אשבל ששבו אל · גרא שגר
באכסניות · ונעמן שנעים ביותר · אחי ואחי הוא · וראש ראשי הוא · מופים וחופים הוא
לא ראה בחופתי ואני לא ראיתי בחופתו · וארד איכא דאמרי שירד לבין האומות משלם
ואיכא דאמרי שפניו דומין לוורד ״ פירוש בפתר שנתיחד עם העדה והעמיד על עצמו
ונפש את יתן · יהודה שקדש ש״ש בפרהסיא עליהם פי׳ לקחו · נקרא כלו עם בן ד׳ אותיות כולו כשמו
שליהודה · לדבר עבירה והיו מלאכתו תשמישי מלאכתו ממש מלאכה · צרכין תשמישי ואמר הון
עם שוב שאוה יקר מכל בני · קשתו שכבת זרעו ע״ש שיורה כחץ · ויפוזו זרועי ידיו לשון ויפוזו עליו
נעזי מתחלפין זה בזה כמו עטה ועטה · שנעץ אצבעותיו בקרקע ונכמרו עליהם כמו שיוחח ועתן
ויטרד בצעקו ויעבור תוקף יצרו · מידי אבודות על יעקב · משם זכה להיות רועה ומשם זכה
להיות כאבן מאבני ישר׳ · רועה ישר׳ האזינה בלפי שבונה נאמרי נוהג כצאן יוסף קרי ביה
כצאן יוסף הנוהגים כצאן של יוסף אלא מקין ועל צחנו של יוסף והוא הרועה אלה תולדות
יעקב יוסף תולדות שיצאו מיעקב כנגד ראוי לצאת מיוסף ואעפ״כ יצאו מבנימין אחיו · חותם
עשרה שמחתו מיוסף בעשר אצבעותיו · שגר באכסניות בארץ נכריה · מופים מפורש בדברי
רבי תנחומא שהיה פי׳ כמו יעקב אביו בהלכות שקבל משם ועבר · תוספות לשעות צרכין
כדאה דהוזיאן בלשון כיאה ומאה הכהנה קא דויק מאי ולעשות צרכין בכנס · באותה שעה באתה
דיוקנו שלאביו כתב רבינו מעט הדיוקן ואין איש מאנשי לבית לא היה שם מכלל דאיש אחד
שלא מאנשי הבית כלומר חלוק ומופלג מהדת אנשי הבית היה שם דמות דיוקנו שלאביו
והיראה קצת מתלן ונראות לו כחלון ושמה מזכותב בנות משמע בנות לה ״

נא א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן בשעה שאמר פרעה ליוסף ובלעדיך
לא ירים איש את ידו ואת רגלו אמרו לו איצטגניניו עבד שלקחו רבו בעשרים כסף
תמשילהו עלינו אמר להן גנוני מלכות אני רואה בו אמרו ליה א״כ יהי יודע
לשון אמר להן אי הכי למחר איבדקיה בליליה בא גבריאל ולימדו שבעים לשון
לא הוה קא גמיר הוסיף לו אות אחת משמו שלהקב״ה ולמד שנ׳ עדות ביהוסף תל פא
שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע למחר כל לישנא
דאשתעי פרעה בהדיה אהדר ליה איהו לסוף הוה קא משתעי יוסף בלשון הקדש
ולא הוה פרעה ידע מאי הוה קאמר א״ל מאי האי א״ל לשון קדש א״ל אגמרן
אגמריה ולא הוה קא גמיר א״ל אישתבע לי דלא מגלית אשתבע ליה כי קאמר
ליה יוסף אבי השביעני לאמר א״ל זיל איתשיל אשבועתך אמר לו איתשיל נמי
אדידך ואעפ״כ דלא ניחא לך א״ל עלה וקבור את אביך כאשר השביעך ״״
פירוש איצטגניניו חכמים חוזים בכוכבים ויודעין בחכמת המזלות · גנוני
מלכות גנוני מלכות בחכמה ובגבורה ויופי · עדות ביהוסף שמו סופיה דקרא שפת לא ידעתי
אשמע · איתשיל אשבועתך תשאל לחכמים שיתירוה לך ״ תוספות איתשיל נמי אדידך
ואע״ג דלא ניחא ליה והתורה הלא לא יוכל לישאל על מדין כיום מועתו שלמעה כמו ההוא

מעשה

65. מעשה דצדקיוהו ונבוכדנצר דמויתן התם מיהו מהכא משמע דהוה כפטון דאמר בג"ר א
בנדרים המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו ט' כפטון ואכלו בעל כרחן ומיהו תומא
לומר דהנדר על דעת חבירו ואתירין לו שלא מדעת חבירו ושמא אוקמוה הלכה דביאס בעלמא
בגוונין כן מיהו לא היה יכול לגאל עצמו ולא היה לו לפרעה׳׳ צב יהודה מאי הוה
דתניא היה ר"מ אומר בשעה שעמדו ישראל על שפת הים היו שבטים
מנצחין זה עם זה זה אומר אני יורד תחלה לים וזה אומר אני יורד תחלה לים
קפץ שבטו של בנימין וירד תחלה לים שנ' שם בנימין צעיר רודם אל תקרי רודם תה' סח
אלא רד ים והיו שרי יהודה רוגמין אותם שנ' שרי יהודה רגמתם שרי זבולון שרי
נפתלי לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזכן לגבורה שנ' ובין כתפיו שכן
א"ל רבי יהודה לא כך היה מעשה אלא זה אומר אין אני יורד תחלה לים וזה אומר
אין אני יורד תחלה לים קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחלה שנ' סבבוני בכחש הושע יא
אפרים ובמרמה בית ישראל ויהודה עוד רד עם אל ועם קדושים נאמן ועליו מפורש
בקבלה הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש טבעתי ביון מצולה ואין מעמד באתי תה' סט
במעמקי מים ושבלת שטפתני אל תשטפני שבולת מים ואל תבלעני מצולה ואל סב
תאטר עלי באר פיה באותה שעה היה משה מאריך בתפלה א"ל ידידי טובעין בים
ואתה מאריך בתפלה אמר לפניו רבש"ע מה יש בידי לעשות א"ל דבר אל בני ישראל
ויסעו ואתה הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו לפיכך זכה יהודה
לעשות ממשלה בישראל שנ' היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו מ"ט היתה יהודה סב קיד
לקדשו ישראל ממשלותיו משום דהים ראה וינס׳׳ פירוש . אושפיזכן לגבורה שבנה
קדשי הקדשים בנוי בחלקו : נראה הדברים שנראו לקרוע עצו נחשון באמתחם ...
נים על שבטה בהקב"ה ושבל ממשלותיו ויהודה שנתקדש למשול בהם׳׳ תוספות . והק'
שרי יהודה רגמתם רוגמין אותו כן שכוה בצדיותא בחדו לתן תלה"ד למלך בן שמעון ב' בנים
אחד גדול ואחד קטן אמר לקטן העמידו בג' שעות בא הקטן להעמידו עם הנץ החמה ולא הרוויח
גדול חסד לו לא אמר לו לא עד ג' שעות והקטן אמר לא אמר לו לא עד הנץ החמה מתוך שהיו
עומדין והנוגין תגע אביהן אמר להם בית המקום בנוהם לא כוונתם אלא לכבודי אף אני לא
אקפח את שכרכם מה שכר נטלו שבטו של בנימין שירד תחלה לים שרת שכינה בחלקו של
ומה שכר נטלו שבטו של יהודה זכות למלכות של שרי יהודה רגמתם אין רגמתם אלא מלבות
של באזין בלעזר והלפושן לרשע ארגמנא׳׳ צב תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר
אי אפשר לומר לנו למטה שכבר נאמר לנו למעלה ואי אפשר לומר למעלה שכבר נאמר
למטה הא כיצד זקני כהונה ולויה למטה והשאר למעלה רבי יאשיה אומר עומדים
אומר כל הראוי לשרת למטה והשאר למעלה רבי אומר אלו ואלו למטה עומדים
הפכו פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה כלפי הר עיבל ופתחו בקללה מאי על על בסמוך
אי אפשר לא על ממש כשהוא אומר וסכות על הארון את הפרכת הוי אומר על
בסמוך׳׳ פירוש שכבר נאמר לנו למעלה מה כתב בתורה אלה יעמדו לברך שמעון
ולוי שכבר נאמר לנו למטה בספר יהושע וכל ישראל וזקניו עומדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים
והלוים למה מהם ולוים למטה היו הראוים לשורת לשאת את הארון והיינו מבן שלשים
עד בן חמשים למטה ראשי הארון אלו ואלו ישראל ולוים זקנים ונשיאים למטה היו כברכת בספר
יהושע עלה"ג ועלה"ע שכתב בתורה על בסמוך כדמפרש והויל על הארון על כרחיה לאו
על ממש דהא מחיצה הוי פרכת ולא הויא סכך׳׳ צב פסקא הפכו פניהם
כלפי הר גריזים ופתחו בברכה ת"ר ברוך בכלל וברוך בפרט ארור בכלל וארור
בפרט ללמוד וללמד לשמור ולעשות הרי כאן ד' על ד' הרי כאן ח' ח' על ח'

הרי

הרי ג' וכן בסיני וכן בערבות מואב שנ' אלה דברי הברית אשר צוה ה' את
משה וכתיב ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם נמצא מ"ח
בריתות על כל מצוה ומצוה רבי שמעון מוציא ה"ג וה"ע ומכניס אהל מועד
שבמדבר ופלוגתא דהני תנאי דתניא רבי ישמעאל אומר כללות נאמרו בסיני
ופרטות באהל מועד ונשתלשו בערבות מואב ואין לך כל מצוה ומצוה שבתורה
שלא נכרתו עליה מ"ח בריתות ר"ש בן יהודה איש כפר עכו אומר משום ר"ש
אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שלא נכרתו עליה מ"ח בריתות של ש"ש
מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים א"ל לדברי ר"ש בן יהודה איש כפר
עכו שאמר משום ר"ש אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שלא נכרתו עליה
מ"ח בריתות של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים נמצא לכל
אחד ואחד שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים מאי ביניהו
א"ל משרשיא ערבא וערבא דערבא איכא בינייהו ·· פירוש ברוך בכלל ברוך בפרט
כל הברכות והקללות נאמרו בהר גריזים ובהר עיבל בכלל ובפרט ברוך אשר יקים את דברי
התורה הזאת ארור אשר לא יקים הרי כלל וכן כל אחת ואחת בפרט ברוך וארור בפרט ארור
לא ... הרי ... אשר יעשה פסל ומסכה וכן כלם ללמוד וללמד לשמור ולעשות
כל ... מצוות ... ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם וכתיב ולמדתם
אותם ... הרי כאן ארבע מצות לכל מצוה ועל ארבעתן נאמר ארור וברוך בכלל
וברוך בפרט ... ללמוד וכן ללמד וכן לשמור וכן לעשות בכל אחת ארבע בריתות
ברית לברוך בכלל וברית לברוך בפרט ברית לארור בכלל וברית לארור בפרט · ארבע וארבע
ארבע בריתות על ללמוד וארבע על ללמד הרי שמונה · ... ושמונה ... שמונה
לשמור ולעשות וכן בסיני ... שמונה ... ··
וכן בערבות מואב ... ברכות בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה ... אלה
דברי הברית ... קללות ... מלבד הברית ... ערבות מואב בברכות וקללות
כן ברית חורב והר גריזים והר עיבל ... קרא ... תנא ...
לכל אחד ... תלתא ... הרי מ"ח · מוציא הר גריזים ... אמר יהושע עליהם
כל התורה לא ... ומכניס אהל מועד שלאחר שהוקם המשכן ...
משה ... כל התורה כדכתיב וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר · כללות נאמרו בסיני
כאותה התורה בסיני ולא נתפרשה ובאהל מועד נתפרשה ... בסיני נאמר וזבחת עליו
את עולותיך ואת שלמיך ולא פי' ... ובאהל מועד ... ונתוח וכלל
שלעולה ... ויקרא באהל מועד ... ונשתלשו בערבות מואב ... לישראל
ר"ע ... הלכך ... ואהל מועד ... ורבי שמעון סבירא ליה
... רבי שמעון בן יהודה אומר מ"ח בריתות לכל אחד ואחד ושלש
מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים ... שכל אחד ... מכל
... ה"ג בתוספתא אמר רבי לדברי רבי שמעון בן יהודה אין לך כל מצוה ומצוה שלא
נכרתו עליה מ"ח בריתות של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים מאי
ביניהו ... משרשיא ערבא וערבא דערבא אם נעשה
כל אחד ערב על חבירו לא ערבותו של חבירו ... רבי שמעון בן יהודה סבר לא
נעשה כל אחד ערב על חבירו לא ... נמצא כל אחד ערב על מ"ח בריתות
של כל אחד ואחד ... ערב על ערבותו של חבירו לא על חובתו של חבירו
רבי ... מ"ח בריתות הערבות ... מ"ח בריתות
של ... לכל אחד ואחד ונכל אחד ... שכלם נתערבו בזה
על חובתם ועל ערבותם ... בשביל חובתם של חבירו ונכל אחד ...
... בשביל ערבות שנתערבו אחד על חבירו ... הערבות של ערבים ··

66

ע״ה דרש ר׳ יהודה בר נחמני מתורגמניה דר׳ שמעון בן לקיש כל
הפרשה כלה לא נאמרה אלא בשביל נואף ונואפת של ארור האיש אשר
יעשה פסל ומסכה תועבת יי׳ דעביד פסל ומסכה בארור סגי ליה אלא
זה שבא על הערוה והוליד בן ונכנס עו״ג אמר הקב״ה ארורים אביו ואמו של
זה שכך נדחו לו··

פירוש כל הפרשה. של הר גריזים לא נאמרה אלא בנואף ונואפת
אשת איש· בארור סגי ליה. בתמיה בוכר בעיקר הוא וסגיא ליה בארור· אלא זה הבא על הערוה
אשת איש והוליד ממזר והממזר כשהוא שאסור לבא בקהל יי׳ ואמו ממצא אביו הולך בין העכו״ם
ועובד עכו״ם אלא אמר שאותן לעבוד פסל ומסכה· ובן זורע את כולם כל אחד לכי נשותו
הוכן על ערוות כגון שוכב עם חותנתו ואשת אביו ואם מחותו כלן באשת איש ומוקם בתרי
אחרי ארורי שוכב עם כל בהמה. אשת איש שעשתה ערוה מעשה בהמה שמנאפת· מקלה
אביו ואמו בא על אשת איש מגלגל באביו ואמו שמבזין כמותם רעים כביתו. משגה עור מנכה אשת
איש שהיא סומא מדבר ואומר שעשת ענשו כמותו· מסיג גבול רעהו בא על אשתו היהסע בגולו··
מכה רעהו בסתר גורם לו בלחשו מתוך שהמות בבדיקת המים המרים לוקח שוחד להכות לוקח שחד
להכות עוקב אחר המנאף ולכתות לו חוש אשת וגורם לו מיתה· מסה משפט גר יתום ואלמנה יהיה על דרשן··

צו א״ריב״ל מנין שהקב״ה מתאוה לברכת כהנים שנ׳ ושמו את שמי
על בני ישראל ואני אברכם· א״ריב״ל מניין שכל כהן שמברכין מתברכין ושאין
מברכין אין מתברכין שנ׳ ואברכה מברכיך·· פירוש ושמו את שמי תלה הכתוב
הדבר בהקב״ה להיות ברכה זו צריך שימת שמו עליהם ולא עשאה צורך ישראל לא צורך הזקנים ואברכם
מברכין ולא ואני אברכם חוטא קאי כרבי עקיבא דאמר בגו טרפות למדנו ברכה לישראל מפי כהנים
מפי הגבורה לא למדנו כשהוא אומר ואני אברכם הוי כהנים מברכין לישראל והקב״ה מסכים עמהם··

צז וא״ריב״ל אין נותנין כוס של ברכה לברך אלא לטוב עין שנ׳ טוב עין משלי כב
הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל אל תקרי יבורך אלא יברך א״ר יהושע בן לקיש
מנין שאפילו עופות שמים מכירין בצרי עין שנ׳ כי חנם מזורה הרשת בעיני שם א
כל בעל כנף· א״ר יהושע בן לקיש כל הנהנה מצרי עין עובר בלאו שנ׳ אל תלחם שם כג
את לחם רע עין כי כמו שער בנפשו כן הוא· רב נחמן בר יצחק אמר עובר בשני
לאוין שנ׳ אל תלחם ואל תתאו· א״ריב״ל אין עגלה ערופה באה אלא בשביל צרי עין שם
שנ׳ ועננו ואמרו ידינו לא שפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו וכי על לבינו
עלתה שזקני ב״ד שופכי דמים הם אלא לא בא לידינו ופטרנוהו בלא מזונות לא
ראינוהו והנחנוהו בלא לויה··

פירוש לברך ברכת המזון· לטוב עין שונאו בצע ונותן חסד
במזונותיו· מכירין בצרי עין ואין אוכלין משלהן· כי חנם מזורה הרשת לשון תורה כתיב מאותני בצרי עין נזרה
לרשת כל הון יקר נמצא· מזורה לשון וזורה על פני נפרית כן הזירין דרכן לזרות חטים ושעורים בגשותם
כדי שיבואו העופות לאכול ולו צרי עין כהנם מחבלין מזונותיהם שאמרין נגשתם בעיני כל בעל כנף שאף
הם מכירים בם מין נהניים ממזונותיהם· כי כמו שער בנפשו כן הוא שעל זה על כרחו לשון פעל ונקודתו
מלרע בחטף קמץ וחציוכתח ועטמו מלמטה כלו הוא זה האוכל מורד והשוער בנפשו של צר עין כן הוא
ושוער בתחנם השוערים ומנחם בן סרוק פרש לשון שוער תמיד הוא משער בנפשו במה יאכל זה ועל מתי
ומסדרנו בלא מזונות להשר למזונות הוצרך ולאחבה בו וראה אחד נושא מזונם ובא לחטוף ממנו באונס
ונהגו ובא זה עליו והרגו· בלא לויה חבורה מלוין עמהם··

צח שאלו תלמידיו את רבי
אלעזר בן שמוע במה הארכת ימים אמר להם מימי לא עשיתי קפנדריא בבית
הכנסת ולא פסעתי על ראשי עם קדש ולא נשאתי כפי בלא ברכה מאי מברך
א״ר זירא א״ר חסדא אשר קדשנו בקדושתו של אהרן כו עקר הבעיה למיסק
מאי אומר יהי רצון מלפניך יי׳ אלהינו··

פירוש במה הארכת ימים אינה
דבות

זבות בידך עקר שהארכת בהימים· קנגדריא לקצר דרכו דרך בה ליכנס בפתח זו ולצאת כנגדו· ולשון
קנגדריא מפרש במכות חוזר קופנדריא אדם אוטול בלא עד שאני מקיף סביב השורות הללו אכנס בזה
ואקצר את דרכי · דרי שורות ·בתים· ולא פסעתי על ראשי עם קדש שהיו התלמידים יושבין בבית המדרש
על גבי קרקע והמהלך ביניהם כשהם יושבין ונכנס לישב במקומו מרחיב פסיעותיו בעל כרחו וכוא לשון
מפסיע ונראה כמפסיע על ראשיהם עכ״כ מוטב להקדים ואישב לו מבחוץ· ולא נשאתי כפי לברך שכך
הוה · והי עיקר פסיעה בעבור למוסק והוא החקיר עיין כלבני תיבה מאי אומר··

צט אר

אבהו מריש הוה אמורא עניתנא אנא טון דחזיתיה לרבי אבא דמן עכו דאיהו אמר
חדא טעמא ואמר אמרין תר טעמא ולא קפיד אמורא לאן עניתנא אנא ומאי עניתנותיה
דרבי אבהו דאמנה לית דביתהו דאמורין ליה לדברי אבהו לי ביתהו דרבי אבהו גאי דיין
לא צריך ליג להאו דידן והא דנחין נקיף עלה יקרא דמלכותא הוה דעבד ליה אנא
דביתהו אמרה ליה לרבי אבהו א״ל ומאי מנקה לך מי כה מיני ומיניה יתקלס עילאה
ותו אומנו רבנן עליה דרבי אבהו למטיה ברוש מתיבתה תנייה לרבי אבא דמן עכו
דתבסי ליה בעלי חובות אמר להן אית לכון רבה· ס״א אמר להון עד דמצלנא ליה לרבי
אבא לא אתא עד דאצל ליה·· פירוש אמוריה המתרגם לרבים מה שהוא לוחש לו בעת הדרשה·
לא צריך לזיוך חכם הוא כמון בעלך· יקרא דמלכותא שהיה רבי אבהו נשוא פנים בבית המלך כדאמרן בחגיגה
נשוא פנים כגון רבי אבהו בי קיסר·· ובכהנהרון אמרן דהווין נפקין אמהתא דבי קיסר לאפיה ומשרך קמיה
רבה דעמיא מרדכנא דאומתה· והו דרבנן אומני עליה ועוד מעבולעותו ידנבישו עליה בעלי חובות שהיה
צריך ללוות: א״ר אבהו אמתלי כבה חכם גדול וראוי ליעשב ראש ונתר המתי כי שיושבות בראש ונותנין לו
מתנות ומעשרים אותו כשהוא חשוב ונשמעו דכהן כתניא והכהן הגדול מאחיו גדלוהו משל אחיו··

ק רבי אבהו ורבי חייא בר אבא אוקמון להדא אתרא רבי חייא בר אבא
דרש שמעתא ורבי אבהו דרש אגדתא שבקין כ״ע לרבי חייא בר אבא ואתו לקמיה
דרבי אבהו חלש דעתיה אמר להם רבי אבהו אמשול לכם משל למה״ד לשני בני אדם
שנכנסו לעיר אחת אחד מוכר מיני אבנים טובות ומרגליות ואחר מוכר מיני
סדקית· על מי קופצים לא על מי שמוכר מיני סדקית כל יומא הוה אזיל
רבי חייא בר אבא ומלוי בהדי רבי אבהו עד אבא לאושפיזיה משום יקרא דבי קיסר
ההוא יומא אלוייה רבי אבהו לרבי חייא בר אבא עד אושפיזיה ואפלו הכי לא איתותב
דעתיה מיניה·· פירוש ה״ג רבי אבהו דרש באגדתא· שמעתא בלכות חתן ואיסור וטהרות· סדקית
כלי מלאכות הנשים ונערים כגון כלבין ומחטין ושגורות לא על כ מעבר סדקית בתמיהה מתוך שזולין קלין יש
להם קונים הרבה ולהכים דעתו היה אוחרבן··

קא א״ר יצחק לעולם תהא אימת צבור
עליך שהרי כהנים פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי שכינה· רב נחמן אמר מהכא
ויקם המלך דוד על רגליו ויאמר שמעוני אחי ועמי אם אחי למה עמי ואם עמי למה ד״ה אהבה
אחי א״ר לעזר בר אמר להן דוד לישראל אם אתם שומעין לי אחי אתם ואם לאו עמי
אתם ואני רודה אתכם במקל·· פירוש שמעוני אחי ועמי מתחילים היה לבחנב לבדוק הבית לבנין
ב״ה אם אתם שומעים לקוות עצמים למקום אחי וחברי אתם למה המלך אומה צבור עליך אם בודים הם עמי
אתם כפופין תחתי··

קב משנה פרשת המלך כיצד מוצאי יום טוב הראשון של
חג בשמיני במוצאי שביעית עושין לו בימה של עץ בעזרה ויושב עלי[illegible] מקץ
שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסוכות חזן הכנסת נוטל ספר תורה
ונותנו לראש הכנסת ור׳ אש הכנסת נותנו לסגן והסגן נותנו לכ״ג וכ״ג נותנו
למלך והמלך עומד ומקבל ויושב וקורא א״ח אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד
ושבחוהו חכמים וכשהגיע אצל לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא
זלגו עיניו דמעות אמרו לו אל תתירא אגריפס המלך אחינו אתה נקרא מתחלה

אלה

אלה הדברים ׃ פירוש פרשת המלך נאמרה בכל לשון הקדש [illegible] המשנה בשמונה [illegible] [illegible] בשמונה [illegible] שנה שמינית [illegible] שמטה והיא תחלת השמטה [illegible] בלי ספק והקריאה היתה ביום שני [illegible] [illegible] השנה והיא מה שאמרו [illegible] כתיב רחמנא בחג הסכות [illegible] אבלו ביום טוב האחרון כתב רחמנא במועד [illegible] מתחלתה [illegible] תחלת חולו של מועד [illegible] ספר תורה [illegible] ולתפארת ומגדה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] המלך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] המלכות [illegible] [illegible] [illegible] ולא היה [illegible] [illegible] [illegible] המלכות [illegible] [illegible] המלך את משנה התורה [illegible] [illegible] ביום [illegible] משנה התורה [illegible] [illegible] כתב אגריפס המלך מלך ישראל היה [illegible] [illegible] הבית [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] המלכות [illegible] [illegible] [illegible] הרמב"ם ז"ל ׃ קב פסקא ׃

ובשהגיע ללא תוכל וכו' ׃ תניא משום רבי נתן באותה שעה נתחייבו שונאיהם של ישראל כליה מפני שחנפו לו לאגריפס המלך א"ר שמעון בן חלפתא מיום שגבר אגרופה של חנופה נתעוותו הדינים ונתקלקלו המעשים ואין אדם יכול לומר לחברו מעשי גדולים ממעשיך ׃ דרש רב יהודה בר מערבא ואי תימא רבי שמעון בן פזי מותר להחניף לרשעים בעה"ז שנ' לא יאמר עוד לנבל נדיב ולכלי לא יאמר שוע מכלל דבעלם הזה שרי ׃ רבי שמעון בן לקיש אמר מהכא כראות פני אלהים ותרצני ׃ ופליגא דרבי לוי דא"ר לוי משל דיעקב ועשו למה הדבר דומה לאדם שזימן את חברו לסעודה והכיר בו שמבקש להרגו א"ל טעם תבשיל זה שאני טועם כתבשיל שטעמתי בבית המלך א"ל ידע ליה מלכא לא מסתייענא למיקטליה ׃

פירוש [illegible] [illegible] של חנופה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] נתעוותו הדינין [illegible] [illegible] ונתקלקלו המעשים [illegible] [illegible] ולא [illegible] מפני חנופה [illegible] אדם שיכול לומר לחברו מעשי גדולים ממעשיך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ׃

קז א"ר אלעזר כל אדם שיש בו חנופה מביא אף לעולם שנ' וחנפי לב ישימו אף ולא עוד אלא שאין תפלתו נשמעת שנ' לא ישועו כי אסרם ׃ ואמר רבי אלעזר כל אדם שיש בו חנופה אפילו
איוב עוברין שבמעי אמן מקללין אותו שנ' אומר לרשע צדיק אתה יקבוהו עמים יזעמוהו
משלי לאומים ואין קוב אלא קללה שנ' מה אקב לא קבה אל ואין לאומים אלא עוברין שנ' ולאם מלאם יאמץ ׃ וא"ר אלעזר כל אדם שיש בו חנופה נופל בגיהנם שנ' הוי האומרים לרע
ישעיה טוב ולטוב רע שמים חשך לאור ואור לחשך שמים מר למתוק ומתוק למר ׃ מה כתיב אחריו לכן כאכול קש לשון אש וחשש להבה ירפה שרשם כמק יהיה ופרחם כאבק יעלה ׃ וא"ר אלעזר כל המחניף לרשע סוף נופל בידו ואם אינו נופל בידו נופל ביד בנו ואם אינו נופל ביד בנו נופל ביד בן בנו שנ' ויאמר ירמיה הנביא אל חנניא
ירמי' הנביא אמן כן יעשה ה' יקים ה' את דבריך וכתיב ויהי הוא בשער בנימן ושם בעל
שם פקידות ושמו יראיה בן שלמיה בן חנניה ויתפש את ירמיה הנביא ׃ וכתיב ויתפש ירמיה בן שלמיה בירמיה ויביאהו אל השרים ׃ וא"ר אלעזר כל עדה שיש בה חנופה מאוסה כנדה שנ' כי עדת חנף גלמוד שכן בכרכי הים קורין לנדה גלמודה מאי גלמודה
איוב גמולה מבעלה ׃ וא"ר אלעזר כל עדה שיש בה חנופה לסוף גולה כתיב הכא כי עדת חנף גלמוד וכתיב התם ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה ואני שכולה וגלמודה
ישעיה גולה וסורה ואלה מי גדל הן אני נשארתי לבדי אלה איפה הם ׃ פירוש לא ישועו

כי תבדם כשיבואו גליהם יכורין לא תועלם עונם · ויאמר ירמיה לחנניה הנביא שאמר נבואת שקר על גלות יכניה וכלי המקדש שבלו עמן ושנתים ימים אני משיבם אל המקום הזה · אמרו בן עשה יגי הכונה היתה שהיה לו לומר בההיא שהיאתה כבא · ויהיה בשער בנימין להחלבמה ימים היה ירמיה יוצא מירושלים ללכת ארץ בנימין לחלוק כחלב שנפלה לו ותפשו ירמיה ויאמר אל הכשדים אתה נופל · נפולה בתולה בתו וגמל ··

קה אמר רב חסדא אמר ירמיה בר אבא ארבע כתות אין מקבלים פני שכינה כת לצים · כת שקרנים · כת חנפים · כת מספרי לשון הרע · כת לצים דכתיב משך ידו את לוצצים · כת שקרנים דכת׳ דובר שקרים לא יכון לנגד עיני · כת חנפים דכתיב כי לא יבא לפניו חנף · כת מספרי לשון הרע דכת׳ כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע צדיק אתה לא יהיה במגורך רע ·· פירוש משך ידו הקב״ה מהיותם לוצצים · לא יגורך רע לא יגור עמך רע · וכבי מספר לשון הרע כת׳ דכת׳ בההיא ובתרא כי אין בפיהו נכונה קרבם הוות ··

משוח מלחמה פרק ח

קו משנה

משוח מלחמה בשעה שהוא מדבר אל העם בלשון קדש היה מדבר שנ׳ והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן ודבר אל העם בלשון הקדש ואמר אליהם שמע ישרא׳ על אויביכם על שונאיכם ולא על אחיכם לא יהודה על שמעון ולא שמעון על בנימין שאם תפלו בידם ירחמו עליכם כמה שנ׳ ויקומו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו בשביה וכל מערומיהם הלבישו מן השלל וילבישום וינעלום ויאכלום וישקום ויסכום וינהלום בחמורים לכל כושל · על אויביכם אתם הולכים · שאם תפלו בידם אין מרחמים עליכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם · אל ירך לבבכם מפני צהלת סוסים וצחצוח חרבות אל תיראו מפני הגפת התריסים ושפעת הקלגסים · ואל תחפזו מקול הקרנות ואל תערצו מפני קול הצווחה כי ה׳ אלהיכם ההלך עמכם הם באים בנצחונו של בו׳ ואתם באים בנצחונו של גלית ומה היה סופו שנפל בחרב והם נפלו עמו אבל אתם אין אתם כן לא כי ה׳ אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם זה הארון ··

פירוש משוח מלחמה כהן שנתרבה לכך · שנ׳ ונגש הכהן בגמרא פריך מאי קאמר ויקומו האנשים גבי מלחמה פקח בן רמליהו עם אחז שהרגו היהודים ששבו מפני יהודה הרבה ושם היה הנביא עודד שמו והוכיחם לבני ישרא׳ ואמר להם בחמתו של אחיהם בני יהודה נתנם בידכם והרגתם בהם להרין מדנא ועתה אתם אומרים לכבוש אותם לעבדים שמעו והשיבו את השבוה · לכל כושל כל הכושלים שבהם שאינם ראוין ללכת ברגליהם · צהלת סוסים צנף הסוסים קרוי צהלת בלשון המקרא · קלגסים חיילות · הגפת תריסין מכיתין ומגרין ומדבקין התריסין זה סמוך לזה כדי שנק שינקשו זה בזה והקול נשמע בקול המון לאיים על שכנגדן שוכן שר צבא הרודנד ·

קז ואמר אליהם שמע ישרא׳ למה לי למימר להו שמע ישרא׳ אמר ר׳ יוחנן משום רבי שבי אמר להם הקב״ה לישרא׳ אפילו לא קיימתם אלא ק״ש שחרית וערבית אין אתם נמסרים בידם ·· פירוש מאי שנא שמע ישרא׳ למה מתחיל בלשון זה ··

קח ת״ר פעמים מדבר עמהם אחד בספר ואחד במלחמה מהו אומר אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו כנגד ארבעה דברים שאומות העולם עושים מגיפין ומריעין וצווחין ורומסין ·· פירוש פעמים מדבר עמהם אחד בספר כשיוצאין מהארץ · שמעו דברי מעורכי המלחמה מי האיש אשר בנה בית ונטע כרם וארש אשה ויהא ירך לבב והעב מי יהוו להדר ומי יהוו ליהון · ואחד הבאים להחר בגון בונה בית ונטע כרם וארש אשה וירא ורך לבב והעב דכתיב בהו ונבו השוטרים לקמן החזון דהכן קאמר להו לאחשוטרים אשמועין ידבון לעם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו ארבע אזהרות כנגד ארבעה דברים שאומות העולם עושין לאיים מגיפין בתריסים ומריעין בקרנות וצווחין בקולם ורומסין בצהלת סוסים ורהדותם אבל צחצוח חרבות ושפעת קלגסין הם עקר המלחמה ואינם לאיים ·

קט פלשתים באו בנצחונו של גלית · גלית אמר רבי יוחנן שעמד בגלוי פנים לפני המקום שנ׳ ברו לכם איש וירד אלי ואין איש אלא המקום שנ׳ ה׳ איש מלחמה אמר הקב״ה הריני מפילו ביד בן איש שנ׳ ודוד בן איש אפרתי הוא א״ר יוחנן

משום

משום רבי מאיר בשלשה מקומות לכרופין נתן רשע אחד ברו לכם איש וירד שמואל א׳ י״ז
אלי ואם יוכל להלחם אתי והכני והיינו לכם לעבדים ואמר הכלב אנכי כי שם
תבא אלי במקלות וגו׳ כמו דאמר ליה אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון ודוד שם
חרף מערכות אנכי בא אליך בשם ה׳ צבאות אלהי מערכות ישראל אשר חרפת שם
ויגש הפלשתי השכם והערב א״ר יוחנן כדי לבטלם מק״ש שחרית וערבית שם
ויתיצב ארבעים יום כנגד מ׳ יום שנתנה בהם תורה. ויצא איש הבינים ממחנות
פלשתים מאי בינים א״ר שמבונה מכל מום ושמואל אמר בינוני שבאחין דבי
רבי שילא אמרי שהוא עשוי כבנין רבי יוחנן אמר בר מאה פפי וחד גומלא סנאי
גלית שמו מגת תני רב יוסף שהכל דשין באמו כגת כתיב מערות וקרינן
ממערכות תני רב יוסף שהכל הערו באמו כתיב ערפה וכתיב הרפה שמה ולמה
נקרא שמה ערפה שהכל עורפין אותה מאחוריה. וחד אמר ערפה שמה ולמה רות א׳
נקרא שמה הרפה שהכל דשין אותה כהריפות דכת׳ ותקח האשה ותפרש את שמו׳ כ״ב
המסך על פני הבאר ותשטח עליו הריפות ולא נודע דבר ואי בעית אימא מהכא שם ב׳ י״ז
אם תכתוש את האויל במכתש בתוך הריפות בעלי. את ארבעת אלה יולדו להרפה משלי כ״ז
בגת ויפלו ביד דוד וביד עבדיו מאי ניהו א״ר חסדא סף ומדון גלית וישבי בנוב שמואל ב׳ כ״א
כתיב ועץ חניתו וקרינן וחץ חניתו א״ר אלעזר עדיין לא הגיע לחצי שבחו שלאותו שם
רשע מכאן שאסור לספר בשבחן של רשעים ולא לפתוח פומיה בלל את הקדוש
שבחן של דוד

[illegible] בבלוי [illegible] ולהזכיר לכרופין [illegible]
[illegible]
[illegible] כתיב [illegible]
[illegible]
[illegible] בן [illegible] שהנתחות שלו כנגד מ׳ יום
[illegible] מכל מום [illegible] ומנוקה מכל מום [illegible]
[illegible]
[illegible]
כתיב ערפה שם האחת ערפה [illegible] וכתיב הרפה [illegible]
[illegible] שערפה [illegible]
[illegible] סף ומדון וגלית וישבי [illegible]
[illegible] ויפלו ביד דוד [illegible] שבחיה דדוד שנלחם עם גבור כזה

ויפלו ביד דוד וביד עבדיו דכת׳ ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה רות א׳
בה א״ר יצחק אמר הקב״ה יבואו בני הנשוקה ויפלו ביד בני הדבוקה. דרש רבא
בשכר ארבע דמעות שהורידה ערפה על חמותה זכתה ויצאו ממנה ד׳ גבורים
שנא׳ ותשנה קולן ותבכינה עוד

[illegible] בני הנשוקה שנשקה לחמותה [illegible]
[illegible] כתיב ותשנה קולן ותבכינה [illegible]

בני עמון באו בנחלתו של שובך
כתיב שובך וכתיב שופך רב ושמואל ותמרוי לה רב אמי ורב אסי חד אמר שופך שמו
ולמה נקרא שמו שובך שכל הרואה אותו נשפך לפניו כקיתון וחד אמר שופך שמו

ולמה

ולמה נקרא שמו שובך שעשוי כשובך · אשפתו כקבר פתוח כלם גבורים
רב ושמואל חד אמר בשעה שזורקין חץ עושין אשפתות אשפתות של חללים וחד
אמר מפני שאומנין בקבר ת"ל כלם גבורים וחד אמר בשעה שעושין צרכיהן עושין
אשפתות אשפתות של זבל ושמא תאמר מפני שחולי מעים הם ת"ל כלם גבורים
א"ר מרי ש"מ האי מאן דנפיש זבליה חולי מעים הוא למאי נפקא מינה לאיטרוחי על
נפשיה דאתגא בלב חוש ושחנה רבי אמי ורבי אסי חד ישחנה וחד אמר ישחנה
לאחרים ·· פירוש כתוב שובך בספר שמואל וכתיב שופך בדה"י · אשפתו כחיילות של גבורים
כתיב ואידי וקרי כלומר בדה"י ושמואל · בדרשה · דקרי בקבר לה · מפני שאומנין חללים גבורים של זבל
ומחמת שחולין הרבה בבגדיהם · ש"מ מדקאמר שמא תאמר חולי מעים הם · לויטח לנפשיה לבקש
הרפואות בשדה ימנע עליו חליו ·· קו"ב משנה · אבל אתם אין אתם כן זה פו יגו
אלהיכם ההולך עמכם זה מחנה הארון ולכן לא היה מפני שהשם ובארון מונחים
הארון יוצא בדבר אחר מה אומר וישלח אותם משה אלף למטה לצבא אותם ואת
פינחס אלו סנהדרין ואת פינחס זה משוח מלחמה וכלי הקדש זה הארון ולוחות שבו
וחצוצרות התרועה אלו השופרות · תנא לא לחנם הלך פנחס למלחמה אלא לפרוע
דין אבי אמו של יוסף והמדינים מכרו אותו אל מצרים · למימרא דפנחס מיוסף
קאתי והכתיב ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה לאו מיתרו
שפטם עגלים לע"ז לא מיוסף שפטפט ביצרו · והלא שבטים מבזין אותו ראיתם
בן פוטי זה שפטם אבי אמו עגלים לע"ז והרג נשיא שבט מישראל אלא אי אבוה
דאמיה מיוסף אימא דאמיה מיתרו ואי אבוה דאמיה מיתרו אימא דאמיה מיוסף
דיקא נמי דכתיב מבנות פוטיאל תרי משמע שמע מינה ··
פירוש וכ"כ למה אלהיכם ומה היה הבטחה זו שהבטיחן כי ה' אלהיכם ההולך ולא אמר כי ה'
אלהיכם עמכם מהבוא הליכה זו דמשמע הולך ממש שהשם ובלוחות ... ומונחים בארון הולכים
עמהם במלחמה וכה"א שהארון נושא עמהם במלחמה · שפטפט מיצרו ... כבש אותו ולא
חשבו והלא שבטים מבזין אותו ... לכ"פ הוצרך ליחסו שפנחס בן אלעזר בן
אהרן הכהן · תרי פוטי משמע כתיב פוטיאל ·· קו"ג ת"ר אשר בנה אשר נטע אשר
ארש למדה תורה דרך ארץ שיבנה אדם בית ויטע כרם ואחר כך ישא אשה ואף
שלמה אמר בחכמתו הכן בחוץ מלאכתך ועתדה בשדה לך אחר ובנית ביתך
הכן בחוץ מלאכתך זה בית · ועתדה בשדה לך זה כרם · אחר ובנית ביתך זה
אשה · ד"א הכן בחוץ מלאכתך זה מקרא · ועתדה בשדה לך זה משנה · אחר
ובנית ביתך זה גמרא · ד"א הכן בחוץ מלאכתך זה מקרא ומשנה · ועתדה בשדה
לך זה גמרא · אחר ובנית ביתך אלו מעשים טובים · ר"א בנו של רבי יוסי הגלילי
אומר הכן בחוץ מלאכתך זה מקרא ומשנה וגמרא · ועתדה בשדה לך אלו מעשים
טובים · אחר ובנית ביתך דרוש וקבל שכר ·· פירוש ועתדה בשדה לך ונכנה מלאכה
בשדה לך · גמרא לא תסביר בטעמי המשנה והלכה כדברי מי ··

עגלה ערופה פרק ט

קו"ד משנה מאין היו מודדין ר"א

אומר

סוטה פרק ט

אומר מטבורו רבי עקיבא אומר מחוטמו ר"א בן יעקב אומר ממקום
שנעשה חלל מצוארו" גמרא במאי קא מיפלגי מר סבר עיקר חיותא
באפיה הוא ומר סבר עיקר חיותא בטבורא הוא׳ לימא כהני תנאי מהיכן
הולד נוצר מראשו וכה"א ממעי אמי אתה גוזי ואומר גזי נזרך והשליכי ת"ל ירמיה ז׳
אבא שאול עד כאן לא קאמר אבא שאול התם אלא לענין יצירה אבל לענין
נשמה דכ"ע באפיה הוא שנ׳ כל אשר נשמת רוח חיים באפיו ר"א בן יעקב אומר
ממקום שנעשה חלל מצוארו מ"ט דר"א בן יעקב דכת׳ לתת אותה על יחזקאל כ"א
צוארי חללי רשעים" פירוש שעיקר חיותא הילכך עקר חלל מיקרי ומודדין מינה כדכת׳ אחר
הערים אשר סביבות החלל׳ אתה גוזי אתה מראשי יצרת ראשי תחלה דגוזי לישנא דרישא הוא דכתיב
גזי נזרך ש׳ על ראשך תלשי וגלי ראשך׳ אפו תימה אבא שאול ברבי עקיבא סבירא ליה מ"ט דרבי אליעזר
בן יעקב דאמר מן הצואר הואיל וקרוי חלל דכתיב על צוארי חללי רשעים הילכך מתם היו מודדין כדכתיב
אל החלל"
קטו תניא א"ר יוחנן בן שאול מפני מה אמרה תורה הבא עגלה
בנחל א׳ אמר הקב"ה יבא מי שלא עשה פירות [redacted] ויערף במקום שאין עושה פירות
ויכפר על מי שלא הניחוהו לעשות פירות הי פירות אילימא פריה ורביה לא מעתה
זקן וסריס הכי נמי דלא ערפינן לא אלא מצות" פירוש אין עושה פירות עגלה בת שנתה לא
ילדה במקום שאין עושה פירות נחל איתן קשה׳ שלא הניחוהו שהרגוהו" קט"ז משנה זקני אותה
העיר רוחצין את ידיהם במים על מקום עריפתה של עגלה ואומרים ידינו לא שפכה
את הדם הזה ועינינו לא ראו וכי על לבנו עלתה שזקני ב"ד שופכי דמים הם אלא לא
בא לידינו ופטרנוהו ולא ראינוהו והנחנוהו׳ תנא לא בא לידינו ופטרנוהו בלא מזונות
ולא ראינוהו ופטרנוהו בלא לויה׳ כהנים אומרים כפר לעמך ישראל אשר פדית יי׳
ונכפר להם הדם שאין ת"ל ונכפר להם הדם ומה ת"ל ונכפר להם הדם אלא רוח הקדש
מבשרתן אימתי שתעשו כן נכפר להם הדם" פירוש הכהנים אומרים כדכת׳ לפי לשונם
הכהנים ולא פירש על מה הם נגשים׳ שאין ת"ל ונכפר להם דכת׳ בקרא לאו אנשים ואמרו קאי
והוא אף זה בכלל אמירה לא מבלתא באנפי נפשיה היא אלא רוח הקדש בשרה את ישראל על יד משה
בזמן שתעשו כן ונכפר להם הדם"
קיז תניא היה ר"מ אומר כופין ללויה ששכר
לויה אין לה שיעור דכת׳ ויראו השומרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הראנו נא את
מבוא העיר ועשינו עמך חסד וכתיב ויראם את מבוא העיר מה חסד עשו
עמו שבכל אותה העיר הכו לפי חרב ואת האיש ואת משפחתו שלחו וכ׳ וילך האיש
ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לוז׳ תנא היא לוז שצובעין בה תכלת היא לוז
שבא סנחריב מלך אשור ולא בלבלה בא נבוכדנצר מלך בבל ולא החריבה ואף
מלאך המות אין לו רשות לעבור בתוכה אלא זקנים שבה בזמן שדעתן קצה בהן
יוצאין חוץ לחומה והם מתים והלא דברים ק"ו ומה כנעני זה שלא הלך
ברגליו ולא דבר בפיו גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות המדבר בפיו והמהלך
ברגליו לא כל שכן׳ במה הראה להם חזקיה אמר בפיו עקם להם רבי יוחנן
אמר באצבע הראה להם׳ תניא כותיה דרבי יוחנן כנעני בשכר שהראה להם
באצבע גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות׳ אריב"ל היה מהלך בדרך ואין

לו

לו לויה יעסוק בתורה שנ' כי לוית חן הם לראשך וענקים לגרגרותיך · א"ר י"בל
בשביל ארבע אמות שליוהו כנען לאברהם נשתעבד בבנין ארבע מאות שנה
א"ר יהודה א"ר כל המלוה את חבירו אפילו ארבע אמות בעיר אינו נזוק · רבינא
אלוייה לרבא בר יצחק ארבע אמות בעיר מטא לידיה היזקא ואיתצל · ת"ר
הרב לתלמיד עד עיבורה של עיר חבר לחבר עד תחום שבת · תלמיד לרב אין לו
שיעור וכמה אמר רב ששת עד פרסה ולא אמרן אלא רבו שאינו מובהק אבל רבו
מובהק ג' פרסאות · רב כהנא אלוייה לרב שימי בר אשי מפום נהרא עד בי צנייתא
דבבל כי מטו התם א"ל ומאי דאמריתון הני צנייתא דבבל איתנהו מימי אדם
הראשון ועד השתא א"ל אדכרתן מילתא דרבי יוסי ברבי חנינא מ"ד ארץ לא עבר בה ירמיה ב'
איש ולא ישב אדם שם וכי מאחר דלא עבר היכן ישב ומאחר שלא ישב היכן עבר
לא לומר לך ארץ שגזר עליה אדם הראשון לישוב נתיישבה ארץ שלא גזר עליה אדם
הראשון לישוב לא נתיישבה רב מרדכי אלוייה לרב שימי בר אשי מהגרוניא ועד בי
קיפאי ואמרי לה עד בי דורא · פירוש כופין ללויה כותן את מי שאינו רוצה ללוות את חבירו
לדרך שילווהו · ויקרא את שמה לוז מקדמה דיקרא הוא שמה עד היום הזה ומניה ילפינן שלא נתבלבלה ולא חרבה
כדאמרינן כל מקום שנ' עד היום הזה לעולם ולעולמי עולמים הוא · שלא דבר בפורענותא כתיב לא ויאחם
בארבעתו או בעקירות שבתים בדליקון · ולדעו מזמרתם שאין מלאך המות שולט בהם · שלנוג נבעה
כדכתיב ויעשלו ... וישלחו הותו · אינו נזוק אותו המלוה לדרך · עד עיבורה של עיר שהוא רחבה
מחונה ורגא בית החיצון שבתוך ששים אמה ושבעים לבתי העיר · בי צנייתא דבבל מקום הוא ובה דקלים
הרבה כמו ... הברזל בעדות לא נתיישבה והיינו לא ישב אדם שם · לא גזר אדם הראשון ישוב שם והא
דאמרי איתנהו איתנהו משמי אדם הראשון שגזר עליה אדם הראשון ישוב דקלים ולא חרבו אחר · קיח א"ר
יוחנן משום ר"מ כל שאינו מלוה כאלו שופך דמים שאלמלא ליוהו אנשי יריחו לאלישע לא
מלכים ב' ב' גירה דובים בתינוקות שנ' ויעל משם בית אל והוא עולה בדרך ונערים קטנים יצאו מן
העיר ויתקלסו בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח שהקרחת עלינו את המקום · מאי
נערים ומאי קטנים א"ר אלעזר נערים שהיו מנוערין מן המצות קטנים שהיו מקטני
אמנה במתניתא תנא נערים הוו ונגבהו עצמן כקטנים · מתקיף לה רב יוסף ודלמא
על שם מקומן כי לא כתיב וארם יצאו גדודים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה מ"ב ה'
וקשיא לן קרי לה נערה וקרי לה קטנה וא"ר פדת קטנה דמן נעורן התם לא מפרש
הכא מפרש מקומן · ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם ה' מאי ויראם א"ר ראה ממש ס"ס ב'
כדתניא רשב"ג אומר כל מקום שנתנו חכמים עיניהם בו או מיתה או עוני ושמואל
אמר ראה שנתעברה מהם אמם ביום הכפורים ורבי יצחק נפחא אמר בלורית ראה
להן כגוים רבי יוחנן אמר ראה שאין בהם לחלוחית של מצוה · ודלמא בזרעייהו הוא
א"ר אלעזר לא בם ולא בזרעם עד סוף כל הדורות · ויקללם בשם ה' ותצאנה שתים
דובים מן היער רב ושמואל חד אמר נס וחד אמר נס בתוך נס מאן דאמר נס יער
הוה דובים לא הוה · ומאן דאמר נס בתוך נס לא יער הוה ולא דובים הוו · וליהוו
דובים ולא ליהוי יער משום דבעתי · פירוש עלה קרח שהקרחת עלינו את המקום שבשבח
המים הרעים היתה פרנסתן להביא מים ולמכור · מקטני אמנה שהיו רואין שפסקה פרנסתן בשביל שנתרפאו
המים · ודלמא קטנים ממש הוו ועל שם מקומם נקראו נערים שהיו מן נעורן · הכא מפרש מקומן · יריחו · וליהוו

דובים

דובים ולא ליהוו יער מאי עבוד ליה ועד דקני ליה כס׳ בשתי הדובים להתגרות בהם משאין קוס קדוב להם׳ לבוס להתחבר ובשקרובין לועד יוהתן ובאין בהבטחה׳׳

קו״ט ותבקענה מהם ארבעים ושני
ילדים א״ר יוסי ברבי חנינא בשביל מ״ב קרבנות שהקריב בלק מלך מואב הונק עו
מושפ״ל מ״ב ילדים איני נ״ה א״ר יהודה א״ר לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אע״פ
שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה שבשכר מ״ב קרבנות שהקריב בלק מלך
מואב זכה ויצאה ממנו רות שיצא ממנה שלמה דכת׳ ביה אלף עולות יעלה שלמה
וא״ר יוסי ברבי חנינא רות בתו של עגלון בן בנו של בלק מלך מואב היתה תאוה מיהא
לקללה הואי ויאמרו אנשי העיר אל אלישע הנה נא מושב העיר טוב כאשר אדוני רואה
והמים רעים והארץ משכלת וכי מאחר דמים רעים והארץ משכלת מאי מושב
העיר טוב א״ר חנין חן מקום על יושבו׳׳ פירוש זכה ויצאה ממנו רות שיצא ממנה דוד
ושלמה שהקריבו להקריב קרבנות׳ מאה זה ביה שבכן לקללה הוי למעוט את ישראל והיתה כוונה
כאן נתקיימה׳ ואמאי מאי טיבותיה דמקום הוא׳ל והמים רעים והארץ משכלת׳ חן מקום על יושבין
ואפלו הוא רע נראה להם טוב׳׳

כ״ב א״ר חנינא ג׳ חנות הן חן מקום על יושבין חן
אשה על בעלה וחן מקח על מקחו׳ ת״ר שלשה חלאים חלה אלישע אחד על שגירה
דובים בתינוקות ואחד שדחפו לגיחזי בשתי ידיו ואחד שמת בו שכ׳ ואלישע חלה
את חליו אשר ימות בו׳׳ פירוש חן אשה על בעלה ואפלו היא מכוערת נושאת חן בעיניו
אחד שגרה דובים בעין עגורה דובים בתינוקות׳ חלה חד חליו תרי והוה אשר ימות בו׳׳

קב״א ת״ר לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת לא כאלישע שדחפו לגחזי
בשתי ידיו׳ אלישע מאי היא דכתיב ויאמר נעמן הואל קח ככרים וכת׳ ויאמר
אליו לא לבי הלך כאשר הפך איש מעל מרכבתו לקראתך העת לקחת את הכסף מלכים ב׳ ה׳
ולקחת בגדים וזתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות ומי שקל כולי האי שם ה׳
כסף ובגדים הוא דשקיל א״ר יצחק באותה שעה היה אלישע עוסק בשמנה שרצים שם ה׳
בא ועמד לפניו א״ל רשע הגיעה עת שאתה מקבל ליטול שכר שמנה שרצים וצרעת
נעמן תדבק בך ובזרעך [redacted] עד עולם והוצא מלפניו מצרע כשלג וד׳ אנשים היו
מצורעים א״ר יוחנן זה גיחזי ושלשת בניו׳ ויבא אלישע דמשק למה הלך א״ר יוחנן
שהלך להחזיר לגיחזי בתשובה א״ל חזור בך א״ל מקובלני ממך כל החוטא ומחטיא
את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה׳ מאי עבד איכא דאמרי אבן
שואבת תלה לו לחטאת ירבעם בן נבט והעמידה בין הארץ ובין השמים׳ ואיכא
דכת׳ ויאמרו בני הנביאים אל אלישע הנה הוא המקום אשר אנחנו יושבים שם
דאמרי שם חקק לה על פיה והיתה אומרת אנכי ולא יהיה לך וא״ר רבנן תגע מקמי׳ אלישע
לפניך צר ממנו מכלל דמעיקרא לא הוו יהושע בן פרחיה מאי היא כד הוה קטלינהו
ינאי מלכא לרבנן שמעון בן שטח אטמרתיה אחתיה׳׳ יהושע בן פרחיה עריק
ואזיל לאלכסנדריא של מצרים כי הוה שלמא שלח ליה שמעון בן שטח מני ירושלם
עיר הקדש לך אלכסנדריא של מצרים אחותי בעלי שרוי בתוכך ואני יושבת שוממה
אמר ש״מ הוה ליה שלמא תנא רבי שמעון בן לעזר אומר יצר תינוק ואשה תהא

שמיר דוחה ומיין מקיבת׳׳ פירוש מי שקל בולו האי בהאי קרא כתיבי שמנה דבורים׳
כסף ובגדים וצאן ובקר ועבדים ושפחות וזתים וכרמים כסף ובגדים הוא דשקל דכתיב ויקח ככרים כסף
בשני חריטים ושני חליפות בגדים · ובא שרצים בפרק ח׳ שרצים במסכת שבת · ובגיט עת ליטול שכר תורתך
בעולם הזה · אבן שואבת שמגבהת המתכת מן הארץ ומעמידתו באויר בלא כמעה ומי׳ אותה אבן העמיד
העגלים על ירבעם באורי · רבנן מנא דוחה הוה את התלמידים מלפניו ... מעמש לפנים · דכתיב
לאחר שגירש מהנך · המקום אשר אנחנו יושבין בית המדרש של רבנו · ... שנתוספו התלמידים שהיה
גוחו דוחה · ובא מלכה קבלוה לרבנן כזה דהן מקוטין בהאומר׳׳ קכב משנה משרבו

הרצחנין בטלה עגלה ערופה משבא לעזר בר דינאי ותחינא בן פרישא היה נקרא
חזרו לקרותו בן הרצחן משרבו המנאפין פסקו מים המרים ורבן יוחנן בן זכאי הפסיקן שנאמר לא   הושע ד׳
אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל כלותיכם כי תנאפנה כי הם עם הזונות יפרדו
משמת יוסף בן יועזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלם בטלו האשכולות שנאמר
אין אשכול לאכול בכורה אותה נפשי יוחנן כהן גדול העביר הודאת המעשר ואף   מיכה ז׳
הוא בטל את המעוררין ואת הנוקפין עד ימיו היה פטיש מכה ירושלם כל ימיו
אין אדם צריך לשאול על הדמאי משבטלה סנהדרין בטל השיר בבית המשתאות
שנאמר בשיר לא ישתו יין ימר שכר לשותיו משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים׳׳
משחרב בה״מ בטל השמיר ונופת צופים ופסקו אנשי אמונה מבני אדם דשנאמר
אומר משום ר״ש בן הסגן משחרב בה״מ אין לך יום שאין בו קללה ולא ירד טל של ברכה
ונטל טעם הפירות רשא אף שומן הפירות׳ בפולמוס של אספסיינוס גזרו על עטרות
חתנים ועל האירוס בפולמוס של קיטוס גזרו על עטרות כלות ושלא ילמד אדם את בנו חכמה
יוונית בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא כלה באפריון בתוך העיר ורבותינו התירו שתצא
כלה באפריון בתוך העיר׳ משמת רבי מאיר בטלו מושלי משלים משמת בן עזאי
בטלו השקדנין משמת בן זומא בטלו הדרשנין משמת רבי עקיבא בטלה כבוד תורה׳
משמת רבי יהושע פסקה טובה מן העולם משמת רשב״ג בא גובי ורבו צרות משמת
ר״א בן עזריה פסק העושר מן החכמים משמת רבי חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה׳
משמת רבי יוסי קטינתא פסקו החסידים ולמה נקרא שמו קטינתא שהיה קטינתן
של חסידים משמת ריב״ז בטלה זיו החכמה משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד
התורה ומתה טהרה ופרישות משמת ישמעאל בן פאבי בטל זיו הכהונה משמת
רבי בטלה ענוה ויראת חטא׳ רבי פנחס בן יאיר אומר מיום שחרב בה״מ בושו
חברים ובני חורים וחפו ראשם ונדלדלו אנשי מעשה וגברו בעלי זרוע וגברו
בעלי לשון הרע ואין דורש ואין מבקש ועל מה לנו להשען על אבינו שבשמים׳׳

פירוש בטלה עגלה ערופה שהרי מצויין היו רוצחים בגלוי׳ לא אפקוד עונשל ניאוף כשהנשים
לבדקן בסוטות יפרדו עם הזונות ופרצו הם עצמן נואפים בפרהסיא ... וכתיב ונקה האיש מעון בזמן שהאיש
מנוקה מעון המים בודקין את אשתו מנוקה מעון ניאוף באשה אסור לו טן רק שנסתרה בין מאחרת אשכולות
כנוי על אדם הכולל מדות המעלות והחכמות ונקרא אשכולות איש שהכל בו · דהכתב הכולכם ורש״י כתב על
בגמרא מפרש שהכל בהם עד ימיהם לא היה מחלוקת בחכמי ישראל כלם היו אומרים דברים כנתינתן
למשה מסיני והם הראשונים שנחלקו בסמיכת יום טוב ...
ראשון שהיה בוטל בעשרה תורה · הודאת המעשר לפי שלא היו יכולין לומר בכל מצותך אשר צויתני
לפי שהקב״ה צוה לתת מעשר ראשון ללוים והם היו נותנין ... לכהנים שהיה בגזירה שלעזרא ...
לפי שבעלה עזרא לא עלה עמו ... כמו שנאמר הכתוב ואחריבה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי שם וקנס
הלוים שלא יתנו להם מעשר ונותנין לכהנים · מעוררין הם הלוים שהיו אומרים בכל יום בשעת קריאת השיר
על הדוכן עורה למה תישן י״י והוא שפקו מדה רעה שלא לאמרו עוד לפי שלא היו אומרים זה הפסוק כאן היו

מדברים

סוטה פרק ט

מדברים עם השם והיו צועקים און בזה הפסוק עד מה שאמרו ראוי לעשות ולומר כלפי מעלה· נקבין לשון
הבאה והיו צועקים כמין נוקף בא' הבע עו"ב"ה עבודה שהיתה במקדש ואין צריך להאריך בפירושה· פירוש
מכה בקורנס בבית נפחים אלו בודקי האבן בחולו שלמועד לעשות מלאכת דבר האבד שמותר במועד
ועמדוהו ונגזר על שלכבודם אפלו בדבר האבד מפני שהקול נשמע למרחוק ואין הכל יודעין שהוא דבר האבד
והוי אחרילה במועד קטן· כל ימיו לא הוצרך אדם לשאול לחבר על הדמאי אם מעשר אם לאו שהוא מתקן
שיהו כל לוקחין מעם הארץ מעשרין· בטל השיר מבית המשתה כדכתיב זקנים משער שבתו בחורים מנגינתם
ושמעתקין הסנהדרין וגם הזקנים שאמר הקב"ה עליהם תתן לך בכל שעריך נבטל השיר גם כן· נביאים
הראשונים הם נביאי בית ראשון אבל נביאי בית שני והם חגי וזכריה ומלאכי ואחריהם קורין אותם נביאים
אחרונים· נופת צופים פירש הרמב"ם ז"ל מין דבש שהיה בא מאי כקדה צופים היה מאד כפלח במראה
ובטעמו ובריחו· חכמי אחרונה בוטחין בהקב"ה וסומכין עליו לעשות טוב ואין דואגין לחקרן· ובגמרא
תהלצה פרוש חנוך יותר על הגוה זו·

הכ"ג משרבו בעלי הנאה נתעוותו הדינין ונתקלקלו
המעשים ואין נוח בעולם· משרבו לואי פנים בדין בטל לא תגורו ונפסק לא תכירו פנים
ונפרק מהם עול שמים ונתנו עליהם עול ב"ו· משרבו לוחשי לחישות בדין רבה חרון אף
ונסתלקה שכינה שנ' בקרב אלהים ישפוט· משרבו אחרי בצעם לבם הולך רבו
האומרים לרע טוב ולטוב רע· ומשרבו האומרים לרע טוב רבו הוי הוי בעולם··
משרבו מושכי הרוק רבו היהירים התחילו בנות ישרא' להנשא ליהירים שאין רואין
אלא לפנים· אמרי והאמר רב מרי האי מאן דמייהר אפלו אאנשי ביתיה
לא מתקבל שנ' ואף כי היין בוגד גבר יהיר ולא ינוה אפלו בנוה שלו אין מתקיים
מעיקרא קפצי עלייהו ולבסוף מתולי עלייהו· משרבו מטילי טלאי על בעלי בתים
רבה השוחד והטיית המשפט ונפסקה הטובה· משרבו מקבלי טובותיה ומחזקי
טובותיך רבו איש הישר בעיניו ועשה שפלים הוגבהו וגבוהים הושפלו ומלכות
אלא נוולה· משרבו צרי עין רבו טורפי טרף ורבו מאמצי הלב וקופצי ידים
מלחלות ועברו על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל·
משרבו מקבלי מתנות נתמעטו הימים ונקצרו השנים משום שנ' ושונא מתנות
יחיה· משרבו זחוחי הלב רבו מחלוקת בישרא'· משרבו תלמידי שמאי והלל
שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקת בישרא' ונעשית תורה כשתי תורות· משרבו
מקבלי צדקה מן עכו"ם היו ישרא' למעלה והם למטה וישרא' לפנים והם לאחור··

פירוש נתעוותו הדינין דמתוך שהם בעלי הנאה אין מעמידין עצמן לעיין בדין ובאיסור
ובהוראה לצבור ומתוך כך נתקלקלו המעשים וכיון שכן אין להקב"ה ניחה בעולמו ואין עולמו נוח לו·
לוחשי לחישות עתבו הדיינין ומתלחשים עם הדיינים לפתוח פתח בזכותו של זה ובחובתו של זה·
ונתחדש אף שבטל הטיית המשפט אף וחרון נאים על עם עבה תעבה והיה אמי· תלכים אחרי בצעם להנאתם·
האומרים לרע טוב שמשבחין את הרשעים· רבו הוי הוי רבת הוי הוי בהבה"ה נטחת שבא מושכי הרוק
מודה באיזו הוא· ונתמעטו תלמידים מקיימין לן מיהו ולבקות המח שיות על תורה
חוזרת על לומדיה מחזרת אולי תמצא לגמרים· ולבסוף מתולי עלייהו· נמאס בעיניהם· מטילי
עלאי הדיינים מעולין בכן מתויה עלהם על בעלי בתים היודעים בטוב סחורה שנשתכבו הדיינים
עלידם· רבו איש הישר בעיניו יעשה· שהואה שהוין מסבירלן פנים מפני טובה שעשה לו ואינו ירא
מהנו· שפלים הוגבהו שאין אומות גדולים על הקטנים ואין מכבד בין גבוה לשפל· ומלכות מלכות של
ישרא' הולכת ומתנוולות· צרי עין מלהבנות אחרים בממונם· טורפי טרף גזלנים· ומאמצי הלב מן
העניים לבתם· ותוהו הלב שאין מעין אחרים לשמוע רכה מפורכם ואומרים בבתם מדקדק על
שמועתם ישרא' לפנים כבני הוא··

קכ"ד חד ונקה האיש מעון האשה ההיא תשא
את עונה בזמן שהאיש מנוקה מעון המים בודקין את אשתו אין האיש מנוקה
מעון אין המים בודקין את אשתו ואומר לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ואומר

הושע ד וכי תימא עון דידיה אין דבניה הכתיב לא ת"ש לא אפקוד על בנותיכם כי
שם תזנינה וכי תימא עון דאשתו אין עון דבניו לא ת"ש כי הם עם הזונות
ועם הקדשות יזבחו ועם לא יבין ילבט. א"ר אלעזר אמר להם נביא לישראל אם
אתם מקפידים על עצמכם מים בודקין נשותיכם ואם לאו אין המים בודקין
נשותיכם. פירוש מנקה מעון מעון שאוחז מעשה האשה לו בימיו שבסתה בין מאחרת עון דבניה
ובנותיכם בכם נואפים. לא היו מוכיחים את אשתו מלזנות. ת"ש לא אפקוד לבדוק את הנשים ומה טעם על בנותיכם
כי תזנינה. קכ"ה פסקא משבטלו סנהדרין בטל שיר של בשיר ומנ"ל דבסנהדרי
כתיב ה"ל כונה בזה דרב יהושע דאמר קרא זקנים משער שבתו בחורים מנגינתם.
איכה ה א"ר הונא דשמע זמרא תעקר. א"ר זמרא בביתא חורבא בספא שנ' קול ישורר
צפניה ב בחלון חורב בסף כי ארזה ערה. מאי כי ארזה ערה א"ר יצחק אפלו בית המסובך
בארזים מתפוצץ ורבה דאמרי אפלו בית המסובך בארזים עיר הוא. א"ל רב אשי מאי
ישעיה כד מוכח כי מתחיל חורבא בסיפא מתחיל של' חורב בסף והבעא מהכא ושאר
יוכת שער. א"ל בר רב אשי לדידי חזי לי ונגחה כתורא. אמר רב הונא זמרא דנגדי
ודבקרי שרי דגרדאי אסיר. רב הונא בטיל זמרא קם מאה אווזי בזוזא ומאה סאוי
חיטי בזוזא ולא איבעין אתא רב חסדא זלזל ביה איבעי אווזא בזוזא ולא אשתכח
וא"ר יוסף זמר גברי ועני נשי פריצותא זמרי נשי ועני גברי כאש בנעורת למאי
נפקא מינה לבטולי הא מקמי הא. א"ר יוחנן כל השותה בארבעה מיני זמר מביא
שם ה חמש פורעניות לעולם שנ' משכימי בבקר שכר ירדפו. והיה כנור ונבל תוף
שם וחליל ויין משתיהם מה כתיב אחריו לכן גלה עמי מבלי דעת שגורמין גלות
לעולם וכבודו מתי רעב שמביאין רעב לעולם והמונו צחה צמא שגורמין
שם לתורה שתשתכח מלומדיה. וישח אדם וישפלו אישים שגורמין שפלות לשונאו של
שם הקב"ה ואין איש אלא הקב"ה שנ' יי' איש מלחמה. ועיני גבוהים תשפלנה שגורמים
שפלות לשונאיהם של ישראל ומה כתיב אחריו לכן הרחיבה שאול נפשה.

פירוש מתפוצץ נשבר עם לשון גלות כמו ערו ערו. בסיפה מתחיל מאסקופת הבית. ופתחין שאר
בית השואה מחין ושב ומתוך כך עשבה מקדים עם ומנגנין ונותנין את שערן. זמרא דנגדי מושכי ספינות
בחבל עני שאומר לא לזרזן במלאכתן ושלא יגעו. ודבקרי שמזמרין בשעה שחורשין וחורון לא לבוין את
השוורים להבמיהם שהולכין לקול השיר שערב עליהם דגרדאי אינו אלא לשחוק. בטל זמרא בזמנו של דורו
שלא יאחזו בביתם ובבית המשתאות ולא איבעיין לא היו רוצין לקנותם בכך בזלזל בה לא הקפיד להיות
בוזים. כאש בנעורת לפי שהעול שמע תאוו לשמוע את המזמר לעלות אחריו ונמצאו האנשים נותנין
לבם לקול הנשים וקול באשה ערוה כדכת' השמיעני את קולך ותבער את יצרו כאש בנעורת אבל זמר
גברי ועני נשי קצת פריצות יש דקול באשה ערוה אבל אין מבעיר יצרו כל כך שאין המזמרים מטין
אזנם לקול העונין. לבטולי הא מקמי הא אם אין שומעין לבטל את שניהם נקדים לבטל את זה
שהוא כאש בנעורת. צחה צמא צמאון מהגרמא בגבורה. הרחיבה שאול נפשה לאחר שהביאו חמש
פורעניות הללו לעולם פותח גיהנם בקיהנם. קכ"ו פסקא משמתו נביאים הראשונים
בטלו אורים ותומים מאן נביאים הראשונים א"ר הונא שמואל ודוד ושלמה. רב
נחמן אמר בימי דוד פעמים עלה פעמים לא עלה שהרי שאל צדוק ועלתה לו
שמואל ב טו אביתר ולא עלתה לו שנ' ויעל אביתר מתיב רבה בר שמואל ויהי לדרוש אלהים
ד"ה ב כו בימי זכריהו המבין בראות אלהים מאי לאו באורים ותומים לא בנביאות. ת"ש
משחרב מקדש ראשון בטלו ערי מגרש ופסקו אורים ותומים ופסק מלך מבית
עזרא ב דוד ואם לחשך אדם לומר והאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים
עד עמוד הכהן לאורים ותומים כאדם שאומר לחבירו עד שיחיו מתים ויבא

משיח בן דוד וא"א רב נחמן מאן אינון נביאים הראשונים לאפוקי חגי זכריה
ומלאכי דנסתלקה רוח הקדש מישראל ועדין הוו משתמשין בבת קול וכולי' פמושכתובה
זאת הברייתא להלן במסכת סנהדרין פרק ראשון׃ פירוש מנין קליק פעמים עולה בידם
ש שואלין ופעמים לא עלה בידם שהרי כשברח דוד מפני אבשלום ויצא מירושלים שאל צדוק באורים ותומים
ועלתה לו שכן כתיב ויבואו ושאל אביתר ולא עלתה לו שנ' ויעל אביתר הכהן עד תם שנסתלק מן הכהונה מפני
שלא נענה באורים ותומים והכתיב ותניא בסדר עולם בזו נבהל מפני אבשלום בנו ויצא מן עד שעלה
במעלה הזתים ושאל באורים ותומים ונסתלק אביתר מן הכהונה הגדולה ונכנס צדוק תחתיו כדכתיב
ויאמר המלך לצדוק השב את הארון׳ בימי זכריהו בן יהוידע שהיה בימי יואש׳ עדיין מצוע ערי לוי
שהטעין הכתוב מפרשות׳ עד עמוד כהן לאורים היו אורים ותומים בבית שני אמור לו לא שהיו
אורים ותומים אלא כאדם המדבר לחבירו אימא לעולם ימי מקדש ראשון הוו דהגיה דחגי זכריה ומלאכי
נביאים אחרונים׃

קכ"ז פסקא בטל השמיר ת"ר שמיר שבו בנה שלמה בה"מ
שנ' והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה דברים ככתבן ד"ר יהודה א"ל רבי נחמיה
וכי אפשר לומר כן שלא כבר נאמר כל אלה אבנים יקרות כמדות גזית ממגררות
במגרה מבית ומחוץ וא"כ מאי ולא נשמע בבית בהבנותו שהיה מתקן מבחוץ ומכניס
מבפנים א"ר נחמן כאן דברי רבי יהודה באבני מקדש וכאן דברי רבי נחמיה באבני
ביתו ולרבי נחמיה שמיר למה ליה לכדתניא אבנים הללו אין כותבים
עליהם בדיו משום שנ' פתוחי חתם ואין משרטין עליהם באזמל שנ' במלואתם
הא כיצד כותבין עליהם בדיו ומביא שמיר ומראה להם מבחוץ והן מתבקעות
מאליהן כתאנה שמתבקעת בימות החמה ואינה חסרה כלום וכבקעה זו שמתבקעת
בימות הגשמים ואינה חסרה כלום וכבקעה זו שמתבקעת בימות הגשמים ואינה
חסרה כלום ת"ר שמיר זה ברייתו כשעורה ומששת ימי בראשית נברא ואין כל
דבר קשה יכול לעמוד בפניו וכיצד מצניעין אותו כורכים אותו בספוגין של צמר
ומניחין אותו בתיבה של אבר מלאה סובין שעורים׃ פירוש דברים ככתבן כמשמען
אבן שלמה מסע כמו שהובאה מן ההר ולא נתמוה עוד בכלי ברזל והא דכתיב נאמר מגוררות במגרה׃
שמיר למאי אתא ואמרינן במסכת גטין שהביאוהו על ידי אשמדאי מלכא דשידי׃ אבנים הללו שבאפוד
וחשן׃ פתוחי חקק משמע׃ במלואותם שיהו שלמות שלא יהו חסרות מהן כלום׃ ומראה להם שמיר על גבי
הדיו בחוץ האות׃ חיטוני׳ של אבר׃ גובהא ישא כלש׃

קכ"ח פסקא ופסקו אנשי אמנה
מאי אנשי אמנה א"ר יצחק אלו בני אדם המאמינים בהקב"ה׳ תניא רבי אליעזר
הגדול אומר כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר אינו אלא מקטני אמנה
והיינו דא"ר אלעזר מאי דכתיב כי מי בז ליום קטנות מי גרם לצדיקים שיתבזבז שלחנם
לעתיד לבא קטנות שהיתה בהם שלא האמינו בהקב"ה רבא אמר לו קטני בני
רשעי ישראל שרבובוין יין אביהם לעתיד לבא אומר לפניו רבש"ע מאחר שאתה
עתיד ליפרע מהם למה אתה הקהית שניהם בהם׃ פירוש המאמינים בהקב"ה
בוטחין בו לוותר ממונם לבני ביתו מנה לצדקה והוצאות שבת ויום טובים׳ שיתבזבז שלחנם לעתיד
לבא שאין מקבלין שכר שלם והכי משמע כי מי בז ליום קטנות ליום הבא את הצדיקים קטנות דקטני
אמנה קטני בני רשעי ישראל שמתו בעודן קטנים׳ שמגוזלין יין אביהן קורעין דין אביהם כשבאין לגן
אומרין לפניו הקהות שינים נמה האכלתם וציערתם עלינו במותנו ובדעת מהם בחייהם׃

קכ"ט אמר רבי יוסי בר ברכיה מלא תפלתו שלדוד היו כל ישראל מוכרי
ת"ל ט רבנו שנ' שיתה יי מורה להם ידעו גוים אנוש המה סלה׳ וא"ר יוסי בר ברכיה
מלא תפלתו שלחבקוק היו שני ת"ח מתכסים בטלית אחד ועוסקין בתורה
חבקוק ג שנ' יי שמעתי שמעך יראתי יי פעלך בקרב שנים חייהו אל תקרי בקרב שנים

סוטה פרק ט'

לא בקדוש שנים וא"ר אלעא ברבי ברכיה שני ת"ח המהלכין בדרך ואין ביניהם
מל' ב' דברי תורה ראויין לישרף שנ' ויהי המה הולכים הלוך ודבר והנה רכב אש וסוסי אש
ויפרידו בין שניהם ויעל אליהו בסערה השמימה וכולי טעמא דאיכא דבור הא ליכא
דבור ראויין לישרף. וא"ר אלעא בר ברכיה שני ת"ח הדרין בעיר אחד ואין נוחין זה לזה
בהלכה אחד מת ואחד גולה שנ' לנוס שמה רוצח אשר ירצח את רעהו בבלי דעת
הושע ד' ואין דעת אלא תורה שנ' נדמו עמי מבלי דעת. א"ר יהודה בריה דרבי חייא כל העוסק בתורה
ישעיה ל' מתוך הדחק תפלתו נשמעת שנ' כי עם בציון ישב בירושלם בכה לא תבכה חנון יחנך
שם לקול זעקך כתיב בתריה ונתן ה' לכם לחם צר ומים לחץ. רבי אחא בר חנינא אמר
שם אף אין הפרגוד ננעל בפניו שנ' ולא יכנף עוד מוריך. אביי אמר אף זוכה ומקבל
פני שכינה שנ' והיו עיניך רואות את מוריך. פירוש מוכרי דבר עבירה דבר הוא ודי חייב

כמו חלבו ושומן. נדבק בעבודים ומטיחין ואין לך אדם מתעסק בהן לא עני. שאתה יכו מורה להם נטל חביה
כתיב כי לא לבד ישבח אמון תקת עניים האמב לעד שהוא יכו מורה להם תן להם מצות לאותן עניים
שעד שיהיו הגוים נוהגים בהם כבוד ויודעו הגוים שהם חנם ואוס אלוהות שאין כל הכבוד וגדולה שלהם
מתכסין בטלת אחד מרוב עוני. בקדוש שנים אותה מעלה שלך דאיתן דברי תורה שהוא בקדוש שנים
שעשה צניכים להתקדש כאחד בבקר אחד סייג רמזו והיה להם התגלה להם אותם המה הולכים הלוך ודבר
דברי תורה ובאליהו ואלישע כתיב ראויין לישרף שעלמכת כן באו רכב אש וסוסי אש עליהם. אחד מת
עליו חברו שהרגו בשוגג וזה גולה לערי מקלט ואם אין כאן מיתה קושן למיתה וגלות סימן לגלות
שאחד מת ואחד גולה. בבלי דעת שלא שלח היה להם ועתלהלות מלמדים זה את זה ולמדין זה מזה. נדמו
עמי סיפא דקרא ותשכח תורת אלהיך. כי עם בציון ישב אין ויטש ישיבת תורה וסיפא דקרא חנון יחנך לקול
זעקך. לחם צר במי הכתוב מדבר במי שמצוכותו קצין עליו ואעפי כן ישב ועוסק בתורה. והיו עיניך
רואות בתריה לא יכנף כתיב. פרגוד מחיצה. לא יכנף לא יתכסה ממך בכנף בגדו ומחיצתו.

ה"ל בכל יום ויום שאין בו קללה מחברו מרובה קללתו
משל חברו שנ' בבקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר הי בקר אילימא
בקר דלמחר מי ידע מאי הוי לא דחליף ואלא ולא עלמא אמאי קא מוקים אקדושה
איוב י' דסדרא ואיהא שמיה רבה דאגדתא שנ' ארץ עיפתה כמו אופל צלמות ולא סדרים
הא יש כמו אופל הא יש סדרים תופיע מאופל. בבקא ולא ירד טל לברכה ונטל
טעם הפירות. תניא רשב"א אומר טהרה בטלה טעם הפירות וריח מעשר
בוטל שומן דגן רב הונא אשכח תמרתא דחלופתא כריכה בסודריה אתא רבא
בריה א"ל קא מורחנא מינך ריחא דהמכומתא א"ל בני טהרה יש בך יהבה ניהליה
אדהכי אתא רבא בריה שקלה יהבה ניהליה א"ל בני שמחת את לבי והקהית את שיני
דאמרי אינשי רחמי דאבא אבני ורחמנא דבני לבני דבני רב אחא בר יעקב
אוטביל ליה רב יעקב בר ברתיה כי גדלה א"ל אשקיין מיא א"ל לאו בריך
אנא בר ברתך אנא והיינו דאמרי אינשי רבודי בר ברתך אנא.

פירוש דלמחר מי יתן שובא יום. מי ידע אם יוטב מן הלילה לא דחליף מי יתן והיבגה כלול שעבר.
ואלא עלמא אמאי מקיים מאחר שהקללה הולכת ורבא. אקדושה דסדרא שזו קדושא שלא תקנוהו לא שיהו
כל ישראל עוסקים בתורה בכל יום דבר מועט שאומרים קריאתו והרגומו והם כעוסקים בתורה וכיון שנוהג
בכל ישראל בתלמידים שבני הארץ ועכשיו שתים תלמודתנה וקדוש השם הגדול הוא. ובן הזמן יהא שמיה
רבא מבכין שעושין אחר ההגדה שהדרשן דורש ברבים בכל שבת היו נוהגין כן ושם היו נקבצין כל העם לשמוע
שאינן יום של מלאכה וכו' ויש כאן תורה וקדושת השם סדרים סדרי פרשיות. טהרה שפסקה מישראל
בטלה טעם הפירות וריח שמתוך שהם טהורים ונוהגים בטהרה אף הקב"ה מטהר פירות מטעם רע
וריח רע. ומעשר ביטל שומן דגן בעון פסוק מעשרות. פסק שומן הדגן בשמו של מעשר דאיקרי חלב כדכת'
כל חלב יצהר. פיירוכיתא שמכה ונושבה ריח טוב ומין תמרים הוא לעצמו. טהרה יש בך כל ימיך מדוחה לך
לא פוטל רוח מאכלך. אתא ברוה בריה דרבא בר בר הונא א"ל רב הונא לבריה שמחת את לבי בטהרתך.

הקלות אתשנו שהראותי שאהבתך על בניך יותר מעלי שנטלתה ממני ונתת לו ירחמו הרחמים
אינו נוטל ביה גדלו בפיותי רבי גדל אותו ואעפ בן איני כדאי גרבבתיך אנא ואין עלי לבבך כבן:

קלא פסקא: בפולמוס של קיסר גזרו שלא ילמד אדם את בנו חכמה יונית
תלמ' דפשרא מלכי בית חשמונאי זה על זה: עיא כתוב בבק פרק מרובה: פסקא
משמת רבן יוחנן בן זכאי זכר' ת"ר שמת רא וגנזו סת משמת רבי יהושע בטלה
עצה ומחשבה משמת רבי עקיבא בטלו זרועי תורה ונסתתמו מעיינות חכמה
שעמדת חכמים עמדם משמת רבי חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה משמת
רבי יוסי בן קטונתא בטלו חסידים ולמה נקרא שמו אבא יוסי בן קטונתא שהיה
מקטני חסידים משמת בן עזאי בטלו השקדנים משמת בן זומא בטלו הדרשנים
משמת רשב"ג עלה גובאי ורבו צרות משמת רבי הוכפלו הצרות משמת רבי
בטלה ענוה ויראת חטא א"ל רב יוסף לתנא לא תתני ענוה דאיכא אנא א"ל רב
נחמן בר יצחק תנא לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא: פירוש נגנו סת שהיה
גועל הלכות מפי בשמועה הרבה וסדורות בפיו כאלו כתובות בספר בירושלמי מסנהדרין ואתה תורתי
למודתי מדבתי: ולא עוד לא שהיו שונה שלשה אלפים הלכות: עצה ומחשבה שהיה יודע בדרשות
ובקי בטעמי ההלכות ובתשובות המינין להבין בתירוצים מהמורין בפרק דתמורה כי לא נמסרה אמירו
לי הסכן מה תהוו עלין מה יראוי אמר להם אגדה עצה מדבים בברכה הכהנים של מוניס:
זרועי תורה עוקרין סבורא לשמוע טעמי תורה שבעלמא על חידוש מקראות ואותיות היתירים
ולשורות הרבה תלים במקרא ירבי אשה בן עזריה הוה עשיר בירושלמי יל לפי שבלי הוה מעשר
מעשרים שלהם ונתתי דאיכא אנא שאני ענותן:

קלב רבי יהושע אומר מיום
שחרב בית המקדש שרן חכמים להיות כספריא וספריא כחזניא וחזניא
כעמא דארעא ועמא דארעא אזלא ומדלדלה ואין דורש ואין מבקש ועל מה לנו
להשען על אבינו שבשמים. בעקבות משיחא חוצפא יסגי ויוקר יאמיר הגפן
תתן פריה והיין ביוקר שמשתבחין והמלכות תהא למינות ואין תוכחה
בית הוועד יהא לזנות והגליל יחרב והגבלן ישום ואנשי הגבול יסובבו מעיר
לעיר ולא יחוננו וחכמת סופרים תסרח ויראי חטא ימאסו והאמת תהא
נעדרת נערים פני זקנים ילבינו זקנים יעמדו מפני קטנים בן מנבל אב
בת קמה באמה כלה בחמותה אויבי איש אנשי ביתו פני הדור כפני הכלב
הבן לא יתבייש מאביו ועל מה לנו להשען אלא על אבינו שבשמים רבי
פנחס בן יאיר אומר זהירות מביאה לידי זריזות זריזות מביאה לידי נקיות
רוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים ותחיית המתים באה על ידי אליהו
ז"ל המקום יזכנו לראות בביאתו במהרה בימינו אמן: פירוש שרו חכמים
התחילו החכמים: ספריא מלמדי תינוקות שהם קטנים מן החכמים: עמא דארעא
אזלא ומדלדלה הולכים ודלים ומתגוללים: בעקבות המשיח בסוף הגלות לפני ביאת משיח:
ואין ביוקר שהכל עוסקין במשתאות ואין מוכרות אין לך אדם שינצל להם שכולם נכשלים
בחטאת ובעבירות אומר לו אתה סתום: ובית הועד של חכמים יהיה לבית זנות שבכל
חכמים ואין להורותם והחכמה ... ובעלי זמה מתגוררים שם מפני שחוץ לעיר
היו בתי מדרשות שלהם:

סליק מסכת סוטה

מסכת קידושין פרק ראשון א

תניא רבי שמעון אומר מפני מה אמרה תורה כי יקח איש אשה ולא כתיב

כי תלקח אשה לאיש מכני מרדכי שלא יהא איש לחזר על אשה ואין דרכה של אשה
לחזור על איש משל אדם שאבדה לו אבדה מי חוזר על מי בעל אבדה מחזר על
אבדתו׳ פירוש אבדה אחת מצלעותיו׳ ב׳ אמר רב יהודה אמר שמואל כל שאינו
יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהן א"ר אסי א"ר יוחנן וקשים לעולם יותר
מדור המבול שנ׳ אלה וכחש ורצוח וגנוב ונאוף פרצו ודמים בדמים נגעו מאי הושע ד
משמע כדמתרגם רב יוסף מולידין בנין מנשי חבריהון חובין על חובין מוסיפין וכתיב
על כן תאבל הארץ ואומלל כל יושב בה בחית השדה ובעוף השמים וגם דגי הים
יאספו ואלו בדור המבול לא נגזרה גזרה על דגים שבים שנ׳ מכל אשר בחרבה
מתו ולא דגים שבים ודלמא הכא אפילו דגים שבים ודילמא עד דעבידי לכלהו לא פסד
דכת׳ סימנא אלה אבלה הארץ ואיפסא אלה לאחר והכא לאחודהו מי כתיב [illegible] ירמיה כג
בהתם׳ פירוש [illegible] וקשים לעולם [illegible] בדור המבול [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] כתיב על זאת תאבל׳

ג׳ ת"ר כי טוב לו עמך במאכל עמך במשתה שלא תהא אתה אוכל פת
נקיה והוא אוכל פת קיבר אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש אתה ישן על גבי
מוכין והוא ישן על גבי התבן מכאן אמרו חכמים הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו
רבן יוחנן בן זכאי היה דורש את המקרא הזה כמין חומר מה נשתנה
אוזן מכל האברים שבגוף אמר הקב"ה אוזן ששמעה קולי על הר סיני בשעה
שאמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע ר"ש בר׳ היה דורש את המקרא הזה כמין חומר מה נשתנו דלת ומזוזה מכל
כלים שבבית אמר הקב"ה דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים בשעה שפסחתי על
המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים
והוצאתים מעבדות לחירות והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם׳
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ד׳ ת"ר הוא נמכר ונמכר לגר
הוא גר [illegible] רבי יהודה אומר אם בנו גר [illegible]
[illegible] רב יעקב [illegible] שדריה אבוה לקמיה [illegible]
[illegible] אלא אנא [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] פירוש [illegible]
[illegible]
[illegible]
ולין

ולין בבית המדרש רחוק מיל ומתוך חסידות נעשה לו נס ונהרג אותו המזיק · בהלין אודוי ליה מזיק ·
כתנינא דשבעה רישיה יהון ע"ז גולגלות: כל כרעיה וכרע רב אחא ומדבבל על אותו מזיק נהרג קו רישא
סכימתין קבנתם אותו"

ה' א"ר יהודה אמר שמואל הלכה נושא אדם אשה ואח"כ ילמד תורה רבי יוחנן אמר רחיים בצוארו ויעסוק בתורה ולא פליגי הא לן והא להו"

פירוש נושא אשה דהוי בלא הרהור ואח"כ הולך ולומד תורה · הא לן בני בבל היו הולכין ונוסעין
משכיות התגאים שבא"י ומתוך שלומדים חוץ למקומם אין צרכי הבית מוטלין עלין נושא אדם אשה
דהוה בלא הרהור ואח"כ הולך ולומד תורה · להו לבני א"י · שלא היו לומדים במקומם אם נושא אשה
יהיו צרכי הבית מוטלין עליו ויבטלוהו"

ו' משתבח ליה רב חסדא לרב הונא ברב המנונא דאדם גדול הוא א"ל כשיבא לידך הביאהו לידי כי אתא חזייה דלא פריס סודרא א"ל מ"ט לא פריסת סודרא א"ל דלא נסיבנא והדרינהו לאפיה מיניה א"ל חזי דלא חזית להו לאפאי עד דנסבת רב הונא לטעמיה דאמר בן כ' שנה ולא נשא אשה כל ימיו בעבירה בעבירה ס"ד אלא אימא כל ימיו בהרהור עבירה אמר רבא וכן תנא דבי רבי ישמעאל עד כ' שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי ישא אשה כיון שהגיע עשרים ולא נשא אומר תיפח עצמותיו שלאותו רשע האיש א"ר חסדא האי דעדיפנא מחבראי דנסיבנא בשיתסר ואי הוה נסיבנא בארביסר הוה אמינא לשטן גירא בעיניך א"ל רבא לרב נתן בר אמי אדידך על צוארי דברך משיתסר ועד כ"ב וא"ל מתמני סרי עד כ"ד כתנאי חנוך לנער על פי דרכו רבי יהודה ורבי נחמיה חד אמר משיתסר ועד עשרים ותרתין וחד אמר מתמני סרי ועד כ"ד" משלי כ"ב

פירוש חזייה דהוה לרב המנונא דלא פריס סודר כדרך הנשואין שהיו רגילין לכסות ראשן · הוה אמינא ליה לשטן · גירא דמנוקי בלומד הייתי
מתגבר בו ונוטע הוא יצר הרע ולא הייתי מתיירא · אדידך על צואר דבניך כעוד ידוך מקופה עלבנך קודם
שיגדל ולא יקבל תוכחתך השיאו אשה · משיתסר שאז הגיע זמן ליכנס וייחד תכ"ב אלתאחרהו לא תחייך
על צואר דבניך בשעה שעוד ידך תקיפא עליו הוי זהיר ללמדו תוכחות ואיזה זמנו משיתסר עד כ"ב · בציר
משיתסר אין בו דעת לקבל תוכחות כל כך ולהתכבד יסורין ותוכחות · ואחר תכ"ב יש לחוש שלא יבעט
זה עיקר · על פי דרכו דרך שכל זמן יהיה מחנה בן חנוך לו בנערותו והשורש בעדיתו רבי יהודה ורבי נחמיה
תנולי"

ז' א"ר יהושע בן לוי כל המלמד את בן בנו מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר סיני שנ' והודעתם לבניך ולבני בניך וסמיך ליה יום אשר עמדת לפני יי' אלהיך בחרב · ונסבן בפרק מי שמתו" רבי חייא בר אבא אשכחיה לריב"ל דשדי דיסנא ארישיה וקא ממטי ליה לינוקא לבי כנישתא א"ל מאי כולי האי א"ל מי זוטר מ"ד והודעתם לבניך וסמ"ל יום אשר עמדת לפני יי' אלהיך בחורב מכאן ואילך רבה בר הונא לא טעים אומצא עד דמייתי ליה לינוקא לבי מדרשא רבי חייא בר אבא לא טעים אומצא עד דמקרי לינוקא ומוספיה א"ר ספרא משום רבי יהושע בן חנינא מ"ד ושננתם לבניך אל תקרי ושננתם אלא ושלשתם לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בגמרא מי ידע כמה חיי לא צריכא ליומיה לכ"כ נקראו ראשונים סופרים שהיו סופרים כל אותיות שבתורה שהיו אומרים וא"ו דגחון חציין של אותיות שלספר תורה דרוש דרש חציין של תיבות והתגלח של פסוקים · יכרסמנה חזיר מיער עי"ן דיער חציין שלתהלים באותיות והוא רחום יכפר עון חציין דפסוקים · תהלים פ' שם ע"ח

פירוש דשדי דיסנא חרושיה קדין שאינו ראוי לשעינת
בראש · לא כסוי בעלמא שסלקחו עליו · נולך בקלוו ראשו ולא הספיק להתעטף במוטו · מאי כולי האי
שמיהרת לצאת בלא עטיפה ההגונה לך · לא טעים אומצא בשר מבושל בחלים היו רגילין לטעום
בבקר · עד דמקרי לינוקא ומוספיה מה שלמדו אתמול ומלמדו עוד פסוק יותר · אל ושלשתם
מולא כתוב ושננתם חד דגחה מאי ושננתם בשנו בנין שמ' שישמע אותו שניבטמיס והיינו ושלשתם

קדושין פרק א

מדלה. גישלינס ליומי ימי השבוע לכ"ב בקראו מלתא כחטיה כפשיה הוא· תלמוד סברות וטעמי
סתימותיהן של משניות ולחדש בהם שמועות זו את זו· יקראו ראשונים סופרים כר כת ומשנות
סופרים עטני ישבץ והן דגמת כל הולך על גחון· תוספות ובירושלמי מפרש שעשו כל התורה
כולה מספרות כגון אבות מלאכות מ' חסר אחת וד' אבות נזיקין והיוצא בהן· תוספות צריכה
ליומי פי' בקונטרס ימי השבת כגון שני ימים מקרא ושני ימים משנה ושני ימים תלמוד ונה נהירא
דהכי חכמתי הוה תני למותר מי ידע כמה חיי ונראה לי לגרש בכל יום ויום עצמו ועל כן תיקן
בסדר רב עמרם גאון כמו שאנו נוהגים בכל יום קודם פסוקי דזמרה לומר מקרא ומשנה ותלמוד
ורבינו תם מרע שאינו סומכין אהא דאמרינן בסנהדרין בבל בלולה במקרא במשנה ובתלמוד
בבל בלול בכולה·· ח תנו רבנן ה' אכים ותתלח פסוקים הוין ס"ת יתר עליו ספר
תהלים ה' חסר ממנו דברי הימים ה'· תנו רבנן ושננתם שיהו דברי תורה מחודדים בפיך
שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד שנאמר אמור
לחכמה אחותי את ואומר קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך ואומר
כחצים ביד גבור כן בני הנעורים ואומר חציך שנונים ואומר אשרי הגבר אשר
מלא את אשפתו מהם כי ידברו את אויבים בשער מאי את אויבים בשער
אמר רבי חייא בר אבא אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד
נעשין אויבין זה את זה ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה שנאמר
את והב בסופה אל תקרי בסופה אלא בסופה·· מהם חסר ממנו ממין קנר
תנכה יהו מסודרין בפיך חוד עליהם ודוק בעמקם· שאם ישאלך אדם לא תצטרך לגמגם לא יתנכל
לומר מיד· תוספות אל תגמגם ותאמר לו והא דאמרינן בהלו משיחות דעור בא מרבנן
משט בדבוריה במסכתא אומר ר"ת דהיינו אם שואלין אותו לאחרת מסכתא דן אל תתגאה לומר
שלמה בלכיר למותי הלכה אבל אם שואלין אותו דבר הלכה שצריכין ללמוד ממנו מסכתא
צריך שיהו מחודדין בפיו שלא יגמגם בדבר· ולא דמי להא דאמר מר למד לשונך לומר איני יודע
שמא תתבדה ותאחז דהיינו במילי דעלמא ואפילו בדברי תורה· ר"ל שלא יאמר יודע אני דבר והתנאר
בכן לא הלכה שיודע גירה ולמד לתלמידים ע"כ·· פירוש אמור לחכמה אחותי את שתהא נקי בה
כאחותך שאסורה לך· הא כמי מסוגא וקרא ומודע לבינה תקרא שתהא ידועה לך· כחצים ביד גבור
שנלחם בהם עם אויביו כן בני הנעורים תלמידין של אדם קרויין בנים כמו שאמר ויהושפט בני
אל תשלו וכתוב הנה אנכי והילדים אשר נתן לי· אשר מלא את אשפתו מהם משום דדמינהו
לחצים נקט לשון מלוי אשפה· את אויבים בשער סוכה דאשרי הגבר הוא· נעשין אויבים מתוך
שמקשים זה את זה ואין זה מקבל דברי זה·· את והב בסופה הכי דריש לה בספר מלחמות שאני
תפל אהבה עד בסופה·· צ תנו רבנן ושמתם סם תם נמשלה תורה כסם חיים
משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו ואמר לו בני כל
זמן שהרטיה זו על מכתך אכול מה שהנאתך שתה מה שהנאתך ורחוץ בין בחמין
בין בצונן ואין אתה מתיירא ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה נומי כך הקב"ה אמר
להם לישראל בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין ואם אתם עוסקים בתורה
אין אתם נמסרים בידו שנאמר הלא אם תיטיב שאת ואם אין אתם עוסקים בתורה
אתם נמסרים בידו שנאמר לפתח חטאת רובץ ולא עוד אלא שכל משאו ומתנו בך שנאמר
ואליך תשוקתו ואם אתה רוצה אתה מושל בו שנאמר ואתה תמשל בו·· פירוש ושמתם
את דברי סם תם שלם שאין חסר שום בעלה· מה שהנאתך כל מה שאתה נוח היתנו ואנא דבש
וכל מיני מתיקה שקשים למכה· נומי נמקים· ואם תיטיב לקחתו· שאת תתנשא על יצרך· משאו
ומתנו של יצר הרע באדם להחטיאו· ואם אתה רוצה עסוק בתורה ואתה תמשל בו·· י תנו רבנן
קשה יצר הרע שאפילו יוצרו קראו רע שנאמר כי יצר לב האדם רע מנעוריו· אמר רב יצחק
יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום שנאמר רק רע כל היום· אמר ר"ל יצרו של אדם
מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו צ"ג

ואלמלא

משלי ז' ס

תה' קכז
בם קכ
שם
קכז

ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו שנ' ה' לא יעזבנו בידו. ותנא דבי רבי ישמעאל תה' לז
בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נמוח ואם ברזל הוא
מתפוצץ שנ' הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע. פירוש כל היום ירמיה
היא יתירה הוא לאמרו שבכל שעות היום יצרו מתחדש. מנוול זה יצר הרע מתגנה כך.
מתפוצץ שהתורה כאש משלה המפוצץ את הברזל. תוספות אם ברזל הוא מתפוצץ
תימה דהא קא משמע שהפטיש מפוצץ סלע ומשנינן וכן קשה דבפרק דיני ממונות דקאמר מה
פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות אף ד"ת מתחלק לכמה טעמים ויש גורסים כפטיש מתחלק ולא
מחלק ויש שגורסין כאן אם ברזל הוא מפוצץ ואם סלע הוא מתפוצץ שנ' הלא כה דברי כאש
נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע שהאש מפוצץ הברזל והפטיש מפוצץ הסלע ור"ת מפרש שהסלע
משבר את הברזל וה"ק וכפטיש יפוצץ מכח הסלע כדאמרינן במדרש מעשה באחד שלקח קנקנים
לבוקא נתנו על הסדן והכה בקורנס נשבר הקורנס ונחלק הסדן והקנקנים לא נזוקו מקומן עכ"ל עיין
בפרק החליל מה שכתוב שם בשם הרשב"א ז"ל. יא ללמדו אומנות מנ"ל אמר
חזקיה דאמר קרא ראה חיים עם אשה אשר אהבת אם אשה ממש כשם שחייב קהלת ט
להשיאו אשה כך חייב ללמדו אומנות אי תורה היא כשם שחייב ללמדו תורה כך חייב
ללמדו אומנות. ויא אף להשיטו בנהר מ"ט חיותיה היא. רבי יהודה אומר כל
שאינו מלמדו אומנות כאלו מלמדו לסטות מאי בינייהו איכא בינייהו דאגמריה
נמי עיסקא. פירוש דאה חיים אומנות שתחיה בו. עם אשה האמורה מקיש אומנות
לאשה אם אשה האמורה כאן אשה ממש היא כשם שמצוה שחייב אדם להשיאו אשה כך חייב
מאי בינייהו מאיכא מוסף רבי יהודה. עיסקא אם למדו סחורה לת"ק הרי למדו חיים לרבי יהודה
ואתו לשעתא אומנות דוקא כדיה נעמים שאין לו במה לעשות סחורה ועומד ומלסטם.
יב ת"ר כבד את אביך ואת אמך ונאמר כבד את ה' מהונך השוה משלי
הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום נאמר איש אמו ואביו תיראו ונאמר את
ה' אלהיך תירא והשוה הכתוב מוראת אב ואם למוראת המקום. נאמר מקלל
אביו ואמו מות יומת ונאמר איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו השוה הכתוב
ברכת אב ואם לברכת המקום אבל בהכאה ודאי א"א וכן בדין שהשלשתן שותפין בו.
פירוש ודאי בהכאה א"א להקיש שאין הכאה כלפי מעלה. וכן בדין שיוקשו לכבוד מורא
של הבן שהוא הוא שותפין למקום. תוספות כבד את ה' מהונך בירושלמי דורש מממונך כמו
מהונך משמע שהקדים הקב"ה כל כבוד אב ואם יותר מכבודו שבכבודו הוא אומר כבד את ה'
מהונך דהיינו מחוכך דמשמע ממה שחננך כלומר אם יש לך ממון חייב ואם לאו פטור ובכבוד
אב ואם נאמר כבד את אביך דמשמע בין שיש לו ממון ובין שאין לו והיינו דאין לו חייב לחזור
על הפתחים לזון את אביו ואת אמו. יג ת"ר ג' שותפין הם באדם הקב"ה ואביו
ואמו בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אמר הקב"ה מעלה אני עליהם
כאלו דרתי ביניהם וכבדוני. תניא רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם
שבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו בדברים לפיכך הקדים הקב"ה
אב לכבוד אם. וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהבן מתירא מאביו יותר
מאמו מפני שמלמדו תורה לפיכך הקדים הקב"ה מורא האם למורא האב. יתני
דבי רבי ינאי קמיה דרב נחמן בזמן שאדם מצער את אביו ואת אמו אמר הקב"ה יפה
עשיתי שלא דרתי ביניהם שאלמלא דרתי ביניהם צערוני. פירוש ג' שותפין
כדמפרש בברייתא במסכת נדה איש מזריע הלובן שבו. אשה מזרעת אודם שבו. והקב"ה
נותן בו נשמה ומראה עין ושמיעת אוזן ודבור. משדלתו מפתה אותו בדברים כי ירתה אחרי שוא.
יד אמר רבי יצחק כל העובר עבירה בסתר כאלו דוחק רגלי שכינה שנ' כה ישעיה סו

אמר יי השמים כסאי והארץ הדום רגלי א"ר יהושע בן לוי אסור לו לאדם שיהלך
ארבע אמות בקומה זקופה שנ' מלא כל הארץ כבודו רב הונא בריה דרב יהושע
לא מסגי ד' אמות בגלוי הראש אמר שכינה למעלה מראשי·· פירוש הארץ כולה
הדום רגלי והעובר בקומה זקופה כאילו דוחק רגלי שכינה · ומלא כל הארץ כבודו משמע משתרבב ויורד למטה והזוקף קומתו נראה כדוחק
ואין צריך לומר הוני כאן · כל העולם שכינה בסתר כאן דוחק רגלי שכינה היינו דמשמע כיון לידיה בדמוכח
תוספות בפ' דחגיגה·· טו דרש עולא רבה אפיתחא דבי נשיאה מ"ד יודוך יי כל מלכי
ארץ כי שמעו אמרי פיך מאמר פיך לא נאמר אלא אמרי פיך בשעה שאמר הקב"ה
אנכי ולא יהיה לך אמרו אומות העולם לכבוד עצמו הוא דורש כיון שאמר כבד
את אביך ואת אמך חזרו והודו למאמרות הראשונות· רבא אמר מהכא ראש
דברך אמת ראש דברך ולא סוף דברך אלא מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת··
· פירוש חזרו והודו למאמרות הראשונות כל שכן שחייב אדם בכבודו שאף הוא שותף בבריאתו
כאביו ואמו וחיין ומותו מסורין בידו· ראש דברך אמת לא הוזקק הכתוב לומר ראש דברך אמת אלא
לפי שהיו מרננים אחר דברים הראשונים לומר לכבודו הוא ולאחר ומקרבו והודו כשמעו סוף
דבריו ואמרו שראש דבריו אמת·· יז בעו מיניה מרב עולא עד היכן כבוד אב ואם
אמר להם צאו וראו מה עשה גוי אחד לאביו באשקלון ודמא בן נתינה שמו
אמר פעם אחת בקשו חכמים פרקמטיא בס' רבוא שכרותיהם מנחה
מונח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו· א"ר יהודה אמר שמואל שאלו את
רבי אליעזר עד היכן כבוד אב ואם א"ל צאו וראו מה עשה גוי אחד באשקלון לאביו
ודמא בן נתינה שמו אמר פעם אחת ביקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בס'
רבוא שכר ורב כהנא מתני בשמונים רבוא והיה מפתח מונח תחת מראשותיו
של אביו ולא ציערו לשנה האחרת נתן לו הקב"ה שכרו שנולדה לו פרה אדומה
בעדרו נכנסו חכמי ישראל אצלו אמר להם יודע אני שאם מבקש אני מכם כל
ממון שבעולם אתם נותנין לי לא אין אני מבקש מכם לא אותו ממון שהפסדתי
בשביל כבוד אבא וכששמעו חכמים בדבר אמרו ומה מי שאינו מצווה כך מצווה
ועושה עאכו"כ דא"ר חנינא גדול מצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה א"ר
יוסף מריש הוה אמינא מאן דהוה אמר לי הלכה כרבי יהודה דאמר סומא פטור
מן המצות עבידנא יומא טבא לרבנן אמינא אנא לא מפקידנא והא עבידנא השתא
דשמענא להא דא"ר חנינא גדול מצווה ועושה מאן דא"ל דאין הלכה כרבי יהודה
עבידנא יומא טבא לרבנן·· פירוש בששים רבוא שכר הוה משתכר בה ס' רבוא דינרי
זהב תחת מראשותיו של אביו והוא ישן· וכתבו בתוספות ובירושלמי מפרש שהיו רגליו פשוטות על התיבה
ולכך לא שבקוהו עכ' · מה מי מצווה ועושה כך שלם לו הקב"ה שכרו· האדרבי יהודה דאמר דסומא פטור מן
המצות · בפ' בתרא דב"ק החובל לא מפקידנא שהיה סגי נהור ·ומאספא לרבנן קעודה לתלמידים· תוספות
גדול המצווה ועושה נראה דהיינו טעמא דמי שמצווה ועושה עדיף לפי שדואג ומצטער יותר כן יעבור
ממי שאין מצווה ועושה שיש לו בסלו בת שאם ירצה יניח·· יז כי אתא רב דימי אמר
פעם אחת היה לבוש סירקון של זהב והיה יושב בין גדולי רומי ובאתה אמו וקרעתו
ממנו וטפחה לו על ראשו וירקה לו בפניו ולא הכלימה ונפל קורדסקין שלה והושיט
לה שלא תצטער תני אבימי בריה דרבי אבהו יש מאכיל לאביו פסיוני וטרדו מן
העולם ויש מטחינו ברחיים ומביאו לעולם הבא א"ר אבהו כגון אבימי ברי קיים
מצות כיבוד הש"ס ה' בני סמוכי הוו ליה לאבימי בחיי אביו וכי הוה אתיקר אבהו
קרי אבבא רהיט ואזיל ופתח ליה ואמר הין הין עד דמטאי התם יומא חד א"ל
אשקיין מיא אדאייתי ליה ניומנים גחין קאי עליה עד דאיתער איסתייעא מלתיה

ודרש

קדושין פרק א

ודרש אבימי מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך א"ל רב יעקב בר אבוה לאביי
כגון אנא דעד דאתינא מבי רב אבא מזגא לי כסא ואמא מזגא ליה היכי איעביד
א"ל מאמך קביל ומאבוך לא תקביל דכיון דבר תורה הוא חלשא דעתיה · רבי טרפון
הוה ליה ההיא אמא דכל אימת דהות בעיא למיסק לפוריא גחין וסליק אתא וקא
משתבח בי מדרשא אמרו ליה עדיין לא הגעת לחצי כבוד כלום זרקה ארנקי בפניך
לים ולא הכלמתה רב יוסף כי הוה שמע קל כרעא דאמיה אמר איקום מקמי שכינה
דאתיא א"ר יוחנן אשרי מי שלא חמאן · רבי יוחנן עיברתו אמו מת אביו ילדתו מתה
אמו וכן אביי ·· פירוש פעם אחת היה לבוש דמא בן נתינה סירקון לבוש שקורין סנדל שלזהב
מרוקם חוטי זהב · כמו עוף חמוד ואמו מין שלו אוזד במדבר · ונטרדו מן העולם שבעבע עליו שמוזה
לו נזוד · עין על שעודתו · יש מעתיקים בדיחוס שהוא מלאכה קשה · ומביאו לעולם הבא שמכבדן בזבין דברים
טובים ונאותים והמלאכה מטיל עליו בלשון רכה מאחר לו מוכך השעה שאינו יכול להתכבס לא ביגיעה כן
ובגמרא ירושלמי בכמין מעשה בשניהם · מעשה באחד שהיה מאכיל לאביו פסיוני פעם אחת אמר
לו אבא מאין לך כל אלה אמר ליה אבא מה איכפת לך טחון ואכול כלומר לעוס ואכול הרחמן
שקטה לו · ושוב מעשה באחד שהיה טוחן ברחיים והיה לו אב זקן ושלח המלך בשביל אביו לבא
לעבודת המלך א"ל בנו אבא טחון ואני אלך תחתיך לעבודת המלך שאין לה קצבה אם לבזיונך טוב
לך ואם למלקות טב לך זה · בני סמכי הוו ליה לאבימי בחיי אביו ואכלו הכי כיהוה קרי רבי אבהו
אבבא הוה אבימי רץ · פותח לו ואומר מנוח לאחר מכבדו לילך אין אין תפתח אפתח · אפתי"עא
מלכתא בעודו בחיי לסיים והבין בחודש מזמור אחד שבספר תהלים שלא היה מבינו קודם לכן
ודרשו יש מפרשים שבמקרא זה לבדו ודרש מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך קינה היה
אסף מיבעי ליה וודרשו שאמר שירה על שכילה הקב"ה חמתו בעצים ובאבנים שבביתו ומתוך
כך הותיר פליטה בישראל שאלמלא כן לא נשתייר מהם שריד ובהא כלה ימי את חמתו ונתחש
בציון · כגון אנא שאתי אחי ואהון לאבי ויקר לאמי ועושין לזאת מה אעשה · כיון דבר תורה הוא
חלשא דעתיהם תקבל ממנו עבודה אחרת שלא תמחן שלא לקיים כמו בכל הצורך והוא
נענע עליהם · הנסכות באותה אמו וחשתו יש במדרש שהיתה מטונפת מצורעת · ודרשו חכמי
תלמוד לאסף כתוב במדרש שאסף אמר שירה על שטבעו בארץ שעריה · משל לשפחה שהלכה
לשאוב מים מן הבאר ונשברה לבאר והיתה מצטערת ובוכה עד שבאת שפחת המלך לשאוב
מים מן הבאר ונפל אותו כלי שם התחילה הראשונה לשורר ואמרה עד עכשיו
לא הייתי קבועה שיוצא שום אדם בידו מן הבאר שאינו נחשב ועכשיו מי שיוציא אותו של זהב
יוציא כדומני · כן בני קרח שבין בלועים בשאול · שטבעו בארץ שעריה אמרו שירה לאמר מי
מוציא השערים ויוציא גם אותנו לכך אמר אסף מזמור שהוא ממשפחת קרח · רבי טרפון היה
לה אם בירושלמי פעם אחת היתה בשבת מטיילת בחצרה ויצאתה ממטות היה
לבקעה ושם רבי טרפון ידיו תחת רגליה עד שהגיעו שלא תטנף רגלה והיתה דורסת על ידיו ונשור
בירושלמי דאימא דרבי ישמעאל עבדה כל שעתא ושעתא דהוה אתי רבי ישמעאל מבי מדרשא
היתה רוחצת את רגליו והיתה שותה את המים כשאמר רבי ישמעאל שהיתה עושה כך היה
מקרב כדבר עד שבאת לבני חכמים והיתה קובלת על רבי ישמעאל בנה שלא היה מקיים מצות
כבוד ובגלל חכמים בדבר ואמר לרבי ישמעאל וספר להם המעשה ואמרו לו שיניחנה לעשות
רצונה שבענין זה הוא כבודה ·· ת"ר איזהו מורא ואיזהו כבוד · מורא
לא עומד במקומו ולא יושב במקומו ולא סותר דבריו ולא מכריעו · כבוד
מאכיל ומשקה מלביש ומנעיל מכניס ומוציא · אבעיא להו משל מי · אמר
רב יהודה משל בן רב נתן בר אושעיא משל אב · אורו ליה רבנן לרב ירמיה ואיתימא לבריה דרב ירמיה כוותיה דמאן דאמר משל אב ·· שאלו את ר"א עד היכן כבוד אב
ואם אמר להם כדי שיטול ארנקי של זהב ויזרקנו לים בפניו ולא יכלימנו ··
פירוש לא עומד במקומו במקום המיוחד לאביו לעמוד שם בסוד זקנים עם חביריו
בעצה · ולא מכריעו אם היה אביו וחכם אחר חולקים בדבר הלכה לא יאמר נראין דברי פלוני ·
משלמי מאכילו ומשקהו ומכבדו ·· ת"ר מעשה בר"א ורבי יהושע ורבי צדוק שהיו
מסובין בבית המשתה בנו של רבן גמליאל והיה רבן גמליאל עומד ומשקה עליהם נתן הכוס לר"א
ולא נטלו נתנו לרבי יהושע וקבלו א"ל ר"א מה זה יהושע אנו יושבים ורבן גמליאל ברבי עומד
ומשקה עלינו א"ל מצינו גדול ממנו ששמש אברהם גדול הדור היה וכתוב בו

קדושין פרק א

והוא עומד עליהם ושמא תאמרו כמלאכי השרת נדמו לו לא נדמו לו אלא
לערביים ואנו לא יהא ר"ג ברבי עומד ומשקה עלינו אמר להם רבי צדוק
עד מתי אתם מניחין כבודו של מקום ואתם עוסקים בכבוד הבריות הקב"ה
הוא משיב רוחות ומעלה נשיאין ומוריד מטר ומצמיח אדמה ועורך שלחן לפני
כל אחד ואחד ואנו לא יהא ר"ג ברבי עומד ומשקה עלינו׃ פירוש לא נדמו
לו אלא לערביים שאמר להם ורחצו רגליכם שהערביים משתחוים לאבק רגליהם כדאמרינן
בב"מ אמרו לו כערביים חשדתנו שמשתחוים לאבק רגליהם׃ ר"ג ברבי בלע"ז אדם גדול
וכן כל ברבי שבגמרא׃ כ ת"ר אין בעלי אומניות עומדין מפני ת"ח בשעה
שעוסקין במלאכתן ולא והא תנן כל בעלי אומנות שבירושלם עומדים מפניהם
ושואלים בשלומם ואומרים להם אחינו אנשי מקום פלוני בואכם לשלום א"ר יוחנן
מפניהם עומדים מפני ת"ח אין עומדין׃ א"ר יוסי בר אבין בא וראה כמה חביבה
מצוה בשעתה שהרי מפניהם עומדים מפני ת"ח אין עומדים ודלמא שאני התם
דאם כן נמצאת אתה מכשילם לעתיד לבא׃ פירוש שאלין מפניהם בביאתם בבכורים
היו כשעוברין בתוך ירושלם׃ נמצאת מכשילם שלא יביאו עוד ע"י ... שבזוים אותם בעיניהם
... מעולם חביבה מצוה הוא לא בני אדם הנושאים מעולם בשר הע ועוסקין במצוה
לא הוי בן למיקם מקמייהו׃ כא א"ר איבו א"ר ינאי אין ת"ח רשאים לעמוד לפני
רבו אלא שחרית וערבית כדי שלא יהא כבודו מרובה מכבוד שמים א"ל אביי כל ת"ח
שאין עומד בפני רבו נקרא רשע ואינו מאריך ימים ותלמודו משתכח שנ' וטוב לא
יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני אלהים ויראה זה איני יודע מה הוא
כשהוא אומר תקום ויראת הוי אומר מורא זו קימה׃ פירוש מכבוד שמים
שהרי פני ... אינו מקבל את שחרית וערבית קולבן מי שעומד מפניו שחרית ... יצאי
לעמוד בפניו אשערבות׃ וכתבו בתוספות דדין זה אינו נוהג לא באותם הדרים בבית הרב
דמסתמא עומדין שחרית וערבית אבל בתלמידים אחרים חייבים לעמוד אפילו מאה פעמים
ביום שמא יראה ויחשדו ואפילו אותם הדרים בבית הרב נמי אם באו פנים חדשות צריכין
לעמוד׃ וטוב לא יהיה לרשע איטוב אין תורה שנ' כי לקח טוב׃ אמה תלמודו משתכח ולא
יאריך ימים לא כצל מה טעם לפי שאינו ירא מלפני יי' ומוראה זו קימה היא כדמפרש ואזיל
מוראות׃ כב כתיב ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד באם
אל ארץ נושבת את המן אכלו עד באם אל קצה ארץ כנען אי אפשר לומר עד
בואם אל ארץ נושבת שכבר נאמר אל קצה ארץ כנען ואי אפשר לומר אל קצה
ארץ כנען שהרי כבר נאמר עד בואם הא כיצד בז' באדר מת משה ופסק
מן מלירד והיו מסתפקין ממן שבכליהם עד ט"ז בניסן תניא אידך ובני ישראל
אכלו את המן ארבעים שנה וכי ארבעים שנה אכלו והלא ארבעים שנה
חסר שלשים יום אכלו לא לומר לך עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם
מן׃ תניא אידך בז' באדר מת משה ובז' באדר נולד מנין שבשבעה מת משה
שנא' ויהי אחרי מות משה עבד יי' וכתיב ויבכו בני ישראל את משה וכתיב ויהי אחרי מות
משה עבד יי' וכתיב משה עבדי מת ועתה קום עבור וכתיב עברו בתוך המחנה
וצוו את העם וכת' והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון צא מהם ל"ג
ימים למפרע הא למדת שבז' באדר מת משה׃ ומנין שבז' באדר נולד משה
שנ' ויאמר אלהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבא
שאין ת"ל היום מה ת"ל היום היום מלאו ימי ושנותי מלמד שיושב הקב"ה
וממלא

ומלא שנותיהם על צדיקים מיום ליום ומחדש לחדש שנ׳ את מספר ימיך
אמלא׳׳ פירוש אל ארץ נושבת מעבר הירדן ואילך שהיה חשובה מארץ סיחון ועוג
כדאשכחן במשה שהיה מתאוה ליכנס לה וקרי לה טובה׳ קנה ארץ כנען בערבות מואב
שעם מת משה שהיה ארץ האמורי ועל שפת הירדן שהוא קצה כניסת ארץ כנען חסר ל׳
שנשתפקו מעוגות שהוציאו ממצרים דכתיב ויסעו מאלים ויבאו כל עדת בני ישראל למדבר
סין אשר בין אילים ובין סיני בחמשה עשר יום לחדש השני וכתיב בתריה בשבתנו על סיר
הבשר׳ וכתיב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים אלמא בזון כאויר המן התחיל לירד׳ ויבכו
בני ישראל שלשים יום פחון בערבות מואב לבכי ומשנפטרו יהושע להקימם הכינו צדה שלשה
ימים ובשלישי עברו את הירדן כדכת׳ בעוד שלשת ימים וכתיב בעשור לחדש הראשון צא ל״ב
למפרע והם י׳ דניסן יכ״ב ואחד למפרע והוא ל׳ באדר ז׳ ימים עברו מאכו וכ״ב הרי כ״ט שאדר
חסר הוא׳׳ תוספות עד בואם אל ארץ נושבת פי׳ בקונדרס היינו מעבר לירדן ואילך ~
דחשובה מארץ סיחון ועוג עד בואם אל קצה ארץ כנען היינו על שפת הירדן סיחון ועוג וקרי ליה
נושבת לפי שקרובה למדבר ומפוקת מהמדבר והויא ישוב וקצה ארץ כנען היינו סוף ארץ כנען׳׳
צא מהן ל״ב למפרע פי׳ בקונדרס שלשים יום עמדו בערבות מואב לבכי ומשנפטרו יהושע להקים
הכינו להם צדה לדרך ג׳ ימים כדכת׳ בעוד שלשת ימים אתם עוברים ממנה שאלו שלשים יום
אבל משה בז׳ בניסן ולמחרת ביום ח׳ דיבר הקב״ה עם יהושע שקודם לכן לא דיבר עמו שאין
השכינה שורה מתוך עצבות והיינו צבת והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש והקשה ר״י מקרא
אחרינא דכת׳ ביהושע ויהי מקצה שלשת ימים ויאמר יהושע אל העם התקדשו כי מחר
יעשה ה׳ בקרבכם נפלאות ומקצה ג׳ ימים היינו יום עשירי וקאמר להן למחר אלמא בי״א
בניסן וקרא קאמר בעשור לחדש וי״ל שהקב״ה דיבר עם יהושע ביום ז׳ דאבל משה שהוא
ז׳ בניסן ונתעכב דאין שכינה שורה מתוך עצבות מ״מ מקצת היום ככולו וקאמר להו בעוד
שלשת ימים תעברו את הירדן לבד מאותו יום שעומד בו יהושע אמר להם מקצה ג׳ ימים
עם אותו עם שנתעכב שמו הדבר דהיינו ל״ב כי מחר יעשה ה׳ נפלאות דהיינו ל״ב יום ויום
עשירי בחדש ודוחק הוא דבעוד שלשה ימים דקאמר הקב״ה חלוק ממקצה ג׳ ימים דקאמר
יהושע ועוד לא הוי כמו בעוד שלשת ימים שאפרשה דהתם הוי בתוך ג׳ ימים כדכתיב
ויהי ביום השלישי יום הולדת את פרעה ל״כ ויש ליישב פי׳ כאשתשן דודאי לא דיבר עמו
אז דקאמר ביום לא׳ לאבל משה דהיינו ח׳ בניסן ואמר לו הקב״ה בעוד שלשת ימים עם
אותו יום שעומד בו דהיינו יום עשירי תעברו ומקצה ג׳ ימים דקאמר יהושע להם היינו
סוף יום שני שסמוך ליום ג׳ נראה ביום ל״ב בסופו סמוך לתחלת יום ל״ג יום כמו ההוא
דפסחים במוקדן תרתי ועיילי תלתא וכן מצינו בירמיה דכת׳ מקץ שבע שנים תשלחו
איש את עבדו ופריך בערכין מאי קאמר שבע והלא עבד יוצא בשש ומשני שש למכור
ושבע לנרצע פי׳ שאם כבעבו יובל שנת ז׳ לרציעתו או למכירתו תשלחהו למה אעכב
שהיובל משמט מתחלתו קרא מקץ שבע הפסח כמו קרי תחלת יום ג׳ מקצה שלש ימים״

כ״ב משנה כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו
ונוחל את הארץ וכל שאינו עושה מצוה אחת אין מטיבין לו ואין מאריכין
לו ימיו ואינו נוחל את הארץ׳׳ גמרא ורמינהי אלו דברים שאדם
אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא אלו הן כבוד
אב ואם וגמילות חסדים והכנסת אורחים והבאת שלום בין אדם לחבירו
ותלמוד תורה כנגד כולם ׳א״ר יהודה הכי קאמר כל העושה מצוה אחת יתירה
על זכיותיו מטיבין לו ודומה כמי שקיים כל התורה כלה מכלל דהנך
אפילו בחדא נמי תנא דכי שמעינן לומר שאם היתה שקולה מכרעת וכל
העושה מצוה אחת יתירה על זכיותיו מטיבין לו ורמינהו׳ כל שזכיותיו מרובים
מעונותיו מריעין לו ודומה כמי ששרף כל התורה כלה ולא שייר ממנה
אפילו אות אחת אחד וכל שעונותיו מרובין מזכיותיו מטיבין לו ודומה כמי

שקיים כל התורה כלה ולהחסרה את אחד ממנה אמר רבי מתניתין
ר' יעקב היא ואמר עבדין ליה יום טוב ויום ביש דבא אמרה מני רבי יעקב היא ואמר
שכר מצות בהאי עלמא ליכא. פירוש כתב הרב רבינו משה בר מימון ז"ל בפי'
המשנה אלו מטיבין ומאריכין ימיו בעולם הבא ועניין נוחל את הארץ חיי העולם
הבא ואנו עתידין לבאר אותו בסנהדרין בפ' ע"כ. ופרש"י ז"ל העושה מצוה אחת
יתרה על זכיותיו מטיבין לו משמע האי שמעתא. נוחל את הארץ חיי העולם הבא. אלו דברים
שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת אבל מצוה אחריתי לא ואנן תנן מטיבים לו ונוחל את
הארץ משלל דהכך אפילו חדא נמי. ואפילו לא קיים שאר מצות בתמיה והוא רובה עונות
ואלו הניזוק שקולה מכרעת האדקתני אין דברים במקצת עונות ומחצה זכיות ומחצה ואחד
הוא. שאם היתה זכיות אחד מן המכרעת את הכף אלו הוו רובה זכיות ואינו צריך למצוה
ויש במחנה זכיות וכו' לית בה חדא מהנך צריך למצוה ותורה ובתוספות הקטן דהא בלאו הכי
והיה מתניתין וכו' דרב חסד מטה כלפי חסד כשהיו שקולים היו כבורות אבל בהכי
נמי אמרינן בתוספות ר"ה דרב חסד מטה כלפי חסד כשהיו שקולים הוא כבורותי אבל שכר עולם מטיבין
חשובי עדיף מגור ע"כ. מודיעין לו בעולם הזה לנקותו מעונותיו שיטול שכר עולם מטיבין
לו לשלם לו שכר מצותיו בחיים כדי לטרדו. מתניתין דקתני מטיבין ומודיעין דעבדין לו זה
יום טוב ויום ביש מי שעושה מצוה ותורה דמו רובא לזכות מתלבין לו בעולם הזה יום טוב
שנפרעין ממנו עונותיו שהו תקון יום טוב לו לעולם הבא. וכל שעונותיו מרובים מזכיותיו
דקתני מודיעין לו היינו דעבדין ליה הזכות יום ביש. שמשלמין לו שכר מצותיו כאן להיות
מתוקן לו יום רע ותנא דידן דקתני מטיבין לו לעוה"ב הוא דקאמר דבא אחר לעולם כדאמרינן
מעידה מטיבין לי בשכר כרות וקרן קיימת נהר מתניתין דקתני מודיעין רבי יעקב היא..
ובתוספות זכרון כרש"י לאביי ורבא וכתבו של וקשה דמשני המאי רבי יעקב היא משמע
עד השתא לא מוקמינן כרבי יעקב ולפירוש הקונטרס לאביי נמי בין מתניתין בין ברייתא
אתי כרבי יעקב. לכן פ"רח מתניתין דעבדין ליה יום טוב ויום ביש ותנוייהו בעוה"ז ומטיבין לו
דבריתא הוו כר' אמתניתין פלומר כעמים שעושין לו יום טוב כדי ליקבל שכר מצותיו בעוה"ב
ובאותו יום והוא דומה לו כמי שקיים כל התורה כולה אבל רוב ימיו של רשע שני כרעה
והיינו שעונותיו מרובין על זכיותיו ומודיעין לו היינו פעמים שעושין לו יום רע כדי לטרדו
עונותיו בעוה"ז ובאותו יום והוא דומה לו כמי ששרף כל התורה. אבל ימיו של צדיק עינוי בטובה
בעוכיותיו מרובין על עונותיו והיינו דלא כרבי יעקב דאמר שכר מצוה בהאי עלמא ליכא כלל.
כד דתניא רבי יעקב אומר אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה [illegible] בתורה שמתן שכרה בצדה שאין תחיית המתים תלויה בה. בכבוד אב ואם כתיב למען
יאריכון ימיך ולמען ייטב לך. בשלוח הקן כתיב למען ייטב לך והארכת ימים
הרי שאמר לו אביו עלה למגדל והבא לי גוזלות ועלה למגדל ושלח את האם
ונטל את הבנים בחזרתו נפל ומת היכן טובות ימיו של זה והיכן אריכות ימיו
של זה אלא למען ייטב לך לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימיך לעולם שכולו
ארוך ודלמא לאו הכי הוה רבי יעקב מעשה חזא ודלמא מהרהר בעבירה הוה
מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה ודלמא מהרהר בע"ז וכתיב למען
תפוש את בית ישראל בלבם אותו נמי קא"ר [illegible] ס"ד שכר מצות בהאי עלמא אמאי
לא אתי מצוה עליה כי היכי דלא לית' לידי הרהור והאמר רבי אלעזר שלוחי
מצוה אינם נזוקין התם בהליכתן שאני. והאמר רבי אלעזר שלוחי מצוה
אינם נזוקין לא בהליכתן ולא בחזרתן התם סולם רעוע הוה דקביע היזקא
וכל היכא דקביע היזקא לא סמכינן אניסא דכתיב ויאמר שמואל איך אלך
ושמע שאול והרגני. אמר רב יוסף אלמלא דרשיה אחר להאי קרא כרבי יעקב
בר ברתיה לא חטא ואחר מאי חזא איכא דאמרי כי האי גוונא חזא ואיכא
דאמרי

ואיבעי לישנא כדרבא דבא חזא דהוה בידו להדבר אחר אמר פה שהפיק
מרגליות ילחך עפר נפק חטא ׳׳ פירוש שאין תחיית המתים תלויה ׃ אותו מתן שכר
להודיע שאין מתן שכר לא לעולם הבא ׃ דלמא לא הוה הכי ׃ לא אירע הדבר הזה לעולם אא
מאריכין ימיו ושנותיו מתמי ׃ ודלמא אותה שעה מהרהר בעבירה הוה ולא היה לבו לשמים ׃ ומשני
מחשבה רעה ומעשה לא עשה אין הקב״ה מצרפה למעשה ולא היה לו ללקות ׃ וכתבו בתוספות
ובע״א אוקמא מחשבה רעה הקב״ה מצרפה למעשה דכת׳ מחרם אחיך יעקב תכסך בושה
ונכרת לעולם ולא מצינו שעשה עון ליעקב שום רעה אא מחשבתו הרעה אשר חשב עליו והרג
הקב״ה למעשה ומחשבה טובה שלא עשה אין הקב״ה מצרפה למעשה בדניאל ורדיוס ועד מעלי שמעון
היה משתדל לזכותיה כדי שיהיה זקוק עשה כל כחו להצילו דכי״ל מגוב אריות ולמה א״ע
שהצילו עד הערב קאמר קרא שלא הצילו לא מבקש להצילו מרבה לזכותיה ולא כתיב ועזביה
ע״ס למען תפוק מתפסו בלבם הרהורי ע״א דהא משתעי קרא ׃ והאמר רבי לעזר והכי אמרי
דרבי יעקב מעשה חזא ׃ אין אלך ואע״ג דבשלוחותיה דאליה הוה מסתפי מהזיקא דקביעא ׳׳
אלא דלשיה אחר להאי קרא ולמען ויטב לך לעולם הבא לא חטא דאיהו כמיכה הא חזא חזיר
אין שכר בעולם ויצא לתרבות רעה ׃ הא חזיר ׳׳ כה רמי ליה רב טובי בר רב קיסנא
לרבא תנן כל העושה מצוה אחת מטיבין לו עשה אין לא עשה לא ׃ ורמינהי ישב
ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה ׃ א״ל התם כגון שבא דבר עבירה לידו
וניצל הימנה כיהא דרבי חנינא בר פפא תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר מילתא
ומלי נפשיה שחנא וכו בי חמרה היא מלתא ואיתסי שבקא ערק טשא בההוא ביבני
דבי הוו עיילין ביה בתרין תרין בזימנא הוו מחזקין למחר אמרי ליה רבנן מאן נטרך
אמר להן שני נושאי קיסר שמרוני כל הלילה אמרי ליה שמא דבר עבירה בא
לידך וניצלת הימנה דתניא כל הבא דבר עבירה לידו וניצל הימנה עושין לו נס׃
גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו כגון רבי צדוק תבעתיה ההיא מטרוניתא
אמר לה מאי נפקא מינה דעבוד הא׳ למוסל א״ל אכיה דבר טמא א״ל ליה מאי
חבו׳ל הא שבקא תנורא קא מוחת ליה סליק ויתיב בגוויה א״ל מאי היא אמרה ליה
דעבוד הא נפול בהא אמרה ליה אי ידעי כולי האי לא צערתיך ׃ רב כהנא הוה
מזבין דיקולי תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר לה איזיל אקשט נפשאי סליק
וקא נפל מאיגרא לארעא אתא אליהו קבליה א״ל אטרחתן ת׳ פרסי א״ל מי גרם
לי לאו עניותא יהב ליה שיפא דדינרי ׳׳ פירוש התם שבא דבר עבירה לידו ההוא
ישב ולא עבר עבירה וקאמר בנתקבלה שכר כעבודת שבא לידו וכפה יצרו ולא עבר אין
מצוה יתירה מזו ׃ תבעתיה לזנות ׃ ביבני בית המרחץ ׃ טשא נטמן ׃ הוו מחזקי שמצויין
בו מזיקין כגון רבי צדוק שלבש כח לכוף יצרו להתגבר בקבציקתו ׃ אמר מאי נפקא מינה
דהא מילתא ולא נגלמנו׃ לא מותר לי טמא ויש לי לאוח מכאן דעבוד דאי הבועל ארמית
ואשה גדולה היתה שאין יכול להפטר ממנה נחסור כוחה להדבו ׃ קא מנחא ליה לחותו עלי
בתוכו ׃ כמל בהתאור על גיהנם ׃ אי ידעי א ידעתי שחמור עליכם הדבר כל כך ׃ דיקולי סלים
שהנשים נותנות בם פלכיהן ׃ אטרחתן שהייתי במקום רחוק אחד ארבע מאות פרסי ׃ לאו
עניותא בתמיה אם לא העניות לא הוצרכתי להיות עסקי למלאכת נשים ׃ שופא עם כלי
דינרי זהובים ׳׳ כן רמי ליה רבא לרב נחמן תנן א׳ דברים שאדם עושה
אותן אוכל פירותיהן בעוה״ז והקרן קיימת לו לעולם הבא ואו הן כבוד אב ואם
וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם
בכבוד אב ואם כתיב למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך בגמילות חסדים
כתיב רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד ׃ והבאת שלום כתיב בקש
שלום

שלום ורדפהו · וא״ר אבהו אתיא רדיפה רדיפה כתיב הכא בקש שלום ורדפהו
וכתיב התם רודף צדקה וחסד · בתלמוד תורה כתיב כי היא חייך ואורך ימיך · הכי
בשלוח הקן נמי כתיב למען ייטב לך והארכת ימים תנא ושייר · תנו תנא חדא
דברים ואת אמרת תנא ושייר אמר רבא רבי חוזי חסבדא לי אמרו צדיק כי טוב
כי פרי מעלליהם יאכלו וכי יש צדיק טוב וצדיק שאינו טוב אלא טוב לשמים
ולבריות זהו צדיק טוב · טוב לשמים ורע לבריות זהו צדיק שאינו טוב · כיוצא
בדבר אתה אומר אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו וכי יש רשע רע ויש רשע שאינו רע
אלא רע לשמים ורע לבריות הוא רשע רע · רע לשמים ואינו רע לבריות זהו רשע
שאינו רע · מצות יש לה קרן ויש לה פירות שנ׳ אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם
יאכלו · עבירה יש לה קרן ואין לה פירות שנ׳ אוי לרשע רע ואלא מה אני מקיים ויאכלו
מפרי דרכם וממועצותיהם ישבעו · עבירה שעושה פירות יש לה פירות ושאין
עושה פירות אין לה פירות · מחשבה טובה מצרפה למעשה שנ׳ אז נדברו יראי ה׳ איש
אל רעהו ויקשב ה׳ וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה׳ ולחושבי שמו · מאי
ולחושבי שמו א״ר אסי אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה
עליו הכתוב כלו עשאה · מחשבה רעה אין הקב״ה מצרפה למעשה שנ׳ און אם
ראיתי בלבי לא ישמע ה׳ ואלא מה אני מקיים הנני מביא על העם הזה רעה פרי
מחשבותם מחשבה שעושה פירות הקב״ה מצרפה למעשה מחשבה שאין בה מעשה
אין הקב״ה מצרפה למעשה ולא והא כתיב למען תפוש את ישראל בלבם א״ר אחא
בר יעקב ההוא בע״ז הוא דכת׳ דאמר מר חמורה ע״ז שכל הכופר בה כמודה בכל
התורה כולה עולא אמר כדרב הונא דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה
ושנה בה הותרה לו הותרה לו ס״ד אלא נעשית לו כהתר · א״ר אבהו משום רבי חנינא
נוח לו לאדם שיעבור עבירה בסתר ואל יחלל שם שמים וכולי כמו שכתוב לעיל
במסכת חגיגה ·· פירוש ויאריכו ימיו לעולם הבא · וייטב לך בחייך · וימצא חיים לעה״ב ·
צדקה וכבוד בעה״ז · חייך בעה״ז ואורך ימים לעה״ב · בשלוח הקן נמי וכו׳ ולותביה · רבי אורייאספמא
ליה ירנן דומה לאו דהני הולהו הבריות הוא ממנו · ונמצא טוב לשמים וטוב לבריות וכההוא כתיב
כי פרי מעלליו · אבל בחיון אבל בשלוח הקן טוב לשמים הוא ואין כאן טוב לבריות ולא כתיב
בה כי פרי מעלליו · אבל הולכך לא תנייה בהי אוכל פירותיהן בעולם הזה · רע לשמים ורע לבריות
כגון רוצח וגזלן וגנב · רע לשמים ואינו רע לבריות מגלה עריות מחלל מועדים אוכל חלב · אין
לו פירות אין נפרעין ממנו יותר מכדי רשעו · עבירה שעושה פירות כגון חלול השם שאדם חוטא
עובר עבירה ואחרים למדין ממנו לעשות כן · מחשבה שעושה פירות שקיים מחשבתו ועשה
מחשבה שעושה פירות · שקיים מחשבתו ועשה · מצרפה למעשה ונפרעין ממנו אף על
המחשבה · עולא אמר הא דכתיב פרי מחשבותם בעובר ושונה כתיב כי הדר מהדר לעשות
מצטרף למעשה ואפילו לא עביד לה אין חזרתו לשם שמים אלא שלא הוזכר לה כדרב הונא דאמר
נעשית לו כהתר · כז תנן התם אין מקיפין בחלול השם אחד שוגג ואחד מזיד
מאי אין מקיפין אמר מר זוטרא שאין עושין כחנווני המקיף אמר מר בריה
דרבינא לומר שאם היתה שקולה מכרעת ·· פירוש אין עושין לו כחנווני המקיף שאם
פעמים רבות וגובה כל הקפות וכיון אין עושין כן מלמעלה למחלל השם לא נפרעין מיד שאם
היתה כף המאזנים שקולה ויש באחד העונות חלול השם מכריעין את הכף לחובה · והאי מקיפין
לשון עיונו כמו אין מקיפין בבועי דקיבהו ואידמו שמקריב זאת אבל זאת ומעיין אם דולות
כח ת״ר לעולם יראה אדם עצמו כאלו חציו חייב וחציו זכאי עשה מצוה אחת
אשריו שהכריע עצמו לכף זכות · עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו

לכף

לכף זכות שנ' וחוטא אחד יאבד טובה הרבה בשביל חטא יחידי שחטא אבד
ממנו טובות הרבה לא רבי שמעון אומר לפי שהעולם נדון אחר רובו והיחיד
נידון אחר רובו עושה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם
כולו לכף זכות עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו
לכף חובה שנ' וחוטא אחד יאבד טובה הרבה בשביל חטא יחידי שחטא זה
אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה רשב"י אומר אפלו צדיק גמור כל ימיו
ומרד באחרונה איבד את הראשונות שנ' צדקת הצדיק לא תצילנו ביום רשעו
ואפלו רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו שום רשע שנ'
רשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו ונהוי כמחצה עונות ומחצה זכיות
אמר ריש לקיש בתוהא על הראשונות׳ פירוש לפי שהעולם נידון אחר רובו יחשב
אדם עצמו כאלו שקול כל העולם שקול מחצה צדיקים וחסידים ומחצה רשעים וכן מעשיו
שקולים כמחצה על מחצה עשה מצוה אחת נמצאו זכיותיו מכריעין ונמצא צדיק ועל ידו
כל העולם הוכרע להיות רובן צדיקים׳ וכיוצא צדיק שמרד במחצה עונות ומחצה זכיות ולכך
איבד את הראשונות׳ בתוהא מתחרט על כל הטובות שעשה׳ מתני׳ כל
שישנו במקרא ובמשנה ובדרך ארץ לא במהרה הוא חוטא שנ' והחוט המשולש
לא במהרה ינתק וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן
הישוב׳ פירוש הרמב"ם ז"ל דרך ארץ הוא חבורה בני אדם חבורה טובה בנחת ובמוסר
ועכ"ז אינו מן הישוב שאין תועלת בו בישוב העולם אבל להוציאו מן המקום תועלת למדינה
ואלו כאדם שאלו מעשיו מושבו מושב לצים ופסול לעדות׳ ל
תנא בר צדוק למה
צדיקים נמשלים בעולם הזה לאילן שכולו עומד במקום טהרה ונופו נוטה
למקום טומאה נקצץ נופו נמצא כולו עומד במקום טהרה כך הקב"ה מביא
יסורין על צדיקים בעולם הזה כדי שירשו העולם הבא שנ' והיה ראשיתך מצער
ואחריתך ישגה מאד׳ ולמה רשעים דומים בעולם הזה לאילן שכולו עומד
במקום טומאה ונופו נוטה למקום טהרה נקצץ נופו כולו עומד במקום טומאה
כך הקב"ה משפיע להם טובה בעולם הזה כדי לטורדן ולהורידן למדרגה התחתונה
של גיהנם שנ' יש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות׳ פירוש למה
צדיקים דומים בעוה"ז ביסורין הבאים עליהם׳ ונופו שנוטה מעט ממנו׳ נקצץ ממנו נופו
כך נפרעים מן הצדיקים מיעוט עבירות שבידם ונמצאו כלם נקיים׳ ולמה רשעים דומים
בעוה"ז בטוב שמשפיעים להם׳ נופו מעט ממנו כוף אלו יש בהם מיעוט טובות ועבירות נקצץ
נופו קבלו שכרם הוא קציצת נופם׳ למדרגה התחתונה כדרך שעושין מדרגות לחריצין שסביבות
המגדלים שבבתיהן קרקעותם׳ יש דרך ישר לפני איש כשרואין הרשעים שלותן נראה דרכם בעיניהם
טובה ואחרית של אותה שלוה הזמנה דרכי מות היתה׳ לא
וכבר היה רבי טרפון וזקנים
מסובין בעליית בית נתזה בלוד נשאלה שאלה זו בפניהם תלמוד גדול או מעשה
גדול נענה רבי טרפון ואמר מעשה גדול נענה רבי עקיבא ואמר תלמוד גדול נענו
כולם ואמרו תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה׳ תניא רבי יוסי אומר
גדול תלמוד שקדם לחלה מ' שנה לתרומות ולמעשרות נ"ד לשמטים ס"א ליובלות
ק"ג מאה ושלשים ק"ד הוי קסבר יובל מתחלתו הוא משמט וכשם שתלמוד קודם
למעשה כך דינו של אדם לא על ד"ת שנ' פוטר מים ראשית מדון וכשם שדינו
קודם למעשה כך שכרו קודם למעשה שנ' ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים
יירשו בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו׳ פסקא כל שאינו במקרא

ולא במשנה אינו מן הישוב · א"ר יוחנן ופסול לעדות · ת"ר האוכל בשוק הרי זה
דומה לכלב וי"א פסול לעדות · א"ר אידי בר אבין הלכה כי"א · דרש בר קפרא
רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותו ואדם טוב מטעימים אותו מפירי מעשיו
בעולם הזה · וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ הרי זה מן
שנ' ובמושב לצים לא ישב מושבו מושב לצים · פירוש בית נתזה שם העיר

שהגמרא מביא לידי מעשה נמצא שניהם בידו · גדול תלמוד תורה שקדם לחלה מ' שנה כשנכנסו
לארץ מתרגמים ניתנה להם תורה בחדש השלישי ובחלה לא נתחייבו עד שנכנסו לארץ דכתיב בבואכם וחלה
מר משנה ביאה בן מכל ביאות שבעולם שבתורה דכתיב בבו כי תבואו וכתי' נאמר בבואכם משנכנסו
לה' ובתרומות ומעשרות לאחר כיבוש וחילוק דכת' תבואת זרעך שיהא כל אחד מכיר חלקו והן
ארבעה עשר שנה הרי חמשים וארבעה ומשם התחילה למנות שמטין כדאמרינן בערכין ולשון
שמטה לסוף שבעה הרי ששים ואחד שנים ולסוף חמשים שנין יובל הרי מאה ונ"ג שנה · מתחלתו
מעשר מתחלת השנה מיום הכפורים שבדים נבערים ושדות חוזרות ועדין לא עבט אלא אבל
שבועית אינה משמטת אלא בסופה דכתיב מקץ שבע שנים תעשה שמטה לסוף ז' שנים לכ"כ
כל שנה שביעית במנין שנים ואחד · תחלת דינו ליום הדין תחלת תביעתו · שעלין מנין מה לא
עסקת בתורה · פיטור מים הפורק עול תורה ילאשות מיון היא תחלת דינו ואין מים אלא תורה דכת'
הוי כל צמא לכו למים וכשם שדין פורענות קודם לדין פורענות מעשה כן שכרו אם עסק בתורה
קודם לשכר מעשה בשבור ושמרו חקין ואחר כך לעול תשמרו זה משנה · ועשו יקיימו · ופסול
לעדות דכיון שאינו מן היישוב אין מקפיד על עדות שקר ואין לו בושת הפנים · וכן האוכל בשוק
הגזול ואין מקפיד על כבודו אינו בוש לגלגל כבודו ולויפסל · לא עלה בידו בשכרן אלא כחש בעדין
ברגזנותו ולא נשתכר כלום · דור בדור שנ' ובמושב לצים לא ישב וזה שאינו באחד מאלו במה
יתעסק אם לא בליצנות ·· תוספות גמרא גדול וכו' תימה דאמרינן בסוף פ"ק דבבא קמא
רבי יוחנן משמיה דר' וכרב תנינן והדר אמר לן קיים תחרין למד לא אמרינן הדין והאחד מר
גדול תלמוד תורה שהגמרא מביא לידי מעשה ופירש בקונטרס מיותלה במי קטן נתלה בגדול
ואם כן כיון דאמר קיים כל שכן למד שאינו חשוב כל כך למה מוכח התם מהכא דמעשה גדול
ויש לומר דהתם הכי פירושו הדר אמר לן קיים אמרינן למד לא אמרינן ונריך התם והאחד מר
גדול גמרא שהביא לידי מעשה הכי היאך קיים הרי אנו אומרים לו למד ואת אחת קיים אמרינן
למה לא אמרינן ומשנו הא למגמר הא לאגמורי כלומר למגמר לדידיה האי מעשה עדיף אבל
לאגמורי לאחרינא ודאי עדיף טפי ממעשה והלכך לימד אחריני לא אמרינן ויש מפרשים והכא
שלא למד עדיין ובא לימלך אם ילמוד תחלה או יעסוק במעשה אומרים לו ללמוד תחלה לפי שאין
עם הארץ חסיד אבל אדם שלמד כבר המעשה טוב יותר מגמרא · אין תחלת דינו שלאדם לא על
דברי תורה והא דאמרינן בפרק במה מדליקין כשמכניסים אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת
באמונה היינו דוקא לענין שאלה ששואלין לו על משא ומתן אבל מכל מקום נפרעין ממנו
תחלה על שלא קבע עתים לתורה · פסול לעדות פירש בקונטרס הואיל ואינו מקפיד על עצמו
קשה דהאי פסול לעדות דאמרינן בירושלמי שבר הוה אכול בשוקא תניא רבי מאיר אל אין שבח
לתלמיד לאכול בשוק משמע דלאחר אין קפידא ופירש רבינו חננאל דהכא מיירי שמוסף ואוכל ואח'
אבל בשוקא דפסול ואגב הוא וישלומר ששוטף כחות משה כרוטה הוכחו שבכל דבר שאינו
מקפיד עליו ולד אליהו ... כבין שהלך אצל המוכרים וטועם משל כולם מעט מעט כאן רוה מקום
אחרים ונושא השתא ... בכלב שרומה לכלב שאוכל כאן מעט וכאן מעט · ורבינו תם פירש דאוכל
בשוק היינו שאוכל סעודה יפה דגנאי יותר ··

האיש מקדש פרק שני · ל"ב

תניא רבי יהודה אומר המתרגם פסוק כצורתו הרי זה בדאי והמוסיף עליו הרי זה מחרף
ומגדף ·· פירוש פסוק כצורתו שבא לחסר תוספת התרגום שלנו לומר לא אתרגם פסוק
זה אלא כצורתו כגון לא תענה על ריב לא תסהד על דינא הרי זה בדאי · דאורבה מצוה היא להוציא
... אלא ... מתרגמינן לא תתמנע מלאלפא לחבריך · והמוסיף של ... הוסיף לפרש הרי זה מחרף ...
... רשות לפרש ... נתנה בכל מקום שאינה הרי זה מחרף ...

משנה

80

דכתיב שונא מתנות יחיה לא מר כחות לה ולא מר נחותלה ומתקדשא משום
הרעא דרבנן: פירוש מהנך בההיא הנאה מתחר עליה לקנותה' קבליה קבל עליה
סוכר דברי שעקתו לרבי זירא' לרגל בשדושים בהלכות הרגל היו מקבלין בני הרב' עני
המהפך בחררה מחזר אחריה לזכות בה מן ההפקר או שיתננה לו בעל הבית נקרא רשע
שיודל לחוי חברו' ובתוספות הקשו על פירוש זה והומר ל"ת דאיסור דהמהפך ונקט הכא
לא שייך לא דוקא כשדן זה העני להקנות בשבותת זה או כשרוצה לקנות דבר אחר וחברו מיקנו
וקונה נהוג דמיא דרב גידל ומזה קאמר דנקרא רשע כי לרה מתחר על זחת שטרח בה
תבע לך נשתכר במקום אחר אבל אם היתה החררה דהפקר ליבא איסור שאם לא יזכה
בה לא ימצא אחרת עכ"ל ושו החריכו לא הוה ידעת שרב גידל מתעסק בה ידאיגא
קמיה כמשונה שלקחתי מעולם ואינו סימן טוב שירכה אדם מקחא והוה הסון אריגא
דרבנן הפקר לתלמידים:

לו תניא מעשה בינאי המלך שהלך לכוחלית
שבמדבר וכבש שם ששים כרכים ובחזרתו הוה שמח שמחה גדולה
שלח וקרא לכל חכמי ישר' אמר להם אבותינו היו אוכלים מלוחים
בזמן שהיו עסוקים בבנין המקדש אף אנו נאכל מלוחים זכר
לאבותינו והעלו מלוחים על שלחנות של זהב ואכלו והיה שם אדם
אחד איש לץ לב רע ובליעל ואלעזר בן פועירה שמו ויאמר אלעזר
בן פועירה לינאי המלך ינאי המלך לבם של פרושים עליך ומה אעשה
הקם להם בציץ שבין עיניך היה שם זקן אחד ויהודה בן גדידא שמו
ויאמר יהודה בן גדידא לינאי המלך ינאי המלך רב לך כתר מלכות
הנח כתר תורה כהונה לזרעו של אהרן שהיו אומרים אמו נשבית
במודעי ויבוקש הדבר ולא נמצא ויבדלו חכמי ישר' בזעם ויאמר אלעזר
בן פועירה לינאי המלך ינאי המלך הדיוט שבישר' כך הוא דינו אתה מלך
וכהן גדול כך הוא דינך ומה אעשה אם אתה שומע לעצתי רומסם ותורה
מה תהא עליה הרי כרוכה ומונחת בקרן זוית כל הרוצה ללמוד יבא
וילמוד א"ר נחמן בר יצחק מיד נזרקה בו מינות דהוה ליה למימר תורה
תורה שבכתב תורה שבעל פה מאי מיד ותוצץ הרעה על ידי אלעזר בן
פועירה ויהרגו כל חכמי ישר' והיה העולם משתומם עד שבא שמעון בן
שטח והחזיר את התורה ליושנה:

פירוש ינאי המלך מן הכהנים של חשמונאי
היה' לכוחלית שם מדינה שבמדבר' מלוחין ירקות הן ונקראין קקולי בלשון ארמי כדי
שיראו רבים מלוח עליו שיח' כשהיו עסוקים בבנין בית שני שבאו מן הגולה והיו עניים והיו
עניים והיו מוצאין הנצאות במלאכה אף אנו נאכל מלוחים להיות זכר לעוני אבותינו ולהודות
לפני הקב"ה שהצליחנו והעשירנו' לבם של פרושים עליך שונאין הם ואין שמחין בהצלחתך' ומה
אעשה לידע כן הוא הקם להם בציץ שבין עיניך תן ציץ הקדש על מצחך ושמזון על רגליהם
לראשה שם כתובה בו והם יבלו את לבם למחות בך מהיות כהן' ואע"ג דלא שעת עבודה
כדאמרינן בפרק שני בגדי כהונה נתנו ליהנות בהם' ובתוספות הקשו על פירוש זה והקדש
ויבינו אם דווקא דיזמשום דכתיב בו והיה על מצחו תמיד משמע דמותר שלא בשעת
עבודה אבל בשאר בגדים לא עכ"ל' שהיו אומרים אמו נשבית במודעית לכך ראוי בו
שהיו הכותים אומרים עליו אמו נשבית בהר המודעית כדך על כותי חשמונאי היה
ונבוי פסולה לכהונה ונשאה אביו ונמצא חלל' ויבדלו חכמי ישר' לסבול חרדתו ונכך הוא

קדושין פרק ד׳

דינך כתמוהה שלא תמצא מהם׳ דומסס הרבס׳ מה תהא עליה שמא תשתכח אמר ליה הדר ספר תורה כרוכה ומונחת ובתוכו כתובות המצות ולא יעתכח׳ נבדקה בו היכות שספר כתוב שבעלפה׳ ויונצ הדעה צמחה לשון ויצא ציץ ויגמל שקדים לא בעיה לשון נוצצים כניצוץ המבעיר גחלת׳ שמעון בן שטח אחי אשתו היה והחמירתו׳׳

לח בן גרושה ובן חלוצה דעבודתו כשרה מנא לן א״ר יהודה אמר שמואל דאמר קרא והיתה לו ולזרעו אחריו בין זרע כשר ובין זרע פסול חבנה ושמואל אמר מהכא מכן יו חילו׳ פועל ידיו תרצה אפלו חולין שבו תגנה רבי ינאי אמר מהכא ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל כהן שלא היה בימיו אא זה כשר ונתחלל בעל מום דעבודתו כסולה מנלן א״ל יהודה דאמר שמואל אמר קרא לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום כשהוא שלם ולא כשהוא חסר והא שלום כתיב א״ר נחמן ואו דשלום קטיעה הוא׳׳ פירוש והיתה לו ולזרעו אחריו בין זרע כשר בין זרע פסול חלל ולכתחלה לא קאמר דהא מחולל קריה רחמנא שנחלל מקדושת כהן׳ חולין שבו חלין שבשבט לוי דקרא בשבט לוי כתיב׳ ובעל מום דעבודתו כסולה מנא לן אם עבד בשוגג דאו במזיד כתיב אך אל הפרכת לא יבא ולא יחלל את מקדשי׳ אא עבד בלא ידיעה מנא לן דלא מכשרינן ליה מהאי קרא דוהיתה לו ולזרעו אחריו׳ הנני נותן לו לעיל מוהיתה לו ולזרעו כתיב אלא בשלמים היא דכשר׳׳

תוספות ולזרעו אחריו בין זרע כשר בין זרע פסול ופריותא מבלתון אמר וזרע אילה אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מכיין ת״ל וכו׳ משמע דלשון זלע לא משתמע אלא כשר ול׳ דעאני הכא דנפשו מיותר דהוה דבי למכתב ולבניו שהדי בכנות לאו שייך בנות כהונה ולכך דרשינן מיניה אפלו זרע פסול אבל התם אינו מיותר שהדי כתב יש לו את החיובן׳

עשרה יוחסין פרק ד׳ לט

תניא וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר יי׳ אלהיך מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל וא״י גבוה מכל הארצות בשלמא בית המקדש גבוה מכל א״י היינו דכתיב דברי ריבות בשעריך וקמת ועלית אלא א״י גבוה מכל הארצות מנא לן דכתיב לכן הנה ימים באים נאם יי׳ לא יאמר עוד חי יי׳ כי אם חי יי׳ אשר העלה ואשר הביא׳׳

פירוש בשלמא ב״ה גבוה כשמעה מוכיח דהא כא׳ משתעי קרא דבדי ריבות בשעריך וקמת ועלית מכאן שהמקדש גבוה מכל א״י אלא מכל נגוויה סתם כתיב ועליה אשר העלה מארץ צפון דהיינו בבל ומכל הארצות אשר הדחתים שם וכתיב אשר העלה׳׳

מ אמר רבי אלעזר לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקייה ועלה׳ כתיב אלה העולים מתל מלח תל חרשא כרוב אדן אמר ולא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם אם מישראל הם׳ תל מלח אלו בני אדם שדומין מעשיהם למעשה סדום שנהפכו לתל מלח׳ חרשא זה שקורא אבא ואמו משתקתו׳ ולא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם אם מישראל הם זהו אסופי שנאסף מן השוק שאינו מכיר לא את אביו ולא את אמו׳ כרוב אדן ואמר א״ר אבהו אמר אדון אני אמרתי יהיו ישראל לפני חשובים ככרוב והם שמו עצמם כנמר׳ איכא דאמרי עזרא ב׳

א״ר

א״ר אבהו אמר אדון העולם שמו עצמם בנמר חשובים לפני כבריך׃
פירוש לא עלה עזרא כל עצמו של עזרא לבקרות את בבל נתכוין לפי שראה
אותה שנתערבו בגוים וראה שאין חכמי הדור עולין עמו ואין עוד בבבל שיתעסק
לבדוק בהם ולהסיר עמד והפריש פסוליהם והוליכם עמו והדור שראו הפרשתן הבינו
בהם ולא חשש שנתערבו בהם אילו העולים ולדורות הבאים כמו כון דאמר רבי
לשכת הגזית שבם היו יושבים ומיוחסי כהונה ולויה בכל יום מזהר זהירי בפסולים
וסדרים שהיו הגלי עליות דכתיב רעים וחטאים רעים בגופם וחטאים בממונם
ואמרין בחלק שמחו לאתת חבריה ומפילה אל תהוו בכך עד דלעבדא והוו מודרים
לגבי ישראל חדשא לשון מחדשים ׳ בית אבותם אבין וזרעם אמו׳ זה אסופי דלו שתיקי
מבור להודיע המושהוא מישראל והבא לא ידעו אם מישראל הם׳ אמר אדון מסדס
המקרא ודרוש את כמו אדון׳ אומר כמו אמרי אדון הקב״ה בורא קדושים כברום
הקדש כחיות דכתוב בזה פני הכרוב׳ בנמר כחיה זו שחוכה מקבדתו כמו חברתה״
מא אמר רבה בר בר חנה כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו
מעלה עליו הכתוב כאלו חרשו לכל העולם כולו וזרעו מלח שנ׳ אלה
העולים מתל מלח תל חרשא אמר רבה בר רב אדא א״ר כל הנושא
אשה לשם ממון הויין לו בנים שאינן מהוגנין שנ׳ בה׳ בגדו ושמא תאמר
ממון פלט ת״ל עתה יאכלם חדש את חלקיהם ושמא תאמר חלקו ולא
חלקה ת״ל חלקיהם ׳ ושמא תאמר לזמן מרובה ת״ל חדש מאי משמע
א״ר נחמן בר יצחק חדש נכנס וחדש יצא וממונם אבד׳ ואמר רבה
בר רב אדא והלוי ליה אמר רב סלא אמר רב המנונא כל הנושא אשה
שאינה הוגנת לו כופתו והקב״ה רוצעו ׳ ותנא על כולם אליהו כותב
והקב״ה חותם אוי לו למי שפוסל את זרעו ופוגם את משפחתו ולנושא
אשה שאינה הוגנת לו׳׳ וכל הפוסל פסול ואינו מדבר בשבחו לעולם
ואמר שמואל במומו פוסל׳׳ פירוש כאלו חרשו מאחר דלא יכלו להניח יחוסם
קרי להו תל מלח תל חרשא לשון חרס׳ בנים זרים מאחר בסולה לו ומשום ממון בסבה
כך מסיים קרא יאכלם חדש את חלקיהם ממון שנשאה בשמו יאכלם בחדש אחד׳ ושמא
תאמר חלקו ממון נכסי צאן ברזל׳ ולא חלקה ממון נכסי מלוג דהיה לאו איסור עבודה
עחזרה ליוצא לאיוחד שאינה הוגנת כסולה לו׳ כופתו הליקה בבית דין כופתין שתי
ידין על העמוד במסכת מכות כופתו קושרו ׳ רוצעו מלקהו ברצועה ׳ ועל כולם כבנים
לוים וישראלים׳ אליהו מאי דין אמר ואמר׳ אוי לו לפסול זרעו ולפוגם את משפחתו
כגון שנשא אשה שאינה הגונה לו כל הפוסל מבקר תמיד את המשפחות הוא עצמו
פסול ואינו מדבר בשבחו של עולם אין דרכו של פסול לדבר בשבח בריות לעולם״
מב ההוא גברא דעל לבי מטבחיא בנהרדעא אמר להו
הב לי בשרא אמרו ליה נטר עד דשקיל שמעיה דרב יהודה בר
יחזקאל בריש וניתיב לך אמר מאן יהודה בר שויסקאל דקדים לי דשקיל
מן קמאי אזלו אמרו ליה לרב יהודה איקפיד אפיק שופרי ושמתיה
אמרו ליה רגיל דקרי אינשי עבדי אכריז עליה דעבדא הוא אזל ההוא
גברא אזמניה לדינא לקמיה דרב נחמן אתי פתקא דהזמנה אזל
רב יהודה לקמיה דרב הונא אמר ליה איזיל או לא איזיל א״ל מיזל
לא מיבעי לך למיזל משום דגברא רבא את אלא משום יקרא דבי נשיאה

קדושין פרק ד

קום זיל אתא אשכחיה דקא עביד מעקה א"ל לא סבר מר להא דאמר
רב הונא בר אידי אמר שמואל כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור אסור
בעשיית מלאכה בפני שלשה א"ל גונדרי דגונדריא הוא דקא עבידנא א"ל
מי סני מעקה דכתיב באורייתא או מחיצה דאמור רבנן א"ל ליתיב
מר אקרקוטא א"ל ומי סני אצטבא דאמור רבנן או ספסל דאמרי אינשי
א"ל ליכול מר אתרונגא א"ל הכי אמר שמואל כל האומר אתרונגא ~
תילתא בגדלות רוחא דאית ביה לימר או אתרוג כדאמרי רבנן או ~
אתרוגא כדאמרי אינשי אמר ליה נשתי מר אנבגא א"ל [illegible] אספרגוס
כדקריה רבנן או אנפקא דאמרי אינשי א"ל מר תיתי דונג תשקינן א"ל הכי
אמר שמואל אין משתמשין באשה א"ל קטנה היא בפירוש אמר שמואל
אין משתמשין באשה כלל בין גדולה בין קטנה נשדר לה מר שלמא לילתא
א"ל הכי אמר שמואל קול באשה ערוה אפשר על ידי שליח א"ל הכי אמר
שמואל אין שואלין בשלום אשה על ידי בעלה א"ל אמר שמואל אין שואלין
בשלום אשה כלל שלחה ליה דביתהו שרוליה תיגריה דלא נישוויך כשאר
אינשי א"ל מאי שיטתיה דמר הכא א"ל טסקא דהזמנותא שדר מר אבתראי
א"ל השתא שותא דמר לא גמירנא טסקא דהזמנותא משדרנא למר
אפקיה טסקא דהזמנותא מבי חדייה ואחוי ליה א"ל הא גברא והא
טסקא א"ל הואיל ואתא מר להכא לישתעי מילי כי היכי דלא לימרו
מחניפים רבנן אהדדי אמר ליה מ"ט שמתיה מר להאי גברא צער
שליחא דרבנן ונגדיה מר דהא מנגיד על מאן דמצער שליחא דרבנן
ועדיף מיניה עבדי ליה מ"ט אכריז מר עליה דעבדא הוא א"ל דרגיל
דקרי אינשי עבדי ותניא כל הפוסל פסול ואינו מדבר בשבחו לעולם
ואמר שמואל במומו פוסל אימר דאמר שמואל למיחש ליה לאכרוזי
עליה מי אמר אדהכי והכי אתא ההוא בר דינא מנהרדעא א"ל ההוא
בר נהרדעא לרב יהודה לדידי קרית לי עבדא דאתינא מבית חשמונאי
מלכא א"ל הכי אמר שמואל כל דאמר מדבית חשמונאי קאתינא עבדא
הוא א"ל לא סבר לה מר להא דאמר רבי אבא א"ר הונא א"ר כל ת"ח שמורה
הלכה ובא ואמרה אם קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאו אין שומעין
לו א"ל הא איכא רב מתנה דסאי בותי רב מתנה לא חזיא לנהרדעא תליסר
שני תהוה יומא אתא א"ל דכיר מר מאי אמר שמואל כי קאי חדא כרעא
אגודא וחד כרעא במברא א"ל הכי אמר שמואל כל דאמר מדבו
חשמונאי קאתינא עבדא הוא דלא אשתייר מינייהו אלא ההיא רביתא
דסלקא לאיגרא ורמית קלא ואמרה כל דאמר מבית חשמונאי אתא עבדא
הוא נפלה מאיגרא ומתה אכריזו עליה דעבדא הוא ההוא יומא אקרען
כמה כתובות בנהרדעא כי קא נפיק נפקו אבתריה למירגמיה אמר להו
אי שתקיתו שתיקו ואי לא מגלינא עלייכו הא דאמר שמואל תרתי זרעייתא
איכא בנהרדעא חדא מיקריא בי יונה וחדא מיקריא בי עורבתי וסימניך
טמא טמא וטהור טהור שדיוה להוא ריגמא מידייהו וקם חטמא

בנהר

בנהר מלכא ·· פירוש כטר עד דשקיל שמעיה דרב יהודה הנשיא המתין עד
שיטול שליחו של רב יהודה הנשיא שעומד כאן ליטול כד שאסקא לשון נשאו כדנגן
חוכל שאסקי עלו כדאמרינן בפסחים כאחורי פסח תצדוס אתן לואה לך דלא שוסקו
עבדיכהו משום רביכו הלוי · ערותיה כיא עכן דאמרין לכבוד הרב כמועדקטן א״ל לרב
יהודה דניל ההוא בגירא דהדו לאופשי עבדי · לקמיה דרב הונא לוהלך בו חס יש לו לולד
נכי רב נחמן לא תבעי לן לאיזל לפני רב נחמן שאתה בזול המכן ואתה האע
במומחיה וגב נשיאותא בנהרדעא וזיין לראש בלותא · ואתניה דבי כשיתא כדאמרינן
בהעיר והוסב קטנות רב נחמן אתניה דבי כשיתא הוא מזלזל בשמעתיה דרבי ואמרין
קיה דבל[...] הוא חהן הגיטא אסור לעשות מלאכה בפני שלשה שבכאי הוא
לו ושכלות ליה שכפונים שה שאין לו מו ועשה מלאכתו · ומכדריתה הייכו מעקה
כאחדה לשורות · היסבי לומר מבועד ועכוי לשון תוה ולשון שאר בני אדם שאתה
מדבר בעלקי שכה ומתכוין היה רב יהודה לתנסו בדברין ולקנטו ולהודוש שלא הוה
לו להוכשא עלין להן אונו לשון אקרוביט ספסל · תילתא כדרות רוחא אחור שלשיש
רוחו בשה הוא משכה בזמנו · אכבכא כוס שהוא רשות והיו רגילין לשתות כוס אחד
ממעקה העשוי לשתותו שחרית · קורהו אספרגוס במסכת ברכות · אנבקא כוס שהיו עושות
ולשון אונקא היה סגור כפיהם · תותי דורגא תנא כתי שכן עמה · אין משתמשין באשה
שלא ילמוד להיות רגילה בין האנשים · קטנה הוא רב נחמן קאמר ליה · לילתא שם
אשתו · קול באשה ערוה של השמיעיני את קולך ואם אשה בשלומה תשובתו א״ל רב נחמן
אפשר לשלוח לה שאת שלום ע״י שליח · ואין שואלין בשלום אשה שמא מתוך שאת שלום
יהיו רגילין זה עם זה ע״י שליחם ויבואו לידי חיבור א״ל רב נחמן ע״י בעלה היה אני שולח
לדבר · שלחא ליה ילתא · אין שואלין בשלום אשה כלל שמרבול לבה ודעתה לימשך אחריו ·
שלחא ליה ילתא לרב נחמן · שרי ליה תיגריה כטור אותו מצמצם זהו לשון הבהמה
ואדרדתשדי ליה תיגריה לעמהר לעשות בקשת האיש או פיוסנו להפטר ממנו ·
ואי שואטיה דמר הכא מה דדכו של אדוני לשוט הלום כלומר למה בא אדוני
הכה · שותא דמר לא ולענא שאתה של אדוני אומ מכין לדבר בנחת לשונו כדוגמא
מ[...]ותא ליה בתחיוה · משחוה מתוך חיקו · אפיק דוסקא דאדמכותא הוניא שטר
הגמכה מחוקו ששלה לורב נחמן שיבא לפניו לומא מר מלו ידבר דבדי דכותו
על ריבו של אותו האיש · מנער שליחא רבנן כיזה שלוחו לפניו וחייב מלקות
דרב חנכאר אמאן דמנער שליחא דרבנן בנחמן מ״ק · יעדוכה מוניה חמודה
שמונה עשותו לו לקנסו · אדהכי אמר ההוא בר דוכיה לרב יהודה לזודי דאתיכא
מבית חשמונאי קדות לי עבד · כל דאמר מבית חשמונאי אנא עבד הוא שכבר נעו ·
הורגם הורדוס ועבדא היה ומלך תחתיהם · וקאכבנו ע״ש בית חשמונאי ומקתמא
לאו בנות ושל כתיב דנגהרוס הם נהשיב בלותם לעבדים והיו להם כולם עבדים
אם קודם שבא מעשה לידו אמר להאי שמועה לתלמידין בשם דבן נאמן נאמנה
בשעת מעשה ואם לאו אינו נאמן להעיד בשם כדו שמא מחמת מעשה הבא
לידו הוא אומרכן · אבורא שפת הנהר · אמבא על הגשר אורמו בתוך הספינה
לעבור הנהר · היקדשן במה כתובה מנשי אותה המשפחה · כיקא נניק רב יהודה ·
מדבראי לפי שבולה את כפולם · דעייתא משפחות · וקם איטמא בנהר מלכא
אותן האבנים שהשליכום נהר עמד מכשול סתימה במי הנהר ומכע את מהלך
המים איטמא סתומה כדאמרינן בתמוס טמונין · תוספות · אין שואלין בשלום
אשה כלל ויהא דאמר בהשוכר את הפועלים הוה שדה אשתך שמואלין בשלום האשה
ע״י בעלה היינו דוקא בשאלת שלום אבל לשלוח לה שלום אבלו ע״י בעלה אסור ·
מב א״ר יהודה אמר שמואל ה׳ עבדים והמדילה ד׳ גנים עבדים היו
פשחור בן אימר וכולן נטמעו בכהונה וכל כהן שיש בו עזות פנים אינו אלא
מהם ופליגא דרא דאמר ר״א אם ראית כהן בעזות מצח אל תהרהר אחריו
שנ׳ ועמך כמריבי כהן ור׳ מבין בר רב אשי אמר רב כל הנושא אשה שאינה

קדושין פרק ד'

הוגנת לו כשהקב"ה מעיד שכינתו מעיד על כל השבטים ואינו מעיד
עליו שנ' ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל אימתי עדות לישראל
בזמן ששבטים שבטי יה א"ר חמא בר חנינא כשהקב"ה משרה
שכינתו אין משרה אלא על משפחות מיוחסות שבישראל שנ' בעת ההיא
נאם יי' אהיה לאלהים לכל משפחות בית ישראל לכל ישראל לא נאמר
אלא לכל משפחות והם יהיו לי לעם" פירוש בשחר ב"ה ... ירמיה היא
נטמעו בכהונה ולא נפסק גזולה נטמעו נשאו בנות כהנים שאין מוחזקים ...
בכהונה מתוך שאין אוכלין תרומה מחמת עבודי כן אל תהרהר אחר משפחות
שהם בני מריבה כדכתיב במדינה כהן עדות לישראל אותן שהם ישראל הוא מעיד עליהם
שהם משלו משפחות ישראל משפחות שהם ישראל גמורים" מ"ד אמר רבה בר
רב הונא מעלה יתירה יש בין ישראל לגרים דאלו בישראל כתיב בהו
והייתי להם לאלהים והם יהיו לי לעם בגרים כתיב כי מי הוא זה ערב את
לבו לגשת אלי נאם יי' והייתם לי לעם ואנכי אהיה להם לאלהים א"ר חלבו
קשים גרים לישראל כספחת שנ' ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית
יעקב כתיב הכא ונספחו וכתיב התם ולשאת ולספחת" א"ר חמא
בר' חנינא כשהקב"ה מטהר שבטים שבטו של לוי מטהר תחלה
שנ' וישב מצרף ומטהר כסף וטהר את בני לוי וזקק אותם כזהב
והיו ליי' מגישי מנחה בצדקה א"ל כל כסף מטהר ממזרים שנ'
וישב מצרף ומטהר כסף מאי מגישי מנחה בצדקה א"ר יצחק צדקה
עשה הקב"ה עם ישראל שמשפחה שנטמעה נטמעה" פירוש כיון
כתיב והייתי להם לאלהים משום שאינם לעם ומתוך שהם מקרבין הם והיו לי לעם
אבל גרים דאין מקרבין אותן מן השמים אלא הם מקרבין עצמם תחלה להיות
שונין קשים גרים שאינם זהירים במצות והגבולים אלא נמשכים אחריהם ולומדים
ממעשיהם מטהר השבטים מיוחסים כסף מטהר ממזרים המטומעים בישראל
מחמת שמונים והוא גורם להם שיטהרו של עתיד לבא אין הקב"ה מבדילם מאחר
שנתערבו בהם משפחות ישראל הרבה שנ' וישב מצרף ומטהר כסף אותם שנטמעו
מגישי מנחה בצדקה צדקתי של הקב"ה עם
אומות עשרים וסופר דקרא והיו ליי' מגישי מנחה כצדקה צדקתי של הקב"ה את
שאינם מבדילם לא הודיע שנטמעו נטמעו וכ"ל סבירא ליה האי מטהר לאותבינו
כם ליהם אמר לא מטהרם ומשירם כלם" תוספות קשים גרים כו' בקונטרס
לפי שאינם בקיאים במצות ומביאים פורענות ועוד שמלמדים את ישראל ממעשיהם
ובולי וו"מ לפי שכלו ישראל ערבין זה בזה ולאו מלתא היא דהא לא נתערבו בשביל
הגרים כשקבלו התורה כמתחלה בסוטה במנה כל אחד מישראל שש מאות אלף וג' גרים
וה"ר שכולן נתערבו זה בזה ולמה לא נתערבו מן הגרים שהיו הקב"ה ערב רב
שלא היו עמהם ואמ' דקשין גרים לישראל כספחת לפי שהזהיר הקב"ה עליהם בכמה מקומות
שלא להונות אותם ואם עשה יצערום וה"ל לפי שעל ידי הגרים ישראל בגלות כדאמר
מפני מה ישראל מעונים בכל חרדות יותר משאר אומות כדי שיתוספו עליהם
גרים ולא נהירא דהא אמר ביבמות גוי שבא להתגייר אומרים לו מה ראית
שבאת להתגייר הלא ישראל דוויים דחופים ואחר התם מעתה דוכלוש הוא אחד
מ"ד קשים גרים לישראל כספחת ולא דבחר שנתגיירו קשים הם והר' אברהם פירש
דפי שאקרים בקיאין במצות ומדקדקין בהם קשים הם לישראל כספחת. ומתוך כך
הקב"ה מזכיר עונותיהם על ישראל כשאין עושין רצונו וה"ג מצינו בני צרפית שאמר
מה לי ולך איש האלהים כי באתה אלי להזכיר עוני שמתוך אותו צדק גמור היה נראה
לה שמזכיר העם עונה. פי' פירש אלכתב קשים שנטמעו בישראל ואין השכינה שורה

קדושין פרק ד׳

ג״א בל משפחה מיוחסת. וכן כראה דמשום הכי מייתי האדרבו חלבו עלהא מילתא
דרבי חמא בר חנינא׳׳ מה אר יהודה אמר שמואל כל הארצות עיסה לארץ
ישראל וא״י עיסה לבבל׳׳ פירוש עיסה כעיסה שהיא מעורבת כ״ל שאינם
מיוחסין שאר הארצות כא״י ומשום דבי משה תרומה שרגילו עיסה בפסולת עיבוים
שנסחט משקה שלהם׳ תנו רבנן בראשונה היה אר יוחנן שם בן
ד׳ אותיות חכמים מוסרין אותו לתלמידיהם פעם אחת בשבוע ואמרי
לה פעמים בשבוע׳ אר נחמן בר יצחק מסתברא כמ״ד פעם אחת בשבוע
דכתיב זה שמי לעולם לעלם כתיב רבא סבר למודעיה בפירקא א״ל ההוא
סבא לעלם כתיב רבי אבינא רמי כתיב זה שמי וכתיב זה זכרי אמר הקב״ה
לא כשאני נכתב אני נקרא נכתב אני ביו״ד ה״א ונקרא באל״ף דל״ת׳׳ ת״ר
בראשונה שם בן שתים עשרה היו מוסרים אותו לכל אדם משרבו הפריצים
היו מוסרין אותו לצנועים שבכהונה והצנועים שבכהונה מבליעין אותו
בנעימות אחיהם הכהנים׳ תניא א״ר טרפון פעם אחת עליתי אחר
אחי אמי לדוכן והטיתי אזני אצל כהן גדול ושמעתי שהבליעשם
בנעימות אחיו הכהנים אר יהודה אר שם בן מ״ב אותיות אין מוסרין
אותו אלא למי שצנוע ועניו ועומד בחצי ימיו ואינו כועס ואינו משתכר
ואינו מעמיד על מדותיו וכל היודעו והזהיר בו והמשמרו בטהרה
אהוב למעלה ונחמד למטה ואימתו מוטלת על הבריות ונוחל שתי
עולמים העולם הזה והעולם הבא׳ פירוש שם בן ד׳ אותיות קריאתו
כבתיבתו ופירשו חכמים מוסרים אותו לעלם להעלים׳ פתוב זה שמי וכתיב זה
זכרי הו״לא כתיב שמי וזכרי משמע עלמוו ב׳ שמות׳ וא״ל זה שמי מיוחד וזה אני
נזכר׳ שם בן י״ב וכן מ״ב לא פירשו לנו׳ משרבו הפריצים המשתמשים בו׳ לצנועים
אותו בנעימות אחיהם הכהנים אותם שלא היו בקיאין בו ומכוונין בשם בן ד׳ אותיות
כשהיו משמיעין את קולם בנעימה היו מאריכין להבליע את השם בן י״ב ולא היה
ניכר לרבים מקול נעימות חביריהן בנעימה בסוף קול שקודין טריפני אחר אחי
אמי שהיה לוי במסכת מדות ורבי טרפון היה כהן בתוספתא דכתובות מעשה ברבי
טרפון שקידש ש׳ נשים בשני בצורת כדי להאכילם תרומה׳ לדוכן שאומרים
היום ורבי טרפון עלה אחר הלוי או להכות בחליל ושארכלי שיר שהכל כשרים בהם
כדאמרינן בערכין אני שהייתי קטן ומריעין בקול עם אחיי נעדיקלוס כדאמרינן בערכין׳׳
ואינו מעמיד על מדותיו לנצח איבה שמא ישתמש בו להנקם׳׳ אמר זעירי
הנהקה משתמיט מיניה דרבי יוחנן דהוה א״ל גמיר בדרכי ימא חד הוו
קדמלי בארחא מטו לעוקמות דמיא אדרביה לדרבי יוחנן אכתפיה וקא
מעבר ליה א״ל אורייתן בשלה בנתין לאכשרן מאי דעתיך אמה מדתנן
עשרה יוחסין עלו מבבל אטו כהני לוי וישראל כולהו סליקו כי הוכי
דאשתיור כהני אשתיור נמי מהכי הושתמיטין הא דאמר ר״א לא עלה
עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה ועלה׳ עולא איקלע לפומבדיתא
לבי רב יהודה חזייה לרב יצחק בריה דגדל ולא נסיב אמר מ״ט לא
מנסיב ליה מר אתתא לבריה א״ל מי ידענא מהיכא אנסביה א״ל אטו
אנן מי ידעינן מהיכא קאתינן דלמא מהנך דכתיב נשים בציון ענו בתולות
בערי יהודה וכו תימא גוי ועבד הבא על בת ישראל הוולד כשר׳ ודלמא איכה ה׳

מהנך

קדושין פרק ד'

גאוסים מהנך דכתיב בהו השוכבים על מטות שן וסרוחים על ערסותם וא"ר
יוסי בר חנינא אלו בני אדם המשתינים מים בפני מטותיהם ערומים ומגנ'
ג'י בה רבי אבהו לא מעתה איהפי היינו דכתיב לכן עתה יגלו בראש גולים · א"ר
אבהו אלו בני אדם שאוכלים ושותים זה עם זה ומדבקין מטותיהן זו בזו ומחליפין
נשותיהם זה לזה ומסריחים ערסותם בשכבת זרע שאינה שלהם א"ל היכי
נעביד א"ל זיל בתר שתיקותא כי הא דבדקי בני מערבאי מינצו בי תרי בהדי
הדדי חזו הי מינייהו דשתיק ושתיק מדי האי מיוחס טפי · אמר רב שתיקותא
דבבל היינו מיוחסא איני והא איקלע רב לבי רב שמי הלכה ובדק בהו הוה בדיק לאו
מיוחסין נינהו אישתיקו דלא שתקי · א"ר יהודה א"ר אם ראית שני בני אדם שמתגרים
זה בזה שמץ פסול יש באחד מהם ואין מניחין אותם לידבק אחד בחבירו
א"ר יהושע בן לוי אם ראית שתי משפחות מתגרות זו בזו שמץ פסול באחת
מהן ואין מניחין אותה לידבק בחבירתה · פירוש דהוה אמר ליה רבי יוחנן
כתיב בגמ' ולא הוה הפזבה שהיא מאי והוואחה מבבל אודייתן כשרה בדתן לא
כשרה תלמודי אתה ותורתי כשרה לו ובתי הונך חכז מאי עתד שאתה מחזיק
בבבל כמיוחסת דתנן עשרה יוחסין וכפודאתה שעלו כל הפסולין מהובא כסוכנא אייני
דזה מיוחסת · ז"ל כתר שתיקותא שהלך משפחת שתקנות שפתם בני מדינה הם
כסולין שמתוך פסולין שהוו פורשין מהם נסכן הובה והחניקו כמדינה · ומיוחסא דבבל
היינו שתיקותא מתגר שהם קטנים שתקנים הוחזקו כמיוחסין · א"כ הכא לבדוק בבבל
היכי בודק לא בשתיקה לבדוק בשתקנות לבודב שתיחלה של האיש שהחלה שונה
חונמין בלא השוסה יין לאחרונים · ואין מניחין אותן מן העמים לידבק בחבק לפרה טילו
דמו'ל' מן השמים מדינה מביאהם · מתני' תלת עולעין בגומא בין שיתא א"ר יוחנן
עב זו חלוזון היייב ונבין שפעמים בולעתן ופעמים בולטן והדו חווה אחרי הגויא
דמוין לדוב יתני רב יוסף אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב ומסורבלין בשר
ומגדלין שער כדוב ואין להם מנוחה כדוב רבי אמי כי הוה חזי פרסא דרכיב
אמר היינו דובא נוטל א"ל רבי לוי הראני פרסיים דומים לחיילות של בית
דוד הראני חבירים דומים למלאכי חבלה הראני ישמעאלים דומין
דומין לשעירים של בית הכסא הראני ת"ח שבבבל דומין
למלאכי השרת · פירוש ותלת עלעין בגומא בחזה ראשונה שבמראה דניאל
כתיב והיא בבל · בגומא בין שיניה בטומה משמע מבבבים בין שיניה משמע שבולטות
מבחוץ זו חלוזון והדייב ונציבין גם בגמרא מפורש מקומות הם שנחם סנחריב שעשת
השבטים זדקים · בולעתן מושלה עליהם · ומסורבלין בדוב בעלי בשר לשון עובי ושומן
והוא תבולמה נראו אומרים ה מן מסורבל בבשר המלובש בבשר כסרבל · דוב אין לו מנוחה
כשהוא קשור הולך ובא תמיד לצבותין · דובא נוטה דוב נודד · הראני פרסיים בעל מעלות
וחמות היה להו וקאמר לן רבי משול לו פרסיים למה הן דומים · חיילות של בית דוד
גבורים חבירים אומה הסמוכה לפרסיים ומשחיתים הם יותר מפרסיים ·
לשעירים מלובשים שחורים ודומים לשדים · דומין למלאכי השרת לבושים לבנים
ועטופים לבנים כמלאכי השרת וכתיב והאיש לבוש הבדים והכי נמי אמרינן בבבא
מציעא על רבי יהודה שהיה מתעטף ויושב בסדינין המצויינין ודומה למלאך ובגדים
כמו אמרינן מאן מלאכי השרת רבנן ואית דקרו להו מלאכי השרת משום המצויינין
כמלאכי השרת המלובשים כאחים · מתני' כי הוה ניחא נפשיה דרבי אמר
הומניא איכא בבבל כלה דעמונאי היא · מסגריא איכא בבבל כלה דממזרי
היא בירקא איכא בבבל שני אחים יש שמחליפים נשותיהם זה לזה בירתא
דסדיא איכא בבבל היום סרו מאחרי יי' אקרא נהרא דכוורי וחזול ועני
בהו כשנתא שמתוהו רבי אחי בר יאשיה ואשמתוה אקרא דאנמר איכא

בבבל

קדושין פרק ד׳

בבבל אדא בר אהבה יש בה היום יושב בחיקו של אברהם היום נולד רבי
יהודה בבבל דאמר מר כשמת רבי עקיבא נולד רבי כשמת רבי נולד רב
יהודה כשמת רב יהודה נולד רבא כשמת רבא נולד רב אשי ללמדך שאין
צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו שנ׳ וזרח השמש ובא השמש קהלת א
עד שלא כבתה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל הרמתי שנ׳ ונר
אלהים טרם יכבה ושמואל שוכב׳ שמואל א ג

פירוש בי קא הוה כיהא נפשיה נראה

כגואה בבין יהוכיא עיר שעדה בני ססגניא עיר הוא וכל הדי בלה תקהעת נהן ביתא
יסטיא עו׳ שבס מחחדי המקום וכידע רבי היאך קרי׳ דאקשי מדה דבווני ואקני הכיף
בורפרגמק וי נח הביאל וקנה בגמלא׳ כידא בריכה העשויה לקבל דגים ובלשו בוהך׳
ואיתמור נשתמדו היום יושב בחיקו של אברהם וא׳ מת היום ׳ואב׳ אין זה רב אדא שבברייתא
ונראה האי יושב בחיקו של אברהם אבינו שנכנס לברית מילה וזה רב אדא בר אהבה שהאריך
ימים הרבה מעשת רבי עד הרבה מתלמידים בימי רב נחמן בר יצחק כדאמרינן בבבא בתרא
עב׳ בישי ובתענית כידע בשם לי׳ דרב אדא בר אהבה הוי׳׳

כ זה יגיד ליעקב
סביבין צריו רב יהודה אמר כגון הומני לפום נהרא ויהי כהנבאי ופלטיהו
בן בניהו מת ואפול על פני ואזעק בקול גדול ואומר אהה יי׳ אלהים רב ושמואל
חד אמר לטובה וחד אמר לרעה מ״ד לטובה כי הא דאיסתנדרא דמישן דתניא
לקמן בעי לשדורי ליה מושא א״ל פלטיהו בן בניהו אנן דחשבינן ליקום קמן
הכא ועבדין כיגלו להם ואמר נביאי שעשה טובה לישראל ומת בחצי ימיו
מ״ד לרעה דכתיב ותבא אותי אל שער בית יי׳ הקדמוני הפונה קדימה והנה
בפתח השער עשרים וחמשה איש ואראה בתוכם את יאזניה בן עזור
ואת פלטיה בן בניהו שרי העם וכתיב ותבא אותי אל שער בית יי׳ הפנימית
והנה בפתח ההיכל בין האולם ולמזבח כ״ה איש אחוריהם אל היכל יי׳
ופניהם קדמה ממשמע שנ׳ ופניהם קדמה איני יודע שאחוריהם אל היכל יי׳
מה ת״ל אחוריהם אל היכל יי׳ מלמד שהיו מפריעין עצמן ומתריזין
עצמם כלפי מעלה׳ וקאמר נביא מי שעשה הרעה הזאת בישראל ימות
על מיתתו׳

פירוש זה יגיד ליעקב סביבין צריו צרים שיהו סובבים אותם בארצם
והיינו שמן ומידב שהנכי להם ויתרם הכל בדאמרינן בחלק שניין ומידב שבית בושי דורנים
דין אותם זה שיהו סובבין אותם את בגלותם כגון הומניא דבבל דבלה דשמונדיה היא כואחדי
בגיל הן שיבסם נהריב לבבל נהם מצדים לישרא שבגום נהר׳ הד אמר לטובה היה מוצ׳ן
ינביא עליו׳ וחד אמר לרעה היה רע בעיני שמת מיתה ונה׳ דאיסתנדרא דמושי שפטין
גם מושי׳ מי שעשה הטובה הזאת שהזיל את הגולה מלהיות עבדים לעבודתן אלו
יודע שאחורים אל ההיכל שהוא במערב העזרה׳ מה ת״ל אחוריהם תחיה ממש כשהוא׳
מכנדע שהיו מתכוונין להראות אחורים לבנאו׳
לא את המזבח ולמעלה ולא מן הדוכן ולמעלה ולא מן סנהדרין ולמעלה

כח משנה אין בודקין
וכל שהוחזקו אבותיו משוטרי הרבים וגבאי צדקה משיאין לכהונה ואין צריך
לבדוק אחריהם רבי יוסי אומר אף מי שהיה חתום עד בערכי הישנה של צפורי
רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר אף מי שהיה מוכתב באסטרטיא של מלך׳

פירוש אין בודקין מן המזבח ולמעלה התחיל לבדוק באמהות ומצא שהיה
כהן שמש על המזבח אין צריך לבדוק באם רבי אביה דכיון דכהן שמש על המזבח
בידוע שמיוחס הוא׳ ולא מן הדוכן ולמעלה אם הועד עליו שעמד אצל הלוים בדוכן לשורר שיר׳

ולמעלה מן הדוכן

קדושין פרק ד

ולא מן [illegible] למעלה המכותא בסנהדרין הוי צריך לבדוק את אמו כן שוערי הדנים
בבאי צדקה משיאין בנותיהן לכהונה ואין נוהגין לבדוק אחריהם וטעמא דכולהו מפרש
בגמרא מה מישרא חתום בערכי היושבה של צלודי גיר סמוכה לצנחי שטמה ושנה
כי אמרינן בעירובין בעודתנעה שהוחזה דהוו עד שטמה הוא כדכתיב צגן וחושיה
בעלבו שהיה כתוב בסדרי הדיטן שהיו רגילין לחוס את הראויים לדין שהיו מיוחסין ונותנין
גל הסדר פלוני ופלוני מיוחסין הם שאין רגילין במיהמנים למנות דיין שאינו מיוחס
בכפרטיא של מלך בגמרא מפרש לה נב פסקא ולא מסנהדרין ולמעלה

מט דתני רב יוסף כשם שבית דין מנוקים מכל מום אמר מר ורשמר מאי
קרא כולך יפה רעיתי ומום אין בך אימא מורא מומא ממש אמר רב אחא בר
יעקב אמר קרא והתיצבו שם עמך עמך בדומים לך ודלמא משום שכינה
אמר רב נחמן אמר קרא ונשאו אתך בדומים לך פירוש מכל מום כשם מיוחסין
בסנהדרין קתני הן גרוע או קטנה רבא דיינין בעלמא לא בעלמן עמך מיוחסין כמותך
ודלמא משום שכינה סנהדרין באיתה שעה הוצרכו להיות מיוחסין משום שכינה שם
גבואה בהסנו שם כדכתיב ואצלתי מן הרוח רבא סנהדרין שהם לדין כבוק סנהדרין דומיא דאתך
משה ואי ונשאו אתך גר ולא גר בנושא העם לא הסנהדרין דיתנו קתני והקל מעליו
גשר אתך · נד פסקא רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר אף מי שהיה
מובתב באסטרטיא אמר רב יהודה אמר שמואל בחיילות של בית דוד
אמר יוסף מאי קרא דכתיב והתיחס בצבא המלחמה וטעמא מאי אמר
רב יהודה אמר רב כדי שתהא זכותן וזכות אבותם מסייעתן והאיכא צלק
העמוני מאי לאו דאתי מעמון לא דיתיב בעמון והאיכא אוריה החתי מאי
לאו דאתי מחת לא דיתיב בחת והאיכא אתי הגתי וכי תימא הכי נמי
דיתיב בגת והא אמר רב נחמן אתי הגתי בא ובטלה לעבודה זרה ועוד אמר רב יהודה
אמר רב ארבע מאות ילדים היו לו לדוד וכולם בני יפת תואר היו וכולם מ
מסתפרים קומי ומגדלים בלורית היו וכולם יושבים בקרוניות של זהב
[illegible] מהלכים בראשי גייסות והם הם בעלי אגרופים של דוד דהגיל לבעותי
עלמא · פירוש בחיילות של בית דוד שהיו כמים במחלוקות חדש בחדש וחוזרין
[illegible] לשון אסטרטיא מיוחסין בעלות מטרסת פלוני ופלוניות בחדש פלוני
[illegible] ליחסן מכל מום כדאמרינן שמסייעים זכות אבותם במלחמה והוא לוכא לא נבכן
על העמוני בראשי גבורים אשר לדוד נמנה · דאתי מעמון ומתגייר אמה לא דקפיד על
הגרים והא אמר רב נחמן במסכת עבודה זרה בא אתי הגתי שהיה רבת ובטלה לעבודה זרה של עטרת
מלכום והוא שם שיקוץ עמונים ילדים בחורים היו לדוד בחיילותיו ולא היו בניו בני יפת
תואר נשים שלקחו ושבו במלחמה כדכתיב והבאת אל תוך ביתך ומתוך כך היו נוהגים
[illegible] גויים מסתפרים קומי ומגדלים בלורית מאחרי ערפם · לבעותי עלמא אבל לא
[illegible] בתוך המלחמה עם שלב · נה מתנה לא יתיחד אדם עם שתי נשים
יבולי לימא מתניתין דלא כאבא שאול דתניא כל שלשים יום יוצא בחיק
ונקבר באשה ואחד · ב׳ אנשים אבל לא באיש אחד ושתי נשים אבא שאול
אומר אף באיש אחד ושתי נשים אבלו תימא אבא שאול בשעת אנינות
תדיר יצרו ורבנן סברי כרבי יצחק דאמר רבי יצחק מה יתאונן אדם חי גבר על
חטאיו אפילו בשעת אניותו של אדם יצרו מתגבר עליו ואבא שאול כי כתיב
[illegible] נמי מתרעם על מזוותיו כתיב והכי קאמר מה מתרעם על מזוותיו וכי כבר

על

קדושין פרק ד׳

על התנאין דין חיים שנחרו לו ורבנן אין מתנבד אפלו באמונות כי היוא
מעשה דההוא אתתא דהוה עובדא ואפיקתיה ·· פירוש עם שתי נשים מפני
שדעתן קלה ושתיהן נוחות להתפתות ולא תודה זו מחברתה שאף היא עשתה כמותה ·
כל שלשים יום ולד המת בתוך שלשים יום אין צריך לבכה במותו להוציאו לקבורה לבא
במטה ולא בכליבה אלא באחד · ונקבר באשה אחת ושני אנשים ואין צריך רבים ללוות
אלא ב׳ · אבל לא באיש אחד ושתי נשים משום ייחוד שלא היו בתי הקברות סמוכים לעיר ··
מה יתאונן מה מועיל לאנינות לאדם לסמוך על כך מלהזהיר ביצרו כל זמן שהוא חי
צריך להיות גבר על חטאיו שאם לא כן יהא יצרו גובר עליו והחטיאהו · על זדונותיו ועל
ק׳ ודתין הקודות אותו · מה יתאונן אדם חי למה יתאונן אדם על הבאות עליו אחד
כל החסד שאני עושה עמו שכתבתי לו לחיים ולא הבאתי עליו מיתה · וכי גבר על חטאיו
הוא שלא חטא לו ובצדקתו הוא חי בתמיה · ורבנן אפלו תנור יצירה כדקאמרת יש נחש
שפעמים שאין עם אנינות נעושין עצמן כאן כשאין תינוק מת ויוצאין לעבירה כי
ההוא עובדא דהוה עובדא בההוא אתתא ואפיקתיה לתינוק חי מחזקת מת לעבודה עם
ההולך ע״ה לקברו · לא ממורי הזקן ולב׳ ורבנן לא כולה באנא שאול כדם דין האם
שנתנו לו כי ההוא עובדא דההיא אתתא דאמרינן במועד קטן שקוננה על מתה
מזדו עד שמתו ז׳ בכיה והוא אחריהם מחרת שנתאוננה יותר על מדותיה דהוה
עיגוח ואפיקתיה לב׳ · תוספות כי היא מעשה דההוא אתתא מ״ה מעשה באשה
אחת שהיתה בוכה ומתאוננת על קבר בעלה והיה שם אדם אחד שהיה שומר תלוי
אחד וזהו לו המלך לשמרו ובא אצל האשה וכתה אותה ושמעה לו ובשעה שהלך אל התלוי לא
מצאו והיה מצטער מאד מפחד המלך ואמרה לו האשה אל תירא קח בעלי מקברו ותלהו
במקומו ואפיקתיה לבעלה ותלהו · הרי לך שאלו בשעת אנינות בגדי צרה עליה אך
הקונטרס פירש שני לשונות וכולי ליען שני וכו׳ כמותה בקבר חסידים מעשה באשה
אחת שהיו לה ז׳ בנים ומת אחד מהם והיתה בוכה ואמרו לה לא תבכי ואם לאו עוד
ימות בן אחר ולא שתקה ומת אחר וכן עשתה עד שמתו כולם והיא אחר מחמת
שנתאוננה על מדותיה · כז הנך שבייתא דאתיין לנהרדעא אסקינהו
לגבי רב עמרם חסידא אמר שקולו דרגא מקמייהו בהדי דקא חלפה
חדא מינייהו נפל נהורא באיפומא שקליה רב עמרם לדרגא דלא הוו יכלין
בי עשרה למדלייה דלייה לחודיה סליק ואזיל כי מטא לפלגא דדרגא
אפשח רמא קלא נורא בי עמרם אתו רבנן אמרו ליה כסיפתין אמר
להו מוטב תיכספו בי עמרם בעלמא הדין ולא תיכספו מינכו לעלמא
דאתי אשבעתיה ליצריה נפק מיניה כי עמודא דנורא
חזית דאת נורא ואנא בשרא ואנא עדיפנא מינך ··
עליהם לכלותם ונתנום בעליותו · בהדי דקא חלפה חדא מינייהו
כי ארובה שמו העליה לבית · פירוש אסקינהו עלוה
כמו מאורה וקא סליק להתגבר · נפל נהורא באפומא נפל אור בבית דרך כי העליה
להתגבר על יצרו · אמר נורא בי עמרם הכריז ופסק רגלין לעמוד במקומן שהיתה עוברת אצל
הדליקה כדי שיתאל מיצרו שיתביישו מהם · אתו רבנן שהיו סבורין שיש שם דליקה
לכבות את הדליקה אשבעיה רב עמרם ליצר הרע שילא ממנו ·· ולבא לכבות

כח רבי מאיר
הוה מתלוצץ בעוברי עבירה יומא חדא אידמי ליה שטן באתתא בהך גיסא
דנהרא לא הוה מברא נקט מצרא וקא עבר ואזיל כי מטא פלגא דמצרא
שבקיה אמר אילאו דקא מכרזין עלך ברקיעא הזהרו ברבי מאיר ותורתו
שויתיה לדמך בתרתי מעי · עקיבא הוה מתלוצץ בעוברי עבירה
יומא חדא אידמי ליה שטן באתתא בריש דיקלא נקטיה לדיקלא וקא סליק
ואזיל כי מטא לפלגיה דדיקלא שבקיה אמר אילאו דמכרזי ברקיע

הזהרו

רגהרו בבבי עקיבא ותנורתו שניהן לרמוך תרתי מיני׳׳ פירוש מתלתץ

בעוברי עבירה אומר שנקל הוה להתגבר על יצרו אם היו רוצין׳ חוד מוליה שטן דהוא יצר הרע׳ בהך גיסא ומנביה לצד הטני שמעבר הנהר׳ לא הוה מצא סכינה הלעברית נקט תנינא חבל מתוח מעבר הנהר אל עפתו ואוחזין בו לבא על יך קנר המוטל כלוחב הנהר׳ עבקיה יצר לבתי׳׳

נבו פלימו הוה רגיל לאומר כל יומא גירא בעיניה דשטן יומא חד מעלי דכפורי הוה אידמי ליה כעניא אתא קרא אבבא אפיקו ליה ריפתא אל יומא כי האידנא כולי עלמא אגואי ואנא אבראי עייליה וקריבו ליה ריפתא אל כולי עלמא יתיב מלא כנשוה עלמא התבר וחנה להוזחי התייה איתבוה אתבא הוה יתיב מלא כנשוה שחוה שיחנא וכיבי עליה יזקה עבוד ביה מילי דומחי אל תיב מלא כנשוה שדי ביה וכיבי עליה שכיר אמר להוהבו לי כסא יהבו ליה כסא אבמר שדי ביה כהדו ביה עקא ומית שמשו דהוו קאמרי פלימו קטל גברא פלימו קטל גבירא עריק וטש בבית הכסא הזל בתריה נפל קמיה כי חזייה דהוה מצטער גלי ליה נפשיה אל מט תמרת הכי אלא היכי אימא אל לימא מר ויחלנא ניגעריה בשטן׳׳

פירוש אהבה על השלחן אוכלין וכיבי ולנה המונחין לחה ומאוסין תיב שכיב שב כהוגן שלא תמאוסנו הבו ליה כסא מן הדיחה מזגו לו כוס אבמר שוה ביה שמה העליך בתוכו את כחו לחה היוצאה מן החזין ענעמו כחת שקא אבמר שנעיר בלעז׳׳ כחדו ביה נערכו׳ שקא ומית הוא השמיע לאפטים קול יוצא הלקוח כמו שקל׳ שמעון דקאמר פלימו קטל גברא כסבור שבאים עלין בונשי המלך מברוץ ואומרים פלימו קטל גברא׳ עדקפלימו כסבור שטן לפלימו דמצטער׳ מט אמרת להדבן׳ טשא בחנא׳ בבית הכסא חוז לעיר׳ חזייה שטן למעלי שלא תחטיאני׳׳ הבי לרמה המגלה לקבלני׳ לא היכי אומר לאחותך מעלי שלא תחטיאני׳׳

ס רבי חייא בר אשי הוה רגיל כל עידן דהוה נפיל על אפיה הוה אמר הרחמן יצילני מיצר הרע׳ יומא חד שמעתינה דביתהו אמרה מכדי הא כמה שני דפריש ליה מינאי מה טעמא קאמר הכי׳ יומא חדא הוה קא גריס בגינתיה קשטה נפשה חלפה ותנייה קמיה אמר לה מאן את אמרה אנא חרותא דהדרי מיומא תבעא אמרה ליה הבי ניהלי להך רומנה דריש צינותא שוור אזל אתייה ניהליה כי אתא לביתיה הוה קא שגרה דביתהו לתנורא סליק וקא יתיב בגויה אמרה ליה מאי האי אל הכי והכי הוה מעשה אמרה ליה אנא הואי לא אשגח בה עד דיהבת ליה סימנא אל אנא מיהא לאיסורא איכוונאי כל ימיו של אותו צדיק היה מצטער עד שמת כאותה מיתה דתניא אשה הפרה ונדרה ועבר ומסולח לה במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה שהפר לה בעלה והיתה שותה יין ומטמאה למתים׳׳

פירוש דפריש מיניה ממני אחר שמזקין ואכבסמין׳ חלטא ומה הוה מוצד הרע קשטה עצמה בתכשיטיה בקשוטין נשים בשמים ואכבסמין׳ דהזדי והביא קמיה עבוד לבנין ושנתה בעם שנייה׳ אנא חרותא שם זונה ניכרת בעיר׳ זקא יתיב בגויה חוצא מה וכתי הונה הכוס׳ זיזותא עגפקטן שבגובה הדקל׳ שור קפץ׳ נקא יתיב בגויה להמית את עצמו׳ אישה הפרה צדיכה סליחה׳ במה הכתוב מדבר מאחר שאינה חכדם מה שאכלה נהתר אכלה ומה היא צריכה סליחה׳ והיא שותה ביין מזידה ואעפי שבהתר כיון שהיא לאיסור נתכוונה צריכה סליחה׳׳

סח רבי עקיבא כי הוה מטי להאי קראה הוה בכי ומה מי שנתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה אמרה תורה צריכה כפרה וסליחה מי שנתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כמה וכמה כיוצא בדבר אתה אומר ולא ידע ואשם ונשא

ונשא עונו כשהיה רבי עקיבא מגיע לפסוק זה היה בוכה ומה מי שנתכוון
לאכול שומן ועלה בידו חלב אמרה תורה ולא ידע ואשם ונשא עונו מי
שנתכוון לאכול חלב ועלה בידו חלב עאכ״ו איסי בן יהודה אומר והוא לא ידע
ואשם ונשא עונו על דבר זה ידון כל הדווים׳׳ פירוש כל הדווים כל שיש להם
לב לדוות ידוו על זה שאינו מתכוון ויש כאן בשגגות עון׳׳ סב משנה רבי
מאיר אומר לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקייה וקלה ויתפלל למי
שהעושר והנכסים שלו שאין אומנות שאין בה עניות ועשירות שלא עניות מן
האומנות ולא עשירות מן האומנות אלא הכל לפי זכותו על אדם רשב״ן אלעזר
אומר ראית מימיך חיה ועוף שיש להם אומנות והן מתפרנסים שלא בצער
והן לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני ומה אלו שנבראו לשמשני הם
מתפרנסים שלא בצער אני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא
בצער אלא שהרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי אבא גוריין איש צדיין אומר
לא ילמד אדם את בנו חמר גמל קדר ספן רועה וחנוני שאומנותן אומנות ליסטים רבי יהודה אומר
החמרים רובן רשעים והגמלים רובן כשרים הספנים רובן חסידים טוב
שברופאים לגיהנם והכשר שבטבחים שותפו של עמלק רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבעולם
ואיני מלמד את בני אלא תורה שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקרן קיימת
לעולם הבא ושאר כל אומנות אינן כן כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה
או לידי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו הרי הוא מת ברעב אבל התורה
אינה כן אלא משמרתו מכל רע בנערותו ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו
בנערותו מהו אומר וקויי יי׳ יחליפו כח בזקנותו מהו אומר עוד ינובון בשיבה
וכן הוא אומר באברהם אבינו ואברהם זקן ויי׳ ברך את אברהם בכל מצינו שעשה
אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה שנ׳ עקב אשר שמע
אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חקותי ותורותי׳׳ פירוש נקייה

וקלה מכל שבמומא ואל יאמר בלבו אומנות זה אינה מעשרת לא יבקש רחמים ממי
שהעושר שלו׳ חמר גמל ספן קדר בעל קדרות כל אלו אומנותן לסטות כשלוקין
חמרים הם כנכסים ולוקטין עצים מן הכרמים ונידות ועוד שמשכרים לאדם ומעבירין
של תנאים׳ רועה בהמות שלו שמעבירין לרעות בשדה אחרים׳ החנוני מלווה באונאה
להטולמים ביין ובמדות בחטים׳ מעמו של אבא גוריין׳ החמרים רובן רשעים מפני
שמספרים לכם במקום הסכנה תמיד לסטות׳ הגמלים רובן כשרים שמעבירין למדבר למקום גדודי חיות׳ לפיכך מדאגים
הם בצער׳ ונפר מן המלאכה׳ הספנים רובן חסידים שנותנין למקום הסכנה תמיד
בניחים ואינו משבר לבו למקום׳ בעמים שהורג נפשות ויש בידו לרפאות העני ואינו
מרפאו׳ טוב שבטבחים ספק טרפות באות לידו וחס על ממונו ומאכילן׳ אבל התורה
אינה כן שנ׳ הבא לידי זקנה או יסורין ואינו יכול לעסוק בה הוא אוכל מקרן שכבר
דכתיב עוד ינובון בשיבה׳׳ תוספות חלא הכל לפי זכותו׳ פירוש לפי מזלו דבני חיי ומזוני
לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא׳

סב תניא רבי אומר אין לך אומנות שעוברת מן העולם אשרי מי שרואה
את הוריו באומנות מעולה אוי לו למי שרואה את חברו באומנות פגומה אי אפשר לעולם בלא בסם ובלא בורסקי אשרי
מי שאומנותו בסם ואוי לו למי שאומנותו בורסקי אי אפשר לעולם בלא זכרים

ובלא

בבא קמא פרק א

ובלא נקבות אשרי מי שבניו זכרים ואוי לו למי שבניו נקבות ר״מ א׳ לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקייה וקלה ויבקש רחמים למי שהעושר והנכסים שלו שאין עניות מן האומנות ואין עשירות מן האומנות אלא למי שהעושר שלו שנ׳ לי הכסף ולי הזהב אמר יי׳ צבאות״ פסקא ר״ח אומר ראית מימיך ·תניא רבי שמעון בן לעזר אומר מימי לא ראיתי צבי קייץ וארי סבל ושועל חנוני והם מתפרנסים שלא בצער והם לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער אני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער אלא שהרעתי את מעשי וקפחתי את פרנסתי שנ׳ עונותיכם הטו אלה״ תניא רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומנות ואיני מלמד את בני אלא תורה

פיסקא רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה שכל אומנות שבעולם אין עומדת לו אלא בימי ילדותו אבל בימי זקנותו הרי הוא מוטל ברעב אבל תורה אינו כן עומדת לו לאדם בעת ילדותו ונותנת לו אחרית ותקוה בעת זקנותו בעת ילדותו מה הוא אומר וקוי יי׳ יחליפו כח יעלו אבר כנשרים בזקנותו מהו אומר עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו״ פירוש שעוברת מן העולם שבטלה מן העולם בין שהיא נקייה בין שהיא מאוסה יש בה עושר ואם לא ... ומכל מקום אשרי מי שרואה את הוריו ואת ילדיו באומנות נקייה ... כל אומנות אין להם מתן שכר לאחד ... שכבה בא ... לאוכל ... לחולה ולזקן ... הקודמות ... עוד ינובון בשיבה ... יהיו״

סליקא מסכת קדושין

מסכת בבא קמא פרק ראשון

תניא רבי נתן אומר מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו שנ׳ ולא תשים דמים בביתך· תניא צבוע זכר לאחר ז׳ שנים נעשה עטלף· עטלף לאחר ז׳ שנים נעשה ערפד· ערפד לאחר ז׳ שנים נעשה קימוש· קימוש לאחר ז׳ שנים נעשה חוח· חוח לאחר ז׳ שנים נעשה שד· שדרו של אדם לאחר ז׳ שנים נעשה נחש והוא דלא כרע במודים״ פירוש צבוע זכר ... בעברי חפעה ·גיא הצבועים מתרגמין ... עטלף ערפדאי״ תוספות והוא דלא כרע במודים ... במסכת ... ב

וישכב חזקיהו עם אבותיו ויקברוהו במעלה קברי בני דוד אלא במעלי אצל מעולים שבמשפחה ומאן נינהו דוד ושלמה וישכיבוהו במשכב אשר מלא בשמים וזנים מאי בשמים וזנים לא אומר רבי שמואל בר נחמני אומר בשמים שכל המריח בהם בא לידי זמה״ פירוש ויקברוהו במעלה בחזקיה כתיב ... בו כרו שוחה לכבודו ונחים ... לרגלי לא אומר שחשדוה

מזוכה

בבא קמא פרק א

מגונה דבי שמ"ע בר נחמני אומר שחשדוהו מאשת איש בשלמא למ"ד
שחשדוהו מזונה היינו דכתיב כי שוחה עמוקה זונה · לא למאן דאמר
שחשדוהו מאשת איש מאי שוחה אטו אשת איש מי נפקא מכלל זונה משלי כג
בשלמא למ"ד שחשדוהו מאשת איש היינו דכתיב אתה ידעת את כל
עצתם עלי למות לא למ"ד שחשדוהו מזונה מאי למות שהשליכוהו לבאר ירמיה
טיט · דרש רבה מ"ד ויהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם אמר ירמיה
לפני הקב"ה רבונו של עולם אפילו בשעה שעושין צדקה הכשילם בבני שם
אדם מהוגנים כדי שלא יקבלו עליהם שכר ··

פירוש כי כרו שוחה לנפשי
בירמיה הנביא כתיב · עצתם עלי למות דאשת איש היתה חוב מיתה אבל בזונה
כנויה ליבה מיתה · תוספות שחשדוהו בזונה דירמיה כהן היה וזונה אסורה לכהן
אפילו בשעה שעושין צדקה ולבני ישראל דאנשי ענתות קאי לפניו לו צדקה ש"כ והכר לפניך
ענין · ד וכבוד עשו לו במותו מלמד שהושיבו ישיבה על קברו · פליגי
בה רבי נתן ורבנן חד אמר ג' וחד אמר ז' ואמרי לה ל' · ת"ר וכבוד עשו לו ד"ה ב לב
במותו זה חזקיה מלך יהודה שיצאו לפניו ל"ו אלף חלוצי כתף דברי רבי
יהודה א"ל רבי נחמיה והלא לפני אחאב עשו כן אלא שהניחו לו ספר תורה
על מטתו ואמרו קיים זה מה שכתוב בזה · האידנא נמי עבדין הכי
אפוקי מפקינן אנוחי לא מנחינן והשתא אנוחי נמי מנחינן קיים לא
אמרינן · אמר רבה בר בר חנה הוה אזילנא בהדי דרבי יוחנן למשאל שמעתא
כי הוה עייל לבית הכסא והא בעינא מיניה מילתא לא משיב לן עד דמשי
ידיו ומנח תפילין ומברך והדר אמר לן אפילו קיים אמרי לימוד לא אמרי'
והאמר מר גדול תלמוד תורה שהתלמוד מביא לידי מעשה לא קשיא
הא לאגמור הא לאגמורי ·· פירוש ככה עשו לו במותו בחזקיה כתיב וישבו
תלמידים ועוסקין בתורה שם ב' ימים הושיבו שם ישיבה וחד אמר ז' ימים · זה חזקיה
מלך יהודה לישנא דגמרא הוא ולא הוי צריך לאשמועינן דזהו חזקיה דהאי קרא חזקי
כתוב לא אבל אוחיה דמכדש מדי כבוד עשו לו במותו נקט ואמר רבי חלוצי כתף
כמו וחלצה נעלו שקרעו בגדיהם עד שגילו כתפיהם · והאידנא מפקי ס"ת · קמו גבוה
רבה · אנוחי על מטתו לא מנחינן כי הוה עייל לבית הכסא בלמוד זוטא חדא
כי הוה עייל לבית הכסא אמר לן הבורים אמר לימוד לא אמרינן לית אקרא · לחזקיה
והאידנא לא משום כבודו · וחזקיה דלימוד עדיף מקיום · מביא לידי מעשה למה מעשה
לא אמרי · תוספות שבועינן ישיבה על קברו לפי שהרביץ תורה בישראל שדאמרינן
בחלק עד מדן ועד באר שבע ולא מצאו איש ואשה תינוק ותינוקת שלא היו בקיאין
בטומאה וטהרה · ולא על קברו ממש אלא ברחוק ד' אמות דליכא לועג לרש
שקורא בתורה כתיב בעם הרמה ודוקא היכא משום לועג לרש על התוספות
עב תוספות · לו אלף דהא עבד ליקרא כגון בישיבה לכבוד דיליה ליכא משום לועג לרש
בגימטריא הכי הוו · והלא לפני אחאב עשו כן שעשו לו הספד גדול
כדאמרינן במגלה במספד הדדרמון בן טברימון במלחמה כדמתרגמינן כמספד אחאב בר
עמרי דקטל יתיה הדדרמון בן טברימון ובמלחמה היה שהיו שם עם רב וכלם ספדו עליו ואע"ג
דכתיב ותעבור הרנה במחנה ואמרינן באבוד רשעים רנה כאבוד אחאב בן עמרי דכה היו
לצדיקים שבדור אבל עבדיו ואוהביו וספדום אותו · שהניחו ס"ת על מטתו אע"ג שאסור
לישב על גבי מטה שס"ת מונח עליה שהחזקיה היה גדול בתורה
ובמעשים טובים ביותר · אמר מר גדול תלמוד תורה שמביא לידי מעשה כו' בקונטרס
אלא מעשה עדיף לית ואדרבה מהכא דייק סוף כ"ק דקידושין תלמוד גדול שמביא ·

בבא קמא פרק א׳

גבי זקנים שהיו ונשאלה בפניהם תלמוד גדול או מעשה גדול ונמנו כלם ואמרו תלמוד גדול
שמביא לידי מעשה ׳ נתוכב ל"ת דה"כ והאמר מר שתלמוד מביא לידי מעשה וכיון
שאנו אומרים קיים הרי אנו אומרים שלמוד דאלא שלמוד הוא קודם שהתלמוד מביא
לידי מעשה ולא מסוק אנחתיה השתא לחלק בין למוד ללימוד ולשנו הא לאבתרי דלימא
מעשה ולא מסיק ודאי לא אתרבן דהא ודאי עדיף שמביא את הדבים לידי מעשה
בשמלאכים וכעלתי דרב אחאי בגולה כיום קיים אמריה לומד לא אמריה לא גרס ומוח
תפלין והדר אחר לן והולא ונכיך בתלה והיאך היה מוח תפלין תחלה קודם שהיה אומר
רבשמע והלא תלמוד גדול ממעשה ומשני הא לאגמר הא לאבקודי דלגמר נעשה
גדול שמביא לידי מעשה אבל לא נמודי לאחרים לא עדיף ונכי היה מוח תפלין תחלה״

א״ר יוחנן משום רשב״י מ״ד אשריכם זורעי על כל מים משלחי רגל
השור והחמור כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים זוכה לנחלת שני שבטים
שנ׳ אשריכם זורעי ואין זריעה אלא צדקה שנ׳ זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי
חסד ואין מים אלא תורה שנ׳ הוי כל צמא לכו למים וזוכה לנחלת שני שבטים
זוכה לכולה כיוסף דכתיב בן פורת יוסף בנות צעדה עלי שור וזוכה לנחלת
יששכר דכתיב יששכר חמור גרם איכא דאמרי אויביו נופלין לפניו כיוסף
דכתיב בהם עמים ינגח יחדו אפסי ארץ וזוכה לבינה כיששכר דכתיב
ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל״ פירוש זורע
הוכן צדקה וחסד כזורע לקמיה׳ לנחלת שני שבטים דהכי משמע דכליכם ושולחן
בנחלת השור והחמור יוסף ויששכר׳ בנות צעדה עלי שור היינו כולה׳ חמור גרם מתרגם
שתיר בנכסים׳ יוסף איקרי שור בכור שורו הדר לו׳

כיצד הרגל פרק שני

א״ר סחורה א״ר הונא א״ר הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אין צריך להעלות
לו שכר משום שנ׳ ושאיה יוכת שער אמר מר בר רב אשי לדידי חזי
לי ומנגח כתורא״ פירוש הדר בחצר חבירו דלא קיימא לאגרא שלא מדעתו
אין צריך להעלות לו שכר ׳שנ׳ ושאיה יוכת שער שבית שאין דר בו מכתת שעריו
בית שאין בני אדם דרין בו והולך בה שעמו מו ההנהו לה׳ בית שהוא שאיי
ויחיד מאין אדם ויכתת שער מזיקין מכתתין אותו״

המניח פרק שלישי

ת״ר חסידים הראשונים היו מצניעין קוצותיהם וזכוכיותיהם בתוך
שדותיהם ומעמיקים להם ג׳ טפחים כדי שלא יעכב המחרישה רב ששת
שדי להו בנורא רבא שדי להו בדגלת ר׳ חזקל א״ר יהודה האי מאן דבעי
למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין רבא אמר מילי דאבות ואמרי ליה
מילי דברכות ׳ ותניא ר׳ יוסי בן יהודה בערב שבת בין השמשות שהוא
כבוד מפני שרץ במצות ׳ בעו״ש מאי ברשות הוא כדר׳ חנינא דאמר
ר׳ חנינא בואו ונצא לקראת כלה מלכתא ואמרי לה לקראת שבת מלכתא
ר׳ ינאי לביש מאניה וקאי ואמר בואי כלה בואי כלה״ פירוש כדי שלא יעכב
המחרישה בורעיהם מפרש שלא תעלה המחרישה׳ ותניא ר׳ יוסי בן יהודה בדויתה שם״
ר׳ יוסי בן יהודה אומר רץ היום מפני שהוא ומשוכה פירש אם אחד רץ ואחד מהלך והזיקו
ר׳ תניא התם חייב ועלה קאי ומוה בואו וכמה באים המקבל פני המלך״
רב שמואל בר יהודה

שור שנגח פרק ד׳ ח׳

שכיבא

בבא קמא פרק ד׳

88

שכיבא ליה ברתיה אמרו ליה רבנן לעולם קום טייל נינח דעתיה אמר
זהו מאי חזית ליה בבי טומתא דבבלאי דגידופא הוא דאמרי מאי
אכשר ליה למעבד הא אכשר להו למעבד עבדי אזל הוא לחודיה גביה
אל ויאמר יי אלי אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה וכי עלה על
דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות אלא נשא משה ק״ו בעצמו
אמר מה מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב אמרה תורה צרור את
המדינים והכיתם אותם מואבים עצמם לא כל שכן אל הקב״ה לא
כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי שתי פרידות טובות יש לי להוציא
מהם רות המואביה ונעמה העמונית והלא דברים ק״ו ומה בשביל שתי
פרידות טובות חס הקב״ה על שתי אומות גדולות ולא החריבן בתו של
רבי אם כשרה היא וראויה היא לצאת ממנה דבר טוב עאכ״ו דהוה חיה··

פירוש פרידותא הוא כלומר מעלה · מואבים עצמם שהתחילו בקלקול ושכרו את
בלעם · פרידות בעלות בתו של רבי אם ראויה לזרע כשר עאכ״ו אתחיה·· תוספות נשא
משה ק״ו המורה דת דנין דוקא אלא כלומר שעוד משה לישא ק״ו אם לא שהזהירו הכתוב
תחלה דין דם כאמר אל תצר את מואב ממה שנ׳ צרור את המדינים והכיתם אותם
כדדרשינן שת... הקהל שלא היה מותרא בלק אלא מלכא ועליו שלא היו מותרין
לא באו ... וקרא דמדינים אחר מעשה דבלק היה והאי דקאמר כמו הקב״ה למשה
לאכשעלתה על דעתך לאו דוקא · מואבים עצמם לא כל שכן · ואת תיכה מואב אדום
עמון מאי איכא למימר ויש לומר דה עבור לא אסור בהם אונגליאה שהיו מותרין
ואנגליא היה עושה שלא ברשות ואעפ שהוזכר שתי פרידות על עזמן לא אצטריך לא
חשנום מואבי·· ט אר חייא בר אבא אר יוחנן אין הקב״ה מקפח שכר

כל בריה אפלו שכר שיחה נאה דאלו בכירה דקראתה מואב אל הקב״ה למשה
אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה מלחמה הוא דלא הא אנגריא עבד
כהו צעירה דקראתיה בן עמי אל הקב״ה למשה וקרבת מול בני עמון אל תצורם
ואל תתגר בם כלל דאפלו אנגריא לא תעביד בהו ואר חייא בר אבא אר
יהושע בן קרחה לעולם יקדים אדם לדבר מצוה שבשביל לילה אחת
שקדמתה בכירה לצעירה קדמה ד׳ דורות לישראל עובד ישי דוד ושלמה ואלו
צעירה עד רחבעם דכתיב ושם אמו נעמה העמונית··

פירוש מואב לשון פריצות שהוא מאביה · אנגריאה להשתעבד בהם להביא מים ומזון להם··
תוספות לעולם יקדים אדם לדבר מצוה לשם מצוה נתכוונו בזנותא במסכת דקאמר
נזיר בפרק מי שאמר ושמע ואמר ואני··

י תניא שמעון העמסוני ואמרי
לה נחמיה העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה כיון שהגיע לאת יי אלהיך תירא
פירש אמרו לו תלמידיו רבי כל אתין שדרשת מה תהא עליהן אמר להם כשם
שקבלתי שכר על הדרישה כך קבלתי שכר על הפרישה עד שבא רבי עקיבא
ודרש את יי אלהיך תירא לרבות ת״ח··

פירוש אתין וגמין רבויין · את יי אלהיך תירא לא ידע מה לרבות·
תוספות כיון שהגיע לאת יי אלהיך תירא כו׳ · אעפ דבפ״ק דקדושין דרש נאמר איש אמו ואביו תיראו ונאמר את יי אלהיך תירא הקיש
הכתוב מורא אב ואם למורא שמים לא קשה ניחא ליה במדרשיה ואוקמיה לעשה היתה
לרבות ת״ח ואת מפני שיבה תקום ... השוה
מובהק כדתנן מורא רבך כמורא שמים ... ויש לומר דהכא ברבן
... כעין רבו··

הפרה פרק חמישי

ת״ר מעשה בבנו של נחוניא חופר שיחין שנפל לבור הגדול באו והודיעו

את

בבא קמא פרק ה'

את רבי חנינא בן דוסא שעה ראשונה א"ל שלום שנייה אמר להם שלום
שלישית אמר להם עלתה אמרו לה מי העלך אמר להם זכר של רחלים
נזדמן לי וזקן אחד מנהיגו אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא
אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער בו
יכשלו בו זרעו א"ר אחא אעפ"כ מת בנו בצמא שנ' וסביביו נשערה מאד
מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו אפילו כחוט השערה רבי נחוניה
אמר מהכא א"ל נערץ בסוד קדושים ונורא על כל סביביו א"ר חנינא
כל האומר הקב"ה ותרן הוא יותרו מעיו שנ' הצור תמים פעלו
כי כל דרכיו משפט א"ר חנא ואיתימא רבי שמואל בר נחמני מ"ד ארך
אפים ולא כתיב ארך אף ארך אפים לצדיקים ולרשעים" פירוש חופר
ומוסר הבורות לרבים ועולי רגלים שיהנו מהם· שעה ראשונה שעדיין היא ראויה
להיות חיה בתוך המים· אמר להם העלה וכן שנייה· שלישית דהוה לה שהות שתמות
כשעה חם ושהה שם· אמר להם כבר עלתה ואי כדאמרינן לקמן דפשיטא ליה דלא
המות שס' זכר של רחלים אילו של יצחק· וזקן מנהיגו זה אהרן· מצטער בו לאמר
בורות ומערות לעולי רגלים· עם סביביו צדיקים הדבקים בו· כשערה מדקדקין חוט
השערה· ונורא על כל סביביו מכל אומות משפטו עליהם· ותרן לעבור על כל
פשעים· ותרו חיין ויסתלקו חיין ונמנו שמורה אל הבריות לחטוא· ארך אף משמע
מאריך רוגזו ואחר כך מפרע ארך אפים משמע שני רצונים אחד של טובה ואחד של
רעה· לצדיקים משלם שכר טוב לאחר ולרשעים מפרע מהם לאלתר" תוספות
דבר שנצטער בו· ואת אומרת מה אם ת"ל הא מת בנו בצמא· וה"ל דמת באותו דבר עצמו לא
היה ראוי ליכשל· בירושלמי מוכח כדמות רבי חנינא נזדמן לה· ארך אפים לצדיקים
ובודק עושין כפי משמע לרשעים להאבידם מן העולם הבא ונחלק משמע לטובה
ויש לומר בשניהן כוונו לעשות תשובה היא לרעה אבל כוונו לעשות תשובה הוא
לטובה" יב' ת"ר לא יסקל אדם מרשותו לרשות הרבים· מעשה
באדם אחד שהיה מסקל מרשותו לרשות הרבים ומצאו חסיד אחד א"ל
ריקה מפני מה אתה מסקל מרשות שאינו שלך לרשות שלך· ליגלג עליו
לימים נצרך למכור שדהו והיה מהלך באותו ד"ה ונכשל באותם אבנים
אמר יפה אמר לי אותו חסיד מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך
לרשות שלך" פירוש לא יסקל לזרות אבנים· מרשות שאינה שלך שמא עתיד
אתה למכרה· לרשות שלך רשות הרבים כל ימיו חייך הוא שלו· לגלג עליו לא היה
מכיר בעצמו על דרך· יג' דרב הוה בלילה עליה דרב חסדא בדרגין
דעיזי על ענא עביד להו גבידא סמיתא" פירוש עביד לגבידא סמיותא
רגע המושבת מנקר עיניה ונכשל ונופלה בבורות· העיר אחריה כן כשהמקום נגדע
תשובתו ושכר מצוה להם כבכנסה שאינם סמיכים" י"ד שאל רבי חנינא
בן עגיל לרבי חייא בר אבא מפני מה בדברות הראשונים לא נאמר בהם
טוב ובדברות האחרונות נאמר בהם טוב א"ל עד שאתה שואלני למה
נאמר בהם טוב שאלני אם נאמר בהם טוב אם לאו שאיני יודע אם
נאמר בהם טוב אם לאו הלך אצל רבי תנחום בר חנילאי שהיה רגיל אצל
ריב"ל שהיה בקי באגדה אזל לגביה א"ל ממנו לא שמעתי אלא כך אמר לי
שמואל בר נחום אחי אמו של רבי אחא בר חנינא ואמרי לה אבי אמו של
רבי אחא בר חנינא הגיל ניתן להתחבר מאי הוי א"ר אשי ח"ו שפסקה טובה

מישראל

בבא קמא פרק ששי

מישׁ״ל אריב״ל הרואה טית בחלומו סימן יפה לו מ״ט אילולא משום
דכתיב טוב אורה וטאטאתיה במטאטא השמד חדטית קמרמן אלא
הואיל ונחה בו הכתוב לטובה תחלה שמבראשית עד וירא אלהים את האור
כי טוב לא כתיב טית וא״ר יהושע בן לוי הרואה הספר בחלומו חסן עליונן
השמים נסתלקו והני מלי בכתבא ׃ פירוש כאמר כאן טוב בבי כבוד [illegible] דכתיב
למען ייטב לך [illegible] טית שכתובה ראשונה בתורה נאמרה לטובה הספר תיבה כי לבדה

הכונס פרק ששי ט״ו

אלעזר זעירא הוה סיים מסאני אוכמי והוה אזיל בשוקא דנהרדעא אשכחוהו
דבי ריש גלותא ואמרי ליה מאי שנא הני מסאני אמר להו דקא מאבילנא
אירושלים אמרו ליה את חשיבת לאתאבולי אירושלים סבור יוהרא הוא
אתיוה וחבשוה אמר להו גברא רבה אנא אמרו ליה מנא ידעינן אמר להו
או אתון בעו מינאי מילתא או אנא איבעי מינייכו מילתא אמרו ליה בעי
את אמר להו האי מאן דקץ כופרא מאי משלם אמרו ליה משלם דמי
כופרא והא הוו תמרי אמרו ליה אימא לן את אמר להו בשיתים אמרו ליה
מאן אמר כוותיך אמר להו הא שמואל חי ובית דינו קיים שדו קמיה דשמואל אמר להו שפיר
קאמר ושבקוה ׃ פירוש מסאני [illegible] כמו מנהג אבלים [illegible]
[illegible] שהקונה הקרקע [illegible] תמרי לאחר זמן [illegible]
מסאני אוכמי משמע שלא היו רגילין במנעלים שחורים וכן משמע [illegible] תענית
[illegible] מסאני אוכמי [illegible] כדי שלא יכירו בו
[illegible] משמע שלא היו נועלים אלא שחור [illegible]
[illegible] הכל היה שחור והיינו דאמרינן [illegible] בשעת הגזרה
[illegible] שהמנעלים היו משונות [illegible] בשעת הגזרה [illegible]
[illegible] שחורים והוה [illegible]

א״ר שמואל בר נחמני א״ר יונתן אין פורענות באה לעולם אלא
בזמן שהרשעים בעולם ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה שנ׳
כי תצא אש ומצאה קוצים אימתי אש יוצאה בזמן שהקוצים מצויין
ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה שנ׳ ונאכל גדיש והכל
נאכל בגדיש לא נאמר ׃ א״ר רב יוסף מ״ד ואתם לא
תצאו איש מפתח ביתו עד בקר כיון שנתן רשות למשחית אינו
מבחין בין צדיקים לרשעים ולא עוד אלא שמתחיל מן הצדיקים תחלה
שנ׳ והכרתי ממך צדיק ורשע בכי רב יוסף כולי האי כמי לאין ורמים
א״ל הכי טיבותא הוא נביהו דכתיב כי מפני הרעה נאסף הצדיק
א״ר יהודה א״ר לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב שנ׳ ואתם
לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר ת״ר דבר בעיר כנוס רגליך שנ׳
ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר ואומר לך עמי בא בחדריך

וסגור

בבא קמא פרק ו

וסגור דלתך בעדך · ואומר מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה
מאי ואומר וכי תימא הני מילי בליליא אבל ביממא לא ת"ש לך עמי
בא בחדריך וסגור דלתך בעדך וכי תימא הני מילי דליכא אימה מגואי
אבל היכא דאיכא אימה מגואי כי נפיק ויתיב ביני אינשי בצוותא ·
בעלמא טפי מעלי · ת"ש מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה אע"ג
דמחדרים אימה מחוץ תשכל חרב · רבא בעידני דרתחא הוה סכר כוי דכת'
כי עלה מות בחלונינו · ת"ר רעב בעיר פזר רגליך שנ' ויהי רעב בארץ
וירד אברם מצרימה לגור שם · ואומר אם אמרנו נבוא העיר והרעב בעיר
ומתנו שם · מאי ואומר · וכי תימא הני מילי היכא דליכא ספק נפשות אבל
היכא דאיכא ספק נפשות לא · ת"ש לכו ונפלה אל מחנה ארם אם יחיונו
נחיה · ת"ר דבר בעיר אל יהלך אדם באמצע הדרך מפני שמלאך המות
מהלך באמצע הדרכים דכיון דיהיבא ליה רשותא מסגי להדיא · שלום
בעיר אל יהלך בצדי דרכים דכיון דליתליה רשותא מחבא חבויי ומסגי ·
ת"ר דבר בעיר אל יכנס אדם יחיד לבה"כ שמלאך המות מפקיד שם כליו ·
והני מילי היכא דלא קרוי ביה דרדקי ולא מצלו בה עשרא · ת"ר כלבים
בוכים מלאך המות בעיר · כלבים משחקים אליהו בא לעיר · והני מילי
דלית בהו נקבה ·

פירוש הנ כולי האי כמו לאין דוכין כלומר להבל חשובים · בכי העליונות שקורין לפורענות שיבותא הוא שלא יראו ברעה השתיה לבא דכתיב [illegible] ולין במלון ולא ימתין עד שתחשך ולבקר לא ישכים לצאת עד טוב בעוד חמה זורחת [illegible] כלומר טוב הוא לצאת בו ולהכנס מפני [illegible] ליה האור כי טוב [illegible] דת דוקא [illegible] כי טוב [illegible] ונתנו דלדעת [illegible] בזה [illegible] ואתם לא תצאו איש [illegible] מדקדקים בכניסה וביציאה [illegible] ורבי אומר שאין לדקדק [illegible] בהר כאן דהוא סכנה חשוב כמו לעיר אחרת [illegible] ולא בגלוי כל כך דתחא [illegible] מלאך המות [illegible] אימה היכות מות של מלאך [illegible] מזודעים דליכא ספק [illegible] אם אחרנו בארבעה אנשים [illegible] לכו ונפלה אל מחנה ארם [illegible] תא שמע פוניה דקרא ועתה [illegible] נקבה הוא דשכח ·· יז

יתיב רב אמי ורב אסי
קמיה דר' יצחק נפחא מר אמר ליה לימא מר שמעתא ומר אמר ליה לימא
מר אגדתא פתח למימר אגדתא ולא שביק מר פתח למימר שמעתא ולא
שביק מר אמר להם אמשול לכם משל לאדם שיש לו שתי נשים אחת
ילדה ואחת זקנה ילדה מלקטת לו לבנות זקנה מלקטת לו שחורות נמצא
קרח מכאן ומכאן · אמר להם הכי אימא לכו מילתא דשויא לתרוייכו
כי תצא אש ומצאה קוצים תצא מעצמה שלם ישלם המבעיר את הבערה
אמר הקב"ה עלי לשלם את הבערה שהבערתי אני הצתי אש בציון שנ'
ואני אהיה לה נאם יי' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה · שמעתתא
פתח הכתוב בנזקי ממונו ··

פירוש דשויא לתרוייכו אגדתא ושמעתתא [illegible] בדבר אחד [illegible] שתהרגו ונחטובה · כי תצא מעצמה [illegible] שקלקלנו [illegible] הדבר לשלם [illegible] הוא הבערה ·· יח

ויתאו ויאמר מי ישקני
מים מבור בית [illegible] אשר בשער ויבקעו שלשת הגבורים מאי קא מיבעיא ליה
אמר [illegible] באש קא מיבעיא ליה והסוגיא [illegible] וכתב לבסוף
[illegible] באש קא מיבעיא ליה [illegible] הוא דשלחו ליה מאי לא

אבה

אבא ז' דוד לשתויהם דלא מהדיכהו מעשנייהו אמר כך מקובלני מבית
דינו של שמואל הרמתי כל המוסר עצמו למות על דברי תורה אין אומרין
דבר הלכה משמו. פירוש טמון באש קא מבעיא ליה מעשה בא לפניו במחנה
שמואל ואנשי גייס שלו ... והוצרך לשאול הלכה אם חייבים לשלם בלא השמורים
כתובים בכבי יהודה או כטולים ברבנן מבלי למורה שלו הוא לא כנכון לא ללמוד הלכה
כמו שלחו לו ומאי לא אמרה הרשב"א ז"ל מאי קא מבעיא ליה דלא משמע תחב
למים ממש מהרבה מים הוליך את מים או תורה ומאשר במסכת סנהדרין קאמר.

מרובה פרק שביעי ז'

תניא א"ר עקיבא מפני מה החמירה תורה בטבח ומכר משלם תשלומי ארבעה
וה' מפני שנשתרש בחטא יבא אמר מפני ששנה וחטא. פירוש שנשתרש
שעה שרשים כלומר נתחזק בחטא ... דאהבו מעשיו. ב' תנן כרם רבעי
היו מציינין אותו בקוזות אדמה סימנא כי אדמה מה אדמה איכא הנאה
מיניה אף האי נמי ... שרי לאתהנויי מיניה ושל ערלה בחרסית
סימנא כחרסית מה חרסית שאין הנאה מיניה אף האי דלית ביה הנאה
ושל קברות בסיד סימנא דחיוור בעצמות ומותה ושוכר ...
דכיחור טני' א"ר שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בשביעית
... הפקר ... לבשאר שני שבוע הלעיטהו לרשע וימות והדר ...
מניחין את המעות ואומרים כל הנלקט מזה מחולל על המעות האלו.
פירוש בקוזות מעפר נוהג ... סביבות הגבולים להודיע שהוא כרם
רבעי ... ואיכא הנאה מוציא לאחר זמן בחרישה ונטיעה וקצירה ...
... חרסית ... שאין בה ... והמתה ... אבן ממחה
שהוא הפקר ... סביבות הקבר ... לרו הכירא לעוברים ושבים ...
... דבר האסור והלעיטהו לרשע וימות. ... לבעל ...
מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מגזלן. כא תלמידיו את ריב"ז
שאלו וזה לא השוה כבוד עבד לכבוד קונו אמר להם זה השוה כבוד
עבד לכבוד קונו וזה לא השוה כבוד עבד לכבוד קונו כביכול עשה עין
של מטה כאלו אינה רואה ואוזן של מטה כאלו אינה שומעת שנ' הוי המעמיקים
מיי' לסתיר עצה וכתיב ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב וכתיב
עזב ה' את הארץ כי אין ה' רואה. תניא אמר ר"מ משלו משל משום ר"ג
לבני אדם שהיו בעיר ועשו משתה אחד זימן את בני העיר ולא
זימן את בני המלך ואחד לא זימן את בני העיר ולא את בני המלך
מי מהם ענשו מרובה הוי אומר זה שזימן את בני העיר ולא את בני
המלך. א"ר מאיר בא וראה כמה גדול כח של מלאכה שור שבטלו
ממלאכתו חמשה שה שלא בטלו ממלאכתו ארבעה. אריב"ז בא וראה
כמה גדול כבוד הבריות שור שהולך ברגליו חמשה שה שהרכיבו על
כתפו ארבעה. פירוש החמירה תורה לשלם כפל ... היינו כמו ...
... מפני ... שהוא ... מהקב"ה אבל גנב לא השוה ... לקונו ...
... בני אדם ... של מעלה לא נזהר ... לסתיר עצה כמו
עצמו ... להרע. שה שהרכיבו הגנב על כתפו ונתבזה את
... הקב"ה ... תוספות מפני מה החמירה תורה

בטולין טענות גנב וטענת גנבן לא שייך הא טעמא כלל״ **כב עשר תקנות**
תקן עזרא שיהו קורין בתורה במנחה בשבת וקורין בשני ובחמישי ועזרא
תקן והא מעיקרא הוא מתקנה דתניא וילכו שלשת ימים במדבר ולא
מצאו מים דורשי רשומות כ׳ כידוע מקראות׳ אמרו אין מים אלא תורה
שנ׳ הוי כל צמא לכו למים כיון שהלכו שלשה ימים בלא תורה מיד נלאו
עמדו נביאים שביניהם ותקנו להם שיהו קורין בשבת ומפסיקין באחד
בשבת וקוראין בב׳ ומפסיקין בג׳ וד׳ וקורין בה׳ ומפסיקין ע״ש כדי שלא
ילינו בלא תורה ג׳ ימים מעיקרא תקנו חד גברא תלתא פסוקי או גברי
תלתא גברי תלתא פסוקי כנגד כהנים לוים וישראלים אתא הוא תקין
תלתא גברי עשרה פסוקי כנגד עשרה בטלנין״ פירש עשרה בטלנין
בני אדם פנויים בטלנים ממלאכתן לעסוק בצרכי צבור ולכך קורין לבית הכנסת
כדי שיהיו מצויין עשרה לבית התפלה ומתפרנסים משל צבור״ תוספות כדי שלא
ילינו ג׳ ימים בלא תורה ואת״ת ומ״ש שתקנו שני וחמישי ול״ל מעוס דאמרינן במדרש
משה רבינו ע״ה עלה בחמישי לקבל לוחות אחרונות וירד בשני ונתרצה לו המקום
לפי שהוא [illegible] באותה עליה וירידה קבעו בשני וחמישי ולכך נמי נהגו להתענות
בשני וחמישי [illegible] שעלה בהשכמה כדכתיב ועלה בבקר שודאי שכל העליות
היו ביום ולא בלילה לא תמצא כי אם ארבעים יום חסרים לילה אחת אין להקשות
מפני ולפי המדרשים בשבעה בסיון וירד בי״ז בתמוז ושבר הלוחות וביו״ח בתמוז עלה
בקש רחמים עליהם ט׳ ואחר כך לבני ישראל מ׳ יום ובכ״ט באב נתרצה המקום וירד משה
ופסל הלוחות ועשה עוד מ׳ יום מתעניים באב עד עשורי בתשרי ונתרצה המקום
וירד משה בעשורי בתשרי והלוחות בידו באותו יום מחמת המקום [illegible] ש״נ ויאמר
ה׳ סלחתי כדברך לכך סליחה ולכך הוא לדורות נמצא שא׳ יום אחרונים חסירים
לילה שהרי ביום לבא עלה בהשכמה וירד ביום הכפורים אם לא תאמר דעברו
[illegible] והא דכתיב [illegible] ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים שהן מ׳ יום
ומ׳ לילה הכי קאמר כימים הראשונים לא כלילות דאחרונות הוו חסירים לילה אחת
ואנכי [illegible] כימים לומר מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון אבל
האמצעיים בכעס ר״ל להכתב כראשונים וכתוב כימים לומר כימים ולא כלילות
[illegible] להן דרשה לחודה אתא ה״ל למכתב ואנכי עמדתי בהר מ׳ יום ומ׳ לילה ואת״ל ובסוף
[illegible] וירד שם עם ה׳ מ׳ יום ומ׳ לילה ובלוחות אחרונות כתיב נמי והוא
[illegible] לא כ׳ מעשה דאולי אכפרה בעד חטאתכם במה עמד משה
[illegible] לא הכא והא דכתיב בהר ויכתוב על הלוחות היינו אחר אותם מ׳
[illegible] לילה דאותם אחרונים היו חסרים לילה ואת בשלמא לרבי יוסי דאמר בשבת
[illegible] רסיון דההיא שתא הוה בא בשבת כוחא דעלה בחמישי לפי חשבון דאחד מלא
ואחד חסר חוץ מאב יום ה׳ הוה אבל לרבנן דאמר דביום ב׳ הוה דהחדש ר״ח סיון
[illegible] יום ל׳ מאב ביום ז׳ אם לא נאמר דלרבנן ב׳ בתמוז שלקח את העגל ודן החוטאים
ובו ביום עלה [illegible] באב וירד בהשכמה ונפסל לוחות ובכ״ט באב שהוא יום ה׳ עלה
[illegible] נאמר שבכ״ט באב ירד וכו ביום עלה ונאמר שהוא אב חסר כדי שיצא יום הירידה
ביום הכפורים כדאמר ביום נוחלין שבו נותן לוחות אחרונות אבל לפי מדרש רבי
הכתובה שאומר די״ז בתמוז ירד וביח בו שרף את העגל ודן את החוטאים וביט עלה
ונמצא [illegible] עליה של מ׳ אחרונים באב באלול לא ובא כה לא לרבנן ולא לר׳ יוסי ובם
לא [illegible] ביום הכפורים [illegible] לא נאמר דעברוה לאלול״ **כב הד כשנדו**
[illegible] כל זה היה הורקנוס מבפנים נאריסטובלוס מבחוץ והכל
[illegible] היו משלשלים להם בקופה דינרין והיו מעלים להם תמידים היה שם

זקן

זקן אחד שהיה מכיר בחכמה יונית אמר להם כל זמן שעוסקין בעבודה
אין נמסרים בידכם למחר שלשלו דינרין בקופה והעלו להם חזיר כיון
שהגיע לחצי החומה נעץ צפרניו בחומה. נזדעזעה ארץ ישראל
ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה באותה שעה אמרו ארור
שיגדל חזירים וארור אדם שילמד את בנו חכמה יונית. ועל אותה
שעה שנינו מעשה שבא עומר מגגות צריפין ושתי הלחם מבקעת
עין סוכר · וחכמה יונית מי אסירי והתניא א״ר באי לשון סורסי למה
או לשון הקודש או לשון יונית · וא״ר יוסי בבבל לשון ארמי למה או לשון
הקדש או לשון פרסי אמרו לשון יונית לחוד חכמה יונית לחוד וחכמה
יונית מי אסורה והא״ר יהודה אמר שמואל משום רבי שמעון בן גמליאל עיני
עוללה לנפשי מכל בנות עירי אלף ילדים היו בבית אבא חמש מאות
מהם למדו תורה וחמש מאות מהם למדו חכמה יונית ולא נשתייר
מהם אלא אני כאן ובן אחי אבא בעסיא אמרי שאני בית רבן גמליאל שהיו
קרובים למלכות וכדתניא המספר קומי ה״ז מדרכי האמורי אבטלוס
בר ראובן התירו לו לספר קומי מפני שהוא קרוב למלכות. של בית רבן גמליאל
התירו להם לספר בחכמה יונית מפני שקרובים למלכות ·

פירוש הורקנוס ואריסטובלוס אחים היו ונחלקו על דבר המלוכה היו
משלשלין אותן שבפנים מורידין מעל החומה דינרים ומחזירים בקופה לאותן
שבחוץ לקנות תמידין · נעץ צפרניו הקע · זקן ההוא היה כשנודרס אותו ועל אותה
שעה שנינו במנחות מעשה שבא העומר שהיה רגיל לבא מן הקרוב לירושלם לפי
שהחריבו בני המצרים את תבואות השדה · מבקעת עין סוכר שם מקום · לשון סורסי
למה לא או לשון קדש או לשון יונית הוא לשון צח וסורסי לשון מגומגם הוא · פרסי
לשון נאה מארמי באי הסמוכה לארץ נקט יוני ובבל הסמוך לפרס נקט לשון פרסי ·
חכמה יונית בני פלטין הקרובים למלכות מספרין בה · עיני עוללה לנפשי לא היה
כלומר כך אמר שמעון קורא אני על עצמי המקרא הזה שיש עלי לעולל עיני בבכי
ודמעה מכל משפחות העיר · ילדים בחורים · המספר קומי לגדל בלורית · מדרכי האמורי
שמספרים מלפניהם ומגדלין בלורית מאחוריהן · לא דרך אדם לגלח שער למעלה
מן האוזן כתשובת הגאונים · תוספות ואסור לאדם שילמד את בנו וא״ת והלא
בגולחוס של פטורוס היה כדאמרינן בפרק בתרא דסוטה ועדיין היה בשעת חרבן
כדאמרינן כשנלחמו מלכות בית חשמונאי הורקנוס ואריסטובלוס כדאמרינן [illegible] ויש לומר
[illegible] לא קבילו מיניה או נראה איהו בעי לתיקם גזרה לא מיתקרי עבדיינא
אבל לבסוף איכא גזירה דרבנן לשון סורסי כראה דלשון סורסי הוא לשון ארמי כדאמרינן
אליהו לשון סורסי קל בעיניו שהרי בתורה בנביאים ובכתובים תלה לו הכתוב כבוד · בתורה
דכתיב יגר שהדותא · בנביאים דכתיב כדנה תאמרון להון · בכתובים דניאל ועזרא · ולכן
היה מדבר נחוס ונראה גמי קורהו לשון סורסי · אע״ג דכתיב ביה וידברו הכשדים למלך ארמית
הוא דנקט הכא כדי לשון סורסי ובבבל נקט לשון ארמי אמר דבאיתם לפי שמעט משתנה
בשין לשון לשון שמדברים אותו לשון צח במדינה אחת ויותר מגומגמת בי אונקלוס הגר תרגם
על הגל הזה סהוד וגוזה הדין ולכן קרא לו יונתן שהדותא ונראה לו לשון שנקרא לון הוא לשון סורסי
ובלשם בורוא נקרא סורסי דסוריה הוא ארם נהרים ואנם נותה שכבש דוד וע״ש שקרובה
לא״י אין לשון ארמי שלה צח כל כך · התירו לספר קומי מתחלה לא גזרו על קרובים למלכות והיו
היו רגיל כדאשכחן במעולה שהכין אבטולמוס בן ראובן ובכר קומי שלא היו שהוא והיו
יהטעה אותם ·
כד׳ דרש רבי דוסתאי דמן בירי ובנחה יאמר שובה

יגי

ושתי רבבות אלפי ישראל ללמוד שאין שכינה שורה על פחות משני אלפים
ושני רבבות חסר אחד והיתה עוברת ביניהם נמצא לה להשלים ונבח
בה כלב והפילה נמצא זה גרם לשכינה שתסתלק מישראל״ תוספות
שני אלפים ושתי רבבות גרסינן ולא שני אלפי רבבות דבמדבר לא היו כי אם ששים רבוא
ושורה שכינה ולא שייך כאן הא דאמר דוכי מלאכות דכל כי עשרה שכינה שריא והכא
אכבואים ומשכן קאמר״

החובל פרק שמיני כ״ה

תניא רבי יהודה אומר סומא אין לו בשת וכן היה רבי יהודה פוטרו מכל מצות
האמורות בתורה א״ר ששת בריה דרב חוזי מ״ט דרבי יהודה אמר קרא אלה
המצות והחקים והמשפטים כל שישנו במשפטים ישנו במצות וחקים
וכל שאינו בר משפטים אינו במצות וחקים א״ר יוסף מריש הוה אמינא
מאן דאמר הלכה כרבי יהודה דאמר סומא פטור מן המצות קא עבידנא
יומא טבא לרבנן מ״ט דלא מפקידנא וקא עבידנא מצות והשתא דשמענא
להא דרבי חנינא דא״ר חנינא גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה
מ״ד לי אין הלכה כרבי יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן מ״ט כי מפקידנא
אית לי אגרא טפי״ ניכוש סומא אין לו בשת אם בייש הוא את חבירו
פטור כל שישנו במשפטים דהא מיפקיד מכלל ישנא רב יוסף מאור עינים הוה״ תוספות
סומא אין לו בשת דסומא שבייש פטור אבל המבייש את הסומא חייב דהא לא משתמע
מעיניה שהוא פטור וכן משמע מתוך פי׳ הקל וחומר דפי׳ דדייק ממתניתין דלא כרבי יהודה
מדלא קתני סומא שבייש פטור כדקתני ישן שבייש פטור משמע דלא מצי דייק מדקתני
המבייש את הסומא חייב דמודה רבי יהודה דמבייש את הסומא חייב״ כו״ן משנה
אע״פ שהוא נותן לו אין נמחל לו עד שיבקש ממנו שנ׳ ועתה השב אשת
האיש ומנין שאם לא מחל לו שהוא אכזרי שנ׳ ויתפלל אברהם אל האלהים״
גמרא ת״ר כל אלו שאמרו דמי בשתו אבל צערו אפילו הביא כל אילי
נביות שבעולם אין נמחל לו עד שיבקש ממנו שנ׳ השב אשת האיש
כי נביא הוא ויתפלל בעדך אשת נביא בעי אהדורי אשת אחר לא בעי
אהדורי א״ר שמואל בר נחמני א״ר יונתן השב אשת האיש מכל מקום ודקא אמרת
הגוי גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר לי אחותי היא והיא גם היא אמרה אחי
הוא נביא הוא וכבר למד הכסנאי שבא לעיר על עסקי אכילה ושתיה
שואלין אותו אשתך היא אחותך היא מכאן לבן נח שנהרג שהיה לו ללמוד
ולא למד כי עצר עצר ה׳ א״ר אלעזר שתי עצירות הללו למה אחת באיש
שכבת זרע ושתים באשה שכבת זרע ולידה במתניתא תנא שתים באיש
ש״ז וקטנים ושלשה באשה ש״ז וקטנים ולידה רבינא אמר שלש באיש ש״ז
וקטנים ופי הטבעת ארבעה באשה ש״ז ולידה וקטנים ופי הטבעת בעד
כל רחם אמרי דבי רבי ינאי אפילו תרנגולת של בית אבימלך לא הטילה
ביצתה א״ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמור רבנן כל המבקש
רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה אמר ליה דכתיב
וה׳ שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו א״ל את אמרת מהתם ואנא

אמינא

בבא קמא פרק ח

אמינא מהכא ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך
ואת אשתו ואמהותיו וכתיב ויי' פקד את שרה כאשר אמר אברהם אל
אבימלך ·· פירוש כל אילו שאמרנו סלע מנה ומאתים וארבע מאות דמי בושה
אבל צער שנוהג על בושתו אינו נמחל לו · שהיה לו ללמוד ולא למוד דרך ארץ מולק חמר
לוה החמורה נביא הוה דמשמע אין ממש בדבריך וראוי אתה ליהרג · שבכתה הם שבמעי
חשה לא יכול לבלוע כי טבעת נקב הגדולים נסגרו כבר מולא כתיב ויפקוד שרה וכתיב
משמע בקל כבר תחלה לאבימלך ·· תוספות כאשר אמר אברהם אל אבימלך
ואין מהרין משמעתי המלאכים כשבו התשובה מכפה שלפניו לא ילדה בריות כמו שהתפלל
של אבימלך תוספות בימי רבינו גרשום משנה זו הן תיקנו תם ולא לפניו ולא לאחריו
לא לדורות דוקא תקון משום מעשה שהיה ולא לדורות הבאין הם מעשים בכל יום
שמקבלים מן הגזלנין ודיינין גזילות כי ההוא דגזל גברא דתודי לקמן והוה נשא
דבנה סיפרא נהיה העד דבגמ' דבבמ' ונסבא דרבי אחא ואמר פפי באיזהו נשך ודריבית
אונה על האפדינים ולכך לא צריך לקמן לא מכדותות דהוה תננה רבי חייא שהיה תלמודו
לא שרבי סדרו אבל ההקע מתניתין דקתני תשלם בשעת הגזלה למשהמשניות היו קודם רבי
אמר דמתני' לא ה"מ למסקך דלא תקן רבי דאין דין דאין מקבלין לא מאותם בני
אדם שרוב עסקם ומחייתם בגזל ורבית ואת ורכסים בכן כל ימיהם מוקתני הגזלנים
ולא עשו תשובה מלקבל מאדם ירבי לאותן לא כאותם שעשו תשובה וכדויתא דרוכב
דגזלנים ומלוי ברבית לא משמע דאיירי בעבר תשובה מדקתני וחייבים להחזיר מפני כבוד אבותם א"ל ההיא
בעושה תשובה ויחזיר מעצמו ולא יקבלו ממנו וכן ההיא דכלהכלים דא"ר תניא
בימי רבי נשנית משנה זו הכל מפרש ר"ת דלא נשנית לא להוא דהא זכין
דהציל את האצלה הדין ·· כב
א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא
דאמרי אינשי בהדי הוצא לקי כרבא א"ל דכתיב למה תריבו אלי כולכם
משעתם בי נאם יי' א"ל את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא עד
אנה מאנתם לשמור מצותי ותורתי א"ל רבא לרבה בר מרי כתיב ומקצה
אחיו לקח חמשה אנשים מאן נינהו חמשה א"ל הכי א"ר יוחנן אותן
שהכפילן בשמות יהודה כמו חוכפולי מכפל א"ל למולתיה הוא דחוכפל
יהודה שמען בר כחמפי א"ר יוחנן מ"ד יחי ראובן ואל ימת וכתיב לעיל
בבק דסוטה ·· פירוש בהדי הוצא לקי כרבא קוץ הגדל אצל הכרוב בשנה שעוקרו
משמות שנעקר הכרוב ימו ונמצא לוקה בשבילו כלומר שהיו רשעים לוקין עמו כלכם
מעשיהם את הכנה במשמעון תנה מאנתם ומעה ואחץ בכלל אותם שהוכפלו שמותם
בברכת משה יהודה דן גד זבולן נפתלי אשר היודע הכתוב ונתלשים שבכולם היו
גבורים חויך לכ"כ בכלאת עמס לה החזיקם שלא ושלוט בהם עין הרע והם היו יוסף
רשכי בעה פרעה שלא יבחר אותם להיות ראשי נוסות להטריחן בתבו בתוספות בבר יש
חופשו שהמפולטים גבורים היו כמו יהודה שנכפל ·· כח א"ל רבא לרבה בר
מרי מנה האמלה דאמרי אינשי בתר עניא אזלא עניותא אמר ליה
דתנן עשירים מביאים בכורים בקלתות של זהב ושל כסף ועניים
מביאים אותם בסלים נצרים של ערבה קלופה והסלים והבכורים נתנים לכהנים א"ל
את אמרת מהתם ואנא מהכא וטמא טמא יקרא ·· פירוש הסלים והבכורים

נותנין

ומגיע לכהן והעשירים לאהרן נותנין סליהם לכהן כגריס שבכוף וטמאטמאלאוי ונגשו לא שמפויר את עצמו על כהן הטיל עליו הכתוב חובה׳׳

כ״ט א״ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרו רבנן השכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצנה ואמרי אינשי שתין רהוטי רהוט ולא מטו לגברא דמצפרא כרך דכתיב לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש א״ל את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא ועבדתם את יי׳ אלהיכם זו ק״ש ותפלה וברך את לחמך ואת מימיך זו פת במלח וקיתון של מים מכאן ואילך והסירותי מחלה מקרבך ❧ תניא מחלה זו מרה ולמה נקרא שמה מחלה שמ״ח חלאים ישכה נמחלה בגימטריא הכי הוו ונבלע פת במלח שחרית וקיתון שלמים מבטלתן׳׳ ישעיה מט

פירוש שתין רהוטי רהוט ס׳ אנשים רצו ולא הגיעו לאוכל שחרית׳׳ תוספות שתין רהוטי רהוט כו׳ הל״ר השולש שוש בשנה ששה שנים זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ומפרש בפרק המקבל גבל אחד שני חדשים והם ס׳ יום ובחוף דחק דאורחה דמגוה בהכי כמו שתין תכלין מעולכבה דפסחין ובאלו טריפות׳ גבן מני דבגלא תבולויה בקורנסיה׳׳

ל׳ א״ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמרו אנשי חבריך קריך חמרא אוקמא לבגין מוש א״ל דכתוב ׳ויאמר הגד שמחת שרי ואנכי מפני שרי גבירתי אנכי בורחת וכו׳׳׳

פירוש דיסקא בלומר טול אוכף של חמור והסירהו אליך ושים אותו על גבך כלומר הוזה לדבריו ואל תעניהו מוש לשון לא ימיש כלומר הסירהו אליך כמו שקון כא׳ שכשתשרי אמר לה המלאך והיא שבתה עלי גברת׳׳

ל״א א״ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמרו אינשי מלרא דמיגניא דאית בן קרים וחמדה א״ל דכתיב ויאמר עבד אברהם אנכי א״ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמרי אינשי שכל ואזיל בר אווזא ועינוהי מוטויפין א״ל דכתב והטיב יי׳ לאדני וזכרת את אמתך׳׳ שמו א׳ כה

פירוש ועינוהי מוטויפין עיניהי מצפות לעולה למרחוק למקומותיו ואבדין בכתובות נטוף טיבין שכיל ואזיל כלומר היתמות שבותנותו של אדם לא יהא בוש משאול ויגד הצריך לו כמו לתעה בין לפרנסתו לתבוע אמנו׳ כאשר ויטב באביגיל כתיב שהוהה מתנבאה שומעות בכל בעלה ובתן דברים מרמזת לה שיזכור אתה׳׳

ל״ב א״ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמרי אינשי שתין תכלי מטיוה לכבי דקלחביה שמעולה אמול א״ל דכתיב ולי אני עבדך ולצדוק הכהן ולבניהו בן יהוידע ולשלמה עבדך לא קרא א״ל את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא ויביאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהביה וינחם יצחק אחרי אמו וכתיב בתריה ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה׳׳ מל׳ א׳ א׳

פירוש תכלי אבולות ומכאובות ולי אני עבדך שמקובל היה עליו שלא זכהו למשתה שתין לאו מקיא כי יקח לא מלתא בעלמא הוא דקאמרי אינשי ולאו חקא הוא ויוסף אברהם כתיבא כי יצחק׳

ל״ג א״ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמרו אינשי חמרא למריה וטיבותא לשקיה א״ל דכתיב ונתת מהודך עליו למען ישמעו ויראו כל עדת בני ישראל וכתיב ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל׳׳

פירוש חמרא היין על מלך הוא והעולין אותו מחזיקין טובה לשר המשקה ולא למלך׳׳ ויסמוך את ידיו הכי החכמה והגדולה במשה כאן הוא נתנה ליהושע והיא אומר לא מפי הקב״ה׳׳ תוספות חמרא דמאריה כלומר המשקה כותבעין זכה לכוי שהוא רוצה כדאמרינן במדרש טוב עין הוא יבורך זה משה שא״ל הקב״ה וסמכת את ידך והוא סמך בשתי ידין כדכת׳ ויסמו

את

הת ירדו עליו ויורהו׳ ונקונטרס נירט בט״א׳׳ לד א״ל רבא לרבה בר מרי
מנא הא מילתא דאמרי אינשי מטייל ואזיל דקלא בישא גבי קינא
דשרכי א״ל דבר זה כתוב בתורה שנוי בנביאים משולש בכתובים ותנן
במתניתא ותניא בברייתא כתיב בתורה דכתיב. וילך עשו אל ישמעאל׳׳
שנוי בנביאים דכתיב ויתלקטו אל יפתח אנשים רקים ויהיו עמו׳ משולש
בכתובים דכתיב כל עוף למינו ישכון ובן אדם לדומה לו׳ תנן במתניתא
כל המחובר לטמא טמא כל המחובר לטהור טהור׳ ותניא בברייתא
רבי אליעזר אומר לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו׳׳
פירוש קינא דשרכי אילנות בטלים ואין עושין פירות כמון נבוא שדבה בטלן כלומ׳
דינן דקל דעלימל כגון חולין פרק׳ המחובר לטמא טמא במסכת כלים פ׳ שמנה׳ לא
לחנם הלך זרזיר רבי אליעזר לטעמיה דזרזיר עוף טמא הוא ורבנן פליגי עליה בחלוש דנות
זרזיר מיסטור כלי׳׳ תוספות קינא דשרכי כלומר מקום הבטלנים. פירש קינא
היינו מקום כמו תלתא תאלי בחד קינא בהבונס. ויהיו עמו מתרגמינן גברי נחש ורבן
ובעמון גוים שדבן בטלת ומתרגם לשון שקט ותשקוט הארץ תרגומו ושחכת
ארעא. משולש בכתובים כל עוף אין זה מקרא בכל התורה ושמא גרסינן בספר בן
סירא הוא וכן פלפליה ותרומתו ובין רגיזוס וכו׳׳ לה א״ל רבא לרבה בר
מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי אי דלית חדא דליונא ואי לא לא
דליונא א״ל דכתיב ויאמר אליה ברק אם תלכי עמי והלכתי ואם לא
תלכי עמי לא אלך א״ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי
אינשי כלבא בכפניה גללים מבלע דכתיב נפש שבעה תבוס נפת ונפש
רעבה כל מר מתוק אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא
דאמרי אינשי קריית לך ולא ענך תמי גווא רבא שדי כיבי׳׳ א״ל
דכתיב יען טהרתיך ולא טהרת מטומאתך לא תטהרי עוד א״ל רבא
לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי בירא דשתית מיניה
מיא לא תשדי ביה קלא א״ל דכתיב לא תתעב אדומי כי אחיך הוא
לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו׳׳ פירוש אי דלית אם תלכה ותבויה
ה. משוי עמי דליונא וזה משוי משל הוא שאין אדם רוצה ליכנס בסכנת הדרך
והחת שלדבר אחר משתתף חברך עמך. בלא הבנים לשוןמודו לא בגללים
וראשון ויתר הגללים מפני אוכלת הוא. קרית חברך להוכיחך ולא ענך. דאיגורא כותל
הכיל שלו כלומר הגחהו ויכול ברשעו וחהן בידים ונכסקי הרמב״ן ז״ל מוכיח
מזהיר להביאו לבני הערבאות של נכרים כדי להוציא את מתחת ידן אם
לא עמון לעולם. דשהיה מוכיח ששתית ממנו כמו ממש. לא תשדי ביה קלא מוטא
בלשון כלומר דבר הנזק לך כוס אחת שוב לא תבזהו׳׳ לו א״ל רבא לרבה בר
מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי בר הוינן זוטרי לגברי השתא
דקשישנא לדרדקי א״ל מעיקרא כתיב ויי׳ הולך לפניהם יומם בעמוד
ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ולבסוף כתיב הנה
אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך׳׳ פירוש כי הוינן זוטרי לגברי
בשהיינו קטנים היינו חשובים כגברי השתא ובזמן שהזקנו הננו שבלים כתינוקות׳׳
לז אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי
בתר מרי כיסי עיבי משון א״ל דכתיב וגם ללוט ההולך את אברם
היה

בבא קמא פרק ט

היה צאן ובקר והאהלים א״ר חנין כל המוסר דין על חבירו הוא נענש תחלה שנ׳ ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך וכתיב ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה והמ׳ דאית ליה דיינא בארעא א״ר חייא לצועק יותר מן הנצעק תניא אחד הצועק ואחד הנצעק במשמע אלא שממהרים לצועק יותר מן הנצעק׃

פירוש אחד הצועק ואחד הנצעק וחרה אפי והרגתי אתכם במשמע אלא שממהרין לצועק תחלה כדמשלחן בשרה׳ תוספות דאית ליה דיינא וכיוצא שרה היה כ״ד שלשים קיים אחד הצועק ואת הנצעק א״ר שמואל דבסנדרי מותיבין בענין אחד אחד הצועק ואחד שאין צועק במשמע כי׳ אותו שהעני צועק בין אותו שאין העני צועק עליו שניהם נענשים עליו מסברא כיון שאין מחזיר עבוטו זה כמו זה אלא לה״ט כתיב שמוע אשמע וחרה אפי שממהרין לצועק יותר מלמי שאינו צועק ולפי גרסא זו לא נקא משרה כלן שפירש בקונטרס לפי גירסת הספרים׃

לח א״ר יצחק לעולם אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך שהרי אבימלך קלל את שרה ונתקיים בזרעה שנ׳ הנה הוא לך כסות עינים אמר לה הואיל וכסית ממני ולא גלית שהוא אישך ונגרמת לי הצער הזה יהי רצון שיהיו לך בנים כסויי עינים ונתקיים בזרעה דכתיב ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות א״ר אבהו לעולם יהא אדם מן הנרדפין ולא מן הרודפים שאין לך נרדף בעופות יותר מתורים ובני יונה והכשירן הכתוב לגבי המזבח׃

הגוזל קמא פרק תשיעי לט

תניא ר״א בן יעקב אומר הרי שגזל סאה של חטין טחנה לשה ואפאה והפריש ממנה חלה כיצד מברך אין זה מברך אלא מנאץ ועל זה נאמר ובוצע ברך נאץ י״י׃

פירוש ובוצע ברך גוזל ומברך נאץ י״י כמו כל בוצע בצע׳ תוספות הכא הדיוט מרעה חלה חלה משעת בגזל מתחייב בחלה לא הרבותא קמ״ל דה״ק שעשה כל השנויים הללו אין זה אלא מנאץ אי נמי משום דהוכא דאין תחלתו עיסה אין מתחייב בחלה וגם אחר תניא נקט הכי׃

מא ת״ר הגזלנין ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלין מהן והמקבל מהם אין רוח חכמים נוחה הימנו א״ר יוחנן בימי רבי נשנית משנה זו מעשה באדם אחד שבקש לעשות תשובה א״ל אשתו ריקה אם אתה עושה תשובה אפילו אבנט אינו שלך ונמנע ולא עשה תשובה באותה שעה אמרו הגזלנים ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלים מהם והמקבל מהם אין רוח חכמים נוחה הימנו׃

פירוש אין רוח חכמים נוחה הימנו אין רוח חכמה ותסידות בקרבו׃

מא ת״ר איזהו מטבע של ירושלים דוד ושלמה מצד אחד וירושלים מצד אחר ואיזהו מטבע של אברהם זקן וזקנה מצד אחד בחור ובתולה מצד אחר׃

פירוש דוד ושלמה כתיב מצד אחד ומצד שני כתוב ירושלים עיר הקודש בחור ובתולה יצחק ורבקה זקן וזקנה אברהם ושרה׳ תוספות מטבע של אברהם אבינו זקן וזקנה מצד אחד כפ׳ רש״י והגדולה שהיתה יוצאת לו מוניטין בעולם ומהו מוניטין זקן וזקנה מכאן בחור ובתולה מכאן ונראה לא שהיתה בו צורת זקן וזקנה מכאן בחור ובתולה מכאן שאסור לעשות צורת אדם לא כן היה כתוב מצד אחד זקן וזקנה ומצד אחר בחור ובתולה וכן פירש בקונטרס גבי דוד ושלמה וירושלים עיר הקודש אבל היה במטבע׃

הגוזל בתרא פרק עשירי מב

א״ר ביבי בר גידל א״ר שמעון חסידא גזלה גוי אסור גזלו אסור דא״ר הונא מנין לגזל הגוי שהוא אסור שנ׳ ואכלת את כל העמים אשר י״י

אלהיך

זהיך נותן לך כזמן שהם מסורים בידך ולא בזמן שאינם מסורים בידך" ההוא גברא דהוה בעי אחוויי אתיבנא דחבריה אתא לקמיה דרב א"ל לא תחוי ולא תחוי אמר ליה מחוינא ומחוינא יתיב רב כהנא קמיה דרב שמטיה לקועיה מניה קרי רב עילויה בניך עולפו שכבו בראש כל חוצות כתוא מכמר" מהו תנא כיון שנפל במכמר אין מרחמים עליו אף ממונם של ישראל כיון שנפל ביד גוי אין מרחמין עליו א"ל לרב כהנא עד האידנא הוו פרסאי דלא קפדי אשפיכות דמים והשתא איכא יונאי דקפדו אשפיכות דמים ואמרי מרדין מרדין קום יסק לארעא דישראל וקביל עלך דלא תקשי לרבי יוחנן שבע שנין אזל אשכחיה לריש לקיש דיתיב וקא מסיים מתיבתא דיומא לרבנן א"ל ריש לקיש היכא אמנוליה אמאי אמר להו האי קושיא והאי קושיא האי פירוקא והאי פירוקא אמרו ליה לרשלקיש אזל ר"ל א"ל לרבי יוחנן ארי עלה מבבל נעיין מר במתיבתא דלמחר למחר אותביה בדרא קמא קמיה דרבי יוחנן אמר שמעתתא ולא אקשי שמעתתא ולא אקשי אנחתיה אחורי שבע דרי עד דאותביה בדרא בתרא א"ל רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש ארי שאמרת נעשה שועל אמר והא רעוה דהני שבע דרי להוו חלוף שמעתתא ואקשיה אוקמיה בדרא קמא אמר שמעתתא ואקשיה רבי יוחנן הוה יתיב אשבע בסתרקי שלפו ליה חדא בסתרקא מתותיה אמר שמעתתא ואקשי ליה עד דשלפי ליה כולי בסתרקי מתותיה עד דיתיב על ארעא. רבי יוחנן גברא סבא הוה ומסרחי גביניה אמר להו דלו לי עיני ואחזיה דלו ליה במכחלתא דכספא חזאי דפרוטא שפוותיה סבר אחוכי קמחייך ביה חלשא דעתיה ונחכשיה למחר אמר להן רבי יוחנן לרבנן חזיתו לבבלאה היכי עביד אמרו ליה דרכיה הכי על לגבי מערתא חזא דהוה הדרא ליה עכנא א"ל עכנא עכנא פתח פומך ויכנס הרב אצל תלמיד ולא פתח יכנס חבר אצל חבר ולא פתח יכנס תלמיד אצל הרב פתח ליה בעא רחמי ואוקמיה א"ל אי הוה ידענא הדר כה דמר הכי לא חלשא דעתי השתא ליתי מר בהדן א"ל אי מצית למבעי רחמי דתו לא שכיבנא אזילנא ואי לא לא אזילנא הואיל וחליף שעה חליף תיריה אוקמיה שוליה כל ספיקא דהוה ליה ונפשטוהו כוהלייה הייני דאר"ל יוחנן דילכון אמרי דילהון הוא"

פירוש בעי אחוויי כ"ל שלא בגלה עצמו לא להראות על תיבנא חבכן לעא' לקועיה לצואריה שבר מפרקתו' והוא חיה הוא והוא שור הבר מתרגמינן ותאו וזמר תורבלא שור בלא וער' אין מרחמין עליו ושריר עבר דקטלתא' מסיים מתיבתא דיומיה לרבנן היה חוזר ושונה להם מה שדרש רבי יוחנן אותו היום לפי שר"ל חכם גדול היה ולאחר ששמעו כלם היה חוזר ומכוונם בידו' בדרא קמא שבע שורות תלמידים יושבים לפניו זה לפנים מזה' בסתרקי תפיר בלעז מפרחי' גביניה גבות עיניו גדולים ומכסים עיניו' בכוזא שפתיה נקרעה שפתו ע"י הדרא לה עכנא נחש גדול עשה עצמו כגלגל ומקיף את פי המערה ונותן זנבו לתוך פיו ואין אדם יכול להכנס ונפתח פיך הרחיבו נתחק להסיר זנבו

אמר רב הונא מיכין ושמעה כתח ליכנס אי רמות למבעי רחמי דהולא שכיבנא אי מקשינא הלך
אינלנא בהדן והעמוד אצלך בבית המדרש׳ ואי לא הוה אזיל וחליף שעתא ואתרחיש
ניסא חליף ולא אלך עוד עמך שלא תבעום עלי ואמות עוד פעם אחרת׳ זו אלך
לבותחו ולא אעמוד עוד אצלך כן אמות פעם אחרת׳ ואית דמפרשי הוה אזיל וחליף
שעתא וקבלתי צער מיתה לא אקבל עוד פעם אחרת לילך מכאן ובנכסים מינכח
שהלך לסתן דאמר כהנא אי לאו דנסיבנא כתותא לאו אנא גלאי כדגלו׳ אמר אומנו שהגילה בעבור
תורה גלות לא מאימת מלכות אל לאו הכי אמר בתר הכי חי הוה ועוד אמרן בברכה׳
מקום תורה גליתי לא מאימת מלכות ברחתי למה בתר הכי אמר שליעג עלין שהיה מחותיה
ירושלם דכבע ביה ההוא גברא אל מאי עבדו בשמיא כלומר לא שנא נקטה אחרונה אלהים ומית
אל גנו ודטה דההוא גברא מחתם חתים ומית ההוא גברא כנגע טה אחרונה אלהים ומית
אחו לרמיה רבי יוחנן אל בר חיניע דאמיה מבסרלה ואתחיה דאמה מיוקרי תיירה
הקדוש׳ שותו אל דילכון מררי שלכם הייתי אומר תורה שלבני א׳ דילהון היא שלבני

נבל׳׳ מב מלון אסור רב הונא ורבי יהודה חד אמר מותר לאכול בידו
חד אמר אסור לאכול בידו מ״ד מותר לאכלו סיד לא והא מימון חמור
מבונן ומ״ד אסור לאכלו דלמא הוה ליה גזעה מעליא וכתיב יכין רשע
איוב כ״ז וצדיק ילבש רב חסדא הוה ליה ההוא אריסא דהוה תקיל ויהיב תקיל
משלי א׳ ושקיל סלקיה קרא אגנישה עגון לצדיק אל חוטא כי מה תקות חנף
איוב כ״ז כי יבצע כי ישל אלוה נפשו רב הונא ורב חסדא חד אמר נפשו דנגזל
שם א׳ וחד אמר נפשו של גזלן מ״ד נפשו של נגזל דכתיב כן ארחות כל בוצע
שם כ״ב בצע את נפש בעליו יקח מ״ד נפשו של גזלן דכתיב אל תגזל דל כי דל הוא
ואל תדכא עני בשער כי ה׳ יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש׳
שם א׳ ואידך נמי הכתיב נפש בעליו יקח מאי בעלין בעלין דהשתא ואידך נמי
הכתיב וקבע את קובעיהם נפש מ״ט קאמר מ״ט וקבע את קובעיהם
משום דקבעו נפש׳ א״ר יוחנן כל הגוזל את חבירו שוה פרוטה כאילו נוטל
נשמתו ממנו שנ׳ כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח ואומר
ירמיה ה׳ ואכלו קצירך ולחמך יאכלו בניך ובנותיך ואומר מחמס בני יהודה
יואל ד׳ אשר שפכו דם נקי בארצם ואומר אל שאול ואל בית הדמים על אשר
המית הגבעונים מאי ואומר וכי תימא נפש דידיה אבל נפש בנין
ובנותין לא ת״ש בשר בנין ובנותין וכי תימא ה״מ היכא דלא יהיב דמי
אבל היכא דיהיב דמי לא ת״ש מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי
בארצם וכי תימא ה״מ היכא דקעביד בידים אבל גרמא לא ת״ש אל
שאול ואל בית הדמים אשר המית את הגבעונים לא מצינו שהרג נוב
עיר הכהנים שהיו מספיקין להן מים ומזון מעלה עליו הכתוב כאילו הרגן

פירוש תמור מנוגנו דהל בברך שני דעת ומותר לאכו גנו ביד דקתני המוכין
המוסגות מוריעין אותו לכיר ולמעלן׳ מיסור מלשון מוסר ממון חברו ביד אחר׳ תקיל
ויהיב לרב חסדא תקיל ושקיל לכפשיה מוקרין בה לרקה ואיהו מוותר ומחלקו כלום לא מוחזה
והבות ועדן שהר חסיד ליטול שלוש׳ רב חסדא דיין והחזיק חוטא ונכבן חילו לרב חסדא
והגזל ונטל חלקין׳ אל תגזל דל כי דל הוא מ״ט שדל הוא ואין לו מה לגזלו׳ אל תדכא עני בשער
מעשר עני ולקט שכחה ופאה המתחלקין בשערין אל תדכאהו בס׳ וקבע את קובעיהם נפש גוזל
נפש גוזליהם׳ בעלים דהשתא גזלן שנעשה עכשיו בעלים לממון׳ ואכל קצירך ולחמך
וחמה לו כאוכל בניך ובנותיך לפי שאין לו שוב במה לפרנסם מחמס בני יהודה מגזל שגזלו
מעלה אני עליהם כאילו שפכו דם נקי׳ המית הגבעונים כדמפרש לקמיה שהמית כהני נוב
שהגבעונים היו משמשים למזבח שואבי מים ומעלה כאילו המית הגבעונים׳ הא מהר׳

בבא מציעא פרק א

[illegible] לא נפקא לן [illegible] ולא [illegible]
[illegible] לא הוה רוצה למכור

סליק מסכת בבא קמא

מסכת בבא מציעא שנים אוחזין פרק א

א ההוא גיטא דאשתכח א"ל רב שמדם לרבה היכי פשוט מר איסורא ממיונא אמר ליה תדוא שטרי חליצה ומיאונין תנן. פקע חזא דבי רב מר אמר משום להאו דודי פקע ומר אמר משום לתאו דודי פקע"

פירוש תדוא [illegible] נשבר העמוד שבה [illegible] לתאו דודי פקע בשביל [illegible] ומר אמר משום לתאו דודי פקע [illegible] בבית המדרש [illegible] גדול [illegible] [illegible] [illegible] איסורא ממונא ואת [illegible] [illegible] איסורא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] יוסף בן שמעון [illegible] [illegible] [illegible] איסורא ממונא.

אילו מציאות פרק שני ב

א"ר יהודה בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו בדיבורייהו במסכתא בפוריא באושפיזא" פירוש במסכתא יש פורש מסכתא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בפוריא [illegible] [illegible] באושפיזא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] במסכתא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בפוריא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] באושפיזא [illegible] אורח טוב אומר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ב א"ר יוחנן מי שהניח לו אביו מעות הרבה ורוצה לאבדן ילבש בגדי פשתן וישתמש בכלי זכוכית וישכור פועלים ואל ישב עמהם ילבש בגדי פשתן בכיתנא רומיתא וישתמש בכלי זכוכית בזוגיתא חיורתא וישכור פועלים ואל ישב עמהם תרגומה בתורי דנכיש כסידויהו" פירוש ורוצה לאבדן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כיתנא רומיתא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פועלים [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] עבודת קרקעות שלהם בשוורים [illegible] חרישת הכרמים

דרבריים ובצירתם מנהיגים כלי המחרישה בתעלה בין שורות הכרם עם הצמדים ונותנין שם
העצבים לפי כך אם אין הבעלים עליהם יש הפסד גדול שאין דרך הסוגלים לחוס על הכרם ועל
השורים ומנהיגים אותם על הגפנים ועל הנטיעות והם מתקלקלים והשורים נסקנים ונשברים
מגוף קבולא בלעו תוספות בזכוכית לבנה וא"ת והא אמרינן פרק ענצה עמודה ומשחיר
בה בטלה זכוכית לבנה וי"ל דלא בטלה לגמרי קאמר אלא ולא שכיחא דהא רב הונא חבר
זכוכית היוורתא בחומת בני כפרך אי עומדין דכפיש פסודייהו רח גרים בתיירי ויורש
ועלים שם ולריך השוורים לחרישה ואין מעמיקין המחרישה שלשה טפחים ואין הגדע
נקלט היטב: ד תני רב יוסף והודעת להם זה בית חייהם את הדרך
זו גמילות חסדים ילכו זה ביקור חולים בה זו קבורה ואת המעשה
זה הדין אשר יעשון זו לפנים משורת הדין אמר מר אשר ילכו זה
ביקור חולים היינו גמ"ח לא נצרכה אלא לבן גילו דאמר מר בן גילו נוטל
אחד מששים מחליו ואפ"ה מיבעי ליה למיזל לגביה בה זו קבורה
היינו גמ"ח לא נצרכה אלא לזקן ואינה לפי כבודו אשר יעשון זו לפנים
משורת הדין דא"ר יוחנן לא חרבה ירושלם אלא על שדנו בה דין תורה אלא דייני
דמגיזתא לדיינו אלא אימא שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עבדו לפנים
משורת הדין: פירוש זה בית חייהם ללמוד להם אומנות להתפרנס בו וחוקים
והודות כתוב ברישיה דקרא דייני דמגיזתא לדיינו בתמיה דמגיזתא גוזאי הדנין בייסיין
ובחזקה תוספות לא חרבה ירושלם וא"ת דביומא אמרינן מפני שנאת חנם ושלשה
דהא ולא גמרא תוספות דברה תורה כלשון בני אדם וא"ת וכי לית להו כל הני
דרשות דלעיל ואליבא דר"ש משנינן כמו לעיל דלא מסיימי קראי וכה"ג דרשינן
יש עשר תעשר אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה וי"ל דחוקה הכא בהאי תרי קראי
אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם משום דמוכחי קרא דכתיב די מחסרו ובאורך
כתיב אשר הדבר יבני יש השול דאמר אם גנב אינו לא גניבה אבדה מנין ת"ל וגנב
ובעוד לומר דברה תורה כלשון בני אדם מאי איכא למימר התם נמי איכא ש
הוכחא דגניבה משמע דוקא גניבה ולא אבדה: ה פתח תפתח אין לי
אלא לעניי עירך לעניי עיר אחרת מנין ת"ל פתח תפתח מ"מ נתון תתן לו אין
לי אלא מתנה מרובה מתנה מועטת מנין ת"ל נתן תתן מכל מקום העניק
תעניק אין לי אלא שנתברך הבית בגללו מעניקים לא נתברך הבית בגללו
מניין ת"ל העניק תעניק מ"מ ולרבי אלעזר בן עזריה דאמר נתברך הבית
בגללו אין מעניקים העבד למה לי דברה תורה בלשון בני אדם העבט
תעביטנו אין לי אלא שאין לו ואינו רוצה להתפרנס אמר רחמנא תן לו דרך
הלואה יש לו ואינו רוצה להתפרנס מנין ת"ל תעביטנו מ"מ: פירוש מתנה
מועטת מנין אם אפשר לך ליתן מתנה מרובה אין לי אלא שנתברך הבית בגללו דהכי כתיב
קרא אשר ברכך יי' אלהיך תתן לו ורבי אלעזר בן עזריה בקידושין שאין לו ואינו שיתפרנס
ואינו רוצה להתפרנס משלך במתנה ואמר רחמנא העבט דרך הלואה יש לו ואינו רוצה
להתפרנס משלו אלא משלך מנין שאתה חייב להעביטו ולפרוע ממנו אחר מיתה ת"ל
תעביטנו והכי מפרש בכתובות פרק מציאת האשה: תוספות אבדתו קודמת ואבדת
אביו ואבדת רבו וכבוד אביו אינו קודם אי הכי הלא כבוד אביו עדיף לא"ר בפ"ק דקדושין
משלו ואם כבודו היינו הלא אבדת רבו קודמת כדאמר לעיל אבי וי"ל דאבדתו קודמת
דהוכחא דאביו נהנה מגופו הבהמה חייב לכבדו כגון שחוטלי בהמתו אבל הנוחה לי לאכול
ותביא לי לאכול שגם לאב קנה האבידה לא אוצה לאכול ומקדשין זה עלבה תשבי
שאינו

בבא מציעא פרק ב

שאינו יודע יותר לפי שלומדין זה מזה ואת דאמרינן בפרק האורג חייב לקרוע על
אדם כשר אפילו לא היה בשעת יציאת נשמה ויש לומר דהכא מיירי בקרע שאינו
מתאחה כדין תלמיד על רבו וכן כתב רש"י׃ ׀ משנה אבידתו ואבידת אביו
אבידתו קודמת. אבידתו ואבידת רבו שלו קודם. אבידת אביו ואבידת רבו
של רבו קודמת שאביו הביאו לעולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי
העולם הבא ואם אביו חכם של אביו קודמת היה אביו ורבו נושאים משא
מניח את של רבו ואח"כ מניח את של אביו. היה אביו ורבו בבית השבי פודה את
רבו ואח"כ פודה את אביו ואם אביו חכם פודה את אביו ואח"כ פודה את רבו׃
גמרא מנה"מ אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם
לשל כל אדם ואמר רב יהודה אמר רב כל המקיים בעצמו כך סוף בא לידי כך׃ ת"ר
רבו שאמרו רבו שלמדו חכמה ולא רבו שלמדו מקרא ומשנה דברי רבי
מאיר רבי יהודה אומר כל שרוב חכמתו ממנו רבי יוסי אומר אפילו לא
האיר עיניו אלא במשנה אחת הוא רבו אמר רבא כגון רב סחורה דאסברן
אמר עולא תלמידי חכמים שבבבל עומדין זה מפני זה וקורעין זה על זה׃

פירוש מנה"מ דשלו קודם׳ לא יהיה בך אביון הזהר מן העניות׳ כל המקיים בעצמו
כך מ"מ שלא יפול עליו הכתוב ויש לאדם ליכנס לפנים משורת הדין ולא לדקדק שלו קודם
אם לא כשהפסד מוכח ואם תמיד מדקדק כ"כ סוף מצלו׳ על גמילות חסדים וצדקה וסוף שיצטרך
לבריות׳ שלמדו חכמה סברת טעמי המשנה ולהבין שלא יהו קושיות זו את זו וטעמי איסור
והיתר והחיוב והפטור והוא נקרא גמרא׳ מקרא תורה נביאים וכתובים׳ משנה כמו שהן שמיות
וטעמן סתומים בהן׳ כל שרוב חכמתו הימנו שהודיעו טעם משנה אחת שלא יכול להבין׃

ת"ר העוסקים במקרא מדה ואינה מדה במשנה מדה ונוטל עליה
שכר בגמרא אין לך מדה גדולה מזו ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא
הא גופא קשיא אמרת בגמרא אין לך מדה גדולה מזו והדר אמרת ולעולם
הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא אמר רבי יוחנן בימי רבי נשנית משנה זו שבקו כולי
עלמא מתניתין ואזלו בתר גמרא הדר דרש להו ולעולם הוי רץ למשנה
יותר מן הגמרא מאי דרוש כדדריש רב יהודה בר אלעאי מ"ד הגד לעמי
פשעם ולבית יעקב חטאתם הגד לעמי פשעם אלו ת"ח ששגגות נעשות להם
כזדונות ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שזדונות נעשות להם
כשגגות והיינו דתנן רבי יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה
זדון דרש רבי יהודה ברבי אלעאי מ"ד שמעו דבר ה' החרדים אל דברו אלו ת"ח
אחיכם אלו בעלי מקרא שונאיכם אלו בעלי משנה מנדיכם אלו עמי הארץ
שמא תאמר פסק סברם ובטל סכוים ת"ל ונראה בשמחתכם שמא תאמר
הם יבושו שאינן עובדים לאל חי וישראל ישמחו׃

פירוש מדה היא קנה׳ ואינה מדה שהמשנה והגמרא יפים ממנה מפני שתלויים
בגרסא ומשתבחין שבימיהם לא היה גמרא בכתב וגם לא היה נותן ליכתב לא כפי שנתפשטו
הלב התחילו ידיעותיו לכתוב׳ בגמרא כבר כדפירשתי למעלה שהוא להת לב להבין סתומות
טעמי המשנה מה הם ובטעמים חותמות זו את זו יכול לתרץ שיהו שתיהן קיימות או
לדעת

לדעת דברי התנאים החלוקים נידון וכו' הא מאי [illegible] חכם הוא [illegible] רבו [illegible] משנה בן האדם [illegible] אין לך מדה גדולה [illegible] תלמידי [illegible] מחלוקות בתורה [illegible] תורות [illegible] נגלות [illegible] עליהם [illegible] דברי החלוקים [illegible] הקב"ה [illegible] ותוכי [illegible] וקבץ כל תלמידי [illegible] [illegible] גדול [illegible] ונתן סימן הלכה [illegible] [illegible] של אחד [illegible] [illegible] המחלוקת [illegible] [illegible] דברי [illegible] ודברי [illegible] [illegible] שנה רבי את דבריהם [illegible] כדי לקבוע הלכה [illegible] [illegible] מדה גדולה [illegible] [illegible] משנתם [illegible] [illegible] [illegible] המשניות [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

המפקיד פרק שלישי ח

והיה אני והרגתי אתכם בחרב והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים ממשמע שנ' וחרה אפי והרגתי יודע אני שנשותיהן אלמנות ובניהם יתומים מה ת"ל והיו נשיכם מלמד שנשותיהם מבקשות להנשא ואין מניחין אותם ובניהן רוצים לירד לנכסי אביהם ואין מניחין אותם" [illegible]

[illegible]

ט א"ר יצחק לעולם יהא כספו של אדם מצוי בידו שנ' וצרת הכסף בידך וא"ר יצחק לעולם ישליש אדם מעותיו שליש בקרקע ושליש בפרקמטיא ושליש תחת ידו" א"ר יצחק אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין שנ' יצו ה' אתך את הברכה באסמיך תנא דבי רבי ישמעאל אין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין שולטת בו שנ' יצו ה' אתך את הברכה באסמיך ת"ר ההולך למוד את גרנו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשלח ברכה במעשה ידינו התחיל

למוד

למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה מדד ואח״כ בירך הרי זה תפלת שוא לפי שאין הברכה מצויה לא בדבר השקול ולא בדבר המדוד ולא בדבר המנוי אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר יצו י״י אתך את הברכה באסמיך״ פירוש מנוי בידו לאחרים לא יפקידנו לאחרים במקום אחר שאם תזדמן לו סחורה לשכר יהא מזומן לו. תחת ידו להיות מזומן לו לצורך ריוח הבא. כתאום. אין הברכה שמתברך ורבה מאין טחון בלעז. באסמיך דרוש ליה לשון דבר הסמוי מן העין. שאין העין שולטת בו של׳ באסמיך לשון גניזה״

הזהב פרק רביעי

איתמר דברים רב אמר אין בהן משום מחוסרי אמנה ורבי יוחנן אמר יש בהם משום מחוסרי אמנה מתיבי רבי יוסי ברבי יהודה אומר מה ת״ל הין צדק והלא הין בכלל איפה היא אלא לומר לך שיהא הן שלך צדק ולאו שלך צדק אמר אביי ההוא שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב׳ מתיבי רבי שמעון אומר אע״פ שאמרו טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית מכל מקום כך הלכה אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדבורו תנאי היא דתנן מעשה ברבי יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא ושכור לנו פועלים הלך ופסק להם מזונות וכשבא אצל אביו אמר לו בני אפילו אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד ואי ס״ד דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה היכי אזל אהדר בי׳ שאני התם דפועלים גופייהו לא סמכא דעתייהו מ״ט מודע ודעי דעל אבוה סמיך״ פירוש דברים כגון בלא מעות רב לטעמיה דאמר כנכון הוא קונה אין בכלל איפה שהין י״ב לוגין ואיפה ג׳ סאין שהן ע״ב לוגין. אלא שיהא הין שלך כלומר כשאתה מדבר הין או לאו תהא דבריך והצדקותם. שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב כשעה שהוא אומר הדבר לא יהיה בדעתו לשנות אבל אם נשתנה השער לאחר זמן והוא חוזר בו לפי שנוי השער אין בו חסרון אמנה. אבל אמרו חכמים סיפא קתני החוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו אלמא יש בהן משום מחוסרי אמנה. תנאי היא דאשכחן רבי יוחנן בן מתיא דהדר ביה ותנא מתני׳ דרבי יוחנן משנה היא בהשוכר את הפועלים שאמר לבנו לחזור בתנאו עד שלא יתחילו במלאכה ולפסוק להם מזונות קלים. לא סמכא דעתייהו על דברי הבן״

ת״ר לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר אתה אומר באונאת דברים או אינו אלא באונאת ממון כשהוא אומר וכי תמכרו ממכר לעמיתך הרי אונאת ממון אמור הא מה אני מקיים לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הא כיצד אם היה בעל תשובה אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם היה בן גרים אל יאמר לו זכור מעשה אבותיך אם היה גר ובא ללמוד תורה אל יאמר לו פה שאכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים בא ללמוד תורה שנאמרה מפי הגבורה אם היו יסורין באין עליו או אם היו חלאים באים עליו או שהיה מקבר את בניו אל יאמר לו

כדרך

כדרך שאמרו לו חבריו לאיוב הלא יראתך כסלתך תקותך ותום דרכיך זכר נא מי הוא נקי אבד אם היו חמרים מבקשים תבואה ממנו לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה ויודע בו שלא מכר מעולם רבי יהודה אומר אף לא יתלה עיניו על המקח בשעה שאין לו דמים שהרי הדבר מסור ללב וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך א״ר יוחנן משום רשב״י גדול אונאת דברים מאונאת ממון שזה נאמר בו ויראת מאלהיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלהיך ור״א אומר זה בגופו וזה בממונו רבי שמואל בר נחמני אמר זה ניתן לחשבון וזה לא ניתן לחשבון״

פירוש שהרי הדבר המסור ללב ולכ״ב נאמר בו ויראת מאלהיך היינו שהרי ... ליתן ... ונכתב לו והכי קאמר שהרי כל הדברים גלוין אין שוכחן ודעתן מסורה להבר ... שלשתן ... אם ... ויבול הוא לומר לא נשמתי כי אם לטובה הייתי סבור שיש לך תבואה למכור והייתי חפץ לקנות ... וכל הדבר המסור ללב של אדם נאמר בו ויראת מן היודע מחשבת אם לטובה אם לאונאה״ תוספות הא מהאי מקיים לאתנו דכלהו דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן בלאו יתורו ... בן ... וכולי היינן ... אף ... מעשה אבותיך אין לו להזכיר הלא יראתך כסלתך פי׳ לשון בטחון כמו שמתי זהב כסלו וכמו אשר יקוט כסלו כלומר היה לך לדאג ... בטחונך ותום דרכך היא תקוותך ... מי הוא נקי אבד ... ליש לשון בטחון ולא לשון סבלנות דאמר ליה לאברהם הלא יראתך כסלתך ... לך להיות בטחונך והיאתה מפסיד ... א. בגופו וזה בממונו והא דאמרינן פרק הגוזל בתרא הגוזל ... גזל נשמתו ... משום דגרים ... כמה ליקוחות ... שאין חסרים ...

יב תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק כל המלבין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים א״ל שפיר קאמרת דחזינא דאזיל סומקא ואתי חוורא א״ל אביי לרב דימי במערבא במאי זהירי א״ל באחוורי אפי דאמר ר׳ חנינא הכל יורדין לגיהנם חוץ מג׳ הכל ס״ד אלא אימא כל היורדין לגיהנם עולין חוץ מג׳ שיורדין ואינן עולין ואלו הן הבא על אשת איש והמלבין פני חבירו ברבים והמכנה שם רע לחבירו מכנה היינו מלבין הע״ג דדש ביה בשמיה אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן נוח לו לאדם שיבא על ספק אשת איש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנא לן מדדרש רבא מאי דכתיב ובצלעי שמחו ונאספו קרעו ולא דמו אמר דוד לפני הקב״ה רבש״ע גלוי וידוע לפניך שאם היו מקרעין בשרי לא היה דמי שותת לארץ ולא עוד אלא אפילו בשעה שעוסקין בנגעים ואהלות אומרין לי דוד הבא על אשת איש מיתתו במה ואני אומר להם מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא אבל המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא ואמר מר זוטרא בר טוביה א״ר ואמרי לה א״ר יוחנן משום רשב״י נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנא לן מתמר דכתיב היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה״

פירוש הכל ס״ד ... הכל יורדין ה״ג כל היורדין לגיהנם עולים ... דדש ביה ... שמכנין אותו בו ... ובצלעי בשביל ... שמחו ונאספו קרעו ולא דמו ... מעשה של דוד ובת שבע ... ם ...

ורבך

ותבך אשת איש היא שהיוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו על
תנאי שאם ימות שתהא מגורשת מעכשיו ולא תזקק ליבם וכל אותן הימים היה
ספק מגורשת אם מת מגורשת מתחלה ואם לא מת לא נתגרשה · היה מעוברת והיא
אלהא מע״כ שהיו מוציאין אותה לשריפה לא חמר לבן ליהודה בבעלתי אלא שלחה לו לאי-
שאלה לו הנכי הרה ואם יודה הוא מעצמו וכו׳׳ תוספות דאזיל סומקא ואתי חוורא
שמאדימים בתחלה לפי שהדמים מתאספים לבפנים· חוץ משלש שיורדין ואינן עולין אין
לגבש [?] דאין עולין לעולם הבא אמרינן בסמוך הבא על אשת איש יש לו חלק לעולם
הבא אלא הכי פירושו כל היורד עולה חוץ ואין חוץ של גיהנם שלשתם בריחתא בפרק
עושין פסין קו מעשבח הגוב [?] ונפק׳ ושני דחבלגה· עביד קו תפלתודרא חוץ משלש דאין עולין
חוד אבל ישראל מונים לעולם הללבין כי הכא כיבים דאמרינן בסמוך אין לו חלק
לעולם הבא משום שעולין לאחר י״ב חדש כבגין הבא על אשת איש דמשפט רשעים
בגיהנם י״ב חדש איכתי מלבין כתי הני דאין לו חלק לעולם הבא הוכם שונים יותר
י״ב חדש לא לאחר י״ב חדש לא חיין ולא מתין ושרוים בלא טובה ובלא רעה ועיקא
דהוא דלא חשיב מוכיח שבועים באל חי שאותם נדונין לדורי דורות בריתא בפ״ק דר״ה
דגיהנם כלה יהם אינם כלה ומיהו תימה דלא חשיב פושעי ישראל בגופם כגון
קרקפתא דלא מנח תפלין דאמרינן בר״ה היורדין ונדונים בה י״ב חדש ואח״כ גופן ונשמתן
נשרפת ונעשים אפר תחת כפות רגליהם של צדיקים ונראה דלא דנה למנות אותם
בגינויים בבריתא דלא היה משמיענו שום חידוש והא דחשיב מלבין אע״ג תנא לה
במסכת אבות חנב מכסה בקטליה ומבנה אי צריך לאשמועינן אע״ג דיש בשיתה
והא דלא חשיב הבא על גויה דאמרינן בשוחין נסן דלאמסיק ליה אברהם אבינו
דמעשכא ערלתיה ולא מבדליה דלא חשיב לא הני בשביל עבירה זו לבדה אין
עולין כדתניא אע״ג שיש בו כח תורה ומעשים טובים אבל הבא על הגויה בשביל
עבירה לבדה אינו נענש אם לא שיש כאן עבירה אחרת שראוי בשבילה ליורד
לגיהנם· אלא שעבירה זו גורמת לו דאין אברהם אבינו מעלהו חוץ אלא שיהא שם י״ב
חדש ובלא כולהו כ זלא עשה תשובה דתשובה מועלה לכל דבר והיכא לאו דבעלי
תשובה גדולים מאותם שהיו צדיקים לעולם· נוח לו לאדם שיבא על ספק אשת איש ובעלי
כתיבה משום דבת שבע ספק אשת איש היתה ופירש בקונטרס משום דכל היוצא
למלחמת בית דוד היו מגרשין לנשיהן כותב גט על תנאי וקשה לר״ת דא״כ אין זה
בלי יוצא אלא זוקק ישלחם אחים ואין להם בנים מיהו בקונטרס לא פירש כך
אשלה תחשגן [illegible] בשם ר״ת וכתב לבסוף נ״ר ר״ת דבמלחמת בית
דוד היו מגרשין לגמרי בלי שום תנאי אלא היו שוים הכתה בצנעה כרושלא יהו
קופצים על נשותיהם לנשאם שום תנאי אלא לכך קרי להו ספק אשת איש ולכל
דבורים קושה דאכלו בא על אשת איש ודאי טוב מלבין אדם את חבר ודר הבא על
אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא אבל מלבין ולא עוד אלא בשעה
שעוסקין בנגעים ואהלות או לא מבעיא בשעה שהן בטלין אלא אפילו עסוקים
בהלכות חמורות וגם אין עניינא לאשת איש ויש ספרים דגרסינן בשעה שעוסקין
בהדבעמותת כו׳ · תוספות דכתיב היא מוצאת בלא ל״ק כמו ויצא איש בנין
זהיתה קרובה לאש כבר ולא שלחה לו לא נראה אם לא היה מודה לא היתה מקטלתו··

י״ב א״ר חנינא בריה דרב אידי מ״ד לא תונו איש את עמיתו עם
א״ר שאתך בתורה ובמצות אל תונהו א״ר לעולם יהא אדם זהיר באונאת
אשתו שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה·· פירוש עמיתו עם אתו

באונאת

באונאת אשתו באונאת דברים לצערה · אונאה קרובה לבא בדמעות אונאתה מרובה
לבא ·· יד אמר רבי אלעזר מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה שנאמר גם איכה ג
כי אזעק ואשוע שתם תפלתי ואף על פי ששערי תפלה ננעלו שערי דמעה
לא ננעלו שנאמר שמעה תפלתי יי' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש · תה' לט
ואמר רב כל ההולך אחר עצת אשתו נופל בגיהנם שנאמר רק לא היה כאחאב · מ"א כא
אמר ליה רב פפא לאביי והא אמרי אינשי איתתך גוצא גחין ותלחוש
לה לא קשיא הא במילי דעלמא והא במילי דביתא · לישנא אחרינא הא במילי
דשמיא והא במילי דעלמא ·· פירוש שמעה תפלתי אין לשונו אלא לשון בקשה
שמבקש מהקב"ה שישמע תפלתי אבל אל תחרש ושלשונו מלשון בקשה ולומר כגון
אני בוטח שאין דרכך לשתוק ולא להחריש אל תחרש אל תעשה אל תתן שתשמע לשון
בקשה ומשמשין לשון עתיד כגון אל תתן לשון בקשה ויאמר יעקב לא תתן לי
מאומה הא לשון עתיד · רק לא היה כאחאב סופיה דקרא אשר הסיתה אותו איזבל אשתו
איתתך גוצא אשתך קטנה בגוף גחין ישמע דבריה · ואל דמעתי אל תחרש אינו אומר
שבוע אל בכיה וזהו דמעתי לא אל תחרש כלומר בטוח אני שלא תחרש דשערי דמעה
לאו ננעלו ·· טו אמר רב חסדא כל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה
שנאמר הנה יי' נצב על חומת אנך ובידו אנך אמר רבי אלעזר הכל נפרע בידי עמוס ז
שליח חוץ מאונאה שנאמר ובידו אנך · אמר רבי אבהו ג' אין הפרגוד ננעל בפניהם
אונאה וגזל ועבודה זרה אונאה דכתיב ובידו אנך גזל דכתיב חמס ושוד ישמע ירמיה ו
בה על פני תמיד · עבודה זרה דכתיב העם המכעיסים אותי על פני תמיד ·· ישעיה סה
פירוש כל השערים של תפלה ננעלים חוץ משערי אונאה הצועק על אונאת
דברים אין השער ננעל בפניו · הכל על ידי שליח נפרעין על כל עבירות על ידי שליח · ובידו לא
מסרה לשליח · פרגוד מחיצה שבין שכינה לצבא מרום · אינו ננעל להכניס דהיינו אין
המקום לא תמיד דוחה אותם עד שיפרע ובידו אנך משמע שהיא תמיד אצלו ומהא שמע
בה · על פני לפני ואין מחיצה בינו לבין העבירה ·· יו אמר רב יהודה לעולם יהא
אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו שאין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם לא
על עסקי תבואה שנאמר השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך אמר רב פפא תה' קמז
היינו דאמרי אינשי כמשלם שערי מכדא נקיש ואתי תיגרא אבותא
אמר רב חיננא בר פפא לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו שלא
נקראו ישראל דלים אלא על עסקי תבואה שנאמר והיה אם זרע ישראל וכתיב שופטים ו
ויחנו עליהם וכתיב וידל ישראל מאד מפני מדין ואמר רב חלבו לעולם יהא
אדם זהיר בכבוד אשתו שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל
אשתו שנאמר ולאברם הטיב בעבורה והיינו דאמר להו רבא לבני מחוזא
אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו ·· פירוש אימתי גבולך שלום כשחלב
חטים ישביעך הקב"ה · כמשלם כד שמערבין בו שעורים · נקיש ואתי תיגרא התגר מקשקש
בא ואני שמעתי הכד מקשקש כדרך כלי ריקם שנשמע בו קול הכד כשמקישין עליו
וידל ישראל לשון מניה כתיב ויעלו עליה וישחיתו את יבול הארץ · אוקירו לנשייכו כבדו
נשותיכם · מחוזא שם עיר היה רבא דרבותיה כן שמה · יז תנן התם חתכו
חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאים
וזהו תנור של עכנאי מאי עכנאי אמר רב יהודה אמר שמואל שהקיפו דברים
כעכנא זו וטמאוהו תנא באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות
שבעולם ולא קבלו הימנו אמר להם אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח ·
נעקר חרוב ממקומו מאה אמה ואמרי לה ארבע מאות אמה

בבא מציעא פרק ד׳

לו אין מביאין ראיה מן החרוב חזר ואמר להם אם הלכה כמותי אמת
המים יוכיחו חזרו אמת המים לאחוריהם אמרו לו אין מביאין ראיה מאמת
המים חזר ואמר להם אם הלכה כמותי כותלי בית המדרש יוכיחו כות׳
בית המדרש ליפול גער בהם רבי יהושע אמר להם אם תלמידי חכמים
מנצחים זה את זה בהלכה אתם מה טיבכם לא נפלו מפני כבודו של רבי
יהושע ולא זקפו מפני כבודו של רבי אלעזר ועדיין מטין ועומדים חזר
ואמר להם אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו יצתה בת קול ואמרה
מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום עמד רבי יהושע
על רגליו ואמר לא בשמים היא מאי לא בשמים היא א״ר ירמיה אין
אנו משגיחין בבת קול שכבר כתבת בתורה בהר סיני אחרי רבים
להטות אשכחיה רבי נתן לאליהו א״ל מאי עביד קב״ה בההיא שעתא
א״ל קא חייך ואמר נצחוני בני נצחוני בני אמרו אותו היום הביאו כל
טהרות שטיהר רבי אלעזר ושרפום באש ונמנו עליו וברכוהו ואמרו
מי ילך ויודיעו אמר להם רבי עקיבא אני אלך שמא ילך אדם שאינו
הגון ויודיעו ונמצא מחריב את כל העולם כולו מה עשה רבי עקיבא
לבש שחורים ונתעטף שחורים וישב לפניו ברחוק ארבע אמות אמר לו
רבי אליעזר עקיבא מה יום מיומים אמר לו רבי כמדומה לי שחבריך
בדלים ממך אף הוא קרע בגדיו וחלץ מנעליו ונשמט וישב על גבי
קרקע זלגו עיניו דמעות לקה העולם שליש בזיתים ושליש בחטים
ושליש בשעורים וי״א אף בצק שבידי אשה טפח ״ תנא אך גדול
היה באותו היום שבכל מקום שנתן בו עיניו ר״א נשרף ואף ר״ג היה
בא בספינה עמד עליו נחשול לטבעו אמר כמדומה לי שאין זה אלא
בשביל רבי אליעזר בן הורקנוס עמד על רגליו ואמר רבש״ע גלוי וידוע
לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי אלא לכבודך
שלא ירבו מחלוקות בישראל נח הים מזעפו ״ אימא שלום דביתהו
דר״א אחתיה דר״ג הואי מההוא מעשה ואילך לא הוה שבקה
ליה לר״א למיפל על אפיה ההוא יומא ריש ירחא הוה ואיחלף לה בין
מלא לחסר איכא דאמרי אתא עניא קאי אבבא אפקא ליה ריפתא אשכחתיה
דנפל על אפיה אמרה ליה קום קטלתיה לאחי אדהכי נפק שיפורא מבי
ר״ג דשכיב אמר לה מנא ידעת אמרה ליה כך מקובלני מבית אבי
אבא כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה ״ פירוש אתנו חוליות

דגוד העשוי חוליות מנכנו בכבשן כדרך כלי חרש ואח״כ צורף החוליות ונותן חול בין
חוליא לחוליא ירא מטהר שאינו כלי חרס לא מתן כעין כלי גללים וכלי אדמה שאין
מקבלין טומאה׳ חכמים מטמאים דאזלי בתר חוליות שאחר תנורים עליהם היו עשויין
כעין קדרות גדולות ומולמטה וצורף בכבשן כשאר קדרות ומטלטלין לא נהיה מושיבו
על הארץ או על הדה ומדביק את הטיט סביב על שוליו לעשותו עב שילקו ויחזיק חום
אימון עכנאי נחש דרכו לשים מעגלה להכניס זנבו אצל פיו׳ כל טהרות שטיהר לא ע״י מעשה
שאירע בשלא הלכה זו בבית המדרש שנמלה טריחה לאויר תנור זה ואחזו ועשו על גבו

טהרות

בבא מציעא פרק ד'

... ונזהר ... וההיתים לכנין לבוש שחורים ועטוף ועטר וחבל את המקדש
בגדין שהמנודה חייב בקריעה והלך כנעלין שהמנודה אסור בנעילת הסנדל במועד
קטן ומשמע מן הכא טפח בתחלה אך בגדול מכה בזולה לבנשיא הוה ועליו
כעשה שלא ירבו המחלוקות שלא ידגיל היחיד לחלוק על הרבים אבוה שלום בך
שהיה בין מלא לחסר סבורה היתה שיהא החדש חסר וקבוע ביום שלשים ולא יבול
ביום החדש על כנין והיה מלא ולא נקבע עד יום שלשים ואחד ולא נזהרה בו ביום ל'
ונפל על פניו מנות אבי אבא מנות דוד אבי המשנה שבת נשיאים היתה והם מנות
דוד חוץ משערי אונאה לפי שצער הלב הוא קרוב להוריד דמעות תוספות
זה תנורו של עכנאי יש דגרסינן חכנאי וכן בירושלמי תנן זה נחש ושמא כענין
התנור שהיה עושה שמו כן לא בשמים היא והא דאמרינן פ"ק דיבמות דהלכה כב"ה
משום דיצתה בת קול משום דהכא שבא לחלוק על סתם דברי תורה דכתיב אחרי רבים
להטות אבל התם הרבה ב"ה רובא הוא דהוה מספקא לן אי הלכה כתר רובא משום
דב"ש היו חריפי טובא ועוד דהכא לא יצתה בת קול אלא משום כבודו של רבי אליעזר דאמר
אין משגיחין ונראין והא דאמר התם רבי יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול ולא שאמר
ליה לרבי יהושע לא בת קול דהאי כנגד דרבי אליעזר והכא התם דיין מוזכר לחבר
בשמים היא כבר נתנה לנו תורה מסיני משמע דבשום מקום אין משגיחין חדושי
הרמב"ן ז"ל ונכבוהו פורש היא כנוי לאדם ודאוי לדבר שחלץ מנעליו ואין מנודה
בעיא ולא אופשיטא ולא פשטה מהכא ולקולא כמו בקטנין לא ואין צריך לחלוץ
מנעלין בדברי רבינו הגדול ז"ל ועוד שנשמתו וישבו על גב קרקע משום כנדוין
בכיות המכה שענו במאבלות ואלו מנודה אינו חייב לבכות וגם בלבד שכתוב
כהם וקרע בגדין משום וכן בגמרא דשי ז"ל והא כמו דאיה הוא שלא היה מנודה סתם
בלבד שהוא תנן דרך קלוסה וכן תנאים שלא היו רוצים לבא אצלו ללמוד תורה
מדאמרינן בעולה ד' מיתות למה באתם ללמוד תורה מאנו ועוד עבשו לחה לא נחם
לא היה לנו פנאי שהיו רוהין אותו כדברים שלא יאמרו מניחים כבודו ... לא ברכוהו
הו שלא יפרו עמנו לבא אצלו ללמוד תורה זו ראוה שמבורך היה שחלק היה מנודה קים
הא אמרו מנודה שונה ושונין לו ומחרם לא שונה ולא שונין לו ולפי שלא באו לפניו
ויען שהוסכמו שכבו לאליעזר לא מנודה בלבו היה לא מבורך בדחות הראוה שמשתמשים
ראוה מכאן לומר שהמנודה אסור לישב במקום ארבע אמות שלו ולישב עמו לדבר
עמו ונשואה אסור בבעילת הסנדל שלא כדברי רבינו הגדול ז"ל שאמר אמאי לא פשטה
הבא לבעיין עבפרק שני דמשקים מיהו אע"פ שאין זו ראיה מודה אני שאסור לישב
בתוך ארבע אמות שלו בכל ענין לשון נדוי אינו לא לשון רחוק כדאמרינן פ"ק דנדרים
כואבא מנודלא וחיבנא באבבעאמות דולך לאחר הנוי והרחוק הוא בתר אין יושבין
בתוך ארבע אמות שלו ובזה שוין המנודה והמוחרם כמו שאדון לשבת מקומות לבית
הכנסת שלא ישב במקומו באבל משום דהוי כענין ששנינו במסכת מדות פרק שני
מה לך מקיף בשמאל שאני מנודה אומרים לו המקום יתן בלבך שתשמע לדברי חבריך
ויקרבוך ותמהני למה בכוהו לרבי אליעזר הרי לא היה חייב לא נדוי בלבד שמנדין על
כבוד הרבכמו שמצינו בעקביא בן מהללאל ויש לומר שכיון שלא רצה לחזור ואמר
קדוב ואתת הרבים ובותלי בית המדרש ומן השמים ונביהו כנחוי להו כאפקירותא
שהיה מחזיק במחלוקת ויתר מזאי ולכ"ע ברכוהו ואכשר שהיו חוששים מפני השמועה
והוא אומר כך היא בעלי לכ"ע לא קבלו ממנו כל ראיות שבעולם ואוהרה למעשה
בזמן הבית היה נעשה קין ממרא לכ"ע החזירו עליו וברכוהו ע"ב חתכו חליות ונתן
חול בין חוליא לחוליא אם לא היה חול מבפנים היה מודה רבי אליעזר דבלי חשוב הוא
ש המנילה סביב לתנור מחברת החליות ומעמידתו זו אצל זו ומשום דנתן חול בנתים
להפריש החליות זו מזו מטהר ר"א והכי תנן במסכת כלים חתכו לדחבו נחות מארבעה
טפחים טהור מרחו בטיט עמוד מגיסטר לאבות בו סומכין הרחיק את הטפלה
ונתן חול או צרור בנתים כזה אמרו הנדה והטמאה והטהורה אוכלת בו והוא טהור קת"י
חול דמיא דצרור שהוא וכו' נת ת"ר המאנה את הגר עובר בג
לאוין

בבא מציעא פרק ה׳

לאוין והלוחצו עובר בשנים מאי שנא מונה דכתיבי שלשה לאוין
וגר לא תונה וכי יגור אתכם גר בארצכם לא תונו אותו ולא תונו איש
את עמיתו וגר בכלל עמיתו הוא לוחצו נמי ב׳ כתיב ולא תלחצנו וגר
לא תלחץ ולא תהיה לו כנושה וגר בכלל הוא את אחד זה ואחד זה בב׳
תניא ר״א הגדול אומר מפני מה הזהירה תורה בל״ו מקומות ואמרי לה
במ״ו מקומות בגר מפני שסורו רע מ״ד וגר לא תונה ולא תלחצנו כי
גרים הייתם תנא משום רבי נתן מום שבך אל תאמר לחבירך והיינו
דאמרי אינשי דזקיף ליה זקיפא בדיותקיה לא נימא ליה לחבריה זקיף
ביניתא" פירוש המונה את הגר עובר בשלשה לאוין והלוחצו דוחקו לא תהיה לו
כנושה לא זו הוא שדוחקו לתבוע חובו הא״נ מאי שנא מונה דכתיב ביה תלתא וגר לא תונה
לא תונו אותו ולא תונו איש את עמיתו וגר בכלל עמיתו הוא לוחצו נמי מום שבך לא תאמר
לחבירך דהיינו דגרים הייתם גנאי הוא לכם להזכיר שם גרות מאן דאית ליה וכולי מי שיש לו
תלוי במשפחתו לא יאמר לעבדו או לבנו כינתו תלהלו דב׳ זה משל שם תלייה בגנאי הוא לו"
תוספות והמודלב ב״מ וכו׳ משום דחשוב כי גרים הייתם ופיורא בו" יכו הוגא
ובזה סבא דאזל צבעה לרישיה ולדקניה אתא לקמיה דרבא אל דבנן אל
יהון שניה בבי ביתך אתא לקמיה דרב כהנא בר שמואל זבניה ורמא חד אל
אמיקיין מיה אזל חוורייה לרישיה ולדקניה אל חזי דהנא קשוש מאבוך
קדי אבבשיה צריך מצבה כחלך" פירוש צבעה שהיה זקנו לבן וצבעו שחור
והראה כבחור זבכן קנה אותי לעבד ובנעני היה דעבו עבדי דקיר לאחד אחר שאין
היובל נוהג והיו עבדים משנה היא טובלו לספרם עריים ושנא ושמשוני" דקניה זקט" צריך
מצבה כחלץ זה רבא"

איזהו נשך פרק חמישי כ

לא תגנובו דכתיב רחמנא למה לי לכדתניא לא תגנובו על מנת לשלם
תשלומי כפל לא תגנובו על מנת למקט אל יב וימר לרב חשי לאו
דכתב רחמנא במשקלות למה לי אל לטומן משקלותיו במלח האי
גזלה מעליא הוא לעבור עליו משעת עשייה" ת״ר לא תעשו עול במשפט
במשפט במדה זו מדידת קרקע שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחד
בימות הגשמים במשקל שלא יטמון משקלותיו במלח ובמשורה שלא
ירתיח והלא דברים ק״ו ומה משורה שהיא אחת משלשים ושלשה בלוג
הקפידה עליו תורה ק״ו להין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין ולוג וחצי לוג
ורביעית הלוג אמר רבא למה דכתב רחמנא יציאת מצרים בריבית יציאת
מצרים גבי ציצית יציאת מצרים במשקלות אמר הקב״ה אני הוא שהבחנתי
במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור אני עתיד ליפרע ממי
שתולה מעותיו בגוי ומלוה אותן לישראל ברבית וממי שטומן משקלותיו
במלח וממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא" פירוש לא
תגנובו דכתב רחמנא למאי לי ליגלף מרבית ואונאה שהוי מחסרי ממון לא תגנוב דעשרת
הדברות לא קמי בעיא ליה דאזהרה לגונב נפשות הוו כדאמרינן בסנהדרין" למקלט לצער"
ע״מ לשלם כפל שרוצה להנותו ויודע בו שלא יקבל" לאו דמשקלות לא תעשו עול" לטומן
משקלותיו המכה אין הפרס טומן במלח להכבין וכשהוא לוקח במשקל לוקח באלו" משעת
עשייה משעת הטמנה ואפלו לא שקל בהן" לא ימדוד לאחד בימות החמה וכולי אהין
הבאין לחלוק את השדה לא ימדוד המודד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים
בימות החבל מפני שהחבל לח בימות הגשמים ומתכוץ כל מדו ובימות החמה מתון
יבש הוא נגמר וכווץ" משורה מדת הלח היא" ירתיח אקומה בלעז שמעלה את החמה"

בשמונה

כשמוציא את היין ולאחר זמן נמצאת חסרה יציאת מצרים גבי רבית בפרשת
בהר סיני גבי משקלות בקדושים תהיו שהבחנתי במצרים הרי שבאו עשרה דוקים על
מצרית אחת ונתעברה מהן בעשר טיפות עשר בכורות שהן בכורות שלאביהן כלם
מתו תולה מעותיו בגוי מלוה מעותיו לישראל ברבית ואומר שלגוי הם קלא אילן צבע
הדומה לתכלת ורבותא אמר כתולת תכלת ותכלת דמיון יקרים שצבוע בדם חלזון
שאינו עולה אלא פעם אחת לשבעים שנה תוספות שתולה מעותיו בגוי ואת
והלא אבלו והא דאמת שהם שלגוי אסור כיון שאין מלוה עם הגוי כלום ומיהו לכי אתי
שנבוא דאוה לקמן ישראל שיש בידו מעות גוי והם באחריות גוי מותר להלותם בריבית
לישראל אתי שפיר אי נמי א״ל דאוידו כגון שאמר ליה חבה הלוה מעות מן הגוי והמורלו
ובמוד עליהו כגון שנתן לו משכונותיו ליתנם לגוי והוא הלוה לו מעצמו ואומר
שעשה בדינו תוספות שתולה קלא אילן ואע״ג דעובר על מצות ציצית מ״מ
איענוין קא לאבור עליו משעת תליה׳׳ כא רבינא אוקלע לסורא דפרת
א״ל רב חנינא מסורא דפרת לרבינא יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי שרצים
למה לי אמר ליה אמר הקב״ה אני הוא שהבחנתי בין טפה שלבכור לטפה
שאינה של בכור אני עתיד ליפרע ממי שמערב קרבי דגים טמאים
בקרבי דגים טהורים ומוכרן לישראל אמר ליה אנא מעלה קא קשיא לי
מאי שנא הכא מעלה דכתב רחמנא אמר ליה לכדתנא דבי רבי ישמעאל
אמר הקב״ה אלמלא לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל דבר זה שאין
מיטמאין בשרצים דיי א״ל ומי נפיש אגרייהו טפי מרבית ומציצית וממשקלות
אמר ליה אע״ג דלא נפיש אגרייהו טפי מאיסי למיכלינהו׳׳ פירוש סורא דפרת
סורא היושבת על נהר פרת ואין זו סורא אחרת בני שרצים דווהיו כיום השמיני כי אני ה׳ המעלה
אתכם מארץ מצרים לא בשביל יציאה כדמפרש לקמיה שהן מעולים צדוא ואנן נמאסים
בשקצים הללו להכי נשון עלוה שמעלה גדולה היא הגלם׳׳ כב תניא שנים שהיו
מהלכין בדרך וביד אחד מהם קיתון של מים אם שותין שניהם מתים
ואם שותה אחד מהם מגיע לישוב דרש בן פטורי מוטב שישתו
שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתת חברו עד שבא רבי עקיבא
ולמד וחי אחיך עמך חייך קודמין לחיי חבירך׳׳ פירוש ומותו בצמא
אין מספיקין לשניהם ואם ישתה האחד יגיע לישוב ויימצא עם מים עמך חייך קודמין׳׳
משלי כח כב מרבה הונו בנשך ובתרבית לחונן דלים יקבצנו מאי לחונן דלים
א״ר כגון שבור מלכא׳׳ פירוש שבור מלכא מלך פרס היה ונוטל ממון מישראל וחונן
דלים כפר תני רב יוסף אם כסף תלוה את עמי עמי ונכרי עמי
קודם עני ועשיר עני קודם ענייך ועניי עירך ענייך קודמין עניי עירך ועניי
עיר אחרת עניי עירך קודמין תניא א״ר יוסי בא וראה סמיות עיניהם של
מלוי ברבית אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו והם מביאים עדים
ולבלר וקולמוס ודיו וכותבין וחותמין פלוני זה כפר באלהי ישראל תניא רבי
שמעון בן לעזר אומר כל מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא ברבית עליו
תה׳ טו הכתוב אומר כספו לא נתן בנשך ושחד על נקי לא לקח עושה אלה לא ימוט
לעולם הא למדת שכל המלוה ברבית נכסיו מתמוטטין והא קא חזינן
דלא מוזפי ברבית וקא מתמוטטין א״ר לעזר הללו מתמוטטין ועולין והללו
חבק׳ א מתמוטטין ואינם עולין למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק
ממנו אמר רב הונא צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע׳׳ פירוש עמי
ונכרי באין ללוות עמי קודם ענייך ועניי עירך ענייך יצאם קרוביך והמשפחתך ענייך קודמין
דכתיב ובשרך לא תתעלם עניי עירך קודמין לעניי עיר אחרת דהנך הוו עמך טפי׳׳ יורד עמו

בבא מציעא פרק ה

בד לחיין רגיל להתקוטט עמו כאן הכהו ונלוה לה להכבן ואני שמעתי דשאו לירד
לתוך אומנותו של חבירו ולמעט מזונותיו של חבירו · וקשה בעיני שיורו חכמים
ליטע להכנס ולגדול דעה ועוד דאמרינן בכתובות עד י״ב שנה מתגלגל אדם
עם בנו מכאן ואילך יורד עמו לחייו ומתי יורד בתוך אומנותו איכא הא לישנא ~
ולכונו לתורה קאמר · ובתוספת כתובה בתשובות הגאונים בשם רב צדוק גאון יורד
עמו לחייו כשאי לשכור שליש תבואתו ותימה גדול ממין לו זה עכ״ל ·· פלוני כפר
שהלוה ישרא׳ ברבית · מתמוטטין דוקא הכי עושה אלה לא ימוט הא אם נתן
בנשך ימוטו · הללו מתמוטטין ונעלץ הללו ואם ימוט אין מטתו מטות עולם
אבל הנותן בנשך ימוט לעולם · צדיק כמור אינו בולע והע״כ שמתמוטט עולה
ואינו נבלע לעולם · תוספות הא חזינא דלא עבדי וה״ת דלא משום שאר
עבדות הכתובים באותו פסוק ושוחד על נקי · י״ל דבדיך והחזינא צדיקים נמורין
כמי מתמוטטין אי כמו לרבי עקיבא סליק דדנש בסוף מכות עושה אלה אחת
מכל אלה לא ימוט · תוספות אדם קורא לחבירו רשע לשלוף יורד עמו
לחייו כתוב בתשובות הגאונים בשם רב צדוק גאון יורד עמו לחייו דשאי לשדוף
שליש תבואתו ותימה גדול מניין לו זה ·· כה תניא ר״שח מלוי ברבית
יותר ממה שמרויחין מפסידין ולא עוד אלא שמשימין משה רבינו חכם
ותורתו אמת · אומרים אילו היה יודע משה רבינו שהיה רוח בדבר לא
היה כותבו · כי אתא רב דימי אמר מניין לנושה בחבירו מנה ויודע שאין
לו שאסור לעבור לפניו ת״ל לא תהיה לו כנושה רבי אמי ורבי אסי
דאמרי תרוויהו כאילו דנו בשני דינין שנ׳ הרכבת אנוש לראשנו באנו
באש ובמים · אר יהודה אר כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא
בעדים עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול ור״ש לקיש אמר
גורם קללה לעצמו שנ׳ תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק
עתק בגאוה ובוז · אמרו ליה רבנן לרב אשי קא מקיים רבינא כל
מה דאמור רבנן שלח ליה בהדי פניא דמעלי שבתא לושדר לי מר
עשרה זוזי דאתרמי לי קטינא דארעא למזבן שלח ליה ניתי מר
סהדי וניכתוב כתב שלח ליה אפילו אנא נמי שלח ליה כ״ש מר דטריד
בגירסא ומשתלי וגורם קללה לעצמו · ת״ר שלשה צועקין ואין נענין
ואלו הן מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא בעדים והקונה אדון לעצמו
ומי שאשתו מושלת עליו קונה אדון לעצמו מאי היא איכא דאמרי
תולה נכסיו בנכרי איכא דאמרי הכותב נכסיו לבניו בחייו איכא דאמרי
דביש ליה בהא מתא ולא אזיל למתא אחריתי ·· נימוקי יוסף מפסידין
כשמתדנין בפרקים מתמוטטין לעולם · משה חכם לשנא מעליא נקט · ולא תהיה
לו כנושה לא תראה בעיניו כנושה כו׳ שיתבהל ויבוש · לראשנו לשון נושה כדמתרגם כרשי
הדי חנו באש ובמים · עובר משום לפני עור שעולה על דעתו שהלוה לכפור · קללה
כשאתנו וזה כופר הכל מקללין אותו ואומר שהוא דובר על צדיק עתק · ומשתלי ישכח
הלוותו ואם גורם קללה לעצמו צועקים בכל שלהם · ואינן נענין שהרי הם גרמו לעצמן ··
קונה אדון לעצמו ממדש לקמן תולה משתיו בנוי אחר העת שאינו משתמש בהן שכסלוני
עד הם שלא להשביע עצמו והעדים שבגוי שומע ומעמיד עדים ונתבעו גזוליהם ··

האומנים פרק ששי

כו׳ רבה בר בר חנה חבדו ליה

בבא מציעא פרק ו׳

הנהו שקולאי תבריתא דחמרא שקל לגלימייהו אתו אמרו לרב
א"ל הב להו גלימייהו א"ל דינא הכי א"ל אין למען תלך בדרך טובים
יהיב להו גלימייהו אמרו ליה עניי אנן וטרחינן כולה יומא וכפינן ולית
לן מידי א"ל זיל הב אגרייהו א"ל דינא הכי א"ל אין וארחות צדיקים משלי ב׳
תשמור ·· פירוש שקולאי נושאי משאות · ותברו ליה שלא ברקוק מדעין ובפשיעה
בודק טובים לגביש משורת הדין · וארחות צדיקים תשמור סיפיה דקרא הוא ··

הפועלים פרק שביעי כז

דרש רבי זירא ואמרי ליה תני רב יוסף מ"ד תשת חשך ויהי לילה
בו תרמוש כל חיתו יער תשת חשך ויהי לילה זה העולם הזה שדומה תה׳ קד
ללילה בו תרמוש כל חיתו יער אלו רשעים שבו שדומין לחיות שביער
תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירבצון תזרח השמש לצדיקים
ויאספון רשעים לגיהנם ואל מעונתם ירבצון אין לך כל צדיק וצדיק
שאין לו מדור לפי כבודו יצא אדם לפעלו יצאו צדיקים לקבל שכרן
ולעבודתו עדי ערב כמי שהשלים עבודתו עדי ערב ·· פירוש אלו
רשעים שבו מניחין להם יכולת להלך כרשעים ואין נכרעין מהם · תזרח השמש לעולם
הבא · ול מעונתם ירבצון הצדיקים · עדי ערב עד יום מותם ·· **כח רבי אלעזר**
ברבי שמעון אשכח להוא פרהגונא דקא תפיס גנבי אמר ליה היכי
יכלת להו לאו כחיותא מתילי דכתיב בהו בו תרמוש כל חיתו יער א"ד
מהאי קרא אמר ליה יארוב במסתר כאריה בסוכו דלמא שקלת
צדיקי ושבקת רשעי א"ל ואנא היכי אעביד הרמנא דמלכא הוא אמר הא
אגמרך היכי תעביד עול בד׳ שעי לחנותא כי חזית איניש דקא שתי
חמרא וקאנקט כסא בידיה וקא מנמנם שאול שילויה אי צורבא
מרבנן הוא אקדמיה קדים לגרסיה אי פועל הוא קדים קא עביד
עבידתיה בליליא רצועי הוא דעביד ואי לא גנבא הוא ותפסוה אשתמע
מלתא בי מלכא אמרו קריינא דאגרתא איהו להוי פרוונקא אתיוה
לרא"ב ברבי שמעון וקא תפיס גנבי ואזיל שלח ליה רבי יהושע בן
קרחה חומץ בן יין עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה שלח
ליה קוצים אני מכלה מן הכרם שלח ליה יבא בעל הכרם ויכלה
את קוציו יומא חד פגע ביה ההוא כובס קרייה חומץ בן יין אמר
מדהציף כולי האי ש"מ רשיעא הוא אמר להו תפסוה תפסוה לבתר
דנח דעתיה אזל בתריה לפרוקי ולא מצי קרי עליה שומר פיו ולשונו
שומר מצרות נפשו זקפוהו קם תותי זקיפא וקא בכי א"ל רבי אל ירע
בעיניך שהוא ובנו בעלו נערה מאורסה ביוה"כ הניחו ידו על בני מעיו ואמר
שישו בני מעי שישו ומה ספקות שלכם כך ודאות שלכם עאכ"ו מובטח
אני בכם שאין רמה ותולעה שולטת בכם ואפ"ה לא מיתבה דעתיה אשקייה
סמא דשינתא ועיילוה לבית השיש וקרעו לכריסיה הוו מפקי מיניה
דיקולי דתרבא ומותבי בשמשא בתמוז ונאב ולא מסרחי כל

תרבא במולא סריח כל תרבא על סריח שורייקי סומקי מסריח הכא דאיכא שורייקי סומקי לא מסריח קרי אנפשיה אף בשרי ישכון לבטח ואף רבי ישמעאל ברבי יוסי מטא כי האי מעשה לידיה פגע ביה אליהו א"ל עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה א"ל מאי איעביד הרמנא דמלכא הוא א"ל אביך ערק לאסיא את ערוק ללודקיא"

ידוע כהגונה המרובה שלהלך תנים בבני רודף אחריהם ותופסן היכי נגלת מחבולותם לאו בחיותא מתולין כי לא כחות ומשלו שמתחבאות ביום במסתרים ולמא הני דשלא עדיקי ניכהו הרמנא דמלכא הוא מצות המלך הוא באצבע שעושה שעתקעויה והכל נכנסין בחנויות וסועדין אקוחמי אקוייסל נרסיה השכים בעוללה ולכך הוה מגמגם ואו פועל הוא שכיר יום ואי עבודתיה בלילה אומן שמלאכתו בלילה כדודי כדיר תרגום וידקעו את כחי הזהב ודודו מותיח חוטו כחשת ופירל לעשות מחטים ואומנותו בלילה לכי שמושמן מלי הוחוס המוקב בבקמים דקים בה דק מוזה יתקלו בשמע בלילה ואנלו לה בשמע קול כטיש בביתו בחותו לילה אין לך לתכנס על בתים קדוייה דיודי כדיר גנבא הוא ולכך הוא ישן שיעור בלילה לאהוב עוברי דרכים או לחמור כתים קדוונה דאגזרתא משלהוה כרווקנא שליח חומץ בן יין רשע בן צדיק יבא בעל הכרם הקב"ה כי כרם יי' צבאות בית ישראל ויבלה ויטול את קוציו שלכרם אלו עליהו על הכובס דקנוה תלאהו וקסלא תותי דקיבא תחת העץ על נערה המאורסה שהיא בסקילה וכל הנסקלין נתלין ודאות שלכם מקום שיש טעם כדבר כגון הנך דנוימי בחנותא ויקול דתרבא סלים מלאים שומן לכי שבעל בשר היה מאד בשמעא לנסות את סריח וידוע תולעים כל תרבא לא מסריח אא"כ יש בשר עמו שורייקי סומקי גידים אדומים והגומן הבשר כי האי מעשה לידיה עניהו המלך לתפוש גנבים ולסטים"

כי הוו מקלעי רבי ישמעאל ברבי יוסי ורבי אלעזר ברבי שמעון בהדי הדדי הוה עייל בקרא דתורי בינייהו ולא הוה נגע בהו אמרה להו ההיא מטרוניתא בניכם אינן שלכם אמרו לה שלהן גדול משלנו כ"ש איכא דאמרי הכי אמרו לה כי כאיש גבורתו איכא דאמרי הכי אמרו לה אהבה דוחקת את הבשר ולמה להו לאהדורי לה והכתיב אל תען כסיל כאולתו שלא להוציא לעז על בניהם א"ר יוחנן אבריה דרבי ישמעאל ברבי יוסי כחמת בת תשע קבין ר"פ אבריה דרבי יוחנן כחמת בת חמשה קבין ואמרי לה בת שלש קבין ודרב פפא גופיה כי דקורי דהרפנאי"

כורש לגבי הדדי כנים אלבכים בקרא דתורי צמד בקר ביניהו בין שניהם ריחמת כריסן מתוך שבריסן מטרוניתא שרות נשרות חונה שלכם שאוכלכם ידולים להזקק לנשותיכם שלהן גדול שלנשותיהו גדול משל אחד משלנו כי כאיש גבורתו אבל תשמיש שלהן גדול תאוה של אשה מרובה משלאיש כל שכן שתאותם מרובה אומכם נזקקין להם ונבעלות לאחרים אהבה דוחקת את הבשר ומתוך שתאותם מרובה על הוותא נעשו שניהם נוחין כי דקורי דהרפנאי שלשים שעושין בהרפנאי תוספות אבריה הלין דברים נכתבו שלאלהוציא לעז על בני אדם שהם פר' אמרה ונחמד דברי התוספות על והורתם אחרת ומי יוכל לבא אחריהם החמנים לעז נראה כי כוונת רוכדר הבודק להודיע שהיו כובשים את יצרם ח"כ שקילהם נבהת חנשים והיות בשים באחרים במקום אחר כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו וגם העת שזכרות קצת גוזמה והפלגה באמרים הוה עייל בקרא דתורי כיבן שנהבם בבמה בעמים רבות עם שלא כוונת האחר זה בשלל הוא מה שכתבתי"

ל א"ר יוחנן אנא אשתיירי משפירי ירושלים האי מאן דבעי מחזי שופריה דרבי יוחנן נייתי כסא דכספא מבי סולקי

ונמלייה

ונתלויה כרכידי דרומנא סומקא ומהדר ליה כלילא דורדא סומקא
לפומיה ונותביה בין שמשא לטולא ההוא זהורא מעין שופריה דרבי
יוחנן איכא והאמר מר שופריה דרב כהנא מעין שופריה דרבי אבהו
שופריה דרבי אבהו מעין שופריה דיעקב אבינו ויעקב אבינו מעין שופריה
דאדם הראשון ולא ורבי יוחנן לא קחשיב ליה שאני רבי יוחנן דהדרת פנים
לא הויא ליה רבי יוחנן הוה אזיל ויתיב אשערי טבילה אמר כי סלקן בנות
ישראל מטבילה מצוה לפגעו בי כי היכי דלהוו להו בני שפירי כותי בגמירי
אורייתא פותי אמרו ליה רבנן לא מסתפי מר מעינא בישא דכתיב אמר להו
אנא מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלט ביה עינא בישא דכתיב בן
פורת יוסף בן פורת עלי עין וא"ר אבהו אל תקרי עלי עין אלא עולי עין רבי יוסי
ברבי חנינא אמר מהכא וידגו לרב בקרב הארץ מה דגים שבים מים
מכסים אותם ואין העין שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין העין שולטת
בהם יומא חד הוה קא סחי רבי יוחנן בירדנא חזייה לריש לקיש ושוור
לירדנא אבתריה א"ל חילך לאורייתא א"ל שופרך לנשי א"ל אי הדרת בך
יהיבנא לך אחתי דשפירא מינאי קביל עליה בעי למהדר לאתויי מאני
ולא מצי הדר אקריה ואתנייה ושוייה גברא רבא יומא חד הוו מפלגי
בי מדרשא הסייף והסכין והכידון והרומח ומגל יד ומגל קציר מאימתי
מקבלין טומאה משעת גמר מלאכתן ומאימתי גמר מלאכתן רבי יוחנן
אמר משיצרפן בכבשן ריש לקיש אמר משיצחצחן במים א"ל לסטאה
בלסטיותיה ידע א"ל ומאי אהנת לי התם ר' קרו לי הכא קרו לי רבי א"ל
אהנאי לך דאקרבינך תחת כנפי השכינה חלש דעתיה דרבי יוחנן חלש
ריש לקיש אתאי אחתיה קא בכיה אמרה ליה עשה בשביל בני אמר
לה עזבה יתומיך ואני אחיה עשה בשביל אלמנותי א"ל ואלמנותיך עלי ירמיה מט
תבטחו נח נפשיה דרבי שמעון בן לקיש והוה קא מצטער רבי יוחנן
בתריה טובא אמרו רבנן מאן ליזיל ליתביה לדעתיה ניזיל ר"א בן פדת
דמחדדין שמעתתיה אזל יתיב קמיה כל מילתא דהוה א"ר יוחנן א"ל תניא
דמסייעא לך אמר את כבר לקישא כי הוה אמינא מילתא
הוה מקשי לי עשרין וארבעה קושייתא ומפרקינא ליה עשרים וארבעה
פירוקי וממילא רווחא שמעתא ואת אמרת תניא דמסייעא לך אטו לא
ידענא דשפיר קאמינא הוה קאזיל וקרע מאניה וקא בכי ואמר היכא
את בר לקישא היכא את בר לקישא היכא את בר לקישא והוה קא צוח עד
דשף דעתיה בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה " פירוש אשתירי

נותרתי · שופריה זהרורי תארו וקירון עור פניו · מפיסלקי בשיניא מבית האומן שהוא
זהוב מעורה להב האש שבי · פולקי בעלותו מן האש · ברעידי גרעינין · ומהדר ליה כלילא
וסובבהו שכה לכוס סביב על פי אלוס · זהרוריה דנפקי מעיניה על פני הארץ · מעין ולא
הכל · הדרת פנים זקן · עולי עין עולים למעלה מן העין והיא מלאכה שאובה ובולה
לשלוט בהן · יהיבנא לך שהיה לסטים · שוו קנך · א"ל רבי יוחנן חילך לאורייתא כדה כחן
יפה לסבול עול תורה · שונא רבים לבני דאוו לבנים ולא מאי לקבוע בעבודה שוכה
דמתקבל עול תורה תשש כחו · הסייף והסכין מעשה היא בסדר טהרות · הכידון חשבינן
ומגלים

ומגליד רוגל קעיר׳ לפסחה כלסטיותה ואי למי שהיית לסטים אתה בקי באותן כלי
אומנות לסטות׳ דבי קרו ליה רבן של לסטים דלאו הוותי להם׳ אתאי אחתיה דרבי
יוחנן אטתא דרוש לקיש ׳וקא בכיא קמיה דרבי יוחנן להתפלל על בעלה׳ עזבה
יתומיך ואני אחיה ואלמנותיך עלי יבטחו פסוק הוא בירמיה׳ מנעער מתחרט על שהמיתו
שלא היה מוצא תלמוד ותיק כמותו ׳ דעתה דעתיה נעקרה ממנו דעתו ונשתטה
תוספות. אר יוחנן הנה אשתיירו משטולי ירושלם רבי יוחנן אחד מהן הרבה
היה לא כלומר אישתיירו ממשפחתם ולפי שהזכיר שרבי יוחנן היה משונה משאר
בני אדם בדבר אחד הזכיר גם שהיה משונה בעניי׳ ׳ יתיב אשערי טבילה והאי תמרדנן
בערבי בשמים האי מאן דבעי באתתא בעין דסלקא מטבולה מזה אחוה ליה דוח
דכנים היינו כשבגע בה אבל רבי יוחנן שהיה יושב עם בקבע אין זו נגיעה אב׳ התם
שבוגע בטומאה בעוה שדומה מן הנהר׳ אי הדרת בך וכי מכאן אדל דל מתחלפ
ידע הרבה לא שבקן עול תורה ונעשה עם הארץ ועוסק בלסטות והקאמר אי הדרת
בך מעשמע להיות כבתחלה ולא תנחך עוד עול תורה מעליך והאמרכתו מאי
אהנית לי התם קרו לי רבי כלומר מעיקרא נמי הוו קרו לי רבי לא עשכחתי ומה
שכירע בקונטרס רבי היינו רבן של לסטים אין נראה אעב דאשכחנו מט קח לך רבי
רבן של ערסיים והיינו דאמרינן בפרק בל כתבי אמר ליה ריש לקיש לרבי וזה בשיאה
בך מקובלני מאבותי ואמרו לך מאבותיך כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן ותולי
משמע שקורים שלימדו רבי יוחנן למוד מאחרים׳ אי הדרת בך לקמן מוכח דנסב
דק אכוד אתיא אחתיה וקא בכיה קמיה ולא חש לשוה ואתא בשבול אתד זה
כרחוש לקמן׳׳ לא ואבלו הכי לא סמך רבי אלעזר בר רבי שמעון
אדעתיה קביל עליה ועודים באורחא הוו מייתי ליה שיתין נמטו לעגלא
נגלו מתותיה שתין משיכלי דמא ובבא למחר עבדא ליה דביתהו
שתין מיני לפדה ואכיל להו ובדי ולא הוה שבקה ליה דביתהו למיפק לבי
מדרשא כי היכי דלא לדחקוהו רבנן באורחא אמר להון אחי ורעי
באן בגדא אמר להו וגולו מכוי בעול תורה יומא חד שמעה דביתהו
תמרה ליה את קא מייתית להו עולוון בלות ממון של בת אבא
אמרדה אולא לבי נשא סליקו ואתו הנך שתין ספנוניא עיילו ליה שתין
מיני לכוא ואכיל להו יומא חד אזל לביתיה זילי בכי באפיך מאי
קעביד האי אתי אח אמר ליה זיל אמרי לאמך שלנו גדול משלכם
קרי אנפשיה היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה אכל ושתה
ובדי נכק לבית מדרשא לית בהו חזי ספק אייתו לקמיה שיתי מיני
דמא טהרינהו הוו קא מרנני רבנן ואמרו ספ לית בהו חזי ספק אמר להו
כמותי הוא היו כלם זכרים ואם באו ואהא נקבה אחת ביניהם היו כלם
זכרים ואסיקו להו אלעזר על שמיה׳ תניא אר כמה בריה ורביה בטלה
דעטה זו מישראל כי קווה קא נזאח בכשיה אמר לה לדביתהו ידענא
כדרבנן דרתיחי עלי ולא מיעסקי בי שפיר אוגנין בעליתא ולא תדחלין
מינאי אר שמואל בר נחמני אשתעיא ליה אמיה דרבי יוחנן דאשתעיא
ליה דביתהו דרבי אלעזר בר רשב לא פחות מתמני סרי ולא טפי מעשרין
ותרין שנין אוגנתיה בעליתא כי הות סליקנא מעיינא ליה במזיה
כי הוה משתמטת מנותא מוניה הוה אתי דמא יומא חד חזאי

רחצא דקא נפיק מתותיה חלש דעתאי אתחזו לי בחלמא אמרו לו לא
מודי הוא יומא חד שמעי בגולותא דרנרבא מרבנן ולא מחקי כובעי
לו כי הוו אתו ביתרי לדוכא הוו קימא תכבא תכוד מר מלקיה ומר
מלתיה נפק קלא מעליתיה ואמר איש פלוני חתה חייב איש פלוני חתה
זכאי יומא חד הוה קא מינצא דביתהו בהדי שיבבתא אמרה לה תהא
כבעלך שלא ניתן לקבורה אמרו רבנן כולי האי ודאי לאו תורה הגונה
הוכח ואמרו דשבי איתחזו להו בחלמא אמרו להו פרידה אחת יש לי
בינים והוחתם קוצים להביא אזלי אנולרבנן לאוקמוקי ביה לא שבקו
בני עכברים דבל שני דהוה ניים רבי אלעזר בל שמעון בעליתה לא
פלון חוה נעק למתייהו יומא חד מעלי יומא דכפורי הוה הוו טרודי
שדרוה רבנן לבני בירי ואסקוה לערסיה ואמטיוה למערתא ואשכחוה
אשכחוה לעכנא דהדרא לה למערתא אמרו לה עכנא עכנא פתח
פיך ויכנס בן אצל אביו פתח להון · כירוש והבלו הכי יאח׳ אלעזר בר׳ שמעון

לבול ספריו שלכם כך לאספין דעתיה הדבי מלכקש רחמים והתחילה ביסורין שמא
חטא באחד מן הצדיקים · באורחא הוי מייעין ליה שתין נמטי בערב היו מקבלין תחתיו
שקים לבוים שקולין כלשעור משכלי כמין עיגולת קטנות שמשמשין בהם מים ושופכין
ובלשון לעז ק׳ וכקלין ונגדי מתותיה שיתין משכלי דמא וכיבה · ומושדים מגבוו מתחתין
שמים ערבות מלאותדם ואמרים לקני שהלכן שנכו ומלין משקין שבא עלין · מינו מאכל
שתיים ונשין מתאנים · אמר להו למהאוכים · ביטול תורה שהיה עולה בגרסתו תמיד כבותו
אתרמויתהלהו עליך אתה מבואתן עליך · כלות חמון במאכל ודקלות מגדים · פנואי
יוצאי הים באניות · תכלה מן מעתל לבתה עולו ליה שיתין עבדי לבי שעמדו עליהם בחשל
שלים והתפללו לו להנצל בזכותו שלרבי אלעזר ונצלו בזכותו וכשעלו מן הים שלחו לו
דהון · וכתוספות כתבו שכך היו כמודש · בקי כאבין כותי כאבין מה העושה בקי לשענקיאות
ודועה · אמר רבי אלעזר לבתו גלי אמרי · שלמו עושר גדול משלהם · היתה באניות סוחר
על התרה כאמר · ובני נתחזק · בכך לבי מדרשא אתה היום שלא עבדתו אשתו · שיתין מינך
דמא שהביאו לו הנשים לראות אם דם נדה הוא אם דם טהור דקאמא לן חרגשה דמים הן
שמאים כה שה ושאר מראה דמים טהורים · טהחנתו להזקק לבעליהן בלא טבילה
היולדן זכרים · יתעברו כלי הלילה זכרים · כשעברן בולכתה הטעה שמיכתהו תוכס נבבים
ולה בא לבית המדרש תמיד ולהראות לו הנשים את דמן · לא על אשתו שעכבתו מלבא
לבית המדרש שנים לבות · דרתיתוי עלי על שלקחו בנכים עלידי והוולהון קחנים · אגנין
בעולתן הגביני בעלייהו · במציה בשערן · בזוותא שעד · דיחשא תולעת · חלש דעתאי
אגדתי שמא יעשה יסרים ונקיב · כולי האי משנודע לבריות שאיננו ולא נקבר אין זה
בכיון · כרוזא בגלאחד · יש לי בינכם אביוהיה · עכבורים שם מקום שסמוך נעירו · לבני
בידי · אם שבר אחד שהין קוברים · עכנא כחשי דהדרא ליה למערה הקיפה את המערה כעין
כלבל · דגבר אצל פיה · פתח פיך הרחיב ונכנס מעל פיך ליפן מקום ליכנס · תוספות שתין
ספני מפכש במודש שעמוד עלי[illegible] הים בחשול שבים לטבעם ונדרו לו ושקטה רוח ·

לב׳ שלח ליה רבי לרבי באשתו שלחה ליה כלי שנשתמש
בו קדש ונשתמש בו חול תמן תמרין באתר דהוי ביתא תלא זוויניה
כלבא רעיא קולתיה תלא שלח ליה נכי דבתורה גדול ממני אבל
במעשים טובים מי גדול ממני שלחה ליה בתורה מיהא גדול ממך
לא ידענא אבל במעשים · דתנא דהוה קביל עליה יסורי בתורה מאי
היא רבי הוו יתבי רבן שמעון בן גמליאל ורבי יהושע בן קרחה אספסלי
יתיב קמייהו ר״א בן רבי שמעון ור׳ תחתיהן אקשו ומפרקי אמרי
מימיהן אנו שותין והן יושבין על גבי קרקע עבדו ליה ספסלי אסקנהו

אמר

אמר להן רבי שמעון בן גמליאל כרודה אחת ישלי בוניכס ואת
בן בקשוס לאבודה היכמי אתתוה לרבי אמר להן רבי יהושע בן קרחה
מי שיש לו אב יחיה ומי שאין לו אב ימות אתתה כמו לר״א ב[illegible]
שמעון. חלש דעתיה אמר קא חשבינא ליה כוותי על ההוא ימא
בן הונה א״ר מלתא הוה מסייע ליה לר״א בן שמעון מכאן ואילך כי הוה
אל ר׳ ישלי להשיב א״ל ר״ע בן אלעזר כך וכן יש לך להשיב זו היא
תשובתך השתא היקכתיו תשובות חבילות שאין בהם ממש חלש
דעתיה דרבי אחא א״ל בני אל ידע לך שהוא ארי בן ארי ואתה ארי בן
שועל והיינו דא״ר ג׳ ענותנין ואלו הם אבא ובני בתירה ואמר מר
הושיבוהו בראשו ומינוהו לנשיא עליהן יונתן בן שאול דקא״ל לדוד ואתה
תמלוך על ישראל ואני אהיה לך למשנה משמי אלמא יונתן בן שאול
דהוא מגיד עלמא בתר דוד בני בתירה נמי דחזו להלל דעדיף מינייהו
א״ר ש״ב גמליאל וזאי הוה ענותן א״ר חביבין יסורין קביל עליה
תליסר שני שות בצמירתא ושבע בצפדינא ואמרי לה שבע בצמירתא
ושית בצפדינא אהדיריה דבי רבי הוה עתיר משבור מלכא כד הוה
רמי כיסתא לחיותא הוה אזיל קלא בתלתא מילי הוה מכוין דחוי בההיא
שעתא דעייל רב לבית הכסא והכי הכי מעבר ליה קלא לקלייהו
ושמעו ליה נחותי ימא ואפ״ה יסורי דר״א בר״ש עדיפי מדרבי דר״א
בר״ש מאהבה באו ומאהבה הלכו דר׳ ע״י מעשה באו וע״י מעשה הלכו
ע״י מעשה באו מאי היא דההוא עגלא דהוה קא מימטו ליה לשחיטה
אזל תליא לרישיה בכנפיה דרבי ובכה א״ל זיל כי לכך נוצרת אמרי
הואיל ולא קא מרחם ליתו עליה יסורין ע״י מעשה הלכו יומא חד הוה
קא כנשא אמתיה דרבי ביתא הוה שדיא בני כרכושתא וקא כנשא להו
אמר לה שבקינהו כתיב ורחמיו על כל מעשיו אמרי הואיל ומרחם
נרחם עליה כולהו שני יסורי דרבי לא אצטריך עלמא למטרא
דאמר רבה בר רב שילא קשה יומא דמטרא כיומא דדינא ואמר אמימר
אי לאו דצריך לעלמא בעו רבנן רחמי עלייהו ומבטלין ליה אפלו הכי פי
הוו עקרי בוגלא ממשרא הוה קאימא בורא מלוא מיא

כאשהי שתחנשה לו תנין האדי באי אנמרוס המעל הזה בכגיזה חתלה דמדיה תלא
דיניה בולבא רעיה קולתיה תלא יתר שהיה הגבור רגיל לתלות בו כליקיונו הכל הדועה הגמולי
תלה בו לא כל עג׳ כרגנה מודה לדבריך הוא גזל [illegible] לא [illegible] את שסוף [illegible]
[illegible] אני יודע שהוא גדול ממך דהא קביל עליה יסורין רבי שמעון בן גמליאל ותנין שלרבי
יהושע בן קרחה ורבנן ענוה מהדייבי את שעריהם במלי החר אמרו רבנן רבי מדנשא דותני
[illegible] להאחת בן אחד לא בדה הימני נמא תשלטו בו עין ר׳ ע׳ [illegible] ואיה נכשיה
[illegible] שמעון האו דאמר הקחר אחה ארי בן שועל בני בתירא במוספת פסחים שהיו
[illegible] שיאו להלל שהיה גדול בתורה יעלה [illegible] מכבל שמו נשיאותן ואינוהו נשיא
[illegible] להלל דעדיף מינייהו והלמות שבו נשאלין אותם בבית המדרש לעולמות [illegible]

ויסורין דרבי [illegible] הוכיה בלא [illegible]

יבושין נדבר׳ חביבין ויסורין שואה שהועילו ויסורין שלרבי לעזר שלא עלטה בו רמה׳
בגמורתא אבן שבמקום קטנים׳ צפרינא חולי שבתוך הכה ושמו מישגא׳ אהדיריה
שומר סוסים׳ ביסתא מסטא׳ יצנד קליה דרבי לקלייהו דחיותא׳ תליא לרישיה בכנפיה
דרבו החמיא דאשו תחת כנפות כסותו׳ אמרי בקיועא׳ בנשא כירא מבנות הבור׳
שדיין בני כרכושרא היו מוטלין שם בניחולדה׳ ואה דלא אתא מטא בהנהו שתי׳
כי הוו עקרו כוגלא נטן׳ ממשנא מן העגונה יוה קיימיה בונא מלאה מיא הודה הנוחה
גמודת מלאה מים׳ תוספות הוה עדר משבור מלבת פירש מובל בהמותיו שלרבי
כראשכחן גמי בבר׳ גבל בהמותיו שלרבי יצחק לא מכסנו ווהבן שלאבוהון׳׳ לב איקלע
רבי לאתריה דרבי לעזר ברבי שמעון אמר להו יש בן לאותו צדיק אמרו לו
יש לו בן וכל זונה שנשכרת בב׳ שוכרתו בארבע אתיא אסמכיה ואשלמיה
לרבי שמעון בן איסי בן לקוניא אחוה דאמיה כל יומא הוה אמר לקרייתו
אנא הדר אזלנא אמר ליה חכים עבדו יתך וגולתא דדהבא פרסו עליך ורבי
קרו לך ואת אמרת לקרייתו אנא אזיל אמר ליה מומי עדובג דא כי
גדל אתא ויתיב במתיבתא דרבי שמעיה לקליה אמר האי קלא דמי
לקליה דרבי אלעזר ברבי שמעון אמרו ליה בריה הוא קרי עליה פרי צדיק
עץ חיים ולוקח נפשות חכם פרי צדיק עץ חיים זה רבי יוסי בר לעזר
ברבי שמעון ולוקח נפשות חכם זה רבי שמעון בן איסי בן לקוניה כי
נח נפשיה אמטיוה למערתא ואבוה הוה הדיא לה עכנא למערתא
אמר ליה עכנא עכנא פתח פומך ויכנס בן אצל אביו לא פתח להו
כסבורים העם לומר שזה גדול מזה יצתה בת קול ואמרה לא מפני
שזה גדול מזה אלא זה היה בצער מערה וזה לא היה בצער מערה׳׳
פירוש שוכרתו בארבע מאחר וכיה סמכיה כל שהיו קורין אותו רבי
בח שוקנא וושום לבו על תלמוד תורה׳ ואשלמיה מסרו לר״ש ללמדו תורה׳ כל יומא
היה אומר אותו הבן׳ לקרייתי אנא אזיל לעמי אני הולך׳ מומי ערובה דא
בשבועה האמרו דאת׳ לא אשאל עוד לילך׳ ולוקח נפשות חכם המלמד תורה קורהו
לבן׳ בצער מערה שנתחבאו שם רשבי ורבי לעזר בנו שלש עשרה שנה במסכת
שבת׳ לד איקלע רבי לאתריה דרבי טרפון אמר להו יש בן לאותו
צדיק שהיה מקדש את בניו אמרו לו בן אין לו בן בתו שלו וכל זונה
שנשכרה בב׳ שוכרתו בד׳ אתיוה לקמיה אמר ליה אי הדרת לך יהיבנא
לך ברתאי הדר ביה דרבא ואמרי מסבה ובנשה חובא דאמרי לה מסבה
כלל בדו שלא ואמרו בשביל זה חזר בו ולמה ליה כולי האי דאמר
יהודה אמר ואמרי לה אמר חייא בר אבא אמר יוחנן ואמרי לה אמר שמואל
בר נחמני אמר יונתן כל המלמד את בן חברו תורה זוכה ויושב
בישיבה של מעלה שנאמר אם תשוב ואשיבך לפני תעמוד וכל המלמד
את בן עם הארץ תורה אפלו הקב״ה גוזר גזירה מבטלה בשבילו שנאמר
ירמיה טו ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה׳׳ פירוש שמקדש את בניו שהיה יגיל
לומר אקדש את בני כשנשבע׳ ולמה ליה כולי האי לחזור על כמה אחרים לשאול אם
יש לו בן׳ יקר מזולל תלמיד חכם מעם הארץ׳ אם תשוב ישוב לאותו כתוכחתי ואשיבך
אלי ולפני תעמוד הקב״ה מגלי שאעמוד ואתקיים לפניו אם אוכל להשיבם׳׳
לה אמר פרנך אמר יוחנן כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו

תח

ת"ר שלא תהא תורה פוסקת מזרעו לעולם שנ' ואני זאת בריתי אותם ישעיה נט
לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר יי' מעתה ועד עולם. שם
מאי אמר יי' אמר הקב"ה אני ערב לך בדבר זה מאי מעתה ועד עולם
א"ר ירמיה מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה. רב יוסף יתיב
מ' תעניתא ואקריוה לא ימושו מפיך יתיב מ' תעניתא אחרינא
ואקריוה לא ימושו מפיך ומפי זרעך יתיב מ' תעניתא אחריני ואקריוה
לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך. אמר מכאן ואילך לא
צריכנא תורה מחזרת על אכסניא שלה. פירוש מפיך ומפי [illegible]
הקב"ה תמורין אני ערב מעתה שלא ימוש עד עולם. ארבעין תעניתא שלא תפסיק
תורה מזרעו.
לו רבי זירא כי סליק לארעא דישראל יתיב ק' תעניתא
דלשכח גמרא בבלאה מיניה כי היכי דלא נטרדיה ויתיב ק' תעניתא
דלא לישכוב רבי אלעזר בשניה ונפלן עליה מילי דצבורא ויתיב מאה
אחריני דלא נשלוט ביה נורא דגיהנם כל תלתין יומין הוה בדיק נפשיה
שגר תנורא סליק ויתיב בגויה ולא הוה שלטא ביה נורא יומא חד
יהבו ביה רבנן עינא ואיחרכו שקיה וקרו ליה קטין חריך שקיה.
פירוש גמרא דבבלאי גמרא שלנו. דלא נטרדיה בשעלה לא"י ללמוד
מבי רבי יוחנן והמודים שבא"י לא היו בני מחלוקת ונוחין זה לזה בעמקן בדהמרגן
בסנהדרין ומיישבין את הטעמים בלא קושיות ופירוקין. קטינא חריך שקי דאתט גוצא
הוה.
לז א"ר יהודה א"ר מ"ד מי האיש החכם ויבן את זאת על מה
אבדה הארץ. דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו אמרו נביאים ולא ירמיה ט
פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו שנ' ויאמר יי' על עזבם את
תורתי אשר נתתי לפניהם. א"ר יהודה א"ר שלא בירכו בתורה תחלה. שם
א"ר נחמן מ"ד בלב נבון תנוח חכמה ובקרב כסילים תודע. בלב נבון
תנוח חכמה זה תלמיד חכם בן תלמיד חכם. ובקרב כסילים תודע משלי יד
זה ת"ח בן עם הארץ. אמר עולא היינו דאמרי אינשי אסתירא בלגינא
קיש קיש קריא. אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא מ"ד קטן וגדול שם
הוא ועבד חפשי מאדוניו. אטו לא ידעינן דקטן וגדול שם הוא אלא כל איוב ג
המקטין עצמו על ד"ת בעולם הזה נעשה גדול לעולם הבא וכל המשים
עצמו כעבד על דברי תורה בעה"ז נעשה חפשי לעה"ב. פירוש ודבר זה
על מה אבדה הארץ אמרוהו חכמים מי האיש החכם. אמרוהו הנביאים אשר דבר
פי יי' אליו. שלא בירכו בתורה תחלה שהיו עוסקים בתורה לא היו מברכין לפניה וקרא
תורתי דאשר נתתי לפניהם קא דריש ברכת אשר נתן לנו תורת אמת שהוא לפניהם
של ד"ת וכיון דלא מברכין גליא דעתייהו שאינה מתנה חשובה להם
ומתגאה בכתרה. בן עם הארץ היינו בקרב כסילים משנתו תודע מודיע לכל
סלע אחד בלגינא. קיש קיש קריא מתוך שקט ומשמיע קולו ואם היה מלא סלעים לא
היה משמיע קולו. ונפרש בתוספות בשם ריב"א לפי שאין דרך זוז להניח בלגין
מתוך שקט ואלו היה מניח באדנקי כדרך להיות שם לא היה מקשקש.
לח ריש לקיש הוה מציין מערתא דרבנן כי מטא למערתא

דרבי

דרבי חייא איעלמא מיניה הל' דעתא אמר רבש"ע גלאי כלפלתי תורה
במותו יצתה בת קול ואמרה לו תורה במותו כלכלת תורה במותו
לא רכבת תורה כי הוו מינצו רבי חנינא ורבי חייא א"ל רבי חנינא
לרבי חייא בהדי דידי קא מינצת ח"ו אי משתכח מישראל תורה
מהדרנא לה מפלפולי א"ל רבי חייא לרבי חנינא בהדי דידי קא מינצת
דעבדי לתורה דלא תשתכח מישראל מאי עבידנא אזילנא ושדינא כיתנא
וגדילנא נישבי וצאידנא טביי ומכילנא בשרייהו ליתמי ועבדנא מגלתא
וכתבנא חמשה חומשי וסליקנא למתא ומקרינא חמשה ינוקי בחמשה
חומשי ומתנינא שיתא ינוקי שתא סדרי משנה ואמרנא להו עד דהדרנא
ואתינא אקרו אהדדי ואתנו אהדדי ועבדו לה לתורה דלא תשתכח תורה
מישראל היינו דא"ר כמה גדולים מעשה חייא א"ל רבי ישמעאל ברבי יוסי
אפלו ממר א"ל אין אפלו מאבא א"ל ח"ו לא תהא כזאת בישראל א"ל זירא
אמש נדחה לי רבי יוסי ברבי חנינא אצלמי א"ל רבי ינאי ורבי ינאי
אצל מי א"ל רבי חנינא ורבי חנינא אצל מי א"ל רבי חייא אמרתי לו
ורבי יוחנן א"ל רבי חייא לא אמר לי באתר זיקוקין דנור ובעורין
דאשא מאן מעייל בר נפחא לתמן א"ר חביבא אישתעי לי רב חביבא
בר פורמקי חזא ליה ההוא מרבנן דהוה שכיח ליהו גביה דאליהו דהוו
טפירין עייניה ולאורתא דמין כי מוקלין בנורא א"ל מאי האי ואמר
לי דאמרי ליה לאליהו אחוי לי רבנן כי סלקי במתיבתא דרקיעא אמר
לי בכולהו מצית בהו לאסתכולי לבר מגוהרקא דרבי חייא דלא תסתכל
ביה מאי סימניהו בכולהו אזלי מלאכי כי סלקי ונחתי לבר מגוהרקא
דרבי חייא דמנפשיה סליק ונחית לא מצאי לאוקמי אסתכלי
ביה אתו תרי בוטיטי דנורא ומחיוה להוא גברא וסמוינהו לעיניה למחר
אזלי אשתטחי אמערתיה אמינא מתניתא דמר מתניתא ואתסאי
אליהו הוה שכיח במתיבתא דרבי יומא חד רישירחא הוה נגה ליה
ולא אתא אמר ליה מאי טעמא נגה ליה למר א"ל אדאוקמיה לאברהם
ומשי ידיה ומצלי ומגנינא ליה וכן ליצחק וכן ליעקב ולוקמינהו בהדי
הדדי סברי תקפי ברחמי ומייתו ליה למשיח בלא זימניה אמר ליה איכא
דוגמתן בעולם הזה א"ל איכא רבי חייא ובניו גזר רבי תעניתא אחתינהו
לרבי חייא ובניו אמר משיב הרוח ונשב זיקא אמר מוריד הגשם
ואתא מיטרא כי מטא למימר מחיה המתים רגש עלמא אמרי
ברקיעא מאן גלי רזיא בעלמא אמרי אליהו אתיוה לאליהו מחיוה
שתין פולסא דנורא אתא אידמי להו כדובא דנורא על ביניהו וטרדינהו

ביהנ"ש מציעתא דרבנן שלא יכלו כהנים לעבד עליהן ולהא שלא תחרע
הקלה עליה צדיקים · איעלמא מיניה לא יוכל למצא תקותה · דובנת לאחרים לשון המדון
שדהו ומשקה · רבי חנינא בר בי חמא · שדינא כיתנא זורע אני זרעוני פשתן · שדינא
גשלין ונגדילנא נישבי וקולע אני מהן רשתות ומכמורות · וצאידנא טביי ואני צד
צבאים · ואריכנא מגילתא ומתקן אני בעורותיהם קלפים · וסליקנא למתא למקום שאין
מלמדי תינוקות · לה ינוקי לכל חד ספרא · ומתניתא על פי גמרא סדרי לששה ינוקי · אקרו
אהדדי למדו זה את זה מקראות · ואתנו אהדדי לימדו זה את זה סדרן · לא תהא כזאת בישראל

לא

לא תאמר דחת בישכל׳ ממש נראה לי בחלום תקוע ויושב בישיבה שלמעלה׳׳
ורבי יוחנן אצל רבי חייא לא אמרתי אני נכיחין דרבי יוחנן ראוו לישב אצל רבי חייא׳
ובעו ודץ תלמידים דלמידים׳ דלגבלה הוו שפיק עוכיה בבקר ראותי את עצמו וכות ולערב
ראותיו דומות בלו נשרנו באור׳ אמדי ליה אמרתי לו׳ דאמותו אמרתי לגיהון בוהקא
קתדרא בוכתי ני צומר׳ כותנותא דמד קותנוכא תוספתא על אחני שסדר לו שתי
סדרים אני שונה תמיד דרבי חייא סדרה לתוספתא כדאמרינן בעלמא רבי לא שנאה רט
חייא מנא ליה ואמדינן כל מתניתא דלא מותניא בי רב חייא ורבי אושעיא לא תותבו
מינה בבי מדרשא׳ תלתו רחמי מרבין בתפלה ומייתי למשיח בלא זמניה לבר חין נותן
לחשות לא עמודים יחד׳ יע דוגמתן שתהא בשמועת תפלתן׳ בולסי חבטת מלקות׳׳
תנסכות ואתמשחי והא תחזוליה לטוניה דהוו מחרכן׳ לבי עדיין היה ניבר אוכמי
לאהר זמן אל בן׳ אוקמוהו לבני התיבה שלשתם בדרדש במודש דתענית צבור
ויורדין לפני התיבה שלשה כדכתיב וודמשה ואהרן וחור׳ אחתומהו לרבי חייא ובניו
לבני התיבה׳ ואשב דהביא במגלה אין מורידין לפני התיבה לתמהגשי חיפה ולא מאנשי
בית שאן קורין לאפין ביכין ולעיינין לפין ורבי חייא לא היה יכול לומר וחכתי כדאמרינן
התם הא הואה דאכשר לאו באחד הכא לא הוה אפשר באחר׳ בו מטא למחיה המתים
יגע עלמא אשב דאיכא במי מחיה המתים מקמי משיב הרוח אומר את מעשים
מחיות המתים לא הוה אם עי על דמשיב הרוח ומוריד הגשם כשב גוקא ואתא
חטלא משום שוהו עיקר התפלה הרוח והגשם בגבורות גו אבל תחיות המתים עיקר
הוה בתחיה׳׳ לט שמואל ירחינאה אסיה דרבי הוה חלש רבי
בעיניה אמר ליה אומלי לך סמא אל לא יכולנא אשטרלך משטר
אל לאוכולנא הוה מותיב ליה בגובתא דסמני תותי בוסדויה ואתסי
אהקא משטר רבי לאוקמיה ולא הות מסתייעא מלתא׳ אל לא
לצער מר לדורי חזולי ספרא דאדם הראשון וכתיב ביה שמואל
ירחינאה חכים יתקרי רבי לא יתקרי ואסו דרבו על ידו תהא רבי ורבי
נתן סוף משנה רב אשי ורבינא סוף הוראה וסימנך עד אבא אל מקדשי אל אחדותם׳׳ תל טו
בירוש שמואל ירחינאה הוא שמואל
ירחינאה תכינו שלרבי ועל שהיה בקי בסוד העבור כדאמרינן במסכת ר״ה יתבי שמואל
ירחינאה ותקוני כולה קלותא קדן ליה ירחינאה׳ אומלי לך סמא בתוך העין אשטרלך
משטרא מרוחא על כבי העין משטר מסנח כדאמרינן בבי כותח הבבלי וחומץ האדומי
בכתפים מטבל כתי גובתא קנה חלול׳ תותי כיסדיא תחת מראשותו ובוקע את חומן
הסם והגלדי דרך עין גובלבלתו ומוחועו עיניו׳ הוה מצטער רבי לסמכי טרח ונתעסק
לסמכו לבי שהכם בקיאות כל כך׳ ולא הוה מסתייעא מלתא שהיתה השעה נטרפת
ולא היו החכמים נאספים׳ הב חכים אתקרי רבי לא יתקרי׳ ספר דאדם הראשון
שהראהו הקב״ה דור דור וסופריו דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו׳ רבי ורבי סוף המשנה
כלוה בתוב לשם סוף משנה סוף תנאים עד ימיהן איש את דבריו בבית המדרש
והיו תלמידים גורסין שמועה לבדה ולא היו מסכתות סדורות ונסדר קובץ על הסדר והם
בללו האמור בדורות של נביאים וסדרו את המסכתות ואחריהם לא יוסיפו לא כמעט׳׳
סוף הוראה סוף כל האמורין עד ימיהם לא היתה במדה על הסדר לא כשהיתה שלא
נשנית כבעת המשנה בבית המדרש אינו שלא על מעשה הוא ודע בדין ממון או
איסור והיתר כל אחד ואחד אומר טעמו ורב אשי ורבינא סדרו שמועות אמוראים
שלפניהם וקבעו על סדר המסכתות כל אחד ואחד אצל המשנה הדומה השנויה לה
והקשו קושיות שיש לה שיש ופרוקין שראויין להרבץ הם והאמוראים שעמהם וקבעו הכל
בגמרא בגון אחרים ונותיב נרמינהי איבעיא להו ותרוצין שעליהם ומה ששיון
אותם שלפניהם ואותם שאחריהם לבריהם הקושיות והתרוצין לא קבעום בגמרא על סדר
המסכתות והמשנה שסדר ונאו רב אשי ורבינא וקבעום׳ וסימנך עד אבא אל מקדשי

חל׳ מקדשי פומנא דרב אשי חביבה סימנא דרבינא לאחריתם סימן סוף הוראה״

מ אר׳ כהנא אשתעי ליה חמא בר ברתיה דחסא דרבה
בר נחמני אגב שמדא נח נפשיה אכלו ביה קורצא בי מלכא אמרי
איכא חד גברא ביהודאי דקא מבטל תריסר אלפי גברי מישראל
ירחא בקייטא וירחא בסתוא מכרגא דמלכא שדרו פריסתקא דמלכא
אבתריה ולא אשכחיה ערק ואזל מאקרא לאגמא ומאגמא לשחין
ומשחין לצריפא ומצריפא לעינא דמיא ומעינא דמיא לפומבדיתא
ובפומבדיתא אשכחוה איקלע פריסתקא דמלכא לההוא אושפיזא
דרבה קריבו תכא קמיה ואשקוה תרי כסי ודליוה לתכא מקמיה הדר
פרצופיה לאחוריה אמרו ליה מאי נעביד ליה גברא דמלכא הוא אמר
להו קריבו תכא לקמיה ואשקיוה חד כסא ודליוה לתכא מקמיה ולותסי
עבדו ליה הכא ואיתסי אמר מידע ידענא דגברא דקא בעינא הכא
הוא בחיש אבתריה ואשכחיה אמר אזילנא מהא אי מקטל קטלו
לההוא גברא לא מגלינא ואי נגודי מנגדו ליה מגלינא אתיוה לקמיה
עייליה לאדרונא וטרקיה ליה באנפיה בעא רחמי פרק אשיתא ערק
ואזל לאגמא הוה יתיב אגורדא דדיקלא וקא גריס קא מיפלגי
במתיבתא דרקיעא אם בהרת קודמת לשער לבן טמא ואם שער
לבן קודמת לבהרת טהור ספק הקב״ה אומר טהור וכולהו מתיבתא
דרקיעא אמרי טמא אמרי מאן נוכח נוכח רבה בר נחמני דאמר
רבה בר נחמני אני יחיד בנגעים אני יחיד באהלות שדרו שליח
בתריה לא הוה מצי מלאך המות למקרב ליה מדלא הוה קא פסיק
פומיה מגרסיה אדהכי נשב זיקא ואוושא ביני קני סבר גונדא דפרשי הוא
אמר תינח נפשיה דההוא גברא ולא נימסר בידא דמלכותא כי הוה
קא נייח נפשיה אמר טהור יצתה בת קול ואמרה אשריך רבה בר
נחמני שגופך טהור ויצאה נשמתך בטהור נפל פיתקא מרקיעא נ
בפומבדיתא רבה בר נחמני שגופך טהור נתבקש בישיבה של מעלה
נפקו אביי ובולהו רבנן לאיעסוקי ביה לא הוו ידעי דוכתיה אזלו לאגמא
חזו צפרי דמטללי וקיימי אמרי שמע מינה התם הוא ספדוה תלתא
יומי ותלתא לילותא נפל פתקא כל הפורש יהא בנדוי ספדוה שבעה
יומי נפל פתקא לכו לבתיכם לשלום ההוא יומא דנח נפשיה דלייה
זעפא לההוא טייעא ודליה כי רכיב גמלא מהאי גיסא דנהר פפא
ושדייה בהך גיסא אמר מאי האי אמרו ליה נח נפשיה דרבה בר
נחמני אמר לפניו רבש״ע כולי עלמא דידך הוא ורבה בר נחמני
דידך את דרבה ורבה דידך אמאי קא מחרבת ליה לעלמא נח זעפא״

גורנש רבה בר נחמני בר פלוגתיה דרב יוסף ׳ אגב שמדא נח נפשיה
מגדמות איכות מלכות מת׳ דקא מבטל שנים עשר אלף בניסן ובתשרי לשמוע דרשות
של פסח ושל חג ׳ ובשעה שמבקשין שלוחי המלך לגבות המס גולגולת שבכל חדש וחדש
היו נכנס ונחבאים בבתיהם ׳ פריסתקא. שליח ׳ איקלע פריסתקא ללון באותו פונדק שהיה

יבה נחבא בו׳ אשקיוה תדי כסא ידליוה לתבא נשדיס המחונים על הזונות מריקן
אתהשותה זונות ובני הבית לא נתכוונו לכך אמרולו בני הכונדן לרבה מאי נענינ
כבודי מנגד לי ואם יסכוני ביסקרין אבלה ׳ וסדקיה לבבא סבי הדלת׳ פרק אשיתא
נגלה החוחה׳ אבידנא דאקולא על נגע דקל קרוץ׳ אם נהרת קרחה בעמל לבן שמא דשער לבן
בבהרת טהור לפי מה שכתב בתוכה׳ גונדא גדול של נדשים שמתקפשים אחריו׳
בכומ בזיתא והוא דאש ישיבה הוא׳ מטללי עושין צל בכנפיהם׳ דלי דעתי גבה
רוח סערה׳ אתה רבה אתה חוהבו שלרבה״

מא רבן שמעון בן
חלפתא בעל בשר הוה יומא חד הוה חמומאליה הוה סליק ויתיב אשנא
דטורא אמר לה לברתיה בתי הניפי עלי במניפה ואני אתן ליך בכרין
ונרד אדהכי נשבא זיקא אמר כמה ככרים דנרד למאריה דיכי״

פירוש רבי שמעון בן חלפתא משום דאיידי ברישא דאגדתה בבעלי בשר
נקט להי בכרין דנרד אגודות של נרד והנאיעשוי פשבלין ׳למאדי דיכי לבעלין עצרוח
נה׳׳ תוספות רבי שמעון בעל בשר הוה משום דא ברבי שמעון דהוה בעל בשר
נקט נמי האי עובדא ומה שהמתין עד כאן לפי שכל הענין לחביה עד כאן׳

משנה מעשה ברבי יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא שכור לנו פועלים
הלך ופסק להם מזונות וכשבא אצל אביו א״ל בני אפלו אתה עושה להן
כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהם שהן בני אברהם
יצחק ויעקב״ גמרא למימרא דסעודתא דאברהם אבינו
עדיפא מדשלמה והכתיב ויהי לחם שלמה ליום אחד שלשים כור סלת
וששים כור קמח עשרה בקר בריאים ועשרים בקר רעי ומאה צאן
לבר מאיל וצבי ויחמור וברבורים אבוסים ואמר גוריון בר אסטיון
משמיה דרב הללו לעמלן של טבחים ור׳ אמר הללו לציקי קדרה
ותני אלף נשים היו לשלמה כל אחת ואחת עשתה לו בביתה כזה
טעמא נסבורה שמא אצלי סועד היום וזו סבורה אצלה סועד היום ואילו
גבי אברהם כתיב ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב ואומר
רב אברהם יהודה א״ר בן בקר אחד רך שנים וטוב שלשה התם תלת
תורי לתלתא גברי הכא לכל ישראל ויהודה של יהודה וישראל רבים
כחול אשר על שפת הים׳ מאי ברבורים אבוסים א״ר שאובסים
אותם בעל כרחן ושמואל אמר שאובסים ועומדים מאליהם״ ורבי
יוחנן אמר מביאים תור ממרעיתו כולא אוס ותרנגולת מאשפתה
בלא אניסא א״ר יוחנן מובחר שבבהמות שור מובחר שבעופות תרנגולת
אמר אמימר גובתא אוכמתא כי בטחונא דמשתהיא בינו עצרי דלא
מציא פסיע קניא ואל הבקר רץ אברהם א״ר יהודה א״ר בן בקר אחד
רך שנים וטוב שלשה אימא חד כדאמרי אינשי רכיך וטב אם כן
ליכתב רך טוב מאי וטוב ש״מ לדרשא ואימא תרי מדוטוב לדרשא
רך נמי לדרשא׳ מתיב רבה בר עולא ואי תימא רב הושעיא ואיתימא
רבי נתן בר אושעיא ויתן אל הנער וימהר לעשות אותו ׳כל חד וחד
יהביה לנער חד ויקח חמאה וחלב ובן הבקר דקמא קמא דמטי אייתי
לקמייהו ולמאלי תלתא תסגי בחד א״ר חנן בר רבא כדי לאכלן שלשה

לשונות

רבי שמא דשער לבן שפכה בו הוא סימן לטומאה בבהרת והנה שער לבן בבהרת

לשונות בחרדל · פירוש בשעתו בשעת מלכותו דמלך והזינו הוה · שהם
בני דברהם וסעודתו של אברהם גדולה משל שלמה כדמפרש בגמרא · הללו הקמח
וסולת · לעמילן שלשבחים חלות עשוונות לכסות מן הקדירות לשאוב זוהמת התבשיל
הללו הבקר הוא זאין המכוים בגר הפסוק · לא קרי קדרה אינו אלא לכין מאכלש זמן עיקי
קדרה · ברבורים דבוקים הרנגולים · אובסים אותם בעל כרחן תוחבין להם מאכל בפיהם
בחזקה · תוך עוד · בלא אנים שלא עשה מלאכה · בלא אניסה בגדול אבוחים דיבתר
דבגולת · פטומתא המוטעמת בבתי · לא במנותא בעלפכבס · דמשתכחא מגנוני בין
הבתות ואוכלת הדגנים · דלא מצוא כסיה קנא שאוכה וכולה לפסוע הקנה מריב זמנה
קמא קמא דמטא דאשון ממגע לאכול שינמר בשולו · לשונות בחרדל כעין מלכים
שדים הוא · מתנ' א"ר תנחום בר חנלאי לעולם אל ישנה אדם מן המנהג
שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם מלאכי השרת ירדו למטה ואכלו
לחם אכלו ס"ד אלא אימא כאן כמו שאכלו ושתו א"ר יהודה א"ר כל מה
שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו עשה הקב"ה לבניו בעצמו וכל
שעשה אברהם ע"י שליח עשה הקב"ה לבניו ע"י שליח ואל הבקר רץ
אברהם ורוח נסע מאת ה' ויקח חמאה וחלב הנני ממטיר לכם לחם מן
השמים · והוא עומד עליהם תחת העץ הנני עומד לפניך שם על הצור
בחורב · ואברהם הולך עמם לשלחם וה' הולך לפניהם יומם · יוקח נא מעט
מים והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם · ופליגא דר' חמא ברבי
חנינא דאמר ר' חמא ברבי חנינא וכן תנא דבי ר' ישמעאל בשכר שלשה
זכו לשלשה בשכר חמאה וחלב זכו למן · בשכר והוא עומד עליהם
זכו לעמוד הענן בשכר יוקח נא מעט מים זכו לבארה של מרים יוקח
נא מעט מים ורחצו רגליכם א"ר ינאי ברבי ישמעאל אמרו לו וכי
בערביים חשדתנו שהם משתחוים לאבק רגליהם כבר יצא ממנו
ישמעאל · פירוש מתני' כגון שלוים הנוגו בעצמו · יוקח נא מעט מים על ידי
שליח · זכו לשלש מתנות שנתנו להם במדבר ע"י משה ואהרן · זכו לעמוד הענן שהיה
עומד עליהם תמיד כדכתיב ועננך עומד עליהם · לבארה של מרים היינו נמי והכית בצור
בעמוד ענן עליו · ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ שלא יכנס עם האבק בתוך ביתו שהערביים
רגילים להשתחוות לאבק רגליהם והן כסבורין שהם ערביים כבר יצא ממנו ישמעאל וממנו
יצא הרגיל לעשות כן · תוספות כמו שאוכלים ושותים ובסדר אליהו רבא קתני
לא כאוכלין ושותין נראין כאוכלים ושותים שלא אוכלים ושותים ממש מפני כבודו של
אברהם ופליגא דר' חמא · גמ' וירא אליו ה' כחם היום מאי כחום היום
א"ר חמא בר חנינא אותו היום יום שלישי של מילה של אברהם היה ובא
הקב"ה לשאול באברהם הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה כדי שלא יטריח אותו
צדיק באורחים שדריה לאליעזר למיפק לברא נפק ולא אשכח אמר לא
מהימנא לך היינו דאמרי תמן לית הימנותא בעבדי נפק איהו חזייה
להקב"ה דקאי אבבא היינו דכתיב אל נא תעבור מעל עבדך כיון דחזא
דקא אסר ושרי אמר לאו אורח ארעא למיקם הכא היינו דכתיב וישא
עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מעיקרא
אתו קמו עליה כי חזוה דהוה ליה צערא אמרו לאו אורח ארעא למיקם
הכא מאי נינהו שלשה אנשים מיכאל וגבריאל ורפאל · מיכאל שבא לבשר

אחד

את שרה · רפא' שבא לרפאות את אברהם · גבריא' דאזל למהפכיה לסדום
והכתיב ויבאו שני המלאכים סדומה בערב דאזל מיכא' בהדיה לשזביה
ללוט דיקא נמי דכתיב ויהפך את הערים האל ולא כתיב ויהפכו שמע
מינה מאי שנא לגבי אברהם דכתיב כן תעשה כאשר דברת ומאי שנא
לגבי לוט דכתיב ויפצר בם מאד א"ר אלעזר מכאן שמסרבין לקטן ואין
מסרבין לגדול ·· פירוש הוציא חמה מנרתקה להוציא חמה כדי שלא יהו עוברי
דרכים מצויין · תמן אמרי בא' כיון דחזא הקב"ה דקא חשד אברהם את מילתו ושדר
רמז לאו אורח ארעא למיקם הכא היינו דמתרגמא כתיב נצבים עליו ולבסוף כתיב וירץ
לקראתם · דיקא נמי דחזיוה דאזל להפוך סדום ·· תוספות חזייה להקב"ה הוא
דקאי אבבא והיינו דכתיב אל נא תעבור מעל עבדך הכא משמע שלפני שהזדמנו אברהם
הלך לקראת אורחים ונכנסים אמר להקב"ה להמתין עד שיכניס אותן ודרשינן מיניה
גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה וקאמר נמי הכא בוא וראה שלא כמדת
הקב"ה מדת בו"ד אין קטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבוא אצלך ואלו
בהקב"ה כתיב אל נא תעבור · והא ואתא לשיזביה ללוט ותניא דאמרינן בב"ר ואין מלאך
אחד עושה שתי שליחות ויש לומר דהאי לא עשה מיכא' שתי שליחות ויש לומר דהא לא עשה
מיכא' בשליחות אחת כי אם מעשה אחד שבשר את שרה וכשהלך משם לסדום אז הותחלה
שליחות אחרת ודוקא במקום אחד אין עושה שתי שליחות ובב"ר יש שבשר בא להציל את
לוט בא ורפואת אברהם אינה נזכרת ואולי בא כמו כן לרפאות אברהם חשוב הכל שליחות
אחת דרפואה והצלה ענין אחד הוא · הקשה הרב רבי אלחנן הא משמע לשנא דיקא שמהכא
הצילוהו כדכתיב ויחזיקו האנשים בידו וכתיב ויוציאוהו וינחוהו מחוץ לעיר וכתיב בתריה
אמר ליה מלאך שבא להפוך את סדום כי לא אוכל לעשות דבר עד בואך שמה · ויש לומר
ששניהם הוציאוהו חוץ לעיר ומיכא' הלך עמו עד צוער וגבריא' הוה מצוה מהם לאחר ··

דקשכינה
הוא רוצה
להסתלק
מעל אברהם
וכמפניו
משמע ··

הוא כתיב ואקחה פת לחם וכתיב ואל הבקר רץ אברהם א"ר אלעזר
מכאן שצדיקים אומרים מעט ועושין הרבה רשעים אומרים הרבה
ואפי' מעט אינם עושים מנא לן מעפרון מעיקרא כתיב ארץ ארבע
מאות שקל כסף ולבסוף כתיב וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם
לעפרון עובר לסוחר דלא שקיל מיניה אלא קנטרי דאיכא דקרו ליה
לתקלא קנטרא כתיב קמח וכתיב סלת א"ר יצחק מכאן שהאשה
צרה עיניה באורחים יותר מן האיש · כתיב לושי ועשי עוגות וכתיב
ויקח חמאה וחלב ולא לחם לא אייתי לקמייהו אמר אברהם מקשה תלמידו
של ר"מ משמיה דרבי מאחר אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה ושרה
אמנו אותו היום פירסה נדה ·· ויאמרו אליו איה שרה ויאמר הנה באהל
להודיע ששרה אמנו צנועה היתה · א"ר יהודה א"ר ואי תימא רבי יצחק
יודעים היו מלאכי השרת ששרה אמנו באהל היתה אלא מאי באהל כדי
לחבבה על בעלה רבי יוסי בר חנינא אמר כדי לשגר לה כוס של ברכה
תנא משום רבי יוסי למה נקוד על איו שבאליו למדה תורה דרך ארץ
שישאל אדם באכסניא שלו והאמר שמואל אין שואלין בשלום אשה
כלל על ידי בעלה קאמר · פירוש קנטרי משקל גדול דקורין קונטי'ץ
היה מנה · עובר לסוחר תלמוד בכל מקום היה מתקבל בשקל ואיכא דוכתא דקרו לקנטרין

בבא מציעא פרק ז׳

תקלח׳ סולת עדיף מקמח׳ מקמן שהחשה עיניה צרה בתורתן היא אמרה קמח והוא
[illegible] כוסבר בלה חזר להיות לה חורה כנערים׳ כדי לחבבה על בעלה להודיענו שהיא צנועה
[illegible] שאר חבירותיה שאינה כדרות ובין לשאול אחריה׳ על איו שבאלין נקוד אין עלו
נקוד ובתלמוד תנא׳ נקודה ׳למורה תורה והיום נקוד אין דלאחרין צריכין לומר דיודעין היו
שהיא באהל וכל נקודה עיקר התיבה שאינה לא לדרשה [illegible] כדרך אר״ז באבכה
תטה אוטכינו׳ על ידי בעלה לאמש שאל לה לשלום אם לבעלה ישא [illegible] שלום הבריות׳
תוספות׳ למה נקוד על איו שבאלין בבר אין נקוד לאחר איו נקוד אר שמעון כל מקום
שאתה מוצא כתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב וכאן שהנקודה רבה אתה דורש
את הנקודה אין אברהם אר׳ עזריה כנס שרחמן לו לאברהם אלא שרה כך המדולה לשרה
אין חברהם ו[illegible] הן מרע הכא אבל לברע אחר דמרע בנשים הכי נקוד דעל אחרם
ע״ל[illegible] יהיה לו לנקד על אוה שרה ושא עיקר השאלה שפאו עליה׳ עלידי בעלה׳
היינו דקאה לשאול אוה פלונית אבל לשאול בשלומה מלו עי בעלה אסור כדאמרינן
פרק י״ב אחה יוחסין׳

גמ׳ מאי בלותי היתה לי עדנה א״ר חסדא אחר
שנתבלה הבשר ורבו הקמטין נתעדן הבשר ונתפשטו הקמטין וחזר יופי
למקומו׳ כתיב ואדוני זקן וכתיב ואני זקנתי ולא קאמר הקב״ה כדקאמרה
היא׳ תנא דבי רבי ישמעאל גדול שלום שאפילו הקב״ה שינה בו שנ׳ ותצחק שרה
ואדוני זקן וכתיב ויאמר יי׳ אל אברהם ואני זקנתי ותאמר מי מלל לאברהם
הניקה בנים שרה כמה בנים הניקה שרה אלא אותו היום שגמל אברהם
את יצחק בנו עשה סעודה גדולה היו כל אומות העולם מרננים ואומרים
ראיתם זקן וזקנה שהביאו אסופי מן השוק ואומרים בנינו הוא ולא עוד
אלא שעושין משתה גדול להעמיד דבריהם מה עשה אברהם אבינו הלך
וזימן כל גדולי הדור ושרה אמנו זימנה את נשותיהן וכל אחת ואחת
הביאה בנה עמה ומניקתה לא הביאה ונעשה נס בשרה אמנו ונפתחו
דדיה כשני מעיינות והניקה את כלם ועדיין היו מרננים ואומרים אם
שרה בת תשעים שנה תלד אברהם בן מאה שנה יוליד מיד נהפך קלסתר
פנים של יצחק ונדמה לאברהם פתחו כלם ואמרו אברהם הוליד את יצחק.

פירוש׳ קמטין כרגלאש׳ היא אמרה ואדוני זקן אל הקב״ה שהוא
אמרה ואני זקנתי׳ אסופי ילד מן השוק ולא נודע של מי והביאוהו אוספו אל הבית׳

גמ׳ עד אברהם לא הוה זקנה כו׳ דהוה בעי למשתעי בהדי
אברהם משתעי בהדי יצחק בהדי יצחק משתעי בהדי אברהם אתא אברהם
בעא רחמי והוה זקנה שנ׳ ואברהם זקן בא בימים עד יעקב לא הוה חולשא
אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא שנ׳ ויאמר ליוסף הנה אביך חולה עד
דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח אתא אלישע בעא רחמי ואתפח
שנ׳ ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו מכלל דחלה חולי אחרינא׳
ת״ר שלשה חלאים חלה אלישע אחד שגרה דובים בתינוקות ואחד שדחפו לגיחזי בשתי ידיו ואחד שמת
בו שנ׳ ואלישע חלה את חליו אשר ימות
בו׳ פירוש בעא רחמי כדי שיכירו בנו וכן כו׳ בעא רחמי והוה חולשא שיחלה
אדם לפני מותו ויצוה לביתו ויתפח ונתרפא חולי אשר ימות בו מכלל דחלה עוד שלא
מת בו׳

גמ׳ תניא מעכי כנה חרבו חנויות של בית היני שלש
שנים קודם ירושלים ועכבו שהעמידו דבריהם על דברי תורה שהיו
אומרים עשר תעשר ואכלת ולא מוכר תבואה זרעך ולא לוקח׳

פירוש׳ של בית היני שם מקום׳ שהעמידו דבריהם כלומר מה שאסור חכמים
הם מצאו לו התר מן התורה׳ עשר תעשר׳ ואכלת תדיקתי דסמיכי להדדי׳

המקבל פרק ט׳

א״ל רב יהודה לרבין בר רב נחמן אבין אחולה תזבון חדעא ויסמוכה
[illegible]

לרגתא דא"ר רבהו א"ר הונא א"ר אפולולאדס שועמון על שוה אבן
בשעה שעוורות בקמותיה פיני והא אשכחתהו רבי אבא לתלמידים
דרב אמר להו מאי א"ר בהני קראו בדור אתה בעיר ובדור אתה בשדה
בדור אתה בבאך ובדור אתה בצאתך ואמרו ליה הכי אמר רב ברוך
אתה בעיר שיהא ביתך סמוך לבית הכנסת ברוך אתה בשדה שיהו
נכסיך קרובים לעיר ברוך אתה בבאך שלא תמצא אשתך ספק נדה
בשעת ביאתך מן הדרך ברוך אתה בצאתך שיהו צאצאיך מעיך כמותך
ואמר להו רבי יוחנן לא אמר הכי אלא ברוך אתה בעיר שיהא שלחנך
סמוך לבית הכסא אבל בית הכנסת לא והיינו דתניא ועוהן לטעמיה דאמר
שכר פסיעות יש ברוך אתה בשדה שיהו נכסיך משולשין שליש בתבואה
שליש בזיתים ושליש בגפנים ברוך אתה בבואך ובצאתך ברוך אתה בצאתך
שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם מה ביאתך לעולם בלא
חטא כך יציאתך מן העולם בלא חטא לא קשיא הא דלהדר ליה שורא
ודתקה הא דלא מהדר ליה שורא ודתקה ..

פירוש

הסמוכה לעיר שעין בני העיר שולטת בה תמיד אסה לאדם וכולי שלא וקידונה בעין הרע .. לא תדכון לא תקבה עוה
קרובין לעיר שלא יהא טורח להכניס פי' רוחי פכן מה וכל שכן ודאי .. ואמר להו רבי אבא רבי
יוחנן לא אמר הכי סמוך לשלחנו פלוגתא סמוך לבית שלא
שלחנך שתוכל לבזוק עצמך לפני הסעודה ולאחר אכילה להרחיק בשדות והאי דנקט
דומיה לתגור שהסיקוהו על פני אביו ואחר אכילה כמו שאין בעבדת הנדרך לנקבין ואחל
והא צריך להרחיק כעמוס שהעמוד חוזר ובא לידי הדרך והוציא את המעוכל ואם
לרבי יוחנן לאו מעליותא היא רבי יוחנן לטעמיה דאמר אבל בית הכנסת סמוך לביתו
דאמר לבודנו ולאת חטא מבתולה וקבל שכר מאליה ש אחזה לו ולא שכר פסיעות יש
יש בית הכנסת בשכונתי ואני בא לבית מדרש להתפלל תפלשין שוש שנה פליגה בגפנים
ופתים ואיכה לגקה בתבואה ושש שנה שלוקט בה ולא בא והחילו כלי טה לא קשיא
דרב אוגב שהא והתקה חורה ותעקת גוד על נכרים כמו חל חומה ..

כ

יזרמון פלחולי אמר דבו שיך רב לטעמיה ורב פליק לבי קברי עבד מאי
דעבד אמר תשעים ותשעה בעין רעה ואחד בדרך ארץ והסיר
ה' ממך כל חולי אמר זו הרוח שמואל לטעמיה דאמר שמואל הכל ברוח ולשמואל
הא איכא הרוגי מלכות הנרכרת אי לאו זיקא עבעילה סמתרי ואחרבייוח בר חכינא אמר
זו צואה דאמר מר צואת החוטם וצואת האוזן רובם קשה ומיעוטם יפה
רבי חנינא אמר זו צינה דא"ר חנינא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים
שנ' צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם ת"ר יא אומר זו מרה
תניא נמי הכי מחלה זו מרה ולמה נקרא שמה מחלה שמחלת
כל גופו של אדם ד"א מחלה שמונים ושלשה חלאים תלויין במרה
וכולן פת שחרית במלח וקיתון שלמים מבטלתן ת"ר י"ג דברים
נאמרו בפת שחרית מצלת מן החמה ומן הצנה ומן המזיקין ומן הזיקין
ומחכימות פתי ונזכה בדין ללמוד תורה וללמד ודבריו נשמעים ותלמודו
מתקיים בידו ואין בשרו מעלה הבל ונזקק לאשתו ואינו מתאוה
לאשה אחרת והורגת כנה שבבני מעיים וי"א אף מוציא את הקנאה
ומכניס את האהבה א"ל רבה לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמרי

אינשי

בבא מציעא פרק ט

אוכלי שתין דהוטי דהוט ולא מטו לגמרא דמתניתא כדן כוותהון לעיל

מנך כרק החובל מקמירן · ירושלמי והסיר ה' ממך כל חולי רבי יהודה בשם

ר"א בן יעקב כל חולי זה רעיון וא"ר יוחנן ונתן עול ברזל על צואריך זה רעיון

א"ר חנין והסיר ה' ממך כל חולי זה יצר הרע שתחלתו מתוק וסופו מר ··

פירוש כל חולי דבר שכל החלאים תלויין בו וזו העין שן רעה · יעבר מגחי

דעבד ידיע הוא · לחוש על הקנקנות ולבחון על כל דבר ודבר באיזה מיתה · מת אם מת בזמנו

אם כשן יעה · הכל בחוח כל החלאים העלאות מיתה על ידי נשיבת הרוח באין הבל לרי שעה

וה אים ושלך אדם שרוח כלוני קשה לו ונשעת כלוני · והאמא הכובי מלכות הרובי חרב

חולא זוקא שנכנס בנהרה · עבר פמתדי · וחוי סם המחבר בשר מחוכה ודין העצבים הוא

מאחרין בהמודך הת הסכנה · עצים כחוס קור הנוגה ולאו היינו רוח דקאמר שחון ושמוא

זוקא בלא צרנה כמו מגיקה · זו מרה שהמרירה שבכבד גדולה טבעת והמתכשעת בבודין

ובעצמות · וקיתון של מים לפי שאין לו יין · ונותן היום רוח דאמר שמואל מחכימת פתי

שדעתו מיושבת עליו לפי שאינו מעטער בעצו · שוכב כדין אם יש לו דין עם חברו דעתו

מיושבת ליטב ללחוד וללחוד מחמת מטוב הדעת · ודברו נשמעים לבריות · ויש לו לב להטעין ··

גבל נוטה ונוהס · מנקך לאשתו אם בעל הדרים הוא ומתוך שלמטוב בבקר שאכל קצת

תובע לאשתו ונזקתו לשוק ורואה נשים אינו מתאוה להן · כנה שנכני מעים תולעים · מוציא

אל הקנאה ואת החבר שבעאן לבו טוב עליו הוא כחל כעוס ·· תוספות · ע"ט מעמו בעין

הרע ואחר בדמן אחד · וא"ת א"כ בני יוסף שלא שלטה בהם עין הרע היה להן לחיות הרבה

רוכלה בבפים ויש לומר שמתו בדרך ארץ יותר מאחרים לסתקנה היה רוצה להמיתן היה

גילה להם חלאים אחרים · בנים קור כדמוכח הכא כחוס חום כדמוכח בריש מסכת ע"א

ויעירי הכא במאורעות הבאים על האדם ואלו במדות מדריגן בפרק כל היד הכל בודו שמים

חוץ מוכחת עכמס שתין הוטין דהוט יש מכרשים דנקט שתין לפי שימי החוקה ששים

וכן ימי קרן כדאמרינן לעיל ועת שחרית מעלת מן החמה ומן הצנה אי נמי כן דין דמקט

בכל מקום שתין כדאמרינן מחובל שתין תכלי מטו לכבא ושטע וקול חבריה וכולי ··

גמ' רבה בר רב נחמן הוה קא אזיל במברא דנהרא חזא החוה

אבא דקאי אגודא דנהרא אמר להו האי מאן אמרו ליה דרבה בר רב הונא

אמר עין השרים יהם גנים היתה במעל הזה ראשונה אמר להו קונו קנו

אתא רבה בר רב הונא אשכחיה דקייץ אמר מאן קציה תאץ עניה

אמרי כולהו שנה · רבה בר רב הונא לא מיקיים ליה זרעא לרבה

בר רב נחמן ·· פירוש · חזא הווה חבא ועד שלהאה רבה בר רב הונא לפי

שאין העליונים והתחתונים קוצצים · ורבה בר רב נחמן לא היה יודע שכן היה שיהא

עליו מתחנן על עת המרגל ויד השרים והם גנים כלוק הוא בספר עזרא · תיקון עמיה

ימגואו בני · תוספות · ליקוץ שנכנה שרב בה אותן ועד עצמן ולא היתה יען במעל עין

ולבך קולי ·· גמ' תניא ואליו הוא נושא את נפשו מבנין מה עלה זה

בכבש ונתלה באילן ומוסר את עצמו למיתה לא על שכרו · יאן ואליו

הוא נושא את נפשו כל השוכר שכר עמר כאן נוטל נפשו ממנו רב

הונא ורב חסדא חד אמר נפשו של גזלן וחד אמר נפשו של נגזל מר

נפשו של נגזלן וכן כדאיתא בפרק הגוזל והמאכיל ·· פירוש ואליו הוא

נושא את נפשו הוא מוסר נפשו עליו לעלות בכבש גבוה והוכן בעצמו ליפול ולהכות

באילן כשעולה עליו להסיק גזים ולגדור תמרים ומוסר נפשו עליו למיתה שמא יפול מן

הכבש או מן האילן · הב"ע ואליו הוא נושא את נפשו ולאו בא רב הונא ורב חסדא ב

בחשמעות דקרא חד אמר נפשו של שכיר נעמע עלגרא הרנו · וחד אמר נפשו של נגזלן

המלך הכתוב שקורס מותה בעצמו ·· גמ' אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו דקא

כבות הקברות אמר ליה מהו שיסדרו בבעל חוב אמר ליה גמר תיכה מוכה מעשרין גבי

ערכין בת והסמך הוא מעשרין גבי בעל חוב כת וכי יאמר אחין מבין לעדים

שלא יתדוס דכתיב ולא יהיה בך ערות דבר אמר כאלקשוה לא מציאה

בשתא

בשתא מינה אמור לה ואמאי א"ל דחוקא לי מלתא דבריה ושיליה מן
עין א"ל כשות בלימון קפי שקול מהני אטרכי סנא שקיל בי הוה כפיק
שכנע' דקאמר מאן דאכול לעלמיג כרבה בר אבוה כפץ שדגהו אכלא
הכי אתייה לגלימיה סחט גלימא רוחא זבניה בתדיסר אלפי דינרי פלגוהו
לחתנוהי :: פירוש ערות דבר כשעה שאתה מדברו לא יראה בך ערות דבר
של אין אדם מברך כשהוא ערום ותורם בעי ברכה והאי דבעי מניה למעבד תורם
דהתם תנן אין מגביהין תרומה ערום ׳בארבעה לא מצינא בבדסא דארבעה סדוים כבון
שעוד ישועה. נשים שהן נוהגות בזמן הזה כבזמן הבית וקדשים עמי כהנים וכבר
מקום מקטר מוגש ואמרינן א ואת העוסקים בצרכי עבודה בכל מקום מעלה עליהן
הכתוב כאלו מקריבים אותם בבית המקדש׳ בשתא מדינה בהמה דדוגים אינו נוהג
בחוצה לארץ וכן טהרות׳ סבי לקוט׳ מ"כ סרבי עלין׳ נמץ׳ שחט גלימא כסחט רוח
מתוך העלין לתור טלית וקלסה טלית אתהרוח וזבניה לגלימא בתליסר אלפי דינרי
תוספות וכן מציע שהיה קובר את רבי עקיבא הוה דוחה א"ל וכי אינן כהן
א"ל צדיקים אין מטמאים ונראה אותן מ מעום כבוד אלרבו עקיבא ועיקר שעמו הה
לנו שהיה מת מצוה לפי שהיו יראים לקברו שהיה מבזוני מלכות וכן כתוב בתשובת
גאון שכתב שיש בסוד איכן רבא שנחלקו עליו וא׳ שהיה מבני בניו של אחאב ואמר
להם אינו לא מזרעו של רחל׳ וא"כ לא היה כהן ואין אתה חומד שכהן היה וכתוב
התם אמרו שהן סימן לדבוק אמרבלבן כן כתוב ביחוסו של בנימין ונעשה וחלה
ואמר בני ידוחם אמדולו לא כך אמרתה לחותה אמנה שעלו מעם עובה קטנה
ולד ולבן עשו באחותה ולא כבן אחה כי לפי שכהן מה היה רוצה ליטול חלה חחלה
אמרו להם אותו תירוץ משיח בן יוסף היה ורמז רמזתי לעולם שאני בא תחלה ובאותה
תשובה עוביא נמי אמר דנמר מלומה וכן בכ"ד כבי ותחמרלאה בנו נחלקו רבי נהוראי
אמר אליהו תבו וא"א אמד מעל בנימין נשמו לבניהם ואמר להם רבותי לזה אתם
נחלקים עלי אני מבני בניה של רחל׳ מניין לערוה שלא חיום הוה ליה לאחויי מנין
שלא יסתך דבעשה שתורם אינו אסור לא בשעת ברכה ושאר מצות אסור לברך
כשהוא ערום לא בקפהפי משום דמשנה היא טקס לאתויי׳ א"ל לאו כהן אתה תימא
לי׳ האיך הוה בנה של אמנה מין שכהן הוה דכתיב ותמוזד על הילד ויש לומר שהיה
בדרבן שהיוון לכלבה רותר משום כקוחנבשי הכי גרסינן דתניא רבי שמעון אומר
דחונה מעשה כשום מיקום ועוד דמשניות אחת של זרעים וטהרות היו שבגדרות
להם כדמשמע בבמה דוכתי והא דקאמר בארבעה לא משכחה בשתא מצינא
היינו בתוספתא :: נר תנא לא תנא לשבוט שבושן לבות אחת אחתה
ככנס אבל אתה נכנס לביתו של ערב ובאה לקח בנו בי ערב צר
כנט אם ערבת לרעך תקעת לזר בכף נוקשת באמרי פיך נלכדת
באמרי פיך עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס
ורהב רעיך אם ממון יש לו בידך התר לו פסת יד ואם לאו הרבה עליו
רעים :: פירוש בני אם ערבת לרעך או אם נוקשת באמרי פיך שאמרת
בדברים ׳עשה זאת והנצל בתר כסף יד אם ערבת ואם לא ערבת אלא נוקשת באונאת
דברים׳ רהב רעך הרבה עליו רעים לבקש מחילה׳ אם ממון יש לו בידך אם נעשית
לו ערב ואם נוקשת בדברים רהב רעך

סליק מסכת בבא מציעא

מסכת בבא בתרא פרק ראשון *

גדול יהיה כבוד הבית האחרון מן הראשון רב ושמואל ואמרי לה רבי
לעזר ורבי יוחנן חד אמר בבנין וחד אמר בשנים ואיתא להא ואיתא

בבא בתרא פרק א

להא״ כינוס בבנין שהיה בנהון מאה אמות כדתנן במסכת מדות׳ בטנים בית
הגזון תי׳ שנים ובית שני תכ שנה״ ב הורדוס עבדא דבית חשמונאי
הוה נתן עינו בההיא ינוקתא יומא חד שמע בת קלא דהוה קאמרה
כל עבדא דמריד השתא מצלח קם קטלינהו לכלהו למרוותיה ושיירה
לההיא ינוקתא כד חזת ההיא דקא בעי למנסבה סליקא לה לאיגרא
ורמיא קלא אמרה כל מאן דאתי ואמר מדבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא דלא
אשתייר מינייהו אלא ההיא ינוקתא והדר ינוקתא נפלה ומיתה
וכלה לה ורמזה טמנה בדובשא שבע שנים איכא דאמרי בא עליה ואיכא דאמרי
לא בא עליה איכא דאמרי בא עליה ליתובי ליצריה ואיכא דאמרי לא בא עליה למיה ליה
למעבד הכי כי היכי דניימר ליה שם תנסיב בת מלכא אמר מאן מורי
דרש מקרב אחיך תשים עליך מלך רבנן קם קטלינהו לכולהו רבנן
שיירה לבבא בן בוטא למסב עצה מיניה אהדר ליה כלילא דיילי ונקרינון
לעיניה יומא חד אתא ויתיב קמיה אל חזי מר האי עבדא בישא מאי
עביד קם קטלינהו לכולהו רבנן וקטלינהו לכולהו מרוותיה אל מאי
קהלת י אעביד ליה אל נלטייה מר אל כתיב גם במדעך מלך אל תקלל אל האי
שם לאו מלך הוא אל לא יהא אלא עשיר דכתיב ובחדרי משכבך אל תקלל
עשיר אל והכתיב ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך אל
מסתפינא אוכא איניש דשמע מלתא ואזיל ומודע ליה אל השתא
שם מיהא ליכא איניש ומן אל כי עוף השמים יוליך את הקול אל אנא
הוא אי הוה ידענא דזהירותין רבנן כולי האי לא הוה קטילנא לכו השתא מאי
תקנתיה דההוא גברא אל הוא כבה אורו של עולם ילך ויעסוק באורו
משלי ו של עולם הוא כבה אורו של עולם רבנן דכתיב כי נר מצוה ותורה
ישעיה ב אור ילך ויעסוק באורו של עולם בית המקדש דכתיב ונהרו אליו כל
הגוים איכא דאמרי הכי אל הוא סימא עינו של עולם רבנן דכתיב
ואם מעיני העדה ילך ויעסוק בעינו של עולם בית המקדש דכתיב
יחזקאל כד הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם״ אל מסתפינא
ממלכותא אל שדר שליחא ליזיל שתא באורחא וליעכב שתא
ולהדר שתא אדהכי והכי סתר ליה ובניה ליה עבד הכי כי אתא
שלחו ליה אם לא סתרת ובנית עבדא בישא בתר דעבדין מתמלכין
אם חנן עלך ספרך כאן לא רכא ולא בר רבא הורודוס קלניא
שמות כב מתעבור ומנאלנן דהא רבא לישנא דמלכותא הוא דכתיב ואנכי
היום רך ומשוח מלך אובעית אימא מהכא ויקראו לפניו אברך
אמרו מי שלא ראה בנין הורודוס לא ראה בנין נאה מימיו במאי
בנייה אמר רבא באבני שישא ומרמרא איכא דאמרי באבני כוחלא
שישא ומרמרא אפיק שפה ועייל שפה כי היכי דלקביל סידא סבר
למשעייה בדהבא אמרו ליה רבנן שבקיה דהכי שפיר טפי דמיחזי
כי אדוותא דימא״ כינוס אהדר ליה כלילא דיילי אנקב מתיב
לה והוא עבץ שקורין הריצות ושערו קשה במחטין ועשה לו עטרה מעורוקנוב
עיניו השתא מיהא אבא ואת עמנו לבדנו ואין שומע הנני מחלל את מקדשי
שומיה יקרה מחמד עיניכם״ מסתפינא ממלכותא בכוכבים העלמלכי חמויים״
מתמלכין ונוטלין רשות אי זיינך עלך ספרך כאן אם מתנחות על כלי מלחמתך
שהרגת

בבא בתרא פרק א׳

שהכרת את בן הדונך ספר יחסין שלך בידינו הוא ידענו שאתה יודע עבד · לא רבא ולא בר רבא לא מלך ולא בן מלך · קלניה מתעביד כעשה בן חורין מאליו · שושא איש ירוק שקורין ב״ש ומימרא שיש לבן · כחלא שיש צבוע כמין כחול · אדוותא דומה כלי הים שהם גלים וכדים והעין מתעששת בראיתה · תוספות כל דאמר מבית חשמונאי מלכא עבדא הוא וכן הוא ה״ג אמר שמואל בפרק עשרה יוחסין והמחן קרא על פירוש הקונטרס כאלו נאמרין דאמר אמרו לו לא גרוכס אחינו אתה ופירש הקונטרס התם שאמרו לו אחינו לפי שאמרו היתה מישראל ואע״ג כיון דבני הורדוס נשאו ישראלית [illegible] עבדא הוא היה שהוא גופיה אתליה ע״א ועבדה הבא על בת ישראל הולד כשר כמחולץ [illegible] לומר שלא נשאו ישראלית וקראוהו אחינו אתה לפי שעבד אחינו היה במצות · [illegible] דריש מקרב אחיך דבן דמעשה דקרא לא משמע למעוטו עבד שהוא אחיב במצות [illegible] שאין [illegible] ורבנן דלעו מרבנן [illegible] יקטליהו לכולהו [illegible] לאו דווקא לכולהו דהא הוו בני בתירא שהיו נשיאים בשעלה הלל מבבל כדאמרינן בפסחים בפרק אלו דברים והלל היה בפני הבית מאה שנה כדאמרינן פ״ק דשבת ומלכות הורדוס היה בפני הבית ק״ג שנה כדאמרינן פ״ק דע״ז · ג ובבא בן בוטא

הוכי משוא ליה עצה להורדוס והאמר רב יהודה א״ר ואיתימא א״ר יהושע בן לוי מהכי מה כנגע דניאל הכבי שהשיא עצה לנבוכדנצר דכתיב להן
דניאל ג מלכא מלכי ישפר עלך וחטאך בצדקה פרוק וכתיב ולקצת ירחין
שם ב תרי עשר איבעית אימא עבדא שאני דאיחייב במצות ואיבעית אימא שאני בית המקדש דלא מתבני בלא מלכא [illegible] ואיבעית אימא משום דכתיב ונתקדה [illegible]
הסתר ה׳ [illegible] לא למד שבל דברי מלכות כחתבין עלמין מאי [illegible] שהשליכוהו לגוב האריות · ובבא בן בוטא היכי יהבי עצה להורדוס למסתריה לבית המקדש והאמר רב חסדא לא לסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי · איבעית אימא שאני [illegible] דלא הדרא ביה דאמר שמואל אי אמרת מלכותא עקרנא טורא עקרא ולא הדרא ביה איבעית אימא תיווא הוא ביה ·

פירוש נעשה דשל לקיץ [illegible] מלכי ושפר עלך עצתי תיטב [illegible] בחון עניין בחונות עניים · בכן תהוו ארכא לשלותך · כלא מטא כד [illegible] הלוס [illegible] לק נתרחין תרי עשר ובשביל עצתו שלקטל תלה לו י״ב חדש · [illegible] ביקוע שהיה מזומן ליפול · תוספות שכל דברי מלכות כחותכין [illegible] של אחשורוש נעשה הכבה שנהרג דכתיב ויגידו למרדכי את דברי [illegible] ולא כתב ה׳ [illegible] לפי שהרגו המן כל שהיה חשוב דברים בין אסתר למרדכי [illegible] שלנו [illegible] בן דירשע במגלה [illegible] להיכן [illegible] שאין משיבין על הקלקלה · ד ההוא חסידא דהוה רגיל דהא משתעי אליהו בהדיה בנה בית שער ולא משתעי בהדיה · פירוש ולא אשתעי בהדיה לפי שמפסיק בין העניים הזועקים ואין קולם נשמע · ובגמרא חלקו בין בית שער [illegible] בגבול והעני זועק ובית שער שבוא בפנים מפסיק בפני קול העניים [illegible] עובדא דההוא חסידא אבל [illegible] שער הוא מבחוץ אינו מפסיק בפני העניים שהרי נכנס לתוכו [illegible] [illegible] ובית שער בנה מעליותא היא · ה רבי יהודה בשיאה [illegible] אלבין אל״ל לש״צ תנן לא צריכי נטורותא דכתיב אספרם תלה [illegible] ומאי אספרם מחול ורבין חומתא צדיקים השתא בכולהו [illegible] כתיב בהו כחול תמר על עבת היום צדיקים דאות בהן [illegible]

מחלא

בבא בתרא פרק א׳

אלא לא א׳ מעשיהם של צדיקים שאספרם מחול ירבון וק״ו ומה
חול שמועטת מגין עליה מעשיהם של צדיקים שהם מרובין עאכ״ו
אתא לקמיה דרבי יוחנן א״ל מאי לא תימא ליה מהאי אני חומה ושדי
כמגדלות אני חומה זו תורה ושדי כמגדלות אלו ת״ח והוא סבר לה
כדדרש רבא אני חומה זו כנסת ישר׳ ושדי כמגדלות אלו בתי כנסת
ובתי מדרשות רב נחמן בריה דרב חסדא שדא כרגא אדרבנן א״ל רב
נחמן בר יצחק עברת אדאורייתא אדנביאים אדכתובים אדאורייתא
דכתיב אף חובב עמים כל קדושיו בידך אמר משה לפני הקב״ה רבש״ע
אפי׳ בשעה שאתה מחבב אומות העולם יהיו כל קדושיו בידך והם
תכו לרגליך תני רב יוסף אלו ת״ח שמכתתין את רגליהם מעיר לעיר
וממדינה למדינה ללמוד תורה ישא מדברותיך לישא וליתן בדברי
עליהם אדנביאים דכתיב גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ויחלו
מעט ממשא מלך ושרים אמר רבא פסוק זה בלשון ארמית נאמר
אם כלם יתנו בגוים עתה אקבצם ואם מעט מהם ויחלו ממשא מלך
ושרים אדכתובים דכתיב מנדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהון
וא״ר יהודה מנדה זו מנת המלך בלו זה כסף גולגלתא והלך זו ארנונא

פירוש רמא דשורא אדרבנן הטיל יציאת חומת העיר על החכמים כמו שאר
בני העיר · חול שהוא מועט ממעשיהם של צדיקים מגין עליהם והוא לו חומה כדכתיב
אשר שמתי חול גבול לים · ז׳ו ת״ח אמא אין צריכין חומה · זו כנסת ישר׳ שבולן עוין
[illegible] תורה וגודרין עצמן מלשמוע באוולות · שאתה מחבב השרים ומגביה להם
כנים להם · [illegible] על כסף · כל קדושיו שלישראל בידך הם נשמרים · כלומר חרמו ואמר
יתנו תרגום של ישנו [illegible] ושנותם תתניון · אם כולם וכן רובם יהיו שרים עוסקין
בתורה כשיגלו בגוים · עתה אקבצם במהרה אקבצם · ויחלו ומעט ממשא ואף אם
מועטים הם השונים בגוים יחלו ממשא מלך ושרים יהיו בטלים מלשאת משא
מלך ושרים ויחלו כמו לא יחל דברו · מנדה בלו והלך דריש עזרא אתכתיב עבר הנהר
בשעלו על אנשי כנסת הגדולה · מנת המלך מגבלת מסים שהם מטילין תמיד על
בני המדינה · ארנונא עשור תבואות והרב נותן פעם בשנה · תוספות אילימא
לצדיקים דהכי משמע קרא דלעיל מיניה כתיב ולי מה יקרו רעיך והעצמו ראשיהם
וכתיב בתריה אספרם מחול ירבון · ולא שליט למרמא עליהון לכך שהיו עסוקים במלאכת
ערים בבנין בה הכי כמו אין להטיל מס על לומדי תורה · והלך זו ארנונא כ״ל בקונטרס
שיעור בהמות ותבואה וכולי ור״ח פירש ארוחת דורון לשלטון העובר ממקום למקום שנותן
לכל עיר ועיר ארוחה ומדינה מלשון ויבא הלך לאיש ועשה ארוחה הזאת הלך · מנדה בלו והלך
לא שליט למרמא עליהון פירוש באותן שהיו מתעסקין בעסקי ב״ה · מנת המלך זו ארנונא
פירש הריף ז״ל שלא כפרש״י ואמר דארנונא זו היא תשורה אדוהה שעושין למלך כשעובר
עליהם והיינו דכתיב והלך בלו זו גולגלתא ומסתברא דכי אמרינן הכא דרבנן פטורי
מכסף גולגלתא ומעשורי תבואותיהם או מחמת מנין גולגלתם דוקא כגון שהמלך
מטיל על בני העיר לתת כך וכך מחמת מעשר תבואותיהם או מחמת מנין גולגלתם
ויכולין ת״ח לומר לא הטיל המלך עלינו כלום אלא בשבילכם אבל אם אמר המלך שיתן
כל אחד ואחד כסף גולגלתו ומעשר תבואתו אין עמי הארץ פורעין בשביל ת״ח והיינו
[illegible] כדאמרינן בסנהדרין דבר חמא קטל נפשא [illegible]
רבה [illegible] ונשקיה אבדלועה וקביל עליה כרגא דכולהו שני והיכי
משכחת לה דיהב כרגא לאו משום פרדכינא וכן נראה מורה ז״ל וכן כתב
הרמב״ן ז״ל

רבי פתח אוצרות בשני בצורת ואמר יכנסו
בעלי מקרא בעלי משנה בעלי גמרא בעלי הגדות אבל עמי הארץ

אל

בבא בתרא פרק א׳

אל יכנסו דחק יונתן בן עמרם ונכנס א״ל רבי פרנסני א״ל קרית א״ל לאו א״ל שנית א״ל לאו א״ל א״כ במה אפרנסך א״ל פרנסני ככלב פרנסני כעורב פרנסו לאחר שיצא יתיב רבי וקא מצטער אמר אוי לי שנתתי פתי לעם הארץ אמר לפניו ר״ש ברבי שמא יונתן בן עמרם תלמידך הוא שאינו רוצה ליהנות בכבוד תורה בדקו ואשכחו א״ר יכנסו הכל

רבי לטעמיה דא״ר אין פורענות באה לעולם אלא בשביל עם הארץ כי הא דהוי כלילא דשדו אטבריה אתו לקמיה דרבי א״ל ליתבו רבנן בהדן א״ל לא א״ל עריקנא א״ל עריקו עריק פלגא דליוה פלגא אתו הנהו פלגא קמיה דרבי א״ל ליתבו רבנן בהדן א״ל לא א״ל עריקנן א״ל עריקו עריק כולהון פש כובס שדיוה אכובס עריק כובס פקע כלילא א״ר ראיתם שאין פורענות באה לעולם אלא בשביל ע״ה׳׳

פירוש ככלב וכעורב שאין הקב״ה עליהם נאמר יודע צדיק דין דלים שהכלב מזונותיו מועטין לכך שוהא אכילתו במעיו שלשה ימים ובבני עורב כתיב לבני עורב אשר יקראו לפי שהעורב אכזרי על בניו והקב״ה מזמין להם יתושין מתוך צואתם ואוכלים. והוי כלילא שטבה למלך קיסר אתו עמי הארץ לקמיה דרבי דליוה פלגא מתוך המלך דמי חצי וסלקה מעליהם. שדיוה אכובס הטילה כולה תחת המלך על הכובס׳׳

תוספות ככלב וכעורב פרש בקונטרס והיינו דכתיב נותן לבהמה לחמה בהמה כמותיה כלב׳׳

ד איפרא הורמיז אמיה דשבור מלכא שדרה ארנקא דדינרי קמיה דרב יוסף א״ל תהוי דא למצוה רבה יתיב רב יוסף וקא מעיין בה מצוה רבה מאי היא א״ל אביי מדשני רבי שמואל בר יהודה אין פוסקים צדקה על היתומים אפילו לפדיון שבויים ש״מ מצוה רבה פדיון שבויים הוא א״ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמור רבנן מצוה רבה פדיון שבויים היא דכתיב והיה כי יאמרו אליך אנה נצא ואמרת אליהם כה אמר ה׳ אשר למות למות ואשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי וא״ר יוחנן כל המאוחר בפסוק זה קשה מחבירו חרב קשה ממות אי בעית אימא סברא ואי בעית אימא קרא אי בעית אימא סברא הא מנוול והאי לא קא מנוול אי בעית אימא קרא יקר בעיני ה׳ המותה לחסידיו רעב קשה מחרב אי בעית אימא סברא הא קא מצטער והאי לא קא מצטער ואב״א קרא טובים היו חללי חרב מחללי רעב שבי קשה מכולם דכלהו איתנהו ביה׳׳

פירוש שבי כולהו איתנהו ביה כי שהוא ביד אחר לעשות בו כל חפצו אם למות אם לחרב אם לרעב׳

תוספות איפרא הורמיז פרש״י דמשמעות הלשון חן מאת המקום כמו הכריין נמטייה לרבי שמעון הורמיז שם המקום כי ההוא דסלקא דוני מלאיל דהורמיז בזין מעלנא ולתחת דאורמין כנגד הורמין כמו ולילתא [illegible] כדעבד רבא לקמן הי הכי דפלגינהו רבא לאומות העולם [illegible] שבוי אומות העולם ומילי לא עדיפי אלא [illegible] הקונטרס דרבי יוסף [illegible] מלכות וכיון שאמר לו ליתן למצוה רבה לא היה חושש לחלקם לעניי [illegible] דעת הבריות ואכלו דעתו של גוי אבל מעות המתחלקים לעניים [illegible] עניי גוים עם עניי ישראל [illegible] לפרנס עניי גוים כדאמרינן בהניזקין מפרנסים [illegible] עם עניי ישראל מפני דרכי שלום והא [illegible] מההוא טייעא דנדב שרגא לבי כנישתא בפרק [illegible] ודהתם לא היה שלום מלכות התם טעמא משום דהוי כמו קרבן

והדיוט

בבא בתרא פרק א׳

והמקינן אוש אוש לרבות בגים שגודרין בדין ולרבות בישבל כיון שבויים מצוה רבה והא
ואמרינן בבק בניה עיר אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה או לישא אשה ולא קתני בדיון
שבויים שמאחרונא דפשוטה הוא ולא אצטריך למתני ח אמר רב נחמן אמר רבה
בר אבוה משכנים על הצדקה אפילו בערב שבת איני והכתיב ופקדתי על — ירמיה ל
כל לוחציו ואמר רבי יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב אפילו על גבאי צדקה
לא קשיא הא דאמיד הא דלא אמיד כי הא דרבא אכפיה לרב נתן בר אמי
ושקל מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע — דניאל יב
זה דיין שדן דין אמת לאמתו וגבאי צדקה ומצדיקי הרבים ככוכבים
לעולם ועד אלו מלמדי תינוקות כגון מאן כגון רב שמואל בר שילת דרב
אשכחיה רב שמואל בר שילת דהוה קאי בגינתיה א״ל שבקתה להימנותך
א״ל הא תליסר שנין דלא חזאי ליה והשתא נמי דעתאי להתם ורבנן מאי
אמר רבינא ואוהביו כצאת השמש בגבורתו פירוש אפילו בערב שבת שיש — שופטים ה
להחון פה לבעל הבית לזהר עבוד אני ופקדתי על לוחציו אסור למשכן אחוד עשיר וגבאי
צדקה המשכילים זה דלזרוהו דדף מלמדי תינוקות מצדיקין רבים הם שמלמדין ומחנכין
אותן בדרך טובה שבקתיה לה מוחזק שהיית יכול ללמוד בראשונה נישבטל כגון תחיד
דעתאי להתם לתינוקות ורבנן מאי תלמידי חכמים העוסקין בתורה תמוז מאי כתוב בהו
ע״כ תוספות כי הא דרבא אכפיה אחריה עמו דאין עושין צדקה על האחד כחות
תנן ולא חשות ליה חכני כמיח של דבאי ואכפיה לרבנן וה״ה והא בבדק כל הכשר
חדקין כל ל״ע ית עשה שמתן שכרה כתוב בצדה אין ב״ד שלמטה נזהרין עליה וגבי צדקה
כתיב כי פתוח תפתח את ידך וכתיב כי בגלל הדבר הזה יברכך י״י אלהיך וא״כ דהאי כייה
בדבריה כמו בייה ועל כרחך נערה שמתכתתה ועוד תורץ דהכא קבלו עליהם שוכו
אותו הגבאים ולי נראה דצדקה כופין משום דאית ביה לאו וכתיב בה לא תאמץ את לבבך
ולא תקפוץ את ידך ולהכי נמי דהא אין ב״ד מוזהרין על מצות עשה שמתן שכרן בצדן
היינו דאין נענשין וכן משמע בירושלמי דאמר את הספינה והוא וכל הכשר ילא היא
חייד הבה ובמתוה ואמר להן שבקוה הכי ופירש תוכחם מוזהרין להכריחו עד שיעשה
כשאר מצות עשה דאם אמר ליה עשה סוכה ולולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא
נפשו כדאמרינן בכתובות דין אמת לאמתו לאפוקי דין מרומה אע״ג שהעדים מעידים
אותו אין מחתכין אותו כיון שיודעין שמשקרין כדדרשינן בסנהדרין ומצדיקי הרבים
אלו מלמדי תינוקות אחריה דצריך לומר דרקיע מזהיר טפי מכוכבים דהא בסוף
פרק ג׳ עוברין משמע דגבאי צדקה עדיפי ממלמדי תינוקות דאמרינן לא מצא בת
תלמידי חכמים ישא בת גבאי צדקה לא מצא בת גבאי צדקה ישא בת מלמדי תינוקות
ואדרבא בירושלמי במדרש דרבי אליעזר דייק עד האי קרא והמשכילים יזהירו כזוהר
הרקיע האי רקיע שבגלגל על ראשי החיות שמזהיר מכוכבים אחרונים כאור החמה והאי
דק אמר ורבנן מאי אמר רבינא ואוהביו כצאת השמש בגבורתו היינו שמש שלעתיד לבא
דהוא שבעתים כאור שבעת הימים ואור שבעת ימי בראשית הוא שבעתים מאור החמה
שלעכשיו כדאמר רש״י בתרגום של רבי ושמחי חדושי הרשב״א ז״ל זה דיין שדן דין אמת
לאמתו פירוש להוציא דין מרומה לאמיתו ובמשפט יכון כסא הכסא שדומה לרקיע ולכן
ואור ברקיע חדה כנגד מדה ואליבא דמתניתין את גבאי צדקה כי בצדקה יכון כסא
כצאת השמש בגבורתו פירש כמו של עליו וחד החמה יהיה שבעתים כאור שבעת
הימים ותרגם יונתן בן עוזיאל על חד תלת מאה ארבעין ותשעה ומחשבון ידוע הוא ועיין
במסכת פסחים סימן ז׳ ונמצא שהכל ז״ל במה שם עניין מאמר זה וע׳ בן דבר מקודש
ט אמר רבי אסי לעולם אל ימנע אדם את עצמו מלתת שלישית
השקל בשנה שנאמר והעמדנו עלינו מצות לתת עלינו שלישית השקל בשנה לעבודת

בית

בבא בתרא פרק א

ביו׳ אלה ינו׳ וא״ר אסי שקולה צדקה כנגד כל המצות שנא׳ והעמדנו
עלינו מצות מצוה אין כתיב כאן לא מצוה׳ א״ר אלעזר גדול המעשה
יותר מן העושה שנא׳ והיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט
ובטח עד עולם׳ אמר להו רבא לבני מחוזא עשו אהדדי כי היכי דתהוי ישעיה לב
שלמא במלכותא׳׳ וא״ר אלעזר בזמן שבה״מ קיים אדם נותן שקלו
ומתכפר לו ועכשו שאין בה״מ קיים זכה הבא פרוס לרעב לחמך לא שם
זכה באין אומות העולם ונוטלין אותם בחזקה שנא׳ ועניים מרודים שם
תביא בית אמר מר עוקבא אע״פ כתוב לאו כצדקה שנא׳ וכובשיך שם
צדקה א״ר משמיה דר״א א״ר וילבש צדקה כשריון לומר לך מה שריון שם
זה כל קליפה וקליפה מצטרפין לשריון גדול אף צדקה כל פרוטה
ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול ר׳ חנינא אמר מהכא וכבגד שם
עדים כל צדקותינו מה בגד זה כל נימא ונימא מצטרפת לבגד
גדול אף צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול׳׳

פיר׳ ה׳ מעשה הצדקה טורח המעשים את חבריהם מדלא כתיב והיה
הצדקה שלום והרוצה כתב השקט ובטח הנר הכוחה קנה מכל השלום הוא
דבר שלטובה גמור ועד עולם דקיא אתרוייהו קאי עכ׳ זכה למזל טוב ׳עניים
מרודים זו הבשות שצועקים תמיד הבן הבו שאנו צריכים מרודים כמו אדוד בשיחי
קליפה׳ וכבגד עדים כל צדקותינו כלומר כל צדקותינו כמאסן מחמת רשענו כבגד
מאוס שאדם מסוך שאין עדים מתרגמינן ניסר ואמרי וכן מעדה בגד ביום קרה מכל
מקום מקרי צדקה לבגד צדקת צדיקים לבגד הגון׳׳

ז׳ א״ר אלעזר גדול
העושה צדקה בסתר יותר ממשה רבינו דאלו במשה רבינו כתיב
כי יגורתי מפני האף והחמה ואלו בעושה צדקה כתיב מתן בסתר יכפה
אף ופליגא דרבי יצחק דא״ר יצחק אף כופה חמה אינו כופה שנא׳ ושוחד משלי י
בחיק חמה עזה אע״פ ששוחד בחיק חמה עזה׳ ואיכא דאמרי א״ר שם
יצחק כל דיין שנוטל שוחד מביא חמה עזה לעולם שנא׳ ושוחד בחיק
חמה עזה׳ וא״ר יצחק כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות
והמפייסו בדברים מתברך בי״א ברכות הנותן פרוטה לעני מתברך
בשש ברכות דכתיב הלא פרוס לרעב לחמך וכו׳ אז יבקע כשחר אורך
וארוכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד ה׳ יאספך׳ אז
תקרא וה׳ יענה תשוע ויאמר הנני והמפייסו בדברים מתברך בי״א ישעיה נח
ברכות דכתיב ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע וזרח בחשך שם
אורך ואפלתך כצהרים ונחך ה׳ תמיד והשביע בצחצחות נפשך שם
ובנו ממך חרבות עולם׳ א״ר יצחק מ״ד רודף צדקה וחסד ימצא שם
חיים צדקה וכבוד משום דרודף צדקה ימצא צדקה אלא לומר לך כל שם
הרודף צדקה הקב״ה ממציא לו מעות לעשות מהן צדקה רב נחמן משלי כא
בר יצחק אמר הקב״ה ממציא לו בני אדם המהוגנין לעשות להן
צדקה כדי לקבל עליהם שכר לאפוקי מאי לאפוקי מדדרש רבה להנך
מאי דדרש רבה מ״ד יהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם

אמר

בבא בתרא פרק א׳

אמר ירמיה לפני הקב״ה רבש״ע אפלו בשעה שישר׳ כובשין את
יצרם ומבקשין לעשות צדקה הכשילם בבני אדם שאינם מהוגנים
כדי שלא יקבלו שכר עליהם רבי יהושע אומר זוכה לבנים בעלי חכמה
בעלי עושר בעלי הגדה · בעלי חכמה דכתיב ימצא חיים · בעלי עושר דכתיב צדקה · בעלי הגדה דכת׳ וכבוד משלי נ
כתיב הכא וכבוד וכתיב התם כבוד חכמים ינחלו ·· פירוש · אף חכמה
בלבושות קשים הם לפרש מן החוטאים אע״פ שטוחד בחיק שהוא עושה צדקה
בסתר · חמה עזה עדין היא בת נקמה · ורבי לשנא סבר דה״ק ושוחד בחיק הרשע
יא׳ · יכפה חמה עזה · ותפק לרעב נפשך והאפיק דבר נאמנים · ימצא צדקה
משמע יבא לידו עניות ומצא בני אדם שיעשו לו צדקה ויהיו מוכשלים לפניך
את אנשי ענתות היה מתפלל שהיו מבקשים את נפשו · ימצא חיים וכתיב גבי
חכמה כי מוצאי מצא חיים בעלי הגדה · מתוך שהם דורשין ומושכין לבו של
אדם · תוספות · גדול העושה כו׳ · יותר משכר חכמה
משה רבינו בתפלתו והשב ומושה כמי עשה צדקה בסתר שמא חופה שעה
בבר כסף אותו זכות · חמה אינו כוכה · תי׳ בשלהי נדרים אמרנן דחמה משה היבו
והמסיון בדברים מתכנך ביא יש מגיהין והנותן פרוטה לעני המפייס משום
הא שמעלהו דקראו אוודי בנותן צדקה דכתיב והפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע
ולאו מלתא היא דנפש נענה השביע הייני משביע בדברים שמפייסו בדברים
ועכ״ב לא גרס דההוא גרסא הוה לריכור מתנך ביז׳ הנן נשמ ברבוי דלעיל והכי
איתא עשרה ·· יא׳ תניא היה ר״מ אומר יש בתחון בה לבעל הדין
להשיבך ולומר לך אם אלהיכם אוהב עניים מפני מה אינו מפרנסם
אמור לו כדי להנצל אנו בהם מדינה של גיהנם וזו שאלה של טורנוס
רופס הרשע את רבי עקיבא אם אלהיכם אוהב עניים מפני מה
אינו מפרנסן א״ל כדי להנצל אנו בהם מדינה של גיהנם א״ל אדרבה
זו מחייבתו לגיהנם אמשול לך משל למה״ד למלך ב״ו שכעס על עבדו
וחבשו בבית האסורים וגזר עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו והלך
אדם אחד והאכילו והשקהו לכששמע המלך והלא כועס עליו
ואתם קרויים עבדים א״ל רבי עקיבא אמשול לך משל למה״ד למלך שכעס
על בנו וחבשו בבית האסורים וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו
והלך אדם אחד והאכילו והשקהו לכששמע המלך משגר לו
דורון ואנו קרויים בנים שנ׳ בנים אתם לה׳ אלהיכם א״ל אתם קרויים
בנים ואתם קרויים עבדים בזמן שאתם עושים רצונו של מקום
קרויים בנים ובזמן שאין אתם עושים רצונו של מקום קרויים עבדים
ועכשיו אין אתם עושים רצונו של מקום א״ל הרי הוא אומר הלא פרס
לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית אימתי ועניים מרודים ישעיה נ״ח
תביא בית בזמן הזה וקאמר הלא פרס לרעב לחמך ·· פירוש לבעל
הדין רשע הו כגו · להנצל אנו בהם שהצדקה מצלת מגיהנם כדאמרינן לקמן
בשמעתין ·· יב׳ דרש רבי יהודה בר שלום כשם שמזונותיו
של אדם קצובין לו מר״ה כך חסרונות וקצובים לו מראש השנה · זכה
הלא פרס לרעב לחמך לא זכה ועניים מרודים תביא בית כי הא
דבני אחתיה דרבן יוחנן בן זכאי חזא להו בחלמא דבעו מיחסר
שבעה

בבא בתרא פרק א

שבעה מאה דינרין עשונהו ושקל מינייהו לצדקה פוש גבייהו שבסר
דינרי כי מטא מעלי יומא דכפורי שדרו דבי קיסר שקלינהו אמר
להו רבן יוחנן בן זכאי חזא להו בחלמא דבעון לא תדחלו שבסר
דינרי גבייכו שקלינהו מינייכו אמרי מנא ידעת אמר להו הכי
חזאי בחלמא אמרו ליה ואמאי לא אמר לן דניתבינהו אמר
להו אמינא כי היכי דתעבדו מצוה לשמה · ר' פפא הוה קא סליק
בדרגא אשתמיט כרעיה בעי למיפל חלש דעתיה אמר השתא
איחייב מאן דסנילן במחללי שבתות ובעובדי ע"ז א"ל חייא
בר רב מדפתי לרב פפא שמא עני בא לידך ולא פרנסתו דתניא
רבי יהושע בן קרחה אומר כל המעלים עיניו מן הצדקה כאלו עובד
ע"ז כתיב הכא השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וכתיב התם
יצאו אנשים בני בליעל מה להלן ע"ז אף כאן ע"ז ··

נזונש

שמזונותיו שלאדם שכר שיתפרנס ממנו חבלונותו הכסף שעתיד להפסיד · זכה למזל
טוב יהן אותו הכסף לעניים · חזא להו חלמא במוצאי ר"ה · דבעו מיחסר ז' מאה דינרים
נחותה שנה · שקל מנייהו צדקה כל השנה היה כונס מעשרים ונוטה מהם צדקה · פוש
גנייהו ערב ר"ה · שבסר דינר שלא ניתנו לצדקה שבעמאה דינרי · לא תדחלו להפסד
יותר מדאי · אמאי לא אמרתון מתחלה שסך חלות והיינו נותנין הכל · השתא פוחש
בכללו · איחייב מאן דסנילן כאדם שתולה קללתו בחבירו · מחללי שבתות ועובדי ע"ז
בסקילה ואמר אמר לו שנתחייב בסקילה אם כולהו חנק ... דורסתו דמחוסקילה
דתנן בית הסקילה היה גבוה שתי קומות ··

י"ב תנ"א א"ר אלעזר ברבי יוסי

כל צדקה וחסד שישראל עושין בעולם הזה שלום גדול ופרקליטין גדולים
בין ישראל לאביהם שבשמים שנ' כה אמר ה' אל תבא בית מרזח ואל תלך
לספוד ואל תנוד להם כי אספתי את שלומי מאת העם הזה נאם ה' ירמיה יו
את החסד ואת הרחמים · חסד זו גמילות חסדים · רחמים זו צדקה ·
תניא רבי יהודה אומר גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה שנ' כה אמר ה'
שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא · הוא היה אומר עשרה דברים ישעיה נו
קשים נבראו בעולם הר קשה ברזל מחתכו · ברזל קשה אש מפעפעו ·
אש קשה מים מכבין אותו · מים קשים עבים סובלין אותן · עבים
קשים רוח מפזרתן · רוח קשה גוף סובלו · גוף קשה פחד שוברו · פחד
קשה יין מפיגו · יין קשה שינה מפכחתו · ומיתה קשה מכולן · וצדקה
מצלתן מן המיתה שנ' וצדקה תציל ממות ·· משלי י

פירוש פרקליטין מליצי יושר

שלמלאכי השרת · כי אספתי את שלומי מן העם הזה מהו השלום את החסד ואת
הרחמים שהיו נגולין לעניים ונחמם עניים · מפעפעו מכתתו · הגוף סובל וכל הגוף
מלא רוח ·· י"ד

דרש רבי דוסתאי ברבי ינאי בוא וראה שלא כמדת
הקב"ה מדת ב"ו · מדת ב"ו אדם מביא דורון למלך ספק
מקבלין אותו ממנו ספק אין מקבלין אותו ממנו ואם תמצא לומר מקבלין אותו
ספק רואה פני המלך ספק אינו רואה והקב"ה אינו כן אדם נותן פרוטה לעני

זוכה

בבא בתרא פרק א

תה"ל יז זכה ומקבל פני שכינה שנ' אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ
תמונתך · רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי אמר כתיב אני בצדק
אחזה פניך · מאי אשבעה בהקיץ תמונתך א"ר נחמן ברי יצחק אלו ת"ח
שמנדדין שינה מעיניהם בעולם הזה והקב"ה משביען מזיו השכינה לעולם
משלי יט הבא · א"ר יוחנן מ"ד מלוה יי' חונן דל אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו כביכול
עבד לוה לאיש מלוה ·· פירוש · אני בצדק תחלה ואח"כ אחזה פניך בתפלה ·
אשבעה בהקיץ תמונתך בשכר הקצה אשבעה תמונתך · מלוה יי' חונן דל החונן
דלים בשעה מלוה להקב"ה וכתיב עבד לוה לאיש מלוה ·· גמ' א"ר חייא
משלי יא בר אבא א"ר יוחנן כתיב לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות
שם י וכתיב לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות שני צדקות הללו למה
אחת שמצלת ממיתה משונה ואחת שמצלת מדינה של גיהנם ואיזו
צפניה א היא שמצלת מדינה של גיהנם ההוא דכתיב ביה עברה יום עברה היום
ההוא · ואיזו היא שמצלת ממיתה משונה נותנה ואינו יודע למי נותנה
נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה · נותנה ואינו יודע למי נותנה לאפוקי מזמר
עוקבא · נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה לאפוקי מדרבי אבא ולא היכי
ליעביד לותביה לארנקי של צדקה · מיתיבי מה יעשה אדם ויהיו לו בנים
רבי אליעזר אומר יפזר מעותיו לעניים רבי יהושע בן קרחה אומר ישמח
את אשתו בדבר מצוה רבי אליעזר בן יעקב אומר לא יתן אדם פרוטה
לתוך ארנקי של צדקה אלא א"כ ממונה עליה כרבי חנינא בן תרדיון מי
קא מדמי דממונה עליה כרבי חנינא בן תרדיון · א"ר אבהו אמר משה
לפני הקב"ה רבש"ע במה תרומם קרן ישראל אמר ליה בכי תשא · וא"ר אבהו
שאלו את שלמה בן דוד עד היכן כחה של צדקה אמר להם צאו וראו מה
תה"ל קיב פירש דוד אבא פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד ·
ישעיה לג רבה אמר מהכא הוא מרומים ישכון מצדות סלעים משגבו לחמו ניתן
מימיו נאמנים ·· פירוש ואיזו היא צדקה המצלת מדינה של גיהנם הוי אומר
כלומר איזה מן המקראות הללו מדבר דין גיהנם אותו שכתוב בו לא יועיל הון ביום עברה
נותנה ואינו יודע למי נותנה כגון אותם בסוכה ויתננה לפת של צדקה · דמר עוקבא ורבי
אבא במסכת כתובות מר עוקבא הוה שכיח עניא בשבבותיה כל יומא ד' זוזי בצנורא
דישא והעני אינו יודע מי נותנה והוא יודע מי נוטלה ורבי אבא הוה סניר בסודרא
לאחוריה ומצניא נפשיה לעניי והעני נוטל ויודע ממי נוטלה והוא אינו יודע למי נותנה ·
בדבר מצוה לבני תשמיש · אל בכי תשא אם נותן לשחת את ראשם בנדבה קח מהם
כופר לצדקה · תוספות · איזו שמצלת ממיתה משונה נותנה ואינו יודע למי
נותנו · ואת אחרת זו היא מצוה רבה יהיה לה להציל מדינה של גיהנם שהיא רעה יותר
ואומר רבי דרוב דברים אין עומדין לאדם בעולם הזה אלא לאחר מותה ובעולם הזה אין
עומדין לאדם ג' אחריות גדולות כדתנן אלו דברים אדם אוכל פירותיהן בעה"ז והקרן קיימת
לו לעה"ב ולכך קאמר דאכלו מומיתה משונה דהוי בעה"ז מצלת אח"כ ממונה עליה כרבי
[illegible] בן תרדיון פי' נחמן כמותו אבל צדיק כמותו לא דהא בבאי דנימי אמוראי ארו

צדיקים

צדיקים במותו ולהכי נקט רבי חנינה בן תורדיון משום מעשה שבא לידו דאמרינן
בע״ז מעות פורים נתחלפו לו במעות של צדקה וחלקתי לעניים הן נכתב במה
ומנין דאמרינן תכלין צדיקים גוף נקי ב׳ יושע לא צדיק כיושע קאמר לא גוף נקי
וידע להזהר שלא ישן בהם ושלא יניח בהם ולא נקט אלישע לא משום דאתרחיש
ביה נסא · יך   וא״ר אבהו שאלו את שלמה בן דוד איזהו בן העולם

הבא א״ל כל שבנגד זקניו כבוד כי הא דיוסף בריה דרבי יהושע בן לוי
חלש דאיתנגיד א״ל אבוה מאי חזית א״ל עולם הפוך ראיתי עליונים
למטה ותחתונים למעלה א״ל עולם ברור ראית ואנן היכי איתינן א״ל
כי היכי דאיתנן הכא איתנן התם ושמעתי שהיו אומרים אשרי מי שבא
לכאן ותלמודו בידו ושמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין כל בריה
יכולה לעמוד במחיצתן מאן נינהו אילימא רבי עקיבא וחביריו משום
הרוגי מלכות ותו לא פשיטא דהא איכא מעשים טובים בלאו הכי כמי
לא לא הרוגי לוד ·

כעולם הזה · פירוש · ונגד זקנו כבוד אותם שחולקים להם כבוד
מחמת חכמת זקנתם עליונים למטה אותם שהם עליונים פה מחמת
עושר ראיתי שם למטה ותחתונים למעלה ראיתי עניים שהם בעינינו שפלים ושם
חשובים ונכבדים ואנן בני תורה היכי איתנן היחיד יש חשיבותינו · כי היכי דאיתנן הכא
נכנס הרשע בלודקיא כדאמרינן במסכת תענית · הרוגי לוד לוליאנוס ופפוס אחיו שהרגן טורנוס
על שמצאת בת המלך הרוגה וחשדו את ישראל עליה ונ״ו גזרה שגזרה על ישראל להשמיד
לכם על ישראל אמרתנו הריגה עכ״ל רש״י ז״ל והרב בעל הערוך ז״ל הביא מאמר זה
כערך בגד ופי׳ חלש ואיתנגיד פי׳ נראה לו כאילו יצאה נשמתו וחזרה ואמר לאביו מה
ראיתי עליונים למטה בעלי השררה והעושר שהיו העליונים בעולם הזה מושפלים
למטה · שפלים ראיתי שם עליונים עליהם אמר לו אביו מה שראית הוא הבחור בינם
העיקר והמאמינים כי ידעו כי קבלה בידם רב משרי רב כפי׳ עולם הפך ראיתי דראה שמאל
יהוה יתיב קמיה דרב יהודה תלמיד משום דנחה כשמואל ולא אשגח ביה א״ל רב יהודה
ליתליה למר אותם תנינו מצוקת דל כדמפורש בפרק במה בהמה וכן בתוספות

יך   תניא אמר להן רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו בני מהו שאמר הכתוב
צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת נענה רבי אליעזר ואמר צדקה
תרומם גוי אלו ישראל דכתיב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ וחסד לאומים
חטאת כל צדקה וחסד שהעכו״ם עושין חטאת היא להם שאין עושין אלא
להתגדל בו שנ׳ די להוון מהקרבין ניחוחין לאלה שמיא ומצלין לחיי
מלכא ובנוהי · ומאן דעביד הכי לאו מעליותא היא והתניא האומר
סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בני או בשביל שאזכה לחיי העוה״ב
הרי זה צדיק גמור לק׳ כאן בישראל כאן בעכו״ם נענה רבי יהושע ואמר
צדקה תרומם גוי אלו ישראל דכתיב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ
וחסד לאומים חטאת כל צדקה וחסד שהעכו״ם עושים חטאת היא להם
לפי שאין עושין אלא כדי שתמשך מלכותן שנ׳ להן מלכא מלכי יהיה
עלך הן תהוי ארכא לשלותך נענה רבן גמליאל ואמר צדקה תרומם ·

א ישראל דכתיב ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ וחסד לאומים חטאת
כל צדקה וחסד שאו״ה עושין חטאת הוא להם לפי שאין עושין אלא להתייהר
בו וכל המתייהר נופל בגיהנם שנ׳ זד יהיר לץ שמו עושה בעברת זדון
ואין עברה אלא גיהנם שנ׳ יום עברה היום ההוא אמר רבן גמליא׳ עדיין
צריכין אנו למודעי רא׳ המודעי אומר צדקה תרומם גוי אלו ישראל דכתיב
ומי כעמך וחסד לאומים חטאת כל צדקה וחסד שאו״ה עושים חטא
הוא להם לפי שאין עושין אלא לחרף אותנו שנ׳ ויבא ויעש י״י כאשר דבר
כי חטאתם לי״י ולא שמעתם בקולו והיה לכם הדבר הזה. נענה רבי
נחוניא בן הקנה ואמר צדקה תרומם גוי אלו ישראל וחסד נמי ולאומים
חטאת אמר להו רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו נראין דברי רבי נחוניא
בן הקנה מדברי ומדבריכם שהוא נותן צדקה וחסד לישראל ולאומים
חטאת מדי אמר מדידי מכלל דהוא נמי אמר מאי היא דתניא אמר
ריב״ז כשם שהחטאת מכפרת על ישר׳ לעולם הבא כך צדקה וחסד
מכפרין על אומות העולם בעולם הזה. פירוש הריגה צדיק במור

בזמן גזה ובמחשבה א׳ כאן בישראל כאן באומות. ישראל שחטאתם לשמים בין יהיו
בין לא יהיו אין להקדים אחר אחר הדין אבל או״ה אינו נותן אלא על מנתם ואם לא
מתחרט. יום עברה היום ההוא ביום הדין משתעי בנבואת צפניה. המודעי מהר—
המודעית הוא. ויעש י״י כאשר דבר כנבוזראדן קאמר לירמיה בשעה שגלה את ישראל
לבבל. תוספות. ויבא ויעש כדבר י״י כי חטאתם ונאמר שנה עשה צדקה עמה
ליקח לה... איכא את ירמיה מן הזיקים כדכתיב התם. יתן

איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה ד׳ מאה דינרי לקמיה דרבי
אמי ולא קבלינהו שדרתינהו לקמיה דרבא וקבלינהו. ת״ר אמרו עליו על
בנימן הצדיק שהיה ממונה על קופה של צדקה פעם אחת באת אשה ועמדה
לפניו בשני בצורת אמרה לו רבי פרנסני אמר לה העבודה אין בקופה של צדקה
כלום אמרה לו רבי אם אי אתה מפרנסני הרי אשה ושבעה בניה מתים
עמד ופרנסה משלו לימים חלה בנימן הצדיק ונטה למות אמרו מלאכי
השרת לפני הקב״ה רבש״ע אתה אמרת כל המקיים נפש אחת מישראל
כאלו קיים עולם מלא ובנימן הצדיק שהחיה אשה ושבעה בניה ימות
בשנים מועטות תנה הוסיפו לו על שנותיו כ״ב שנים. פירוש אמרת

מתנ׳ דתנן למדנו לכך נברא אדם יחידי לומר לך כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם
מלא וכתיב קול דמי אחיך דמו ודם זרעיותיו הך כשאתה מקיים וחי אחיך עמך הן מעלים על
ידיך חיין וחיי זרעיותיו שמור טובה מרובה ממדת פורענות לעולם. יתו

ת״ר מעשה במונבז המלך שבזבז אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת וחברו עליו
אחיו ובית אביו אמרו לו אבותיך גנזו אוצרות והוסיפו על של אבותם ואתה
בזבזת אוצרותיך ואוצרות אבותיך אמר להם אבותי גנזו אוצרות למטה
ואני גנזתי אוצרות למעלה שנ׳ אמת מארץ תצמח וצדק משמים
נשקף אבותי גנזו במקום שאין היד שולטת בו ואני גנזתי במקום שאין

היד

בבא בתרא פרק א

היד שולטת בו שנ׳ צדק ומשפט מכון כסאך אבותי גנזו דבר שאין עושה
פירות ואני גנזתי דבר שעושה פירות שנ׳ אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם
יאכלו׳ אבותי גנזו אוצרות ממון ואני גנזתי נפשות שנ׳ פרי צדיק עץ חיים
ולוקח נפשות חכם׳ אבותי גנזו לאחרים ואני גנזתי לעצמי שנ׳ ולך תהיה
צדקה אבותי גנזו לעולם הזה ואני גנזתי לעולם הבא שנ׳ והלך לפניך צדקך
כבוד יי׳ יאספך׳ פירוש מונבז המלך נכה של הילנית המלכה מורע חשמונאי

כשאמרת מארץ תצמח אף משמים נשקף הצדק לשלם גמול׳ נשקף מביט כמו נשקפה
ותיבב כלומר זכות צדקה מביט ומסתכל למטה מכון כסאך בצדקתו תחת מכון הכסא דבר
שעושה פירות והקרן קיימת לעולם הבא והפירות אוכל בעולם הזה שנ׳ כי פרי מעלליהם יאכלו׳
מוצרות נפשות שנ׳ ולוקח נפשות חכם בהאיקרא׳׳

ב אר אבדימי דמן חיפה מיום
שחרב בה׳׳מ ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים אטו חכם לאו נביא
הוא הכי קאמר אעפ׳׳י שנטלה מן הנביאים מן החכמים לא נטלה׳ אמר
אמימר וחכם עדיף מנביא שנ׳ ונביא לבב חכמה מי נתלה במי הוי אומר
קטן נתלה בגדול׳ אמר אביי תדע דהא אמר גברא רבה מילתא ומתאמרא
משמיה דגברא רבה אחרינא כוותיה אמר רבא מאי קשיא דלמא תרוייהו
בני חד מזלא נינהו לא אמר רבא אדע דאמר גברא מילתא ומתאמרא
דרבי עקיבא בן יוסף כוותיה׳ אר׳׳ חשי ומאי קושיא דלמא להא מלתא בר
מזליה דרע הוא לא אר׳ חשי תדע דאמר גברא מלתא ומתאמרא משמיה
למשה מסיני כוותיה ודלמא כסומא בארובה נמי טעמא קאמר בה׳ אר׳
יוחנן מיום שחרב בית המקדש נטלה נבואה מן הנביאים ונתנה לשוטים
ולתינוקות׳ שוטים מאי היא כי הא דמר בר רב אשי הוה קאי בדוסתקא
דמחוזא שמעיה לההוא שוטה דקאמר רישׁ מתיבתא דמליך במתא
מחסיא השתא טבינמי חתים אמר מאן חתים בכולהו רבנן טביומי הוא
שמע ׳ ידי קיימא לי שעתא קם אתא אדאתא אימנין רבנן עליה דרבאחא
מדפתי לאותוביה ברישא כיון שמעוני דאתא בעו לתנקח רב אחא מדפתי
ועד דמלו בי עשרה נפתח איהו ותנא לפי שאין נמנין בכלה כחות מעשיה
קודב אתא מדפתי אנפשיה כל המריעין לו לא במהרה מטיתיין ולא המטיבין
לו לא במהרה מדרעין לו ולאו מלתא היא תינוקות מאי היא כי הא דבת
מאי היא כי הא דברתיה דרב חסדא הוה יתבא בכנפיה דאבוה ויתבי קמיה רבא
ורמי בר חמא אמר לה מאן בעית מינייהו אמרה ליה תרוייהו אמר רבא
ואנא בתרא׳׳ פירוש

ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים אטו חכם לאו נביא וכי אין חכם ראוי להיות נביא אחר
הכתוב ועפ׳׳ב שניטלה מן הנביאים וניתנה לחכמים מכלל דמעיקרא לא היתה נבואה לחכמים׳ הכי
עלבכר״ש ז״ל ויש להשיב בה דהא אמרינן במסכת נדרים אין הקב״ה משרה שכינתו אלא על חכם
גבור ועשיר׳ ויש שהשיבו שאין הקב״ה משרה שכינתו כל אחכם׳ ואחר הגם אבל נביא׳ נהרמב״ן ז״ל יורנה
כגון נבואות יונה בן אמתי בשליחות נינוה שהוא לפישע משרה הוא שכינתו אפעל החסידים

שאו׳

בבא בתרא פרק א

[illegible] כנבואתו ואו [illegible]
שאין [illegible] מנא לו [illegible] ממשה [illegible] בלא הפסק [illegible] לא לכוונה ואין [illegible]
[illegible] נביא [illegible] החזון נבואת הכלים
[illegible] שנטלה נבואה מן הנביאים שהוא [illegible] רוח הקדש [illegible] ז״ל כתב
[illegible] מן החכמים לא ניטלה [illegible] דברים [illegible] שאין בה בשכל
[illegible] שיש לו כח לעשות ולראות עתידות
[illegible] ז״ל בספר
[illegible] שלא נטלה [illegible]
[illegible] ולאו [illegible] מאמר במוחו
[illegible] לא אסברת הלב היא
[illegible] הדבר [illegible]
[illegible] שחוזים בהגדת
[illegible] רבי [illegible] דאמר בר כבחשי
[illegible] ושיבה
[illegible] כל
תוספות
כל [illegible] דלעולם אין מטיבין
[illegible] לגדולתו
[illegible] לו

כא אר אבדימי
דמן חיפא קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שני לבבות לאחר שאכל
ושתה אין לו אלא לב אחד שנ׳ ואיש נבוב ילבב וכתיב נבוב לוחות
[illegible] חליל לוחין אר הונא בריה דרב יהושע הרגיל [illegible] ביין
אפלו לבו אטום כבתולה יין מפקחו שנ׳ ותירוש ינובב בתולות
[illegible] לבב במה לבבנת
[illegible] ונגב וחבל
[illegible]

כב תניא ארון שעשה משה אמתים וחצי ארכו וחצי
וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו באמה של ששה טפחים והלוחות ארכן
ששה ורחבן ששה ועביין שלשה והלוחות מונחות לארכו של ארון
[illegible] לוחות אוכלות בארון יב טפחים נשתיירו שם ג׳ טפחים לא
[illegible] טפח מחצה לכותל זה ומחצה לכותל זה נשתיירו שם שני טפחים
שבהם ספר תורה מונח שנ׳ אין בארון רק שני לוחות אבנים אשר
הניח שם משה בחרב מאי אין בארון רק מיעוט אחר מיעוט ואין
מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ס״ת המונח שם בירכסה ארון לארכו
[illegible] ופרכס ארון לרחבו כמה לוחות אוכלות בארון ששה טפחים נשתיירו
שם שלשה טפחים צא מהם טפח מחצה לכותל זה ומחצה לכותל זה
נשתיירו שם שני טפחים שלא יהא ס״ת נכנס ויוצא כשהוא דחוק
דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר באמה בת חמשה טפחים הלוחות
ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה מונחות בארכו של ארון כמה
לוחות אוכלות בארון יב טפחים נשתייר שם חצי טפח אצבע לכותל
זה ואצבע לכותל זה פרכסה ארון לרחבו צא ופרכס לרחבו כמה
לוחות אוכלות בארון ששה טפחים נשתייר שם טפח ומחצה צא מהן
חצי טפח אצבע ומחצה לכותל זה ואצבע ומחצה לכותל זה [illegible]
[illegible] מונח שם עמודים עומדים שנ׳ אפריון עשה לו המלך שלמה

מעני

רעני הלבנון וכתיב עשה לו עמודיו עשה כסף והדנן שמן נלשתם
דרוך לאלהי ישראל מונח שם כנגד של' את כלי הזהב אשר השיבותם לו
תסימון בארגז מצדו ועליו ספר תורה מונח שנ' ושמתם אותו מצד ארון
מצדו מונח על"א כתובי האלה אמי מקיים דין בארון רק לדרבנות שברי
לוחות שמונחות בארון מנא לן מדרב הונא דאמר רב הונא מ"ד אשר
נקרא שם שם יי' צבאות יושב הכרובים מלמד שלוחות ושברי לוחות
מונחין בארון ואידך ההוא מבעי ליה לכדר' יוחנן דא"ר יוחנן מלמד ש
השם וכל כנויו מונחים בארון ואידך כמי מיבעי ליה מזתנן
להכי אין הכי נמי לא שברו לוחות מונחים בארון מנא לן כנקא ליה
מיתנן דרב יוסף דתני רב יוסף אשר שברת ושמתם בארון מלמד
שהלוחות ושברי לוחות מונחים בארון ואידך ההוא מבעי ליה לכדרבי
לוי דאמר אשר שברת אמר הקב"ה למשה יישר כחך ששברת

לארכו של ארון זו אצל זו · אוכלות בתוספות כן לשון משנה אוכל בדקים אמה אחת
נבייסון מזבח והק' בלשון מקרא כי יאכלו את יקום באמר וחוקאל צאחים טפח לעובי
הכתלים שהיו מכחוץ נמדד · אמתים וחצי ארכו · ספר תורה שכתב משה כמו שנאמר
ויכתוב משה את התורה אין ויק שני מועטין הן שבהם ספר תורה מונח ארכו ל' וחבו
טפחים במות רחבו · כדי שלא יהא ספר תורה כלך לא היה צריך להיות רחבו כל כך אלא
בשביל ספר המונח ארכו לרוחב הארון שלא יהא נכנס ויוצא ברוחק · חצבע לכותל זה
שהטפח ארבע אצבעות ולמאן דגרס אצבע ומחצה באצבע קטנה קאמר שהטפח
ארבע בגודל וה' באצבעות בקטנה · שבו עמודים עומדים שתי עמודי כסף ממין עמודי
ספר תורה שוכבין לארכו והלוחות ביניהם על עמודין עשה כסף מונח שם בצדו שלאחן
עליו ספר מונח ואמרינן לקמן דמעיקרא היה מונח בדף היוצא מן הארון · שברו לוחות
עמודים תחת הלוחות · שם שם תרי זימני כתיב ללוחות ולשברי לוחות אשר שברת קרי
תיובתא הוא לרמסכת לושמתם לדרשא · יישר כחך לאמרך שהיא מן הדברים שעשה
משה מדעתו והסכימה דעתו לדעת המקום ··

כב

ת"ר סדרן של נביאים יהושע שופטים שמואל מלכים ירמיה יחזקאל ישעיה שנים עשר מבא
הושע קדים דכתיב תחלת דבר יי' בהושע וכו עם הושע דבר תחלה והלא
ממשה ועד הושע כמה נביאים היו א"ר יוחנן שהוא תחלה לד' נביאים
שנתנבאו באותו הפרק ואלו הם הושע ישעיה עמוס ומיכה ולקדמיה
להושע ברישא כיון דכתיב נביאתיה גבי חגי זכריה ומלאכי ומלאכי סוף
נביאים הוו חשיב להו בהדייהו ולכתביה לחודיה לקדמיה איידי דזוטר מרכס
ישעיה קדים לירמיה לקדים לישעיה ברישא כיון דמלכים סופיה
חורבנא וירמיה כוליה חורבנא ויחזקאל רישיה חורבנא וסופיה נחמתא
וישעיה כוליה נחמתא סמכינן חורבנא לחורבנא ונחמתא לנחמתא

פירוש שמתנבאין באותו הפרק בימי אותם המלכים עוזיה יותם אחז
יחזקיהו בארבעה נביאים הללו כתיב כן חוץ ממיכה שלא היה בימי עוזיהו אבל היה בימי
יותם אחז יחזקיה · חגי זכריה ומלאכי סופן של נביאים שהם היו בבית שני · בשנת שתים
מדריוש האחרון ישעיה קדים לירמיה ויחזקאל שהרי ישעיה בימי עוזיה · וירמיה בימי יאשיהו
ובניו נתנבא בירושלים ויחזקאל בגולה בימי צדקיהו ··

כד

ת"ר סדרן של כתובים רות תלים איוב משלי קהלת שיר השירים קינות דניאל ומגלת אסתר עזרא

דברי הימים ולמאן דאמר איוב בימי משה הוה לקדמוה לאיוב ברישא
אתחולי בפורענותא לא מתחלינן רות נמי פורענותא היא פורענותא דאית ליה
אחרית דא"ר יוחנן למה נקרא שמה רות שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות
ותושבחות ומי כתבן משה כתב ספרו ופרשת בלעם ואיוב ויהושע כתב ספרו
ושמונה פסוקים שבתורה שמואל כתב ספרו וספר שופטים ורות דוד כתב ספר
תלים ע"י עשרה זקנים ע"י אדם הראשון וע"י מלכי צדק וע"י אברהם וע"י משה
וע"י הימן וע"י ידותון וע"י אסף וע"י שלשה בני קרח ירמיה כתב ספרו וספר
מלכים וקינות חזקיהו וסיעתו כתבו ישעיה משלי ושיר השירים וקהלת
אנשי כנסת הגדולה כתבו יחזקאל תרי עשר דניאל ומגלת אסתר עזרא כתב
ספרו ויחס של דברי הימים עד לו מסייע ליה לרב דא"ר יהודה א"ר לא עלה
עזרא מבבל עד שיחס עצמו ועלה ומאן אסקיה נחמיה בן חכליה

פירוש׳ [illegible] תהלים ואיוב [illegible] קהלת פירו׳ השוגגים תלים דוד ירמיהו יקדים
קדם לאיוב כמאן דאמר בימי מלכת שבא היה והדר נקט שלשה ספרי שלמה משלי קהלת
שבהם ספרי חכמה שיר השירים נראה בעיני שאמרו לעת זקנותו [illegible] שהיה
[illegible] שלמה [illegible] אחר ירמיה [illegible] בגולה [illegible] אחרון כמו אחשורוש למ"ד איוב
בימי משה היה לקמן [illegible] דהא כתב נבלות ומיתת [illegible] ובנו [illegible] ליה
אחרית סוף [illegible] לאחרית ותקוה שיצא דוד ממנה ונכתב בלעם נבואתו ומשלו
[illegible] משה [illegible] וסדר מעשיו וזה לשון [illegible] דברי האומרים שאין
[illegible] כתבה כשאר התורה לא [illegible]
[illegible] והיתה מצוה להם [illegible] ששמונה פסוקים [illegible] מיתת משה עד סוף
הספר שמואל כתב ספרו ושופטים שבולן [illegible] לו ועמד וכתב ספרן ומה שעלה לישראל
[illegible] שהיתה בימי השופטים ועל ידי עשרה זקנים כתבו בו [illegible] שאמרו זקנים
[illegible] ויש שהן [illegible] כגון אסף והימן וידותון מן הלוים המשוררים על ידי אדם
הראשון [illegible] דעין אל אדם הראשון אמרו על ידי מלכי צדק
[illegible] וכל המזמור ועל ידי אברהם [illegible] לקמן איתן האזרחי זה
אברהם ע"י משה תפלה למשה איש האלהים וכל [illegible] וע"י הימן משכיל
להימן וע"י ידותון למנצח לידותון [illegible] וסיעתו בני דורו שהאריכו ימים אחריו כתבו
[illegible] מנשה [illegible] כתב ספרו לא היו הנביאים כותבים ספריהם [illegible]
משלי [illegible] דכתיב בספר משלי אשר העתיקו אנשי חזקיה ועל [illegible] להם
[illegible] כדאמרינן בפרק חלק נעץ חרב על פתח המדרש [illegible] על שמן
[illegible] הגדולה חגי זכריה ומלאכי ומרדכי וזרובבל וחבריהם כתבו ספר יחזקאל
שנתנבא בגולה [illegible] לא כתבו יחזקאל בעצמו [illegible]
נבואה [illegible] לאחר שבאו לארץ וכן ספר דניאל שהיה בגולה וכן מגלת
אסתר ושנים עשר נביאים מתוך שהיו נבואותיהן קטנות לא כתבום הנביאים עצמן [illegible]
[illegible] ספרו [illegible] חגי זכריה ומלאכי [illegible] שראו שרוח הקדש מסתלקת שהם היו נביאים האחרונים
[illegible] וכתבו נבואותיהם [illegible] קטנות [illegible] ספר גדול שלא [illegible] מתוך
[illegible] עד שיחס לו את עצמו מסייע ליה [illegible] שיחס לעצמו שכתב דברי הימים
עד [illegible] לו עד עצמו והיינו [illegible] כתב [illegible] והם [illegible] עד לו כלומר
עד [illegible] עצמו ויש [illegible] עד ולו [illegible] פסוק [illegible] אחר כי
[illegible] פסוק הוא [illegible] ומאן אסקיה [illegible]

ב"ה אמר מר

יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה תניא כמ"ד ח' פסוקים
שבתורה יהושע כתבן דתניא וימת שם משה עבד ה' אפשר משה מת
וכתיב וימת שם עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע דברי רבי
יהודה ואמרי לה רבי נחמיה א"ל רבי שמעון אפשר ספר תורה חסר אות אחת
וכתיב לקוח את ספר התורה הזה אלא עד הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב

מכאן

מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע כמו שנ' להלן ויאמר
להן ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר
בדיו כמאן אזלא הא דא"ר יהושע בר אבא א"ר גידל א"ר שמונה
פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן נימא כרבי יהודה היא ודלא כרבי שמעון
אפילו תימא רבי שמעון הואיל ואשתנו אשתנו יהושע כתב ספרו
והכתיב וימת יהושע דאליעזר סיימיה והכתיב ואלעזר בן אהרן מת דפנחס סיימיה
שמואל כתב ספרו והכתיב ושמואל מת דגד החוזה ונתן הנביא
דוד כתב ספרו (וכתיב ושמואל מת דגד החוזה) על ידי עשרה
זקנים עם מי אית איתן האזרחי אמר רב איתן האזרחי הוא אברהם
כתיב הכא איתן האזרחי וכתיב התם מי העיר ממזרח צדק יקראהו
לרגלו ואימא יעקב דכתיב ביה ויזרח לו השמש הוא מיבעי ליה שמש
שבא בעבורו זרחה בעבורו קא חשיב משה וקא חשיב הימן והאמר
רב הימן זה משה כתיב הכא הימן וכתיב התם בכל ביתי נאמן הוא תרי
הימן הוו משה כתב ספרו ופרשת בלעם ואיוב מסייע ליה לרבי לוי
בר לחמא דא"ר לוי בר לחמא איוב בימי משה היה כתיב הכא מי יתן אפוא
ויכתבון מלי וכתיב התם ובמה יודע אפוא ואימא בימי יצחק דכתיב ביה
מי אפוא ואימא בימי יעקב דכתיב ביה אם כן אפוא זאת עשו ואימא
בימי יוסף דכתיב ביה איפה הם רועים לא ס"ד דכתיב מי יתן בספר ויוחקו
ומשה איקרי מחוקק דכתיב וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון
ורבא אמר איוב בימי מרגלים היה כתיב הכא איש היה בארץ עוץ איוב
שמו וכתיב התם היש בה עץ אם אין מי דמי התם עץ הכא עוץ הכי
קאמר אמר משה למרגלים ראו אם ישנו לאותו שמו שמגין עליהם כעץ
כעץ ומגין על דורו כעץ

ביה'ע תניא כמ"ד וכו' הו דקתני לעיל
יהושע כתב ספרו ושמנה פסוקים שבתורה אתיא כי הא תנא לקמיה דאדר
כמו יהושע כתבו דתניא כלוגתא דתנאי בהא נימא עם כמו שנ' להלן אבולא
תלתא קאי דקאמר הקב"ה אומר ומשה כותב כמו שמצינו שהנביאים כותבין מפי
כבן יחיד קורא אותם כלומר אין מפסיקין בהם לימא רבי יהודה היא דאמר לא כתבן
משה לבד נשתנו מעשה התורה ודלא כרבי שמעון הואיל ואשתנו לכתוב בדמע
אשתנו ואימא יעקב וכלה לא גרסינן לישנא אחרינא הכי גרסינן במתניתא
לעיל דמנינא דעשרה זקנים קא חשיב אברהם ואיתן האזרחי ולא חשיב אסף
וקסבר מב' בני קרח הוא והאי הימן זה משה גבי ויחכם מכל האדם מאיתן
האזרחי והימן תרי הימן הוו משה כלל להימן האזרחי הימן אחרינא הוה שבניהן
בארץ איוב שהאריך ימים רבים והדעתא ומשה כותב בדמע כדיעי והכתב
שבניהם פי הראשונים נכתבים בדיו והאחרונים נכתבים בדמע וכן כתב רבינו
מחזור הואיל ושינוהו ש' הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב כאמר שהיה
הגזר בספר עד שיכתבן מגרע ספר כדי שלא יטעה בה מכאן ואילך הקב"ה אמר
ומשה כותב בדמע כלומר שהיה כותב בבכיה ולא היה חוזר ומגיה מרוב צער והיינו
דאמרינן במה דכתיב להלן מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר מפני
הצער לא היה אומר וכותב וכבר הראשון גמסתייעין מן הכתוב לענין מה שאמרן

כי

כי הקב"ה אומר ומשה כותב בדיון כיון שאומר בפסוק הזה ואין לזה טעם כבר

כן יתיב ההוא מרבנן קמיה דרב שמואל בר נחמני ויתיב
וקאמר איוב לא היה ולא נברא אלא משל היה אמר ליה עליך אמר קרא
איש היה בארץ עוץ איוב שמו אלא מעתה ולרש אין כל כי אם איוב א
כבשה אחת קטנה מי הוה אלא משל בעלמא הוא הכא נמי משל ש"ב יב
בעלמא אלא אם כן שמו ושם עירו למה לי רבי יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו
איוב מעולי גולה היה ומדרשו בטבריא היה מיתיבי ימי שנותיו של איוב
משעה שנכנסו ישראל במצרים ועד שעה שיצאו אומר כמשעה שנכנסו
ועד שעה שיצאו מיתיבי שבעה נביאים נתנבאו לאומות העולם אלו
הן בלעם ואביו ואיוב ואליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי
ואליהו בן ברכאל הבוזי ולוטעמיך אליהוא בן ברכאל הבוזי הכי נמי
דלאו מישראל היה לא אתנבואי אתנבי לאומות העולם הכא נמי איוב
אתנבואי אתנבי לאומות העולם אטו כולהו נביאי מי לא איתנבואי
לאומות העולם כולהו נביאו עיקר נביאותייהו בישראל הני עיקר נביאותייהו
באומות העולם מיתיבי חסיד היה באומות העולם ואיוב שמו ולא בא
לעולם אלא כדי לקבל שכרו באו עליו יסורין התחיל מחרף ומגדף כפל
לו הקב"ה שכרו בעולם הזה כדי לטרדו מן העולם הבא תנאי היא דתניא
ר' אליעזר אומר איוב בימי שפוט השופטים היה שנ' הן אתם כלכם חזיתם איוב כז
ולמה זה הבל תהבלו איזהו דור שכולו הבל הוי אומר זה דורו של שפוט
השופטים רבי יהושע בן קרחה אומר איוב בימי אחשורוש היה שנ' ולא איוב מב
נמצא נשים יפות כבנות איוב בכל הארץ איזהו דור שנתבקשו נשים יפות
הוי אומר זה דורו של אחשורוש ואימא בימי דוד דכתיב ביה ויבקשו מ"א א
לאדני המלך נערה יפה התם בכל גבול ישראל הכא בכל הארץ רבי
נתן אומר איוב בימי מלכת שבא היה שנ' ותפול שבא ותקחם וחכמים
בימי כשדים היה שנ' כשדים שמו שלשה ראשים וי"א איוב בימי יעקב
היה ודינה בת יעקב נשא כתיב הכא כדבר אחת הנבלות תדברי וכתיב איוב ב
כי נבלה עשה בישראל וכולהו תנאי סברי להו דאיוב מישראל הוה לבר
מיש אומרים דאי ס"ד מאומות העולם הוה בתר דשכיב משה מי שרתה
שכינה על אומות העולם והאמר מר בקש משה שלא תשרה שכינה על
אומות העולם ונתן לו שנ' ונפלינו אני ועמך עם וכתיב נגד כל עמך אעשה
נפלאות אלא ש"מ מישראל הוה ׃ נידוש מעולה היה לבמוז הומנו תשובה ואקטנדים

עלמודת הזין ושאין אדם נתפש על צערו איש היה אמר הכי לא מיבעי ולרש אין כל וסוגיה
דידא ותהי לו לבת כו' היא משום דכתיב ותהי אומר כמשעה שנכנסו כו' דכתיב ויוסף יצי
את כל אשר לאיוב למשנה את שמותיו הנבלו דכתיב ויחי אחרי זאת מאה וארבעים
שנה לכחנו שהיה בן שבעים כשבאו יסורין עליו הרי ר' ולעולם מעולי גולה היה נתנבאו
לאומות העולם אמאי נמי הוה אלא על כרחין ישראל הוה מיחסיה רבא בשמו ושם אביו ומש
משפחתו ישראל הוה ואית דאמרי ממשפחת רם היה היינו אברהם שכולו בכל הטובים שבהן לא
היו כדאמרינן לקמן שהנשטט היה לו כחין בה לשפוט את שופטיו ומוכיחו בימי מלכת שבא
היה באו גם כן על מכשדים עליו בימי מלכות כשדים בימי נבוכדנצר היה באו גם משבא
גזלו עליו וכולהו הנך תנאי דסברא דאיוב אינו דתליץ לעיל תנאי הוא והא מתניתא דלעיל
סבירא ליה דישראל הוה בר מיש אומרים דאמרי בימי יעקב הוה והא אמר מר ננך דבריות
ונבלות

119

ינו ונכללנו כלכתך ירגנו מכל האומות · ונוסכית · איוב לא היה ולא נברא
האולה סבר כריש לקיש דאמר בב"ר איוב לא היה שבאו עליו יסורין ולמה נכתב
שבאו עליו להודיעך כח של איוב שאלו באו עליו היה יכול לעמוד בהן ואיסבר האי אמורא
דאיוב היה בעולם ה"כ ואלו קאמר שמואל עד שלמה נבא מצטריך לאשמעינן כי הוה
חתן צריך שיהיה יכול לעמוד באותן יסורין בלעם ואין כזהרינן במגלה כל שמו ושם רבי
נבואיות ביוונ שהוא נביא בן נביא · אולה כמשנה · צבכסו ושכל למדיכ ואת ומאי דקאל
קדה כתיב ויוסף יי את כל אשר לאיוב למשנה ואחד אותי מעשה היה בן קמו ה"כ הוה בן
שבעים קודם ויש לומר יתר דלא כבל זה בעושר ויופי של בנות אבל בשנים לא איהוא בן
לא מי שלא היה משמע דפשיטא דאיהוא בן נרבא חנינא משלא היה לכך נראה דבב"ק יטעו
ואמרכני יבא בלדד השוחי וצופר הנעמתי ויעידו כאן נישראל שקיימו כל התורה לב"נ התסיאתה
בן בכלל הגוים ונראה דשמעתתא דהתם סבלא כמ"ד איוב בימי יעקב היה · דהא אמר לקמן
מעשה ואילך לא שרתה שכינה על אומות העולם ·

כ"ו א"ר יוחנן ודורו של איוב
שטוף בזמה היה ש' הן אתם כלכם חזיתם ולמה זה הבל תהבלו
וחוזה בן אימא בנבואה דכתיב חזון ישעיהו בן אמוץ וכתיב שובי שובי
איוב חמאו א"ר יוחנן מ"ד ויהי בימי שפוט השופטים דור ששופט את שופטיו א"ל
טול קיסם מבין שיניך א"ל טול קורה מבין עיניך ה"כ למה זה הבל תהבלו
סבאן מהול במים א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר
אשה היתה אינו אלא טועה מאי מלכת שבא מלכותא דשבא ויהי היום ויבאו
בני האלהים להתיצב על יי ויאמר יי אל השטן מאין תבא משוט בארץ
ומהתהלך בה אמר לפניו רבש"ע שטתי בכל העולם כולו ולא מצאתי כאלין
כאברהם עבדך שאמרת לו קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה
ובשעה שבקש לקבור את שרה לא מצא מקום לקבורה עד שקנה בארבע
מאות שקל כסף ולא הרהר אחר מדותיך · ויאמר יי אל השטן השמת לבך אל
עבדי איוב כי אין כמהו בכל הארץ איש תם וישר ירא וסר מרע אמר רבה בר
רב שמואל איוב (תנן במשאו ומתנו היה מנהגו של עולם נותן חצי פרוטה לחנוני
ואיוב ויתרה משלו ·

פירוש וכחזה בר נשן זמה הוא זה להסתכל בנשים
דהאומות אומרים לישראל שובי לתורתינו ונזכי עריות · ביפוטא את שופטיו ידיו השופטים
מקולקלים והיה כתוצטה לבינוטו להנויה המוכיחו שחם חיסר לו השופט טול
קיסם מבין שיניך הסתלם ופגוע מעשה קטנה כלומר שטנך · בול נומר לו טול קורה מבין
עיניך כלומר מעבירה חמורה · ובכוך סבאך מהול במים כלומר · וזהו למעורב לכי
בלשון הלכות ש כתורה לשון ערבוב קום התהלך היינו דקאמר ומהתהלך בה מאותו שאמרת
לו התהלך בארץ אני בא · הכי גרסי מנהגו של עולם אדם נותן חצי פרוטה לחנוני מה שיש
לו מלחבה כשהיא לעשות חומר לבעל חצי פרוטה אני אתן לך ונלך אצל החנוני וניקנה
בפרוטה כבר או בצים ונחלוקה ואיוב ויתרה לחצי השני משלו ונותן לו כל הפרוטה שהיה
יש בעיניו ליזהר בדבר קל שאינו ממון ·

כח א"ר יוחנן גדול שנאמר באיוב
יותר ממה של באברהם דאלו באברהם כתיב כי עתה ידעתי כי ירא אלהים
אתה ואלו באיוב כתיב איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע · ויען השטן את יי
ויאמר החנם ירא איוב אלהים הלא אתה שכת בעדו ובעד ביתו ובעד כל אשר
לו מסביב מעשה ידיו ברכת ומקנהו פרץ בארץ · מאי מעשה ידיו ברכת
א"ר שמואל בר רב יצחק כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך מאי ומקנהו פרץ
בארץ א"ר יוסי בר חנינא מקנה של איוב פרץ גדרו של עולם מנהגו של
עולם זאבים הורגים את העזים ומקנה של איוב העזים הורגים את הזא

ואולם שלח נא ידך ויאמר ה' אל השטן הנה כל אשר לו בידך רק אליו
אל תשלח ידך ויהי היום ובניו ובנותיו אוכלים ושותים יין בבית אחיהם
הבכור ומלאך בא אל איוב ויאמר הבקר היו חורשות והאתונות רועות
על ידיהם כשהבקר היו חורשות והאתונות רועות על ידיהן אמ' ר' יוחנן
מלמד שהטעימן הקב"ה לאיוב מעין העולם הבא. פירוש והאתונות רועות

בצד הבקר דרוש ליה לקרא שהטבילות קודם מהלכם המענה שהזרע צומח בשעתו מעין
העולם הבא כדכתיב הרה ויולדת יחדיו הדיין ולמה ביום אחד הכי דריש לה במסכת שבת

כמו ויאמר ה' אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב ותסיתני בו
לבלעו חנם אמ' ר' יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי א' לאומרו כביכול כאדם שמסיתין
אותו וניסת תנא יורד ומתעה עולה ומסית יורד ומשטין נוטל רשות ונוטל נשמה ויצא
השטן את ה' ויאמר עור בעד עור ויאמר ה' אל השטן אך את נפשו שמור
אמ' ר' יצחק קשה צערו של שטן יותר משל איוב משל לעבד שאומר לו רבו
שבור את החבית ושמור את יינה אמ' ר' שמעון בן לקיש הוא שטן הוא יצר הרע
הוא מלאך המות הוא שטן דכתיב ויצא השטן הוא מלאך המות דכתיב אך את
נפשו שמור אלמא ביה קיימא מילתא הוא יצר הרע דכתיב רק אליו אל תשלח
ידך וכתיב התם רק רע כל היום. פירוש הכי גרסינן במתניתא תנא יורד ומתעה

[illegible]

לו אמ' לוי שטן ופנינה לשם
שמים נתכוונו שטן דחזייה לקב"ה דנקט כי כדב' איוב אמר דלמא ח"ו מנשייה
ליה לרחמנותיה דאברהם פנינה דכתיב וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעמה
דרשה רב אחא בר יעקב בפפוניא ואתא שטן ונשקיה לכרעיה בכל זאת
לא חטא בשפתיו אמ' רבא בשפתיו לא חטא אבל בלבו חטא ארץ נתנה ביד
רשע אמ' רבא בקש איוב להפוך הקערה על פיה אמ' ליה אביי לא דבר איוב אלא כנגד
שטן כתנאי ארץ נתנה ביד רשע רבי אליעזר אומר בקש איוב להפוך קערה על פיה
אמ' ר' יהושע לא דבר איוב אלא כנגד שטן. פירוש בעבור הרעמה שתרעם

[illegible]

על דעתך כי לא ארשע ואין מידך מציל אמ' רבא בקש איוב לפטור
את העולם כולו מן הדין אמ' ר' רבונו של עולם בראת שור פרסותיו סדוקות בראת
חמור פרסותיו קלוטות בראת גן עדן בראת גיהנם בראת צדיקים בראת
רשעים מי מעכב על ידך ומאי אהדרו ליה חבריה לאיוב האף אתה תפר
יראה ותגרע שיחה לפני אל ברא הקב"ה יצר הרע ברא לו תורה תבלין דרש
רבא מאי דכתיב ברכת אובד עלי תבא ולב אלמנה ארנין ברכת אובד עלי תבא
שהיה גוזל שדה מיתומים ומשביחה ומחזירה להם ולב אלמנה ארנין כל היכא
דהות איכא אלמנה דלא נסבי לה הוה שדי שמיה עלה ואתו ונסבי לה.
לו ישקל ישקל כעסי אמ' עפרא בפומיה דאיוב חברותא כלפי שמיא לוויש
בינינו מוכיח ישת ידו על שנינו אמ' עפרא בפומיה דאיוב כלום יש עבד
שמוכיח את רבו ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה אמ' איוב בלא
... לא מסתכל אבל אברהם אפילו בדידיה לא מסתכל דכתיב הנה נא
ידעתי כי אשה יפת מראה את מכלל דמעיקרא לא הוה ידע לה כלה עגן
... בן ויורד שאול לא יעלה אמ' רבא מלמד שכפר איוב בתחיית המתים

בבא בתרא פרק א

ביקש לפטור את כל העולם עדיין הקב"ה לומר שאנוסים הם על ידי הקב"ה -
שברא להם יצר הרע והכי קאמר על דעתך כי לא ארשע אם היית חכם לא הייתי
רשע ׳ בראת שור בפרסות סדוקות. ואת חמור בפרסות קלוטות את זה טהרת ואת זה
טמאת הכל בא על ידך את בראת גן את סימני הטומאה ׳ בראת צדיקים ע"י יצר
הטוב בראת רשעים ע"י יצר הרע לכ"כ אין כוזול מידך פי מי יעכב אנוסים הם
החוטאים ברא לו תורה תבלין שהיא מבטלת את ההרהורים כדאמרינן בעלמא
אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נמוח הלכך לאו אנוסים
נינהו שהרי יכולין הם להציל את עצמן ׳ מרבית אובד שהיה סבור שאובד את
עצמו שהיה מביא עולה ואומר שהיא קינותו ומדבר בה ליעחנה ׳ חברותא כלפי
שכינה כאדם המתוכח עם חברו בא ונשקל מי חייב למי ״ לב אשר
בסערה ישופני והרבה פצעי חנם ׳ אמר לבא איוב בסערה חרף -
איוב ובסערה השיבוהו ׳ בסערה חרף דכתיב אשר בסערה ישופני אמר
לפניו רבש"ע שמא רוח סערה עברה לפניך ונתחלף לך בין איוב לאויב
בסערה השיבוהו דכתיב ויען יי׳ את איוב מן הסערה אזר נא כגבר
חלציך אמר לו הקב"ה נימין הרבה בראתי בראשו של אדם וכל אחד
ואחד בראתי לו גומא בפני עצמה שלא יהו שתים יונקים בגומא
אחת שאלמלא שתים יונקות בגומא אחת מחשיכות מאור עינו של
אדם בין גומא לגומא לא מיחלף לי בין איוב לאויב מיחלף לי מי פלג
לשטף תעלה הרבה טיפין בראתי בעבים וכל טפה וטפה בראתי לה
דפוס בפני עצמה שלא יהו שתים בדפוס אחד שאלמלא שתים
בדפוס אחד מטשטשות את הארץ ואינה עושה פירות בין טפה
לטפה לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי ומאי משמע דהאי
תעלה לישנא דדפוס הוא אמר רבה בל עולא דכתיב ויעש תעלה
כבית סאתים זרע ודרך לחזיז קולות הרבה קולות בראתי בעבים
וכל קול וקול בראתי לו שביל בפני עצמו שלא יהו שני קולות
משביל אחד שאם יהו שנים יוצאין בשביל אחד מחריבין את העולם
בין קול לקול נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי ׳ הידעת עת לדת
איוב יעלי סלע חולל אילות תשמור יעלה זו אכזרית על בניה ובשעה
שכורעת ללדת עולה לראש ההר כדי שתפול ממנו ותמות ואני מזמין
לה נשר ומקבלו בכנפיו ומניחו לפניה ואינו מקדים ואינו מאחר
אפילו רגע אחד שאם מאחר אפילו רגע אחד מיד מתה בין רגע לרגע
לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי ׳ חולל אילות תשמור אילה זו
רחמה צר ובשעה שכורעת לילד אני מזמין לה דרקון ומכישה בבית
הרחם ומתרפאת ויולדת ואינו מקדים רגע ואינו מאחר רגע שאם
מקדים רגע או מאחר רגע אחד מיד מתה בין רגע לרגע נתחלף

בבא בתרא פרק א

לי בין איוב לאויב נתחלף לי איוב לא בדעת ידבר ודבריו לא איוב לד
בהשכל אמר רבא מכאן שאין אדם נתפש על צערו ··
פירוש מן הסערה לשון שער כדקתני הרבה נימין בראתי באדם
ששוטטת את הארץ שנשות את הארץ בשיט · ויקן נחטי · מבושה נוטבה · אחתא
לשונותא כבין · שאין אדם נתפס להתחייב על שהוא מדבר קשה מתוך צער ייסורין
דקאמר לא בדעת ידבר לא אמר ברשע ידבר אלא לא בדעת ידבר וכולי ·· לב וישמעו
שלשת רעי איוב מאי ויועדו יחדו אמר רב יהודה אמר רב מלמד שנכנסו כלם שם ב
בשער אחת ותנא בין כל אחד ואחד שלש מאות פרסה מנא הוו ידעי
איכא דאמרי כלילי הוו להו ואיכא דאמרי אילני הוו להו כיון דכמשו
הוו ידעי אמר רבא היינו דאמרי אינשי או חברא כחברי דאיוב או
מיתותא · ויהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה רבי יוחנן אמר
רביה באה לעולם א"ל שמעון בן לקיש אמר מריבה באה לעולם
א"ל רבי שמעון בן לקיש לדידך דאמר רביה באה לעולם מפני מה לא
נכפלו בנותיו של איוב א"ל אע"פ שלא הוכפלו בשמות הוכפלו ביופיין
דכתיב ויהי לו שבעה בנים ושלש בנות ויקרא שם האחת ימימה ושם שם מב
השנית קציעה ושם השלישית קרן הפוך · ימימה שדומה ליום · קציעה
שריחה נודף כקציעה · קרן הפוך אמרי דבי רבי שילא שדומה לקרנא
דקרש · מחכו עלה במערבא קרנא דקרש לקוצא הוה אלא אמר רב חסדא כ
כורכמא דחשיקא כמותנא · כדכתיב כי תקרעי בפוך עיניך רבי שמעון ברבי
איתיליד ליה ברתא הוה קא חלשא דעתיה אמר ליה אבוה רביה באה לעולם ירמיה ד
לך אמר ליה בר קפרא תנחומין של הבל נחמך אבוך דתניא א"א לעולם
בלא זכרים ובלא נקבות אוי לו למי שבניו נקבות אשרי מי שבניו זכרים
א"א לעולם בלא בסם ובלא בורסקי אוי לו למי שאומנותו בורסקי אשרי
מי שאומנותו בסם ·· פירוש כלילי הוו להו כתרים ובכל כתר ג' פרצופין ואיש
את שמו מחוקק על פרצוף ובשבאין ייסורין על אחד מהם פרצופו משתנה ·
ובן אילני הנטעה על דא ·· או חברא כחבריה אם אין לו לאדם אוהבים שואלין שימות ·
לרוב על פני האדמה ובנות יולדו להם רביה באה לעולם כשנולדו בת לבני שמחה
להזריע הוכפלו ביופין ואין לך בכל טוב ממנו שדומה ליום בזה בהירה קציעה מין
בושם · קרן · קרנא דקרש מין חיה וקרנה משהיין ממין זהב כורכמא דרישקא כרכום
הגדל בגנה · במייזג שהוא מעולה משאר כרכומין ·· לד ויי' ברך את
אברהם בכל מאי בכל רבי מאיר אומר שלא היתה לו בת רבי יהודה
א ואחר שהיתה לו בת אחרים אומרים בת היתה לו לאברהם ובכל
שמה לקרן בבכיך מי שמחה הביאו מאסנג זה ואחלן אמור דעדיפא
ליה לרבי יהודה דאכלו ברתא לא חסדיה רחמנא לאברהם דעדיפא
מבלא מי שמעת ליה · רבי אלעזר המודעי אומר אצטגנינות גדולה
היתה לו לאברהם בלבו שכל מלכי מזרח ומערב משכימין לפתחו
רשב"י אומר מרגלית טובה היתה לאברהם תלויה בצוארו שכל חולה
שרואה אותה מיד נתרפא ובשעה שנפטר מן העולם נטלה הקב"ה
ותלאה בגלגל חמה והיינו דאמרי אינשי אדלי יומא אדלי קצירא ··

דא״

ז״א שלא מרד עשו בימיו ז״א שעשה ישמעאל תשובה בימיו · שלא
מרד עשו בימיו דכתיב ויזד יעקב נזיד · ותניא אותו היום נפטר אברהם
אבינו מן העולם ועשה יעקב אבינו תבשיל של עדשים לנחם את יצחק אביו
ומאי שנא שלעדשים אמרי דרבה בר מרי ואמרי לה במערבא משמיה דרב
בר מרי ואמרי לה במערבא מה עדשה זו מגולגלת אף אבלות מגולגלת
ומחזר על באי עולם איכא דאמרי מה עדשה זו אין לה פה אף אבל אין לו פה
מאי בינייהו איכא בינייהו לנחומי בביעי ·

פירוש אצטגנינות · חוזה
בכוכבים ומשכימין לפתחו ליטול עצה ממנו · אודלי יומא הגבה השמש כשחמה
זורחת · אודליק צירא מיקל החולה · אבל אין לו פה שעשוי ודומם · עדשים אין להם פה כמו
שיש לפולין ולשאר מיני קטניות כמין סדק · לנחומי בביעי אין להם פה אבל אינן
מגלגלים כגלגל ·

ז״א שעשה ישמעאל תשובה בימיו מנא לן כי הא
דרבינא ורב חמא בר בוזי הוו יתבי קמיה דרבא נקט מנמנם רבא א״ל
רבינא לרב חמא בר בוזי ודאי דאמריתו משמיה דרבי יוחנן כל מיתה
שנ׳ בה גויעה היינו מיתה של צדיקים א״ל אין והא דור המבול דכתיב
בהו גויעה ואסיפה קאמרינן והא ישמעאל דכתיב ביה גויעה ואסיפה אתערי
איתער בהו רבא אמר להו דרדקי הכי אמר רבי יוחנן ישמעאל תשובה עבד
בחיי אביו מנא לן דכתיב ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו מכדי ישמעאל
קשיש מיצחק מ״ט דקחשיב ליה ברישא אלא ש״מ תשובה עבד ואדבריה
ליצחק מקמיה ודלמא דרך חכמתן קחשיב אלא מעתה ויקברו אותו עשו
ויעקב בניו הכי נמי אלא ש״מ מדאקדמיה אדבוריה אדבריה מקמיה
ומדאדבריה ש״מ תשובה עבד · ת״ר שלשה הטעימן הקב״ה בעולם הזה
מעין עולם הבא ואלו הן אברהם יצחק ויעקב אברהם דכתיב ביה בכל
יצחק דכתיב ביה מכל יעקב דכתיב ביה כל · שלשה לא שלט בהם
יצר הרע אלו הם אברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו בכל מכל כל · וי״א
אף דוד דכתיב ולבי חלל בקרבי ותנא קמא ההוא צעריה הוא דקא מדכר ·
ת״ר ששה לא שלט בהם מלאך המות אלו הן אברהם יצחק ויעקב משה
ואהרן ומרים אברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו בכל מכל כל משה ואהרן
ומרים דכתיב בהו על פי יי׳ והא מרים לא כתיב בה על פי יי׳ א״ר אלעזר
אף מרים בנשיקה מתה דאתיא שם שם ממשה ומפני מה לא
נאמר בה על פי יי׳ שגנאי הדבר לומר · ת״ר שבעה לא שלטה בהן
רמה ותולעה ואלו הן אברהם יצחק ויעקב משה אהרן ומרים ובנימין בן
יעקב אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן ומרים כדאמרן בנימין בן
יעקב דכתיב ביה ולבנימין אמר ידיד יי׳ ישכון לבטח עליו וי״א אף
דוד דכתיב אף בשרי ישכון לבטח ותנא קמא רחמים הוא דקא
בעי · ת״ר ארבעה מתו בעטיו של נחש אלו הן בנימין בן יעקב ועמרם

אבי

הבי משה ומשה אבי דוד ובלאב בן דוד וכלהו במיתה לבר מישי דמגריע

ביה קרא דכתיב ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל שמו״ב י״ז
אביגל בת נחש אחות צרויה אם יואב וכי בת נחש הוה והלא בת ישי דה״א ב׳
הוא דכתיב ואחיותיהם צרויה ואביגיל אלא בת מי שמת בעטיו של
נחש׳׳ פירוש בכל מכל כל באברהם כתיב ויי׳ ברך את אברהם בכל ביצחק
כתיב ואכל מכל ביעקב ויש לי כל כלומר לא חסרו שום טובה ולבי חלל בקרבי
יצר הרע מת בקרבי צערייה קא חדר על לבו משום הוא מתרעם ואמר שמרת
בקרבו מכה צרות אלא שלט בהם מלאך המות לא בנשיקה מתו עליהם השכינה
בכל מכל כל שלא חסרו שום כבוד ומצינו כבודה למשה ולאהרן על כהם על פי יי׳
ואותו עוד מלאך המות במצא שחסרו כבוד בדאמרינן שמתו עליהם השכינה ואין
רמה ראוה לשלוט בהם שנשוק עליהם השכינה שאין הרמה באה אלא מתמת מרה
המטבעות מסכינו של מלאך המות דאמר מר למנה רגע ממנה מסריח ממנה
כמין מוריקה ישכון לבטח עלין הבי ירושלה ישכון כנימן לבטח עלסמיכות
וזוות השכינה שטען של נחש בעצתו של נחש כלו לא היו ראוין למות אלא שנגזרה
גזרת מיתה על כל תולדותיו של אדם הראשון בעצת נחש בעטיו הרגום על בעצתו
כדכתיב אתיעטו כל קרבי וכתיב התיב עיטא וטעים ואחיותיהם בבנותיו כתיב׳׳

לא יחפור פרק שני כ״ו

א״ל יהודה א״ר ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו שאלמלא
הוא נשתכחה תורה מישראל שבתחלה מי שהיה לו אב מלמדו תורה מי
שלא היה לו אב לא למד תורה מאי דרוש ולמדתם אותם את בניכם ולמדתם
אתם התקינו שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלם מאי דרוש כי
מציון תצא תורה ודבר יי׳ מירושלם ועדיין מי שהיה לו אב מעלהו ולומד ישעיה ב
מי שלא היה לו אב לא היה עולה ולומד התקינו שיהו מושיבין מלמדי
תינוקות בכל פלך ופלך ומכניסין אותן כבן שש עשרה וכבן י״ז וכשרבו כועס
עליו בועט בו ויוצא עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן שיהו מושיבין מלמדי
תינוקות בכל עיר ועיר ובכל מדינה ומדינה ומכניסין אותן כבן שש וכבן
שבע׳ א״ל רב לרב שמואל בר שילת עד שית לא תקבל מכאן ואילך
קביל ואספי ליה כתורא׳ וא״ל רב לרב שמואל בר שילת כי מחית לינוקא לא
תמחי להו אלא בערקתא דמסנא דקרי קרי דלא קרי ליהוי צוותא לחבריה׳׳

פירוש יהושע בן גמלא אחד מן הכהנים גדולים ששימשו בבית שני
כדאמרינן ביבמות׳ ולמדתם אתם האב עצמו מצווה ללמדו בלך הרבה מדינות בפלך
אחד והוא לשון הגרמאי רב ושמואל בר שילת מלמד תינוקות הוה ואסני האבולהו והשקה
תורה כעגל בשור שמותנין עול על צוארו לא תמחי אלא בערקתא דמסנא בר צוועות
מנעל כלומר מכה כדי שלא יזיק׳ ליהוי צוותא לחבריה חונך דקרי לא יפסק יותר
מדאי ולא לסלקו מלפניך לא ישב עם האחרים בצוותא וסופו לתת לב׳׳

ל״ז אמר רבא הני תרי מקרי דרדקי חד גריס ולא דייק וחד
דייק ולא גריס מותבינן ההוא דגריס ולא דייק מ״ט שבשתא ממילא
נפקא ורב דימי מנהרדעא אמר מותבינן ההוא דדייק ולא גריס מ״ט
שבשתא כיון דעל על דכתיב כי ששת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל
עד הכרית כל זכר באדום כי אתא לגבי דוד א״ל מ״ט עבדת הכי א״ל

דכתיב

דכתיב תמחה את זכר עמלק א"ל והא אנן זכר קרינן א"ל לדיד זכר אקריין אזל
שיילה לרבא א"ל היכי אקריתון א"ל תמחה את זכר עמלק שקל ספסירא ונפק
לקטליה א"ל אמאי א"ל דכתיב ארור עושה מלאכת ה' רמיה א"ל שבקיה
להההוא גברא וליקום בארור א"ל הא כתיב ארור מונע חרבו מדם איכא דאמרי
קטליה ואיכא דאמרי לא קטליה

פירוש דברים שלא דייק שנגדם הרבה ולא היה ללמוד התינוקות עד שיתכשו ... ארור עושה מלאכת ה' רמיה ... ארור מונע חרבו מדם ... קרא הוא

ל"ח רב דימי מנהרדעא אייתי
גרוגרות בספינה א"ל ריש גלותא לרבא פוק חזי אי צורבא מרבנן הוא
נקיט ליה שוקא א"ל רבא לרב אדא בר אהבה זיל תהי ליה בקנקניה אזל בעא
מיניה פיל שבלע כפיפה מצרית והקיאה דרך בית הרעי מהו לא הוה בידיה
א"ל מר ניהו רבא טפח ליה בסנדליה א"ל בין דידי לרבא טובא איכא מיהו
על כרחך אנא רבך ורבא רבה דרבך לסוף לא נקטו ליה שוקא פסיד גרוגרות
דידיה לאוכותיה דמלכא דאדום לא לישהייה לאוכותיך דכתיב
על שלשה פשעי מואב ועל ארבעה לא אשיבנו על שרפו עצמות מלך אדום
לסיד נח נפשיה דרב אדא בר אהבה רב יוסף אמר אנא ענשתיה דאנא
לטייתיה רב דימי אמר אנא ענשתיה דאפסיד גרוגרות דידי אביי אמר אנא
ענשתיה דהוה אמר להו לרבנן עד דמגרדיתו גרמי בי אביי זילו ואכלו בשרא
שמינא בי רבא רבא אמר אנא ענשתיה דכי הוה אזיל לבי טבחא
חוכמנא הוה אמר להו אנא אשקול בישרא מקמי שמעיה דרבא
מיניה רב נחמן בר יצחק אמר אנא ענשתיה דרב נחמן בר יצחק ריש כלה
הוה כל יומא קמי דניעול לכלה הוה מרהיט בהדי רב אדא בר אהבה
והדר עייל לכלה ההוא יומא עכבוה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע
משום דלא הוה בסיומא אמרו ליה אימא לן הכי שמעתתא דמעשר
בהמה היכי אמריתו רבא אמר להו הכי והכי אמר רבא אדהכי נגה
לרב נחמן בר יצחק אתו רבנן אמרו ליה נגה לן למה יתיב מר אמר להו
קא נטרנא לערסיה דרב אדא בר אהבה אדהכי נפק קלא דנח נפשיה דרב
אדא בר אהבה ומסתברא דרב נחמן בר יצחק ענשיה

פירוש ... שוקא הכרז שלא ימכור איש בעיר גרוגרות אלא הוא ... תהי בקנקניה ... כפיפה מצרית סל של נכרים ... מה הוא טוב כמו מעות ... על סנדלו ... מאן דלא שהייה לעלבוניה ... להו לרבנן עד דמגרדיתו ... על שרפו עצמות ... ולא היו בסיומא ... שמעתא דמעשר בהמה ... רבנן תלמידי ...

ל"ט א"ר יהושע בן לוי בואו ונחזיק טובה לאבותינו שהודיעו
מקום תפלה שנ' וצבא השמים לך משתחוים מתקיף לה רב אחא בר יעקב
אימא כעבד שנוטל פרס מרבו וחוזר לאחוריו ומשתחוה קשיא ורבי
הושעיא סבר שכינה בכל מקום דא"ר הושעיא מנין שהשכינה בכל מקום

שנ' אתה הוא יי' לבדך שלוחיך לא כשלוחי בו"ד שלוחי בו"ד ממקום שמשתלחין
לשם חוזרין שליחותן אבל שלוחיך למקום שמשתלחין שם מחזירין שליחותן
שנ' התשלח ברקים וילכו ויאמרו לך הננו יבאו ויאמרו לא נאמר אלא וילכו
ויאמרו מלמד שהשכינה בכל מקום ואף רבי ישמע' סבר שהשכינה בכל
מקום שנ' הנה המלאך הדובר בי יוצא ומלאך אחר יוצא לקראתו אחריו לא
נאמר אלא לקראתו מלמד שהשכינה בכל מקום ואף רב סבר שכינה בכל
מקום דא"ל רב ששת לשמעיה לכל רוחתא אוקמן לבר ממערבא ולאו משום
דלית ביה שכינה אלא משום דמורו בה מינאי ורבי אבהו סבר שכינה במערב
דא"ר אבהו מאי אוריה אוויר יה׃ גירוס לאבותינו אנשי כנסת הגדולה שאמרו
שקריאה בספר עזרא צבא השמים ורוח [illegible] במזרח [illegible] להשתחוות ולמה
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] אתה הוא לבדך [illegible] שליחותם [illegible] אליחותן [illegible]
[illegible] שמשתלחין באותו מקום [illegible]
[illegible] שליחותן והנה המלאך הדובר בי [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] במזרח [illegible]
[illegible] שמדקדקין למזרח בלשון [illegible]
[illegible] במערב [illegible] א"ר יהודה א"ר מר יערף
כמטר לקחי זו רוח מערבית שבאה מערפו של עולם׃ תזל כטל אמרתי זו רוח
צפונית שמזלת הזהב וכה"א הזלים זהב מכיס׃ כשעירים עלי דשא זו רוח
מזרחית שמשערת את כל העולם כשע' וכרביבים עלי עשב זו רוח
דרומית שמעלה רביבים ומגדלת עשבים׃ תניא ר"א אומר עולם לאכסדרה
הוא דומה ורוח צפונית אינה מסובבת וכשחמה מגעת לקרן מערבית צפונית
נכפפת ועולה למעלה מן הרקיע ר' יהושע אומר עולם לקובה הוא דומה ורוח
צפונית מסובבת וכשחמה מגעת לקרן מערבית צפונית מקפת אחורי הכיפה
שנ' הולך אל דרום וסובב אל צפון הולך אל דרום ביום וסובב אל צפון
בלילה סובב סובב הולך הרוח אלו פני מזרח ומערב שפעמים מסבבתן ופעמי'
מהלכתן הוא דאמר לא קשיא החדר תבא סופה זו רוח דרומית וממזרים קרה
זו רוח צפונית מנשמת אל יתן קרח זו רוח מערבית ורוחב מים במוצק זו רוח
מזרחית והאמר מר דרומית מעלת רביבים ומגדלת עשבים לא קשיא הא
מטרא בניחותא הא בשעיבותא א"ר חסדא מ"ד צפון זהב יאתה זו רוח צפונית
שמזלת את הזהב וכה"א הזלים זהב מכיס אמר רבה בר כנא א"ר חסדא
מיום שחרב בה"מ לא הגשימה רוח דרומית דכתיב ויגזור על ימין ורעב ויאכל
על שמאל ולא שבעו וכתיב צפון וימין אתה בראתם ואמר רבה בר כנא
א"ר חסדא מיום שחרב בה"מ לא ירדו גשמים מאוצר טוב שנ' יפתח יי' לך
את אוצרו הטוב בזמן שישראל עושין רצונו של מקום ושרויין בארצם
גשמים יורדין מאוצר טוב ובזמן שאין שרויין בארצם אין יורדין מאוצר טוב׃

גירוס יערף כמטר לקחי [illegible] את התורה [illegible] רוחות [illegible]
[illegible]
[illegible]

את.

את הזהב שמחממת ומביאה שבב והדעלובא והדבבלי וכהא דכתיב גלויא לגבי זהב׳ בשעורשי׳ להכשירה שחילה דורן דביעית׳ שמה מסובבת במחצה׳ למעלה מן הרקיע והולכת את דוחן של ננין בננו של רקיע׳ לקובה אהל שבולו ומקף׳ בקין מערבות צפונית בלילה שהחמה מהלכת עוללים רוח צפונית בלילה ומן המערב הוא פונה לצפון שכן הולכת מן המזרח לדרום ומדרום למערב ומומערב לצפון יחודה מחורי כיבה דרך חלון׳ [illegible] את הקף היום קדי הומי שהוא מתוך החלל ואת הקף הלילה קיסבוב שהרי מקיף מבחוץ וביום לעולם מהלכת בדרום אגלו ביום [illegible] ומהלך נחות תרוח דרמות׳ ונסבב אל צפון בלילה את צדה של תקונת תמוז אינו סובב שבוא מקיף נחות מרוח צפונית׳ שמשים כמהלכתן ביום הכון על תקופת תמוז שהיא יוצאת מקרן צפונית מזרחית ושוקעת בקרן מערבית צפונית ומהלכת בלילה הכוחות׳ אתמן לכם איעזר שאמר לחכם זה דומה׳ [illegible] צפונית שהוזן מונחת [illegible] והאחדת רוח מזרחית מביאה מים׳ [illegible] קרה [illegible] רוח בא מן הדרום׳ וכי אתא בעצפיסתא נא שן המזרח כדכתיב מים במונך׳ לא הוגש מו׳ רוח דרומית שהיתה רגילה להביא רביבים טובים׳ וכתיב צפון וימין אתה [illegible] דרום וכתיב ביה׳ [illegible] את אונצרו הטוב וסוניה לתת מטר ארצך׳

להתחכם ידרים׳ ועתעשר יצפין׳ וסימניך שולחן בצפון ומנורה בדרום׳ מא אר יצחק הרוצה ריב״ל אמר לעולם ידרים שמתוך שמתחכם מתעשר שנ׳ אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד׳ והאמר ריב״ל שכינה במערב לא נריכא דמצלי אצלויי אל״ל רבחניכא לרבי יאשיה כגון אתון דיתיבו לצפונא דארעא דושא אדרומו אדרומי ומנא לן דבבל ולצפונא דארעא דכתיב מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ׳ פירוש ידרים בתפלתו

חזיר כמו לדרום׳ וסימנך שלחן בצפון׳ דמוכד הצפונה מעט לצד ידרים׳ ומדרומו שהיו גוונים לצד ירושלם משום דכתיב והגלגלן הגיד דרך [illegible]׳

חזקת הבתים פרק ג׳ חב

ועוצם עיניו מראות ברע אר״ חייא בר אבא זה שאין מסתכל בנשים בשעה שהן עומדות על הכביסה׳ היכי דמי אי דאיכא דרכא אחריתא והיגל כשע הוא אי דליכא דרכא אחריתא׳ אנוס הוא לעולם דליכא דרכא אחריתא ואפ״ה אינעבי למיכף נפשיה׳ בעא מיניה רבי יוחנן מרבי בנאה חלוק של ת״ח כיצד כל שאין בשרו נראה מתחתיו טליתו של ת״ח כיצד כל שאין נראה מתחתיו טפח שלחן של ת״ח כיצד שני שלישי גדול ושליש בלאו שעליו כוסות וקערות מונחות וכבעתו מבחוץ והא תניא טבעתו מבפנים לא קשיא כאן דאיכא ינוקא הא דליכא ינוקא ואבעית אימא הא והא דליכא ינוקא ולא קשיא הא דאיכא שמשא והא דליכא שמשא והא דליכא ונהא הארץ דומה לאדם׳ תחתיה יקידות מקוננות אותה מטה של ת״ח כיצד כל שאין תחתיה לא סנדלין בימות החמה ומנעלין בימות הגשמים ושלפנים דומה לאוצר כלים׳ פירוש שאינו שמסתכל כשהוא הולך לשפת הנהר

דמישכא ליה דאם עוצם עיניו דטעמא שאם צריך עינים עיניו אינו לא צדיק ולא רשע׳ היכי דמי דיכא הסכיתו ואדיל בהדי שעתא ואע״ג שעוצם עיניו לא היה לו להתקרב לא להתרחק מן העבירה דקיימא לן הרחק מן הכיעור׳ אונס הוא אם מסתכל נרך דליכא ואונס רחמנא פטריה נדמה מזיקין הכתוב להעזים עיניו דמושכח ליה הרחי שמעון הוניא שצריך לעצום עיניו למינס נישוה להמות׳ יבוכין לצד אחד והיינו דמשכח טפה קיהו דאי אונס נפשיה חסוד הוא׳ כל שאין בשעוצאות מתחתיו שהוא ארוך עד כנסתרגלו שלא ידאה כשהוא הולך יחף׳ טבולה מקטורין שמתכסה בו על כל הבגדים שהוא לבושי שאין חלוקו נראה׳ וכל שאין דאו קאו

שר להוי חלוק דאיכא צניעות טפי׳ שני שלישי גדול שני שלישי רוחב השלחן מכוסה
ב רוגה מצד האוכלין לקנח ניהם ולתת עליה את הפת ושליש החיצון מגולה להניח עליו
קערות וכוסות שלא ילכלכו המפה ויכנו האוכלין ומות דמפרש שלום בלאי במזגע
שני שלישי גדול דהיינו מפה מבחוץ ומכניסים כלסביב השלחן ובאמצעיתו מגולה
גדול כדי המפה ע״ש אידנא ול צין כח האי ׳ וטבעתן של שלחן שהיו כגולין לעשות בשתי
להתחבו יהיה מבחוץ ולא מכניסים מצד האוכלין פרמפי״ש ואעל׳ מכניסים מצד הסמוך
לי היכא דאיכא ינוקא ׳ יושב מלאכין לאוכל כמו צריך להסיב השלחן שיהא צד הטבעת
לינוקא בן ישחק בו המוכיח מצטער השלחן׳ ואי ליכא ינוקא יעשה מכניסים ולא יהנכרה
לחוץ כן יכשל בה השמש שהולך ובא סביב השלחן הא דאיכא שמעא שמש יעשה מכניסים׳
ולא יהנכרה מבחוץ כן יכשל השמש ׳הא דליכא שמעא יעשה מבחוץ ולא מכניסים כן ינוקין
בה האוכלין ומיהו היכא דאיכא שמעא ועשה מכניסים מצד היושבין ולא מבחוץ שיכולין
ליזהר מן הטבעת יותר מן השמש שהוא הולך והם יושבין ׳הא כיון יהיה מבחוץ שיכול
השמש להשמר ולא מכניסים דמצינן האוכלין שנכלה המקום׳ למדוכה ׳מוקנת קדירות
ראש במחצע ואף כאן המכה והלהם במלוע והקערות מסבי׳ כלשאין תחתיו דאמורין
נקב כדסחים אוכלין תחת המטה אבלו מחוזין בכלי כיצד רוח רעה שורה עליהם רק לנגוע
מעשים בידות החמה המספולין ניזמות הבשמים שיוצאין להם׳ לחוץ כלום במחמק כמו
שיקתן בלוסה במסכת שבת בפרק כלל גדול עיסה מעורבת ממינים הרבה וכן חוזר
כלום מינים הרבה מעורבבות בתוכו יחד ׳ וכן מטת עם האחז כל דבר מביח תחת מטתו׳׳

מ״ג   רבי בנאה הוה מציין מערתא דרבנן כי מטא למערתא
דאברהם אשכחיה לאליעזר עבד אברהם דקאי קמי בבא א״ל מאי
קעביד אברהם א״ל גנאי בכנפה דשרה ומעיינא ליה ברישיה א״ל זיל
אימא ליה בנאה קאי אבבא א״ל ליעול וליתי מידע ידע דיצר הרע
בהאי עלמא ליכא על עיין ונפק כי מטא למערתא דאדם הראשון יצתה
בת קול ואמרה לו נסתכלת בדמות דיוקני בדיוקניה עצמה אל תסתכל יהא
בעי לציוני מערתא כמדת החיצונה כך מדת הפנימית למאי דאמר שני
בתים זו למעלה מזו קיימא כמדת העליונה כך מדת התחתונה א״ר
בנאה נסתכלתי בשני עקביו של אדם הראשון ודומים לשני גלגלי חמה ׳
הכל בפני שרה כקוף בפני אדם אדם בפני שרה׳ שרה בפני חוה
כקוף בפני אדם׳ חוה בפני אדם כקוף בפני אדם אדם בפני שכינה כקוף
בפני אדם׳ שופריה דרב כהנא מעין שופריה דרב ודרב מעין דרבי אבהו
דרבי אבהו מעין דיעקב אבינו מעין דאדם הראשון דאדם
הראשון מעין דשכינה ההוא אמגושא דהוה מחטט שכבי כי מטא למערתא
דרב טובי בר מתנה תפסיה בדקניה אתא אביי א״ל במטותא מינכון
שבקיה לשנה אחריתי הדר אתא תפסיה בדקניה הדר אתא אביי ולא
שבקיה עד דאייתי מספרתא גזייה לדקניה׳׳ פירוש רבי בנאה הוה

גוזל וחשוב היה למ״ב ניתן לכתובות לבניהם במערת צדיקים אבל אחר לא כדאמרינן
אתם גוזלים צדיקים בפתחן יותר מבשיוהם. והוה נכנס במערה ומודד מדות וכן
מכניסים ואחר מודד מבחוץ כנגדו ועשה עם ציון סוד כדי להכיר מקום הטומאה
ולהודיעו טעבנות דדר כאן שלא יאהיל על הקבר אשכחיה לאליעזר דתנא במסכת
דרך ארץ דשבעה צדיקים קיימין שלא מתו וקא חשיב בהדייהו לאליעזר עבד אברהם
בכנפיה תחת זרועותיה׳ א״ל רבי בנאה לאליעזר זיל אימא ליה לאברהם בנאה קאי

רבנא ותג לדעות לזכני׳ מ״ל ניעול דחזכאן תוזכח איגונא באנפיה בכנפיה דטרה׳
דמודע ידע יעקב הכל בהאי עלמא ליכא ולא צריכנא לאצטנעי מיניה על עיין ונכנס
רבי בנאה ונסתכל מדת אורך המערה ויצא ואחכ ציין למבחוץ׳ למערתא דאדם בדרשינן
בעירובין בפרק כיצד מעברים מערת המכפלה קרית ארבע אר׳ יצחק ארבע עד ארבע זוגות
שנקברו שם׳ אדם וחוה אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב ולאה׳ בדמות דיוקנו יעקב דאמר
בתמיה שופרי דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון׳ בדיוקנו עצמה דהיינו אדם הראשון דכת
ביה בצלם אלהים ברא אותו יהא בשינה לציונו מבחוץ ולפיכך צריך אני תחלה למדוד מבנים
מדת החיצונה שבה ב׳ אבות והמנחות במדות הפנימיות ונמצא דדיש מכפלה שאינה
זה לגבים מזה ונליבתא דכוותהו בכיצד מעברין כן מדת התחתונה ודולך בציון העליונה׳
בני עקבין של אדם הראשון והין דומין והאי דכתיב כי עפר אתה ואל עפר תשוב הא
כתיב ליה במסכת שבת בפרק שואלים ומעקמינן לה דהבוא שעה אחת קודם תחיית
המתים׳ שופריה דרבי אבהו כעין שופריה דיעקב אבינו בהשוכר את הפועלים בפרק
וליתשוב כמותו יוחנן ומשני חדרת פנים לא הוה ליה׳ אמגושא מבשר מחטט שכבי
הוגן בו מתים להפשיטן מבגדיהם׳ אתה אבוי בשביל שהיה אוהבו של עשו על
ותוספות ובחדושין כתבו על עניין זה ובוונה אחד לכולם ונראין הדיוטות על ה׳ המציין
מערתא כו׳ לשמור שומרי טהרות וכהנים שלא יאהילו על הקברות׳ ומקשי לדרה
כנגיין כמערתא דאבהתא ואסתראשון דהא נפלו״

ההוא גברא דאמר מד
להו חביתא דעפרא לחד כלאי חביתא דגרמא לחד כלאי וחביתא דאודרא
לחד כלאו לא הוה ידעי מאי קאמר להו אתו לקמיה דרבי בנאה אמר להו אית
לכו ארעא אמרו ליה אין אמר להו אית לכו חיותא אין אית לכו בסתרקי
אין אי הכי הכי קאמר לכו״ פירוש ההוא דאמר
להו מצער מיתתא הוא ויחלק נכסיו על פיו׳ חביתא דעפרא אני מניח לאחד מבני ודרך חכמה אמר שלא
יבינו הכל שהוא עשיר ונעל נכסים׳ חביתא דגרמי חבית מלאה עצמות׳ אודרא מוכין
דיתלבו הלעג באתריה לכם קרקע מאביכם דהב היינו חביתא דעפרא והבהמות שיש בהן
עצמות שה חבית דגרמי׳ כוסתרקי וכל מיני בגדים שעשוין ממוכין״
ההוא מגר
גברא דשמעה לדביתהו דקא אמרה לברתה אמאי לא צניעת באיסורא הך ההיא
עשרה בני אית ליה ולית לי מינייהו אלא חד כי שכיב אמר כל נכסי לחד ברא
ולא ידעי להו מינייהו בכיון אתו לקמיה דרבי בנאה אמר להו זילו חבוטו קברא
דאבוכון עד דקאי ומגלי לכולהו מיניכון שבקה אזלו כולהו ההוא דבריה
לא אזל אמר להו כולהו נכסי דהאי אזלו אכלו קורצא בי מלכא אמרי איכא
גברא חד ביהודאי דקא מפיק ממונא דאינשי בלא סהדי ובלא מידי אתיוה
אנ׳ בשוה אלא דביתהו אמרה להו לבי מלכא עבדא חד הוה לי בסקוה לרישיה
ונשטיה למשכיה אכלו בשריה וקא מלו בית מיא ומשקו ביה לחבריה ולא
קא יהבו לי דמיה ולא אגריה לא ידעי מאי קאמרה להו אמרי ניתי לחכימא
דיהודאי ולימא קמיה לרבי בנאה אמר להו דדינא אמיה לבו אתגרו תואיתא
וחכים כולי האי ליהיב אבבא ונידון דינא חזא דהוי כתיב אבבא דהבולא
דכל דיין דמתקריה לדין לא שמיה דיין אמר להו לא מעתה אי אתא איניש
מעלמא ומזמן ליה לדינא לא שמיה דיין אלא כל דיין דאתקרי לדין ומפיקין
מיניה ממונא בדין לאו שמיה דיין כתבו הכי כרם סבי דיהודאי אמרי כל דיין
דמתקרי לדין ומפקין מיניה ממונא בדין לא שמיה דיין חזא דכתיב בה
בראש כל מלתא אנא דם בריש כל חייא אנא חמר׳ אמר להו לא מעתה
דנפל מאיגרא ומית דנפיל מדיקלא ומית דמיקטליה יהו מאי דדבריה למימר
משקן ליה חמרא חיי לא הכי בעי למיכתב בריש כל מרעין אנא דם בריש כל
אסוון אנא חמר כתבו הכי כרם סבי דיהודאי אמרי בריש כל מרעין אנא דם
בריש כל אסוון אנא חמר באתר דלית חמר תמן מיתבעי סמנין״ בר״ג נתה

כר׳

בזה לחר ומבניו אותו שובדין כותיין · חבטוה הכי דכאוה על קברו · ולנסותן מתכוון
שאותם שהם ממונים עליהם הם נולדו על קברו לחבוטו · אמרו להו כולהו · נכס · דהאי
שלא רצה לחבוט על קבר אביו והוא צנוע שבכלם ומסתברא דלוה אהב יותר ויהדין יבי
בו זה דלא עוד הכא לא שודא דדייני והיינו עוזה שלא רצה לחבוט · חמיה דההוא דאמר
נכבי מאביה · אגלו תשעה הדחוס מפלן ביה קורצה הלשונן עליו · אגלה זביתהן דרבי
בנאה לעיק אל המלך בעטון חכמה כדו שלא וכיורם לאעו בעלה · ואכלו בושריה
על עבד · וקא מלוביה מה בעט · לחבריא לבני הישיבה · לחכימיא זיבוזאו דבי בנאה
גדיקה כאד יבי אורדה תיוש היה לי ובגלוהו ממני ושחטוהו ואכלו הבשר ומן העור עשו
ימות ונותנין בן מים ושותין בו דאכולא על דלתות השער היה כתוב בו כדו שלאחר מיתם
בני אדם על דיין המיוחד לדון דין העיר ומנוין שנתקרו לדיכא שתובעין את הדין על
ממון שתובעין אותו · לאו עליה דיין גמור לדין לממון דאוהב בצע יהבל שחד · מוכי ליה
לדיכא שלא כדין ויצא מן הדין גבאי · ומפקין מניה ממונא בדוכא לאו מחמה דיין דגולין
כבל לדין שיעות הדין בשביל שוחד · בדוש כל מותא אנה דם דאש לכל המיתות הוא הדם
שהוא אוש מת לא על ידי דובים שלא חאין בגוין היאוו לו · בראש כל הוין אנא חמר
שהיין מחה כל שוחוי דדכיה לחומר בגין כוסות · בדוש כל מרעין אנה דם כל תחלואי
באדם על ידי הדם הם באים שלא הקיז · בביש כל אסוון שהם שהוין כמדתו והוין לא
יבא לידי חולי תחלואים מתבעין סומנין לתחתה שבמקום שאין יין מצוי תחלואין ··
תחסנות · כל דיין דאתקרו לדוכא ומפקי מוכיד כתב אם כבר והוציא ממון בעדים
אבל אם חייבוהו שבועה ולא רצה לישבע ושילם משום הכי לא מופסל לדוכא ··

מ"ר וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו מה ראה
ראה שאין פתחי אהליהם מכוונין זה לזה אמר ראויין הללו שתשרה עליהם
שכינה · מ"ר וגו' · וירא את ישראל שוכן ראה היכן שוכנים לכך אמר מה טובו אוהליך
שאין פתחי אהליהם מכוונין · אמר ראויין הללו דכתיב התם מה טובו אוהליך קא דייק ע"כ ··
בעבדות כתבו מסורה דהיא דרוש דכתיב ותהי עליו רוח אלהים ·· מע' ת"ר
כשחרב הבית באחרונה רבו פרושין בישראל שלא לאכול בשר ולא לשתות
יין נטפל להם רבי יהושע אמר להן בני מפני מה אין אתם אוכלים בשר
ואין אתם שותים יין אמרו לו נאכל בשר ונשתה יין שממנו מנסכים
על גבי המזבח ועכשיו בטל אמר להם אם כן לחם לא נאכל שכבר בטלו
מנחות אפשר בפירות פירות לא נאכל שכבר בטלו בכורים אפשר בפירות
אחרים מים לא נשתה שכבר בטל ניסוך המים שתקו אמר להם בני בואו
ואומר לכם שלא להתאבל כל עיקר א"א שכבר נגזרה גזרה להתאבל יותר
מדאי א"א שאין גוזרין גזירה על הצבור אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה
א"ר אדא בר אהבה מאי קראה דכתיב במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים
הגוי כולו אלא הכי אמרו חכמים סד אדם את
ביתו בסיד ומשייר בה דבר מועט וכמה א"ר יוסף אמה על אמה א"ר
חסדא כנגד הפתח · עושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר בה דבר מועט
מאי היא א"ר פפא כסא דהרסנא · עושה אשה כל תכשיטיה ומשיירת דבר
מועט מאי היא א"ר בת צדעא שנ' אם אשכחך ירושלם תשכח ימיני תדבק לשוני
לחכי וגו' על ראש שמחתי א"ר יצחק זה אפר מקלה שבראש חתנים א"ל
רב פפא לאביי היכא מנח לה אמר ליה במקום תפלין שנ' לשום לאבלי ציון
פאר תחת אפר · וכל המתאבל על ירושלם זוכה ורואה בשמחתה שנ' שישו
אתה משוש כל המתאבלים עליה · תניא א"ר ישמעאל בן אלישע מיום שחרב
בה"מ דין הוא שנגזור על עצמנו שלא נאכל בשר ולא נשתה יין אלא שאין גוזרין

בגזירה על הצבור אא״כ רוב הצבור יכולין לעמוד בה ומיום שפשטה מלכות שגוזרת עלינו גזרות קשות ומבטלת ממנו תורה ומצות ואין מנחת אותנו ליכנס לשבוע הבן ואמרי לה לישוע הבן דין הוא שנגזור על עצמינו שלא לישא אשה ולהוליד בנים ונמצא זרעו של אברהם כלה אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין׃

[illegible]

המוכר את הספינה פרק ה׳

אמר רבה אשתעו לי נחותי ימא האי גלא דמטבע לספינתא מיתחזי כי צוציתא דנורא חיורתא ברישא ומחינן ליה באלוותא דחקיק עליה אהיה אשר אהיה יה יי צבאות אמן אמן סלה ונייח. אמר רבה בר בר חנה אשתעו לי נחותי ימא בין גלא לגלא תלת מאה פרסי ורומא דגלא תלת מאה פרסי זמנא חדא הוה אזלינן באורחא ודלינן גלא עד דחזינן בי מרבעתא דכוכבא זוטא דהוא כמבזר ארבעין גריוי בזרא דחרדלא ואי דלינן טפי הוה מקלינן מהבלא ורמא ליה קלא לחברתה ואמרה לה חברתי מי שבקת מידי בעלמא דלא שטפתיה וניתי אנן ונחרביה אמר לה פוק חזי בגבורתיה דמריה דאפילו כמלא חוטא דחלא ליה דעבר שנ׳ האותי לא תיראו נאם יי אם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים חק עולם לא יעברנהו׃

[illegible]

אמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי הורמין בר לילית דהוה קא רהיט אקופיה דשורא דמחוזא ורהיט פרשא כי רכיב סוסיא מתתאי ולא יכיל ליה׳ זמנא חדא הוה מסרגין ליה תרתי כודנייתא וקיימאן אתרי גשרי

דדונג ושוור מאהי להאי ומהאי להאי ונקיט תריכסי דחמרא בידיה ומנרוק להאי ולא נטפא מיניהן נטפא לארעא ואותו היום יעלו גלים וירדו תהומות הנה ושמעת מלכותא וקטליה״ פירוש הורמין בנן גרסנא בגמרא [illegible] שמעת הורמין בזמן הנה [illegible] מלכך לתתאי הורמין [illegible] על שני התורה [illegible] עוברא [illegible] של הקב״ה מרחם על [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ורבנא נתיבין [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מלכא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ויעלו שמים כסוקיהוא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בין האנשים״ ב

אמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי אורזילא בר יומיה דהוה כהר תבור והר תבור כמה הוי ארבעה פרסי ובי משכא דצואריה תלתא פרסי ובי מרבעתא דרישא פרסא ופלגא רמא כופתא וסכריה לירדנא״ פירוש אורזילא בר יומא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] על הקרקע [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]״ בה

ואמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא אקרוקתא דהויא כי אקרא דהגרוניא ואקרא דהגרוניא כמה הוי שתין בתי אתא תנינא בלעה אתא כושקנתא ובלעה לתנינא וסליק יתיב באילנא תא חזי כמה נפיש חיליה דאילנא אמר רב פפא בר שמואל אי לאו דהואי התם לא הימני״ פירוש אקרוקתא צפרדע׳ [illegible] דהגרוניא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]״ בב

ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה אזלינא בספינתא וחזינא ההיא כוורא דיתבא ליה אכלה טינא באוסיה ואדחוהו מיא ושדיוה לגודא וחרוב מיניה שתין מחוזי ואכלו מיניה שתין מחוזי ומלחו מיניה שתין מחוזי ומלאו מחד גלגלא דעיניה תלת מאה גרבי משחא וכי הדרן לבתר תריסר ירחי שתא חזינן דהוו קא מנסרי מגרמיה מטללתא ויתבי למבנינהו הנך מחוזי״ ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה קאזלינן בספינתא וחזינן ההוא כוורא דיתבא ליה תלתא אגביה וקדח חגבא עילויה סברינן יבשתא היא ונחתינן ואפינן ובשלינן אגביה וכד חם גביה איתהפך ואי לאו דהות מקרבא ספינתא הוה טבעינן״ ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה אזלינן בספינתא וסגאי ספינתא בין שיצא לשיצא דכוורא תלתא יומי ותלתא לילותא איהו בזקיפה ואנן בשיפולא וכי תימא לא מסגיא ספינתא טובא כי אתא רב דימי אמר כמיחם קומקומא דמיא מסגיא שתין פרסי ושדי פרשא גירא וקדמה ליה איהו ואמר רב אשי ההוא גלדנא דימא הוא דאית ליה תרי שיצי״

פירוש׳ [illegible] לחיות [illegible] [illegible]

אתין

שהן רחוקות אחרים שהיו רחוקין משם ורולכי מיא ונשאוהו למקומן מאחר כי לבנא דעיניה
מבלבל עינו לקח ממך תלת מאה נרבי לשנה לשמה אחרת הוו מנסרי לבנות מעזרות הרבי
וספינן יבשתא הוה אוחזים שופא סנפיר שופא בשופא סנכרין בגבהתא עלהון לאחד
לצד הראש ואחד לצד הזנב אותו בזקיפא שהוה הולך כנגד הרוח דהנן אזלינן כשבילה כמין
הרוח הולך דמים הלים אונכובעין לא עי׳ רוח הולפין כהן כרוחה הוריקוס דמשמע רוח
בעיור שמחממין קומקומוס על רוס הרוס ושדיא ביה גבר באבונר מאחד שום אדם ויורד כחץ
וכקשת על שפת הים לארץ הוה חזינן דקדחה להספינה ארץ גולדנא שם דג קטן הוא כלומר
דג זה דוי דוגים קטנים שבים דאיתליה תריסיני מכל שבי דגים גדולים שבים אין להם
[illegible] אחד בתוצע הכנף

נג ואמר רבה בר בר חנה הוה אזלינן בספינתא
וחזינן ההיא צפרתא דהוה קאי עד קרסוליה במיא ורישיה ברקיעא ואמרי ליכא
מיא ובעינן ניחות לאקורי נפשין נפק ברת קלא ואמר לן לא תיחותו להתא דנפלא
ליה חציצא לבר נגרא הכא הא שבע שנין ולא מטיא לארעא ולא משום דנפישי
מיא אלא משום דרדפי מיא אמר רב אשי ההוא זיז שדי הוא דכתיב וזיז שדי עמדי

פירוש וחזינן ההיא ציפרא גרסינן ואמרינן ליכא מיא הואיל ולא קאי במיא אלא עד קרסוליה ובעינא נחות או מעבר דמשמע מיא מהלך שבעת ימים ולמהוע החצינה לקרקע לא משום דקדימן מיא מוריד הרתית
יהר לא היה נכלל עדיין ולא מחמת העומק בלבד וזיז שדי עמדי דאשו מגיע לרקיע

כד אמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה אזלינן במדברא וחזינן הני
אווזי דשמיטן גדפייהו משמנייהו ונגדי נחלי משחא מתותייהו ואמינא להו
אית לי מינייכו חולקא לעלמא דאתי חדא דליא לי אטמא וחדא דליא לי גדפא
כי אתאי לקמיה דר׳ אלעזר אמר לי עתידין ישראל ליתן עליהם את הדין
פירוש דשמטי גדפייהו נופלים כנפם מרוב שומן דליא לי כנף הגביה לי
לומר דהי חלקך לעתיד לבא ליתן עליהם את הדין שבחטאים מתעכב משיח ויש להן צער בעלי חיים לאותן אווזים
מחרת שומן

כה ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה קאזלינן
במדברא ואיתלוי בהדן ההוא טייעא דהוה שקיל עפרא ומורח ליה ואמר הא
אורחא לך כתא פלן והא אורחא לדוכתא פלן אמרו ליה כמה מרחקינן ממיא
ואמר לן הבולי עפרא ויהבינן ליה ואמר לן תמני פרסי תנינן ויהבינן ליה אמר
לן דמרחקינן תלתא פרסי אפכיה ליה ולא יכולא ליה
פירוש טייעא סוחר
ישמעאל והכבינן הדר עפרא בהא עפרא לבסותו אם היה נקי בלבד

כו ואמר רבה
בר בר חנה אמר ליה ההוא טייעא תא ואחוי לך מתי מדבר אזלי וחזיתינהו הן
ודמו כמאן דמיבסמי וגנו אפרקיד והוה זקיפא ברכיה דחד מינייהו ועייל
טייעא תותי בירכיה כי רכיב גמלא וזקיפא רומחיה ולא נגע ביה פסקי
חדא קרנא דתכלתא דחד מינייהו ולא הוה מסתגי לן אמר לי דלמא שקלת
מידי מינייהו אהדריה דגמירי דמאן דשקיל מידי מינייהו לא מסתגי ליה
אזלי אהדרתיה והדר מסתגי לן כי אתאי לקמיה דרבנן אמרו לי כל אבא
חמרא וכל בר בר חנה סוסא למאי הלכתא עבוד הכי למידע אי כבית שמאי אי כבית
הלל איבעי לך למימני חוטין ולמימני חוליות
פירוש אמר לי ההוא טייעא
בשהגיע [illegible] ונראו כמאן דבסמו שהיו שוכבין פניהם למעלה
היה הולך תחת ברכיה מת דכוב על גבו ולא נגע בה בברכיו ולא לגרוע
עביה הברכים כשיעור שיכול טייעא ללכת תחת ברכי המת ורמחו בידו ולא יהיה
נוגעו תותי ברכיה ועייל כבירה שקלי חדא קרנא כנף הטלית להביאו לחכמים ללמוד ממנו
דין ציצית אי כבית שמאי אי כבית הלל בולקמן ולא הוה קא מסתגי לן בהמות שהיינו

רוכבים

דנכנים לארון וכולין להם׳ כל רבה חמורה רבה בר בר חנה האנו אבא בר בר חנה ובמו בן רבינא
כמו רב הבונא׳ חמורה כלומר עוטה כיתר׳ סיכסא שוטר כדאמרינן בסנהדרין עגר בן סכים׳׳
למאי הלכתא כספא ליה משום דבעי לאתוי הו הלכה כב״ש דבלילי במסכת מנחות דתך כמה
חוטים היה נותן כב״ש ד׳ וב״ה ג׳ איבעי לך לאתויי חוטים הוא כותן וחליות מקמי דתהדרין
ותיבו ודומה לן חליות ב׳ חוטין גדיל קרי להו חוליא במסכת מנחות׳ תוספות ורמו כאתן
מוכסמי מגמע מכאן כמאן דאמר בחלק מותי מדבר יש להם חלק לעולם הבא׳׳

נג ואמר רבה בר בר חנה אמר לי ההוא טייעא תא אחוי לך טורא דסיני
אזלי וחזאי דהדרן ליה עקרבי וקיימן כי חמרי חוורתי שמעתי בת קול שאומרת אוי לי
שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי כי אתאי לקמיה דרבנן אמרו לי כל אבא
חמרא וכל בר בר חנה סיכסא הוה לך למימר מופר לך ורבה בר בר חנה
סבר דלמא משבועתא דמבול קאמר ורבנן אם כן אוי לי למה׳׳ פירוש שנשבעתי
על הגלות כדכתיב קראו שובה בכפים ורבה בר בר חנה סבר דלמא שבועתא דמבול דכתיב
אשר נשבעתי מעבור מי נח אותה שבועה היה רוצה להפר ולהחריב את העולם במבול ולכך לא
רצה להפר׳ ורבנן דקרו ליה סיכסא אמרי אם כן לא הוה אמר אוי לי אלא משום דבבלגלותם לו וכו׳׳

כח ואמר רבה בר בר חנה אמר לי ההוא טייעא תא אחוי לך בלועי
קרח אזלי וחזאי תרי ביזעי דהוה נפיק קוטרא מינייהו שקל גבבא דעמרא ומשייה
מיא ואנחיה בראשא דרומחא ועיילה התם וכי אפיקה הוה איחרוך איחרוכי אמר
לי אצית מאי שמעת ושמעית דהוו אמרין משה ותורתו אמת והן בדאין אמר
לי כל תלתין יומי מהדרא להו גיהנם להכא כבשר בקלחת ואמרי הכי משה
ותורתו אמת והן בדאין׳׳ פירוש ביזעי בקעי דכתיב ותבקע האדמה׳ קוטרא
עשן׳ שקל גבבא דעמרא לקח גיזת צמר ושרה במים איחרוך איחרוכי נהו כבוי ונחרב
שנכוין במים [illegible] שמעתי דקאמרי [illegible] כל שלשים
יומי כל לה׳ כבשר בקלחת שמהפכין אותה כדי שיתבשל׳ כט ואמר רבה בר
בר חנה אמר לי ההוא טייעא תא ואחוי לך היכא דנשקי ארעא ורקיעא אהדדי
אזלי וחזאי דעביד כוי כוי שקלתה לסלתאי אנחתה בכוותא דרקיעא אדמצלינא
בעותא ולא אשכחתיה אמרי ליה איכא גנבי הכא אמר לי גלגלא דרקיעא
הוא דהדר נטר עד למחר כי השתא ומשכחת לה׳׳ פירוש היכא דנשקי
ארעא ורקיעא מקום גבוה היה שם שנושקין יחד זה לזה ולאו היינו סוף העולם דהא
אמרינן העולם חמש מאות שנה הוי וארץ ושיא את עוביו של עולם היה דכתיב [illegible]
על טבור הארץ והיינו מקומו על רבה בר בר חנה׳ סילתא סל לחם שלו׳ דהדר חוזר
כדאמרינן בפסחים גלגל חוזר ומזלות קבועים׳ ס רבי יוחנן משתעי זמנא
חדא הוה קאזלינן בספינתא וחזינא דהוא כוורא דאפיק רישיה ממיא ודמיא
עיניה כתרי סיהרי ונפיץ מיא מתרתי אוסיה כתרי מעברי דסורא׳ רב ספרא
משתעי זמנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא וחזינן ההוא כוורא דאפיק
רישיה ממיא והיתליה קרני וחקוק עלייהו אנא בריה קלה שבים והוינא תלת
מאה פרסי ואזילנא לפומיה דלויתן אמר רב אשי ההוא עיזא דימא הוה דבחישא ואית ליה
קרני׳׳ פירוש אוסיה נחיריו׳ מעברי דסורא נהרות שבסוריא׳ בריה קלה מבריאת קטנה
שבים למימר דלויתן [illegible] עיזא דימא [illegible] יש בים חוץ מן החולדה
שבחלד [illegible] לבקש אחר מזונותיה׳׳ סא רבי יוחנן [illegible]
משתעי זמנא חדא הוה קאזלינן בספינתא וחזינן ההוא קרטליתא דהוו מקבעי
בה אבנים טובות ומרגליות והדרי לה מיני דכוורי דמקרי כירש׳ נחות בר

דמוזאי

חרונאו לאחוי ורבע ובעי דנשמטא לאטמיה ונדליק דיקא ודחלא ונחר.
נפק בת קלא ואמר מאי את לכו בהדי קטליתא דדביתהו דרבי חנינא
בן דוסא דעתידה לשניא תכלתא בה לצדיקים לעלמא דאתי רב יהודה
הינדואה משתעי זימנא חדא הוה אזלינא בספינתא וחזינא ההוא אבן טבא
דהדר ליה תנינא ונחות בר אמוראי לאתויה אתא תנינא בעי בלע לספינתא
אתא ציפרא פסקיה לרישיה אתהפיכו מיא והוו דמא אתא תנינא חבריה
שקלה ותליה ליה וחייה הדר אתא קא בלע לספינתא הדר אתא ציפרא
פסקיה שקלה ותליה ליה ואחייה הדר אתא לרישיה שקלה לההוא אבן טבא
שדייה לספינתא הוה איבא ציפרי מליחי בהדן אותבינהו בהדייהו שקלוה
ופרחי׳ פירוש קטליתא אבנא׳ דמיקריא בשלה כורשה בר עשוי׳ בר אמוראי אנס
שיודע לשוע במים׳ בעא דנשמטיה לחטמא שבקש להחנק ורבו׳ בחקליה חלא חומץ ונבה
חריחו לים׳ לאושדייה ביה להשביע בו והזינא ההוא אבן טבא לתודהים והדר ליה תנינא׳
רבי גרסינן אתא ההוא תנינא רבע קא בעי למבלע לספינתא אתא עורב נקנה וקטעיה
לרישיה דתנינא׳ את הכו מיא והוו דמא מגת שהיה גדול הרבה׳ הדר קא בעי לטבועי
לספינתא אתא ההוא פושקנצא וקטליה ואכל בר אמוראי ושקלה לההוא אבן טבא ותליה
להנהו ציפרי לגבות אם יחיו וחיו ופרחו לתן בהדי ההיא אבן׳ ס״ב ת״ר מעשה בר״א
ורבי יהושע שהין באין בספינה והיה ר״א ישן ורבי יהושע נעור נזדעזע רבי
יהושע וניעור רבי אליעזר א״ל מה זה יהושע מפני מה נזדעזעת א״ל מאור
גדול ראיתי בים׳ א״ל שמא עינין של לויתן ראית דכתיב עיניו כעפעפי שחר
א״ל אשי א״ל לי הונא בר נתן זימנא חדא הוה אזלינן במדברא והואי
אטמא דנישרא בהדן פתחנא ונקירנא ואנחנא אעשבי אתרחיתין ציב הלס
טיניה בי יהרדי לבהר תרי כד ודחי שתא חזנהי להנהו גומדי דהוו
קא מחממי כי אתאי לקמיה ואמינא אמר לי ההוא עישבא סמתרי
הוה הנכו גומרי דרתמא הון ויברא אלהים את התנינים הגדולים הכא
תרגימו ארזילי דימא רבי יוחנן אמר זה לויתן נחש בריח וזה לויתן
[illegible] נחש עקלתון דכתיב ביום ההוא יפקוד יי׳ בחרבו הקשה על לויתן׳
פירוש נזדעזע הדר רדה פתחנא ונקרנא מניה חלב וגיד הנשה׳ תלב
שנתחבר יחד כמתחלה׳ דסמהדי עשב שמחבר כדאמרין בחבור את הנעלים בבמ
יבאלו טרפות דעבוד ליה פמתדי וחיו׳ דרתמא דותם שאין בחלין כפין במהדה׳ ארזילי ימא
ירמיס שפים׳ נחש בריח לויתן זכר ודוקה הוא כבריח׳ עקלתון לויתן נקבה שמקיף את
כל העולם׳ ס״ב א״ר יהודה א״ר כל מה שברא הקב״ה בעולמו זכר
ונקבה בראם אף לויתן זכר ונקבה בראם ואלמלא נזקקין זה לזה
מחריבין את כל העולם כולו מה עשה הקב״ה סירס את הזכר והרג את
הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא שנ׳ והרג את התנין אשר בים
ואף בהמות בהררי אלף זכר ונקבה בראם ואלמלא נזקקין זה עם זה
מחריבין את כל העולם מה עשה הקב״ה סירס את הזכר וצינן את
איוב מ הנקבה ושמרה לצדיקים לעתיד לבא שנ׳ הנה נא כחו במתניו ואונו
בשרירי בטנו הנה נא כחו במתנין זה זכר׳ ואונו בשרירי בטנו זו
נקבה׳ התם נמי ליסרסיה לזכר וליצננה לנקבה דגים פריצי ולעביד
איפכא אי בעית אימא מלחה דנוקבתא עדיף אי בעית אימא כיון

דכתיב

דכתיב לויתן זה יצרת לשחק בו כולי נקבה לאו אורח ארעא הכא תהל' קד
נמי למלחה לנקבה בוורא מליחה מעלי כישרה מליחא לא מעלי
וא"ר יהודה א"ר בשעה שבקש הקב"ה לבראות את העולם אמר לו
לשר של ים פתח פיך ובלע כל מימות שבעולם אמר לפניו רבש"ע
דיי שאעמוד בשלי בעט בו והרגו שנ' בכחו רגע הים ובתבונתו מחץ איוב כו
רהב א"ר יצחק שמע מיניה שר של ים רהב שמו ואלמלא מים מכסים
אותו אין כל בריה יכולה לעמוד מפני ריחו שנ' לא ירעו ולא ישחיתו בכל
הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים אל תקרי לים ישעיה יא
מכסים אלא לשר של ים מכסים" ס"ד א"ר יהודה א"ר ירדן
יוצא ממערת פמיאס תניא נמי הכי ירדן יוצא ממערת פמיאס ומהלך
בימה של סיבכי ובימה של טבריא ומתגלגל ויורד לים הגדול ומתגלגל
ויורד עד שמגיע לפיו של לויתן שנ' יבטח כי יגיח ירדן אל פיהו מתקיף איוב מ
לה רבא בר עולא האי בבהמות בהררי אלף כתיב אלא אמר רבא
בר עולא אימתי בהמות בהררי אלף בטוח בשעה שמגיח ירדן לתוך
פיו של לויתן כי אתא רב דימי א"ר יונתן מ"ד כי הוא על ימים יסדה ועל תהל' כד
נהרות יכוננה אלו שבע ימים וארבע נהרות שמקיפין את ארץ ישראל
ואלו הן שבע ימים ימה של טבריא וימה של סדום וימה של חילת
וימה של חילתא וימה של סבכי וים אספמיא וים הגדול. ואלו הן ארבעה
נהרות ירדן וירמוך וקירמיון ופיגה. כי אתא רב דימי א"ר יונתן עתיד
גבריאל לעשות קניגיא עם לויתן שנ' התמשוך לויתן בחכה ובחבל תשקיע איוב מ
לשונו ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו שנ' העושו יגש חרבו כי אתא רב שם
דימי א"ר יוחנן בשעה שלויתן רעב מוציא הבל מפיו ומרתיח כל מימות
שבמצולה שנ' ירתיח כסיר מצולה ואלמלא מכניס ראשו לגן עדן אין כל שם
בריה יכולה לעמוד בריחו שנ' ים ישים כמרקחה ובשעה שצמא עושה שם
תלמים תלמים בים שנ' אחריו יאיר נתיב. וא"ר אחא בר יעקב אין שם
תהום חוזר לאיתנו עד שבעים שנה שנ' יחשב תהום לשיבה ואין שיבה שם
פחותה משבעים שנה. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה
לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לויתן שנ' יכרו עליו חברים ואין שם
כירה אלא סעודה שנ' ויכרה להם כירה גדולה ויאכלו וישתו ואין חברים מלכים ב ו
אלא ת"ח שנ' היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך ושאר חולקין שה"ש ח
אותו ועושין בו סחורה שנ' יחצוהו בין כנענים ואין כנענים אלא תגרים איוב מ
שנ' כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב ואיבעית אימא מהכא הושע יב
אשר סוחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ. ואמר רבה א"ר יוחנן עתיד ישעיה כג
הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן שנ' התמלא בסכות איוב מ
עורו זכה עושין לו סוכה לא זכה עושין לו צלצל שנ' ובצלצל דגים שם

ראשו

רחבו זכה עושין לו [illegible] לא זכה עושין לו ענק שנ׳ וענקים לגרגרותיך
זכה עושין לו ענק לא זכה עושין לו קמיע שנ׳ ותקשרנו לנערותיך והשאר
פורסו הקב״ה על חומות ירושלים וזיוו הולך מסוף העולם ועד סופו שנ׳
והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך׃ פירוש אומה בהמות בהררי אלף

בוטחת [illegible] שבה שיגיה הירדן אל פיו של לויתן דכלומר שהוא בוטחים
[illegible] כי הוא הקב״ה [illegible] יכול לאחוז ישרא׳. קניגיא ציד חיות בקשת ורומח
של מיני ציד [illegible] בשחיטת חולין ורבי משה [illegible] קניגי היה או בלסטורי הוה׳
התמשוך [illegible] יכול לעשות [illegible] קניגיא עם לויתן [illegible] ההושו יגע חבבן
בבהמות כתיב באיוב והא [illegible] לויתן [illegible] ביתו [illegible] וחומות [illegible] יוצא
רוח קשה כמרקחת [illegible] מרקחת [illegible] שהבנים רחשו לבן [illegible] תלמים
תלמים שנראין [illegible] כתלמים של מחרישה אחריו [illegible]
כתיב [illegible] מכוב המים שחסרו׳ סוכה היינו למעלה [illegible]
מארבע רוחות׳ צלצל היינו [illegible] בלא מחיצות׳ ותקשרנו היינו דבר מועט שקשרו
לתלות בצוארן כמין קמיעה׃

סה ושמתי כדכד שמשותיך א״ר

שמואל בר נחמני פליגי ביה תרי אמוראי במערבא יהודה וחזקיה בניו של
רבי חייא ואמרי מלאכי ברקיעא מיכאל וגבריאל חד אמר שוהם וחד אמר
ישפה אמר להם הקב״ה להוי כדין וכדין ושעריך לאבני אקדח כי הא
דיתיב רבי יוחנן וקא דריש עתיד הקב״ה להביא אבנים טובות ומרגליות
שהן שלשים על שלשים וחקק בהם עשר ברום עשרים ומעמידם בשערי
ירושלים לגלג עליו אותו תלמיד השתא כביעתא דצלצלתא לא משכחינן
כולי האי משכחינן לימים הפליגה ספינתו בים חזא מלאכי השרת דקא
מנסרי אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים וחקוק בהם
עשר ברום עשרים אמר להו הני למאי אמרו ליה שעתיד הקב״ה
להעמידן בשערי ירושלים אתא לקמיה דרבי יוחנן א״ל דרוש רבי לך
נאה לדרוש כאשר אמרת כן ראיתי אמר לו ריקה אלמלא לא ראית לא
האמנת מלגלג על דברי חכמים אתה ונתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות׃

פירוש שמשותיך חומותיך׃ פליגי בה באבנים של חומות׃ ירושלים ממה
יהיו האבנים שעתידין להיות׃ כדכד כדין וכדין׃ כדכדיזה וכדכדיזה׃ משהם וישפה
תבנה [illegible] שמקדח זה קדם לבני רבי חייא [illegible]
כל הספירים עתידה לבנות׃ וחקק עשר של רוחב ברום עשרים [illegible] שכוגדי
שחקק בהם ומשמע כמו אבן טובה שמאירה כאש קודחת׃ והיינו אקדח לשון קודח
ובתרגום יונתן [illegible] כביעתא דצלצלתא ביצת עוף קטן ששמו צלצל׃ כמו קודחי אש אקדח׃

סו מתיבי ואולך אתכם קוממיות רבי מאיר אומר מאתים אמה

כשתי קומות של אדם הראשון רבי יהודה אומר מאה אמה כנגד היכל וכותליו
שנ׳ אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם בנותינו כזויות מחוטבות
תבנית היכל [illegible] אמר רבי יוחנן לבני [illegible] ואמר רבה בר בר חנה
א״ר יוחנן עתיד הקב״ה לעשות שבעה חופות לכל צדיק וצדיק שנ׳ וברא ה׳ על

כל

בבא בתרא פרק ה׳

כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונוגה אש להבה לילה כי
על כל כבוד חופה מאי כי על כל כבוד חופה מלמד שכל אחד ואחד עושה
לו הקב״ה חופה לפי כבודו ועשן בחופה למה א״ר חנינא כל מי שעיניו צרות
בת״ח בעולם הזה מתמלאות עיניו עשן לעולם הבא ואש בחופה למה א״ר
חנינא מלמד שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו אוי לה לאותה בושה
אוי לה לאותה כלימה כיוצא בדבר אתה אומר ונתתה מהודך עליו ולא כל הודך
זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה אוי לה
לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה א״ר חמא ברבי חנינא עשר חופות עשה הקב״ה
לאדם הראשון בגן עדן שנ׳ בעדן גן אלהים היית כל אבן יקרה מסוכתך אודם פטדה
וגו׳ מר זוטרא אמר אחת עשרה שנ׳ כל אבן יקרה מסוכתך א״ר יוחנן וגרוע שבכלם
זהב מאי קא חשיב ליה לבסוף מאי מלאכת תופיך ונקביך א״ר יהודה א״ר א״ל הקב״ה
לחירם מלך צור בך נסתכלתי ובראתי נקבים נקבים באדם ואיכא דאמרי כך
נסתכלתי וקנסתי מיתה על אדם הראשון מאי ועל מקראיה אמר רבה א״ר יוחנן
לא כירושלם של עולם הזה ירושלם של עולם הבא ירושלם של עולם הזה כל
הרוצה לעלות עולה של עולם הבא אין עולים לה אלא מזומנין׃ בירוש׳ קוממיות
ב׳ קומות ב׳ מ״מ דריש׳ ב׳ קומות של אדם הראשון שמיעטו עד מאה במסכת חגיגה׳ כנגד
היכל של בית שני שהיה גבוה מאה אמה נלבו קומתן תנוך שערים גבוהים וקשיא לרבי יוחנן דאמר
ב׳ שערים׳ לבנו דרבי דייקא לחלונות העשויות לאויר והיינו שמחך דקרא חלונות האמה׳ ענן
יומם אחד ועשן ב׳ ונוגה ג׳ אש ד׳ להבה ה׳ כי על כל כבוד ו׳ חופה ז׳ ולא כי על כל כבוד
איני מי דחשבין דכל וסוכה תהיה לצל יומם דסמיך ליה לסיפיה דהאי קרא הוא הד׳ והאי
על כל כבוד לכרסכויש בסמוך דהאי׳ שעיניו צרות׳ שלא להנהנות מנכסיו׳ נכוה חופתו
של קטן מחופתו של רבו הגדול ממנו׳ שבאותו הדור שראו משה ויהושע׳ אוי לה לאותה
בושה׳ שבזמן מועט נתמעט הכבוד כל כך שהרי יהושע היה מלך כמשה שאיכול להגיע
שבנזרו׳ בעדן גן אלהים היית בחירם מלך צור כתיב וכי כבוד אתה להיות כאדם הראשון שהיה
בגן עדן והיו לו כל חופות הללו׳ אודם פטדה ויהלום הרי עשרה תבל כל אבן יקרה לא קחשיב
דכולה׳ ואחר מפרש מה׳ כל אבן יקרה אודם פטדה יהלום א״ר יוחנן וגרוע שבכולן זה ובלי זהב
מקראי קא מהדר לפרושי גרוע שבכולן זהב מכל דהוא טיבא ומיהו תנאי׳ כך נסתכלתי כשבראתי
עולמי שאתה עתיד למרוד בי לעשות עצמך אלוה ובראתי באדם נקבים נקבים שמוציאין רעי׳
היינו חליל הנה וגם מנוקב ביום הבראך כוננו כיום פניתי את לבו שיהיה נברא בו כוננו
הנקבים באדם וקנסתי לו מיתה והיינו הנפל הקבר שהוא חליל כמו תוף׳׳ **עה** אמר
רבה אמר רבי יוחנן עתידין צדיקים שנקראו על שמו של הקב״ה שנ׳ כל הנקרא ישעיה מג
בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו א״ר שמואל בר נחמני א״ר יוחנן
שלשה נקראו על שמו של הקב״ה ואלו הן צדיקים ומשיח וירושלם׳ צדיקים
הא דאמרן משיח שנ׳ וזה שמו אשר יקראו ה׳ צדקנו׳ ירושלם דכתיב ושם העיר ירמיה כג
מיום ה׳ שמה אל תקרי ה׳ שמה אלא ה׳ שמה׳ א״ר אלעזר עתידין צדיקים יחזקאל מח
שאומרים לפניהם קדוש כדרך שאומרים לפני הקב״ה שנ׳ והיה הנשאר בציון
והנותר בירושלם קדוש יאמר לו ואמר רבה א״ר יוחנן עתידה ירושלם שתגבה

שלש

שלש כרסאות למעלה שנ' וראמה וישבה תחתיה מאי תחתיה כתחתיה ומאי זכריה יד
דהאי תחתיה שלשה כרסאות הויא אמר רבה אמר לי ההוא סבא ירושלם קמייתא תלתא
כרסאי הואי ושמא תאמר יש צער לעלות ת"ל מי אלה כעב תעופינה · א"ר פפא שמע
מינה האי עיבא תלתא פרסי מידלי · א"ר חנינא בר פפא בקש הקב"ה לתת את ירושלם ישעיה ס
במדה. שנ' ואומר אל המלאך הדובר בי אנה אתה הולך ויאמר אלי למוד את
ירושלם לראות כמה ארכה וכמה רחבה. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע זכריה ב
הרבה כרכים בראת בעולמך של אומות העולם ולא נתת מדת ארכן ומדת רחבן
ירושלם שעמך בתוכה ומקדשך בתוכה וצדיקים בתוכה אתה נותן בה מדה מיד
ויאמר אלי רוץ דבר אל הנער הלז לאמר פרזות תשב ירושלם מרוב אדם ובהמה
א"ר שמעון בן לקיש עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלם אלף טפף גינאות אלף קפל
מגדלים אלף ליצוי בירניות אלף ושני משרפות וכל אחד ואחד הויא כציפורי
בשלותה. תניא א"ר יוסי אני ראיתי ציפורי בשלותה והיו בה מאה ושמונים אלף
שווקים של מוכרי ציקי קדרה · והצלעות צלע אל צלע שלש ושלשים פעמים
מאי שלשה ושלשים פעמים א"ר לוי משום רבי יהושע דסכנין אם שלש יחזקאל מא
ירושלם הן כל אחד ואחד יש בה שלשים מדורים למעלה אם שלשים ירושלם
הן כל אחד ואחד יש בה ג' מדורים למעלה ·· סח א"ר שמואל בר
נחמני א"ר יונתן מ"ד על כן יאמרו המושלים באו חשבון המושלים אלו המושלים
ביצרם · באו חשבון בואו ונחשוב חשבונות של עולם הפסד מצוה כנגד
שכרה ושכר עבירה כנגד הפסידה · תבנה ותכונן אם אתה עושה כן תבנה בעולם
הזה ותכונן לעולם הבא · עיר סיחון אם משים אדם עצמו כעייר זה שמהלך
אחר שיחה נאה מה כתיב אחריו כי אש יצאה מחשבון תצא אש מן המחשבים
ותאכל את שאינם מחשבים להבה מקרית סיחון מקרית צדיקים שנקראו
שיחין · אכלה ער מואב זה המהלך אחר יצרו כעייר זה שמהלך דרך שיחה
נאה · בעלי במות ארנון אלו גסי הרוח דאמר מר כל אדם שיש בו גסות הרוח
נופל בגיהנם · ונירם אמר רשע אין רם אבד חשבון אבד חשבונו של עולם
עד דיבון אמר הקב"ה המתן עד שיבא דין ונשים עד נפח עד שתבא אש
שאינה צריכה נפוח · עד מידבא עד שתדיב נשמתן ואמרי לה עד דיעבד
בהם מאי דבעי · א"ר יהודה א"ר כל הפורש מדברי תורה אש אוכלתו שנ' ונתתי
את פני בהם מהאש יצאו והאש תאכלם · כי אתא רב דימי א"ר יונתן כל המרפה יחזקאל טו
עצמו מדברי תורה נופל בגיהנם שנ' אדם תועה מדרך השכל בקהל רפאים
ינוח ואין רפאים אלא גיהנם שנ' ולא ידע כי רפאים שם בעמקי שאול משלי כא
קרואיה ·· סט וארז אין גזעו מחליף והא דרש רבי חייא בר
לולייני הפתחה דבי נשיאה מ"ד צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה אם ט"ס
נאמר תמר למה נאמר ארז ואם נאמר ארז למה נאמר תמר · אם נאמר תהלים צב
ארז ולא נאמר תמר הייתי אומר מה ארז אין עושה פירות אף צדיק אין עושה
פירות לכך נאמר תמר · ואם נאמר תמר ולא נאמר ארז הייתי אומר מה
תמר אין גזעו מחליף אף צדיק אין גזעו מחליף לכך נאמר ארז · התם
בשאר מיני ארזים כדרבה בר רב הונא דאמר רבה בר רב הונא אמרי בי רב
עשרה מיני ארזים הם שנ' אתן במדבר ארז שטה והדס ועץ שמן אשים
בערבה

בעדבה כרוש תדיר ותדשיר וחדן תנא חדא ארגא ונו׳ פירוש תם נאמר

תמר שעושה פירות ואין נוגעי מחלות · למר נאמר דגן שגונו מרפות ואין עושה פירות

קשי קרא תקדירם מחזרי לתמר ואגן מכל ופל׳ אח צדיק הוי עושה פירות שאינם

עולתיו בעולם הזה ואין לו בעולם הבא אוכמי שאין מרבילין אותו כנו מעללי לבי נאמר

תמר כדבה כמי שאין מרכילין את פרי מעלליו נפר נאמר תמר כוכבת כמי קרא ארזים

המתן צדיק כיון כ פרי מעלליו ואכלי אין נוגעי מחלות אם נקצץ אף צדיק אין נוגע

מרכות אם מת אלא יוליד בן כמותו · אוכמי אם נ׳ כבר יקיב כפר נאמר דגן כדכתיב כי שבע

יפול צדיק וקם · ע אר רבה שמע מניה האי שמשא סומקתי היא תדע דקא

סמיק צפרא וכניא וראו הלא חזינן ליה כולי יומא נהורין היה דלא בדי מהיבי

ומראה עמוק מן העור במראה חלוה עמוק מן הצל והתם לבן הוא במראה

חמה ולא במראה חמה דעמוקה ולא במראה חמה דגן התם לבן הבא אדום

ומאי דסליק אדעתין מעיקרא הא דקא סמיק צפרא ופניא בפנוא דחלנא

דמחזו יקוהנם בצפרא דחלבא אתרלי דגן עזן ודיכה דדמרו אופנא ·

פירוש · מיניקה היא דלא בדי מאוד עוכול אוכן בנור בל פני מתיר הוא היום

שמברי עוכיני אבל בצפרא ובפניא שהוא דשוך כובר דרום וחית שבדמה · עמוק הלבן נראה

עמוק מן השמש · לבן הוא כדכתיב ואם בהרת לבנה היא ומזדמנו ליה להמה שם לבנה

היא · ומאי דסליק אדעתין מעיקרא דהיה גיהנום נגד כנא מברותא דלבנה היא ומאי לא

בבני שמש דעת במעוה דחלנא מבתדר דגיהנם ומתאדמות מפני אש דגיהנם בצבוא

דחלבא במזרח ומדי דקא שהיא במזרח כדכתיב גן בעדן מקדם ויובא דאמרי דיבכה

שמשא פוחאה משום דעומדת במזרח ומאירה החמה בגנה ומתאדמות מפני גיהנם

בצפרא דחלבא במערב ועומד שלא הולך לצד המזרח ומכה בגע ומאדים מכה

מהדורות נוידו בן עדן · ע אר לוי קשה עונשן של מדות יותר מעונשן

של עריות · שזה נאמר בהן אל וזה נאמר בהן אלה ונואי משמע דהאי אל קשה

היא · דכתיב ואת אילי הארץ לקח ואלה קשה מאל גבי עריות כמי הכתיב אלה

מכשר בתשובה · ואר לוי קשה גזל הדיוט יותר מגזל גבוהשה הקדים חטא

למעילה ובהקדים מעילה לחטא · פירוש קשה עונשן של מדות במזיד

ומזיד שאינו · [illegible] · לקמן מפרש משום דלא אפשר בתשובה

כתיב כל עושה אלה כל עושה עול אלה משמע נשוי כנים · ואלה קשה מאל דמשום יפי

מכל התועבות האלה ונכרתו · ולה גדול הקשר · בעריות כמו דכתיב כי את כל אשר עשו

ואני כן · דעריות דיכא כרת ובמדות ליכא כרת · מאי חומרייהו מעריות ומאי כתיב

בהו אלה · אכשר בתשובה · דכל חייבי כריתות מלקין בפטרו מידי כרותין · ואכמי בלא

מלקות תשובה מועילה בכל מקום כדכתיב שובו בנים שובבים ארפא משובתם אי

עבור תשובה מגליא · אבל מדות דגזל רבים · דאוני יודע למי ישוב ותשובה תלויה

בי השיב את הגזלה ואינו יכול לקיים מקרא זה · ולכך אי בתשובה מעליא אבל ימי

בי השיב את הגזלה · אשר גזל · גזל הדיוט הקדים בו חטא דכתיב בי יחטא ומעלה

מעל בה׳ וכחש · ואמר בתחלת הגזל קרי ליה חטא גבי הקדש דכתיב תמעול מעל וחטאה

בשגגה מקדשי ה׳ לא מקרי חוטא עד שנהנה · תוספות · התם אכשר בתשובה

ודיקא בעריות שאין בהם ממונות [illegible] על דבר אחר [illegible]

ואשר בעריות · אינו בהן ממונות והממונות לא יוכל לתקן [illegible]

כד"ל בר' ורבי חייא אמר ר"ע שהוא מעוות לא יוכל לתקון מכל מקום אפשר בתשובה
שעשה לו הקב"ה ולא עוד אלא לעשות תשובה אבל גזלן תשובתו היא שיחזיר הגזלה בזכות
ויחזיר את הגזלה אשר גזל והיכא דגזל לרבים אינו יודע למי ישיב א"ע דאמרינן ויעשה
בהם צרכי רבים מכל מקום לא תשובה מעליותא היא ע"ב א"ר לוי בוא וראה שלא
כמדת הקב"ה מדת בשר ודם הקב"ה ברך את ישראל בכ"ב וקללן בח' ברכם בכ"ב מאם
בחקותי עד קוממיות וקללם בח' מואם בחקתי תמאסו עד ואת חקותי געלה נפשם
ואלו משה רבינו ברכן בח' וקללן בכ"ב ברכן בח' והיה אם שמוע עד לעבדים ויקנן
בכ"ב מן והיה אם לא תשמע עד ואין קונה פירש"י שבא כמדת הקב"ה מדת נ'
שהקב"ה רחמן נגררת טובה מקללתו אבל אדם קללתו מרובה מברכתו בכ"ב היינו
בומפרש לגמרי אם בחקתי עד קוממיות אלא שבדילת פ' ש' ...י שבפסוק הרי כ"ב
מיתות לבד הפסילות מותר בחקתי תמאסו עד געלה נפשם ... אם ...
והיה אם שמוע בברכה כי תבא מנהיה אם לא תשמע עד ... בכ"ב ...
... אם לא תשמע ועדם כי וחוזר הקללה עד הא דאין קונה דהוי כ"ב

ע"ב תנו רבנן מכין שאין מותחין במקום שגודשין ואין גודשין במקום
שמותחין ת"ל שלמה ומנין שאם אמר הריני מותח במקום שגודשין
הדמים והריני גודש במקום שמותחין להוסיף לו על הדמים שאין שומעין לו ת"ל
איפה שלמה וצדק יהיה לך ת"ר מנין שאין משוין במקום שמכריעין ת"ל
מכריעין במקום שמשוין ת"ל אבן שלמה ומנין שאם אמר הריני משוה במקום
שמכריעין לפחות לו מן הדמים ומנין שאם אמר והריני מכריע במקום
שמשוין להוסיף לו על הדמים שאין שומעין לו ת"ל אבן שלמה וצדק יהיה
לך א"ר יהודה מסורת לא יהא לו בביתו מה טעם משום ... מה טעם משום איפה ואיפה לא יהיה
לי בכיסו מה טעם משום אבן ואבן אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה
וצדק יהיה לך ע"ו ת"ר יהיה לך מלמד שמעמידין אגרדמים
דבי נשיאה אוקימו את אגרדמים בין למדות בין לשערים
כיון הני להו מעמידין אגרדמי למדות ואין מעמידין לשערים א"ל שמואל לקרנא
מעמידין אגרדמים בין למדות בין לשערים ... דרש להו
קנר בעוטה והיה כמאן סבר כיהא דרמר רמי בר חמא א"ר יצחק מעמידין
אגרדמים בין למדות ובין לשערים מפני הרמאים פירוש
... מגזור להמנה ... קא דריש דתני ...
לשערים ... הל מעמידין ... נבירה אגרדמים שיהא ממונה על המדות ולא יהיה לו ...
בהיה עבשה הוא ולא מקוה ... אבל לא כבוה הוא שהם ימכרו ביוקר ...
שהוא במדה או שנתן חטים ... למעלה ... הבי ... הרמאים שמוכרין ביוקר
שהיו מעמידין כלהדין שהיו מניין בעלי המדות והיו ... להם ... בכלכלתו ... דמאות ...

ע"ה ת"ר אין עושין את המחק צדו אחד עבה וצדו אחד קצר
ולא ימחוק בבת אחת שהמוחק בבת אחת רע למוכר ויפה ללוקח ולא
ימחוק מעט מעט שרע ללוקח ויפה למוכר ועל כלן אמר רבן יוחנן בן
דבאי אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר אוי לי אם אומר שמא ילמדו
הרמאין אם לא אומר שמא יאמרו הרמאין אין תלמידי חכמים בקיאין במעשה ידינו
מימר א"ר שמואל בר רב יצחק אמרה ומהיכן אמרה כי ישרים דרכי ה'

בבא בתרא פרק ה'

ישי נדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם ״ עו קנה מאזנים והמורק
שיש בהם בית קבול מתכות והאהל שיש בו בית קבול משקה. קנה של עני שיש
בו בית קבול שמן ומקל שיש בו בית קבול מזוזה ומרגלית הרי אלו טמאין ועל
כלם אמר רבי יוחנן בן זכאי אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר ״
עז ת״ר לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה. במדה זו
מדידת קרקע שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים. במשקל
שלא יטמין משקלותיו במלח. במשורה שלא ירתיח הלוג ויאמר ומה משורה שהיא
אחד מל״ו בלוג הקפידה עליו תורה קל וחומר להין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית
ההין לוג וחצי לוג ורביעית הלוג ת״ש ועוכלא א״ר יהודה א״ר אסור לאדם שיעשה
מדה חסרה או יתירה בתוך ביתו ואפילו הוא עביט של מימי רגלים. אמר רב פפא
לא אמרן אלא במתא דלא חתימי אבל במתא דחתימי הולא מזני חותמא לא
שביל. וכי חתמא דלא חתימי נמי לא אמרן אלא דלא מהודסי אבל מהודסי ליה
לא בה. א״ר דזמנין דמתרמי בין השמשות ומקרי שקיל ״ עח ת״ר
אוצרי פירות ומלוי בריבית ומקטיני איפה ומפקיעי שערים עליהם הכתוב אומר
לאמר מתי יעבור החדש ונשבירה שבר מה כתוב אחריו נשבע יי׳ בגאון יעקב
אם אשכח לנצח כל מעשיהם. אוצרי פירות כגון מאן א״ר יוחנן כגון שבתאי אוצר
פירות ״ עט אבוה דשמואל מזבין להו לפירי בתרעא חדלא ומוקי
בדיה מעלי ופירי ומזבין להו בתרעא דכלא בתרעא דכיפה שלחו מתם טבא
דרבא מדבדא תרעא כיון דאוזיל ״ פ היה רבי שמעון בן יוחאי
אומר הואיל מחלון וכליון גדולי הדור היו ופרנסי הדור היו ומפני מה נענשו
מפני שיצאו מארץ ישראל לחוצה לארץ שנ׳ ותהם כל העיר עליהם ותאמרנה הזאת
נעמי א״ר יצחק אמרו הראיתם נעמי שיצאה מהארץ לחוצה לארץ מה עלתה
לה. וא״ר יצחק אותו היום שבאתה רות המואביה לארץ ישראל מתה אשתו של
בועז והיינו דאמרי אינשי עד דלא שכיב שכבא קיימא מרי ביתיה. אמר
רבה בר רב יצחק אמר רב אבצן זה בועז מאי קא משמע לן באידך דרבה בר
רב יצחק דאמר רבה בר רב יצחק אמר רב מאה ועשרים משתאות עשה
בועז לבניו שנ׳ ויהי לו שלשים בנים ושלשים בנות שלח החוצה ושלשים
בנות הביא לבניו מן החוץ ולכל אחד ואחד עשה ב׳ משתאות אחד בבית
אביו ואחד בבית חמיו ובכלן לא זמן את מנוח אמר כודניא עקרה
במאי פרע ליתגר וכלן מתו בחייו והיינו דאמרי אינשי בחייך דאולידת
שתין שתין למה לך אוליד חד דמין שתין זריז ואמר רב
חנן בר רבא א״ר אלימלך ושלמון ופלוני אלמוני ואבי נעמי כלם בני נחשון
בן עמינדב הן מאי קמ״ל אפי׳ מי שיש לו זכות אבות אינה עומדת לו
בשעה שיוצא מהארץ לחוצה לארץ ״ פא אמר רב חנן בר רבא
אמר רב אמיה דאברהם אמתלאי בת כרנבו אמתלאי בת עורבתי
וסימניך טמא טמא טהור טהור אמיה דדוד נצבת בת עדאל שמה
אמיה דשמשון צללפונית ואחתיה נשיק. למאי נפקא מינה לתשובת המינין
וא״ר חנן בר רבא א״ר עשר שנים נחבש אברהם אבינו שלשה בכותא ועשרה
בקרדום דבדוכי מכרדעא מתני הכבה א״ר חסדא עיבורא זוטא דכותא
זהו אור כשדים וא״ר חנן בר רבא א״ר אותו היום שנפטר אברהם אבינו
מן העולם עמדו כל גדולי הדור ואמרו אוי לו לעולם שאבד מנהיגו ואוי

ד"ה א כ"ט

לה' הממלכה · אמר קבטריכה והמתנשא לכל לראש א"ר חנן בר רבא אמר רב
אפילו ריש גרגיתא מן שמיא מוקמי ליה · פב א"ר חייא בר אבין
א"ר יהושע בן קרחה חס ושלום שאפילו מצרי סובין לא יצאו ולא מפני מה
נענשו שהיה להם לבקש רחמים על דורם ולא בקשו שנ' בזעקך יצילוך קבוציך — ישעיה נ"ז
אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא מעות בזול ופירות ביוקר אבל מעות
ביוקר אפילו עמדו ארבעה סאין בסלע יוצאין וא"ר יוחנן נהורנא כד הוה קיימין
ארבעה סאין בסלע והוו נפישי נפיחי כפן מטבריא מדלא איסר · וא"ר יוחנן נהורנא
גדלא הוו מהגדין פועלים למדנח קרתא מרוח ריח מיותין וא"ר יוחנן נהירנא
כי היה בנע ינקא חרובא והוה מטרחותא דותשא על הדין דזעות וא"ר לעזר
נהירנא כד הוה נטיל עורבא בשרא ינגיד חוטא דמשחא מריש שורא ועד
לארעא וא"ר יוחנן נהורנא כד הוו מטוולין טלי וטליא בשוקא כבר שית עשרה
וכבר שבע עשרה ולא הוו חטאן וא"ר יוחנן נהירנא כדהוו אמרי בי מדרשא
דמודי להוי נפיל בידהון דמתנהיץ עליהון דילה דולהון · פב כתיב
מחלון וכליון וכתיב יואש ושרף רב ושמואל חד אמר מחלון וכליון שמם
ולמה קרא שמם שרף ויואש יואש שנתיאשו מן הגאולה שרף שנתחייבו — רות א
שריפה למקום והדאמר יואש ושרף ולמה נקרא שמם מחלון וכליון מחלון — ד"ה א ד
שעשו גופן חולין · כליון שנתחייבו כליה למקום · תניא כמאן דאמר מחלון
וכליון שמן דתניא ויוקים ואנשי כוזיבא ויואש ושרף אשר בעלו למואב וישבי
לחם והדברים עתיקים · ויוקים זה יהושע שקיים שבועה לאנשי גבעון ואנשי
כוזיבא אלו אנשי גבעון שכזבו ביהושע ויואש ושרף אלו מחלון וכליון ולמה
נקרא שמן יואש ושרף יואש שנתיאשו מן הגאולה שרף שנתחייבו שריפה
למקום אשר בעלו למואב · אשר נשאו נשים מואביות ווישבי לחם זו רות
המואביה שחזרה ונדבקה בבית לחם יהודה והדברים עתיקים דברים הללו
עתיק יומיא אמרן דכתיב מצאתי דוד עבדי וכתיב שתי בנותיך הנמצאת — תהלים פ"ט
המה היוצרים ויושבי נטעים וגדרה עם המלך במלאכתו ישבו שם המה — ד"ה א ד
היוצרים אלו בני יהונדב בן רכב שנצרו שבועת אביהם ויושבי נטעים זה
שלמה שדומה לנטיעה במלכותו וגדרה זו סנהדרין שגדרו פרצותיהן של
ישראל עם המלך במלאכתו ישבו שם זו רות המואביה שראתה מלכות שלמה
בן בנו של בן בנה שנ' וישם כסא לאם המלך ואמר רבי לעזר לאמה של
מלכות · פב ת"ר והוצאתם מן התבואה ישן בלא סלמנתון מאי
בלא סלמנתון רב נחמן אמר בלא כניאתא ורב ששת אמר בלא שדוכא ·
תניא כותיה דרב נחמן והוצאתם מן התבואה ישן יכול יהו ישראל מצפין לחדש
מפני ישן שכלה ת"ל עד בא תבואתה עד שתבא תבואה מאליה · תניא
כותיה דרב ששת והוצאתם מן התבואה ישן יכול יהו ישראל מצפין לחדש
מפני ישן ת"ל עד בוא תבואתה עד שתבא מאליו · ת"ר ואכלתם ישן נושן
מלמד שכל המיושן מחבירו הוא מעולה מחבירו אין לי אלא דברים שדרכן
ליישן אבל דברים שאין דרכן ליישן מנין ת"ל ישן נושן מכל מקום וישן מפני
חדש תוציאו מלמד שיהו אוצרות מלאים ישן וגרנות מלאים חדש והיו ישראל

אומרים

ומוכרין הואיל ומזיק לו ... הלכך מיד מעשי שתיקא לבר מתרדי ושיכרא והדסנא׃

המוכר פירות פרק ששי כ״ה

א״ר חייא בר יוסף חמרא תלא בדרתיה גרים שנ׳ אף כי היין בוגד גבר יהיר ולא ינוה מאי ולא ינוה דאפי׳ אינשי ביתיה לא מקבלי ליה שנ׳ גבר יהיר ולא ינוה מאי ולא ינוה לא יהיה בנוה שלום א״ר יהודה אמר רב כל המתגאה בטלית של ת״ח ואינו ת״ח אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב״ה כתיב הכא ולא ינוה וכתיב התם אל נוה קדשך׳ כ״ו כתוב בספר בן סירא הכל שקלתי בכף מאזנים ולא מצאתי קל מסובין וקל מסובין חתן הדר בבית חמיו וקל מחתן אורח מכניס אורח וקל מאורח משיב דבר בטרם ישמע שנ׳ משיב דבר בטרם ישמע אולת היא לו וכלמה׳ כ״ז רבי רבינא רמי קראי אהדדי כתיב והבית אשר בנה המלך שלמה לה׳ ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו וכתיב ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב ועשרים אמה קומתו אמר להו מכי קא חשיב משפת כרובים ולמעלה קא חשיב מאי קא משמע לן למעלה כלמטה מה למעלה אין משמש כלום אף למטה אין משמש כלום מסייעא ליה לרבי לוי דאמר לוי ואיתימא רבי יוחנן דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון וכרובים אינו מן המדה תניא כמי לוי ואיתימא רב כהנא דבר זה מסורת בידינו ... עשר אמות לכל רוח ורוח׳ כ״ח א״ר ... תנוא נמי רבי ארון שעשה משה יש לו עשר אמות לכל רוח ורוח ... מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה כתיב ולפני הדביר עשרים אמה לכל רוח ורוח וכתיב ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב ועשרים אמה קומתו ויצפהו זהב ... אמר שמואל כרובים בנס היו עומדים׳ כ״ט א״ר ינאי ... כנפי כרובים היו עומדים שנ׳ חמש אמות כנף הכרוב השני ... ועשר קצות כנפיו ... הוו קאי לא שנא ... מתקיף לה אביי ודלמא כולהו ... מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודלמא ... הוו קיימי ... דרב יהושע ודלמא ביתא מעילאי ... מתקיף לה רב כהנא ... מתקיף לה רב אשי ודלמא שלחופי הוו ... כרובים כיצד הן עומדין רבי יוחנן ורבי אלעזר חד אמר פניהם איש אל אחיו וחד אמר פניהם לבית ולמ״ד פניהם איש אל אחיו והכתיב ופניהם לבית לא קשיא כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום ולמאן דאמר פניהם לבית הכתיב ופניהם איש אל אחיו דמצדדי אצדודי תניא אונקלוס הגר אומר כרובים מעשה צעצועים הם ומצודדים פניהם כתלמיד הנפטר מרבו׳

ומשכחת הכא ... יש נוחלין פרק שמיני ...

אמה קרויה משפחה דכתיב ויהי נער מבית לחם יהודה והוא לוי והוא גר
שם הא גופא קשיא אמרת ממשפחת יהודה אלמא מיהודה קאתי והוא לוי אלמא
מלוי קאתי אלא לאו דאבוה מלוי ואמיה מיהודה וקאמר ממשפחת יהודה אמר
רבא בר רב חנן לא גברא דשמיה לוי אי הכי היינו דקאמר מיכה עתה ידעתי כי
ייטיב ה' לי כי היה לי הלוי לכהן דאתרמי ליה גברא דשמיה לוי וכי לוי שמו והלא
יהונתן שמו דכתיב ויהונתן בן גרשם בן מנשה הוא ובניו היו כהנים לשבט
הדני לטעמיך וכי בן מנשה הוא והלא בן משה הוא אלא מתוך שעשה מעשה
מנשה תלאו הכתוב במנשה הכא נמי מתוך שעשה מעשה מנשה דאתי
מיהודה תלאו הכתוב ביהודה א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מכאן
שתולין את הקלקלה במקולקל ר' יוסי ברבי חנינא אמר מהכא וגם הוא
טוב תואר מאד ואותו ילדה אחרי אבשלום והלא אדניה בן חגית ואבשלום
בן מעכה בת תלמי מלך גשור א' מתוך שעשה דאבשלום שמרד במלכו' תלאו
הכתוב באבשלום הכא נמי מתוך שעשה מעשה מנשה דאתי מיהודה
תלאו הכתוב ביהודה: גמ' א"ר לעזר לעולם ידבק אדם
בטובים שהרי משה שנשא בת יתרו יצא ממנו יהונתן אהרן שנשא
בת עמינדב יצא ממנו פנחס ופנחס לאו מיתרו אתי והכתיב ואלעזר
בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה מאי לאו דאתי מיתרו
שפיטם עגלים לע"ז לא דאתי מיוסף שפטפט ביצרו והלא שבטים
מבזין אותו ראיתם בן פוטי זה שפטם אבי אמו עגלים לע"ז והרג
נשיא שבט מישראל אלא אי אבוה דאמיה מיוסף אימא דאמיה
מיתרו ואי אבוה דאמיה מיתרו אימא דאמיה מיוסף דיקא נמי דכת'
מבנות פוטיא' תרי ש"מ אמר רבא הנושא אשה צריך שיבדוק
באחיה שנ' ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון מה ת"ל
אחות נחשון מכאן לנושא אשה שצריך שיבדוק באחיה תנא רוב
בנים דומים לאחי האם: צ"ב ויפתח שלמה ויאמרו לו מי
הביאך הלום ומה אתה עושה בזה ומה לך פה אמרו לו לאו ממשה
קא אתית דכתיב ביה אל תקרב הלום לאו ממשה קא אתית דכתיב
ביה מה זה בידך לאו ממשה קא אתית דכתיב ביה ואתה פה עמוד
עמדי ותשכרו מעשה כומר לע"ז אמר להם כך מקובלני מבית אבי אבא
לעולם ישכיר אדם עצמו לע"ז ולא יצטרך לבריות והוא סבר ע"ז מאי
ע"ז עבודה שזרה הימנו כד א"ל רב לרב כהנא נטוש נבילתא בשוקא
שקול אגרא ולא תימא כהנא אנא וגברא רבא אנא וזילא בי מלתא
כיון שראה דוד שממון חביב עליו ביותר שמו נגיד על האוצרות שנ'
ושבואל בן גרשם בן מנשה נגיד על האוצרות וכי שבואל שמו והלא
יהונתן שמו א"ר יוחנן שישב לאל בכל לבו: צ"ב תנא
כבר כיה חבנא לדיוכא שהיו צדוקים אומרים תירש בת עם בת
הבן

הבן נטפל להן ריב״ז אמר להן שוטים מניין זה לכם ולא היה אדם
שהחזירו דבר חוץ מזקן אחד שהיה מפטפט כנגדו ואמר ומה בת
בנו הבאה מכח בנו תירשנו בתו הבאה מכחו לא כל שכן קרא עליו מקרא
זה אלה בני שעיר החרי יושבי הארץ לוטן ושובל וצבעון וענה וכתיב
ואלה בני צבעון ואיה וענה הוא ענה אשר מצא א״ר מלמד שבא צבעון
על אמו והוליד ענה ודלמא תרי ענה הוו אמר רבא אימא מילתא דלא
אמרה עבור מלכא ומני שמואל וחקרה דאמרי א״ר כהא אימא מילתא
דלא אמרה שביר מלכא ומנו רבה אמר קרא הוא ענה הוא ענה דמעיקרא
א״ל שוטים בכך אתם פוטרים אלא שיטה ולא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה
בטילה שלכם מה לבת בנו שכן יפה כחה במקום האחים תאמר בבתו
שהורע כחה במקום האחים ונצחוה ואותו היום עשאוהו יום טוב ואמרי
ויומא תליתאה לבגיתן ולא יתאחה שמט מושרך א״ר רבי אמי שהתנו
על שמט בנימין שלא תירש בתהנן עם האחים ·· גמ׳ א״ר יוחנן
משום רבי שמעון בן יוחאי כל מי שאינו מניח ליורשו הקב״ה מלא עליו
עברה כתיב הכא והעברתם את נחלתו וכתיב התם יום עברה היום ההוא
א״ר רבין חליפות למו ולא יראו אלהים רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי חד
אמר כל מי שאינו מניח בן וחד אמר כל מי שאינו מניח תלמיד —
תסתיים דרבי יוחנן דאמר תלמיד דא״ר יוחנן דין גרמא דעשיראה
בר תסתיים ומדרבי יוחנן אמר תלמיד רבי יהושע בן לוי אמר בן
והא רבי יב״ל לא אזול לבי טמיא אלא למאן דשכיב בלא בני דכתיב
בכו בכה להולך וא״ר יהודה להולך בלא בן זכר אלא ריב״ל הוא דאמר תלמיד
ומדרבי יב״ל אמר תלמיד רבי יוחנן אמר בן קשיא דרבי יוחנן אדרבי
יוחנן לק׳ הא דידיה הא דרביה · דדש רבי פנחס בר חמא מ״ד והדד שמע
במצרים כי שכב דוד עם אבותיו וכי מת יואב שר הצבא מפני מה
בדוד נאמרה שכיבה וביואב נאמרה בו מיתה דוד שהניח בן נאמרה
שכיבה יואב שלא הניח בן נאמרה בו מיתה ויואב לא הניח בן והכתיב
ומבני יואב עבדיה בן יחיאל אלא דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה
יואב שלא הניח בן כמותו נאמרה בו מיתה ··
[illegible]
[illegible] דתנן באהלות [illegible] והשער והצפורן ··
ת״ר דרש רבי פנחס בן חמא קשה עניות בתוך ביתו של אדם
יותר מחמשים מכות שנ׳ חנוני חנוני אתם רעי כי יד אלוה נגעה בי
ואמרו ליה השמר אל תפן אל און כי על זה בחרת מעוני ··
ת״ר דרש רבי פנחס בן חמא כל שיש לו צער או חולה בתוך
ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים שנ׳ חמת מלך מלאכי
מות ואיש חכם יכפרנה ·· ת״ר תניא רבי ישמעאל אומר
ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ שנ׳ לשמות מטות אבותם ינחלו

לא

בבא בתרא פרק ח

אא מה אני מקיים לאלה תחלק הארץ בנחלה לאלה כאלה להוציא
את הטפלים רבי יונתן אומר לבאי הארץ נתחלקה הארץ שנ׳ לאלה
תחלק הארץ בנחלה א״א מה אני מקיים לשמות מטות אבותם
ינחלו משונה נחלה זו מכל נחלות שבעולם שכל נחלות שבעולם
חיים יורשים מתים וכאן מתים יורשים חיים׳ א״ר אמשול לך משל
למה הדבר דומה לשני אחים כהנים שהיו בעיר אחת לאחד ישלו בן
אחד נוטל חלק אחד ואחד ישלו שני בנים והלכו לגורן זה שיש לו בן
אחד נוטל חלק אחד וזה שיש לו שני בנים נוטל שני חלקים ומחזירין
אצל אביהם וחוזרין וחולקין בשוה״ צח וידברו בני יוסף
את יהושע לאמר מדוע נתת לי נחלה גורל אחד וחבל אחד ואנו עם
רב אשר עד כה ברכני יי׳ ע״ה סוגיא קא משמע לן דאיבעי ליה לאיתויי
לא דאהדי מעינא בישא והיינו דקאמר להו יהושע דכתיב ויאמר אלהם
יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה אמר להו לכו והחבו עצמכם
ביערים שלא תשלוט בכם עין רע אמרו ליה אנן מזרעא דיוסף דלא
שלטא ביה עינא בישא דכתיב בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וא״ר
אבהו אל תקרי עלי עין אלא עולי עין ר׳ יוסי ברבי חנינא אמר
מהכא וידגו לרב בקרב הארץ מה דגים שבים הים מכסה עליהם
ואין העין שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין העין שולטת בהם״
צ״ט רבי שמעון בן אלעזר אומר לאלה ולאלה נתחלקה הארץ
יהושע וכלב נטלו חלקם על מרגלים מתלוננים ועדת קרח לא היה
להם חלק בארץ׳ מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם מנא ה״מ אמר
עולא דאמר קרא ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים ההם
מאי חיו אילימא חיו ממש והא כתיב קרא אחרינא ולא נותר מהם
איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון א״א מאי חיו שחיו בחלקם
מתלוננים ועדת קרח לא היה להם חלק בארץ והתניא מרגלים ומתלוננים
ועדת קרח יהושע וכלב נטלו חלקם לא״ה מר מקיש מתלוננים למרגלים
ומר לא מקיש מתלוננים למרגלים דתניא אבינו מת במדבר זה
צלפחד והוא לא היה בתוך העדה זו עדת מרגלים הנועדים על יי׳
אלו מתלוננים למרגלים איכבול יהושע וכלב ויראו לכולה ארץ
ושרי תמר ליה מתלוננים שבעדת קרח קאמרינן״ ק׳ א״ר
חזקה שמעון השקמוני היה לו חבר מתלמידי רבי עקיבא וכן היה
רבי שמעון השקמוני אומר יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד
יורשות הן אבל לא היה יודע אם נוטלות חלק בכורה אם לאו״

ודהויה

וראויה היתה פרשה נחלות ליכתב על ידי משה אלא שזכו בנות צל
פחד ונכתבה על ידן ויודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה שנ'
מחלליה מות יומת אבל לא היה יודע באיזו מיתה הוא מית'
וראויה היתה פרשת מקושש שתכתב על ידי משה אלא שנתחייב
מקושש ונכתב על ידו ללמד שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על
ידי חייב ·· רא תביאמו ותטעמו בהר נחלתך ∘ תבואמו
לא נאמר אלא תביאמו שמתנבאים ואינם יודעים מה מתנבאים ··
ותעמודנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה
אפשר עמדו לפני משה רבינו ולא אמר כלום עמדו לפני אלעזר הכהן
ולא אמר כלום ועמדו לפני הנשיאים וכל העדה אלא סרס המקרא ודרשהו
דברי רבי יאשיה אבא חנן אומר משום רבי אליעזר בבית המדרש
היו יושבים והלכו ועמדו לפני כולם במאי קמיפלגי מר סבר חולקין
כבוד לתלמיד במקום הרב ומר סבר אין חולקין והלכתא חולקין והלכתא
אין חולקין קשיא הלכתא אהלכתא לא קשיא הא דקביל ליה רביה יקרא
הא דלא קביל ליה רביה יקרא · תנא בנות צלפחד חכמות היו דרשניות
היו צדקניות היו · חכמניות היו שלפי שעה דברו דא"ר שמואל בר רבי יצחק
אותו היום היה משה רבינו יושב ודורש בפרשת יבמין אמרו לו אם
כבן אנו חשובים ייבם כבן ואם לאו תתייבם האם מיד ויקרב משה
את משפטן לפני ה' · דרשניות היו שהיו אומרות אלו היה לו בן לא
דברנו והתניא בת א"ר ירמיה אפי' משכחן בת אביי אמר אפלו היה
בת לבן לא דברנו · צדקניות היו שלא נשאו אלא להגון להם ··

קב תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר אפי' קטנה שבהן
לא נשאת פחות מארבעים שנה איני והאמר רב חסדא נשאת
פחות מעשרים יולדת עד ס' בת עשרים יולדת עד מ' בת ארבעים
שוב אינה יולדת אלא מתוך שצדקניות היו נעשה להן נס כיוכבד דכתיב
וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי · אפשר בת מאה ושלשים שנה
היתה וקרי לה בת דא"ר חמא ברבי חנינא זו יוכבד שהורתה בדרך
ולידתה בין החומות דכתיב אשר ילדה אותה ללוי במצרים לידתה
במצרים ואין הורתה במצרים ואמאי קרי לה בת א"ר יהודה בר
זבינא שנולדו לה סימני נערות נתעדן הבשר ונתפשטו הקמטין
וחזר היופי למקומו ויקח ויחזיר מיבעי ליה א"ר יהודה בר זבינא
שעשה לה מעשה ליקוחין הושיבה באפריון ואהרן ומרים משוררין
לפניה ומלאכי השרת אומרים אם הבנים שמחה · להלן מונין
הכתוב דרך תולדותן וכאן דרך גדולתן מסייע ליה לרבי אמי דא"ר
אמי בישיבה הלך אחר חכמה במסיבה הלך אחר זקנה וה"מ דלא
יהא מופלג בחכמה והוא מופלג בזקנה · תניא דבי רבי ישמעאל

בנות

בבא בתרא פרק ח

בנות צלפחד שקולות היו שנ׳ ותהיינה הוייה אחת לכולן׳׳

ק״ב תנן התם אמר רשב״ג לא היו ימים טובים לישר׳ כט״ו
באב וכיום הכפורים שבהן בנות ישר׳ יוצאות בכלי לבן שאולים שלא
לבייש את מי שאין לה בשלמא יום הכפורים יום סליחה ומחילה ויום
שנתנו בו לוחות האחרונות אלא ט״ו באב מאי היא א״ר יהודה אמר שמו׳
יום שהותרו שבטים לבא זה בזה מאי דרוש זה הדבר דבר זה לא יהא נוהג
אלא בדור זה׳ רבה בר בר חנה אמר יום שהותר שבט בנימין לבא בקהל
דכתיב ואיש ישר׳ נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימן
לאשה מאי דרוש ממנו ולא מבנינו׳׳ רב דימי בר יוסף א״ר נחמן יום
שכלו בו מתי מדבר דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דבור
עם משה שנ׳ ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם
וכתיב וידבר יי׳ אלי לאמר אלי היה הדבור עולא אמר יום שביטל
בו הושע בן אלה פרדסיאות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים שלא
יעלו ישר׳ לרגל רב מתנה אומר יום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה
וא״ר מתנה אותו היום שניתנו הרוגי ביתר תקנו ביבנה הטוב והמטיב
הטוב שלא הסריחו והמטיב שניתנו לקבורה רבה ורב יוסף דאמרי
תרוייהו יום שפוסקין בו מלכרות עצים למערכה דתניא רבי אליעזר
הגדול אומר כיון שהגיע ט״ו באב תשש כחה של חמה ולא היו כורתים
עצים למערכה א״ר מנשה וקרו ליה יום תבר מגל מכאן ואילך
דמוסיף יוסיף ודלא מוסיף יסיף מאי יסיף תני רב יוסף תקבריה
אימיה׳׳ ק״ד ת״ר ז׳ קפלו את כל העולם כלו מתושלח ראה
את אדם שם ראה את מתושלח יעקב ראה את שם עמרם ראה את
יעקב אחיה השילוני ראה את עמרם אליהו ראה את אחיה השילוני ועדיין
הוא קיים ואחיה השילוני ראה את עמרם והכתיב ולא נותר מהם איש
כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון א״ר המנונא לא נגזרה גזרה על שבטו
של לוי דכתיב במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם
מבן עשרים שנה ומעלה מי שפקודיו מבן עשרים שנה ומעלה יצא
שבטו של לוי שפקודיו מבן שלשים ומשום שבטים לא יגיל והתניא
יאיר בן מנשה ומכיר בן מנשה נולדו בימי יעקב ולא מתו עד שנכנסו
ישר׳ לארץ שנ׳ ויכו מהם אנשי העי כשלשים וששה איש ותניא
שלשים וששה איש ממש דברי רבי יהודה א״ל רבי נחמיה וכי נאמר
שלשים וששה והלא לא נאמר אלא כשלשים וששה אלא זה יאיר בן
מנשה ששקול כרובה של סנהדרין אלא אמר רב אחא בר יעקב
לא נגזרה גזרה לא על פחות מבן כ׳ ולא על יתר מבן ששים לא על

פחות

כחות מבן עשרים דכתיב מבן עשרים שנה ומעלה לא על אחד מבן
ששים גמר ומעלה ומעלה מערכין מה להלן יותר מבן ס' כפחות מבן כ'
אף כאן יותר מבן ששים כפחות מבן עשרים״ ר״ה בעיא
להו ארץ ישר' לשבטים איפלוג או דלמא לקרקפתא בגברי איפלוג ת״ש
בין רב למעט' ועוד תניא עתידה א״י שתתחלק לי״ג שבטים שבתחלה
לא נתחלקה אלא לי״ב שבטים ולא נתחלקה אלא בכסף ש״נ בין רב למעט
א״ר יהודה סאה ביהודה שוה חמש סאין בגליל ולא נתחלקה אלא בגורל
ש״נ אך בגורל ולא נתחלקה אלא באורים ותומים ש״נ על פי הגורל הא כיצד
אלעזר מלובש אורים ותומים ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו וקלפי של
שבטים וקלפי של תחומים מונחת לפניו והיה מכוון ברוח הקדש ואומר
זבולון עולה תחום עכו עולה עמו טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו
זבולון בקלפי של תחומים ועלה בידו תחום עכו חוזר ומכוון ברוח הקדש
ואומר נפתלי עולה תחום גינוסר עולה עמו טרף בקלפי של שבטים ועלה
בידו נפתלי טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום גינוסר וכן כל שבט
ושבט ולא כחלוקת של עולם הזה חלוקה של עולם הבא העוה״ז אדם יש לו
שדה לבן אין לו שדה כרם שדה כרם אין לו שדה לבן לעולם הבא אין
לך כל אחד ואחד שאין לו בהר ובשפלה ובעמק ש״נ שער ראובן אחד
שער יהודה אחד שער לוי אחד והקב״ה מחלק להן בעצמו ש״נ ואלה
מחלקותם נאם יי' ותנו מיחת שבתחלה לא נתחלקה אלא לי״ב שבטים
ש״מ לשבטים איפלוג ש״מ' אמר מר עתידה א״י שתתחלק לי״ג שבטים
אידך למאן ואמר רב חסדא לנשיא דכתיב והעובד העיר יעבדוהו מ
מכל שבטי ישר' א״ל רב פפא לאביי אימר איננו בעלמא לא ס״ד דכתיב
והנותר לנשיא מזה ומזה לתרומת הקדש ולאחוזת העיר' ולא נתחלקה
אלא בכספים ש״נ בין רב למעט למאי הילכתא לעודפא ושניא אתו מ
כשופטני שקיה אלא לקרובה ורחוקה כתנאי רבי אלעזר אומר בכספים העלוה
רבי יהושע אומר בקרקע העלוה״ קן הנה דך בגורל יצאו יהושע
וכלב למאי הילכתא דלא שקלו כלל השתא דלאו דידהו שקלו דידהו
מיבעיא אלא שלא נטלו בגורל אלא על פי יי'״ יהושע דכתיב על פי יי'
נתנו לו את העיר אשר שאל את תמנת סרח בהר אפרים כתיב סרח
וכתיב חרס הר״ר אליעזר בתחלה פירותיה כחרס ולבסוף פירותיה מסריחין
ואיכא דאמרי בתחלה מסריחין ולבסוף כחרס כלב דכתיב ויתנו לכלב את
חברון כאשר דבר משה ויורש משם את שלשה בני הענק חברון עיר מקלט
היא הפר אביי כוותה דכתיב את שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב
בן יפונה באחוזתו״ קן ואני נתתי לך שכם אחד כחרבי
ובקשתי

ובמשנה וכו' בריבו בה שני לקה והלוי כבר נאמר כי לא בה שתי דבטה והכני
לה הושיעו לא חייבי הגלה קערו ובקשה קח בעא מניה
רבי חלבו מרבי שמואל בר נחמני מה ראה יעקב שנטל בכורה מראובן מה
ראה ובהללו ובקשו רבינו לא מה ראה שנהגה ליוסף המשל לו מלה"ר לבעל
הבית שגידל יתומים בתוך ביתו לימים העשיר אותו יתום ואמר אהניהו
לבעל הבית מנכסי מ"מ ואי לאו דחטא ראובן לא מהני ליה ליוסף ולא מידי
רבי יונתן רבי לא כך אמר ראויה היתה בכורה לצאת מרחל שכתיב אלה
תולדות יעקב יוסף אלא שקדמתה לאה ברחמים ומתוך ענוה שהיתה בה
ברחל החזירה הקב"ה לה מאי קדמתה לאה ברחמים דכתיב ועיני לאה
רכות מאי רכות אילימא רכות ממש השתא בגנות בהמה טמאה לא דבר
הכתוב דכתיב מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה בגנות
הצדיקים דבר הכתוב אלא א"ר אלעזר שמתנותיה ארוכות בכהונה ארוכות בלויה
ארוכות במלכות רבא אמר לעולם רכות ממש ולא גנאי הוא לה אלא שבח הוא
לה שהיתה שומעת בני אדם שהיו אומרים ב' בנים יש לה לרבקה ב' בנות יש לו
ללבן גדולה לגדול וקטנה לקטן היתה יושבת בפרשת דרכים ושואלת גדול מה
מעשהו איש יודע ציד קטן מה מעשיו איש תם יושב אוהלים היתה בוכה עד שנשרו
ריסי עיניה והיינו דכתיב וירא ה' כי שנואה לאה מאי שנואה אילימא שנואה
ממש השתא בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב בגנות צדיקים דבר הכתוב
אלא מאי שנואה שנאוי מעשה עשו בעיניה מיד ויפתח את רחמה' ומאי
צניעות היתה בה ברחל דכתיב ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי בן רבקה
הוא והלא בן אחות אביה הוא אלא אמר לה מינסבת לי אמרה ליה אין מיהו אבא
רמאה הוא ולא יכלת ליה אמר לה מאי רמאותיה אמרה ליה אית לי אחתא
דקשישא מינאי ולא מנסיב לי מקמה אמר לה אחיו אנא ברמאות אמרה ליה ומי
שרי להו לצדיקי לסגויי ברמאות' אין עם נבר תתבר ועם עקש תתפתל מסר לה סימני
כיון דמטייה ללאה אמרה השתא מיכספא אחתאי מסרתינהו ניהליה והיינו
דכתיב ויהי בבקר והנה היא לאה מכלל דעד השתא לאו לאה היא אלא מתוך סימנין
שמסר לה יעקב לרחל ומסרתן ללאה לא הוה ידע לה עד ההוא שעתא''
קט בעא מניה אבא חלופא קרויא מרבי חייא בר אבא בכללן אתה
מוצא שבעים בפרטן אתה מוצא ע' חסר א' א"ל תאומה היתה עם דינה דכתיב
ואת דינה בתו אלא מעתה תאומה היתה עם בנימן דכתיב ואת בנימין אמר ליה
מרגלית טובה היתה בידי ואתה רוצה לאבדה ממני הכי אמר רבי חמא ברבי
חנינא זו יוכבד שהורתה בדרך ולידתה בין החומות שנא' אשר ילדה אותה ללוי
במצרים לידתה במצרים ואין הורתה במצרים'' קי בעא מניה
רבי שמו' בר נחמני מרבי יונתן כתיב ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף מאי
שנא כי אתיליד יוסף א"ל ראה יעקב אבינו שאין זרעו של עשו נמסר אלא
ביד זרעו של יוסף שנא' והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש
איתיביה ויכם דוד מהנשף ועד הערב א"ל דאוקמיה נביאה לא מדקדק דכתיב
דכתיב בלכתו אל צקלג נפלו עליו ממנשה עדנה ויוזבד וידיעאל ומיכאל ויוזבד

ואליהו

ואליהו ילבהי ירושי אלהים ישל למנשה מתוך כבושה ומהם מבני שמעון
הלכו להר שעיר אנשים חמש מאות ופלטיה ונעריה ורפיה ועזיאל בני ישעי
בראשם ויכו את שארית הפליטה אשר לעמלק וישבו שם עד היום הזה ואמר
רבה בר עולא ישעי כמי ממנשה דבני מנשה דבר ישעי קי"א אמר
להו רבא לרב כהנא ולרב הונא בריה דרב יהושע כי דרשיתו בי ריש גלותא דהונא דודי לקמייכו
דרשיתו ביה כלבא לא תקדשוה עד דאתיתו לקמאי כי אית לי טעמא דהונא
רבי יהי לא הדרנא ביה לאחר מיתה לא מיקדש תקדשוה ולא תימרו תגמרון
מיניה כל מילי לא תקדשוה דאי הוונא קיים מהונא לכו טעמא ומינמרי
לא תגמרון מיניה דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות משנה הכותב
נכסיו לאחרים והניח את בניו מה שעשה עשוי אבל אין רוח חכמים נוחה
הימנו רשב"ג אומר אם לא היו בניו נוהגין כשורה זכור לטוב גמרא
יוסף בן יועזר הוה ליה בן דלא הוה נוהג כשורה הויא ליה עליתא דדינרי
קם אקדשוה לשמים אזל נסיב בת גריל כלולי דינאי מלכא אולידה
דביתהו איתי לה שביתא זבנה חשפי בה מרגלית אזלה ליה לא תמטייה
לבי מלכא דשקלי לה מינך בדמי קלילי זיל אמטייה לגזברי דבי מקדשא
ולא תשיימוה את דחמיה לגבוה בשומא להדיוט לא לשיימוה אונה
אמטייה שיימוה בתליסרי עליתא דדינרי אמרי ליה שבע איכא שית ליכא
אמר להו שבע דבולי שע הרי הן מקודשות לשמים עליו וכתבו יוסף בן יועזר
הכניס אחד ובנו הכניס שש והיכא דאמרי יוסף בן יועזר הכניס אחד ובנו
הוציא שבע א"ל שמואל לרב יהודה שיננא לא תיהוי בעבורי אחסנתא ואפילו
מברא בישא לברא טבא וכל שכן מברא לברתא קי"ב ההוא
דא"ל לדביתהו נכסי לך ולאחריך לבנוני ואתשון דהוו לגישו הוה בתר דשכיב
ואתשון אתא שכי וקא תבע סבר רב עיליש קמיה דרבא למימר שני כמי
קא שקיל א"ל דייני דחוצפתא הכי דייני לאו היינו דשלח רב אחא בר רב
שילא מיבכיה א"ל רבי יצי בשתא אחושלה קי"ג ת"ר מעשה
באדם אחד שלא היו בניו נוהגין כשורה עמד וכתב נכסיו ליונתן בן עוזיאל
מכר שליש והקדיש שליש והחזיר שליש לבניו בא עליו שמאי במקלו
ובתרמילו אמר לו שמאי אם אתה יכול להוציא מה שמכרתי ומה
שהקדשתי אתה יכול להוציא מה שהחזרתי ואם לאו אי אתה יכול
להוציא מה שהחזרתי אמר הסיח עלי בן עוזיאל הסיח עלי בן עוזיאל

פרק מי שמת קי"ז

ת"ר חסדא בת בתחלה סימן יפה לבנים איכא דאמרי דמרביא אחי
ואיכא דאמרי דלא שלטא בהו עינא בישא א"ר חסדא ולדידי בנתן עדיפן
מבני ואיבעית אימא הא מני רבי יהודה היא הי רבי יהודה אי לימא רבי
יהודה דבכל דתניא וה' ברך את אברהם בכל רבי מאיר אומר שלא היתה
לו בת רבי יהודה אומר שהיתה לו בת איסור דשמעת ליה לרבי יהודה
בית נמי לא חסריה רחמנא לאברהם דעדיפא מנן מי שמעת ליה אלא
הא רבי יהודה דתניא מצוה לזון וכו' קט"ו ובני דן חושים
תנא דבי חזקיה מלמד שהיו בניו מרובים כחושים של קנה קי"ז ת"ר

עתיר ניכסיה עתיר כוכבי זה בעל הגדות· עתיר עלעין עתיר תקוע זהו בעל
כל כול· עתיר משח עתיר כמה זהו בעל שמעות הכל צריכין למרי חיטיא
ודנוי ניהו גמרא·· קי"ז א"ר זירא מ"ד כל ימי עני רעים זה בעל
גמרא· וטוב לב משתה תמיד זה בעל משנה רבא אמר איפכא והיינו דאמר רב
משרשיא משמיה דרבא מ"ד מסיע אבנים יעצב בהם ובוקע עצים יסכן בם
מסיע אבנים יעצב בהם אלו בעלי משנה ובוקע עצים יסכן בם אלו בעלי גמרא
רבי חנינא אמר כל ימי עני רעים זה שיש לו אשה רעה וטוב לב משתה תמיד
זה שיש לו אשה טובה· רבי ינאי אמר כל ימי עני רעים זה אסטניס וטוב לב
משתה תמיד זה שדעתו יפה· רבי יוחנן אמר כל ימי עני רעים זה רחמן וטוב
לב משתה תמיד זה אכזרי· ורבי יהושע בן לוי אמר כל ימי עני רעים זה
שדעתו קצרה וטוב לב משתה תמיד זה שדעתו רחבה וא"ר יהושע בן לוי כל
ימי עני רעים והאיכא שבתות וי"ט כדשמואל דאמר שמואל שנוי וסת תחלת
חולי מעים כתיב בספר בן סירא כל ימי עני רעים ועלי כדאיתא בכתובות
פרק החדון·· קי"ח ת"ר שלשה דברים צוה אחיתופל את בניו אל
תהיו במחלוקת. ואל תמרדו במלכות בית דוד ויום טוב של עצרת בהיר זרעו
חטים מר זוטרא אמר כלול איתמר אמרי נהרדעי לא בהיר בהיר ממש
ולא כלול ממש אלא אפילו כלול ורוח צפונית מנשבתו זה הוא בהיר א"ל רבי
אבא לרב אשי אנן אדרב יצחק בר אבדימי מתנינן לה דא"ר יצחק בר אבדימי
מוצאי יו"ט האחרון של חג הכל צופין לעשן המערכה נטה כלפי צפון עניים
שמחים ובעלי בתים עצבים מפני שגשמי שנה מרובים ופירותיה מרקיבים
נטה כלפי דרום עניים עצבים ובעלי בתים שמחים מפני שגשמי שנה
מועטים ופירות משתמרים נטה כלפי מזרח הכל שמחים כלפי מערב
הכל עצבים ורמינהו מזרחית לעולם יפה מערבית לעולם קשה רוח צפונית
יפה לחטים בשעה שהביאו שליש וקשה לזיתים בשעה שיניצו אמר רב יוסף
ואיתימא מר עוקבא וסימניך שולחן בצפון ומנורה בדרום האי מרבי והאי
מרבי להיה לא קשיא הא לן והא להו· תניא אבא שאול אומר יו"ט של
עצרת בהיר סימן יפה לכל השנה ר"ז גביר האי יומא קמא דריש שתא אי
חמים כולה שתא חמימא אי קריר כולה שתא קרירא למאי נפקא מינה
לתפלתו של כהן גדול·· קי"ט איתמר בן שמכר נכסי אביו
בחיי אביו ומת בנו מוציא מידי הלקוחות וזו היא שקשה בדיני ממונות
לימדו ליה רבנן מזבין הוה מניך מניך מאי ק"מ תני חמר מאי הוה
דהוה ק"רהינא הדע דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך תשיתמו לשרים בכל
הארץ לא לעולם כדאמרינן מעיקרא ודקא קשיא לך תחת אבותיך יהיו
בניך ההוא בברכה כתיב·· ק"כ א"ר שמלאי הוא אמריה בן
עזאי תלמיד חבר דרבי עקיבא הוה דקאמר ליה שבחת··

גט פשוט פרק עשירי קכ"א

ההוא שטר דהוה לקמיה דרבי א"ר חין זמן בזה א"ל רבי שמעון

ברבי

בידי לרבי שמא בין קטנים היא מיבלע בלייה והגייה הדר חדא ביה רבי
ברונות א"ל לאו אנא כתביה אלא יהודה חייטא כתביה א"ל בלך מלשון הרע
הנה ותנא חדא הוה יתיב קמיה וקא בכיה סידרא בספר תלים קמיה דרבי ואמ'
כמה מיושר כתבנה א"ל לאו אנא כתבתיה אלא יהודה חייטא כתביה א"ל בלך
מלשון הרע בשלמא התם איכא לשון הרע אלא הכא מאי לשון הרע איכא
משום דרב דימי דתני רב דימי אחוה דרב ספרא לעולם אל יספר אדם
בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי רעתו א"ר עמרם שלשה עבירות
אין אדם ניצול מהם בכל יום הרהור עבירה ועיון תפלה ולשון הרע לשון
הרע ס"ד אלא אבק לשון הרע א"ר יהודה א"ר רוב בגזל ומיעוט
בעריות והכל בלשון הרע לשון הרע ס"ד אלא אבק לשון הרע קכב ההוא
שטרא דהוה חתים עליה רבא ורב אחא בר אדא אתו לקמיה דרבא א"ל
אין חתימה הא דידי הוא מידי קמיה דרב אחא בר אדא לא חתימות לי
מעולם בכתיב ואודי א"ל בשלמא דידי נמנא א"ל חדית אחא בר אדא דידיה
ידיה היכא את א"ל חבתי ידי ממדא ואחדי לה קמיה תרנוכא וכתב
קכג א"ר ישמעאל הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך
מקצוע בתורה יותר מהן והן כמעיין הנובע והרוצה שיעסוק בדיני ממונות
ישמש את שמעון בן ננס

סליקא מסכת בבא בתרא

מסכת ראשון
פרק ראשון א

תניא לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את העם
בשבט ומחוקק מבין רגליו אלו בני בניו של הלל שמלמדין תורה ברבים
ב רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר אסור לבצוע וכל
הבוצע הרי זה חוטא וכל המברך את הבוצע הרי זה מנאץ ועל זה נאמר ובוצע
ברך ניאץ יי' אלא יקוב הדין את ההר שנ' כי המשפט לאלהים הוא וכן
משה היה אומר יקוב הדין את ההר אבל אהרן אוהב שלום ורודף שלום
ומשים שלום בין אדם לחבירו שנ' תורת אמת היתה בפיהו רבי אליעזר
אומר הרי שגזל סאה של חטים וטחנה ואפאה והפריש ממנה חלה
כיצד מברך אין זה מברך אלא מנאץ ועל זה נאמר ובוצע ברך ניאץ
יי' רבי מאיר אומר לא נאמר בוצע אלא כנגד יהודה שנ' ויאמר יהודה
אל אחיו מה בצע כי נהרוג את אחינו וכל המברך את יהודה הרי זה מנאץ
ועל זה נאמר ובוצע ברך ניאץ יי' רבי יהושע אומר מצוה לבצוע
שנ' אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם והלא במקום שיש משפט
אין שלום ובמקום שיש שלום אין משפט אלא איזהו משפט שיש בו
שלום הוי אומר זה ביצוע וכן בדוד הוא אומר ויהי דוד עושה משפט

וצדקה

סנהדרין פרק א

וצדקה אין ר' שבט לא איזהו משפט שיש בו צדקה הוי אומר זה ביצוע
שהדן דן את הדין זיכה את הזכאי וחייב את החייב ראה שנתחייב
עני ממון ושלם לו מתוך ביתו זהו משפט וצדקה משפט לזה שהחזיר
לו ממונו וצדקה לזה ששלם לו מתוך ביתו וכי בדוד הוא אומר ויהי דוד
עושה משפט וצדקה לכל עמו משפט לזה שהחזיר לו את ממונו וצדקה
לזה ששלם לו מתוך ביתו קשיא ליה לרבי האי לכל עמו לעניים מבעי
ליה אלא אע"פ שלא שלם לו מתוך ביתו זהו משפט וצדקה משפט לזה
וצדקה לזה משפט לזה שהחזיר לו ממונו וצדקה לזה שהוציא גזילה
מתחת ידו ובליבא דרבי תנחום בר חנילאי דא"ר תנחום בר חנילאי לא
נאמר מקרא זה אלא כנגד מעשה העגל שנ' וירא אהרן ויבן מזבח לפניו
מה ראה א"ר בנימין בר יפת א"ר אלעזר ראה חור שזבוח לפניו אמר אי לא
שמענא להו השתא עבדו לי כך עבדו בחור ומיקיים בי אם יהרג במקדש
ה' כהן ונביא ולא הויא להו תקנתא לעולם מוטב דליעבדו לעגלא דאפש'
הויא להו תקנתא בתשובה. ב רבי שמעון בן מנסיא אומר
שנים שבאו לפניך לדין עד שלא תשמע דבריהן או משתשמע דבריהן
ואי אתה יודע להיכן הדין נוטה אתה רשאי לומר להן צאו ובצעו משתשמע
דבריהן ואתה יודע להיכן הדין נוטה אי אתה רשאי לומר להן צאו ובצעו
שנ' פוטר מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נטוש קודם שנתגלע
הריב אתה יכול לנטשו משנתגלע הריב אי אתה יכול לנטשו ריש
לקיש אמר שנים שבאו לדין אחד רך ואחד קשה עד שלא תשמע
דבריהן או משתשמע דבריהם ואי אתה יודע להיכן דין נוטה אתה
רשאי לומר להם אין אני נזקק לכם שמא נתחייב חזק ונמצא חזק
רודפו משתשמע דבריהן ואתה יודע להיכן הדין נוטה אי אתה יכול
לומר להן איני נזקק לכם שנ' לא תגורו מפני איש רבי יהושע בן קרחה
אומר מנין לתלמיד שיושב לפני רבו וראה זכות לעני וחובה לעשיר
מנין שלא ישתוק שנ' לא תגורו מפני איש וא"ר חנין לא תכניס דבריך
מפני איש ויהיו עדים יודעין את מי הן מעידין ולפני מי הם מעידין
ומי עתיד ליפרע מהן שנ' ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני
ה' ויהיו הדיינין יודעין את מי הן דנין ולפני מי הן דנין ומי עתיד
ליפרע מהן שנ' אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט וכן ביהוש'
הוא אומר ויאמר לשופטים ראו מה אתם עושים כי לא לאדם תשפטו
כולו שמא יאמר הדיין מה לי בצער הזה ת"ל ועמכם בדבר משפט
אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות. ד א"ר המורה אין תורה
דינו של אדם לא על זבח תבא שנ' פוטר מים ראשית מדון.

[illegible]

סנהדרין פרק א

ה אר הונא האי תיגרא דמיא לצנורא דבדקא דמא כיון דרווח
רווח דבי קשיא אביי אמר דמי לגודא דגמלא כיון דקם קם. ההוא דהוה קאמר
ואגיל טוב דשמע ואדויש חלפיה בושתא מאי אל שמואל לרב יהודה קרא
כתיב כותר חיים דרשעות מזון ריש מאה חמי ההוא דהוה קאמר ואגיל
חתרתי תלת גנבא לא מיקטל אל שמואל לרב יהודה קרא כתיב כה אמר יי
על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו ההוא דהוה קאמר ואגיל עמוס ב
שב בירי לשלימא ואל לעובר ביש אל שמואל לרב יהודה קרא כתיב כי שבע משלי כד
יפול צדיק וקם ונעקש יפול באחת ההוא דהוה קאמר ואגיל דמפי דינא שקלי
גלימיה ליזמר וליזיל באורחא אל שמואל לרב יהודה קרא כתיב וגם כל העם
הזה על מקומו יבא בשלום ההוא דהוה קאמר ואגיל היא ניימא ודיך ולא עייל
אל שמואל לרב יהודה קרא כתיב בעצלתים ימך המקרה ההוא דהוה קאמר
ואגיל גברא דרחיצנא עליה אדיה לגיניה וקם אל שמואל לרב יהודה קרא
כתיב גם איש שלומי אשר בטחתי בו אוכל לחמי הגדיל עלי עקב.

ו ההוא דהוה קאמר ואגיל כי רחימתין הוה עזיזא אפותיא דספסירא
שכבין השתא דלא עזיזא רחימתין פוריא בר שתין גרמידי לא סגי לן אר הונא
קראי כתיבי מעיקרא כתיב ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת
ותניא ארון תשעה וכפורת טפח הרי כאן עשרה וכתיב והבית אשר בנה
המלך שלמה ששים אמה ארכו ועשרים אמה רחבו ושלשים אמה קומתו ולבסוף
כה אמר יי השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו לי.

ז אר שמואל בר נחמני אר יונתן כל דיין שדן דין אמת לאמתו
משרה שכינה בישראל שנ אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט וכל
שאינו דן דין אמת לאמתו גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנ משוד עניים
מאנקת אביונים עתה אקום יאמר יי ואר שמואל בר נחמני אר יונתן כל דיין
שנוטל ממון מזה ונותן לזה שלא כדין הקבה גובה ממנו נפשו שנ אל תגזל
דל כי דל הוא כי יי יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש ואר שמעון בר
נחמני אר יונתן לעולם יראה דיין עצמו כאלו חרב מונחת לו בין ירכותיו
וגיהנם פתוחה לו מתחתיו שנ הנה מטתו של שלמה ששים גבורים מפחד
בלילות מפחד של גיהנם שדומה ללילה דרש רבי יאשיה ואי תימא רב
נחמן בר יצחק מאי דכת בית דוד כה אמר יי דינו לבקר משפט והצילו גזול מיד
עושק וכי בבקר דנין וכל היום אין דנין אלא אם ברור לך הדבר כבקר אמרהו
ואם לאו אל תאמרהו רבי חייא בר אבא אר יונתן מהכא אמור לחכמה אחותי
את אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך אמרהו ואם לאו אל תאמרהו
אר יהושע בן לוי עשרה שיושבין בדין קולר תלוי בצואר כולן פשיטא לא צריכא
אלא לתלמיד היושב לפני רבו.

ח רב הונא כי הוה אתי לדינא
מיכנס ומייתי עשרה רבנן מבי רב אמר כי היכי דלימטייה שיבא מכשורא
רב אשי כי הוה אתי טריפתא לקמיה מכניף ומייתי להו לכולהו טבחי דמתא
מחסיא אמר כי היכי דלימטייה שיבא מכשורא כי אתא רב דימי אמר דריש
רב נחמן בר כהן מאי דכת מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה
אם דומה דיין למלך שאינו צריך לכלום יעמיד ארץ ואם דומה לכהן

[illegible]

סנהדרין פרק א

שמוחקד בבית הגרנות והרקבה· דבי נשיאה אוקמו דיינא דלא הוה
גמיר אמרו ליה ליהודה בר נחמני מתורגמניה דריש לקיש קום עליה
באמורא קם גחין עליה ולא אל ולא מידי פתח ואמר הוי אומרים לעץ
הקיצה עורי לאבן דומם הוא יורה הנה הוא תפוש זהב וכסף וכל רוח אין
בקרבו ועתיד הקבה ליפרע ממעמידן שנ' וי' בהיכל קדשו הס מפניו
כל הארץ· ט אמר רל כל המעמיד דיין על הצבור שאינו הגון
כאו נוטע אשרה שנ' שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך וסמיך
ליה לא תטע לך אשרה כל עץ אר אשי ובמקום שיש תח כאו נטעו אצל
מזבח שנ' אצל מזבח יי' אלהיך כתיב לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב
אלהי כסף ואלהי זהב הוא דלא עבדיהא דעץ ואבן שרי אר אשי אלוה
הבא בשביל כסף ואלוה הבא בשביל זהב· רב כי הוה אתי לבי דינא אמר
הכי ברעות נפשאו לקטלה נפיק וצבי ביתי לית הוא עבור ריקן לביתיה
עויל הלואי שתהא ביאה כיציאה כי הוה חזי אמבוה דספרא אבתריה
אמר אם יעלה לשמים שיאו בגללו לנצח יאבד מר זוטרא חסידא כי הוו
מכתפי ליה בשבתא דריגלא אמר הכי כי לא לעולם חוסן ואם נזר לדור
ודור· י
דרש בר קפרא מנא האמלתא דאמור רבנן
הוו מתונין בדין ולא תעלה במעלות וסמיך ליה ואלה המשפטים· אר
אלעזר מנין לדיין שלא יפסיע על ראשי עם קודש שנ' לא תעלה במעלות
וסמ' ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם אשר תלמדם מיבעי ליה· אר
ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא אלו כלי הדיינין כי הא דרב הונא כי הוה
נפיק לדינא אמר הכי אפיקו לי מאני חנותא ומאי נינהו חוטרי ומגלי
שיפורי וסנדלי· יא
ואצוה את שופטיכם בעת ההיא אר יוחנן
כנגד מקל ורצועה תהא זריז שמוע בין אחיכם ושפטתם צדק אר חנינא
אזהרה לדיין שלא ישמע דברי בעל דין קודם שיבא בעל דין חבירו וקרי ביה
נמי שמע בין אחיכם רב כהנא אמר מהכא מלא תשא לא תשיא·
ושפטתם צדק אמר רל צדק את הדין ואחר חתכהו· בין איש
ובין אחיו אר יהודה אפלו בין בית לעליה ובין אחיו אר יהודה אפלו בין תנור
לכירים לא תכירו פנים במשפט רבי יהודה אומר לא תכירהו ר"א אומר
לא תנכרהו· אושפיזכניה דרב אתא לקמיה לדינא אל לאו אושפיזכני את
אל אין אל דינא אית לי אל פסילנא לך לדינא אל רב לרב כהנא זיל דייניה
חזייה דהוה קא מיתרמי אל אי אית את ציותא ואי לא אפיקנא לך רב מאודנך· כקטון
כגדול תשמעון אמר רל שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה
למאי הלכתא אילימא לעיוני ביה ולמיפסקיה פשיטא אלא לאקדומיה·
לא תגורו מפני איש אר חנין אל תכניס דבריך מפני איש כי המשפט

לאלהים

סנהדרין פרק א׳

לאלהים הוא א״ר חמא בר חנינא אמר הקב״ה לא דיין לרשעים שנוטלין מזה ממון ונותנין לזה שלא כדין אלא שמטריחין אותי להחזיר ממון לבעליו ׃ והדבר אשר יקשה מכם א״ר חנינא ואיתימא רבי יאשיה על דבר זה נענש משה שנ׳ ויקרב משה את משפטן לפני יי׳ מתקיף לה רב נחמן בר יצחק מי כתיב ואשמיעכם ונשמעתיו כתיב אי במידעא נאי לא איתלידא ובמרנא אלא כדתניא ראויה פרשת נחלות שתכתב על ידי משה רבינו אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן ראויה היתה פרשת מקושש שתכתב על ידי משה אלא שנתחייב מקושש ונכתבה על ידו ללמדך שמגלגלין חובה ע״י חייב וזכות ע״י זכאי כתיב ואצוה את שופטיכם בעת ההוא וכתיב ואצוה אתכם בעת ההיא א״ר אלעזר א״ר שמלאי אזהרה לצבור שתהא אימת דיין עליהם ואזהרה לדיין שיסבול את הצבור עד כמה א״ר חנין ואיתימא רבי שבתאי כאשר ישא האומן את היונק׃

יב׳ כתיב כי אתה תבוא וכתיב כי אתה תביא א״ר יוחנן אמר לו משה ליהושע אתה והזקנים שבדור עמהם א״ל הקב״ה טול מקל והך על קדקדם דבר אחד לדור ואין ב׳ דברים לדור וכן בדוד הא׳ ויקם דוד על רגליו ויאמר שמעוני אחי ועמי אם אחי למה עמי ואם עמי למה אחי א״ר אלעזר אמר להם דוד לישראל אם אתם שומעין לי אחי אתם ואם לאו עמי אתם ואני רודה אתכם במקלות׃

יג׳ ת״ר אין מעברין את השנה אלא במזומנים לה מעשה בר״ג שאמר השכימו לי ז׳ לעלייה השכימו ומצא ח׳ אמר מי הוא שעלה שלא ברשות ירד עמד שמואל הקטן ואמר אני הוא שעליתי שלא ברשות ולא לעבר השנה עליתי אלא ללמוד הלכה למעשה הוצרכתי א״ל שב בני שב ראויות כל השנים כלן להתעבר על ידך אלא אמרו חכמים אין מעברין את השנה אלא במזומנים לה ולא שמואל הקטן הוה אלא איניש אחרינא ומחמת כיסופא הוא דעבד כי הא דיתיב רבי וקא דריש והריח ריח שום אמר מי שאכל שום יצא עמד ר׳ חייא ויצא עמדו כלן ויצאו בשחר מצאו רשב״ר לר׳ חייא א״ל אתה הוא שציערת לאבא אמר לו לא תהא כזאת בישראל ורבי חייא מהיכא גמיר לה מר״מ דתניא מעשה באשה אחת שבאת לבית מדרשו של ר״מ אמרה לו רבי אחת אחד מכם קדשני בביאה עמד רבי מאיר וכתב לה גט כריתות ונתן לה עמדו כתבו כולם ונתנו לה ור״מ מהיכא גמר ליה משכניה בן יחיאל דכתיב ויען שכניה בן יחיאל מבני עילם ויאמר לעזרא אנחנו מעלנו באלהינו ונושב נשים נכריות מעמי הארץ ועתה יש מקוה לישראל על זאת ושכניה בן יחיאל מהיכא גמירה מיהושע דכתיב ויאמר יי׳ אל יהושע קום לך למה זה אתה נופל על פניך חטא ישראל אמר לפניו רבש״ע מי חטא א״ל וכי דלטור אני לך הטל גורלות ואב״א ממשה דכתיב עד אנה מאנתם׃

יד׳ ת״ר משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקדש מישראל ואעפ״כ היו משתמשין

בבת

בבת קול פעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריה ביריחו ונתנה עליהם
בת קול מן השמים יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו
אלא שאין דורו זכאי לכך נתנו חכמים את עיניהם בהלל הזקן וכשמת אמרו
עליו אי חסיד אי עניו תלמידו של עזרא שוב פעם אחת היו מסובין בעלייה ביבנה
ונתנה עליהם בת קול מן השמים יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה
אלא שאין דורו זכאי לכך נתנו חכמים את עיניהם בשמואל הקטן וכשמת
אמרו עליו אי חסיד אי עניו תלמידו של הלל אף הוא אמר בשעת מיתתו
שמעון וישמעאל לחרבא וחברוהי לקטלא ושאר עמא לביזא ועקן סגיאין עתידין
למיתי על עלמא ועל יהודה בן בבא בקשו לומר כן אלא שנטרפה שעה שאין
מספידין על הרוגי מלכות׃ טו אמר ליה אביי לרב יוסף מיסמך
סבי בשלשה מנא לן אילימא מדכתיב ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו משה יחיד
הוה אי הכי תסגי בחד וכי תימא משה במקום שבעים וחד קאי אי הכי ליבעי
שבעים וחד קשיא אמר ליה כי אתא כליה דרבא לרב אשי כי הוה ממש סמכינן לא
אמר ליה סמכינן ליה בשמא קרו ליה רבי ויהבו ליה רשותא למידן דיני קנסות וחד
לא סמיך והאמר רב יהודה אמר רב ברם זכור אותו האיש לטוב ורבי יהודה בן בבא שמו
שאלמלא הוא נשתכחו דיני קנסות מישראל ולא בטלו דיני קנסות מישראל
שפעם אחת גזרו מלכות גזרה על ישראל שכל הסומך יהרג וכל הנסמך
יהרג ועיר שסומכין בה תחרב ותחומין שסומכין בה יעקרו מה עשה רבי
יהודה בן בבא הלך וישב בין שני הרים גדולים ובין שני תחומי שבת בין
אושא לשפרעם וסמך שם ה׳ זקנים ואלו הן ר״מ ורבי יהודה ור״ש ורבי יוסי
ורבי אלעזר בן שמוע רב אויא מוסיף אף רבי נחמיה כיון שהכירו אויביהם
בהן אמר להם בני רוצו אמרו לו רבי מה תהא עליך אמר להן הריני מוטל
לפניהם כאבן שאין לה הופכים אמרו לא זזו משם עד שנעצו בו ג׳ מאות לונביות
של ברזל ועשאוהו ככברה יהודה בן בבא אחריני הוו בהדיה והאי דלא חשיב להו
משום כבודו דרבי יהודה בן בבא ור״מ רבי יהודה בן בבא סמכו ורבי עקיבא והאמר
רבה בר בר חנה א״ר יוחנן כל האומר על ר״מ שלא סמכו רבי עקיבא אינו
אלא טועה סמכיה רבי עקיבא ולא קיבלו סמכתי הוה ואיך סמכיה רבי יהודה בן
בבא וקבלו׃ יו רבי חנינא ורבי הושעיא הוה קא משתקיד רבי יוחנן
למסמכינהו לא הוה מסתייעא מלתא הוה קא מצטער טובא אמרו ליה לא
תצטער מר דאנן מדבית עלי קאתינן דא״ר שמואל בר נחמני א״ר יונתן מנין
שאין נסמכין לבית עלי שנאמר לא יהיה זקן בביתך כל הימים מאי זקן אילימא
זקן ממש והכתיב כל מרבית ביתך ימותו אנשים אלא סמיכה׃ יז רבי
זירא הוה מיטמר מלסמכיה דאמר ר״א לעולם הוי קבל וקיים כיון דשמיעא
ליה דר״א אין אדם עולה לגדולה אלא א״כ מוחלים על כל עונותיו אמצי ליה
אנפשיה כי סמכוה לרבי זירא שרו ליה הכי לא כחל ולא שרק ולא פירכס ויעלת חן
דאיתא לעיל בכתובות נ״ב׃ יח ת״ר וישארו שני אנשים במחנה יש א׳
בקלפי נשתיירו שבשעה שאמר לו הקב״ה למשה אספה לי שבעים איש מזקני
ישראל אמר משה כיצד אעשה אבור מכל שבט ושבט נמצאו שנים

יתרים

ואחרים רבדור ה׳ מכל שבט ושבט נמצאו עשרה חסרים דבדור שנה
משבט זה וה׳ משבט זה היכי מטיל קנאה בין השבטים מה עשה
בירר ששה ששה והביא שבעים ושנים פתקין של ע׳ כתב זקן ושנים
הניח חלק בללן ונתנן בקלפי אמר להם בואו וטלו פתקיכם כל מי שעלה
בידו זקן אמר כבר קדשך שמים מי שעלה בידו חלק אמר המקום לא
חפץ בך אני מה אעשה לך כיוצא בדבר אתה אומר ולקחת חמשת
חמשת שקלים לגלגולת אמר משה כיצד אעשה להן לישראל אם
אומר לו תן לי פדיונך יאמר לו כבר פדאני בן לוי מה עשה הביא
עשרים ושנים אלפים פתקין וכתב עליהן בן לוי ועל שלשה ושבעים ומאתים
כתב עליהן חמשת שקלים בללן ונתנן בקלפי אמר להן טולו פתקיכם
מי שעלה בידו בן לוי אמר לו כבר פדאך בן לוי מי שעלה בידו חמשת שקלים
אמר לו תן פדיונך ויצא. תניא ר״ש אומר במחנה נשתיירו בשעה שא״ל הקב״ה
למשה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אמרו אלדד ומידד אין אנו ראויין
לאותה גדולה אמר הקב״ה הואיל ומיעטתם עצמכם הריני מוסיף גדולה
על גדולתכם ומה גדולה הוסיף להם שהנביאים כולן נתנבאו ופסקו והם
נתנבאו ולא פסקו ומה נבואה נתנבאו אמרו משה מת ויהושע מכניס את
ישראל לארץ אבא חנין אומר משום ר״א על עסקי שליו הן מתנבאים עלי
שליו עלי שליו. רב נחמן אמר על עסקי גוג ומגוג היו מתנבאים שנ׳ כה
אמר ה׳ אלהים האתה הוא אשר דברתי בימים קדמונים ביד עבדי נביאי
ישראל הנבאים בימים ההם שנים להביא אותך עליהם אל תקרי שנים אלא
שנים איזהו שנים נביאים שנתנבאו בפרק אחד נבואה אחת הוי אומר
אלדד ומידד. אמר מר כל הנביאים כולן נתנבאו ופסקו והן נתנבאו ולא
פסקו מנא לן דפסקי אילימא מדכתיב ויתנבאו ולא יספו אלא מעתה
קול גדול ולא יסף הכי נמי דלא אוסיף הוא אלא דלא פסק הוא אלא הכא
כתיב ויתנבאו התם כתיב מתנבאים עדיין מתנבאים והולכים בשלמא
למ״ד משה מת היינו דכתיב אדוני משה כלאם אלא למ״ד הנך תרתי מאי
אדני משה כלאם אלא אורח ארעא דהוה ליה כתלמיד המורה הלכה
לפני רבו בשלמא למ״ד הנך תרתי היינו דכתיב מי יתן אלא למ״ד משה מת
ניחא הוה ניחא ליה לאסיומו קמיה מאי כלאם אמר לו הטל עליהם צרכי
צבור והם כלין מאליהם·· י״ט תניא כל עיר שאין בה עשרה
דברים הללו אין ת״ח רשאי לדור בתוכה ב״ד מכין ועונשין וקופה של צדקה
נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה ובית הכנסת ובית המרחץ ובית
הכסא רופא ואומן ולבלר ומלמד תינוקות משום רבי עקיבא אמרו
אף מיני פירא מפני שמיני פירא מאירין את העינים·· כ׳ ת״ר
ושמת עליהם שרי אלפים ושרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות שרי
אלפים שש מאות שרי מאות ששת אלפים שרי חמשים י״ב אלף שרי
עשרות ששת רבוא נמצאו דייני ישראל שבעת רבוא ושמונת אלפים
ושש מאות··

כהן גדול פרק שני

כ״א נסקא
המלך לא דן ולא דנין אותו א״ר יוסה לא שנו אלא מלכי ישראל אבל מלכי
בית

בית דוד דן ודנין אותו דכתיב בית דוד כה אמר יי' דינו לבקר משפט
ואי לא דייניגן להו היכי דיינו והכתיב התקוששו וקושו ואמר ר"ל
קשט עצמך תחלה ואח"כ קשט אחרים אלא מלכי ישראל מ"ט לא משום
מעשה שהיה דעבדיה דינאי מלכא קטל נפשא אמר להו שמעון בן שטח
לחכמים תנו עיניכם ונדוננו שלחו ליה עבדך קטל נפשא שדרה להו
שלחו ליה הב אנת נמי להכא והועד בבעליו אמרה תורה יבא בעל השור
ויעמוד על שורו אתא ויתיב א"ל שמעון בן שטח ינאי המלך עמוד על
רגליך ויעידו בך ולא לפנינו אתה עומד אלא לפני מי שאמר והיה העולם
אתה עומד שנ' ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני יי' א"ל לא כשתאמר
אתה אלא כמה שיאמרו חבריך נפנה לימינו כבשו פניהם בקרקע נפנה
לשמאל כבשו פניהם בקרקע אמר להם שמעון בן שטח בעלי מחשבות
אתם יבא בעל מחשבות ויפרע מכם מיד בא גבריאל וחבטן בקרקע ומתו
באותה שעה אמרו מלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו..
כ"ב שאלו תלמידיו את רבי יוסי היאך נשא דוד שתי אחיות
בחייהן אמר להן מיכל אחר מיתת מרב נשאה רבי יהושע בן קרחה אומר
קדושי טעות היו לו במורב שנ' תנה את אשתי את מיכל אשר ארסתי
לי במאה ערלות פלשתים מאי תלמודא א"ר פפא מיכל אשתו ולא מירב
אשתו מאי קדושי טעות דכתיב והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך
עושר גדול ואת בתו יתן לו אזל קטליה א"ל מלוה אית לך גבאי והמקדש
במלוה אינה מקודשת אזל יהבה לעדריאל דכתיב ויהי בעת תת את מרב
בת שאול לדוד והיא נתנה לעדריאל המחולתי לאשה א"ל אי בעית דאיתן
לך מיכל זיל אייתי לי מאה ערלות פלשתים אזל אייתי ליה א"ל שאול
מלוה ופרוטה אית לך גבאי שאול סבר מלוה ופרוטה דעתיה אמלוה
ודוד סבר מלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה ואיבעית אימא דכ"ע מלוה
ופרוטה דעתיה אפרוטה שאול סבר לא חזי ולא מידי ודוד סבר חזי לכלבי
ושונרי ורבי יוסי היינו תנא את אשתי את מיכל מאי דריש ביה רבי יוסי
לטעמיה דתניא רבי יוסי היה דורש שני מקראות מעורבין כתוב ויקח המלך
את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לעדריאל המחולתי לשאול את ארמוני ואת
מפיבשת ואת חמשת בני מיכל אשר ילדה לעדריאל המחולתי וכי מיכל
לעדריאל נתנה והלא לפלטי בן ליש נתנה דכתיב ומיכל בתו אשת
דוד לפלטי בן ליש אלא מקיש קדושי מרב לעדריאל לקדושי מיכל לפלטי
מה קדושי מיכל לפלטי בעבירה אף קדושי מירב לעדריאל בעבירה ורבי
יהושע בן קרחה נמי הכתיב את חמשת בני מיכל בת שאול וכי מיכל
ילדה והלא מירב ילדה אמר לך רבי יהושע מירב ילדה מיכל גידלה לפיכך
נקראו על שמה ללמדך שכל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאלו
ילדו רבי חנינא אומר מהכא ותקראנה לו השכנות שם לאמר כאן ילדו רבי
חנינא אומר ילד בן לנעמי וכי נעמי ילדה והלא רות ילדה אלא רות ילדה
ונעמי גידלה לפיכך נקרא על שמה רבי יוחנן אמר מהכא ואשתו היהודיה
ילדה את ירד אבי גדור לא בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד וגו' כלב

ילדה

ולמה נקרא שמו חרד שאחד בעצת מרגלים וכי בתיה ילדה והלא יוכבד ילדה
אלא יוכבד ילדה ובתיה גידלה לכך נקרא על שמה ר"א אמר מהכא גאלת
בזרוע עמך בני יעקב ויוסף וכי יוסף ילד והלא יעקב ילד אלא יעקב ילד ויוסף
כלכל לפיכך נקראו על שמו ׃ כג א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל
המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו שנ' ואלה תולדות אהרן ומשה
וכתיב ואלה שמות בני אהרן לומר לך אהרן ילד ומשה לימד לפיכך נקראו על
שמו לכן כה אמר יי' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם וכי היכן מצינו
ביעקב שפדאו לאברהם א"ר יהודה שפדאו מצער גדול בנים והיינו דכתיב
לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו לא עתה יבוש יעקב מאביו ולא עתה
פניו יחורו מאבי אביו ׃ כד כתיב פלטי וכתיב פלטיאל א"ר יוחנן
פלטי שמו ולמה נקרא שמו פלטיאל שפלטו אל מן העבירה מה עשה
נעץ חרב בינו לבינה אמר כל העוסק בדבר זה ידקר בחרב זה והכתיב וילך
אתה אישה שנעשה לה כאישה והכתיב הלך ובכה על מצוה דאזיל מיניה
עד בחורים שנעשו שניהם כבחורים שלא טעמו טעם ביאה א"ר יוחנן תקפו
של יוסף ענותנותו של בועז תקפו של בועז ענותנותו של פלטיאל בן ליש
תקפו של יוסף ענותנותו של בועז דכתיב ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת
מאי וילפת א"ר שנעשה בשרו כראשי לפתות תקפו של בועז ענותנותו של
פלטי בן ליש כדאמרן א"ר יוחנן מ"ד רבות בנות עשו חיל ואת עלית על
כלנה רבות בנות עשו חיל זה יוסף ובועז ואת עלית על כלנה זה פלטי בן
ליש א"ר שמואל בר נחמן א"ר יונתן מ"ד שקר החן והבל היופי שקר החן זה
יוסף והבל היופי זה בועז יראת יי' היא תתהלל זה פלטי בן ליש ד"א שקר
החן זה דורו של משה והבל היופי זה דורו של חזקיה ד"א שקר החן זה דורו
של משה ויהושע והבל היופי זה דורו של חזקיה יראת יי' היא תתהלל זה
דורו של רבי יהודה בר אלעאי אמרו עליו על דורו של רבי יהודה בר אלעאי שהיו
ששה תלמידים מתכסים בטלית אחת ועוסקין בתורה ׃ כה ת"ר
מקום שנהגו נשים לצאת אחר המטה יוצאות לפני המטה יוצאות רבי יהודה
אומר לעולם נשים לפני המטה יוצאות שכן מצינו בדוד שיצא אחר מטתו
של אבנר שנ' והמלך דוד הולך אחר המטה א"ל לא היה הדבר אלא לפייס את
העם ונתפייסו שהיה דוד יוצא מבין האנשים ונכנס לבין הנשים ויוצא מבין
הנשים ונכנס לבין האנשים שנ' וידעו כל העם וכל ישראל כי לא היתה מהמלך
להמית את אבנר דרש רבא מ"ד ויבא כל העם להברות את דוד וקריינן להכרות
בתחלה להכרותו ולבסוף להברותו א"ר יהודה א"ר מפני מה נענש אבנר מפני
שהיה לו למחות בשאול ולא מיחה רבי יצחק אמר מיחה ולא נענה ושניהם
מקרא אחד דרשו ויקונן המלך אל אבנר ויאמר הכמות נבל ימות אבנר ידיך לא
אסורות ורגליך לא לנחשתים הוגשו מ"ד לא מיחה ה"ק מכדי ידך לא אסורות
ורגליך לא לנחשתים הוגשו מ"ט לא מחית כנפול לפני בני עולה נפלת
ומ"ד מיחה ולא נענה איתמוהי מתמה הכמות נבל ימות אבנר ידיך לא
אסורות ורגליך לא לנחשתים מכדי מחאי הוה מחית מ"ט כנפול בני עולה
נפלת למ"ד מיחה אמאי איענש א"ר נחמן בר יצחק שעכב מלכות בית דוד
שתי שנים ומחצה ׃ כו רבי יוסי אומר כל האומר בפרשת רגלי

חלין

סנהדרין פרק שני

מלך מותר בן רבי יהודה אומר לא נאמרה פרשה זו אלא כדי לאיים
עליהם שנ' שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך וכן היה רבי י
יהודה אומר שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם
מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה רבי נהוראי
אומר לא נאמרה פרשה זו אלא כנגד תרעומתן שנ' ואמרת אשימה עלי מלך
תניא ר' א' אומר זקנים שבדור כהוגן שאלו שנ' תנה לנו מלך לשפטנו אבל שמואל א ח
עמי הארץ שבהם קלקלו שנ' והיינו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכנו שם
ויצא לפנינו תניא אידך רבי יוסי אומר שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן
לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו שלעמלק ולבנות להם בית
הבחירה ואיני יודע איזה תחלה כשהוא אומר כי יד על כס יה מלחמה
ליי' בעמלק הוי אומר לה עמיד להם מלך בתחלה ואם והין כסא אלא מלך
שנ' וישב שלמה על כסא יי' למלך ועדיין איני יודע אם להכרית זרעו
של עמלק תחלה ואם לבנות בית הבחירה כשהוא אומר והניח יי' לכם דה"א כב
מכל אויביכם והיה המקום אשר יבחר יי' הוי אומר להכרית זרעו
של עמלק תחלה וכן בדוד הוא אומר ויהי כי ישב המלך דוד בביתו
ויי' הניח לו מסביב וכתיב ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי שמואל ב
יושב בבית ארזים" שם

כג אמר ר"ל בתחלה מלך שלמה על
העליונים שנ' וישב שלמה על כסא יי' ולבסוף מלך על התחתונים שנ'
כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה רב ושמואל חד אמר דה"א
תפסח בסוף העולם ועזה בסוף העולם וחד אמר תפסח ועזה בהדי מלכים א ד
הדדי הוו יתבי וכשם שמלך על תפסח ועל עזה כך מלך על כל העולם
כולו ולבסוף לא מלך אלא על ישראל שנ' אני קהלת הייתי מלך על ישראל קהלת א
ולבסוף לא מלך אלא על ירושלם שנ' דברי קהלת בן דוד מלך בירושלם שם
ולבסוף לא מלך אלא מטתו שנ' הנה מטתו של שלמה ולבסוף לא
מלך אלא על מקלו שנ' מה יתרון לאדם בכל עמלו וכתיב זה היה שיר השירים ג
חלקי מכל עמלי רב ושמואל חד אמר מקלו וחד אמר גונדו הדר קהלת א
או לא הדר רב ושמואל חד אמר הדר וחד אמר לא הדר מאן דאמר שם
לא הדר מלך והדיוט ומאן דאמר הדר מלך והדיוט ומלך".

כח לא ירבה לו נשים על יח מנל' שנ' ויולדו לדוד
בנים בחברון ויהי בכורו אמנון לאחינועם היזרעאלית ומשנהו כלאב שמואל ב ג
לאביגיל והג' אבשלום בן מעכה והרביעי אדוניה בן חגית והה' שפטיה בן
אביטל והו' יתרעם לעגלה אשת דוד אלה ילדה לדוד בחברון וכתיב
ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה כהנה שית וכהנה שית הוו
תמני סרי והא הוה מיכל אמ' עגלה זו מיכל ולמה קרא שמה שם יב
עגלה שחביבה עליו כעגלה וכה"א לולי חרשתם בעגלתי וכי הוו שופטים יד
למיכל

סנהדרין פרק ב׳

למיכל בני והכתיב ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה שמא׳ בו
א״ר חסדא עד יום מותה לא היה לה ביום מותה הוה לה מכדי כולהו
היכי קא חשיב להו בחברון ואלו מעשה דמיכל בירושלם הוה דכתיב
ומיכל בת שאול נשקפה בעד החלון ותרא את המלך דוד מפזז ומכרכר שם
לפני יי ותבז לו בלבה וא״ר יהודה ואי תימא רבי יוסי שקליתם מוכר
למשרפסא לא אימנא עד מותה מעשה הוה לה מכאן ואילך לא היה לה והבת
ויקח דוד עוד פילגשים ונשים בירושלם למלוי שמונה עשרי מאי שם ה
נשים ומאי פילגשים א״ר יהודה א״ר נשים בכתובה ובקדושין ופילגשים
בלא כתובה ובלא קדושין א״ר יהודה א״ר ארבע מאות ילדים היו לו לדוד
כולן בני יפת תואר היו ומגדלי בלורית היו וכלן יושבין בקרונות של זהב
ומהלכים בראשי גייסות היו והם בעלי אגרופין של בית דוד א״ר יהודה
תמר בת יפת תואר הותה שנ׳ דבר נא אל המלך כי לא ימנעני ממך שם יג
ואו״סד בת נשואים היא אחתיה מי הות שריא לה אלא ש״מ בת יפת
תואר היתה ולאמנון ריע ושמו יונדב בן שמעה אחי דוד ויונדב איש שם
חכם א״ר יהודה א״ר איש חכם לרשעה ויאמר אליו מדוע אתה ככה דל
בן המלך ויאמר לו מדוע שכב על משכבך ותתחל ותקח המשרת
ותצוק לפניו א״ר יהודה א״ר שעשתה לו מיני טיגון וישנאה אמנון
שנאה גדולה מ״ט א״ר יצחק נימא נקשרה לו ועשאתו כרות שפכה
ומי נקשרה לו איהי מאי עבדה אלא אימא קשרה לו נימא ועשאתו
כרות שפכה איני והא דרש רבא מאי דכתיב ויצא לך שם בגוים יחזק׳ טז
ביפיך שאין להם לבנות ישראל לא בית השחי ולא שערות הערוה שאני
תמר דבת יפת תואר הואי ותקח תמר אפר על ראשה ואת כתונת שמואל
הפסים אשר עליה קרעה תנא משמיה דרבי יהושע בן קרחה גדר ב יג
גדול גדרה תמר באותה שעה אמרו לבנות מלכים כך לבנות
הדיוטות עאכ״ו אם לצנועות כך לפרוצות עאכ״ו א״ר יהודה א״ר באותה
גזרו על הייחוד ועל הפנויה״ כ״ט ואדוניה בן חגית מתנשא מלכים א א
לאמר אני אמלוך א״ר יהודה א״ר מלמד שבקש להולמו ולא הולמתו
ויעש לו רכב ופרשים וחמשים איש רצים לפניו מאי רבותא א״ר יהודה שם
א״ר כולן נטולי טחול וחקוקי כפות רגלים היו״ ל׳ רב יהודה
רמי כתיב ויהי לשלמה ארבעים אלף ארות סוסים למרכבתו וכתיב מלכים א ה
ויהי לשלמה ארבעת אלפים ארות סוסים הא כיצד אם ארבעים אלף דה״ב ט
אצטבלאות היו כל אחד ואחד היו בו ארבעת אלפים ארות ואם ארבעת
אלפים אצטבלאות היו כל אחד ואחד היו בו מ׳ אלף ארות רבי יצחק רמי
כתיב אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה וכתיב ויתן שלמה את הכסף מלכים
בירושלם כאבנים א״ר כאן קודם שנשא שלמה את בת פרעה א״ר יצחק א י
בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים
והעלה שרטון ועליו נבנה כרך גדול שברומי״ לא וא״ר

יצחק

ואמר מכדי מה לא נתגלו טעמי תורה שהרי שתי מקראות נתגלו
טעמן ונכשל בהן גדול העולם כתיב לא ירבה לו נשים ואמר שלמה
אני ארבה ולא אסור וכתיב ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו
וכתיב ולא ירבה לו סוסים ואמר שלמה אני ארבה ולא אשיב וכת' ותצא
מרכבה ממצרים בשש" משנה מלך כותבלו ספר תורה לשמו יוצא
למלחמה והוא עמו נכנס והיא עמו יושב בדין והוא עמו מיסב והיא כנגדו
שנ' והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו" גמרא א"ר חנא אמר רבא אע"ג
שהניחו לו לאדם אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו שנ' ועתה כתבו לכם את
השירה אותיביה אביי וכותב לו ס"ת לשמו ובלבד שלא יתגאה בשל אבותיו
מלך אין הדיוט לא צריכא לשתי תורות. וכדתניא וכתב לו את משנה כותב
לשמו שתי תורות אחד שהיא יוצאת ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו בבית
גנזיו אותה שיוצאת ונכנסת עמו עושה אותה כמין קמיע ותולה בזרועו
שנ' שויתי יי' לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט אינו נכנס בה לא לבית המרחץ
ולא לבית הכסא שנ' והיתה עמו וקרא בו מקום הראוי לקרות בו"

כ"ב אמר מר זוטרא ואי תימא מר עוקבא בתחלה ניתנה
תורה לישראל בכתב עברי ולשון הקדש חזרה ונתנה להם בימי עזרא בכתב
אשורית ולשון ארמי ביררו להן לישראל כתב אשורית ולשון הקדש והניחו
להדיוטות כתב ע[illegible]רית ולשון ארמית. מאן הדיוטות א"ר חסדא כותאי. מאי
כתב עברית א"ר חסדא כתב ליבונאה. תניא רבי יוסי אומר ראוי היה עזרא
שתנתן תורה על ידו לישראל אלא שקדמו משה במשה הוא אומר ומשה
עלה אל האלהים בעזרא הוא אומר הוא עזרא עלה מבבל מה עליה האמור
כאן תורה אף עליה האמור להלן תורה במשה הוא אומר ואותי צוה יי' בעת
ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים. בעזרא הוא אומר כי הכין עזרא לבבו
לדרוש את תורת יי' אלהיו ולעשות וללמד בישראל חוק ומשפט. ואע"פ שלא
ניתנה תורה על ידו נשתנה על ידו הכתב שנ' וכתב הנשתון כתוב ארמית
ומתורגם ארמית. וכתיב לא כהלין כתבא למקרי ופשרא להודעא למלכא
ומלמד שבאותו היום ניתן. וכתב את משנה התורה הזאת כתב הראוי להשתנות
למה נקראת אשורית שעלה עמהם מאשור. תניא רבי אומר בכתב זה
ניתנה תורה לישראל כיון שחטאו נהפך להן לרועץ כיון שחזרו בהן החזירו
להן שנ' שובו לבצרון אסירי התקוה גם היום מגיד משנה אשיב לך. למה
נקרא שמה אשורית שמאושרת בכתב. רבי שמעון אומר משום רבי אלעזר
בן פרטא שאמר משום רבי אלעזר המודעי כתב זה לא נשתנה כל עיקר
שנ' ווי העמודים מה עמודים לא נשתנו אף ווים לא נשתנו ואומר
ואל היהודים ככתבם וכלשונם מה לשונם לא נשתנה אף כתבם
לא נשתנה. אלא מה אני מקיים את משנה התורה הזאת לשתי תורות
אחת שיוצאה ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו בבית גנזיו אותה
שיוצאת ונכנסת עמו עושה אותה כמין קמיע ותולה בזרועו
שנ' שויתי יי' לנגדי תמיד. ואידך האי שויתי מאי דריש ביה ההוא

מיבעי

מיבעי ליה לכדרב חנא בר בזנא א"ר שמעון חסידא המתפלל צריך שיראה
עצמו כאילו שכינה כנגדו שנ' שויתי יי' לנגדי תמיד ולרבי שמעון דאמר כתב
זה לא נשתנה מאי לא כהלין כתבא למקרי א"ר בגימטריא איכתב להון
יטת יטת פת"ה אדך פוגה מט"ט מאי פריש להו מנא מנא תקל ופרסין מנא מנא
אלהא מלכותך והשלמה לך תקל תקלתא במאזניא והשתכחת חסיר
ופרסין פריסת מלכותך ויהיבת למדי ופרס ושמואל אמר ממתוס ננקפיה
אעטר ורבי יוחנן אנם אנם לקת ויספרוג רב אשי אמר נמא נמא קתל
פורסין. לב א"ר יעקב א"ר יוחנן אבישג מותרת לשלמה
ואסורה לאדוניה מותרת לשלמה דמלך הוה ומלך משתמש בשרביטו
של מלך ואסורה לאדוניה דהדיוט הוה אבישג מאי היא דכתיב והמלך
דוד זקן בא בימים ויאמרו לו עבדיו יבקשו וכתיב ויבקשו נערה יפה
וכתיב והנערה יפה עד מאד ותהי למלך סוכנת ותשרתהו אמרה ניסבן
אמר לה אסירה לי אמרה ליה חסרה לגנבא גבורה לשלמא נקיט אמ'
להו קראו לי לבת שבע וכתיב ותבא בת שבע אל המלך החדרה א"ר יהודה
א"ר באותה שעה קינחה בת שבע בשלש עשרה מפות. לד א"ר
שמעון בר אבא בוא וראה כמה קשים גירושים שהרי לדוד המלך התירו לו ליחוד
לא התירו לו לגרש א"ר אלעזר כל המגרש את אשתו ראשונה אפלו מזבח
מוריד עליו דמעות שנ' וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח יי'
וכתיב ואמרתם על מה וגו' והיא חברתך ואשת בריתך א"ר יוחנן ואיתימא
רבי אלעזר אין אשתו של אדם מתה אלא א"כ מבקשין ממנו ממון ואין לו
שנ' אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך וא"ר יוחנן כל אדם
שמתה אשתו ראשונה כאלו חרב בית המקדש בימיו שנ' בן אדם הנני
לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה לא תספוד ולא תבכה ולא תבא דמעתך
וכתיב ואדבר אל העם בבקר ותמת אשתי בערב וכתיב ולא תבו-
דמעתך וכתיב הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם ומחמד עיניכם
א"ר אלכסנדרי כל אדם שמתה אשתו בימיו עולם חשך בעדו שנ' אור
חשך באהלו ונרו עליו ידעך ר' יוסי ברבי חנינא אמר פסיעותיו מתקצרות
שנ' יצרו צעדי אונו ר' אבהו אומר עצתו נופלת שנ' ותשליכהו עצתו.
אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן קשה לזווגם כקריעת ים סוף שנ' אלהים
מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות אל תקרי מוציא אסירים
בכושרות אלא במוציא אסירים אל תקרי בכושרות אלא בכי ושירות
איני והאמר רב יהודה א"ר ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת
ואומרת בת פלוני לפלוני לא קשיא הא בזווג ראשון הא בזווג שני
א"ר שמואל בר נחמן לכל יש תמורה חוץ מאשת נעורים שנ' ואשת
נעורים כי תמאס. מתני ליה רב יהודה לרב יצחק בריה אין אדם מוצא
קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנ' יהי מקורך ברוך ושמח מאשת
נעוריך אמר ליה כגון מאן אמר לו כגון אמך אוניהו מקרי ליה

רב יהודה לר' יצחק בריה ומנא אמר ר' מחות את האשה אשר היא מצודים וחרמים וגו' כגון מאן כגון אמך מיתקף תקיפה עבורו מיעבר במילי · אמר שמואל בר אוניא משמיה דרב גולם היא ואינה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי שנ' כי בועליך עושיך יי' צבאות שמו · תנא אין אשה מתה אלא למי שנהנה מכליו · אמר להו שתי שנ' וימת אלימלך איש נעמי ואין אשה מתה אלא לבעלה שנ' ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל ·

זה בורר פרק ג לה

תנוא כך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין לא היו חותמים על השטר אלא אם כן יודעין מי חותם עמהם ולא היו יושבין בדין אלא אם כן יודעין מי יושב עמהם ולא היו נכנסין בסעודה אלא אם כן יודעין מי מסב עמהם ·

לו אמר רבי אושעיא מאי דכתיב ואקח לי שני מקלות לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חובלים נועם אלו ת"ח שבארץ ישראל שמנעימין זה לזה בהלכה חובלים אלו ת"ח שבבבל שמחבלים זה לזה בהלכה ויאמר אלי אלה בני היצהר העומדים · יצהר אמר רבי יצחק אלו ת"ח שבא"י שנוחין זה לזה בהלכה כשמן זית ושנים זיתים עליה אלו ת"ח שבבבל שמרירין זה לזה בהלכה כזית · ואשא עיני וארא והנה שתים נשים יוצאות ורוח בכנפיהן ולהם כנפים ככנפי החסידה ותשאנה האיפה בין השמים ובין הארץ ואמר אל המלאך הדובר בי אנה מוליכות את האיפה ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי זו חנופה וגסות הרוח שירדו לבבל וגסות ואחת לכל העולם כלו אין לבבל נחות והאמר מר עשרה קבין יחוס ירדו לעולם תשעה נטלה עילם ויקא נמי דכתיב לבנות לה בית בארץ שנער ואשתכיב הוא דאשתכבו לעילם והאמר מר סימן לגסות הרוח עניות ועניות לבבל נחות מאי עניות עניות תורה דכתיב אחות לנו קטנה ושדים אין לה ואמר ר' יוחנן זו עילם שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמד · מאי בבל אמר ר' יוחנן בלולה במקרא בלולה במשנה בלולה בתלמוד · במחשכים הושיבני כמתי עולם אמר ירמיה זה תלמודה של בבל · אמר יהודה סתם יועץ פסול סתם גבאי כשר · אביי רבי זירא עבר סך שמו בא בחדרך כי הוה אתי רוש נהרא למתא כי הוה חזי דבק אמר להו כבוק אבא לנום בדא ובדא לנום אבא ונגנזן כולי עלמא כי אתי אמר מאן בעי כי ניחא נפשיה אמר שקולו תליסר מעי דצירו לי בסדינאי והדרו לה לגלויא תיתהן מיכיה ולא איצטריכן לי · לט רבי חייא בר זרנוקי ורבי שמעון בן יהוצדק קאזלי לעבר שנה בעסיא כ"ג בהן ריש לקיש אשתכל בהדייהו אמר איזיל אחזי היכי עבדי עובדא חזייה לההוא גברא דקא כריב אמר להן כהן וחרוש אמרו לו יכול לומר אגיסטין אני בתוכו · מי חזייה לההוא גברא דקא כסח כמדוי אמר יי כהן וזמר אמרו לו יכול לומר לעקל ביה הכא

אני

אני צייד אמר להו הלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות: הוא אמר להן ברישא
חוליא הא קאמינא אמר להו ברושא הא נמי לימרון אגיסטון אני בתוכן זה
הא אמר להו ברושא והדר אמר להו הרומאי שנו כאן משנה דרשו והשביעית
דתני אמרו טעונה הוא ירץ כי מטו להתם כליקו לאונדא שלבוה לדרגא
אתגליה אהאלקמיה דרבי יוחנן אל בני אדם החשודין על השביעית בשדין
לעבר שנה היך אמר לא קשיא לי מודי דהוה אגב דוצי בקר ודבני אחושבניהי
במוך הדין אמר לה דמוי התם הדור אומן ועבדוה להוה שתא הבא קשר
רשעים הוא וקשר רשעים אינן מן המנין א"ר יוחנן דהשקא כי אתו לקמיה
דרבי יוחנן אמרו ליה קרולן רשוי בקר ולא מהות ולא מודו אמר להן והוקרי
לבו רועי צאן מאי אמרו ליה"

לא תני קשר רשעים שבנא

הוה דריש בתליקי רבוותא חזקיה הוה דריש בחד סר רבוותא כי אתא
סנחריב וצר עלה דירושלם כתב שבנא פתקא שדא בגירא שבנא וסיעתו
השלימו חזקיה וסיעתו לא השלימו שנ' כי הנה הרשעים ידרכון קשת כוננו
חצם על יתר הוה קא מסתפי חזקיה אמר דלמא ח"ו כטייה דעתיה דהקב"ה
דאמרין קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר כלומר קשר רשעים הוא
וקשר רשעים אינו מן המנין הלך לא דוב לו קבר בקברי בית דוד בא נביא
ואמר לו מה לך פה ומי לך פה כי חצבת לך פה קבר הנה ה' מטלטלך טלטלה
גבר א"ר טלטולא דגברא קשה מדאתתא ועוטך עטה א"ר יוסי בר' חנינא
צניף יצנפך צנפה כדור אל ארץ רחבת ידים תנא הוא בקש לעשות גדולה
לעצמו ואין נעשית אדונו לכך נהפך כבודו לקלון כי הוה נפיק איהו אתא
גבריאל אחדיה לדשא באפי משרייתא אמרו ליה משרייתך היכא אמר ליה מיהדרו
גזוסוס ואמרו ליה א"כ אחוכי קא מחייכת בן נקבוה בעקבו ותלאוהו בזנבי
סוסים והיו מגררין אותו על הקוצים ועל הברקנים א"ר לעזר שבנא בעל הנאה
היה כתיב הכא לך בא אל הסכן יכתיב התם ותהי לו סוכנת"

כי השתות יהרסון צדיק מה פעל רב יהודה ורב עינא חד
אמר לו חזקיה וסיעתו נהרסין צדיק מה פעל וחד אמר לו בית המקדש נהרס
צדיק מה פעל ועולא אמר לו מה שבותיו של אותו אינם נהרסות צדיק מה
פעל כ אלמא למר לו מחשבותיו של אותו רשע היינו דכתיב כי השתות והרסון
כמשמע שנ' וישת דוד את הדברים האלה אל לבו ולמ"ד בית המקדש כמאי
דתנן אבן היתה שם מימות נביאים הראשונים ושתייה היתה נקראת לא למ"ד
חזקיה וסיעתו היכא משכחן צדיקים דאוקדו שתות דכתיב כי לינו מצוקי ארץ
וישת עליהם תבל ומאן דאמר תהא הפלא עצה הגדיל תושיה א"ר חנין למה
נקרא שמה תושיה מפני שהיא מתשת כחו של אדם ד"א תושיה דבדיום שלוחיה
שהעולם מושתת עליהם"
אמר עולא מחשבה מועלת
אפי' לדברי תורה שנ' הפר מחשבות ערומים ולא תעשנה ידיהם תושיה

אמר

אמר רבה רם עצומים לשרנה היכה מועלת של רבית מחשבות בלב איש תה' יט
ועצת ייי היא תקום בזה שישבה דברי ייי היא תקום לעולם ׃ מ״ג לא
יומתו אבות על בנים וגו׳ ת״ל אם ללמד שלא יומתו אבות בעון בנים ובנים
בעון אבות הרי כבר נאמר איש בחטאו יומתו לא לא יומתו אבות על בנים
בעדות בנים ובנים בעון אבות ולא והכתיב פוקד עון אבות על בנים התם
כשאוחזין מעשה אבותם בידיהם כדתניא אף בעונות אבותם אתם ימקו
כשאין אוחזין כשהוא אומר איש בחטאו יומתו הרי כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם אתה אומר כשאוחזין או אינו לא
אבותיהן בידיהן וכשאין אוחזין לא והכתיב וכשלו איש באחיו איש בעון
אחיו מלמד שכולם ערבים זה לזה התם שהיה בידם למחות ולא מיחו ׃
מ״ד מאיימין על העדים היכי אמרינן
להו נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר אל רבא וכלי למימר
שבטני הוה כנא והבנא דהוונא לא חלף אמר רבא אמרינן להו מפיץ וחרב וחץ שנון איש עונה ברעהו עד שקר אל רב אשי וכלי למימר משלי כ׳
שבטני הוה מותנא ותנוש בלא שניה לא שכיב אלא אר׳ אשי אמר לי נתן טס
בר מר זוטרא אמרי להו סהדי שקרו אאוגליותן גילי דכתיב והושיבו שני
אנשים בני בליעל נגדו ויעידוהו לאמר ברך נבות אלהים ומלך ׃ מלכים א כא
מ״ה אר׳ שמואל בר נחמן אר׳ יונתן מנין שאין טוענין למסית
מנחש הקדמוני דאר׳ שמלאי הרבה טענות היה לו לנחש לטעון ולא טען
ומפני מה לא טעו לו הקב״ה לפי שלא טען הוא מאי הוה ליה למימר
דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין דברי הרב שומעין ׃ אמר חזקיה
מנין שכל המוסיף גורע שנ׳ כי אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו
רב משרשיא אמר מהכא אמתים וחצי ארכו רב אשי אמר עשתי עשרה
יריעות ׃ מ״ו ההוא תלמודא דאפיק מלתא דאיתמר בי מדרשא
דרבי אמי בתר עשרין ותרתין שנין ואכרזה רבי אמי מני מדרשא
ואמרינן עליה דין גלי רזיא הוא ׃

אחד דיני ממונות נבק׳ מ״ז

ת״ר צדק צדק תרדוף הלך אחר בית דין יפה אחר רבי אליעזר ללוד אחר
ריב״ז לברור חיל ׃ תנא קול ריחים בבורני שבוע הבן שבוע הבן קול אור
הנר בברור חיל משתה שם ׃ מ״ט ת״ר צדק צדק תרדוף הלך אחר חכמים
לישיבה אחר רבי אליעזר ללוד אחר ריב״ז לברור חיל אחר רבי יהושע
לפקיעין אחר רבן גמליאל ליבנה אחר רבי עקיבא לבני ברק אחר רבי
מתיא לרומי אחר רבי חנינא בן תרדיון לסיכני אחר רבי יוסי לצפורי
אחר רבי יהודה בן בתירא לנציבין אחר רבי יהושע לגולה אחר רבי לבית
שערים אחר חכמים ללשכת הגזית ׃ מ״ח אחת דבר אלהים שתים זו שמענו תה׳ סב

מקיא

מקרא אחד יוצא לכמה טעמים ואין טעם אחד יוצא משני מקראות
דבי רבי ישמעאל תנא וכפטיש יפוצץ סלע מה פטיש זה מתחלק ירמיה כא
לכמה ניצוצות אף מקרא א' יוצא לכמה טעמים׃ מנ"ט קח
את ראשי העם והוקע אותם אם העם חטאו ראשי העם מה חטאו
א"ר יהודה. א"ר אמ' לו הקב"ה למשה חלק עליהם בתי דינין מאי טעמא
אי לימא שאין דנין שנים ביום אחד והאמר רב חסדא לא שנו אלא בשתי
מיתות אבל במיתה אחת דנין אלא כדי שישוב חרון אף מישראל׃
נ' אמר רבי אלעזר כל תענית שמלינין בה צדקה כאלו שופך
דמים שנ' צדק ילין בה ועתה מרצחים והני מילי בריפתא ובתמרי
אבל זוזי וחיטי ושערי לית לן בה׃ נ"א שררך אגן הסהר אל שיר השירים
יחסר המזג שררך זו סנהדרין למה נקרא שמה שררך שהיא יושבת בטבורו
של עולם אגן שהיא מגינה על כל העולם כולו׃ הסהר שהיתה דומה
לסהר אל יחסר המזג שאם הוצרך אחד מהם לצאת רואים אם יש שם
עשרים ושלשה כנגד סנהדרי קטנה יוצא ואם לאו אינו יוצא׃ בטנך שם
ערמת חטים מה ערימת חטים הכל נהנין ממנה אף סנהדרין הכל
נהנין מטעמיהן׃ סוגה בשושנים שאפלו כסוגה של שושנים לא יפרצו שם
בהן פרצות והיינו דא"ל ההוא מינא לרב כהנא אמריתו נדה שרי לייחודי
בהדי גברא אפשר אש בנעורת ואינה מהבהבת א"ל התורה העידה עלינו
סוגה בשושנים שאפלו סוגה בשושנים לא יפרצו בהן פרצות ריש לקיש
אמר מהכא כפלח הרמון רקתך אפלו ריקנין שבך מלאים מצות כרמון
רבי זירא אמר מהכא וירח את ריח בגדיו אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו ואפלו
שבהם יש בהם ריח׃ הנהו בריוני דהוו בשיבבותיה דרבי זירא דהוה
מקרב להו כי היכי דנהדרו בתשובה והוו קפדי רבנן כי נח נפשיה דרבי
זירא אמרו עד האידנא הוה חריכא קטינא שקי דהוה בעי עלן רחמי
השתא מאן בעי עלן רחמי הרהרו בלבייהו ועבדו תשובה׃

נב מתני' כיצד מאיימין את העדים על עידי נפשות
היו מכניסין אותן ומאיימין עליהם שמא תאמרו מאומד ומשמועה
עד מפי עד ומפי אדם נאמן שמא אי אתם יודעים שסופנו לבדוק אתכם
בדרישה ובחקירה והוו יודעין שלא כדיני ממונות דיני נפשות דיני
ממונות אדם נותן ממון ומתכפר לו דיני נפשות דמו ודם זרעיותיו תלויין
בו עד סוף העולם שכן מצינו בקין שהרג את אחיו שנ' קול דמי אחיך
צועקים אלי אינו אומר דם אחיך אלא דמי אחיך דמו ודם זרעיותיו ד"א
דמי אחיך שהיה דמו מושלך על העצים ועל האבנים לכך נברא אדם בר
יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב
כאלו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים

עולם

עולם כולו ומפני שלום הבריות שלא יאמר אדם לחבירו אבא גדול
משלך ושלא יהו מינין אומרים הרבה רשויות בשמים ולהגיד גדולתו של הקב"ה
שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד וכולן דומין זה לזה ומלך מלכי
המלכים הקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואחד מהם אין
דומה לחבירו לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם ושמא
תאמרו מה לנו ולצרה זו והלא כבר נאמר והוא עד או ראה או ידע אם לא
יגיד ונשא עונו ושמא תאמרו מה לנו לחוב בדמו של זה והלא כבר
נאמר באבוד רשעים רנה: גמרא ת"ר כיצד מאומד אומר להם
שמא כך ראיתם שרץ אחר חבירו לחורבה ורצתם אחריו ומצאתם סייף בידו
ודמו מטפטף והרוג מפרפר אם כך ראיתם לא ראיתם כלום:
גמ' תניא אמר שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא ראיתי אחד
שרץ אחר חבירו לחורבה ורצתי אחריו וראיתי סייף בידו ודמו מטפטף והרוג
מפרפר ואמרתי לו רשע מי הרג לזה או אני או אתה אבל מה אעשה שאין
דמך מסור בידי שהרי אמרה תורה על פי שנים עדים יומת המת היודע מחשבות
יפרע מאותו האיש שהרג את חבירו אמרו לא זזו משם עד שבא נחש והכישו
ומת והאי בר נחש הוא והאמר רב יוסף וכן תני דבי חזקיה מיום שחרב
בית המקדש אע"פ שבטלה סנהדרין ארבע מיתות לא בטלו לא בטלו
והא בטלו אלא דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה או נופל מן
הגג או חיה דורסתו מי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו
מי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או לסטין באים עליו מי שנתחייב
חנק או טובע בנהר או מת בסרונכי אמרי ההוא חטא אחרינא הוה ביה
דאמר מר מי שנתחייב שתי מיתות בית דין נידון בחמורה: נ"ד א"ר
יהודה בריה דרבי חייא מלמד שעשה קין בהבל אחיו חבורות חבורות
פצעים פצעים שלא היה יודע מהיכן נשמה יוצאת עד שהגיע לצוארו:
וא"ר יהודה בריה דרבי חייא מיום שפתחה הארץ את פיה וקבלה לדמו של
הבל שוב לא פתחה שנ' מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק מכנף
הארץ ולא מפי הארץ איתיביה חזקיה אחוה ותפתח הארץ את פיה א"ל
לרעה פתחה לטובה לא פתחה וא"ר יהודה בריה דרבי חייא גלות מכפרת
עון מחצה מעיקרא כתיב והיית נע ונד ולבסוף כתיב וישב בארץ נוד:
נ"ה א"ר יהודה גלות מכפרת שלשה דברים שנ' כה אמר יי'
היושב בעיר הזאת ימות בחרב ברעב ובדבר והיוצא אל הכשדים והיתה
לו נפשו לשלל וא"ר יוחנן גלות מכפרת על הכל שנ' כה אמר יי'
כתבו את האיש הזה ערירי גבר לא יצלח בימיו כי לא יצלח מזרעו איש
יושב על כסא דוד ומושל עוד ביהודה ובתר דגלה כתיב ובני יכניה
אסיר שאלתיאל בנו אסיר שאסרתו אמו בבית האסורים שאלתיאל
שנשתלו אל שלא כדרך הנשתלין בימיו אין האשה מתעברת מעומד

והוא

והיה נתעברה מגימר דא שלתיאל שנשאל על אלהיו אל זרובבל
שנזרע בבבל ומה שמו נחמיה בן חכליה שמו·· כז יהודה
וחזקיה בני רבי חייא הוו יתבי בסעודתא קמיה רבי ולא הוו קאמרי
ולא מידי אמר להו אגברו חמרא אדרדקי כי היכי דלימרו מילתא
כיון דאיכניס פתחו ואמרו אין בן דוד בא עד שיכלו שתי בתי אבות
מישראל אלו הן ראש גולה שבבבל ונשיא שבארץ ישראל שנ׳ והיה
למקדש ולאבן נגף ולצור מכשול לשני בתי ישראל אמר להם בני
קוצים אתם מטילים לי בעיני אמר לו רבי חייא רבי אל ירע בעיניך
יין נתן בע׳ אותיות וסוד ניתן בע׳ אותיות נכנס יין יצא סוד א״ר חסדא
אמר מר עוקבא ואמרי לה א״ר חסדא דרש מרי בר מר מ״ד וישקוד ייי
על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ייי אלהינו משום דצדיק ייי וישקוד ייי
על הרעה ויביאה עלינו אלא צדקה עשה הקב״ה עם ישראל שהקדים
גלות צדקיהו ועוד גלות יכניה קיימת וכתיב ביה בגלות יכניה החרש
והמסגר אלף חרש כיון שפותחין הכל נעשו כחרשין מסגר כיון שסוגרין
בהלכה שוב אין פותחין ובמה הין אלף עולא אמר שהקדים שני שנים
לונושנתם א״ר אחא בר יעקב שמע מינה מהרה דמרי עלמא תמני
מאה וחמשין ותרתי הוו·· נג ת״ר אדם יחידי נברא מפני מה
שלא יהו מינין אומרים הרבה רשויות בשמים דא מפני הצדיקים ומפני
הרשעים שלא יהו צדיקים אומרים אנו בני צדיק ורשעים אנו בני רשע
דא מפני המשפחות שלא יהו משפחות מתגרות זו בזו ומה עכשיו
שנברא יחיד מתגרות זו בזו ומה עכשיו שנברא יחיד מתגרות אם נבראו
שנים עאכ״ו דא מפני הגזלנים ומפני החמסנים ומה עכשיו שנברא
יחידי גוזלין וחומסין נבראו שנים עאכ״ו·· כח ולהגיד גדולתו
של מלך מלכי המלכים הקב״ה שאדם טובע כמה מטבעות בחותם
אחד וכולן דומין זה לזה אבל הקב״ה טבע כל אדם בחותמו של אדם
הראשון ואין אחד מהן דומה לחבירו שנ׳ תתהפך כחומר חותם ויתיצבו
כמו לבוש ומפני מה אין פרצופיהן דומין זה לזה שלא יראה אדם דירה
נאה ואשה נאה ויאמר שלי היא שנ׳ וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה
תשבר תניא היה רבי מאיר אומר בשלשה דברים אדם משתנה מחבירו
בקול במראה ובדעה בקול ובמראה משום ערוה ובדעה מפני הגזלנים
והחמסנים·· נט ת״ר אדם נברא בערב שבת ומפני מה
שלא יהו מינין אומרים שותף היה לו להקב״ה במעשה בראשית דא
שאם תזוח דעתו של אדם עליו אומרים לו יתוש קדמך במעשה בראשית
דא כדי שיכנס למצוה מיד דא כדי שיכנס לסעודה מיד משל למלך
בשר ודם שבנה פלטרין ושכללן והתקין סעודה ואח״כ הכניס אורחים
שנ׳ חכמות נשים בנתה ביתה טבחה טבחה שלחה נערותיה תקרא

חכמות

חכמות נשים בנתה זו מדתו של הקב"ה שברא את כל העולם
כלו בחכמה. חצבה עמודיה שבעה אלו שבעת ימי בראשית
טבחה טבחה מספה יינה אלו ימים ונהרות וכל צרכי עולם
אף ערכה שולחנה אלו אילנות. ושאים שלחה נערותיה תקרא
זה אדם וחוה על גפי מרומי קרת רבה בר בר חנה רמי כתיב
על גפי וכתיב על כסא בתחלה על גפי ולבסוף על כסא מי כתי
יסור הנה חסר לב אמרה לו אמר הקב"ה מי פתאו לזה אשה
אמרה לו דכתיב נואף אשה חסר לב היה רבי מאיר אומר אדם
הראשון מכל העולם כלו הוצבר עפרו שנ' גלמי ראו עיניך
כתיב עיני יי המה משוטטים בכל הארץ'' ס אר
אושעה משמיה דרב אדם הראשון גופו מבבל וראשו מא"י
ואיבריו משאר ארצות עגבותיו אר' יוחנן מאקרא דאגמא
אר' אחא ברבי חנינא שתים עשרה שעות הוי היום שעה
ראשונה הוצבר עפרו שניה נעשה גולם שלישית נמתחו איברין
רביעית נזרקה בו נשמה חמישית עמד על רגליו ששית קרא
שמות שביעית נזדווגה לו חוה שמינית עלו למטה שנים וירדו
ארבעה תשיעית נצטוה שלא לאכול מן האילן עשירית סרח אחת
עשרה נידון שתים עשרה נטרד והלך לו שנ' אדם ביקר בל ילין
אר' רמי בר חמא אין חיה רעה שולטת באדם אא"כ נדמה לו
כבהמה שנ' נמשל כבהמות נדמו'' ס"א אר' יהודה
אר' בשעה שבקש הקב"ה לבראות את האדם ברא כת אחת של
מלאכי השרת אמר להם רצונכם נעשה אדם בצלמנו אמרו
לפניו רבש"ע מה מעשיו אמר להן כך וכך מעשיו אמרו לפניו
רבש"ע מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו הושיט אצבעו
הקטנה ביניהם ושרפם וכן כת שנייה כת שלישית אמרה לפניו
רבש"ע הראשונים שאמרו לפניך מה הועילו כל העולם כלו שלך
הוא כל מה שאתה רוצה לעשות בעולמך עשה כיון שהגיעו
לדור המבול ואנשי דור הפלגה שמעשיהן מקולקלין אמרו
לפניו רבש"ע לא יפה אמרו ראשונים לפניך אמר להם עד זקנה
אני הוא ועד שיבה אני אסבול'' ס"ב אר' יהודה אר' אדם
הראשון בלשון ארמי סיפר שנ' ולי מה יקרו רעיך והיינו דאמר
ריש לקיש מ"ד זה ספר תולדות אדם מלמד שהראהו הקב"ה דור
דור ודורשיו דור דור וחכמיו כיון שהגיע לדורו של רבי עקיבא

שמח

ת"ל אט שמח בתורתו ונתענג במיתתו אמרו לו מה יקנו דעין הל' אבור
רב יהודה א"ר אדם הראשון מין היה ש"נ ויקרא יי' אלהים אל האדם ויאמר
לו איכה אין נטה לבך רבי יצחק אמר מושך בערלתו היה כתיב הכא
הושע ו והמה כאדם עברו ברית וכתיב התם את בריתי הפר רב נחמן אמר
כופר בעיקר היה כתיב הכא עברו ברית וכתיב התם את בריתי הפר
ואומר על אשר עזבו את ברית יי' אלהי אבותם ס"ב תנן התם
ר"א אומר הוי שקוד ללמוד תורה ודע מה שתשיב לאפיקורוס א"ר יוחנן
לא שנו אלא אפיקורוס גוי אבל אפיקורוס ישראל כל שכן דפקר טפי
א"ר יוחנן כל מקום שפקרו המינים תשובתן בצדן נעשה אדם בצלמנו
ואומר ויברא אלהים את האדם בצלמו הבה נרדה ונבלה שם שפתם
וירד יי' לראות את העיר ואת המגדל כי שם נגלו אליו האלהים ואומר
העונה אותי ביום צרתי כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כיי'
שמואל ב' ז אלהינו בכל קראינו אליו ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ אשר הלכו
[illegible] דניאל ז לו אלהים לפדות לו לעם עד די כרסון רמין ועתיק יומין יתיב הנך
למה לי כדרבי יוחנן דא"ר יוחנן אין הקב"ה עושה דבר אלא א"כ נמלך
בפמליא שלמעלה ש"נ בגזרת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאלתא
התינח כולהו עד די כרסון רמין מאי איכא אחד לו ואחד לדוד דתניא
אחד לו ואחד לדוד דברי ר' עקיבא א"ל רבי יוסי עקיבא עד מתי אתה
עושה שכינה חול אלא אחד לדין ואחד לצדקה קבלה מיניה או לא קבלה
מיניה ת"ש דתניא אחד לדין ואחד לצדקה דברי רבי עקיבא א"ל אלעזר
בן עזריה עקיבא מה לך אצל הגדה כלך אצל נגעים ואהלות אלא אחד
לכסא ואחד לשרפרף כסא לישב עליו שרפרף להדום רגליו א"ר נחמן
האי מאן דידע לאהדורי למינים כרב אידית ליהדר ואי לא לא ליהדר
אמר ההוא מינא לרב אידית כתיב ואל משה אמר עלה אל יי' עלה
אלי מיבעי ליה א"ל זהו מטטרון ששמו כשם רבו דכתיב כי שמי
בקרבו אי הכי נפלחו ליה כתוב אל תמר בו אל תמירני בו א"כ לא ישא
לפשעכם למה לי א"ל הימנותא בידן דאפילו בפרוונקא נמי לא קבליניה
דכתיב ויאמר אליו אם אין פניך הולכים א"ל ההוא מינא לרבי ישמעאל
בר' יוסי כתיב ויי' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת
יי' מאתו מבעי ליה א"ל ההוא כובס שבקיה אנא מהדרנא ליה דכת'
ויאמר למך לנשיו עדה וצלה שמען קולי נשי למך נשיי מבעי ליה
אלא משתעי ה"נ הכא נמי משתעי קרא הכי א"ל מנא לך הא מפרקיה
דר"מ שמיע לי דא"ר יוחנן כי הוה דריש ר"מ בפרקיה הוה דריש תלתא
שמעתא תילתא הגדתא תלתא מתלי וא"ר יוחנן שלש מאות
משלות שועלים היו לו לר"מ ואנו אין לנו אלא שלשה אבות אכלו בוסר ירמיה לא

ושניו

ושנוי בני תקהיה · מאזני צדק אבני צדק צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע
תחתיו ·· סד א״ל קיסר לרבן גמליאל אלהיכם גנב הוא דכתיב ויפל ייי
אלהים תרדמה על האדם ויישן א״ל ברתיה שבקיה דאנא מהדרנא ליה
א״ל תנו לי דוכוס אחד דאמר לה למה לך לסטין באו עלינו הלילה ונטלו
ממנו קיתון של כסף והניח לנו קיתון שלזהב אמר לה הלואי שיבא עלינו
בכל יום ולא יתר היה לו לאדם הראשון שנטלו ממנו צלע אחת ונתנו לו
שפחה לשמשו א״ל הכא דאמינא גר ליטשן ליה בהדיא דא״ל ליה אייתו
לי אומצא דבשרא אייתו לה אותבה תותי כהשא הכיוקתא אמרה ליה
אכול מהאי אמר לה מאיסא לי אמרה ליה אדם הראשון נמי אי הוה
שקילה בהדיה הוה מאיסא ליה · א״ל קיסר לר״ג ידענא אלהיכון מאי קא
עביד והיכן יתיב אותנגיד ואיתנח א״ל מאי האי אמר בן יחיד יש לי
בכרכי הים ושאלי געגועין עליו בעינא דתחזיה ליה כיהלי א״ל מי ידענא
היכא ניהו אמר ליה דאיסא בארעא לא ידעת דאיכא בשמיא ידעת
א״ל קיסר לר״ג כתיב מונה מספר לכוכבים מאי רבותא אנא מצינא
למימני כוכבי אייתי חבושי שדינהו באכבולא וקא מהדר להו א״ל
מנייהו א״ל אוקמנהו א״ל רקיעא נמי הכי הדרא איכא דאמרי הכי אמר
לי קיסר מנו לי כוכבי א״ל ר״ג אימא לי בפיך ושיניך כמה הוו שדא
ידיה לפומיה וקא מני להו אמר ליה דאיכא בפומך לא ידעת דאיכא
ברקיעא ידעת ·· סה א״ל קיסר לרבן גמליאל מי שברא הרים
לא ברא רוח מי שברא רוח לא ברא הרים שנ׳ כי הנה יוצר הרים ובורא
רוח אלא מעתה גבי אדם דכתיב ויברא וייצר הכי נמי מי שברא זה
לא ברא זה טפח על טפח ויש בו ב׳ נקבים ושני נקבים יש בו מי שברא
זה לא ברא זה שנ׳ הנוטע אזן הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט
א״ל אין א״ל ובשעת מיתה כולן נתפייסו א״ל ההוא המגושא לאמימר
מפלגך לעילאי דהורמיז מפלגך לתתאי דאהורמיז א״ל א״כ היכי שביק
ליה אהורמיז להורמיז לעבורי מיא בארעיה ·· סו א״ל
קיסר לרבי תנחום תא להוו כולן עלמא לעמא חד א״ל לחיי מיהו אנן
מהלינן לא מצינן נהוי כוותייכו אתון מהליתו והוו כוותן א״ל מימר
שפיר קאמרת מיהו כל דזכי למלכא לישדיוה לבי ברי שדיוה לבי ברי
ולא אכלוה א״ל ההוא מינא האי דלא אכלוה משום דלא כפין הוא
שדיוה לדידיה ואכלוה · א״ל קיסר לר״ג אמרותו כל בי עשרה שכינתא
שריא כמה שכינתא איכא קריה לשמעיה מחייה בהכתקיה א״ל אמאי
עייל שמשא בביתא א״ל קיסר שמשא אכולי עלמא ניחא א״ל
ומה שמשא דהוא חד מן אלפא אלפי רבוון דשמשי קמי קב״ה ניחא לכולי
עלמא שכינתא דקב״ה עאכ״ו ·· סז א״ל ההוא מינא

לרבי

לרבי אבהו אלהיכון גחכן הוא דקאמר ליה ליחזקאל שכב על צדך ה
השמאלי וכתיב ושכבת על צדך הימנית אדהכי והכי אתא ההוא
תלמידא א"ל מ"ט דשביעתא א"ל השתא אמינא לכו מלתא דשויא
לתרווייהו א' הקב"ה זרעו שש והשמיטו שבע כדי שתדעו שהארץ שלי היא
והן לא עשו כן אלא חטאו וגלו מנהגו של עולם מלך בשר ודם שסרחה
עליו מדינה אם אכזרי הוא הורג את כולן אם רחמן הוא הורג חציין
אם רחמן מלא רחמים הוא מייסר את הגדולים שבהם ביסורין אף כך
הקב"ה מייסר את יחזקאל כדי למרק עונותיהן של ישראל. ס"א א"ל
ההוא מינא לרבי אבא אלהיכם כהן הוא דכתיב ויקחו לי תרומה כי קבריה
למשה במאי טביל אי תימא במיא והכתיב מי מדד בשעלו מים א"ל בנורא
טביל דכתיב כי הנה ה' באש יבא ומי סלקא טבילותא בנורא א"ל אדרבה
עיקר טבילותא בנורא הוא דכתיב כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש
וטהר כל אשר לא יבא באש תעבירו במים. א"ל ההוא מינא לרבי אבינא
כתיב מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ מאי רבותייהו אתון נמי ערביתו
בהדן דכתיב כל הגוים כאין נגדו א"ל מדידכו אסהידו עלן דכ' ובגוים
לא יתחשב. בדר"א דא"ר אלעזר מאי דכתיב טוב ה' לכל וכתיב טוב ה' לקויו
משל לאדם שיש לו פרדס כשהוא משקה את כלו כשהוא עודרו אינו
עודר אלא טובים שבהם. ס"ט ויעבור הרנה במחנה א"ר
אחא בר חנינא בעבור רשעים ליה באבוד אחאב בן עמרי רנה ומי חדי
הקב"ה במפלתן של רשעים והכתיב בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה'
כי טוב כי לעולם חסדו וא"ר יונתן מפני מה לא נאמר בהודאה זו כי טוב
לפי שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים דא"ר שמואל בר נחמן א"ר
יוחנן מ"ד ולא קרב זה אל זה כל הלילה באותה שעה בקשו מלאכי
השרת לומר שירה לפני הקב"ה אמר להן הקב"ה מעשה ידי טובעים
בים ואתם אומרים שירה לפני א"ר יוסי בר חנינא הוא אינו שש אבל
אחרים משיש דיקא נמי דכתיב והיה כאשר שש ה' וכתיב ישיש
ולא כתיב ישוש ש"מ מכיר. ע' והזונות רחצו א"ר
אלעזר למרק שתי חזיונות אחת של מיכיהו ואחד של אליהו במיכיהו
כתיב אם שוב תשוב בשלום לא דבר ה' בי באליהו כתיב במקום
אשר לקקו הכלבים את דם נבות רבא אמר זונות ממש אחאב איש
צונן היה ועשתה לו איזבל שתי צורות זונות במרכבתו כדי שיראה
אותם ויתחמם. ואיש משך בקשת לתומו ויכה רב אמר לתמו
רבא אמר לתמם ב' חזיונות אחד של מיכיהו ואחד של אליהו.
ע"א כתיב ויקרא אחאב אל עובדיהו אשר על הבית ועובדיה
היה ירא את ה' מאד מאי קאמר א"ר יצחק אמר ליה ביעקב כתיב נחשתי
ויברכני ה' בגללך וביוסף כתיב ויברך ה' את בית המצרי בגלל
יוסף וביתיה דההוא גברא לא קא מברך שמא לא ירא אלהים אתה

יצאת

סנהדרין פרק ה

ועדית בתקול ורמה ושובדיה הוה ירא את יי מאד וביתו של אחאב מלכים יח
איכו ר' יוחנן לפרבה אמר רבה גדול שנ' בעובדיה יותר ממה שנ' באברהם
אבינו דאלו באברהם לא כתיב מאד ובעובדיה כתיב מאד וא"ר יצחק מפני
מה זכה עובדיה לנביאות מפני שהחביא מאה נביאים במערה דכתיב
ויהי בהכרית איזבל את נביאי יי ויקח עובדיה מאה נביאים ויחביאם
חמשים חמשים מ"ש חמשים חמשים א"ר לעזר מיעקב למד והיה
המחנה הנשאר לפליטה רבי רבה אמר לפי שלא היתה המערה מחזקת
יותר מחמשים איש חזון עובדיה כה אמר יי אלהים לאדום אמר עובדיה
לאדום א"ר יצחק אמר הקב"ה יבא עובדיה שדר בין שני רשעים ולא למד
ממעשיהם ויתנבא על עשו שדר בין שני צדיקים ולא למד ממעשיהם
אמר אפרים מקשאה תלמידו של רבי מאיר משום ר"מ עובדיה גר
אדומי היה והיינו דאמרי אינשי מיניה וביה אבא ליזיל ביה נרגא

עב׳ ויך את מואב וימדדם בחבל השכב אותם ארצה וימדד
שני חבלים להמית א"ר שמעון בן יוחאי היינו דאמרי אינשי מיניה
וביה אבא ליזיל ביה נרגא כי אתא רב דימי אמר ירך מתוכה מסריחה
ויקח את בנו הבכור אשר ימלך תחתיו ויעלהו עלה על החומה רב ושמואל
חד אמר לשם שמים וחד אמר לשם ע"ז בשלמא למ"ד לשם שמים היינו דכתיב
ויהי קצף גדול על ישראל אלא למ"ד לשם ע"ז מאי ויהי קצף גדול על ישראל
כדרבי יהושע בן לוי דא"ר יהושע בן לוי רמי כתיב וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם
לא עשיתם וכתיב עשיתם כמתוקנין שבהם לא עשיתם אבל
כמקולקלין שבהן עשיתם ויסעו מעליו וישבו לארץ א"ר חנינא בר פפא
באותה שעה ירדו שונאיהם של ישראל למדרגה התחתונה והנערה יפה עד
מאד א"ר חנינא בר פפא עדיין לא הגיעה לחצי יופיה של שרה דכתיב עד
מאד ולא מאד בכלל

היו בודקין פרק ה׳ עג

א"ר אחא ברבי חנינא א"ר יוחנן כל המברך על החדש בזמנו כאילו מקבל
פני שכינה כתיב הכא החדש הזה וכתיב התם זה אלי ואנוהו תנא דבי
ר' ישמעאל אלמלא לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהם שבשמים
כל חדש וחדש דיים אמר אביי הלכך נימרינהו מעומד מרימר ומר
זוטרא מכתפי אהדדי ומברכי א"ל רב אחא לרב אשי במערבא מברכי
ברוך מחדש חדשים א"ל ההיא נשי דידן נמי מברכי א"ר כורב יהודה דא'
יהודה נמי אשר במאמרו ברא שחקים עד׳ כי בתחבולות
תעשה לך מלחמה א"ר חמא א"ר יוחנן במי אתה מוצא מלחמתה
של תורה במי שיש בידו חבילות של משנה קרי רב יוסף אנכשיה ותב
תבואות בכח שור

נגמר הדין פרק ששי עה

א"ר יהושע בן לוי כל הזובח את יצרו ומתודה עליו מעלה עליו הכתוב כאלו כבדו
להקב"ה

להקב"ה בשני עולמים בעולם הזה ובעוה"ב וכתיב זובח תודה יכבדנני
ואריב"ל בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקב"ה שבזמן שבהמ"ק קיים
אדם מקריב עולה שכר עולה בידו מנחה שכר מנחה בידו אבל מי שדעתו
שפלה מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב כל הקרבנות כלן שנ' זבחי אלהים
רוח נשברה ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת שנ' לב נשבר ונדכה אלהים
לא תבזה: שי רז שנה היה רחוק מבית הסקילה כעשר אמות
אומרים לו התודה שכן דרך כל המומתין מתודין שכל המתודה יש לו חלק
לעולם הבא שכן מצינו בעכן שא"ל יהושע בני שים נא כבוד לאלהי ישראל
ותן לו תודה ויען עכן את יהושע ויאמר אמנה אנכי חטאתי וכזאת וכזאת
ומנין שכפר לו וידויו שנ' ויאמר יהושע למה עכרתנו יעכרך י"י היום הזה
היום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא ואם אינו יודע להתודות
אומרים לו אמור תהא מיתתי כפרה על כל עונותי רבי יהודה אומר אם
היה יודע שהוא מזומם אומר תהא מיתתי כפרה על כל עונותי חוץ מעון
זה אמרו לו א"כ יהו כל אדם אומרים כן כדי לנקות עצמן:
גמ' ת"ר נא אין נא אלא לשון בקשה בשעה שאמר לו הקב"ה
ליהושע חטא ישראל אמר לפניו רבונו של עולם מי חטא א"ל הקב"ה
וכי דלטור אני לך הפל גורלות הלך והפיל גורלות ונפל הגורל על עכן
א"ל עכן יהושע בגורל אתה בא עלי אתה ואלעזר הכהן שני גדולי הדור
אתם אם אני מפיל עליכם גורל על אחד מכם הוא נופל א"ל בבקשה
ממך אל תוציא לעז על הגורלות שעתידה א"י שתתחלק בגורל שנ' אך
בגורל יחלק הארץ תן תודה א"ר רבינא שהודו שחדוה במלי א"ל כלום אני
מבקש ממך אלא הודאה תן לו תודה והכתיב ויען עכן את יהושע ויאמר
אמנה אנכי חטאתי לי"י אלהי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי א"ר אסי א"ר
חנינא מלמד שמעל עכן בשלש חרמים שנים בימי משה ואחד בימי
יהושע שנ' וכזאת וכזאת עשיתי רבי יוחנן אמר משום ר"א ברבי יהושע
חמשה ארבעה בימי משה ואחד בימי יהושע שנ' אנכי חטאתי וכזאת
וכזאת עשיתי ועד השתא מ"ט לא איענוש א"ר יוחנן משום ר"א ברבי
שמעון לפי שלא ענש על הנסתרות עד שעברו ישראל את הירדן:
כתנאי הנסתרות לי"י אלהינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם
למה נקוד על לנו ולבנינו ועל עי"ן שבעד מלמד שלא ענש על הנסתרות
עד שעברו את הירדן דברי רבי יהודה א"ל רבי נחמיה וכי ענש על
הנסתרות לעולם והלא כבר נאמר עד עולם אלא כשם שלא ענש על
הנסתרות כך לא ענש על עריות שבגלוי עד שעברו ישראל את הירדן אלא
דעכן מ"ט איענוש משום דהוו ידעי ביה אשתו ובניו חטא ישראל א"ר
אבא בן זבדא אע"פ שחטא ישראל הוא א"ר אבא היינו דאמרי אינשי
אסא דקאי ביני חלפי אסא שמיה ואסא קרו ליה וגם עברו את בריתי
אשר צויתי אותם וגם לקחו מן החרם וגם גנבו וגם כחשו וגם שמו

בכליהם

בכוליהם א"ר אלעא משום רבי יהודה בר מספרתא מלמד שעבר עכן על ה'
חמשה חומשי תורה שנ' ה' גם ואמ' אלעאי משום רבי יהודה בר מספרתא עכן
מושך בערלתו היה כתיב הכא וגם עברו את בריתי וכתיב התם את בריתי הפר
פשיטא מהו דתימא במצות גופיה לא פקר קמ"ל וכי עשה נבלה בישראל
א"ר אבא בר זבדא מלמד שבעל עכן נערה המאורסה כתיב הכא וכי עשה
נבלה בישרא' וכתיב התם כי עשתה נבלה בישראל פשיטא מהו דתימא ולוקמיה
לא פקר נגשיה קמ"ל רבינא אמר דנה כנערה המאורסה דסקילה א"ל ריש
גלותא לרב כהנא כתיב ויקח יהושע את עכן בן זרח ואת בניו ואת בנותיו
אם הוא חטא בניו ובנותיו מה חטאו א"ל ולטעמיך אם הוא חטא כל ישרא'
מה חטאו דכתיב וכל ישרא' עמו אלא לרדותן הכא נמי כדי לרדותן
וישרפו אותם באש ויסקלו אותם באבנים בתרתי אמר רבינא [illegible] לשריפה
לשריפה הראוי לסקילה לסקילה [illegible] בשלל אדרת אחת ומאתים שקלים
[illegible] דאמר [illegible] שמואל אמר [illegible] ויציקום לפני יי'
אמר רב נחמן [illegible] וישכם לפני המקום אמר לפניו רבונו של עולם [illegible]
דכתיב ויכו מהם אנשי העי כשלשים וששה איש ותניא [illegible] ששה ושלשים דברי
רבי יהודה א"ל רבי נחמיה וכי כתיב ששה ושלשים והלא לא נאמר אלא כשלשים
וששה איש זה יאיר בן מנשה ששקול כרובה של סנהדרין [illegible] אמר
נחמן א"ר [illegible] תחנונים ידבר רש ועשיר יענה עזות תחנונים ידבר רש זה משה
ועשיר יענה עזות זה יהושע מ"ט [illegible] משום דכתיב ויציקום לפני יי' [illegible]
רב נחמן בר יצחק [illegible] לפני המקום אמר [illegible] לא [illegible] הכי [illegible]
[illegible] ויתפלל [illegible] מלמד שעשה
שבעה גלילות עם קינן [illegible] לפני המקום אמר לפניו [illegible]
[illegible] דכתיב ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף [illegible] תמצא
למה העברת העביר את העם הזה את הירדן ולו הואלנו ונשב בעבר הירדן
ויאמר יי' אל יהושע קום לך [illegible] שלא אמר לו הקב"ה [illegible]
[illegible] בעברכם את הירדן תקימו ואתם [illegible]
[illegible] כאשר צוה יי' את משה עבדו כן צוה משה
את יהושע וכן עשה יהושע לא הסיר דבר מכל אשר צוה יי' את משה [illegible]
[illegible] קום לך אמר לו אותה גרמת להם והיינו דקא א"ל [illegible] במדבר
[illegible] ולמלחמה [illegible] שלפה [illegible] לכם
ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא [illegible] ויאמר [illegible]
[illegible] ויפל יהושע אל פניו ארצה וישתחו היכי עביד הכי והאמר רבי יוחנן
אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בלילה חיישינן שמא שד הוא [illegible]
[illegible] אמש בטלתם תמיד של בין הערבים ועכשיו בטלתם תלמוד תורה
[illegible] על איזה מהם באת [illegible] עתה באתי מיד וילן יהושע בלילה ההוא בתוך
העמק [illegible] מלמד שלן בעומקה של הלכה אמר שמואל בר אוניא [illegible]

דרב גדול תלמוד תורה יותר מהקרבת תמידין של ב״ה כהני״
כ״א אמר ליה אביי לרב דימי ותמוהו היכי במערבא במאי מוקמיהו
ליה אל תצא לריב מהר פן מה תעשה באחריתה בהכלים יותר ריבך
ריב את רעך וסוד אחר אל תגל בשעה שאמר הקב״ה ליחזקאל לך אמור להם
לישראל אביך האמורי ואמך חתית אמרה רוח פרקליטא לפני הקב״ה רבש״ע אם
יבאו אברהם ושרה ויעמדו לפניך אתה אומר להם ומכלים אותם ריבך
ריב את רעך וסוד אחר אל תגל ומי אית ליה רשות כולי האי אין דאמר
יוסי בר חנינא שלש שמות יש לו פרקליט איטמון סיגרון״ פרקליט שמוסר
דברים כלפי מעלה איטמון שאוטם עונותיהן של ישראל סיגרון כיון שסוגר
שוב אינו פותח״ כ״ב היעלה שועך לא בצר א״ר אלעזר לעולם יקדים
אדם תפלה לצרה שאלמלא לא הקדים אברהם תפלה לצרה בין בית אל ובין
העי לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט ריש לקיש אמר כל המאמץ
עצמו בתפלה מלמטה אין לו צרים מלמעלה רבי יוחנן אמר לעולם יבקש
אדם רחמים שיהו הכל מאמצים את כחו ואל יהיו צרים מלמעלה״
כ״ג כתיב ובני זרח זמרי ואיתן והימן וכלכל ודרדע כלם חמשה
ואי כלם חמשה כולהו הם לשה״ב כתיב זמרי וכתיב עכן רב ושמואל חד
אמר עכן שמו ולמה נקרא שמו זמרי שעשה מעשה זמרי וחד אמר זמרי
שמו ולמה נקרא שמו עכן שעיכן עונותיהם של ישראל״
כ״ד בקרא לנקוד.
שמי ויקן את שמים כדי שלא להוציא לעז על בתי דינים ועל העדים ל״ב
מעשה באחד שיצא ליהרג אמר אם יש בי עון זה לא תהא מיתתי כפרה עלכל
עונותי ואם אין בי עון זה תהא מיתתי כפרה על כל עונותי ובית דין וכל ישראל
מנוקים והעדים לא תהא להם מחילה לעולם כששמעו חכמים לדבריו אמרו
להחזירו א״א שכבר נגזרה גזירה אלא יהרג וקולר תלוי בצואר העדים כל
במיני לא צריכא דקא הדר ביה וסהדי כי הדרי בהו מאי הוי נהי כיון שהגיד שוב
אינו חוזר ומגיד ולא צריכא דקא יהיב טעמא למילתיה כי ההוא מעשה
דבעיר מכסא״
כ״ה משנה כיצד תולין אותו ואם לן עובר עליו בלא תעשה
שנ׳ לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלהים תלוי
כלומר מפני מה זה תלוי מפני שבירך את השם ונמצא שם שמים מתחלל
א״ר מאיר בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני
מזרועי א״כ המקום מצטער על דמם של רשעים שנשפך ק״ו על דמם של
צדיקים ולא זו בלבד אלא כל המלין את מתו עובר בלא תעשה הלינו
לכבודו להביא לו ארון ותכריכין אינו עובר עליו ולא היו קוברין אותו בקברות
אבותיו אלא שתי בתי קברות היו מתוקנין לב״ד אחת לנהרגים ולנחנקים ואחת
לנסקלין ולנשרפין נתעכל הבשר מלקטין את העצמות וקוברין אותן במקומן
והקרובים באין ושואלין בשלום הדיינים ובשלום העדים כלומר שאין בלבנו
עליכם שדין אמת דנתם ולא היו מתאבלים אבל אוננין שאין אנינות אלא
בלב״ גמרא תניא א״ר מאיר משלו משל לשני אחים תאומים בעיר אחת
אחד מינוהו מלך ואחד יצא ללסטיות צוה המלך ותלאוהו כל הרואה אותו אומר

המלך

המלך תלוי זה המלך והורידוהו ·· כ״ן א״ר יוחנן משום רבי
שמעון בן יוחאי מנין למלין את מתו שעובר עליו בלא תעשה ת״ל כי קבור
תקברנו מכאן למלין את מתו שעובר בלא תעשה · א״ר יוחנן משום רשב״י
רמז לקבורה מן התורה מנין ת״ל כי קבור תקברנו מכאן רמז לקבורה מן התורה
א״ל שבור מלכא לרב חמא קבורה מדאורייתא מנא לכו אישתיק ולא אמר
ולא מידי א״ל רב אחא בר יעקב אימסר עלמא בידי דטפשאי איבעי ליה
למימר כי קבור דליעבדו ליה ארון תקברנו לא משמע ליה ודילמא מיקבר
צדיקי מנהגא בעלמא מדאקבריה רחמנא למשה דלא אשתני ממנהגא ·
ת״ש שמע וספדו כל ישראל וקברו אותו דלא אשתני ממנהגא · לא יספדו
ולא יקברו לדומן על פני האדמה יהיו דלשתנו ממנהגא · איבעיא להו
קבורה משום בזיונא הוא או משום כפרה הוא למאי נפקא מיניה דאמר
לא תקברוה להאיא גברא אי אמרת משום בזיונא הוא לאו כל כמיניה
אלא אי אמרת משום כפרה הוא הא אמר לא בעינא כפרה מאי ת״ש
מדאקבור צדיקי אי אמרת משום כפרה הוא צדיקי לכפרה צריכי אין
דכתיב כי אדם אין צדיק בארץ · ת״ש וספדו לו כל ישראל וקברו אותו אי
אמרת כי היכי דתהוי ליה כפרה הני נמי ליהוו כפרה ת״ש לא יספדו ולא
יקברו ולא תהוי להו כפרה ·· כ״ג איבעיא להו הספדא יקרא
דחיי הוא או יקרא דשכבי הוא למאי נפקא מינה דאמר לא תספדוה לההוא
גברא אי כמו לאמטי׳ מוורשין מאי ת״ש ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה
אי אמרת משום יקרא דחיי הוא משום יקרא דאברהם משהו לה לשרה
שרה נוחה ניחא לה כי היכי דנתיקר בה אברהם ת״ש וספדו לו כל ישראל
וקברו אותו ואי אמרת משום יקרא דחיי הוא הכי בני יקרא ניהו ניחא
להו לצדיקי דנתייקרו בהו אינשי ת״ש לא יספדו ולא יקברו אי אמרת
משום יקרא דחיי הוא תא כמו יספדו כי היכי דתהוי להו יקרא דחיי לאינש
לא ניחא להו דנתיקרו ברשיעא · ת״ש בשלום תמות ובמשרפות אבותיך
המלכים הראשונים אי אמרת יקרא דחיי הוא מאי נפקא ליה מיניה הכי ירמיה לד
קאמר ליה לתיקרו בך ישראל כי היכי דאתיקרו באבהתך · ת״ש [illegible] בעתין
ומאס זה חזקיה מלך יהודה שגורר עצמותיו של אביו במטה של חבלים ואי הל טו
יקרא דחיי היא מ״ט עביד הכי משום דתהוי כפרה לאביו ומשום כפרה דאביה
עשהו ליה ליקרא דכל ישראל ישראל בנפייהו ניחא להו דמתלי יקרייהו לבניה ··
ת״ש אמר להן רבי אל תספידוני בעיירות ואי אמרת יקרא דחיי הוא מאי
נפקא ליה מינה קסבר דלי ליתיקרו בי ישראל טפי פורתא · ת״ש אמר להן
דברי אל תספידוני · ת״ש רבי נתן אומר סימן יפה למת שנפרעין ממנו לאחר
מיתה מת שלא נספד ולא נקבר או שגררתו חיה או שהיו גשמים מזלפין
על מטתו זהו סימן יפה למת ש״מ יקרא דשכבא הוא ש״מ ·· כ״ח

אמר

מ"ב יג אמר רבי אחא בר חנינא מנין שאין קוברין רשע אצל צדיק דכת' ויהי הם
קוברים איש והנה ראו את הגדוד וישליכו את האיש בקבר אלישע א"ל רב
שם פפא ולמא לקיימי ויהי נא פי שנים ברוחך אלי א"ל אין הכי היינו דתניא על
רגליו עמד ולביתו לא הלך לא ויהי נא פי שנים היכי משכחת לה דאחיי א"ל
רבי יוחנן שרפא צרעת נעמן שהיא שקולה כמת דכתיב אל נא תהי כמת
וכשם שאין קוברין רשע אצל צדיק כך אין קוברין רשע חמור אצל רשע קל
כ"ט קבריה דרבאו שקלי מיה עפרא לאישתא בת יומא ואתו אמרו
ליה לשמואל אמר להו יאות עבדין קרקע עולם הוא וקרקע עולם אינה
שם כ"ג נאסרת דכתיב וישלך את עפרה אל קבר בני העם מקיש קבר בני העם לע"ז
מה ע"ז במחובר לא מיתסרא דכתיב אשר אתם יורשים אותם את אלהיהם
על ההרים הרמים אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם הכא נמי במחובר
לא מיתסר נ ת"ר הרוגי מלכות נכסיהן למלך הרוגי ב"ד
נכסיהן ליורשין רבי יהודה אומר אף הרוגי מלכות נכסיהן ליורשים אמרו
מ"א לרבי יהודה והלא כבר נאמר הנה בכרם נבות אשר ירד שם לרשתו אמר להן
כא בן אחי אביו היה וראוי ליורשו היה אמרו לו והלא הרבה בנים היו לו אמר להן
מ"ב ט דנהו ואת בניו הרג שנ' אם לא את דמי נבות ואת דמי בניו ראיתי ורבי
טו יהודה ההוא בנים הראויין לצאת ממנו בעלמא למ"ד נכסיהן ליורשים
שם למלך היינו דכתיב ברך נבות אלהים ומלך אלא למ"ד נכסיהן ליורשים למה לי
ולמה ולטעמיך אלהים למה לי אלא לאכעוסי מתח הכא נמי לאכעוסיה נתחא
ב בעלמא למ"ד נכסיהן למלך היינו דכתיב וינס יואב אל אהל ה' ויחזק בקרנות
המזבח וכתיב ויאמר לא אלא פה אמות לא למ"ד נכסיהן ליורשים מאי
נפקא לה מינה לחיי שעה נ"א וישב בניהו את המלך דבר
שם לאמר כה דבר יואב וכה ענני א"ל זיל אימא ליה תרתי לא תיגבין כהונא
גברא אקטלת ליה קבול לטותיה דלטייה אבוך אי לא שבקיה דליקום
בלטותיה דלטייה אבוך ויאמר לו המלך עשה כאשר דבר ופגע בו
ש"ב ג וקברתו א"ר יהודה א"ר כל קללות שקלל דוד את יואב נתקיימו בזרעו
של דוד יאל יכרת מבית יואב זב ומצורע ומחזיק בפלך ונופל בחרב
דה"ב י וחסר לחם זב מרחבעם דכתיב והמלך רחבעם התאמץ
לעלות במרכבה לנוס ירושלם וכתיב כל המרכב אשר ירכב עליו הזב
דה"ב כו טמא מצורע מעוזיהו א"ל דכתיב וכחזקתו גבה לבו עד להשחית
וימעל ביי' אלהיו ויבא אל מזבחיו להקטיר את מזבח הקטרת וכתיב
והצרעת זרחה במצחו מחזיק בפלך מאסא דכתיב רק לעת זקנתו חלה
את רגליו וא"ר יהודה א"ר שאחזו פודגרא א"ל מר זוטרא בריה דרב נחמן
לרב נחמן היכי דמי א"ל כמחט בבשר החי מנא ידע איבעית אימא מיחש הוה
חייש ביה ואיבעית אימא מרביה הוה גמיר לה ואיבעית אימא סוד יי' ליראיו ובריתו
להודיעם נופל בחרב מיאשיהו דכתיב ויורו המורים למלך יאשיהו וא"ר יהודה
א"ר שעשו כל גופו ככברה חסר לחם מיכניה דכתיב וארוחתו ארוחת

ירמיה נב
תמיד

תכריך כתנה לו א"ל יהודה אמ' הייגו דאמרי אינשי רגמא לנשא ולא יהא אן
מלסטא אתיוה ליואב דויגיה א"ל כגון קטלתיה לאבנר א"ל גואל הדם דעשאל
הואי נעשא רודף הוה א"ל הוה לו להצילו באחד מאבריו א"ל לא הוה יכיל
ליה א"ל השתא כוונת חמישית ביגליה דכתיב ויכהו אבנר באחרי החנית
אל החומש וא"ר יוחנן בדופן חמישית במקום שמרה וכבד תלויין באחד
מאיבריו לא יכול ליה אמרו ליה ניזיל לאבנר מ"ט קטלתיה לעמשא א"ל
עמשא מורד במלכות הוה דכתיב ויאמר המלך לעמשא הזעק לי איש
יהודה שלשה ימים ויזל עמשא להזעיק את יהודה ויותר אמרו ליה
עמשא אכין ורקין דרש אשכחינהו לייחד דפתיח להו במסכתא אמר כתיב
כל אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר תצונו יומת יכול
אפילו לדברי תורה ת"ל רק חזק ואמץ איהו אנביא מורד במלכות הוה
דכתיב והשמועה באה עד יואב כי יואב נטה אחרי אדוניה ואחרי אבשלום
לא נטה מאי לא נטה א"ר יהודה שבקש לנטות ולא נטה ומ"ט לא נטה
א"ר אלעזר עדיין לחלוחית של דוד קיימת רבי יוסי ברבי חנינא אמר
עדיין אפטגנוני של דוד קיימין דא"ר יהודה א"ר ארבע מאות ילדים היו
לו לדוד כולן בני יפת תואר היו ומגודלי בלורית היו ומהלכין בראשי
גייסות היו והן הן בעלי אגרופין של דוד ׃ צב ונלינא
דרבי אבא בר כהנא דא"ר אבא בר כהנא אלמלא דוד לא עשה יואב
מלחמה ואלמלא יואב לא עסק דוד בתורה דכתיב ויהי דוד עושה
משפט וצדקה לכל עמו משום דיואב על הצבא ומ"ט יואב על הצבא
משום דדוד עושה משפט וצדקה ויצא יואב מעם דוד וישלח מלאכים
אחרי אבנר וישיבו אותו מבור הסירה ודוד לא ידע מאי בור הסירה
א"ר אבא בר כהנא בור וסירה גרמו לו לאבנר שיהרג ויטהו יואב אל תוך
השער לדבר אתו בשלי א"ר יוחנן שדנו בדין סנהדרין א"ל מ"ט קטלתיה
לעשהאל עשהאל רודף הוה היה לך להצילו באחד מאבריו לא יכולת ליה
השתא בדופן חמישית איכוונת ליה באחד מאבריו לא יכלת ליה לדבר
אתו בשלי א"ר יהודה א"ר לדבר אתו על עסקי שלי ויכהו שם החומש
א"ר יוחנן בדופן חמישית מקום שמרה וכבד תלויין בה והשיב יי' את דמו על
על ראשו אשר פגע בשני אנשים צדיקים וטובים ממנו ויהרגם בחרב
טובים שהם דרשו אכין ורקין והוא לא דרש צדיקים שהן בפה ולא עשו
והוא באגרת ועשה ועמשא לא נשמר בחרב אשר ביד יואב א"ר יהודה א"ר
שלא חשדו ויקבר בביתו במדבר אטו ביתו מדבר הוא א"ר יהודה במדבר
כמדבר מופקר לכל אף ביתו של יואב מופקר לכל ד"א במדבר הזה
מה מדבר מנוקה מגזל ועריות אף ביתו של יואב מנוקה מגזל ועריות
ויואב יחיה את שאר העיר א"ר יהודה א"ר אפילו מוניני וצחנתא טעים
ברים להו׃

ארבע מיתות פרק ז

תניא היו רבי מאיר

סנהדרין פרק ז'

מסייע אומר מה ת"ל את אביה היא מחללת שאם היו נוהגין בה קדש נוהגין
בה חול כבוד נוהגין בו בזיון אומרים ארור שזו ילד ארור שזו גידל ארור שיצא
זה מחלציו א"ר אשי כמאן קרינן רשעה ואבלו לרשעה בר צדיקי כמאן כהני
תנאי·· משנה מצות הנשרפים ונותנין סודר קשה לתוך הרכה וכורך
על צוארו זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שפותח את פיו ומדליק את הפתילה
וזורקה לתוך פיו ויורדת לתוך מעיו וחומרכת את בני מעיו·· גמרא ת"ל
אתיא שריפה שריפה מעדת קרח מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים אף כאן
שריפת נשמה וגוף קיים ר"א אומר אתיא שריפה שריפה מבני אהרן מה
להלן שריפת נשמה וגוף קיים אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים מאן דיליף
מעדת קרח מנא לן דכתיב את מחתות החטאים האלה בנפשותם שנשמתן
נשרפה וגוף קיים ואידך ההוא שריפה על עסקי נפשותם כדריש לקיש דאמר ר"ל
מ"ד בחנפי לעגי מעוג חרק עלי שנימו בשביל חנופה שהחניפו לקרח על עסקי תל דה
לגימה חרק עליהן שר של גיהנם שניו ומאן דיליף מבני אהרן מנא ליה דכת'
וימותו לפני ה' כעין מיתה ואידך דיליף ההוא שריפה ממש הוא ומאי דכת'
וימותו דאתחיל בהו מבפנים כעין מיתה דתניא אבא יוסי בן דוסתאי אומר שני
חוטין של אש יצאו מבית קדש הקדשים ונחלקו לארבע ונכנסו שנים
בחוטמו של זה ושנים בחוטמו של זה ונשרפו והכתיב ותאכל אותם אתם
ולא בגדיהם·· בר וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך ונדב ואביהוא
מהלכין אחריהם וכל ישראל אחריהן א"ל נדב לאביהוא אימתי ימותו שני
זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור א"ל הקב"ה הנראה מי קובר את מי א"ר
פפא היינו דאמרי אינשי נפישי גמלי סבי דטעיני משכי דהוגני··
צה אמר ר"א למה ת"ח דומה לפני עם הארץ בתחלה דומה לו
לקיתון של זהב ספר עמו דומה לו לקיתון של כסף נהנה ממנו דומה
לקיתון של חרש כיון שנשבר שוב אין לו תקנה·· צו תניא כתיב ואשיזה
תשבנו באש ומה אוכלות שאין אוכלין ואין שותין ואין מריחין אמרה תורה
השחת שרוף וכלה הואיל ובא לאדם תקלה על ידן המתעה את חברו מדרכי
חיים לדרכי מות עאכו"·· צז ת"ר שבע מצות נצטוו בני נח דינין
וברכת השם וע"ז וגלוי עריות וש"ד וגזל ואבר מן החי רבי חדקא אומר
אף על הסירוס רבי שמעון אומר אף על הכשוף רבי יוסי אומר כל האמו'
בפרשת מכשף בן נח מוזהר עליו לא ימצא בך מעביר בנו ובתו וגו' כי תועבת
ה' כל עושה אלה ובגלל התועבות האלה ולא ענש הכתוב אא"כ הזהיר
ר"א אומר אף על הכלאים מותרים בני נח ללבוש כלאים ולזרוע כלאים
ואינן אסורין אלא בהרבעת בהמה והרכבת אילן מנא הני מילי א"ר יוחנן
דאמר קרא ויצו ה' אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל
ויצו אלו הדינין וכן הוא אומר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו

יצי

יהוה זו ברכת השם וכה״א ונוקב שם ה׳ מות יומת. אלהים זו ע״ז וכה״א לא יהיה לך
אלהים אחרים על פני. על האדם זו ש״ד וכה״א שופך דם האדם באדם דמו ישפך. לאמר זו ג״ע וכה״א
לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר. מכל עץ הגן
ולא גזל. אכול תאכל ולא אבר מן החי. כי אתא רבי יצחק תנא איפכא ויצו זו
ע״ז אלהים אלו הדינין. בשלמא אלהים אלו הדינין יתבת ונקרב בעל הבית אל האלהים
אלא ויצו זו ע״ז מאי משמע רב חסדא ורבי יצחק בר אבדימי חד אמר סרו מהר
סרו מהר מן הדרך אשר צויתים עשו להם וחד אמר מהכא עשוק אפרים רצוץ
משפט כי הואיל הלך אחרי צו יאדיינין בנינה איבקיו והתניא עשר מצות
נצטוו בני ישראל במרה שבע שקבלו עליהן בני נח והוסיפו עליהם דינין
שבת וכבוד אב ואם. דינין דכתיב שם שם לו חק ומשפט. שבת וכבוד אב
ואם דכתיב כאשר צוך ה׳ אלהיך וא״ר יהודה כאשר צוך במרה. א״ר נחמן אמר
רבה בר אבוה לא נצרכה אלא לעדה ועדים והתראה. אי הכי מאי והוסיפו עליהן
דינין. אלא אמר רבא לא נצרכה אלא לדיני קנסות. ורבנן הוספתו בדינין מיבעי ליה
א״ר אחא הי תנא תנא דבי מנשה היא דמפיק ד׳ ומעייל ב׳ דתנא דבי
מנשה שבע מצות נצטוו בני נח ע״ז וג״ע וש״ד וגזל ואבר מן החי וסירוס וכלאים.
רבי יהודה אומר אדם הראשון לא נצטוה אלא על ע״ז בלבד שנ׳ ויצו ה׳ אלהים על
האדם. רבי יהודה בן בתירה אומר אף על ברכת השם וי״א אף על הדינין.

ע׳ א״ר חנינא הסוטר לועו של ישראל כאילו סוטר לועו של שכינה שנ׳ היקבע
אדם אלהים. ואמר ר״ל המגביה ידו על חבירו אע״פ שלא הכהו נקרא רשע שנ׳ ויאמר
לרשע למה תכה רעך. הכית לא נאמר אלא למה תכה אע״פ שלא הכהו נקרא רשע.
זעירי אמר ר׳ חנינא נקרא חוטא שנ׳ אם לא לקחתי בחזקה וכתיב ותהי חטאת
הנערים גדולה מאד את פני ה׳. רב הונא אמר תקצץ ידו שנ׳ וזרוע רמה תשבר
רב הונא קץ ידא. רבי אלעזר אמר אין לו תקנה אלא קבורה שנ׳ ואיש זרוע לו הארץ.
וא״ר אלעזר לא נתנה קרקע אלא לבעלי זרועות שנ׳ ואיש זרוע לו הארץ. א״ר
עובד אדמתו ישבע לחם אם עושה אדם עצמו כעבד לאדמה ישבע לחם ואם
לאו לא ישבע לחם. צ״ח א״ר גוי ששבת חייב מיתה שנ׳ ויום ולילה
לא ישבותו ואמר מר אזהרה שלהם זו היא מיתתן. אמר רבינא לא נצרכה
אפילו בשני בשבת. א״ר יוחנן גוי שעוסק בתורה חייב מיתה שנ׳ תורה צוה לנו
משה מורשה לנו מורשה ולא להם. וליחשבה גבי שבע מצות. מ״ד מורשה
מיגזל קא גזיל לה. מ״ד מאורסה דינו כנערה המאורסה דבסקילה. מתיבי היה
רבי מאיר אומר מנין שאפילו גוי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול שנ׳ אשר יעשה
אותם האדם וחי בהם. כהנים לוים וישראלים לא נאמר אלא האדם הא למדת שאפילו
גוי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול. התם בשבע מצות דידהו. נ״ט א״ר
יהודה א״ר אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה דכתיב לכם יהיה לאכלה
ולכל חית הארץ ולא חית הארץ לכם. וכשבאו בני נח התיר להם שנ׳ כירק
עשב נתתי לכם את כל. יכול לא יהא אבר מן החי נוהג בו ת״ל אך בשר בנפשו דמו
לא תאכלו. מתיבי והוא כופה היה מאכילו לדבר הראוי לו. מאי לאו לאכילה. ורבים כגון
מלאכה כגון הא דר׳ יהודה בר חמא דרבי הנקוב בעצי ונסיכה מאי הם וכחיש
השמים מאי לאו לאכילה לא למלאכה. ושוכה בני מלאכה כגון הא דא״ר
רבא בר רב הונא דשמואלין ותרנגולין דר׳ יוסי ברבי יהודה מהו חש״ר

[illegible]

183

בכרכסיא מתיב רבא מאי שנא בעל אוב בזכור כמיתת מזכירות נדר דאמר כאדם שישאלו
בעצמותיו יעלה בו בתר דאביק בוה׳ ת״ש ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליכם אמר
אליהו היה מחזר על היהודים שבירושלים כעס ... מצא תינוק שהיה
תפוח ורעב מוטל באשפה אמר לו מאיזה משפחה אתה אמר לו ממשפחה פלונית אני אמר לו
כלום נשתייר מאותה משפחה אמר לו חוץ ממני אמר לו אם אני מלמדך דבר שאתה
חיה ... אמר לו אמור בכל יום שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד אמר לו הס
כי לא להזכיר בשם ה׳ שלא למדוהו אביו ואמו ... הוציא ... ומתחבקו ומנשקו
והתחבקה עד שנתבקעה כרסו ונפל ... ונפל הוא עליה לקיים מה שנ׳ ונתתי את
פגריכם על פגרי גלוליכם ... יזעקו בקול גדול ...
מאי אמר ר׳ יהודה ... כיון ... לכיתר ...
להיכלא וקלעו לעבודה זרה ... מרעיון ... כונו ...
והנחיה לו שלא לקבולי רברא לא איהו בעוני ולא אבוה בעוני עד ... בית ביומי
כורוא ... ר׳ יהודה ר׳ מעשה בנוי ... שהיה חולה ...
אמרה אם תעמוד ... כל עבודה זרה שבעולם עמדה
ונבעל לכל ע״ז שבעולם כיון שהגיעה לפעור שאלה לכומריו במה עובדים
לו ... אוכלין תרדין ושותין שכר ומריעין בפניו אמרה מוטב שאחזור
לחולי ולא אעבוד ע״ז כזו ... ישראל ... המנחשים
לבעל ... נאמר ... ואתם הדבקים בה׳ אלהיכם ... הדבוקים
בו ... במתניתא תנא המנחשים לבעל ... על ידי ... ואתם
הדבקים בה׳ אלהיכם חיים כולכם ... קב ... שאלה זו ששאל
טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא א״ל ומה יום מיומים א״ל ומה גבר מגוברין ...
דמרי ... שבת ... א״ל הכי ... לך מי יימר דהאידנא
שבתא א״ל נהר סבטיון יוכיח ובעל אוב יוכיח וקברו של אביו יוכיח שאינו
מעלה עשן בשבת א״ל ביזיתו ... קד תניא ודורש אל
המתים זה המרעיב עצמו והולך ולן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח
טומאה וכשהיה רבי עקיבא מגיע למקרא זה היה בוכה ומה המרעיב
עצמו כדי שתשרה עליו רוח טומאה שורה עליו רוח טומאה המרעיב
עצמו כדי שתשרה עליו רוח טהרה על אחת כמה וכמה אבל מה אעשה שעונותיכם
גרמו לכם שנ׳ עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם אמר רבא
אי בעו צדיקי ברו עלמא שנ׳ עונותיכם היו מבדילים רבא ברא גברא
שדריה לקמיה דרבי זירא הוה קא משתעי בהדיה ולא הוה קא מהדר
ליה א״ל מן חבריא את הדר לעפריך רבי חנינא ורבי הושעיא הוו יתבי
כל מעלי שבתא ועסקי בספר יצירה ומיברי להו עיגלא תילתא ואכלו ליה
קה ת״ר מעונן רשב״י המעביר ז׳ מיני זכור על העין וחכ״א זה
האוחז את העינים רבי עקיבא אומר זה המחשב עתים ושעות ואומר
היום יפה ליקח ת״ר מנחש זה האומר פתו נפלה מפיו מקלו נפלה מידו בנו
קורא לו מאחריו עורב קורא לו צבי הפסיקו בדרך נחש מימינו שועל משמאלו
אל תתחיל בי שחרית היא ... מוצאי שבת הוא ת״ר לא תנחשו וכן לא
המנחשים בחולדה בעופות בדגים ובכוכבים קו ת״ר מכשף

אחד

אחד האיש ואחד האשה אם כן מה ת"ל מכשפה לא תחיה מפני שרוב נשים בכשו
מצויות בכשפים א"ר יוחנן למה נקרא שמן כשפים שמכחישין פמליא של
מעלה. אין עוד מלבדו א"ר חנינא אפילו לדבר כשפים ההיא איתתא דהוה קא
מהדרא למשקל עפרא מתותי כרעיה דרבי חנינא אמר לה אי מסתייעת זילי
עבידי אין עוד מלבדו כתיב איני והא"ר יוחנן למה נקרא שמן כשפים שמכחישין
פמליא של מעלה שאני רבי חנינא דנפיש זכותיה א"ר אייבו בר נגרי א"ר חייא
בר אבא בלטיהם אילו מעשה שדים בלהטיהם אלו מעשה כשפים וכה"א ואת
להט החרב המתהפכת אמר אביי דקפיד אמנא שד ודלא קפיד אמנא כשפים
אמר אביי הלכות כשפים כהלכות שבת יש מהן בסקילה ויש מהן פטור אבל
אסור ויש מהן מותר לכתחילה דרבי חנינא ורבי אושעיא כל מעלי שבתא הוו עסקי
בהלכות יצירה מיברו להו עגלא תילתא ואכלי לה א"ר אשי חזינא ליה לאבוה
דקרנא דנפיץ ... שיראי וגנדיריה ויאמרו החרטומים אל פרעה אצבע
אלהים היא אר"א מכאן שאין השד יכול לבראות בריה פחותה מכשעורה
רב פפא אמר האלהים אפילו כגמלא נמי לא מצי ברי האי מיכניף והאי
לא מכניף א"ל רב לרבי חייא לדידי חזי לי ההוא טייעא דשקליה לספסירא
ובייה לגמלא וטרף ליה בטבלא וקם א"ל לבתר הכי דם ופירתא מי הואי אלא
לא חזוא אחיזת עינים הוו זעירי איקלע לאלכסנדריא של מצרים זבן חמרא
כי מטא לאשקויי מיא אגמלא דאסקניתא אמרי ליה אי לאו זעירי
את לא הוה מהדרינן לך מי איכא דזבין מידי הכא ולא בדיק ליה אמיא רבי
ינאי איקלע לההיא אושפיזא אמר להו אשקיין מיא קריבו ליה שתיתא חזייה
דהוה מרחשן שפוותה שדא פורתא מיניה הוה עקרבא
אמר להון אנא שתאי מדידכו ואתון נמי שתו מדידי אשקיה הוה חמרא
רכביה סליק לשוקא אתא חברתה פשרה לה חזייה ומכשו דרכיב איתתא
בשוקא ויעל הצפרדע את"ל צפרדע אחת היתה השריצה ומלאת
כל ארץ מצרים כתנאי רבי עקיבא צפרדע אחת היתה ומלאה כל ארץ מצרים
א"ל ר' אלעזר בן עזריה עקיבא מה לך אצל הגדות כלה מדברותיך ולך אצל נגעים
ואהלות צפרדע אחת היתה שרקה להם והם באו דף תניא
כשחלה ר"א נכנסו רבי עקיבא וחביריו לבקרו הוא יושב בקינוף שלו והן
יושבין בטרקלין שלו ואותו היום ערב שבת היה ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ
תפלין גער בו ויצא כמנודה אמר להן לחבריו כמדומה אני שדעתו של אבא
נטרפה אמר להן דעתו ודעת אמו נטרפה היאך מניחין איסור סקילה ועוסקין
באיסור שבות כיון שראו חכמים שדעתו מיושבת עליו נכנסו וישבו לפניו
מרחוק ד' אמות אמר להם למה באתם אמרו לו ללמוד תורה באנו אמר להן
ועד עכשיו למה לא באתם אמרו לו לא היה לנו פנאי אמר להן תמה אני אם
ימותו מיתת עצמן אמר לו רבי עקיבא שלי מהו אמר לו שלך קשה משלהן
נטל שתי זרועותיו והניחן על לבו אמר אוי לכם ב' זרועותי שהן כשתי ספרי
תורה שנגללין הרבה תורה למדתי והרבה תורה לימדתי הרבה תורה למדתי ולא
חסרתי מרבותי אפילו ככלב המלקק מן הים הרבה תורה למדתי ולא חסרוני תלמידי
אלא כמכחול בשפופרת ולא עוד אלא שאני שונה שלש מאות הלכות בבהרת סח
עזה ולא היה אדם ששואלני דבר מעולם ולא עוד אלא שאני שונה שלש מאות

157

הלכות ואמרו לה שלשת אלפים הלכות בנטיעת קשואין ולא היה אדם שואלני בהן דבר מעולם חוץ מעקיבא בן יוסף פעם אחת אני והוא מהלכין היינו בדרך אמר לי רבי למדני בנטיעת קשואין אמרתי דבר אחד נתמלאה כל השדה קשואין אמר לי רבי למדתני נטיעתן למדני עקירתן אמרתי דבר אחד נתקבצו כולן למקום אחד אמרו לו הכדור והאמוס מהו אמר להם טהור ויצתה נשמתו בטהרה עמד רבי יהושע על רגליו ואמר הותר הנדר הותר הנדר למוצאי שבת פגעו בו רבי עקיבא בין קיסרי ללוד היה מכה בבשרו עד שדמו שותת לארץ פתח עליו בשורה ואמר אבי אבי רכב ישראל ופרשיו הרבה מעות יש לי ואין לי שלחני להרצותן ׃

בן סורר ומורה פרק ח

דורות הראשונים היו בני ח שנים

מנא לן אילימא מדכתיב הלא זאת בת שבע בת אליעם אשת אוריה החתי וכתיב אליעם בן אחיתופל הגילוני וכתיב וישלח ביד נתן הנביא ויקרא את שמו ידידיה בעבור ה' כי יומי מלכי וכת ויהי לשנתים ימים ויהיו גוזזים לאבשלום וכתיב ואבשלום ברח ויהי שם שלש שנים וכתיב וישב אבשלום בירושלים שנתים ימים ופני המלך לא ראה וכתיב ויהי מקץ מ' שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא ואשלמה את נדרי אשר נדרתי לה' בחברון וכת ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבוש את החמור וילך אל ביתו ואל עירו ויצו אל ביתו ויחנק וכת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ותניא כל שנותיו של דואג אינן אלא ל"ד ושל אחיתופל אינן אלא ל"ג כמה הוו להו תלתין ותלת דל שבע דהוה שלמה פש להו עשרין ושית דל תרתי שני דמעברתא פש להו עשרין וארבע אשתכח דכל חד וחד בתמני אוליד ממאי דלמא דכולהו בתשע הוליד ובת שבע הוליד בשית מתשעה אלא מהכא בריה הוה מדע דהא חזיא לה ולדה משעקה אלא מהכא דכתיב תולדת תרח תרח הוליד את אברם את נחור ואת הרן ואברם גדול מהרן מנחור שנה ונחור גדול מהרן שנה נמצא אברם קודם להרן ב' שנים וכתיב ויקח אברם ונחור להם נשים ואמר ר' יצחק יסכה זו שרה ולמה נקרא שמה יסכה שסוכה ברוח הקדש דכתיב כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה דא יסכה שהכל סוכין ביופיה וכתיב ויפל אברהם על פניו ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאה שנה יולד ושרה הבת תשעים שנה תלד ותיסברא שני אחסנה אולדה הרן לשנה בתמני אולדה ממאי דלמא מעיקרא קושטא הוה דהא מתניתין קא חשיב להו תדע דהא חשיב להו קרא דרך חכמתן דכתיב ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם את חם ואת יפת שם גדול מחם שנה וחם גדול מיפת שנה נמצא שם גדול מיפת שתי שנים וכתיב ונח בן שש מאות שנה והמבול היה מים על הארץ וכתיב אלה תולדות שם שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול בן מאה שנה בן מאה ותרתין שני הוה אלא דרך חכמתן קא חשיב להו אמר רב כהנא חדיתו לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא רמי אתי דכתיב את ניתו לה חין מהכא מתניתין לה ולשם ילד גם הוא אבי כל בני עבר אחי יפת הגדול שבאחיו אלא מהא בצלאל כלב בן חצרון וכלב בן יפונה יהודה וכת ותמת עזובה אשת כלב ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור וחור הוליד את אורי ואורי הוליד את בצלאל בצלאל בר כמה הוה בר תליסר שני דכתיב ויבאו כל החכמים העושים את כל מלאכת הקדש איש איש ממלאכתו אשר המה עושים ותניא שנה ראשונה עשה משה משכן שניה הקים משכן ושלח מרגלים וכתיב בן מ' שנה אנכי בשלח משה עבד ה' ועתה הנה אנכי היום בן פ"ה שנה כמה הוו להו דל ארביסר דבצלאל ותרי דמשכן פשו להו עשרין ושית דל תרתי שני דמעברתא גבורי אשתכח דכל חד וחד בתמני אוליד

קבו

חד תנין לא נבראין בכולם

אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים שנ' תנו שכר לאובד ויין למרי נפש
א"ר יצחק מ"ד אל תרא יין כי יתאדם אל תרא יין שמאדים פניהם של רשעים
בעוה"ז ומלבין פניהם לעוה"ב רבא אמר אל תרא יין כי יתאדם אל תרא יין שמביאין
דם. רב כהנא רמי כתיב תירש וקרינן תירוש זכה נעשה ראש לא זכה נעשה רש.
רבא רמי כתיב ישמח וקרינן ישמח זכה משמחו לא זכה משממהו והיינו דאמר
רבא חמרא וריחני פקחין. א"ר עמרם בריה דר"ש בר אבא א"ר חנינא מאי דכתיב למי אוי למי
אבוי למי מדונים למי שיח למי פצעים חנם למי חכלילות עינים למאחרים על היין
לבאים לחקור ממסך כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא האי קרא מאן דדריש
ליה מרישיה לסופיה מדריש ומסופיה לרישיה מדריש דרש עוברא גלילאה י"ג ווין
כתיבי ביין ויחל נח איש האדמה ויטע כרם וישת מן היין וישכר ויתגל וירא חם אבי
כנען ויגד לשני אחיו בחוץ ויקח שם ויפת את השמלה וישימו וגו' וילכו אחורנית
ויכסו את ערות אביהם ופניהם אחורנית וייקץ נח מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן
רב ושמואל חד אמר סרסו וחד אמר רבעו מ"ד סרסו מתוך שקללו ברביעי קללו
בעצמו ומ"ד רבעו גמר וירא וירא כתיב הכא וירא חם אבי כנען וכתיב התם וירא אותה
שכם בן חמור בשלמא למ"ד סרסו היינו דקללו ברביעי אלא למ"ד רבעו מאי שנא רביעי
נלטייה לדידיה בתרוייהו הוה. ויחל נח איש האדמה ויטע כרם א"ר חסדא אמר מר
עוקבא ואמרי לה א"ר מר עוקבא א"ר זכאי א"ל הקב"ה לנח נח לא היה לך ללמוד
מאדם הראשון שלא גרם לו אלא יין כמ"ד אותו אילן שאכל ממנו אדם הראשון גפן היה
דתניא ר"מ אומר גפן היה שאין לך דבר שמביא יללה לעולם אלא יין רבי יהודה אומר
חטה היה שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן רבי נחמיה
אומר תאנה היה שבדבר שנתקלקלו בו נתקנו שנ' ויתפרו עלה תאנה. דברי
למואל מלך משא אשר יסרתו אמו א"ר יוחנן משום רשב"י מלמד שכפאתו אמו על
העמוד ואמרה לו מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי מה ברי הכל יודעין שאביך
ירא שמים היה עכשיו יאמרו אמו גרמה לו ומה בר בטני כל הנשים של בית אביך
כיון שמתעברות שוב אינן רואות פני המלך ואני דחקתי ונכנסתי כדי שיהא לי בן
מזורז ומלובן ומה בר נדרי כל נשים של בית אביך היו נודרות ואומרות יהא לי בן
הגון למלכות ואני נדרתי ואמרתי יהא לי בן זריז וממולא בתורה והגון לנביאות
אל למלכים למואל אל למלכים שתו יין אל למלכים אמרה לו מה לך אצל
מלכים ששותין יין ומשתכרים ואומרים למה לנו אל ולרוזנים אי שכר מי שכל
רזי עולם נגלים לו ישתה יין וישתכר איכא דאמרי מי שכל רוזני עולם משכימין
לפתחו ישתה יין וישתכר. א"ר יצחק מנין שחזר שלמה והודה לאמו דכתיב כי בער
אנכי מאיש ולא בינת אדם לי כי בער אנכי מאיש מנח דכתיב ויחל נח איש
האדמה ולא בינת אדם לי זה אדם הראשון. קי"א א"ר זירא כל הישן
בבית המדרש תורתו נעשית לו קרעים קרעים שנ' וקרעים תלביש נומה.

קי"ב תניא רבי יהודה אומר אם לא היתה אמו שוה לאביו בקול
ובמראה ובקומה אינו נעשה בן סורר ומורה שנ' בקולנו ומדקול בעינן שוין מראה
וקומה נמי בעינן שוין. תניא א"ר שמעון וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי
לוג יין האיטלקי אביו ואמו מוציאין אותו לסקלו אלא לא היה ולא עתיד להיות
ולמה נכתב דרוש וקבל שכר. א"ר יונתן אני ראיתיו וישבתי על קברו. כמאן אזלא
הא דתניא עיר הנדחת לא היתה ולא עתידה להיות ולמה נכתבה דרוש וקבל שכר
[illegible] עיר הנדחת.

וכתב

סנהדרין פרק ח

[illegible] שלא יהבינן אלא תוך לחופה [illegible] ביון דהיבא מצוה לא אנסר [illegible]
דכתיב [illegible] לא נתנן אלהים [illegible] ואתן אני דאותיה וישבתי על תלה

קיב תניא ר' יוסי הגלילי אומר וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי
לוג יין האיטלקי אמרה תורה יצא לבית דין ויסקל אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה
[illegible] שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם
את הבריות אמרה תורה מוטב שימות זכאי ואל ימות חייב שמיתתן של רשעים הנאה
להם והנאה לעולם ולצדיקים רע להם ורע לעולם שקט לרשעים רע להם ורע לעולם
ולצדיקים הנאה להם והנאה לעולם יין ושינה לרשעים הנאה להם והנאה לעולם ולצדיקים
רע להם ורע לעולם פיזור לרשעים הנאה להם והנאה לעולם ולצדיקים רע להם ורע לעולם

קיד אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא באו
ושאלו לרופאים ואמרו אין לו תקנה עד שתבעל לו אמרו חכמים ימות ואל תבעל לו תעמוד
לפניו ערומה ימות ואל תעמוד לפניו ערומה תספר עמו מאחורי הגדר ימות ואל תספר
עמו מאחורי הגדר פליגי בה רבי יעקב בר אידי ור' שמואל בר נחמני חד אמר אשת איש היתה
וחד אמר פנויה היתה בשלמא למאן דאמר אשת איש היתה שפיר אלא למאן דאמר פנויה היתה מאי
כולי האי רב פפא אמר משום פגם משפחה רב אחא בריה דרב איקא אמר כדי שלא יהו
בנות ישראל פרוצות בעריות ולינסבה מינסב לא מייתבא דעתיה כדרבי יצחק דאמר רבי יצחק
מיום שחרב בית המקדש ניטלה טעם ביאה וניתנה לעוברי עבירה שנאמר מים גנובים ימתקו
ולחם סתרים ינעם

הנשרפין פרק ט

קטו אל תחלל את
בתך להזנותה [illegible] זה המשיא בתו לזקן רבי עקיבא אומר זה המשהא בתו
בוגרת אמר רב כהנא משום רבי עקיבא אין לך עני רשע ערום זה המשהא בתו בוגרת [illegible]
[illegible] לבנו קטן [illegible] הכתוב אומר [illegible] זה [illegible] אלי אמר המשיא בתו לזקן והמשיא
[illegible] סמוך לפרקן שפיר דמי להשיאן לקטנים וקטנות האוהב את אשתו כגופו
[illegible] [illegible] והמכבדה יותר מגופו [illegible]
[illegible] [illegible] שלא יבא לידי [illegible]
[illegible] ואת אשתו [illegible] לא [illegible]
[illegible] כשהיה [illegible] מגיע [illegible] בוכה [illegible] וכתיב
[illegible] מינייהו לא חוו אלא רבי עקיבא [illegible] בכל אלה
אלה [illegible] מכל אלה [illegible]

קיז משנה מי שלקה ושנה בבית דין כונסין אותו לכיפה ומאכילין
אותו שעורים עד שכריסו נבקעת ההורג נפשות שלא בעדים כונסין אותו לכיפה
ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ גמרא [illegible] אמר רב יהודה [illegible]
[illegible] [illegible] מאי מצודה רעה [illegible] כרגיל
[illegible]

קיח נסקא הבועל
[illegible] רב [illegible] כהנא [illegible]
[illegible] ובירושלים כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר [illegible]
[illegible] [illegible] בגוה והוה [illegible] בירושלים [illegible]
וישראל [illegible] בישראל ובירושלים זה משכב זכור [illegible]
ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה הוא כי חלל יהודה קדש ה' [illegible]

וכהא לא יהיה קדש ובעל בת אל נכר זה הבא על ארמית וכתיב בתריה יכרת
ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה [illegible] ער בחכמים ועונה
בתלמידים אם כהן הוא לא יהיה לו מגיש מנחה [illegible] אמר ר' חייא
בר אבויה כל הבא על הארמית כאלו נתחתן [illegible] דכתיב ובעל בת אל נכר וכי בת
יש לו לאל נכר אלא זה הבא על ארמית כי אתא רב דימי אמר בית דינו של חשמונאי
גזרו הבא על הארמית חייב עליה משום נשג"א כי אתא רבין אמר משום נשג"ז נדה נשגזא
שפחה גויה זונה [illegible] משום אישות לית להו [illegible] נשויה [illegible] אמר
רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הבא לימלך אין מורין לו ולא עוד אלא שאם פירש זמרי
והרגו פנחס נהרג עליו נהרג זמרי והרגו פנחס אין נהרג עליו שהרי רודף הוא ויאמר
משה אל שופטי ישראל הלך שבטו של שמעון אצל זמרי בן סלוא אמרו לו הן דנין דיני
נפשות ואתה יושב ושותק מה עשה עמד וקבץ כ"ד אלף מישראל והלך אצל כזבי אמר
לה השמיעי לי אמרה לו בת מלך אני וכך צוה לי אבי לא תשמעי אלא לגדול שבהם
אמר לה אף הוא נשיא שבט הוא ולא עוד אלא שהוא גדול ממנו שהוא שני לבטן
והוא שלישי לבטן תפשה בבלוריתה והביאה אצל משה אמר לו בן עמרם זו אסורה
או מותרת ואם תאמר אסורה בת יתרו מי התירה לך נתעלמה ממנו הלכה געו כולם בבכיה
היינו דכתיב והמה בוכים פתח אהל מועד וכתיב וירא פנחס בן אלעזר מה ראה
אמר רב ראה מעשה ונזכר הלכה א"ל אחי אבי אבא לא כך למדתני ברדתך מהר
סיני הבועל ארמית קנאין פוגעין בו א"ל קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא
שמואל אמר ראה שאין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' כל מקום שיש חלול
השם אין חולקין כבוד לרב ר' יצחק אמר ראה שבא מלאך והשחית בעם
ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו מכאן שאין נכנסין בכלי זיין לבית המדרש
[illegible] היה נשען על מקלו כיון שהגיע אצל שבטו של שמעון
אמרו [illegible] שלוי גדול משל שמעון אמרו הניחו לו אף הוא
[illegible] נכנס להתירו ובועלים את המדייני
קוט — אמר ר' יוחנן ששה
נסים נעשו לו לפנחס אחד שהיה לו לזמרי לפרוש ולא פירש ואחד שהיה
לו לדבר ולא דבר ואחד שכיון בזכרותו של איש ובנקבותה של אשה ואחד שלא
נשמטו מן הרומח ואחד שבא מלאך והגביה את המשקוף ואחד שבא מלאך
והשחית בעם [illegible] לפני המקום אמר לפניו רבש"ע על אלו יפלו כ"ד
אלף מישראל שנ' ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף היינו דכתיב
ויעמוד פנחס ויפלל א"ר אלעזר ויתפלל לא נאמר אלא ויפלל מלמד שעשה
פלילות עם קונו בקשו מלאכי השרת לדחפו אמר להם הניחו לו קנאי בן קנאי הוא
משיב חמה בן משיב חמה היו השבטים מבזין אותו ראיתם בן פוטי זה
שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז והרג נשיא שבט מישראל בא הכתוב ויחסו פנחס
בן אלעזר בן אהרן הכהן א"ל הקב"ה למשה הקדם לו שלום שנ' לכן אמור הנני
נותן לו את בריתי שלום ותהוה כפרה זו שהיא מכפרת והולכת לעולם א"ר
[illegible] ומלך [illegible] עמו [illegible] ועשרים וארבע בעילות
בעל [illegible] אותו היום והמתין פנחס לו עד שתשש כחו והוא אינו יודע
שמלך גדול [illegible] במתניתא תנא ששים עד שנעשה כביצה [illegible] והיא היתה
[illegible] ומושבה בית סאה תני רב [illegible]
א"ר ששת [illegible] שולדו [illegible] ולמה נקרא שמה כזבי
שכזבה באביה ד"א כזבי שאמרה לאביה כנס בי עם זה היינו דאמרי אינשי
בין [illegible] לאמה
[illegible] שמות [illegible] זמרי בן סלוא ושאול בן הכנענית שלומיאל בן צורישדי
[illegible] בן סלוא [illegible] עונות של משפחתו

שאול

[illegible] צדקיה בן הכנענה על מעשה
כנען ומה שמו בלולות בן עמיתי עמי״ ק״ב ת״ל היית כל אמנה
כתוב על גולגלתו של יהויקים זאת ועוד אחרת׳ זקנו דרבי פרידא אשכח
ההוא גולגלתא דהוה שדיא בשערי ירושלם והוה כתוב עלוה זאת ועוד
אחרת קברה והדר גבוה קברה והדר שבק אמר דלמא האי גולגלתא של
יהויקים דכתיב ביה קבורת חמור יקבר סחוב והשלך מהלאה לשערי ירושלם
אמר מלכא הוא ולאו אורח ארעא לבזויי שקלה כרכה בשיראי ואותביה
בסיפטא אתאי דביתהו חזיתה נפקא אמרה להו לשיבבתהא אמרה לה
האי דאיתתיה קמייתא הוא דלא קא מנשי לה שגרתא לתנורא וקלתה
כי אתא אמר היינו דכתיב עלוה זאת ועוד אחרת״

אלו הן הנחנקין פרק י׳ קפ״א משנה זקן ממרא

על פי בית דין שנא׳ כי יפלא ממך דבר למשפט וג׳ בתי דינין היו שם אחד
יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה ואחד יושב בלשכת
הגזית באים לזה שעל פתח הר הבית ואומר להם כך דרשתי וכך דרשו
חבירי כך למדתי וכך למדו חבירי אם שמעו אמרו להן ואם לאו אלו
ואלו באין לאותן שעל פתח העזרה ואומר כך דרשתי וכך דרשו חברי
כך למדתי וכך למדו חברי אם שמעו אמרו להם ואם לאו אלו ואלו באים
לב״ד הגדול שבלשכת הגזית שממנו תורה יוצאה לכל ישראל שנ׳ מן
המקום אשר יבחר ה׳ חזר לעירו ושנה ולימד בדרך שהיה למד פטור ואם
הורה לעשות חייב שנ׳ והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אינו חייב
עד שיורה לעשות תלמיד שהורה לעשות פטור נמצא חומרו קולו״

קפ״ב תניא א״ר יוסי מתחלה לא היו מרבין מחלוקת בישראל
אלא ב״ד של ע״א יושבין בלשכת הגזית וב׳ בתי דינין של כ״ג אחד יושב
על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה ושאר בתי דינין של כ״ג יושבין
בכל עיירות ישראל הוצרך הדבר לשאול שואלין מבית דין שבעירן אם שמעו
אמרו להם ואם לאו באין לזה שעל פתח הר הבית עד באים ללשכת הגזית
ששם יושבין מתמיד [illegible] בפניהם אם שמעו אמרו להם ואם לאו
עומדין למנין רבו המטמאין טמאו רבו המטהרין טהרו משרבו תלמידי שמאי
והלל שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקות בישראל ונעשית תורה כשתי תורות
משם כותבין ושולחין בכל מקומות כל מי שהוא חכם ושפל ברך ודעת הבריות
נוחה הימנו יהא דיין בעירו משם מעלין אותו להר הבית משם לעזרה משם
ללשכת הגזית״ קפ״ג שלחו מתם איזהו בן העוה״ב ענותן ושפל
ברך שייף עייל שייף ונפיק וגריס באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבותא לנפשיה
יהבו ביה רבנן עינייהו בר׳ עולא בר אבא״ קפ״ד ת״ר שלשה מיתתן
בידי אדם המתנבא מה שלא שמע כגון צדקיה בן כנענה דכתיב ויעש לו
צדקיה בן כנענה קרני ברזל [illegible] רוח [illegible] דכתיב
ויאמר ה׳ מי יפתה את אחאב ויעל ויפל ברמות גלעד [illegible] ויצא הרוח ויעמד לפני

ה׳

יבו ויאמר אני אפתנו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן מאי צא א״ר יהודה צא ממחיצתי מאי רוח א״ר יוחנן רוחו של נבות היזרעאלי מתקיף לה רבא [illegible] יצחק א״ר יצחק סגנון אחד עולה לכמה נביאים ואין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד עובדיה אמר זדון לבך השיאך וירמיה אמר תפלצתך השיאך זדון לבך והני מדין אמרו כולהו בהדדי שמע מינה לא כלום קאמרו דלמא לא הוה ידע להא דרבי יצחק יהושפט הוה התם וקאמר להו דכתיב ויאמר יהושפט האין פה נביא עוד לייי א״ל הא איכא כל הני א״ל כך מקובלני מבית אבי אבא סגנון אחד עולה לכמה נביאים ואין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד

ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם וגו׳ מאי אחר א״ר יוחנן משום רבי יוסי בן זמרא אחר דבריו של שטן דכתיב ויגדל הילד ויגמל וגו׳ אמר שטן לפני הקב״ה רבש״ע זקן זה חננתו למאה שנה פרי בטן מכל סעודה שעשה לא היה לו תור אחד או גוזל אחד להקריב לפניך א״ל כלום עשה אלא בשביל בנו אם אני אומר לו זבח את בנך לפני מיד זובחו מיד והאלהים נסה את אברהם ויאמר קח נא את בנך א״ר שמעון בר אבא אין נא אלא לשון בקשה משל למלך בו״ד שעמדו עליו מלחמות הרבה והיה לו גבור אחד ונצחן לימים עמדה עליו מלחמה חזקה אמר לו בבקשה ממך עמוד לי במלחמה זו שלא יאמרו הראשונות אין בהם ממש אף הקב״ה אמר לאברהם נסיתיך בכמה נסיונות ועמדת בכולן עכשיו עמוד לי בנסיון זה שלא יאמרו אין ממש בראשונים את בנך שני בנים יש לי את יחידך זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו אשר אהבת תרוייהו רחימנא להו את יצחק ולכל כך למה כדי שלא תטרף דעתו עליו קדמו שטן לדרך א״ל הנסה דבר אליך תלאה הנה יסרת רבים כושל יקימון מליך כי עתה תבא אליך ותלא א״ל אני בתומי אלך א״ל והלא ודרתא בסלתך א״ל זכר נא מי הוא נקי אבד כיון דחזא דלא קא שמע ליה א״ל ואלו דבר יגונב כך שמעתי מאחורי הפרגוד השה לעולה ואין יצחק לעולה א״ל כך עונשו של בדאי שאפלו אומר אמת אין שומעין לו רבי לוי אמר אחר דבריו של ישמעאל ליצחק א״ל ישמעאל ליצחק אני גדול ממך במצות שאתה מלתה בן ח׳ ימים ואני בן י״ג שנה א״ל באחד אבר אתה מגרה בי אם אומר לי הקב״ה זבח עצמך לפני אני זובח מיד והאלהים נסה את אברהם

כל ישראל פרק יא

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנ׳ ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר ואלו שאין להם חלק לעה״ב האומר אין תחיית המתים מן התורה ואין תורה מן השמים ואפיקורוס רבי עקיבא אומר אף הקורא בספרים החיצונים והלוחש על המכה ואומר כל המחלה אשר שמתי במצרים לא [illegible] עליך כי אני יי׳ רופאך אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו גמרא וכל כך למה תנא הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהיה לו חלק בתחיית המתים שכל מדותיו של הקב״ה מדה כנגד מדה דא״ר שמואל בר נחמני א״ר יונתן מנין שכל מדותיו של הקב״ה מדה כנגד מדה שנ׳ ויאמר אלישע שמעו דבר יי׳ כעת מחר סאה סלת

בשקל

… ואמרתי בן ספק של שבת … מצוות של משפחותי
טחול

... וכתיב ... ויען השליש ... הנך רואה בעיניך ... ומשם לא תאכל ... בשערים
דבר הזה ... והעם לא תאכל וכתיב ויהי לו כן וירמסו
אתו העם בשער וימת ודלמא קללת אלישע גרמה ליה דא"ר יהודה א"ר קללת
חכם אפלו בחנם היא באה א"כ לכתוב ורמסוהו וימות מאי בשער על עסקי
שערים· ת"ר מנין לתחיית המתים מן התורה שנ' ונתתם ממנו את
תרומת יי' לאהרן הכהן וכי אהרן הכהן לעולם קיים שהרי לא נכנס לא"י שנותנין לו תרומה
אלא מלמד שעתיד להיות ויש"נ תרומה מכאן לתחיית המתים מן
התורה דבי רבי ישמעאל תנא לאהרן כאהרן מה אהרן חבר אף בניו חברים
מכאן שאין נותנין מתנה לכהן עם הארץ א"ר שמואל בר נחמני מנין שאין נותנין
תרומה לכהן עם הארץ שנ' ויאמר לעם ליושבי ירושלם לתת מנת הכהנים
והלוים למען יחזקו בתורת יי' כל המחזיק בתורת יי' יש לו מנה ושאינו מחזיק
בתורת יי' אין לו מנת א"ר אחא בר אדא א"ר יהודה כל הנותן תרומה לכהן
עם הארץ כאלו נותנה לפני ארי מה ארי ספק דורס ואוכל ספק אינו דורס ואוכל
אף כהן עם הארץ ספק אוכלה בטהרה ספק אוכלה בטומאה רבי יוחנן אומר
אף גורם לו מיתה שנ' ומתו בו כי יחללוהו דבי רבי אליעזר בן יעקב תנא אף
משיאו עון אשמה שנ' והשיאו אותם עון אשמה באכלם את קדשיהם תניא
רבי סימאי אומר מנין לתחיית המתים מן התורה שנ' וגם הקימותי את בריתי
אתם לתת להם את ארץ כנען לכם לא נאמר אלא להם מכאן לתחיית המתים
מן התורה שאלו מינין את ר"ג מנין שהקב"ה מחיה מתים אמר להו מן התורה
ומן הנביאים ומן הכתובים ולא קבלו ממנו מן התורה דכתיב ויאמר יי'
אל משה הנך שוכב עם אבותיך וקם אמרו ליה ודלמא וקם העם הזה וזנה
מן הנביאים דכתיב יחיו מתיך נבלתי יקומון הקיצו ורננו שוכני עפר
כי טל אורות טלך וארץ רפאים תפיל ודלמא מתים שהחיה יחזקאל מן הכתובים דכתיב וחכך
כיין הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים ודלמא רחושי מרחשן
שפוותיה בעלמא כדר' יוחנן דא"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק כל מי
שנאמרה הלכה בשמו בעה"ז שפתותיו דובבות בקבר שנ' דובב שפתי ישנים
עד שאמר להם מקרא זה אשר נשבע יי' לאבותיכם לתת להם לכם לא נאמר
אלא להם מכאן לתחיית המתים מן התורה וי"א מן המקרא הזה אמר להם
שנ' ואתם הדבקים ביי' אלהיכם חיים כלכם היום פשיטא דחיים כלכם היום אלא אפי'
בעולם הבא כלכם קיימים שאלו רומיים את רבי יהושע בן חנניה מנין
שהקב"ה מחיה מתים ויודע מה שעתיד להיות אמר להו תרווייהו מן המקרא
הזה שנ' ויאמר יי' אל משה הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה
ודלמא וקם העם הזה וזנה אמר להו נקוטו מיהא פלגא בידייכו דיודע מה
שעתיד להיות איתמר נמי א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מנין שהקב"ה מחיה מתים
ויודע מה שעתיד להיות שנ' הנך שוכב עם אבותיך וקם·· הקב"ה

א"ל אליעזר ברבי יוסי בדבר זה זייפתי ספרי כותים שהיו אומרים אין תחיית
המתים מן התורה אמרתי להן זייפתם תורתכם ולא העליתם בידכם כלום
שאתם אומרים אין תחיית המתים מן התורה הרי הוא אומר הכרת תכרת
הנפש ההיא עונה בה הכרת תכרת בעולם הזה עונה בה לאימת לאו לעולם
הבא א"ל רב כהנא לאביי ולימא להו תרוייהו מהכרת תכרת דברה תורה כלשון
בני אדם כתנאי הכרת תכרת הכרת בעולם הזה תכרת לעוה"ב דברי ר' עקיבא
א"ל רבי ישמעאל והלא כבר נאמר את ה' הוא מגדף ונכרתה וכי שלשה עולמים
יש אלא ונכרתה בעולם הזה הכרת לעוה"ב הכרת דברה תורה כלשון בני אדם
בין רבי ישמעאל ובין רבי עקיבא עונה בה מאי עבדי ליה ההוא מיבעי ליה
לכדתניא יכול אפילו עשה תשובה ת"ל עונה בה לא אמרתי אלא בזמן שעונה
בה שאלה קלפטרא מלכתא את ר"מ אמרה ידענא דחיי שכבי דכתיב ויציצו
מעיר כעשב הארץ אלא כשהן עומדין עומדין ערומים או בלבושיהן עומדין
א"ל ק"ו מחטה ומה חטה שנקברה ערומה יוצאה בכמה לבושין צדיקים
שנקברין בלבושיהן עאכ"ו א"ל קיסר לר"ג אמריתו דשכבי חיי הא הוו עפרא
ועפרא מי קא חיי אמרה ליה ברתיה שבקיה ואנא מהדרנא ליה שני יוצרים
יש בעירנו אחד יוצר מן המים ואחד יוצר מן הטיט איזה מהן משובח א"ל זה
יוצר מן המים א"ל מן המים צר מן הטיט לא כל שכן דבי ר' ישמעאל תנא
ק"ו מכלי זכוכית מה כלי זכוכית שעמלן ברוח ב"ו נשברו יש להם תקנה
בשר ודם שברוחו של הקב"ה עאכ"ו א"ל ההוא מינא לרבי אמי אמריתו
דשכבי חיי הא הוו עפרא ועפרא מי קא חיי א"ל אמשול לך למה"ד למלך
ב"ו שאמר לעבדיו לכו ובנו לי פלטרין גדולים במקום שאין מים ועפר הלכו
בנו אותו לימים נפלו אמר להם חזרו ובנו אותן במקום שיש עפר ומים אמרו
לו אין אנו יכולין כעס עליהם אמר להם במקום שאין מים ועפר בניתם
עכשיו שיש מים ועפר עאכ"ו אם אין אתה מאמין צא לבקעה וראה עכבר
שהיום חציו בשר וחציו אדמה למחר השריץ ונעשה כולו בשר שמא תאמר
לזמן מרובה צא להר וראה שהיום אין בו אלא חלזון אחת למחר ירדו
גשמים ונתמלא כולו חלזונות א"ל ההוא מינא לגביהא בן פסיסא ווי לכון
חייביא דאמריתו מיתי חיין דחיין מיתי לא חיין א"ל ווי לכון חייביא דאמריתו
מיתי לא חיין א"ל דלא הוו הוו חיין דהוו לא כל שכן א"ל חייבין קרית לי אי אקימנא
בעיטנא בך ופשיטנא לעקמותך מינך א"ל אם אתה עושה כן רופא אומן תקרא
ושכר הרבה תטול קכ"ט ת"ר בכ"ד בניסן איתנטילו דימוסנאי
מיהודה ומירושלים כשבאו בני אפריקא לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס
מוקדון אמרו לו ארץ כנען שלנו היא דכתיב ארץ כנען לגבולותיה וכנען
אבוהון דהנהו אינשי הוה אמר להו גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי
רשות ואלך ואדון עמהם לפני אלכסנדרוס מוקדון אם ינצחוני אמרו הדיוט
שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה נצחתכם

נתנו

טחול

[illegible] דבריהם מהיכן אתם מביאין ראיה אמרו לו
מן התורה [illegible] להם ראיה אלא מן התורה שנ' ויאמר
ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו עבד שקנה נכסים עבד למי נכסים למי [illegible]
ועוד [illegible] עבדו כמה שנים [illegible] אמר להם אלכסנדרוס מוקדון החזירו לו
תשובה אמרו לו תנה לנו זמן ג' ימים נתן להם זמן [illegible] תשובה מיד
ברחו והניחו שדותיהם כשהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות ואותה שנה שביעית
היתה [illegible] שוב פעם אחת באו בני מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס
מוקדון אמרו לו הרי הוא אומר וי"י נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום תנו
לנו כסף וזהב שנטלתם ממנו אמר גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות [illegible]
ואדון עמהם לפני אלכסנדרוס אם ינצחוני אמרו להם הדיוט שבנו נצחתם ואם אני
אנצח אתכם אמרו להם תורת משה רבנו נצחתכם נתנו לו רשות והלך ודן
עמהם אמר להם מהיכן אתם מביאין ראיה אמרו לו מן התורה אמר להם אף
אני איני מביא לכם ראיה אלא מן התורה שנ' ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים
שלשים שנה וארבע מאות שנה תנו לנו שכר עבודת ששים רבוא שעבדתם
במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה אמר להם אלכסנדרוס מוקדון החזירו לו
תשובה אמרו תנו לנו זמן ג' ימים נתן להם זמן בדקו ולא מצאו תשובה מיד
ברחו שדותיהם כשהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות וברחו ואותה שנה שביעית
היתה ושוב פעם אחת באו בני ישמעאל ובני קטורה לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס
מוקדון אמרו לו ארץ כנען שלנו ושלכם שנ' ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם
וכתיב ואלה תולדות יצחק בן אברהם אמר להם גביהא בן פסיסא לחכמים תנו
לי רשות ואלך ואדון עמהם לפני אלכסנדרוס אם ינצחוני אמרו הדיוט שבנו
נצחתם ואם אני אנצח אתכם אמרו להם תורת משה רבינו נצחתכם נתנו לו
רשות והלך ודן עמהם אמר להם מהיכן אתם מביאין ראיה אמרו לו מן התורה
א"ל אף אני לא אביא ראיה אלא מן התורה שנ' ויתן אברהם את כל אשר לו
ליצחק ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות [illegible]
[illegible] בחיים [illegible] לזה על זה כלום [illegible]
[illegible] בר [illegible] שמסר להם שם טומאה [illegible] א"ל אנטונינוס ל
רבי גוף ונשמה יכולין לפטור [illegible] גוף אומר נשמה חטאה
שמיום שפירשה ממני הריני מוטל כאבן דומם מוטל בקבר ונשמה
אומרת גוף חטא שמיום שפירשתי ממנו הריני פורחת באויר כציפור א"ל
אמשול לך משל למלך בשר ודם שהיה לו פרדס נאה והיו בו בכורות נאות
והושיב בו שני שומרים אחד חיגר ואחד סומא א"ל חיגר לסומא בכורות נאות
[illegible] בפרדס בא והרכיבני ונביאם לאכלם רכב חיגר על גבי סומא [illegible]
ואכלום לימים בא בעל הפרדס א"ל בכורות נאות היכן הם א"ל [illegible]
[illegible] לראות א"ל חיגר כלום [illegible] להלך בהם [illegible]
[illegible] סומא ודן אותם כאחד אף הקב"ה מביא את הנשמה וזורקה בגוף
ודן אותם כאחד שנ' יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדון עמו [illegible]
השמים מעל זו נשמה ואל הארץ לדין עמו זה הגוף [illegible]

[illegible]
אנטונינוס לרבי [illegible]
[illegible] כמו הכי [illegible] א״ל הכי [illegible]
[illegible] שלום [illegible] שנ׳ [illegible]
[illegible] ומשום [illegible] א״ל
אנטונינוס לרבי נשמה מאימתי ניתנה באדם משעת פקידה או משעת יצירה
[illegible] ומיום בלא מלח [illegible]
[illegible] א״ל משעת פקידה [illegible] א״ר דבר זה [illegible] אנטונינוס
[illegible] א״ל אנטונינוס לרבי [illegible]
[illegible] משעת יצירה א״ל משעת [illegible]
[illegible] א״ר דבר זה למדני אנטונינוס והכתוב מסייעו שנ׳ [illegible]
[illegible] משעת יצירה א״ר דבר זה [illegible]
[illegible] א״ל [illegible] כתיב [illegible]
[illegible]
[illegible] פסח [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] כתיב [illegible]
[illegible] וכתיב [illegible]
[illegible] לשון [illegible]
[illegible] כאן במחנה [illegible]
[illegible] כתיב אני אמית ואחיה [illegible] הקב״ה [illegible]
[illegible] ת״ר אני אמית ואחיה
[illegible] ת״ל [illegible]
[illegible] תשובה [illegible]
[illegible] מנין לתחיית המתים מן התורה שנ׳ [illegible]
[illegible] מכאן לתחיית המתים מן התורה
[illegible] מכאן לתחיית המתים מן [illegible]
[illegible] מנין לתחיית המתים מן התורה שנ׳ אשרי יושבי ביתך
עוד יהללוך סלה [illegible] מכאן לתחיית המתים מן התורה
[illegible] כל האומר שירה בעולם הזה זוכה ואומרה לעוה״ב שנ׳ אשרי יושבי ביתך
[illegible] מנין לתחיית המתים [illegible]
[illegible] מנין לתחיית המתים מן התורה [illegible]
[illegible] כל הנביאים [illegible] שנ׳ קול צופיך נשאו
[illegible] מנין לתחיית המתים מן התורה שנ׳ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] כל המונע הלכה מפי תלמיד כאילו גוזלו מנחלת
[illegible]
[illegible] שמעון [illegible]
[illegible]

סנהדרין פרק י״א

שנ׳ [illegible] ... מה אקב לא קבה אל ואין קבה אלא
[illegible] שנ׳ [illegible] ... אמר [illegible] כמה [illegible]
[illegible] ... אמר רבא [illegible] ... דקרא [illegible] ...
[illegible] אמר רבא ... זוכה לברכות כיוסף שנ׳ וברכה לראש משביר ואין
משביר אלא יוסף שנ׳ ויוסף הוא השליט על הארץ ... אמר רב ששת כל המלמד תורה
בעה״ז זוכה ומלמדה לעוה״ב שנ׳ ומרוה גם הוא יורא קלב אמר ר׳ אלעזר
כל פרנס שמנהיג את הצבור בנחת זוכה ומנהיגם לעה״ב שנ׳ כי מרחמם ינהגם
ועל מבועי מים ינהלם ואמר ר׳ אלעזר גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות שנ׳ כי אל דעות
[illegible] ... ואמר ר׳ אלעזר כל אדם שיש בו דעה לבסוף
מתעשר שנ׳ ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים ואמר ר׳ א׳ כל אדם שאין בו דעה
אסור לרחם עליו שנ׳ כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו ויוצרו לא יחננו
ואמר ר׳ אלעזר כל הנותן פתו למי שאין בו דעה יסורין באין עליו שנ׳ לחמך ישימו מזור
תחתיך אין תבונה בו ... ואמר ר׳ אלעזר ...
ואמר כל אדם שאין בו דעה לבסוף גולה שנ׳ לכן גלה עמי מבלי דעת לאר׳
אלעזר כל בית שאין ד״ת נשמעין בו בלילה אש אוכלתו שנ׳ כל חשך טמון לצפוניו
תאכלהו אש לא נופח ירע שריד באהלו ואין שריד אלא ת״ח שנ׳ ובשרידים אשר ה׳
קורא א״ר א׳ כל שאינו מניח פת על שלחנו אינו רואה סימן ברכה לעולם שנ׳ אין שריד
לאכלו על כן לא יחיל טובו ואין שריד אלא ת״ח שנ׳ ובשרידים אשר ה׳ קורא
קלט ואר״א כל שאינו משייר פת על שלחנו אינו רואה סימן ברכה לעולם שנ׳
אין שריד לאכלו ... והאמר ... כל המשייר פתיתים על שלחנו כאילו ...
... [illegible] ...
... כל המחליף בדבורו כאילו עובד ע״ז כתיב הכא
והייתי בעיניו כמתעתע וכתיב התם הבל המה מעשה תעתועים ...
... [illegible] ...
... כל המסתכל בערוה קשתו נעורה שנ׳ עריה תעור קשתך
קמ א״ר טבי א״ר יאשיה מ״ד שאול ועוצר רחם ...
... שאול אצל רחם ... מה רחם מכניס ומוציא אף שאול מכניס
ומוציא והלא דברים ק״ו ומה רחם שמכניסים בו בחשאי מוציאים ממנו בקולי
קולות שאול שמכניסין בו בקולי קולות אינו דין שמוציאין ממנו בקולי קולות מכאן תשובה לאומרים אין תחיית
המתים מן התורה תנא דבי אליהו צדיקים שעתיד הקב״ה להחיותן אינן חוזרין
לעפרם שנ׳ והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים ... מה קדוש לעולם קיים אף הן
לעולם קיימים ... ואותן אלף שנים שעתיד הקב״ה לחדש בהן את עולמו שנ׳ ונשגב ה׳ לבדו ביום ההוא צדיקים מה הן עושין הקב״ה עושה להם כנפים
כנשרים ושטין על פני המים שנ׳ על כן לא נירא בהמיר ארץ ושמא תאמר
יש להם צער ת״ל וקוי ה׳ יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ...
... ונילף ממתים שהחיה יחזקאל סבר לה כמ״ד באמת משל היה ...
... מתים שהחיה יחזקאל עמדו על רגליהם ואמרו שירה ומתו ומה שירה אמרו
... ממית ומחיה ... אמת משל היה ...

...

כחלום אם אמת לחזה מ"ש ירמיה משל למה דומה [illegible] כדמות משל היה וא"ל בנו
של כבוינסו הגלילי אומר מתים שהחיה יחזקאל עלו לא"י ונשאו נשים והולידו בנים
ובנות עמד רבי יהודה בן בתירא על רגליו ואמר אני מבני בניהם והללו תפלין
שהניח לי אבי אבא מהם ומאן נינהו מתים שהחיה יחזקאל א"ר [illegible] בני אפרים שמנו לקץ
וטעו שנ' ובני אפרים שותלח וברד בנו ותחת בנו ואלעדה בנו וזבד בנו ושותלח ועזר ואלעד
והרגם אנשי גת הנולדים בארץ וכתיב ויתאבל אפרים אביהם ימים רבים
ויבאו אחיו לנחמו ושמואל אמר אלו בני אדם שכפרו בתחיית המתים שנ' ויאמר
אלי בן אדם העצמות האלה כל בית ישראל המה הנה אומרים יבשו עצמותינו
ואבדה תקותנו נגזרנו לנו ירמיה בר אבא אמר אלו בני אדם שאין בהם
לחלוחית של מצוה שנ' העצמות היבשות שמעו דבר ה' רבי יצחק נפחא אמר
אלו בני אדם שחפו את ההיכל כולו שקצים ורמשים שנ' ואבוא ואראה והנה כל
תבנית רמש ובהמה שקץ וכל גלולי בית ישראל מחוקה על הקיר סביב סביב וכתיב
והעבירני עליהם סביב סביב רבי יוחנן אמר אלו מתים
שבבקעת דורא דאמר [illegible] מנהר אשל עד רבת בקעת דורא א"ר יוחנן בשעה
שהגלה נבוכדנצר הרשע את ישראל היו בהן בחורים שהיו מגנין את החמה ביפין
והיו כשדיות רואות אותן [illegible] ואומרות לבעליהן [illegible] ומעלין למלך וצוה
המלך והרגום [illegible] דוה המלך והתסום קטוא [illegible]
בשעה שהפיל נבוכדנצר חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש אמר הקב"ה ליחזקאל
לך והחיה מתים בבקעת דורא כיון שהחיה אותם באו עצמות וטפחו לו לאותו רשע
על פניו אמר מה טיבן של אלו אמרו לו חבריהם של אלו מחיה מתים בבקעת דורא
פתח ואמר אתוהי כמה רברבין ותמהוהי כמה תקיפין מלכותיה מלכות עלם
ושלטניה עם דר ודר [illegible] שאלמלא לא בא מלאך וסטרו על
פיו ביקש לגנות כל שירות ותשבחות שאמר דוד בספר תהלים ת"ר ששה נסים נעשו
באותו היום אלו הן צף הכבשן ונפרץ הכבשן והומק סודו ונהפך צלם על פניו [illegible]
[illegible] המתים בבקעת דורא וכולהו גמרא וחד קבלה
[illegible] וכתיב ונבוכדנצר מלכא שלח למכנש לאחשדרפניא וכתיב ומתכנשין
אחשדרפניא [illegible] וחזין לגבריא אלך [illegible]
[illegible] ושנה אדם את עצמו מן הרבנות [illegible]
[illegible] א"ר יוחנן גדולים צדיקים יותר ממלאכי [illegible]
[illegible] שנ' [illegible] אנה חזה גברין ארבעה שרין מהלכין בגו נורא וחבל
לא איתי בהון ורויה די רביעאה דמה לבר אלהין [illegible] תנחום
בר חנילאי [illegible] חנניה מישאל ועזריה מכבשן [illegible] על כל [illegible]
[illegible] על פניהם [illegible] יש לכם אלוה כזה [illegible]
[illegible] הפנים כיום [illegible] שמואל בר נחמני
א"ר יונתן [illegible] אמר הקב"ה אני אמרתי
[illegible] חנניה מישאל ועזריה
[illegible] ראיתי הלילה והנה איש רוכב על סוס אדום והוא עומד בין ההדסים
אשר במצלה [illegible] לבנים [illegible] ראיתי הלילה בקש
[illegible] את כל העולם כלו ללילה והנה איש רוכב [illegible] הקב"ה
[illegible] בקש [illegible] להפוך את כל העולם
[illegible] חנניה מישאל ועזריה [illegible] והוא עומד

בין ההדסים אשר במצולה אין הדסים אלא צדיקים שנ' ויהי אומן את הדסה ואין מצולה אלא בבל
מצולה זו בבל שנ' האומר לצולה חרבי ונהרותיך אוביש מיד מלאכים כולן סוסים
שרוקים ואדומים נעשו לבנים אר' פפא ש"מ סוסא חיורא מעלי לחלמא ולרבנן
דקיל' רב בעינן דעת מתוך שאמר נבוכ' בפני רבי יוחנן אמר עלי לבו ונשאו
נשים והולידו בנים ובנות בתנאי דר' אמר בעין דעת אתי רבי יהושע בן לוי
ואמר בדורו שבני אדם עליהם ונשאו נשים והולידו בנים ובנות של שמונה
רבי יהודה אמר ... והיושבים לפניו כי אנשי מופת המה ... הרשעים
לקי מופת הוי אומר זה חנניה מישאל ועזריה ... אר' אושעיא
כלו בטיט ושמואל אמר לאתויי ... רבי יוחנן אמר ...
איני והתניא תלמוד הרופא ... שפרה תאבסנידור אל מצרים
שאין חתמבין הרופא שלא בשביל שום ... אותי בלא ...
ת"ר ששה ... הקב"ה ... וכו'
... לא ...
כי ... אמר ...
...
... קליה
ואל צדקיה בן מעשיה הנבאים לכם בשמי לשקר וכתיב ולוקח מהם קללה לכל
גלות יהודה אשר בבבל לאמר ישמך יי' כצדקיה וכאחאב אשר קלם מלך בבל
אשר שרפם לא נאמר אלא אשר קלם אר' יוחנן משום רשבי מלמד שעשאן
כקליות ...
בדתיה ... אמר כה אמר יי' ... צדקיה ...
...
...
... חנניה מישאל ועזריה ...
...
...
מישאל ועזריה אמרו ...
כדכתיב אמרו יהושע כהן גדול ...
...
... יהושע הכהן הגדול ... יהושע ...
ויאמר יי' אל השטן יגער יי' בך השטן ...
חנניה מישאל ועזריה לא ... אלא ...
...
...
... כד ...
נשים שאינן הגונות לכהונה ... כהן ... יהושע ...
... בני יהושע ... שהיו נושאין נשים
שאינן הגונות לכהונה ולא מיחה בהן ... קמה ... תנחום ...
בר קפרא בצפורי ...
...

שאין [illegible] א״ר [illegible] לה שעתידין [illegible] לצאת
ממנה [illegible] ברכות שאוהן [illegible] ומשיח [illegible] חנניה מישאל ועזריה [illegible]
כתיב ויען אחד מן הנערים ויאמר הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי יודע נגן וגבור
חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה׳ עמו א״ר יהודה א״ר כל הפסוק הזה לא
אמרו דואג אלא בלשון הרע יודע נגן שיודע לשאול וגבור חיל שיודע להשיב ואיש מלחמה
שיודע לישא וליתן במלחמתה של תורה ונבון דבר שמבין דבר מתוך דבר ואיש תואר
שמראה פנים בהלכה וה׳ עמו שהלכה כמותו בכל מקום בכולהו אמ׳ להו יהונתן בני
כמותו כיון דאמר ליה וה׳ עמו מילתא דבדידיה נמי לא הוה ביה חלשא דעתיה ואיקנא
ביה דבשאול כתיב בכל אשר יפנה ירשיע ובדוד כתיב בכל אשר יפנה יצליח ומנא לן
דדואג האדומי הוה כתיב הכא אחד מהנערים מיוחד שבנערים וכתיב התם ושם
איש מעבדי שאול ביום ההוא נעצר לפני ה׳ ושמו דואג האדומי אביר הרועים אשר
לשאול. משיח דכתיב ונחה עליו רוח ה׳ רוח חכמה ובינה והריחו ביראת ה׳ ולא למראה
עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח א״ר אלכסנדרי מלמד שהטעינו מצות ויסורים
כריחים רבא אמר דמורח ודאין דכתיב ולא למראה עיניו ישפוט ושפט בצדק דלים והוכיח
במישור לענוי ארץ בר כוזיבא מלך תרתין שנין ופלגא אמר להו לרבנן אנא משיח
אמרו ליה במשיח כתיב דמורח ודאין נחזי אנן אי מורח ודאין כיון דחזיוהו דלא מורח
ודאין קטליה. דניאל חנניה מישאל ועזריה דכתיב בהו ילדים אשר אין בהם כל מום וטובי
מראה [illegible] כל מום א״ר חמא בר חנינא אפילו כרבדא דבוקיתא לא הוה
בהו. מאי ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך א״ר חמא בר חנינא מלמד שהיו מרסנין
עצמן מן השחוק ומן השיחה ומן השינה ומעמידין על עצמן בשעה שנצרכים
נקביהם מפני אימת מלכות.

ויהי בהם מבני יהודה דניאל חנניה
מישאל ועזריה אמר ר׳ אלעזר כולן מבני יהודה הם ורבי שמואל בר נחמני אמר דניאל
מבני יהודה חנניה מישאל ועזריה משאר שבטים ומבניך אשר יצאו ממך אשר תוליד
יקחו והיו סריסים בהיכל מלך בבל מאי סריסים רב אמר סריסים ממש ורבי חנינא
אמר שנסתרסה ע״ז בימיהם בשלמא למ״ד שנסתרסה ע״ז בימיהם היינו דכתיב וחבל
לא איתי בהון אלא למ״ד סריסים ממש מאי וחבל לא איתי בהון דלא איתי
בהון [illegible] בשלמא למ״ד שנסתרסה ע״ז בימיהם
היינו דכתיב כה אמר ה׳ לסריסים אשר ישמרו את שבתותי אלא למ״ד סריסים ממש
משתעי קרא בגנותא דצדיקי הא והא הוה בהו בשלמא למ״ד סריסים ממש היינו דכת׳
בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות אלא למ״ד שנסתרסה ע״ז בימיהם
מאי טוב מבנים ומבנות א״ר נחמן בר יצחק מבנים שהיו להם כבר ומתו מאי
שם עולם אתן לו אשר לא יכרת א״ר תנחום דרש בר קפרא בציפורי ספר דניאל
נקרא על שמו.

מכדי כל מילי דעזרא נחמיה בן חכליה
אמרינהו ונחמיה בן חכליה מ״ט לא איקרי ספרא על שמיה א״ר ירמיה בר אבא
מפני שהחזיק טובה לעצמו שנא׳ זכרה לי אלהי לטובה [illegible] עשיתי על העם
דוד נמי הכי אמר זכרני ה׳ ברצון עמך פקדני בישועתך דוד רחמי הוא דקבעי
[illegible] מפני שספר בגנותן של ראשונים שנא׳ והפחות הראשונים אשר
לפני הכבידו על העם [illegible] ואף על דניאל
שגדול ממנו [illegible] דכתיב וראיתי אני דניאל לבדי את המראה
והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם
ויברחו

16 ... אמר ... ודו תומא דר' יהושע בר אבא זה
חזקיה ... שבעה ... מנוה ... משה ... ששה ... מנוה
... כבואי ... לא ... שהיה חזקה ... לאחזי ...
... דהוצהו לא הני מידי ... חזי אמר רבינא
א"ל ... דתבעית הש"ב ... הני מגליה ... תקוניה לכשוה
... במקום ... בנוי ... קרית שמע ... במקום ...
... שמונה ... ה"מ למרבה המשרה
ולשלום אין קץ א"ר תנחום דרש בר קפרא בצפורי מפני מה כל מ"ם שבאמצע תיבה
פתוחה וזו סתומה בקש הקב"ה לעשות חזקיה משיח וסנחריב גוג ומגוג אמרה
מדת הדין לפני הקב"ה רבש"ע ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות
לפניך לא עשיתו משיח חזקיה שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר לפניך שירה
תעשה משיח לכך נסתתם מיד פתחה הארץ ואמרה לפניו רבש"ע אני אומרת
לפניך שירה תחת צדיק זה ועשהו משיח פתחה ואמרה שירה לפניו רבש"ע שנ' מכנף
הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק אמר שר העולם לפני הקב"ה רבש"ע צביונו
לצדיק יצתה בת קול ואמרה רזי לי רזי לי אמר נביא אוי לי אוי לי עד מתי יצתה
בת קול ואמרה בוגדים בגדו ובגד בוגדים בגדו ואמר רבא ואיתימא רבי יצחק עד
שיבאו בוזזי ובוזזי דבוזזי משא דומה אלי קורא משעיר שומר מה מלילה א"ר
יוחנן אותו מלאך הממונה על הרוחות דומה שמו נתקבצו כל הרוחות אצל דומה
אמרו לו שומר מה מלילה שומר מה מליל א"ר ... אמר שומר אתא בקר
וגם לילה אם תבעיון בעיו שובו אתיו ה"מ תניא משום רבי פפייס גנאי
הוא לחזקיה וסיעתו שלא אמרו שירה עד שפתחה הארץ ואמרה שירה שנ' מכנף
הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק כיוצא בדבר אתה אומר ויאמר יתרו ברוך יי' אשר
הציל אתכם תנא משום רבי פפייס גנאי הוא למשה וס' רבוא שלא אמרו ברוך עד
שבא יתרו ואמר ברוך יי' ויחד יתרו רב ושמואל רב אמר שהעביר חרב חדה על בשרו
ושמואל אמר שנעשה חדודין חדודין כל בשרו א"ר היינו דאמרי אינשי גיורא עד עשרה
דרי לא תבזי ארמאה קמיה לכן ישלח האדון יי' צבאות במשמניו רזון
מאי במשמניו רזון אמר הקב"ה יבא חזקיה שיש לו שמונה שמות ויפרע מסנחריב
שיש לו שמונה שמות חזקיה דכתיב כי ילד ילד לנו בן נתן לנו וגו' והאיכא חזקיה
שחזקו יה ד"א חזקיה שחזק את ישראל לאביהם שבשמים סנחריב דכתיב
תגלת פלאסר פלנאסר שלמנאסר פול סרגון אסנפר רבא ויקירא ... סנחריב
שסיחתו ריב ד"א שנח ונחר דברים כלפי מעלה א"ר יוחנן מפני מה
זכה אותו רשע לקרותו אסנפר רבא ויקירא מפני שלא סיפר בגנותה של א"י שנ' עד
בואי ולקחתי אתכם אל ארץ כארצכם רב ושמואל חד אמר מלך פקח היה וחד אמר
מלך טפש היה למ"ד מלך פקח היה אי אמינא להו עדיפא מארעייכו אמרו לי קא
משקרת ולמ"ד מלך טפש היה אם כן מאי רבותיה ... אמר לאתריה
... אמר להו ... אבל ... גלאיכו ... שוש ...
... שוש ... שוש ...
ה"נ ותחת כבודו יקד יקוד כיקוד אש א"ר יוחנן תחת כבודו ולא כבודו ממש
... ד"א אומר ... כבודו ממש ... בגדיהם ...
... כאן שריפת ... נשמה וגוף קיים ...
ה"נ תניא משמיה דרבי יהושע בן קרחה ...

נפרע הקב"ה בעצמו סנחריב שחירף ע"י שליח נפרע הקב"ה ממנו ע"י
שליח פרעה דכתיב מי ה' אשר אשמע בקולו נפרע הקב"ה ממנו בעצמו דכתיב
וינער ה' את פרעה וכתיב וינער ה' את מצרים בתוך הים וכתיב ויהי באשמורת הבקר
[illegible] סנחריב דכתיב ביד מלאכיך חרפת ה' [illegible] הקב"ה ע"י שליח
דכתיב ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה [illegible]
רמי כתיב [illegible] וכתיב מלון קצו אמר [illegible] רשע בתחלה [illegible]
מטה [illegible] אמר ר' יהושע בן לוי מאי [illegible]
אל הארץ הזאת להשחיתה ה' אמר אלי עלה אל הארץ הזאת והשחיתה מאי היא
[illegible] לכבוד [illegible] יען כי מאס העם הזה את מי השלוח ההולכים לאט ומשוש
את רצין ובן רמליהו א"ר יוסף אלמלא תרגומא דהאי קרא לא הוה ידענא מאי קאמר
חלף דקץ עמא הדין במלכותא דבית דוד דמדבר להון בניחא כמי השלוח דנגדין
בניחא ואתרעיאו ברצין ובר רמליהו. קנ"ב א"ר יוחנן מ"ד מארת ה' בבית רשע
זה פקח בן רמליהו שהיה אוכל ארבעים סאה גוזלות
לקינוח סעודה ונוה צדיקים יברך זה חזקיה מלך יהודה שהיה אוכל ליטרא בשר בסעודה
לכן הנה ה' מעלה עליהם את מי הנהר העצומים והרבים את מלך אשור וכתיב וחלף
ביהודה שטף ועבר עד צואר יגיע [illegible] נבוא את עשרת השבטים
[illegible] והוה דעתיה על [illegible] נבוא [illegible] כולה [illegible]
[illegible] לא [illegible] אין נמסר עם [illegible] לתורה [illegible]
הראשון הקל ארצה זבולון וארצה נפתלי והאחרון הכביד דרך הים עבר הירדן גליל
הגוים לא כראשונים שהקלו מעליהם עולה של [illegible] עליהם עול
תורה [illegible] לעשות להם נס כעוברי הים [illegible]
[illegible] אחרי הדברים [illegible] סנחריב מלך אשור ויבא ביהודה
[illegible] על כל הערים הבצורות [illegible]
[illegible] והאמת [illegible] אמר רבינא [illegible] שקבן הקב"ה ונשבע [illegible]
[illegible] חזקיה [illegible] לסנחריב [illegible] בעינא ולא
[illegible] בעינא [illegible] קבץ הקב"ה ונשבע [illegible] שנשבע ה' צבאות לאמר
אם לא כאשר דמיתי כן היתה וכאשר יעצתי היא תקום לשבור אשור בארצי ועל הרי
[illegible] א"ר יצחק [illegible] סנחריב [illegible] לחזקיה [illegible] ביום ההוא
[illegible] מעל שכמך ועולו מעל צוארך וחובל עול מפני שמן א"ר יצחק נפרא חובל
עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיהו שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות
מה עשה נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר
בחרב זה בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ מגבת ועד אנטיפרס
ולא מצאו תינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו בקיאין בהלכות טומאה וטהרה
ועל אותו הדור הוא אומר והיה ביום ההוא יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן
[illegible] ביום ההוא והיה כל מקום אשר יהיה שם אלף גפן באלף כסף לשמיר ולשית יהיה
[illegible] שאף גפן בלא כסף לשמיר ולשית [illegible] אוסף החסיל אמר להם
[illegible] אוסף החסיל
[illegible] אחד ואחד לעצמו [illegible]
[illegible] עשרת השבטים [illegible] נביא [illegible] הללו
[illegible] כיון [illegible]
קנ"ג א"ר הונא עשרה מסעות נסע אותו רשע
[illegible] מבמש [illegible] עבר במעברה
[illegible] מחנה עוד היום בנוב לעמוד [illegible]
גלים

גלים כנוי הוא דקאמר להו לכנסיות ושאי צהלי קולך בת גלים בתו של אברהם
יצחק ויעקב שעשו מצות כגלי הים הקשיבי לישה מהאי לא תסתפי אלא
מנבוכדנצר הרשע דמתיל כאריה שנ' עלה אריה מסבכו עניה
ענתות עתיד ירמיה בן חלקיה דמתנבי עלה דכתיב דברי ירמיהו בן
חלקיהו מן הכהנים אשר בענתות מי דמי התם אריה הכא לישה א"ר יוחנן
ששה שמות יש לארי ארי כפיר לביא ליש שחל שחץ אי הכי בצרו
להו עברו מעברה תרתי נינהו מאי עוד היום בנוב לעמוד א"ר הונא אותו היום
נשתייר מעונש של נוב אמרו ליה כלדאי אי אזלת האידנא יכלת לה ואי לא לא
יכלת לה אורחא דבעא לסגויי בעשרה יומי סגא בחד יומא כי מטו לירושלם
שדו ליה בסתרקי עד דסליק ויתיב מעילוי שורא עד דחזייה לכולה ירושלם
כי חזייה אזוטר בעיניה אמ' הלא דא היא קרתא ירושלם דעלה ארגישית כל
משירייתי ועלה כבישית כל מדינתי הלא היא זעירא וחלשא מכל כרכי עממיא
דכבישית בתקוף ידי עלה קם מניד רישיה מוביל ומייתי בידיה על טור בית
מקדשא דבציון ועל עזרתא דבירושלם אמרי ליה נשדי ביה ידא האידנא אמר
להו תמהיתון דליתיתו מאלחין למחר אייתו לי כל חד וחד מינייכו גולמא הכא
טונא מועה מיד ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך יי' ויך במחנה אשור וישכימו בבקר
והנה כלם פגרים מתים א"ר פפא היינו דאמרי אינשי בת דינא בטל דינא:

קנ"ד וישבי בנוב אשר בילידי הרפה מאי וישבי בנוב א"ר יהודה א"ר
איש שבא על עסקי נוב א"ל הקב"ה לדוד עד מתי יהיה עון זה טמון בידך
על ידך נהרגה נוב עיר הכהנים ועל ידך נטרד דואג האדומי ועל ידך נהרג
שאול ושלשת בניו רצונך יכלה זרעך או תמסר ביד אויב ולא יכלה זרעך אמר
לפניו רבש"ע מוטב אמסר ביד אויב ולא יכלה זרעי יומא חד נפק לשכר
בזאי צבא שטן ואחמי ליה בטביא פתק ביה גירא ולא מטייה משכיה
עד דאמטייה לארע פלשתים כד חזייה ישבי בנוב אמר היינו האי דקטליה
לגלית אחי כפתיה קמטיה ואותביה תותי כוספייה אתעביד ליה ניסא
מכא ליה ארעא תחותיה היינו דכתיב תרחיב צעדי תחתי ולא מעדו קרסלי
ההוא יומא מעלי שבתא הוה אבישי בן צרויה קא חייף רישיה בד'
גרבי דמיא חזינהו כתמי דמא איכא דאמרי אתא יונה קא מטרפא קמיה
אתא אבישי כנסת ישר' כיונה אימתילא שנ' כנפי יונה נחפה בכסף ש"מ
דוד מלכא דישר' בצערא שמע אתא לביתיה ולא אשכחיה שאל בי מדרשא
ולא אשכחיה אמר תנן אין רוכבין על סוסו ואין יושבין על כסאו ואין משתמשין
בשרביטו בשעת הסכנה מאי אתא שאול בי מדרשא אמרו ליה בשעת
הסכנה שפיר דמי רכביה לפרדיה נקם ואזל קפצה ליה ארעא כהדיה דקא
מסגי חזייה לערפה אמיה דש"ד דהות עולא כי חזיתיה פסקתיה לפילכא שדיתיה
עלויה סברה למקטליה אמרה ליה עולם חזייתי לך פלך נתקיה פורש מיהא
נקטלה כד חזייה ישבי בנוב אמ' השתא הוו תרין נקטליה לאפקיה לדוד
לעילאי ודצ ליה לגווחיה אמר ניפול עלה ונקטול אמר אבישי שם

אוקמיה

אוקמיה לדוד בין שמיא לארעא ונימא ליה איהו אין חבוש מוציא את
עצמו מבית האסורים א"ל מאי בעית הכא א"ל קב"ה והכי אהדרי
ליה א"ל הפוך צלותך בר ברך ליזבון ואת לא תצטער א"ל אי הכי סייעינהו
היינו דכתיב ויעזר לו אבישי בן צרויה א"ר יהודה א"ר שעזרו בתפלה אמר אבישי
שם ואחתיה הוה קא רדיף בתרייהו כי מטו קובי אמרי קום נקטליה כי מטו בי תרי
אמרי בתרי גוריין קטליה לאריא א"ל זיל אשתכח לערפה אמך בקבריה
כי אדכרו ליה שמא דאמיה כחש חיליה וקטליה היינו דכתיב אז נשבעו
אנשי דוד לאמר לא תצא אתנו ולא תכבה את נר ישראל" קנ"ה ת"ר
שלשה קפצה להם הארץ אליעזר עבד אברהם ויעקב אבינו ואבישי בן צרויה
אבישי בן צרויה הא דאמרן אליעזר עבד אברהם דכתיב ואבא היום אל העין
למימרא דההוא יומא נפק יעקב אבינו דכתיב ויצא יעקב מבאר שבע ויפגע
במקום כמו שכתוב מאמר זה באורך במסכת חולין פרק גיד הנשה ותנא לן
דבה מעיה דכתיב ועתליה אם אחזיהו ראתה כי מת בנה ותקם ותאבד את כל
זרע הממלכה והא אשתייר לה יואש התם נמי אשתייר אביתר דכתיב וימלט
אחד לאחימלך בן אחיטוב ושמו אביתר וא"ר יהודה א"ר אלמלא לא נשתייר
אביתר לאחימלך בן אחיטוב לא נשתייר מזרעו של דוד שריד ופליט"
קנ"ו א"ר יהודה א"ר בא עליהם סנחריב הרשע במ"ה אלף איש
בני מלכים יושבין בקרונות של זהב ועמהם שגלונות וזונות ובפ' אלף גבורים
לבושי שריון קליפה ובס' אלף אחוזי חרב רצים לפניו והשאר פרשים וכן בא על
אברהם וכן עתידין לבא עם גוג ומגוג במתניתא תנא אורך מחנהו ת' מאות
פרסה רחב צואר סוסו מ' פרסה סך מחנהו ר' וס' רבוא אלפין חסר חד בעא אביי
חסר אלפא או חסר מאה או חסר חד תיקו תנא ראשונה עברו בשחיה שטו ועברו
שנ' וחלף ביהודה שטף ועבר אמצעיים עברו בקומה שנ' עד צואר יגיע אחרונים
העלו עפר ברגליהם ולא מצאו מים בנהר לשתות עד שהביאו מים ממקום
אחר ושתו שנ' אני קרתי ושתיתי מים והכתיב ויצא מלאך ה' ויך במחנה
אשור מאה ופ' וחמשה אלף א"ל אבהו הללו ראשי גייסות הן א"ר אשי דיקא
נמי דכתיב במשמניו רזון בשמנים שבהון דאיתנהו אמר רבינא דיקא נמי דכתיב
וישלח ה' מלאך ויכחד כל גבור חיל ונגיד ושר במחנה ומוצאו מעין שם
הסוס ברכב שנ'" קנ"ג במה הכם ר' אליעזר אומר ביד הכם
שנ' וירא ישראל את היד הגדולה היא היד שעתידה ליפרע מסנחריב רבי יהושע
אומר באצבע הכם שנ' ויאמרו החרטומים אל פרעה אצבע אלהים היא היא
אצבע שעתידה ליפרע מסנחריב הרשע ר' אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי
אומר א"ל הקב"ה לגבריאל מגלך נטושה אמר לפניו רבש"ע נטושה ועומדת
מששת ימי בראשית שנ' מפני חרבות נדדו רשב"י אומר אותו הפרק
זמן בישול פירות היה א"ל הקב"ה לגבריאל כשאתה יוצא לבשל פירות
הזדמן להם שנ' מדי עברו יקח אתכם כי בבקר בבקר א"ר פפא היינו דאמרי
אינשי אגב אורחך לבעיל דבבך אשתמיע וי"א בחוטמן נשבם וי"א
וגם נשף בהם וייבשו ר' ירמיה בר אבא אמר כפים ספק להם ומתו שנ'
וגם אני אכה כפי אל כפי והנחותי חמתי ר' יצחק נפחא אמר אזנים

עליה להם ויזמען שירה כיום הזה ותהו שנ' מרוממותיך כבצן בוים" ישעיה ל"ז
קנה כשאה כשיעור כלהם א"ל עגילה שנ' ושאר עץ יערו מספר יהיו שם
ונער יכתבם כמה נער יכול לכתוב יו"ד וכמה יו"ד עשרה ושמונה חמר
תשעה שנ' בנוקף זית שנים שלשה גרגרים בראש אמיר ר' יוסי אומר י"ד שם
שנ' שנים שלשה גרגרים ארבעה וחמשה רבי יוחנן אומר ה' סנחריב ושני
בניו נבוכדנצר ונבוזראדן נבוזראדן גמרא נבוכדנצר דכתיב רויה דידנוסתא דניאל ב
דמו לבר אלהין והי לה דלזויה מכאהוא ודעסנחריב ושני בניו דכתיב ויהי הוא מלכים ב' י"ט
משתחוה בית נסרך אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו הכוהו בחרב א"ר אבהו אלמלא
מקרא כתוב א"א לאמרו דכתיב ביום ההוא יגלח ה' בתער השכירה אתא קב"ה ישעיה ז
ואידמי הוא ואידמו ליה כגברא סבא א"ל כי אזלת לגבי מלכי מזרח ומערב
דאייתינהו לבנייהו וקטלתינהו מאי אמרת להו א"ל ההוא גברא בההוא פחדא
יתיב א"ל היכי נעביד א"ל זיל ושני נפשך במאי אישני א"ל זיל אייתי לי
מספרא ואיגזייך מהיכא אייתי א"ל זיל להאי ביתא ואייתי אזל אשכחינהו
למלאכי ואידמו ליה כגברי והוו קא טחני קשייתא א"ל הבו לי מספרא
אמרו ליה טחון חד גריוא דקשייתא וניתיב לך טחן חד גריוא דקשייתא ויהבו
ליה מספרתא עד דאתא איחשיך א"ל זיל אייתי נורא אזל ואייתי נורא
בהדי דקא נפח אתליא ביה נורא בדיקניה אזל גזייה לרישיה ודיקניה אמרי היינו
דכתיב וגם את הזקן תספה א"ר פפא היינו דאמרי אינשי גרדיתה לארמאה
ושפר ליה אתלי ליה נורא בדיקניה ולא שבע חוכא מיניה אזל אשכח דפא
מתיבותא דנח אמר היינו אלהא רבא דשזביה לנח מטופנא אמר אי
אזיל ההוא גברא ומצלח מקריב להו לתרין בנוי קמך שמעו בנוהי וקטלוה
היינו דכתיב ויהי הוא משתחוה בית נסרך אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו הכוהו מלכים ב' י"ט
בחרב" קנ"ט ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם א"ר יוחנן
אותו מלאך שנזדמן לו לאברהם לילה שמו שנ' והלילה אמר הורה גבר איוב ג
רבי יצחק נפחא אמר שעשה עמו מעשה לילה שנ' מן השמים נלחמו שופטים ה
הכוכבים ממסלותם א"ל טבא דנפחא מדבר נפחא" וירדוף עד דן א"ר
יוחנן כיון שבא אותו צדיק עד דן תשש כחו ראה בני בניו שעתידין לעבוד ע"ז
בדן שנ' וישם האחד בבית אל ואת האחד נתן בדן אף אותו רשע לא מלכים א' י"ב
נתגבר עד שהגיע לדן שנ' מדן נשמע נחרת סוסיו" הכ' א"ר ירמיה ח
זירא אע"פ שסמכה רבי יהודה בן בתירא מכניסין הזהרו בזוג שבפה תלמיד
חכם שלא תכוה ותזהרו בגחלתו כרבי יהודה והזהרו בבני עמי הארץ שמהן
תצא תורה כי הא מלתא מודעינן להון צדיק אתה ה' כי אריב אליך אך ירמיה י"ב
משפטים אדבר אותך מדוע דרך רשעים צלחה שלו כל בוגדי בגד נטעתם
גם שורשו ילכו גם עשו פרי מה אהדרו ליה כי את רגלים רצתה וילאוך ואיך
תתחרה את הסוסים משל לאדם אחד שאמר יכול אני לרוץ שלש פרסאות
לפני הסוסים בין בצעי המים נזדמן לו רגלי אחד רץ לפניו שלשה מילין
ביבשה ונלאה אמרו לו ומה לפני רגלי כך לפני הסוסים עאכ"ו ומה ג' מילין
כך ג' פרסאות עאכ"ו ומה ביבשה כך בין בצעי המים עאכ"ו אף אתה

ומה

ומה בשכר ארבע פסיעות ש שלחתי לאותו רשע שכן אהרך כבודו ואתה
תמה כשאני רוצה שלם לאברהם יצחק ויעקב שהלך לפני כמה פסיעות שאבו הוא -
דכתיב לנביאים כשבר לבי בקרבי רחפו ד׳ פסיעות מאי היא דכתיב בעת ההיא
שלח מרודך בלאדן בן בלאדן מלך אשור ספרים משום דשמע כי חלה יחזקיהו
שדר ליה ספרים ומנחה אין לדרוש את המופת אשר היה בארץ דאמר ר׳ יוחנן יומא
היום שמת בו אחז שתי שעות היה וכי חלה חזקיהו והתפח אהדרינהו הקב״ה
לחנך עשר שעות והיה דכתיב הנני משיב את צל המעלות אשר ירדה במעלות
אחז בשמש אחורנית עשר מעלות ותשב השמש עשר מעלות במעלות
אשר ירדה אמר להן מאי האי אמרו ליה חזקיהו חלש ואתפח אמר איכא גברא
כי האי ולא בעינא לשדורי ליה שלמא כתבו ליה שלמא למלכא חזקיה שלם
לקרתא ירושלם שלם לאלהא רבא נבוכדנצר ספריה דבלאדן הוה ההוא שעתא
לא הוה התם כי אתא אמר להו היכי כתביתון אמרו ליה הכי כתבינן אמר להו
קריתון ליה אלהא רבא ובסופיה לכסוף לא הכי כתיבו שלם לאלהא רבא
שלם לקרתא ירושלם שלם למלכא חזקיה אמרו ליה קריינא דאיגרתא
איהו ליהוי פרוונקא רהט בתריה ד׳ פסיעות אתא גבריאל ואוקמיה אמר ר׳ יוחנן
אלמלא לא בא גבריאל והעמידו לא הוה תקנה לשונאו ישראל׃

קסח מאי בלאדן בן בלאדן אמרי בלאדן מלכא הוה ואשתנו אפיה
והוו כי דכלבא הוה יתיב בריה על מלכותא כי הוה כתיב הוה כתיב שמיה
ושמיה דאבוה והיינו דכתיב בן ויכבד אב ועבד אדוניו בן ויכבד הא דאמרן
ונבוזראדן דכתיב בחדש החמישי בשבעה לחדש היא שנת תשע עשרה למלך
נבוכדנצר מלך בבל בא נבוזראדן רב טבחים לפני מלך בבל ירושלם וישרף
את בית יי ואת בית המלך ומי סליק נבוכדנצר לירושלם והכתיב ויעלו
רגלו דבלתה אל מלך בבל ואראבהו לן אנטוכיא רב הקוה ורבי יצחק בר
אבדומי חד אמר דמות דיוקנו היתה לו חקוקה על מרכבתו וחד אמר
אימה ויראה היתה לו ממנו ודומה כמו שעומד לפניו אמר רבא טעין תלת
מאה כודנייתא מנא דפרזלא דשליטא בפרזלא וכולהו שדר ליה נבוכדנצר -
לנבוזראדן נפלוהו בלעתוכהו חד דשא בירושלם שנ׳ ועתה פתוחיה יחד בכשל
וכלפות יהלומון בעו למהדר אמר מסתפינא דלא לעבדו בי היכי דעבדו
סנחריב נפק קלא ואמרה שוור בר שוור נבוזראדן שוור דמטא זמנא דמקדש
חרוב והיכלא מיקלי נש ליה חד גרגא אתא מחויה בקופא ואיפחת שנ׳
ונודע כמביא למעלה בסבך עץ קרדמות הוה קטיל ואזיל עד דמטא היכלא
אסליק ביה נורא גבה היכלא דדכו ביה מן שמיא שנ׳ גת דרך יי לבתולת בת
יהודה יהודה הא גוזא דעתיה נפקא בת קלא ואמרה עמא קטילא קטלתא
היכלא קליא קלית קמחא טחינא טחנת שנ׳ קחי רחים וטחני קמח גלי צמתך
השכי שבל גלי שוק עברי נהרות חטים לא נאמר אלא קמח חזא דמיה
דזכריה והחריך בענין זה כמו שכתוב במסכת גטין פרק הנזקין׃
קסב ת״ר נעמן גר תושב היה נבוזראדן גר צדק היה מבני בניו של

סופרח

167

סיסרא לימדו תורה בירו׳ מבני בניו שלסנחריב לימדו תורה ברבים ומאן
נינהו שמעיה ואבטליון מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק ומאן רב שמואל
בר שילת והיינו מבני בניו של נבוכדנצר בקש הקב״ה להכניסן תחת כנפי השכינה
אמרו מלאכי השרת לפני הקב״ה רבש״ע מי שהחריב את ביתך ושרף את היכלך
תכניסנו תחת כנפי השכינה היינו דכתיב רפינו את בבל ולא נרפתה עולא אמר
זה נבוכדנצר רבי שמואל בר נחמני אמר אלו נהרות בבל ותמוריה צוציתא דבבל׳׳
קס״ב אמר עולא עמון ומואב שכיני בישי דירושלם הוו כיון דשמעינהו
לנביאי דקא מתנבו לחורבנה דירושלם שלחו לנבוכדנצר פוק ותא אמר דמסתפינא דלא
ליעבדו לי כדעבדו לקמאי שלחו ליה כי אין האיש בביתו ואין איש אלא הקב״ה שנ׳ ה׳ איש
מלחמה שלח להו קריבא הוא ואתי שלחו ליה הלך בדרך מרחוק שלח ליה אית להו צדיקי
דבעו רחמי ומייתו ליה שלחו ליה צרור הכסף לקח בידו ואין כסף אלא צדיקים שנ׳
ואכרה לי בחמשה עשר כסף וחומר שעורים ולתך שעורים שלח להו הדרי ועבדי
בתשובה ובעו רחמי ומייתו ליה שלחו ליה כבר קבע להן זמן שנ׳ ליום הכסא יבא
ביתו ואין כסא אלא זמן שנ׳ בכסא ליום חגינו שלח להו סיתוא ולא מצינא דאתי
מתלגא ומטרא שלחו ליה אתא שינא דטורא שנ׳ שלחו כר מושל ארץ מסלע
מדברה אל הר בת ציון שלח להו אי אתינא לית לי דוכתא דיתבנא ביה שלחו ליה
קברות שלהם מעולין מפלטרין שלך דכתיב בעת ההיא נאם ה׳ ויציאו את
עצמות מלכי יהודה ושטחום לשמש ולירח ולכל צבא השמים אשר אהבו
ואשר הלכו אחריהם אמר ליה רב נחמן לרב יצחק מי שמע לך אימת אתי בר נפלי
אמר ליה מאן בר נפלי אמר ליה משיח משיח בר נפלי קרית ליה אמר ליה
אין דכתיב ביום ההוא אקים את סוכת דויד הנופלת׳׳ קס״ד א״ל הכי
א״ר יוחנן דור שבן דוד בא בו תלמידי חכמים מתמעטין והשאר עיניהם כלות
ביגון ואנחה וצרות רבות וגזרות קשות מתחדשות עד שהראשונה פקודה ושנייה
ממהרת לבא ת״ר שבוע שבן דוד בא בו שנה ראשונה מתקיים מקרא זה והמטרתי
על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר שנייה חצי רעב משתלחין שלישית
רעב גדול ומתים אנשים נשים וטף חסידים ואנשי מעשה ותורה משתכחת
מלומדיה ברביעית שובע ואינו שובע בחמישית שובע גדול ואוכלין ושותין
ושמחין ותורה חוזרת ללומדיה בששית קולות בשביעית מלחמות במוצאי
שביעית בן דוד בא א״ר יוסף הא כמה שביעית דהוה כן ולא אתא אמר אביי
בששית קולות בשביעית מלחמות מי הוה ועוד כסדרן מי הוה אשר חרפו אויביך
ה׳ אשר חרפו עקבות משיחך׳׳ ת״יא רבי יהודה אומר דור שבן דוד בא בו בית
הוועד יהיה לזנות והגליל יחרב והגבלן ישתוממו ואנשי גליל יסובבו מעיר
לעיר ולא יחוננו וחכמת סופרים תסרח ויראי חטא ימאסו ופני הדור כפני
הכלב והאמת נעדרת שנ׳ ותהי האמת נעדרת מאי ותהי האמת נעדרת אמרי
דבי רב מלמד שנעשית עדרים עדרים והולכת לה מאי וסר מרע משתולל אמרי
דבי רבי שילא כל מי שסר מרע משתולל על הבריות׳׳ קס״ה אמר
רבא מריש הוה אמינא ליכא קושטא בעלמא אמר לי ההוא מרבנן ורב טבות
שמיה ואמרי לה רב טביומי שמיה דאי הוו יהבי ליה כל חללי דעלמא לא
הוה משנה בדיבוריה זמנא חדא איקלע לההוא אתרא וקושטא שמיה ולא הוו
משני בדיבורייהו ולא הוה מיית איניש מינייהו בלא זמניה נסיבי איתתא מינייהו
והוו ליה תרתין בני מינה יומא חדא הוה יתבא דביתהו וקא חייפא רישה אתאי

שיבבתה

טוביה ...
...ורה לבקיסש״נ בו נשים
...ת״ר והכנע אשר תעשה בו
...שלחני אמר לא היה לו למ...
...ליני וילדדהון כמו קציר
...שב כאחין תזכר בן אמ...
...כחיך ונלך תבודע כקבל
...העגלות ...
...לשבות העגלה ...
...דרו דכתיב ...
...היגולי ...
...גן עני אמרה ...
...מינה עמלך ...
...ציד חטים אמר ...
...יום בשדה מצא ...
...אר כבנדראי כל ...
...מטה שנ׳ או יחזק ...
...של משלה ושל מטה
...אמר ...
...כבשו ששרן שנ׳ ואת ה...
...ם ויתם אל ...
...עליו הכתיב ... עשו
...אם ההן הנה אי לומ...
...שאו ...
...ונהגן ... אמרו ...
...היקנו ...
...כנוס בתנגה ...
...כתוה רב ...
...הכבו בבני תח...
...הכיק ...
...אבין ...
...גמיס ...
...המן ... בנגב
...אחבונו וחנשם
...הכי דבי בג...
...ולא דקס...

שכבתא טרפא אבבא סבר לאו אורח ארעא אמר לה ליתה היכא שכיבן
ליה תרתין בניה אתו אינשי דאתרא לקמיה אמרו ליה מאי האי אמר להן הכי הוה
מעשה אמרו ליה במטותא מינך פוק מאתרין ולא תגרי בהו מותנא בהנך אינשי
תניא רבי נהוראי אומר דור שבן דוד בא בו נערים ילבינו פני זקנים וזקנים יעמדו
לפני נערים ובת קמה באמה וכלה בחמותה ופני הדור כפני הכלב ואין הבן
מתבייש מאביו תניא רבי נחמיה אומר דור שבן דוד בא בו העזות תרבה והיוקר
יעוות והגפן יתן פריו והיין ביוקר ונהפכה כל המלכות למינות ואין תוכחה מסייע
ליה לרבי יצחק דאמר רבי יצחק אין בן דוד בא עד שתתהפך כל המלכות למינות
אמר רבא מאי קראה כולו הפך לבן טהור הוא ת"ר כי ידין יי' עמו כי יראה כי
אזלת יד ואפס עצור ועזוב אין בן דוד בא עד שירבו המסורות ד"א עד שיתמעטו
התלמידים ד"א עד שתכלה פרוטה מן הכיס ד"א עד שיתיאשו מן הגאולה שנ'
ואפס עצור ועזוב כביכול אין סומך ואין עוזר לישראל כי הא דרבי זירא כי הוה
משכח רבנן דמעסקי ביה אמר להן במטותא בעינא מינייכו לא תרחקוה דתנינא
שלשה באין בהיסח הדעת אלו הן משיח מציאה ועקרב קס"ו אמר
רב קטינא שיתא אלפי שנה הוי עלמא וחד חרוב שנ' ונשגב יי' לבדו ביום
ההוא אביי אמר תרי חרוב שנ' יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה
לפניו תניא כותיה דרב קטינא כשם שהשביעית משמטת שנה אחת לשבע
שנים כך העולם משמט אלף שנים לשבעת אלפים שנה שנ' ונשגב יי' לבדו
ביום ההוא ואומר מזמור שיר ליום השבת יום שכולו שבת ואומר כי אלף
שנים בעיניך כיום אתמול תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי עלמא שני
אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח ובעונותינו שרבו יצאו
מהם מה שיצאו אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא אין העולם
פחות משמונים וחמשה יובלות וביובל האחרון בן דוד בא א"ל בתחלתו או
בסופו א"ל איני יודע כלה או אינו כלה א"ל איני יודע רב אשי אמר הכי א"ל
עד הכא לא תסתכי ליה מכאן ואילך אסתכי ליה שלח רב חנן בר
תחליפא לרב יוסף מצאתי אדם אחד ובידו מגלה אחת כתובה אשורית
בלשון הקדש אמרתי לו זו מניין לך אמר לי לחיילות נשכרתי ובין גנזי רומי
מצאתיה וכתיב בה לאחר ארבעת אלפים ומאתים ותשעים ואחד שנה לאחר
בריאתו של עולם יתום העולם מהם מלחמות תנינים ומהם מלחמות גוג ומגוג
ושאר ימות המשיח ואין הקב"ה מחדש עולמו אלא לאחר שבעת אלפים
שנה רב אחא בריה דרבא אמר לאחר חמשת אלפים שנה
קס"ז תניא רבי נתן אומר מקרא זה נוקב ויורד עד התהום כי עוד
חזון למועד ויפח לקץ ולא יכזב אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא ולא יאחר
לא כרבותינו שהיו דורשין עד עדן עדנים ופלג עדן ולא כרבי שמלאי שהיה
דורש האכלתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שליש ולא כרבי עקיבא שהיה
דורש עוד אחת מעט היא ואני מרעיש את השמים ואת הארץ אלא מלכות ראשון
שבעים שנה מלכות שנייה חמשים ושתים ומלכות בן כוזיבא שתי שנים ומחצה מאי
ולא יכזב אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן תיפח עצמן של מחשבי קיצין שהיו אומרים
כיון שהגיע הקץ ולא בא שוב אינו בא אלא חכה לו שנ' אם יתמהמה חכה לו

[illegible] עני תושע ועיניך על רמים תשפיל וא"ר יוחנן אם [illegible]
ובא [illegible] שותעליו כנהר חכה לו שנ' כי יבא כנהר צר רוח ה' נוססה בו [illegible]
לציון גואל וא"ר יוחנן אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב בדור
שכולו זכאי דכתיב ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ בדור שכולו חייב דכתיב
וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע וכתיב למעני אעשה קע א"ר
אלכסנדראי רבי יה"ל רמי כתיב בעתה וכתיב אחישנה זכו אחישנה לא זכו בעתה
א"ר אלכסנדראי ריב"ל רמי כתיב וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתי וכתיב עני
ורכב על חמור זכו עם ענני שמיא לא זכו עני ורכב על חמור א"ל שבור מלכא
לשמואל אמריתו משיח על חמרא אתי אישדר ליה חד סוסיא ברקא דאית לי
א"ל מי אית לך בר חיור גווני ריב"ל אשכחיה לאליהו דהוה קאי אפתחא דמ"ע דר"ש
אימת אתי משיח א"ל [illegible] אדוננו הזה א"ריב"ל שנים ראיתי וקול שלשה
שמעתי ריב"ל השכחיה [illegible] דהוה קאי אפתחא דמערתא דר"ש א"ל אתינא
לעלמא דאתי א"ל אם ירצה האדון הזה א"ריב"ל שנים ראיתי וקול שלשה שמעתי
א"ל אימת אתי משיח א"ל זיל שייליה לדידיה והיכא יתיב אפתחא דרומי
ומאי סימניה יתיב ביני עניי סובלי חלאים וכולן שרו ואסירי בחד זימנא איהו
שרי חד ואסיר חד אמר דלמא מיבעינא דלא איעכבנא אזל לגביה א"ל שלום
עליך רבי ומורי א"ל שלום עליך בר ליואי א"ל לאימת אתי מר א"ל היום אתא לגבי
אליהו א"ל מאי אמר לך א"ל שלום עליך בר ליואי א"ל אבטחך לך ולאבוך לעלמא
דאתי א"ל שקורי קא שקר בי דא"ל היום אתינא ולא אתא א"ל הכי אמר לך
היום אם בקולו תשמעו קעא שאלו תלמידיו את ר' יוסי
בן קסמא אימתי בן דוד בא אמר מתיראני שמא תבקשו ממני אות אמרו
לו אין אנו מבקשים ממך אות אמר להן לכשיפול השער הזה ויבנה ויפול
ויבנה ויפול ואין מספיקין לבנותו עד שבן דוד בא אמרו רבינו תן לנו אות אמר
להן ולא כך אמרתם לי שאין אתם מבקשים ממני אות אמרו לו ואעפ"כ אמר
להם אם כן יהפכו מי מערת פמיאס לדם ונהפכו בשעת פטירתו אמר להן
העמיקו לי ארוני שאין כל דקל ודקל שבבבל שאין סוס של פרסיים קשור בו
ואין כל ארון וארון שבא"י שאין סוס מדי אוכל בו תבן א"ר אין בן דוד בא עד
שתתפשט המלכות על ישראל תשעה חדשים שנ' לכן יתנם עד עת יולדה ילדה
ויתר אחיו ישובון על בני ישראל קעב אמר עולא ייתי ולא
אחמיניה וכן אמר רבה ייתי ולא אחמיניה רב יוסף אמר ייתי ואזכה דאיתיב
בטולא דכופיתא דחמריה א"ל אביי לרבה מ"ט אילימא משום חבלו של משיח
והתניא שאלו תלמידיו את ר' אלעזר מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח יעסוק בתורה
ובגמילות חסדים ומר הא תורה והא גמ"ח אמר שמא יגרום החטא כדר' יעקב
בר אידי דר' יעקב בר אידי רמי כתיב והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר
תלך וכתיב ויירא יעקב מאד ויצר לו שהיה מתירא שמא יגרום החטא כדתניא
עד יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קנית זו ביאה שנייה

אמיי

...כבוהו· תאמר אנו מחכין והוא אינו מחכה. ת"ל לכן יחכה יי' לחננכם ולכן ירום
לר' לרחמכם וכי מאחר שאנו מחכים והוא מחכה מי מעכב מדת הדין מעכבת וכי
כיון שמדת הדין מעכבת אנו למה מחכים לקבל שכר שנ' אשרי כל חוכי לו אמ'
לא נחות עלמא מתלתין ושיתא צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל דרא שנ' אשרי
כל חוכי לו לו בגימטריא תלתין ושתא הוו איני והאמר רבא דרא דקמי קב"ה תמני
סרי אלפי פרסי הוה שנ' סביב שמונה עשר אלף ל"ק הא דמסתכלי באספקלריא
המאירה הא דמסתכלי באספקלריא שאינה מאירה וכי נפישי כולי האי והאמר
חזקיה א"ר ירמיה משום רשב"י ראיתי בני עליה והן מועטין אם אלף הם אני
ובני מהם ונ' עד אם שנים הם אני ובני הם ל"ק הא דעיילי בבר נטלא הא דעיילי בלא
בר.. קק"ח. א"ר כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טוב'
ושמואל אמר דיו לאבל שיעמוד באבלו כתנאי רבי אליעזר אומר אם ישראל עושין
תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין א"ל רבי יהושע אם ישראל אין עושין תשובה
אין נגאלין אלא הקב"ה מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן ומחזירן למוטב. תני'
אידך ר"א אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין שנ' שובו בנים שובבים ארפא משובתם
א"ל רבי יהושע והלא כבר נאמר חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו א"ל
רבי יהושע והלא כבר נאמר כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר
ושנים ממשפחה והבאתי אתכם ציון א"ל רבי אליעזר והלא כבר נאמר בשובה
ונחת תושעון א"ל רבי יהושע לר"א והלא כבר נאמר כה אמר יי' גואל ישראל
וקדושו לבזה נפש למתעב גוי אמר לו ר"א והלא כבר נאמר אם תשוב ישראל נאם
יי' אלי תשוב א"ל רבי יהושע והלא כבר נאמר ואשמע את האיש לבוש הבדים
אשר ממעל למימי היאור וירם ימינו ושמאלו וגו' ושתק ר"א ואמר רבא אין לך קץ מגולה
מזה שנ' ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבא
ר"א אומר אף מזה שנ' כי לפני הימים ההם שכר האדם לא נהיה ושכר הבהמה
איננה ליוצא ולבא אין שלום מן הצר מאי ליוצא ולבא אין שלום מן הצר רב אמר
אף ת"ח שיש בהם שלום דכתיב שלום רב לאוהבי תורתך אין להם שלום מפני
הצר ושמואל אמר עד שיהו כל השערים כולן שקולין.. קק"ט א"ר
חנינא אין בן דוד בא עד שיתבקש דג לחולה ולא ימצא שנ' אז אשקיע מימיהם
ונהרותם כשמן אוליך וכתיב בתריה ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל א"ר
חמא ברבי חנינא אין בן דוד בא עד שתכלה מלכות הזלה מישראל שנ' וכרת הזלזלים
במזמרות וכתיב בתריה בעת ההיא יובל שי ליי' צבאות ואמר זעירי א"ר חנינא
אין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח בישראל שנ' כי אז אסיר מקרבך עליזי
גאותך וכתיב והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו בשם יי' א"ר שמלאי משום
רבי אליעזר ברבי שמעון אין בן דוד בא עד שיכלו כל שופטים ושוטרים מישראל
שנ' ואשיבה ידי עליך ואצרוף כבר סיגיך ואסירה כל בדיליך ואשיבה
שופטיך כבראשונה אמר עולא אין ירושלם נפדית אלא בצדקה שנ' ציון במשפט
תפדה ושביה בצדקה א"ר פפא אי בטלי יהירי בטלי אמגושי דכתיב ואצרוף
כבר סיגיך ואסירה כל בדיליך אי בטלי דייני בטלי גזירפטי דכתיב הסיר
יי' משפטיך פנה אויבך א"ר יוחנן אם ראית דור שמתמעט והולך חכה לו שנ'

... קטליה כי הוה חזי בה טעמא להודא אמר להו תא חזו נשר
שריא לכו עורבא כי הוה חזי ליה טעמא ליקוא אמר להו תא חזו דקא
שרנא לכו יונה ׳׳ קע״ח רב פפא אמ׳ כגון זה ואמרי הני רבנן רב כהנא אשתלי
[illegible] כגון הני רבנן והוה בתעניתא לוי בר שמואל ורב הונא בלחמא הוו קא
[illegible] מטפחות ספרי דבי רב יהודה בר שמואל מגלת אסתר אמרו הא מגלת אסתר
[illegible] מטפחת אמר להו כי האי גוונא כמו מחזי כי אפיקורותא רב נחמן אמר זה
[illegible] לרבו בשמו דאמר ר׳ יוחנן מפני מה נענש גחזי מפני שקרא לרבו בשמו שנ׳ ויאמר
[illegible] אדוני המלך זאת האשה וזה בנה אשר החיה אלישע יתיב רבי תמיה קמיה
[illegible] ויתיב ורמי [illegible] להקדיש מעין נחל מכיר קדשי הקדשים
[illegible] כל [illegible] שנ׳ ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל מאכל לא
[illegible] עלהו ולא יתם פריו לחדשיו יבכר כי מימיו מן המקדש המה יוצאים והיה
פריו למאכל ועלהו לתרופה אמ׳ [illegible] ואמר ר׳ יוחנן א״ל רבי ירמיה
[illegible] כי האי גוונא [illegible] א״ל האי [illegible] לא אשמיע
[illegible] כי הא דיתיב רבי יוחנן וקא דריש עתיד הקב״ה להביא אבנים טובות
ומרגליות שהם שלשים על שלשים אמות וחוקק בהם עשר ברום עשרים ומעמידן
[illegible] שנ׳ ושמתי כדכד שמשתיך ושעריך לאבני אקדח לגלג עליו אותו תלמיד השתא
[illegible] לא משכחינן [illegible] לימים הפליגה ספינתו בים
[illegible] השרת דיתבי וקא גדרי אבנים טובות ומרגליות א״ל הני למאי אמרו
[illegible] להעמידן בשערי ירושלים כי הדר אשכחיה לרבי יוחנן דיתיב וקא
[illegible] רבי דרוש ולך נאה לדרוש כשם שאמרת כך ראיתי א״ל ריקא אם לא
[illegible] האמנת מלגלג על דברי חכמים אתה יהב ביה עיניה ועשאו גל של עצמות
[illegible] ואולך אתכם קוממיות ר״מ אומר מאתים אמה כשתי
[illegible] של אדם הראשון רבי יהודה אומר מאה אמות כנגד היכל וכותליו שנ׳
[illegible] בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם בנותינו כזוית מחוטבות תבנית
[illegible] קאמר רבי יוחנן [illegible] ׳׳ קע״ט ועלהו לתרופה רבי
[illegible] בר אבדימי ורב חסדא חד אמר להתיר פה של מעלה וחד אמר להתיר פה
[illegible] איתמר נמי חזקיה אמר להתיר פה אלמים בר קפרא אמר להתיר פה
[illegible] רבי יוחנן אמר לתרופה ממש מאי לתרופה רבי שמואל בר נחמני
[illegible] לנוי פנים של בעלי הפה ׳׳ קפ״ [illegible] רבי יהודה ברבי
[illegible] כל המשחיר פניו על ד״ת בעולם הזה הקב״ה מבהיק זיוו לעוה״ב שנאמר
[illegible] כלבנון בחור כארזים א״ר תנחום ברבי חנילאי כל המרעיב עצמו על ד״ת
[illegible] הקב״ה משביעו לעוה״ב שנ׳ ירויון מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם.
[illegible] רב דימי אכ״ג. עתיד הקב״ה ליתן לכל צדיק וצדיק מלא עומסיו [illegible]
[illegible] יום יעמס לנו [illegible]
[illegible] מעלו [illegible] והלא [illegible]
[illegible] לא שכיחת [illegible]
[illegible] רבה בר [illegible] עתיד הקב״ה ליתן לכל צדיק וצדיק שלש מאות
[illegible] עולמות שנ׳ להנחיל אוהבי יש [illegible] תלת מאה [illegible]
[illegible] אומר [illegible] שאנו מודים [illegible] דכתיב [illegible]

תריבכה

[illegible] נתהו טוניה דרופתקי [illegible]

וה ייני דאמר רבא כולהו גוניה דרופתקי הלומד תורה לנקיטס[illegible] בי כשים. ב

[illegible] אשה חסר לב אמר ר"ל זה הלומד תורה לפרקים [illegible] ת"ר והנפש אשר תעשה ביד

[illegible] בבטנך יכונו יחדו על שפתיך [illegible]

[illegible] זה מנשה בן חזקיה שהיה יושב ודורש בהגדות של דופי אמר לא היה לו למשה

לכתוב אלא ואחות לוטן תמנע ותמנע היתה פילגש לאליפז וילך ראובן בימי קציר

חטים וימצא דודאים בשדה יצתה בת קול ואמרה לו תשב באחיך תדבר בבן אמך

תתן דופי אלה עשית והחרשתי דמית היות אהיה כמוך [illegible] העגלות [illegible]

הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה [illegible] דומה לעבות העגלה

יצר הרע דומה בתחלה לחוט של כוביא [illegible] מלכים הואי דכתיב אלוף לוטן

ואחות לוטן תמנע מאי היא תמנע בת מלכים [illegible] באתה אצל אברהם

אלוף תמנע [illegible] מלכותא בלא תאגא בעיא לאיגיורי [illegible]

יצחק ויעקב ולא קבלוה הלכה והיתה פילגש לאליפז בן עשו [illegible]

שפחה לאומה זו ולא תהא גבירה לאומה אחרת נפק מינה עמלק דצערינהו [illegible]

[illegible] לה לרחקה וילך ראובן בימי קציר חטים [illegible]

[illegible] בשדה [illegible]

[illegible] מעיד

[illegible] שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה [illegible]

[illegible] עשה שלום לי שלום יעשה לי [illegible]

ואשים דברי בפיך [illegible] שמים וליסוד ארץ [illegible]

כולו [illegible] ובצל ידי כסיתיך [illegible] ולאמר לציון עמי [illegible]

אמר כל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו [illegible]

אשר עשו בחרן [illegible] כאילו עשאן לדברי תורה [illegible]

אותם [illegible] כל המעשה את חבירו לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו

ומטך אשר הכית בו את היאור [illegible]

כל המעשה [illegible] לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו [illegible]

אפיקורוס רב ורבי חנינא אמרי [illegible] זה המבזה תלמיד חכם [illegible]

המבזה חבירו בפני ת"ח [illegible] מגלה פנים בתורה [illegible]

[illegible] מגלה פנים בתורה שלא כהלכה [illegible] מגלה פנים בתורה [illegible]

כגון מנשה בן חזקיה [illegible]

[illegible] המבזה [illegible] הוי אפיקורוס [illegible]

הוי [illegible] המבזה [illegible]

וסף כגון הני דאמרי [illegible] שמים וארץ

[illegible] בתורה [illegible] ונשאתי לכל המקום בעבורם

[illegible] נחמן בר יצחק [illegible] אחכותי [illegible]

[illegible] ונפלה [illegible] רבא אמר כגון הני דבי בנימין [illegible]

[illegible] ולא [illegible] אמר מאי אהנו לן רבנן מעולם לא שרו לן עורבא ולא אסרו

[illegible]

צרוף

הסיר

לו ש[illegible]

[illegible]

... תנו רבנן הקורא פסוק של שיר השירים ועושה אותו כמין זמר והקורא פסוק
בבית משתאות שלא בזמנו מביא רעה לעולם מפני שהתורה חוגרת שק ועומדת
לפני הקב"ה ואומרת לפניו רבש"ע עשאוני בניך ככנור שמנגנין בו גוים אמר לה בתי
בשעה שאוכלין ושותין במה יתעסקו אמרה לפניו רבש"ע אם בעלי מקרא הן יעסקו
בתורה ובנביאים ובכתובים אם בעלי משנה הן יעסקו במשנה בהלכות ובהגדות
אם בעלי גמרא הן יעסקו בהלכות הפסח בפסח הלכות עצרת בעצרת בהלכות
חג בחג. העיד רבי שמעון בן אלעזר משום רבי שמעון בן חנניה כל הקורא פסוק
בזמנו מביא טובה לעולם שנ' ודבר בעתו מה טוב" קכג פסקה
אמר ר' יוחנן ובפולין בה לבר שאין מזכירים שם על הזקוקה [illegible] והלוקט
אכלו בכנע צרעת רבי חנינא חמור אכלו ווקרא אל משני" רב
יצחק בר שמואל בר מרתא איקלע להוה אושפיזא אייתיאו ליה משחא במנא
... הכא עבדא ליה מלתא ואתקו א"ל רבי אבא לרבה בר מרי כתיב כל
המחלה אשר שמתי וגו' וכו' מאחר שלא שם רפואה למה א"ל הכי א"ל יוחנן
מה מקרא זה כדכתיב שנ' ויאמר אם שמוע תשמע בקול יי' אלהיך אם תשמע
לאו חשוב ואשכב את יי' רופאך" קכה
[illegible] רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו אמר להם חמה עזה יש בעולם
התחילו הם בוכים ורבי עקיבא משחק אמרו לו מפני מה אתה שוחק אמר להם
... ומפני מה אתם בוכים אמרו לו אפשר ספר תורה שרוי בצער ולא נבכה א"ל לכך
... כל זמן שאני רואה רבי שאין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה ואין
שמנו מבאיש ואין דובשו מדביש אמרתי שמא ח"ו קבל רבי עולמו ועכשו שאני
רואה רבי בצער אני שמח א"ל עקיבא כלום חסרתי מן התורה כולה א"ל למדתנו
רבינו כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" ... קכו
... ת"ר
... כשחלה רבי אליעזר נכנסו ד' זקנים לבקרו רבי טרפון ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה
ורבי עקיבא נענה רבי טרפון ואמר טוב אתה לישראל מטפה של גשמים שטפה
של גשמים בעולם הזה ורבי בעולם הזה ולעוה"ב נענה רבי יהושע ואמר טוב אתה
לישראל יותר מגלגל חמה שגלגל חמה בעולם הזה ורבי בעוה"ז ולעוה"ב" נענה רבי
אלעזר בן עזריה ואמר טוב אתה לישראל יותר מאב ואם שאב ואם בעוה"ז ורבי
בעוה"ז ולעוה"ב נענה רבי עקיבא ואמר חביבין יסורין אמר להם סמכוני ...
ואשמעה דברי עקיבא תלמידי שאמר חביבין יסורין א"ל עקיבא בן מכולן אמר
לו מקרא אני דורש בן י"ב שנה מנשה במלכו וחמשים וחמש שנה מלך בירושלם
ויעש הרע בעיני יי' וכתיב גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיה
מלך יהודה וכי חזקיה מלך יהודה לכל העולם כולו לימד תורה ולמנשה בנו
לא לימד תורה אלא מכל טורח שטרח בו ומכל עמל שעמל בו לא העלהו למוטב
אלא יסורין שנ' וידבר יי' אל מנשה ואל עמו ולא הקשיבו ויבא יי' עליהם את שרי
הצבא אשר למלך אשור וילכדו את מנשה בחוחים ויאסרוהו בנחשתים
ויוליכוהו בבלה וכתיב ויחזר לו תפלה אל יי' ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע
... ליה שריוה בגווא דנחשא ונשוו נורא תותיה והוה קרי מנצחי טעוות ...

היכו

תרובנה א"ל רבי יהודה וכי אפשר לומר כן אדם נותן מדת עמוסו [illegible]
הקב"ה נותן לו מלא עומסו לטהב [illegible] כתיב ושמוע [illegible]
כן איזו היא מדה מרובה מדת טובה [illegible] או מדת פורענות הוי אומר
טובה מרובה ממדת פורענות במדה טובה כתיב ויצו שחקים ממעל ודלתי
פתח וימטר עליהם מן לאכול ודגן שמים נתן למו ובמדת פורענות הוא
וארובות השמים נפתחו במדת פורענות כתיב ויצאו וראו בפגרי האנשים
הפושעים בי כי תולעתם לא תמות וגו' והלא אדם מושיט אצבעו
באור מיד נכוה [illegible] כשם שנותן הקב"ה כח ברשעים לקבל פורענותן כך
הקב"ה כח בצדיקים לקבל טובתן [illegible] רבי עקיבא
אומר אף הקורא בספרים החיצונים [illegible] בן
בן סירא אסור למיקרי א"ל אביי מ"ט אילימא משום דכתיב לא תנטוש [illegible]
מאודניה דלא ליזול משכיה לחבלא אלא כלי יתיה בנורא ואיכול ביה [illegible]
[illegible] כמו כתוב לא תשחית את עצה [illegible]
אורחא דארעא [illegible] דלא לבעול שלא כדרכה ואלא משום דכתיב בת לאביה
מטמונת שוא מפחדה לא ישן בלילה בקטנותה שמא תתפתה בנערותה שמא
תזנה בגרה שמא לא תנשא נשאת שמא לא יהיו לה בנים הזקינה שמא
תעשה כשפים הא רבנן נמי אמרוה אי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות [illegible]
מי שבניו זכרים אוי לו למי שבניו נקבות אלא משום דכתיב לא תעייל [illegible]
בלבך דגברין [illegible] הא שלמה נמי אמרה דאגה בלב איש
רבי אמי ורבי אסי חד אמר ישיחנה מדעתו וחד אמר ישיחנה לאחרים
משום דכתיב מנע רבים מתוך ביתך ולא הכל תביא אל ביתך [illegible]
[illegible] אדם רעים בתוך ביתך [illegible]
רעים להתרועע אלא משום דכתיב [illegible]
[illegible]
[illegible] א"ר יוסי מילי מעלייתא דאית ביה דרשינן
אשה טובה מתנה טובה בחיק ירא אלהים תינתן אשה רעה צרעת לבעלה [illegible]
תקנתיה יגרשנה מתוך ביתו ויתרפא מצרעתו אשה יפה אשרי בעלה מספר
ימיו כפלים העלם עיניך מאשת חן פן תלכד במצודתה אל תט אצלה
למסוך עמו יין ושכר כי בתואר אשה יפה רבים הושחתו ועצומים כל הרוגיה
רבים היו פצעי רוכל המרגילים לדבר ערוה כניצוץ המבעיר גחלת
[illegible] כן בתיהם מלאים מרמה [illegible] מתוך ביתך ולא הכל תביא
[illegible]
[illegible] אל תצר צרת מחר כי לא תדע מה ילד יום שמא למחר [illegible]
[illegible] על עולם שאינו שלו [illegible] כל ימי עני רעים בן סירא אומר
[illegible] לגגו [illegible]
[illegible] אלו [illegible]
[illegible] ממעלה [illegible] משמת

ת"ד

...הן נעשות להם ...
...יתי ולא איחמיניה א"ל ר' מש...
...לי ופגעו הדוב וסמך ידו הל' הקיר ונשכו...
...ך שאדם יוצא לשדה ופגע בו ספטר דומה כמי שפגעו ...
...שבעו נבאי דומה כמי שפגעו דוב נכנס לביתו ומצא בניו ובנותיו מו...
...ב ודעה כמי שנשכו נחש אלא משום דכתיב שאלו נא וראו אם ילד זכר מה...
...תי כל גבר ידיו על חלציו כיולדה ונהפכו כל פנים לירקון מאי ראיתי כל גבר אמר
...בת כדי נהדה אמר רב יצחק מי שכל גבורה שלו ומאי ונהפכו כל פנים לירקון א"ר יוחנן
פמליא של מעלה ופמליא של מטה באותה שעה אומר הקב"ה הללו מעשה ידי והללו
מעשה ידי היאך אאבד אלו מפני אלו היינו דאמרי אינשי רהיט ונפל תורא ואזיל
ושדיליה סוסיא באורייה ... דעב"ד תאמר רב גידל אמר רב עתידין ישראל דאכלי
שני משיח א"ר יוסף פשיטא ואלא מאן אכיל להו חילק ובילק איכלו להו למעוטי מדרבי
הלל דאמר אין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיהו אמר רב לא איברי עלמא לדוד
ושמואל אמר למשה ורבי יוחנן אמר למשיח מה שמו דבי רבי שילא אמרי שילה שמו
שנ' עד כי יבא שילה דבי רבי ינאי אמרי ינון שמו שנ' יהי שמו לעולם לפני שמש
ינון שמו דבי רבי חנינה אמרי חנינה שמו שנ' אשר לא אתן להם חנינה וי"א
מנחם בן חזקיה שמו שנ' כי רחק ממני מנחם משיב נפשי ורבנן אמרי חיוורא
דבי רבי שמו שנ' אכן חליינו הוא נשא ומכאובינו סבלם ואנחנו חשבנוהו נגוע
מוכה אלהים ומעונה א"ר נחמן אי מן חייא הוא כגון אנא שנ' והיה אדירו ...
ומשלו מקרבו יצא א"ר אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש אי מן מתייא הוא כגו...
איש חמודות א"ר יהודה א"ר עתיד הקב"ה להעמיד להם דוד אחר שנ' ועבדו את
ה' אלהיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם הקים לא נאמר אלא אקים א"ל רב
פפא לאביי והכתיב ודוד עבדי נשיא להם לעולם כגון קיסר ופלגו קיסר
דרש רבי שמלאי מ"ד הוי המתאוים את יום ה' למה זה לכם יום ה' הוא חשך
ולא אור משל לתרנגול ועטלף שהיו מצפין לאור א"ל תרנגול לעטלף אני
מצפה לאורה שאורה שלי היא ואתה למה לך אורה והיינו דאמר ליה ההוא מינ...
לרבי אבהו אימתי אתי משיח א"ל לכי חפי להו חשוכא להנהו אינשי א"ל מילט
קא לייטת לי א"ל קרא כתיב כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים ...
רבי אליעזר אומר ימות המשיח מ' שנה שנ' ארבעים שנה אקוט בדור רבי א...
בן עזריה אומר ע' שנה שנ' והיה ביום ההוא ונשכחת צור שבעים שנה כי...
אחד איזהו מלך מיוחד הוי אומר זה משיח רבי אומר שלשה דורות של...
... ולפני ירח דור דורים רבי הלל אומר אין להם משיח לישראל שכ...
בימי חזקיהו א"ר יוסף שרא ליה מריה לרבי הלל חזקיה אימת הוה בבית
... זכריה קא מתנבי בבית שני ואמר גילי מאד בת ציון הריעי בת יר...
הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא ... דעב"ד תניא אידך רבי אליעזר
... ימות המשיח מ' שנה כתיב הכא ויענך וירעבך ויאכילך את המן ...
שמחנו כימות עניתנו ... שנה רבי דוסא אומר ת' שנה
... ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה רבי
... ימות המשיח של' כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה מאי
... יוחנן לבי גליתי לאיברי לא גליתי רבי שמעון בן לקיש אומ...

; דידי אבהן ומות

גו על כלה ישיש עליך אלהיך א"ר יהו

תניא כמה א"ל רבי יהושע עד עכשיו שנ' כימי השמים על הארץ [illegible]

הקב"ה [illegible] לא על עכשיו שנ' כימי נח זאת לי א"ר חייא בר אבא א"ר

[illegible] לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה [illegible]

[illegible] למחכה לו [illegible] דשמואל דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח

אלא שעבוד מלכיות בלבד וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל הנביאים לא נתנבאו

אלא לבעלי תשובה אבל צדיקים גמורין עין לא ראתה אלהים זולתך ופליגא דרבי אבהו

דא"ר אבהו מקום שבעלי תשובה עומדין שם אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד

[illegible] שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ר' [illegible] ברישא רחוק והדר קרוב

[illegible] דמעיקרא [illegible] קרוב דמעיקרא ורבי יוחנן אמר לרחוק שהיה

רחוק מעבירה קרוב שהוא קרוב מעבירה ונתרחק ממנה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן

כל הנביאים לא נתנבאו אלא למשיא בתו לת"ח ולעושה פרקמטיא לת"ח ולמהנה

ת"ח מנכסיו אבל ת"ח עצמן עין לא ראתה אלהים זולתך [illegible]

[illegible] המשומר בענביו מששת ימי בראשית ריש לקיש אמר זה עדן שלא ראתה

[illegible] מעולם [illegible] כגן ואת גן הוא עדן [illegible]

[illegible] קשה [illegible] והאומר אין תורה מן השמים [illegible] כי דבר

ה' בזה [illegible] זה האומר אין תורה מן השמים [illegible] כי

[illegible] זה אפיקורוס [illegible] זה המגלה פנים בתורה ואת מצותו

[illegible] המפר בריתו בשר [illegible] הכרת תכרת [illegible] מכאן אמר [illegible]

[illegible] המחלל את הקדשים והמבזה את המועדות והמפר בריתו של אברהם

אבינו והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה [illegible] בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא [illegible]

זה האומר אין תורה מן השמים ואפילו אמר כל התורה כולה מן השמים

[illegible] פסוק זה שלא אמרו הקב"ה אלא משה מפי עצמו זה הוא כי דבר ה' בזה

[illegible] אמר כל התורה כולה מן השמים חוץ מקל וחומר זה [illegible]

[illegible] כי דבר ה' בזה תניא היה רבי מאיר אומר הלומד תורה ואינו מלמדה זהו כי דבר ה' בזה

[illegible] אומר כל [illegible] על המשנה [illegible]

[illegible] רבי נהוראי אומר זה [illegible]

[illegible] כי דבר ה' בזה זה המבזה [illegible] בסיני [illegible]

[illegible] שיהיה לך [illegible] תורה ואין חוזר עליה

[illegible] אומר כל [illegible]

[illegible] אמר רבי יצחק [illegible]

[illegible]

[illegible] אדם לעמל [illegible]

[illegible] תורה אם לעמל [illegible]

[illegible] לעמלה [illegible] אם לעמל [illegible]

אומר לה ומיס ספר התורה [illegible] אומר [illegible] תורה [illegible]

[illegible] ולייס

[illegible]

[illegible] תכבת [illegible]